
NAZIONALE
EMANUELE
8
1

SPLENDOR VERITATIS MORALIS;

Collatus cum tenebris Mendacij, & nubilo Æquiuocationis ac Mentalis Restrictionis: Addita depulsione calumniarum, quibus IOANNES BARNESIVS Anglus Ord. S. Benedicti Monachus, LEONARDVM LESSIVM S.I. Theologum onerauit.

Per Fr. S. EMONERIVM Ord. Min. Conuent. S.T.D. & eiusdem Ordinis apud Salassios Commissarium. AV. AV.

LVGDVNI,
Apud Antonium Berterium.

M. DCXXVII.

PROGRAMMATIS BARNESIANI

ex *verſ.* 6. *Abdiæ,*

Quomodo ſcrutati ſunt Eſau, inueſtigauerunt abſcondita eius?

Antiſtrophe ex *Pſal.* 63.

EXACVERVNT vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum.

Subito ſagittabunt eum & non timebunt; firmauerunt ſibi ſermonem nequam.

Narrauerunt vt abſconderent laqueos; dixerunt, quis videbit eos?

SCRVTATI ſunt iniquitates, defecerunt SCRVTANTES SCRVTINIO.

Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur DEVS.

Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum.

GLORIOSISSIMO

RELIGIOSORVM

OCCIDENTALIS

Eccleſiæ primicerio,

LECTISSIMÆ SANCTORVM

ſtirpis præcipuo iure parenti,

Gratia & nomine BENEDICTO.

DE filio apud patrem, de corporis myſtici membro apud auguſtum caput, apud gregis paſtorẽ de pecude expoſtulationẽ depono, HIEROPHANTA BEATISSIME. Quem enim iuſtiùs aut cõuenientiùs huiuſmodi querelæ pulſarent? Tantùm vix effatus, agnoſco la-

psum, & præcipitem linguam damno. Imprudens filium dixi, quem si spiritus degeneres specto; spurium vitulamen & germen nothum dicere oportuit. Nominaui membrum sanctissimi corporis cui caput præës, quem par fuit illius corporis strumam & carcinoma appellare. Contactam ouem ac morbidam, quam ipse, ne lues serperet, à sancto & puro grege arcuisti, iniuriâ inter oues pascuæ tuæ annumeraui. Qualiscumque tamen est, qui sanctum Monachi nomen, quod facere vetabas, in fœdam vocem commutauit, tuus fuit, aut esse videri voluit.

ITAQVE quem ordinem, te ductore, Sol Romanæ Ecclesiæ GREGORIVS vndecunque MA-

GNVS,

GNVS, exornauit; Quem alij non pauci Pontifices Maximi virtutum doctrinæque sydera lucidissima, illustrarunt; Quem Cardinalium Sapientissimorum examina, Episcoporum ac Præsulum eo gradu ac infulis dignissimorum populi numerosissimi cōdecorarunt; Quem etiámnum tot eruditissimi ac sanctissimi te satore ac educatore digni, longè clarissimum & sanctæ Dei Ecclesiæ fructuosissimum præstant; cum vnus Achan, filius alienus stirpem tuam ementitus, vir inutilis, gradiens ore peruerso, domi forísque iurgia seminans, fœdè ac turpiter dehonestauit. Nec te probra ista latuerunt, qui videntem omnia vides, & ex altissima cœli specula indefessas excubias

agis ſuper cœtum tuum. In ipſam Eccleſiam eiúſque viſibile caput meditatus eſt inania, mináxque & ferociens, caput ſuccuſſit: In ſuperiores domeſticos genuinũ ſtrinxit: calces illiſit ei familiæ, quæ extorrem exceperat fouerátque, mœror ei ac probrum factus. Quaſi turbæ domeſticæ & inteſtina in filios tuos fratres ſuos dedecora, eius nequitiam non exſatiaſſent; etiam S. IGNATII ſobolem, domi primùm tuæ in monte Martyrum Lutetiæ conceptam, poſtmodum verò inſtituti idea abſolutiſſima, parenti exorata, fœlici enixu in Caſſinenſi tuo Aſceterio veluti editam, quam túmet ſanctiſſimam & Eccleſiæ fructuoſiſſimam proſpiciens ſacro ſinu excepiſti atque

que fouisti; homo fronte attrita, perfossa vndecunque conscientia, lingua mendaciis tantum & imposturis armata, fœdè quantum per vires licuit consciſſam atque laceratam, connisus est facere opprobrium hominum & plebis abiectionem, tantum vt vnam vanam suam suspicionem vltum iret, ac iis quibus propter vnam escam calamum locauit, exagitatione corporis innocentissimi commodaret: reportaturus à Geneuensi spelæo, (sustine Pater horrendam de discincto nepote vocem,) decus amplissimum STRENVI VINDICIS PROSTRATÆ PER OMNES RETRÒ DOCTORES VERITATIS, omnibus nominibus digni, qui in Caluinianæ alicuius man-

 dræ

dræ Opilionem ob egregia hæc facinora gregi pusillo fructuosissima assumatur.

SED hæc ille magnam partem domo tua iam exactus, admisit. Neque enim veriùs excusso iugo postibúsque transcensis effugit ipse, quàm tua innocuo gregi inuigilante sollicitudine, mercedē quam oportuit, multiplicis iniquitatis accepit, putrefactus & proiectus extra portas Hierusalem. Hic exitus eam vitam irreuerentem & infrunitam operiebatur. Doctrina tua est, quandoquidem à filio tuo verè optimo, verè mellifluo, propinata. *Filium gratia fructum ventris sui cella fouet, nutrit, amplectitur, & ad plenitudinem perfectionis perducit ac colloquio Dei dignum efficit: alienum*

verò

verò vel suppositum, abdicat à se citius, & proiicit. Morticinium enim mortuarum affectionum, vel hominem mortuum à corde, locus sanctus vel terra sancta nequaquam diu patitur. Alienum, qui non est filius, citius à se proÿcit quasi abortiuum; euomit tanquam inutilem ac noxium cibum, nec diu talem pati potest in visceribus suis officina pietatis; venitque pes superbiæ, & asportat eum manus peccatoris, & mouet eum, & expulsus non potest stare; sed fugit miser, nudus & tremebundus, sicut Cain à facie Domini, expositus vitÿs & dæmonibus, vt qui prior inuenerit eum, morte animæ eum afficiat & occidat: vel si aliquandiu durauerit in ea, non virtutis constantia, sed pertinaci miseria, sic ei cella est quasi carcer, aut

ſicut viuenti ſepultura. Peſtilente verò flagellato, ſapiens ſapientior erit, & lauabit iuſtus manus ſuas in ſanguine peccatoris. Itaque meritò peſtilentem & peccatorem facientem in domo tua ſcelera multa, omniũ aſperrima flagellatione amandaſti, quò eum iampridem ferox & exlex ingenium pacis ac ſubiectionis inimicum præcipitabat, vbi nullo cohibente auriga, effuſis nequitiæ habenis; in tuos, in alios Dei famulos, in quicquid rectum & ſanctum eſt, quâ verbo, quâ ſcriptis excurreret.

QVANQVAM vel ſi intra ſepta tua & ſacra religioſæ domus penetralia, machinatus eſſet malum, & infœlici poteſtate exprompſiſſet; nulla inde fœda aſpergine cœtus

tuus,

tuus, vitæ integer ſceleriſque purus ſorderet? Poſſis enim & ipſe, quod lectæ ſtirpis in Dei Eccleſia ante te parens, alterum Occidui Orbis iubar MAGNVS AVGVSTINVS, fidenter dicere.

Quantumlibet vigilet diſciplina domus mea, mihi arrogare non audeo, vt domus mea melior ſit quàm arca Noë, vbi tamen inter octo homines reprobus vnus inuentus eſt: Aut melior ſit quàm domus Abrahæ, vbi dictum eſt, eijce ancillam & filium eius: Aut melior ſit quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui: Aut melior ſit quàm domus ipſius Iacob, vbi lectum Patris filius inceſtauit: Aut melior ſit quàm domus ipſius Dauid, cuius filius cum

ſorore

ſorore concubuit; cuius alter filius contra Patris tam ſanctam manſuetudinem rebellauit: Aut melior quàm cohabitatio Pauli Apoſtoli, qui ſi inter omnes bonos habitaret, non diceret, foris pugnæ, intus timores; Nec diceret cum de ſanctitate & fide Timothei loqueretur, neminem habeo qui de vobis germanè ſollicitus ſit; omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: Aut melior quàm cohabitatio ipſius Domini Ieſu Chriſti, in qua vndecim boni, perfidum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior poſtremò quàm cœlum, vnde Angeli ceciderunt. Euanuit itaque effluente hac ſanie putor omnis, nec domum tuam abſcedentis ſciſſa vomica purulentiæ, teter afflatus contaminauit.

QVOD

QVOD tamen tua quandoque quadrâ vixerit, & iuri tuo potestatíque, ruptis licet vinculis, vt maximè voluerit, non se subduxerit; liceat abs te, PATRIARCHA SANCTISSIME, pro tam multiplici grauiq; noxa, vnam vltionem referre. Tandem ad anteriora flagella sensum adiunge ac mentem, sine qua frustra hîc vexatus, nouísque in dies flagitiorum accessionibus cumulatus, Orco denique ludibriũ debeat. Qua olim potestate & charitate virgã inferens, intemperiis importuni hospitis, malè piũ Monachũ, liberum præstitisti, & hunc exolue. Etiam hîc stringe manum, impinge salubrem alapam, qua alteri status animi idoneus, & mens composita reuênit. Aspice Pater piis oculis

oculis, veſte ſaltem & cucullo tenus, aliquando filium. Animum indocilem ad honeſti ſemitam reuoca; pectus ære triplici munitum contunde, ac emolli ad pietatem. Id ſi feceris, te ſi id ſtatus fœlicitatis tuæ ferret, mœrore; familiam tuam cordolio, filium exitio liberaueris.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO.

NON fuiſſe conſilij noſtri hac lucubratione nunc edenda, calamum quaſſatum conterere, aut linum fumigans extinguere, quæ ſubiicio, perſpicuè docebunt. Opella hæc à nobis exeunte Auguſto anni ſuperioris concepta fuerat, per occaſionem nouæ editionis operum Leſſij quæ tunc adornabatur, & tranſmiſſæ tunc primùm ad nos Gallicæ interpretationis operis Barneſij nouis mendaciis ſupra latinam editionem ſuffarcinatæ. Ineunte autem Octobri exhibita idoneis cenſoribus, móxque eorum ſuffragiis munita, Typographo ad prælum data. Dilato tamen interim certas ob cauſas Leſſij recudendi conſilio, ſeorſim cudi cœpta. Iámque ex parte typis mandata erat, & ego certus Barneſij loquacitatis, pro ſecundo miſſu apparabam illi commentarium in partem capitis primi regulæ ſancti Benedicti, qua de Monachis Sarabaitis, eorúmque DEO perfida, & corrupta viuendi ratione diſputatur: cum

agis ſuper cœtum tuum. In ipſam Eccleſiam eiúſque viſibile caput meditatus eſt inania, mináxque & ferociens, caput ſuccuſſit: In ſuperiores domeſticos genuinũ ſtrinxit: calces illiſit ei familiæ, quæ extorrem exceperat fouerátque, mœror ei ac probrum factus. Quaſi turbæ domeſticæ & inteſtina in filios tuos fratres ſuos dedecora, eius nequitiam non exſatiaſſent; etiam S. IGNATII ſobolem, domi primùm tuæ in monte Martyrum Lutetiæ conceptam, poſtmodum verò inſtituti idea abſolutiſſima, parenti exorata, fœlici enixu in Caſſinenſi tuo Aſceterio veluti editam, quam túmet ſanctiſſimam & Eccleſiæ fructuoſiſſimam proſpiciens ſacro ſinu excepiſti atque

que fouisti ; homo fronte attrita, perfossa vndecunque conscientia, lingua mendaciis tantum & imposturis armata, fœdè quantum per vires licuit conscissam atque laceratam, connisus est facere opprobrium hominum & plebis abiectionem, tantum vt vnam vanam suam suspicionem vltum iret, ac iis quibus propter vnam escam calamum locauit, exagitatione corporis innocentissimi commodaret : reportaturus à Geneuensi spelæo, (sustine Pater horrendam de discincto nepote vocem,) decus amplissimum STRENVI VINDICIS PROSTRATÆ PER OMNES RETRÒ DOCTORES VERITATIS, omnibus nominibus digni, qui in Caluinianæ alicuius man-

dræ Opilionem ob egregia hæc facinora gregi puſillo fructuoſiſſima aſſumatur.

SED hæc ille magnam partem domo tua iam exactus, admiſit. Neque enim veriùs excuſſo iugo poſtibúſque tranſcenſis effugit ipſe, quàm tua innocuo gregi inuigilante ſollicitudine, mercedẽ quam oportuit, multiplicis iniquitatis accepit, putrefactus & proiectus extra portas Hieruſalem. Hic exitus eam vitam irreuerentem & infrunitam operiebatur. Doctrina tua eſt, quandoquidem à filio tuo verè optimo, verè mellifluo, propinata. *Filium gratia fructum ventris ſui cella fouet, nutrit, amplectitur, & ad plenitudinem perfectionis perducit ac colloquio Dei dignum efficit: alienum*

verò

verò vel ſuppoſitum, abdicat à ſe citius, & proiicit. Morticinium enim mortuarum affectionum, vel hominem mortuum à corde, locus ſanctus vel terra ſancta nequaquam diu patitur. Alienum, qui non eſt filius, citius à ſe proijcit quaſi abortiuum; euomit tanquam inutilem ac noxium cibum, nec diu talem pati poteſt in viſceribus ſuis officina pietatis; venitque pes ſuperbiæ, & aſportat eum manus peccatoris, & mouet eum, & expulſus non poteſt ſtare; ſed fugit miſer, nudus & tremebundus, ſicut Cain à facie Domini, expoſitus vitijs & dæmonibus, vt qui prior inuenerit eum, morte animæ eum afficiat & occidat: vel ſi aliquandiu durauerit in ea, non virtutis conſtantia, ſed pertinaci miſeria, ſic ei cella eſt quaſi carcer, aut

ſicut viuenti ſepultura. Peſtilente verò flagellato, ſapiens ſapientior erit, & lauabit iuſtus manus ſuas in ſanguine peccatoris. Itaque meritò peſtilentem & peccatorem facientem in domo tua ſcelera multa, omniũ aſperrima flagellatione amandaſti, quò eum iampridem ferox & exlex ingenium pacis ac ſubiectionis inimicum præcipitabat, vbi nullo cohibente auriga, effuſis nequitiæ habenis; in tuos, in alios Dei famulos, in quicquid rectum & ſanctum eſt, quâ verbo, quâ ſcriptis excurreret.

QVANQVAM vel ſi intra ſepta tua & ſacra religioſæ domus penetralia, machinatus eſſet malum, & infœlici poteſtate exprompſiſſet; nulla inde fœda aſpergine cœtus

tuus,

tuus, vitæ integer ſceleriſque purus ſorderet. Poſſis enim & ipſe, quod lectæ ſtirpis in Dei Eccleſia ante te parens, alterum Occidui Orbis iubar MAGNVS AVGVSTINVS, fidenter dicere.

Quantumlibet vigilet diſciplina domus mea; mihi arrogare non audeo, vt domus mea melior ſit quàm arca Noë, vbi tamen inter octo homines reprobus vnus inuentus eſt: Aut melior ſit quàm domus Abrahæ, vbi dictum eſt, eijce ancillam & filium eius: Aut melior ſit quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui: Aut melior ſit quàm domus ipſius Iacob, vbi lectum Patris filius inceſtauit: Aut melior ſit quàm domus ipſius Dauid, cuius filius cum

ſorore

ſorore concubuit; cuius alter filius contra Patris tam ſanctam manſuetudinem rebellauit: Aut melior quàm cohabitatio Pauli Apoſtoli, qui ſi inter omnes bonos habitaret, non diceret, foris pugnæ, intus timores; Nec diceret cum de ſanctitate & fide Timothei loqueretur, neminem habeo qui de vobis germanè ſollicitus ſit; omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: Aut melior quàm cohabitatio ipſius Domini Ieſu Chriſti, in qua vndecim boni, perfidum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior poſtremò quàm cœlum, vnde Angeli ceciderunt. Euanuit itaque effluente hac ſanie putor omnis, nec domum tuam abſcedentis ſciſſa vomica purulentiæ, teter afflatus contaminauit.

QVOD

QVOD tamen tua quandoque quadrâ vixerit, & iuri tuo potestatíque, ruptis licet vinculis, vt maximè voluerit, non se subduxerit; liceat abs te, PATRIARCHA SANCTISSIME, pro tam multiplici grauíq; noxa, vnam vltionem referre. Tandem ad anteriora flagella sensum adiunge ac mentem, sine qua frustra hîc vexatus, nouísque in dies flagitiorum accessionibus cumulatus, Orco denique ludibriũ debeat. Qua olim potestate & charitate virgã inferens, intemperiis importuni hospitis, malè piũ Monachũ, liberum præstitisti, & hunc exolue. Etiam hîc stringe manum, impinge salubrem alapam, qua alteri status animi idoneus, & mens composita reuênit. Aspice Pater piis oculis

oculis, veſte ſaltem & cucullo tenus, aliquando filium. Animum indocilem ad honeſti ſemitam reuoca; pectus ære triplici munitum contunde, ac emolli ad pietatem. Id ſi feceris, te ſi id ſtatus fœlicitatis tuæ ferret, mœrore; familiam tuam cordolio, filium exitio liberaueris.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO.

NON fuisse consilij nostri hac lucubratione nunc edenda, calamum quassatum conterere, aut linum fumigans extinguere, quæ subiicio, perspicuè docebunt. Opella hæc à nobis exeunte Augusto anni superioris concepta fuerat, per occasionem nouæ editionis operum Lessij quæ tunc adornabatur, & transmissæ tunc primùm ad nos Gallicæ interpretationis operis Barnesij nouis mendaciis supra latinam editionem suffarcinatæ. Ineunte autem Octobri exhibita idoneis censoribus, móxque eorum suffragiis munita, Typographo ad prælum data. Dilato tamen interim certas ob causas Lessij recudendi consilio, seorsim cudi cœpta. Iámque ex parte typis mandata erat, & ego certus Barnesij loquacitatis, pro secundo missu apparabam illi commentarium in partem capitis primi regulæ sancti Benedicti, qua de Monachis Sarabaitis, eorúmque DEO perfida, & corrupta viuendi ratione disputatur: cum

cum ecce certis nunciis perfertur, Barnesium à Regiorum satellitum Præfecto correptum, eóque abductum esse, quò illum tanta honestatis laceratio iampridem vocabat. Causas calamitatis nihil attinet exponere, cum cōstet ingenia malè domita & effrænia; præsertim postquam Iudæ proditoris æmulatione è Collegio aliquo Apostolico; ex aliquo, inquam, sacro cœtu, transcensis postibus eruperunt, in perniciem plerumque suam ferocire, & œstro suo acta; post aliquam virtutis & honestatis conculcationem, præcipitari in abruptum aliquod; ibíque illidi, & contundi contumaciam in peius alioqui ruituram; non exiguo diuinæ benignitatis argumento. *Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium.* Quod Oraculum est ipsiusmet Spiritus sancti 2. *Machab. cap.* 6. Pulchrè item de more Synesius epist. 44. *Cum nihil omnino peccare maximum omnium bonorum est, tum ad iustitiam reuocari, secundum in bonis locum obtinet. Quisquis autem longo tempore iniuriam faciens pœnæ expers manet, eum par est infœlicissimum haberi, qui neque* DEO, *neque homini curæ sit. Hoc enim considerato, impunitum esse, inter mala connumerari, & dicitur & auditur: Igitur punitum esse, in bonis*

cense

censebitur. Contrarijs enim contraria ratio attribuit. Barnesio igitur sic in arctum compacto, meum ipse eius refellendi & Lessij purgandi consilium, minus necessarium esse perspexi. Præterquam quod concluso Barnesio, factóque impotente ad dissolutionem debitorum ex tot erroribus calumniisque contractorum, euanuisse videri poterat vniuersum ius in illum, quippe qui iam non esset soluendo: atque ita destitum est, intercisáque opellæ huius editio. Quod tamen viri graues & periti qui de labore hoc nostro inaudiuerant, extare posse censuerint pretium aliquod operæ, ad dedocendos eos quos partim vulgaris error & bibulus calumniarum animus, partim Barnesij & Theologi & Monachi de hoc argumento liber, Latina & vernacula lingua editus, malè imbuerat: Quod item Hetruscus Apostata, qui Geneuæ in Italica Caluini hara subulcum agit, homo parum sanus ac mentis emotæ; (testes vulgatæ eius ante annos aliquot per vicos & compita oberrationes fanaticæ,) opusculum Italica lingua superioribus diebus ediderit de hoc ipso argumento, tanquam vindex exurgeret vinculorum Barnesij, cuius laus est in Æquiuocationum criminatione per omnes Ecclesias; cui impudentiæ orisque duritiei contundendæ, hæc

** scriptio

ſcriptio noſtra accõmodata videbatur: Quod denique Typographus ſuum ex abrupta editione diſpendium non diſſimularet : Paſſus ſum vt quale apud ſe libero adhuc Barneſio opus meum habuerat, publici iuris integrè faceret. Itaque non ſecus in eo nunc agitur cum Barneſio, ac cùm de homine ad ſolutionem vrgẽdo ſpes ſuperabat, quam nunc ſpem per eius calamitatem video intercidiſſe. Niſi quod amicus, homo oculatus & tricarum fori bene peritus, ſuggerit, concluſo licet Barneſio factóque impotente, ſaluum eſſe ius creditorum ; quod duo Sapientiſſimi Magiſtri, VRBANVS GARNIER, ET ELIAS DV FRESNE DE MINCE non tantum Barneſij opus tanquam vtile & bonum approbarint, ſed etiam DE EO SPONDERE ſe dixerint, pro Barneſio fideiubentes : Itaque conueniri eos poſſe ex *l. non recte.* C. *de fideiuſſor. & manda.* & ex l. *poteſt accipi.* verſic. *fideiuſſor* ff. *eodem.*

Appro

Approbatio.

LIBRVM qui inſcribitur SPLENDOR VERITATIS MORALIS, &c. editum per F. STEPHANVM EMONERIVM Ordinis Minorum S. Theologiæ Doctorem,&c. à nobis accuratè perlectum atque diſcuſſum; Nos infra ſcripti S.Theologiæ Doctores teſtatum facimus nihil fidei Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ, boniſve moribus diſſentaneum continere. Quin potius omnia in eo ad ſolidæ Theologiæ amuſſim dirigi, nec minus ab autore eruditionem quàm diligentiam proditam: quippe qui debitam veritatis ac ſimplicitatis in locutione cuſtodiam, ex oraculis Scripturarum, Doctrina SS. Patrum, Theologorum Scholaſticorum atque Moralium, inſupérque Iuriſconſultorum & Philoſophorum ſcriptis,grata varietate demonſtrauerit, & rationum firmamentis communiuerit, ſolidè omnino & accommodatè ad obſtruendum os Calumniatoris, receptiſſimam omnibúſque antehac Doctoribus probatiſſimam doctrinam, malignè vocantis in inuidiam. His nominibus opus luce dignum iudicamus, quod adſcriptione noſtra firmatum voluimus Lugduni 1627.

ANTONIVS GOFFARDVS S.Theol. Doctor.

N. PERRETVS S. Theol. Doctor.

Approbatio.

SPLENDORE maiore egere videtur SPLENDOR iste VERITATIS MORALIS, nempe prælo, vt omnibus luceat,éstque prælo dignus;cùm doctè probet quod probandum Author est aggressus. A vero nihil alienum dicit, nec fidei, aut bonis moribus in eo continetur aliquid contrarium. Actum Lugduni die 7. Iulij 1627.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT Episc. Damasci.

Consensus.

LIBRVM qui inscribitur SPLENDOR VERITATIS MORALIS, &c. per F. STEPHANVM EMONERIVM Ordinis Minorum Sanctæ Theologiæ Doctorem à Doctoribus approbatum ego Regius Consiliarius & Procurator in lucem edi non impedio. Lugduni die nona Iulij 1627.

PVGET.

OPERIS

OPERIS INDICVLVS

Aditus ad disputationem. Occasio & scopus Scriptionis ; Lessius & Barnesius comparati ; Disputationis Breuiculus.

Cap. 16.

lium ſignorum vſurpatione reſtricta, aliiſque adiunctis.

Diſputationis Clauſula parænetica, ſiue Antimonium pro Barneſio, ex arte præparatum ad conceptam in Leſſium & Societatem IESV *malignitatem ſalubriter abyciendam per pœnitentiam; addito, ſi Antimonium fallat & mentem emoueat, carmine excantatorio, quod totidem verbis S. Hieronymus, Ruffini Monachi furori leniendo, iam olim cecinit.*

In Ioannis Barneſij Angli, Monachi Benedictini diſſertationem aduerſus Æquiuocationes, quam ipſe abſque Indice dederat, Indices tres.

ADITVS

ADITVS AD DISPVTATIONEM.

Occasio & scopus scriptionis; Leßius & Barnesius comparati; Disputationis breuiculus.

1\. NON multum eſt, ex quo prodiit opus quoddam cuius hæc inſcriptio: *Diſſertatio contra æquiuocationes auctore Ioanne Barneſio Benedictino, artium & S. Theologiæ Doctore*; ſubiuncto ex Abdia hoc programmate. *Quomodo ſcrutati ſunt Eſau? inueſtigauerunt abſcondita eius.* Quod nihil ab homine & Theologo & Monacho niſi eruditum & ſanctum videretur expectandum, ſperarémque fore vt gliſcens apud quoſdam abuſus ſine cauſa

faltémque iusta ęquiuocandi,idoneo aliquo potentíque remedio per eum adhibito cu-raretur ; librum auidè arripio. Sed vix paucas lineas Epiſtolæ operi præfixæ oculis delibo, cum pro diſſertatione hominis Theologi & Monachi quam titulus ementiebatur , ſuppoſitam lectori propudioſam & virulentiſſimam Satyram deprehendo. Pergo tantiſper in ipſo libro , nec prius oculis vſurpo ſtatum quæſtionis ,qui in ipſo eius limine proponitur , quàm pertæſus impudentiæ & tantæ mendacitatis quantã frons ipſe operis exhibebat , facta ex vngue de vniuerſo feræ corpore coniectura , librum abiicio , nec me vlterius inde exſpirante tam tetra mephiti , contaminari ſuſtineo.

Quod tamen nominatim eo opere P. Leonardus Leſſius impeteretur , quaſi autor doctrinæ de vſu licito æquiuocationum & reſtrictionum mentalium ex idonea cauſa , impetrauit iam tunc ex me Bibliopola, de re literaria optimè meritus (qui illud Leſſij opus quod ea diſſertatione mordebatur prælo ſubiicere deſtinatum habebat) vt ſtipularer , in noua quam meditabatur operis Leſſij editione diſtractis intra breue ſpatium prope omnibus anteriorum editionum exemplaribus,non defuturum veneno

anti

antidotum, & fascino amuletum. Fore inquam vt lectoribus Lessij doctrinę studiosis, & veri amantibus, notum facerem quanta iste sub Monachi nomine interfector veritatis, mendacia obtrusisset. Itaque cum nuper exeunte Augusto significasset tempus appetere Lessium denuo prælo subiiciendi, & ego data fide adstringerer, accidit insuper vt tunc primum huc transmissa operis Barnesij Gallica editio, illustrissimo & calumniosissimo mendacio in ipso operis fronte auctior, in manus meas veniret, & ad petulantiæ per non repressionem crescentis castigationem permoueret. Tandem miranti de tam alto eorum quorum potius intererat in coërcenda tanta temeritate silentio, siue quod indignum responsione librum arbitrati sint; siue quod Christianæ patientiæ specimen præbere satius duxerint; aut quocunque tandem consilio per eam impunitatem maleuolorum in se ferociam fouere ac animare non laborarint; certa insedit sententia debitum illud confestim dissoluere.

Nostrum scribendi consilium.

2. Opus igitur Barnesij resumo, nec iam

in extima cute hærens, ſed ſcrutans Eſau, & inueſtigans abſcondita eius, comperio opus eſſe non modo maledicentiſſimum, quódque verè ab hiſpido homine, & Eſau gemino profectum quiſque illico quantumlibet hebete viſu abſque perſpiciliis agnoſcat: ſed etiam perpetuæ calumniæ plenum, & vno iugi mendacio contextum. Qua enim alia ratione loquendum eſt de opere nulla fide conſcripto, nullo pudore, nullo conſcientiæ reſpectu & eo de lectorum oſcitantia præiudicio, vt perinde ac ſi pecora forent qui ea lecturi erant, (vt de Adimanto ſcripſit Auguſtinus,) liberum ſibi cenſuerit autor, quicquid peruerſitas concipere, malignitas fouere, parere atrocitas poſſet, in vnum Leſſij caput effundere. Et allatrauit ille quidem etiam Perſonium Societatis itẽ Theologum Anglum, hominem qui tradidit ſæpe animam ſuam pro nomine D. N. Ieſu Chriſti, & fidei Catholicæ in Anglia adiumento. Sed quod infrequentius Perſonium appetat; fortaſſis licet in tanto pudoris naufragio, reueritus hominis pro cõmuni patria labores, & quia ab eo nunquam violatus, à Leſſio autem vnóve aut altero Patrum Societatis Belgarum (vt mox diſces) læſus videri, & illatæ

per

per meram ipsius suspicionem iniuriæ, vltor à consciis agnosci voluit: Ego quoque Personium dimittam, & in vno Lessio cuius patrocinium aliquod stipulatus sum, hoc quicquid est operæ collocabo; illúdque vt spero efficiam, vt æquus lector agnoscat rectè huic scrutatori, & iis quibus seruiuit, vendens propter vnam escam primogenita sua, accommodàri hoc loco posse illud Psaltis, *firmauerunt sibi sermonem nequam; narrauerunt vt absconderent laqueos; dixerunt quis videbit eos? scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus; sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum, & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.*

Lessij decora, in scriptione præsertim.

3. Verum quia vt est apud Philonem lib. *quis rerum diuinarum hæres*, de Heracliti sententia oppositorum scientia & melius & facilius acquiritur, iisdem sibi inuicem oppositis: eáque oppositorum & antithetorum contentione vt S. Augustinus II. *Ciuit. cap.* 18. egregiè disputat, nitor quidam efflorescit, vt idcirco disponente Deo quod idem Doctor post sapientem rectè considerat, *in omnibus ope-*

ribus altissimi vnum contra vnum sit, contra malum bonum, & contra mortem vita, sic contra pium peccator: Operæpretium facturus videor, si in hoc limine, hinc Lessij, inde Barnesij genium & ingenium contentione vtriusque facta lectoris oculis breuiter obiiciam.

Quanquam de Lessio exoluit me prope eo labore communis Doctorum sensus. Vt enim hominis mititatem & suauitatem morum prætercam, quod vix per biduum lenissima & humanissima eius consuetudine, ante annos vndeuiginti per Romani itineris ab eo tunc initi occasionem frui licuerit; (sed erit vt spero qui ei iustum & rebus quàm verbis plenius etiam quoad hanc partem elogium pangat & operi præfigat :) vt inquam hoc tanti viri decus quod in eo transitu singulare mihi visum est, hoc loco prætermittam, nemo est qui à multis iam annis & ex quo tempore prodiit Lessij prima lucubratio, non suspexerit summam illam quæ in eo vbique se prodit scriptionis nitelam, & in difficultatibus quantumcumque implexis, ac siue rerum obscuritate, siue Doctorum, vt fit, obscuratione tenebricosis, limpiditatem ac pelluciditatem singularem; diffusam

ſam item rebus & ſucci pleniſſimam, verbis autem ſubſtrictam tractandi rationem; delectum ſententiarum, ſolidæque vbique doctrinæ curam inſignem; in penetrando ac perſpiciendo difficultatis nodo acumen, & in diſſoluendo dexteritatem; ad extremum perpetuam & nuſquam deſiderátam eius fidem in referendis ac proponendis aduerſariorum ſententiis, modeſtiámque tanto viro dignam in iiſdem refellendis. Quod enim vſus ipſe docet, diuturnóque experimento prope attrectamus, quo quiſque in rebus Theologicis doctrina ſuperior eſt, eo modeſtia quoque eminet, quam tunc maximè prodit cum conſerendæ ſunt manus, & aliqua aliorum ſententia intra fines per Eccleſiam liberos conſtituta, quæ tamen non placet, improbanda & refellenda eſt. Nam tunc imperitiorum faſtus & ad pauca attendentium arrogantia, placitum à quo abhorret petulanter & ſeruiliter excipit; hominis autem periti, nec tyronis & fortius pedem figentis animus, eam à ſe eiuſmodi ſententiæ alienæ reuerentiam exigit, quæ & illi plenitudini luminis qua colluſtratur, & omnes probabilitatis villos peruadit, conſentanea ſit, & cum Chriſtiana modeſtia rectáque volun-

tatis compositione auctius lumen intellectus affectante, probè cohæreat. Præsertim cum non ignoret turbato per æstum & animi impotentiam spiculo lumine nobis prælucente, eripi fructum omnem disputationis, nec collustrari intellectum sed auerti, & ad veri perspicientiam, trahente aliorsum affectu, hebetem effici. Vt prouidè propterea Romani quod ex Galeno discimus *sermone de libris proprijs*, & ex Mercuriali 1. *var. c.*13. congressiones literarias in templo pacis frequentarent. Hoc igitur Lessius, qua erat & intellectus luce, & voluntatis compositione, semper retinuit, vt aduersariorum sententias summa fide referret, parique modestia & lenitate reiiceret, non negata cum res fert probabilitatis indicatione & commendatione. Qua in re nullius iudicium defugio, qui Lessij opus de quo agimus, aliáque ab eo edita vel tenuiter euoluerit. & vt dixi, ita planè fert Doctorum sensus. Vix enim intra paucos annos prælum frequenti alterius vllius operis Theologici editione toties caluit: non exiguo argumento, adamatæ à doctis Lessij doctrinæ, eo quo dixi ingenio ac perspicuitate & modestia traditæ. Itaque de Lessio non plura hoc loco,

quem

quem vt spero hac lucubratiuncula demonstrabo posse de se hac in parte gloriari in Domino vsurpatis illis Basilij Magni verbis *epist. 63. Tantam contra nos impudentiam induerunt, vt & somnia quædam in nos comminiscantur, doctrinam nostram tanquam nociuam traducentes. Qui tamen etiamsi capitibus suis vniuersa eorum mensium quibus arborum folia sternuntur phantasmata complecterentur, nullam nobis prorsus poterunt aspergere calumniam.*

Barnesij genius, & impetiti ab eo Lessij causæ.

4. Vellem fas esset de Barnesio non dissimilia scribere salua veritate. Nam cum & professione Monachus sit & Theologi nomen præferat, optandum esset eum & moribus & scriptis eiusmodi esse, quem alij & Religiosi & Theologi, fratrem; ac in tanta temporum calamitate, & operarum præsertim apud Anglos egestate inconfusibilem operarium agnoscerent. Sed quia charitas commenta repudiat, mauúltque veritati cum res fert exigítque iustitia, (vt hîc planè exigit,) quàm assentationi & mendacitati esse locum, cogor euulgare quæ pres-

ſa mallem, & turpitudinem quam celatam oportuerat educere in publicum. Quanquam non educam ipſe, nec publica faciam qui ea duntaxat referam, quæ in omnium oculis geſta, neminem latuerunt qui hominem norit. Nam ſcrutari hunc Eſau & inueſtigare abſcondita eius quod in tanta eius erga alios malignitate iuſtitia permitteret, charitas non ſinit: nec eſt certè neceſſe cum in iis quæ patentiſſima ſunt & in conſpectu Solis peracta, ſuppetant tam multa, vt ſuperuacuum ſit in abditis conquirendis operam ludere. Verum ne meam qui procul abſui ignorationem cauſetur, non celabo Barneſium quæ me ipſi eius ciues & familiares docuerunt, quamquam ne faſtidium prolixitas pariat, vnicum è pluribus vnius ſcriptum proferam. Vir eſt cui in hoc negotio nec ſeritur nec metitur, quíque Barneſium intus & in cute habet perſpectiſſimum. Eius verò ſinceritatem ac in ſcribendo fidem, ipſi eius apices ſpirant vt propterea appendenda ducam ipſa eius verba. Sic habent.

5. *Ioannes Barneſius Anglus, Monachus heteroclitus, in Hiſpanijs habitum induit non tam Deo quàm hominibus placendi ſtudio. Inde poſt annos aliquot Duacum in Belgium reuerſus,*

philo

philosophiam docuit, & sui specimen præbere cæpit, discolus semper & superioribus vbique peronerosus. Ibi forte Patres Societatis inter quodlibeticas pro more hanc proposuerunt. An Ioannes in Hispaniis infamis, posset alibi sine noxa talis propalari. *Ille per fas & nefas se intelligi volebat, conscientia, vt videtur, teste, quamuis Patres nil minus somniarent; & hinc implacabile in illos odium concepit, quod paulo post deprompsit acri in æquiuocatores insectatione palam prolata, & hæc prima libelli huius incunabula quem Parisiis postea, annis aliquot interiectis, in lucem dedit aduersus æquiuocatores. Quid mirum? conceperat egregius iste pullus etiamnum Duaci existens atrocem libellum in ordinem suum, id est, congregationem Diui Benedicti Anglicanam, quam misere lacerat, & pessundare conatur, probare nitens* nullam esse istam congregationem nisi aëriam & fictitiam, & chimæricam, *vt illius verbis vtar*, quippe Bullis Pontificum innixam malesanis & surreptitiis, *hoc libello D. Du Val Sorbonico egregie iniurius est, & in Summum Pontificem atrox & minax. Ob eiusmodi scripta & mores feros & refractarios à Superioribus suis Duacenis in arctum compactus est, iuramento præstito se nolle eiusmodi scripta in lucem dare vnquam aut perficere. Paulo post erupit,*

erupit, euasit, & Parisios (vbi Benedictini Angli inter se diuisi) recta se confert: hic ad Patres Anglos (qui in Schels commorantur) confugit; à suis nimirum Duacenis dissidentes, vbi egregiè litem illam accendit, etiam edito libello supranominato. Conati sunt Patres Duaceni Benedictini omnibus modis demulcere & ad se reuocare, sed laterem lauant. Fulminata in illum à Generali suo Hispano excommunicationis sententia risit; se prædicat Diffinitorem ordinis, ac proinde supra vel extra excommunicationis aleam, imo quod ridiculum planè, retorquet ille excommunicationis sententiam in Patres Benedictinos Anglos Parisiis commorantes, & pleno die in eorum sacello à Notario pronuntiari curat; tandem causæ suæ diffidens cum ab Ecclesiasticis omnibus condemnaretur confugit, ... & sub eorum alis in tuto est. Ab eo tempore profitetur calamum se habere venalem omnibus causis & materijs siue sustinendis siue conuellendis aptum. P. Franciscus cuius causam scriptis gestisque egregiè defenderat, hominis mores exosus eum extra Schels deturbauit: ab eo tempore, id est, fere biennio iam Parisiis tanquam bubo agit gyrouagus & lucifugus, modo cameræ locandæ incola, modo mensa obambulatoria, egregius Papæ insectator, ac proinde Richerio eiúsque asseclis perdilectus & superfamiliaris.

Dum

Dum matrimonium cum Anglo tractaretur, intimè agebat cum legatis Anglis, & ab eorum nutu suum in Angliam aduentum pendere voluit. Iam secundo aut tertio se itineri comparauerat, vocante Rege Angliæ, sed nescio quis genius eum dimouit; hoc scio eius in Angliam aduentum à bonis omnibus perinde timeri atque alicuius Apostatæ aut religionis desertoris. Dum in Schels ageret scripta omnia sua satis liberaliter non nemini communicauit, qui mihi sanctè iurauit, Marcum Antonium de Dominis prima tantùm lineamenta ruditer posuisse, respectu istius. Hæc pauca raptim prout memoriæ succurrunt, homini non multum curioso, nec res alterius indaganti, verum si opus sit, saluis proborum naribus camarinam hanc amplius mouebimus. Hactenus ille quem dixi, Barnesium habens perspectissimum.

6. Hic ego nihil de meo adiiciam; quod per se res ipsa ingerit indicabo. Habet hinc lector generatim, aduersarij ingenium inquietum, turbulentum ac ferox, qui ne suis quidem pepercerit, & tantas tragœdias quantas breuis relatio indicauit potius quàm retulit, domi & foris concitarit. Habet Ismaëliticum, hominis verè feri, cuius manus contra omnes & manus omnium contra eum, & è regione vniuersorum fra-

trum suorum fixit tabernacula. Habet infidum & periurio infame quod nulla præstiti iuramenti ratione habita, scripta virulenta, publici iuris fecerit. Habet implacabile, quod à nihil minus cogitantibus, vel potius ab inani sua suspicione violatum, nulla bonæ fidei & simplicis animi contestatione leniri potuerit; & annos aliquot, homo & Sacerdos & Monachus, pectore abditum fouerit inde conceptum odium, quod effractis etiam iuramenti repagulis exeruerit. Habet denique in fide Catholica lubricum, quod non modo censuram & virgam Ecclesiasticam contempserit (quam euigescentis & intermorientis Catholicæ fidei notam habent Canonum Doctores) sed etiam quæ semper fuit spiritus ad hæresim inclinantis vel etiam præcipitantis veluti characteristica, posuerit in cœlum os suum, & minacibus scriptis ipsum Pontificem Maximum, Christi in terris Vicarium allatrare sustinuerit.

Habeo & ego quid causæ sit cur in disputatione de æquiuocationibus & mentalibus restrictionibus, Barnesius, Lessio tanta obfirmatione dicam impegerit, dimissis innumeris qui de eo negotio plenè & apertè ante Lessium egerant, præsertimque

que Nauarro qui integro commentario & variis aliis tractationibus Lessio præiuit; perinde tamen in Lessium confutandum incubuerit, quasi is primus autor huius doctrinæ extiterit, vel eius patrocinium peculiari studio susceperit. Qui tamen non nisi vt probabiliorem tradidit, allegatis aliis qui eam sine vlla trepidatione & constantissimè asseruerant. Támque in ea tradenda parcus fuit, vt si omnia quæ variis locis ab eo in hanc sententiam tradita sunt, adunentur in vnum, vix suffectura sint ad explendam vnam paginam ex iis quibus ordinariè editum est Lessij opus. Quæ mihi vt verum ingenuè fatear, diuturna admirationis non modica causa fuit, donec suspicantem quod erat, relatio adducta, veram originem, hoc est genium hominis & alta mente repostam quæstionem quodlibeticam tandem edocuit.

7. Orsa ab his initiis scriptio, & tali concepta spiritu, eodem ad infelix incrementum & maturitatem perducta est. Iugis toto opere ferocia, & impotentis animi æstus intolerabilis. Conuicia in singulis prope apicibus: calumniarum immensa prodigalitas, & vt in magna messe vnam dumtaxat alterámve spicam legam, obiectiones &

rationes

rationes dubitandi quas in libris Patrum Societatis legerat, impugnandas suscipit tanquam sententias ipsorum. Idipsum aliàs præstat in allegandis pro se Autoribus vt docebo suis locis, & testatum facient indices in quibus signati loci monstrosæ huius rationis agendi apud Barnesium. In statu quæstionis, hoc est in ipso operis limine, tam fœdè imponit, vt persuasum velit quæstionem esse an mentiri liceat, & Lessio tribuat mendacij patrocinium. Apertiore etiam & inuerecundiore impudentia, in Gallica operis editione, quæstionis statum ait esse, *an Christus mendacia & falsitates elocutus sit; & sintne in Scripturis sacris conscripta mendacia; & an Ecclesia, quæ verbo Dei nos pascit, docuerit nos mendacia verbo & scripto.* Lessióque affingit quod falsitatum Dei ore profusarum & per Ecclesiam orbi obtrusarum assertor sit, quodque fidem nostram eo redigat, vt incerti simus; veréne my steria proposita credenda sint prout proposita sunt; an verò duntaxat secundum alium abditum sensum in Dei mente reseruatum, veritatem contineant. Denique Scripturarum & Patrum ac Doctorum loca, vt causam suam promoueat, non erubescit additamentis suis infercire, & quod

illis

illis ad rem suam deest, de suo supplere vt spurios adulterationum suarum fœtus minus attentis & incautis obtrudat pro legitima sobole Scriptorum sacrorum atque Doctorũ. Nolo lectorem malè credulum. Quare vt loca in iis quos dixi indicibus ad huius disputationis calcem subiiciendis signata adeat, etiam atque etiam obtestor, & præsto deprehensurum eam scribendi peruersitatem, & mordendi ac fingendi licentiam, quam vix apud apertè Hæreticos, & manifestos transfugas, sit reperire.

Barnesius Philalethem se nominat, & quorum exemplo.

8. Nec refert quod veritatis zelum & tam ardens studium obtendat, seque in præfatione ad Lectorem N. S. vt minimũ Theologum rectè prædicat ita maximè *Philalethem* ementiatur. Non hæc noua stropha est. Et Celsus etiam Epicureus, homo mendaciorum loquacissimus, quem Origenes libris octo confutatum dedit, *Philalethes* audire voluit, eodem referente Origene. Sed & Seuerus heresiarcha, vt est apud Anastasium cap. 6. *Ducis viæ*, librum con-

fertiſſimum mendaciis quæ aduerſus Catholicam fidem, & Patres Catholicos vomebat, *Philalethem* inſcripſit. Hierocles, cuius in Chriſtianos rabiem & in fingendo licentiam, Lactantius *lib.5. Inſtit.cap.2.* tacito licet nomine teſtatam facit, eodem tamen auctore Lactantio citati libri capite tertio, & diſertè Hieroclis nomen proferente Euſebio initio confutationis, *Philalethes* dici voluit. Vvicleffi hominis peſtilentiſſimi & ad mentiendum proiectiſſimi, teterrimo operi, titulum fuiſſe ἀλήθεια lego apud Molanum *lib.2. de fide hæret.ſeru.cap.1.* Denique Author blaſphemi & multis nominibus execrandi operis, quod ante annũ Senatus Diuionenſis pro ſua in Deum & cœlites turpiſſimè ac nequiſſimè in eo proſciſſos religione ac pietate ignibus adiudicauit, *Alitophilum* ſe dixit, & opus ſuum *veritatis lachrymas* inſcripſit: in eo vno titulo probandus, quia verè multas lachrymas ſpurciſſimus ille liber, veritati ipſi omnibúſque proborum virtutibus excutere idoneus erat. Et hanc ipſam S. Hilarius ſub initio ſexti *de Trinitate* monet eſſe communem artem mendaciloquorum, & erronum quorumcumque. *Quis non ſentiat*, inquit, *lubricos*

lubricos serpentinæ viæ flexus, vel tortuosi spiritus nodos vipereos non intelligat, quibus venenati oris principalis potestas, collecto inflexi corporis orbe concluditur. Sed extensis omnibus atque absolutis, totum occultati capitis virus patebit. Ingerunt enim nobis primum nomina veritatis, vt virus falsitatis introeat. Hæreticos quoscunque & Philosophos etiam Epicureos eundem veritatis amorem ac possessionem iactasse discimus ex Theodoreto initio dialogi primi. Confirmátque Augustinus, qui hanc esse *ornatam ianuam* qua errores omnes imperitorum animis latenter irrepunt, libro contra epistolam fundamenti c. 11. rectè obseruauit. Quare ementitum veritatis studium & prætensus veritatis tuendæ & amplificandæ zelus, frustra obtenditur, cum tam densa mendacia toti operi insperſa contrarium euincant, & vt est in veteri effato dicta factis deficientibus erubescant.

Æquitas & necessitas aliqua Philalethem impugnandi, Origenis ac Eusebij imitatione.

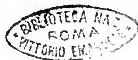
9. Ex hac igitur Lessij & Barnesij quoad

genium & ſcribendi rationem comparatione, arbitror augurari Lectorem, quo tandem res ſit inclinatura, quive exitus motæ à Barneſio litis, apud æquos & peritos æſtimatores expectandus ſit. Perſpicuam item exiſtimo, æquitatẽ defenſionis, quam Leſſij in rem Theologicam meritis, & veritatis aduerſus prætenſum Philalethem tuitioni, exemplo Origenis atque Euſebij priſcos Philalethes impugnantium, rependere in animum induxi. Auſim etiam neceſſitatem eius aliquam profiteri. Nam cum Barneſius & latinè & vernaculè contra licitum vſum æquiuocationum ex quacunque cauſa vſurpatarum, tanto impetu conniſus ſit, vt ſcribere non erubuerit æquiuocationis quomodocumque licitæ aſſertionem, hæreſim eſſe in plurimis Conciliis damnatam, ab omnibus retrò Patribus ac Doctoribus reprobatam, ſeque altè ſtertentibus omnibus Eccleſiæ Prælatis & Doctoribus, ipſo etiam Pontifice Maximo qui in Eccleſiæ ſpecula indefeſſas excubias agit ad graſſantem hæreſim non aduertente, coactum accurrere, & gliſcens Eccleſiæ incendium comprimere: Interfuit omnino non deeſſe qui hos ſpiritus & audaciam cohiberet, & eadem

opera

opera Lessij doctrinæ soliditatem, ac Prælatorum Ecclesiæ in munere suo vigilantiam; Doctorum item Catholicorum in depellendis erroribus qui verè errores sint diligentiam iugem ac perpetuam (meritò aduersus Lessium mutam) patefactam daret. Præterquam quod eo præsertim nomine perniciosam Barnesij dissertationem existimo quod vt à Nauarro & Emanuele Roderico iampridem proditum est locis infrà adducendis, in plerisque euentibus in quibus ambigua vel restricta locutio iustè adhibetur; præcluso hoc remedio permulta mendacia & peccata admittenda indubiè sint, quæ metus damni grauis veluti extorqueret à permultis fixum habentibus damnum illud à se auertere, nec tamen aliud obstructo exitu æquiuocationis patens mali effugium habituris quam mendacium. Vt necessarium proinde videatur, Barnesij doctrinā quæ tot peccatorum seminium esse incautis potest, non sinere indiscussam; & omnibus perspicuum facere, sicut mentiendi semper & vbique omnibus interclusa facultas est, ita non deesse viam honestam qua se damnis alioqui irruituris subducant, absque numinis violatione de veri dispen-

B 3 dio.

dio. Et quemadmodum in negotio contractuum & vſurarum idem plerumque tuta conſcientia præſtatur ab iis qui ritè edocti ſunt, quod alij cum ſcelere efficiunt, mutata duntaxat agendi & contrahendi ratione; ita & in re præſenti contingere.

Summa diſputationis.

10. In publica itaque commoda contuliſſe aliquid videbimur ſi tutam illam declinandorum tam multiplicium lapſuum viam aperuerimus, vnáque Leſſij, in quem Barneſius præcipuè coniſcat, doctrinæ ſoliditatem demonſtrauerimus: quod aſſecuturi commodè videmur ſi dilucidè exponamus tria illa quæ Diſputationis epigraphe prætulit: Veritatis inquam ſplendorem & inextinctum ſemper ac fulgentiſſimum iubar: Mendacij è contra tenebras denſiſſimas & noctem æternam: locutionum denique ambiguarum aut ex parte ſuppreſſarum nubilum, ſiue vt Caſſianus *collat.* 17. *cap.* 17. appellat nubeculam ſeu lucem obſcuritate permixtam: id eſt, implexitatem aliquando quidem vitioſam, aliàs autem culpa & labe vacantem. Nam ſi eiuſmodi

locutio

locutionibus virtus aliqua à veritate & simplicitate distincta interdicat, vt fides, vt religio, vt obedientia Superiori aut Magistratui debita in iudicio vel extra iudicium, vt iustitia aliáve huiusmodi aliqua virtus; improbandæ sunt ac damnandæ. Si item silentibus illis virtutibus collocutioni veluti extraneis; sola autem veritate & simplicitate ad candidè loquendum vrgente, desit idonea causa ad vsurpandas locutiones illas aut ambiguas aut ex parte suppressas; illicitæ sunt & refugiendæ tanquam mendacio continentes & aliqua eius veluti aspergine sordentes. At si virtutibus illis locutioni quasi extraneis non vrgentibus, idonea autem aliqua causa interueniente puta graui damno alioqui secuturo, ad implexitatē istam locutionum siue ambiguarum, siue ex parte suppressarum adigaris, nihil præstas probo homine, nihil virtutis studioso indignum, ambiguè vel restrictè loquendo, iusta necessitate nubilum illud collustrante, & vitium quod alioqui interueniret dispellente.

Hæc est summella huius Disputationis, cuius vt cum Cassiodoro loquar *cap. 2. de Anima* his paucis *editum est quasi parturiale*

ouum, vbi vitæ futuræ auis pennarúmque grata varietas continetur. Nunc aperiatur in partes, quia hominum consuetudo est facilius discere, quæ diuisa possunt euidentius elucere.

DISPV

DISPVTATIO

DE VERITATE MORALI, cum mendacio & locutionibus æquiuocis ac mente reſtrictis, comparata.

CAPVT PRIMVM.

Veritatis moralis natura & decus aperitur.

1. VIA autore Philoſopho rectum ſui & obliqui regula eſt; & vniuerſa hæc diſputatio, de oppoſitis morali veritati defectibus inſtituitur, operæpretium eſt ante omnia de ipſa morali veritate quædam annotare, quibus & ad reliquam diſputationem aditus muniatur, & quanti ſit de quo quæritur apertius fiat. Reſtringo autem ſermonem ad veritatem moralem, quia cum multiplex ſit veritatis acceptio, nos hoc loco de ſola Morali veritate ſermonem inſtituimus. Et interdum quidem

Veritatis vox veritatem rebus quibusuis suapte natura insitam siue transcendentem designat, quam S. Anselmus dialogo *de verit. cap.* 7. *&* 10. *veritatem quæ est in essentia rerum* nominat, & à paucis considerari obseruat: Aliàs autem ea vox veritatem cognitionis eique adiunctam veritatem locutionis vel scripturæ aut cuiuscumque alterius signi complectitur, quæ dici potest veritas significationis, prout etiam à S. Anselmo supra *cap.* 2. *&* 10. nominatur: Tandemque aliquando denotat virtutem quandam qua inclinamur ad dicendum aut quomodolibet significandum verum, ita vt locutio & quælibet alia significatio vera, supponatur veritati in hac postrema consideratione spectatæ tanquã obiectum. Cùm ergo tam multiplex sit veritatis vsurpatio pro multiplici adæquatione in qua sitam esse veritatis rationem rectè declarat varia inde eius membra eruens Magnus Albertus 4. *ethic. tract.* 3. *cap.* 2. nos hîc vnam moralem veritatem postremo loco propositam siue veracitatem spectamus; quia ipsa est cuius violatione mendacium aliique defectus morum quos hîc ad examen vocamus admittuntur.

Quidditas Veracitatis.

2. Ex D. Thomæ doctrina 2. 2. *q.* 109. *art.* 1. 2. *&* 3. hæc eius definitio eruitur. Veritas, siue veracitas est pars potestatiua iustitiæ qua verba nostra vel facta debitè ordinantur ad aliquid sicut signum ad signatum vt ei debito quod humana societas & conuersatio postulat satisfiat.

Ratio generica caret difficultate. Hæc enim virtus

virtus respicit alios quibus nostra manifestanda sunt,atque ita merito ad iustitiam reducitur,cuius est voluntatem hominis bene ad alios afficere, vt propterea S. Ambrosius *l. de parad. c.* 3. & sæpè aliàs iustitiam, *virtutem publicam, aliisque non sibi natam* appellet. Veritas ergo quandoquidem ipsa quoque alios respicit, membrum aliquod Iustitiæ est,& voluntati inexistit, æquè ac Iustitia. In quo hallucinati sunt aliqui apud Bassolim *in* 3. *d.* 38. *q. vnica art.* 3. qui mendacium, atque adeo etiam virtutem veritatis mendacio oppositam, in intellectu locauerunt; decepti vt videtur nomine veritatis quod aliquid ad intellectum pertinens sonare videtur. Sed obseruandum istis fuerat actum intellectus posse substerni actioni voluntatis tanquam obiectum;& nihilominus virtutem cui cura volitionis illius honestæ circa verum occupatæ incumbit, non esse virtutem intellectus, sed voluntatis; vt perspicuum est in habitu piæ affectionis ad credendum impellentis, qui voluntati insidet,quamuis circa assensum fidei occupetur, tanquam circa obiectum actus sui eliciti. Idem ergo statuendum est de virtute veracitatis: quam propterea Aristoteles, non *6. ethic.* vbi agit de virtutibus intellectus, sed libro quarto vnà cum aliis virtutibus ad alterum voluntati insidentibus exposuit. Est enim ipsa quoque vt præmisi Iustitia quædam. Quia tamen à ratione Iustitiæ deficit, eo quod non spectet debitum illud arctum quo Iustitia simpliciter dicta distinetur, sed tantum spectet debitum morale quo ex mera honestate vnusquisque debet alteri conformem menti manifestationem veritatis,vt D.Thomas supra *art.* 3.

rectè

rectè tradit: propterea non numeratur inter simpliciter dictas Iustitiæ partes siue subiectiuas, sed inter potestatiuas & potentiales, in quibus ratio virtutis ad quam reuocantur veluti luxata reperitur.

3. Non nego quin possit aliquando manifestatio menti cõformis deberi ex strictè accepta Iustitia. Plerumque enim titulo contractus, aut in iudicio legitimo ea manifestatio debetur ex iustitia: sed illud debitum non spectat ad moralem virtutem veritatis quæ debitum dumtaxat spectat in humana societate eiusque exigentia fundatum, ita vt vnusquisque eo obstringatur præcisè quatenus est sociale animal & cum aliis conuersatur, etiamsi omnes alij strictiores tituli excluderentur. Ita disertè ferunt illa Philosophi 4. Ethic. cap. 7. *Veracem non eum intelligi volumus qui in pactionibus verum dicit atque in ijs qua ad iniustitiam vel iustitiam spectant: id enim est alterius virtutis: sed eum qui licet nihil huiusmodi intersit, & vita & verbis propterea verum dicit, quia talis ex habitu est. Qui sanè cum sit huiusmodi, merito esse probus videtur. Qui enim veritatis est studiosus, & vbi nihil refert, verum dicit; multo magis vbi referet, id faciet. Vbi enim turpe est, mendaciũ, canebit profecto quod per se etiam euitabat.* Quod ait veracem etiam vbi nihil refert consectari veritatẽ, non eo spectat vt velit veracem tunc quoque veritati enunciandæ operam daturum cùm nulla culpa foret veritatem violare: id enim vt ex ipsomet Philosopho mox dicam, planè falsum est, quia semper cernitur culpa in violatione veritatis. Sensus itaque est, veracem *etiam vbi nihil refert*, id est, vt Eustratius rectè interpretatur

tatur & D.Thomas *ibid. lect.* 15. vbi nullum nocumentum contra Iustitiam ex falso sermone imminet, veritati nihilominus adhæsurum. Et multo magis à mendacio alienum fore, cùm contingeret mendacium eo iniustitiæ titulo turpe esse; quandoquidem etiam cum eo turpitudinis auctario destitueretur, auersabatur illud nihilominus, per se, & solo honestatis moralis in ea mentis & locutionis conformitate elucentis decore pellectus.

Obiectum materiale & formale veracitatis.

4. Habemus ex dictis veritatis moralis siue veracitatis naturam ex eius materiali & formali obiecto ductam. Proprium enim virtutis huius munus est, curare veritatem in signis externis quibus aliquid alteri significamus; siue curare conformitatem signorum illorum externorum, & mentis, in eo qui talia signa vsurpat: ita vt saltem secundum conscientiam proponentis & vsurpantis signa prædicta, non sit dissonantia inter signa & obiectum per ea significatum: Et in id homo sollicitè incumbit, quia nisi huiusmodi dissonantia studiosè declinaretur, pessum iret ciuilis societas, actúmque esset de humana conuersatione. Inde ergo liquet hanc virtutem, vt paulo ante etiam dixi, non inesse intellectui sed voluntati, esseque verè virtutem moralem. respicit enim consonantiam signorum quibus sensa nostra de rebus enuntiamus, & nostri de rebus iudicij; ita vt quod iudicamus, hoc significemus; eámque consonantiam vult & curat hæc virtus, quæ idcirco circa signa illa externa tanquam circa materiale ob-

iectum

iectum occupatur: formale autem siue motiuum quod est fons honestatis materiali obiecto affusæ, non aliud hoc loco est quàm illud debitum quod protuli in humana societate eiusque exigentia fundatum; ac proinde non est legale sed morale duntaxat, vt cum D.Thoma *q. illa* 109. *artic.* 3. passim loquuntur, ad designandum debitum à perfecta & stricta Iustitiæ ratione deficiens. & ita de huius virtutis debito annotatum rectè est à Burlæo 4. *Ethic. parte* 3. *tract.* 4. *cap.* 2.

5. Consultò porro addebam, eam conformitatem signi & obiecti significati quam hæc virtus consectatur, debere esse saltem secundum conscientiam proponentis; quia vt eleganter inquit S. Augustinus *lib. de mendac. cap.* 3. *non omnis qui falsum dicit mentitur si credit aut opinatur verum esse quod dicit.* Et mox. *Quisquis hoc enunciat quod vel creditum animo vel opinatum tenet, etiam si falsum sit, non mentitur. Hoc enim debet enunciationis suæ fidei, vt illud per eam proferat quod animo tenet, & sic habet vt profert. Nec ideo tamen in nullo vitio est, quamuis non mentiatur, si aut non credenda credit, aut quod ignorat nosse se putat, etiamsi verum sit; incognitum enim habet pro cognito. Quapropter ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enunciat. Vnde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est, duplex cogitatio; vna rei eius quam veram esse vel scit vel putat, & non profert: altera eius rei quam pro ista profert, sciens falsam esse, vel putans. Ex quo fit vt possit falsum dicere non mentiens, si putat ita esse vt dicit, quamuis non ita sit; & vt possit verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero enunciat,*

quamuis

quamuis reuera ita sit vt enunciat. Ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate vel falsitate, mentiens aut non mentiens iudicandus est. Potest itaque ille qui falsum pro vero enunciat quod tamen verum esse opinatur, errans dici & temerarius: mentiens autem non rectè dicitur, quia cor duplex cum enunciat non habet, nec fallere cupit, sed fallitur. Hoc ipsum est quod affirmabam ad conformitatem veritate morali, siue veracitate quæsitam, sufficere, vt interueniat secundum conscientiam vsurpantis signa, quibus ea conformitas inædificanda est.

Reiiciendus porrò est Gilbertus 4. *Ethic q. vltima dub.* 2. contrà expressam D. Augustini sententiam affirmans eum qui enunciat aliquid sicut se habet à parte rei non mentiri etiamsi contra conscientiam loquatur existimans rem aliter se habere quam ipse enunciet. Hoc inquam reiiciendum est, quia mendacium opponitur contrariè veritati morali: hæc autem non spectat nudam consonantiam propositionis vocalis cum obiecto prout à parte rei se habente, sed præcipuè attendit consonantiam obiecti & locutionis prout indictę per voluntatem. Nec enim locutio est alio modo moralis alitérvè ad veritatem moralem pertinet. Itaque rectè statuebat D. Augustinus posse mentientem, dicere verum reipsa, & nihilominus labefactare veritatem moralem quæ pensatur ex affectu loquentis eiusque conscientia.

Dignitas & necessitas veritatis.

6. Sic exposita veritatis moralis ratione atque natura

natura superuacuum propè videtur summam eius dignitatem simul ac necessitatem oratione complecti velle, cùm sit per se perspicuum non minorem esse eius necessitatem, quàm sit humani conuictus ex naturæ rationalis præscripto initi. Dignitatem verò tantam quanta cernitur in ipsa societate humana prout humana. Cum enim non possint homines spiculo intellectuum suorum lumine; alieni pectoris latebras per seipsos peruadere, sanè nisi is penes quem duntaxat secundum DEVM abyssi illius ius est, syncerè enunciet quid animo versauerit, aut etiamnum verset, intercluditur omne sermonis commercium, quo vno humana societas, & inter nos conuersatio maximè continetur. Et idcircò DEVS pectori altè infixum hoc veritatis studium exoptans & internæ & huius foras manantis veritatis symbola Pontificio pectori appressa voluit, vt Philo scitè notauit *lib. de Iudice* verbis illis. *Quid in vita est æquè pretiosum quàm veritas. Eam vates sapiens inscripsit loco sacratissimo, ea parte vestis Pontificiæ vbi est principalis vis animæ, vt Sacerdotem per hoc ornamentum augustiorem faceret. Veritati autem adiunxit cognatam virtutem, declarationem vt vocat; vt essent, ceu imagines orationis quæ vel animo concipitur, vel etiam profertur. Nam huic declaratione opus est, per quam aperiatur aliis, quidquid latet in animo, sicut veritate illi alteri, ad perfectionem vitæ actionumque per quas itur ad fœlicitatem.*

7. Quinetiam tam singularem veritatis dignitatem agnoscunt Sacræ literæ, vt quasi antonomasticè virtus sit, aut vniuersas virtutes ambitu suo coërceat, quarumcumque virtutum operationes, frequenter

frequenter nomine actionum veritatis insigniant, idémque sit iuxta Scripturæ phrasim facere veritatem, ac bonum aliquod operari, & è contra idem mendacium atque iniquitas, vt obseruauit S. Gregor. 18.*moral. cap.* 2. post Augustinum *lib. contra mendacium cap.* 20. qui idcirco illud ex Psalte & Apostolo, *omnis homo mendax*, perinde interpretatur ac si dictum esset, *omnis homo peccans*. Optimè S. Chrysost. *in Psal.* 5. tractans illud, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*, ita habet: *loquentes mendacium, hic dicit eos qui malè viuunt, eos qui res fallaces persequuntur, eos qui libidini, gulæ & auaritiæ sunt dediti: Hæc enim omnia appellat mendacia seu falsa, ψεῦδος enim vtrumque significat.* Eodem sensu S. Augustinus *tract.* 5. *in Ioannem*, exscriptúmque est à Concilio Arausic. 2. cap. 22. *nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Si quid autem homo habet veritatis atque iustitiæ, ab illo fonte est quem debemus sitire in hac eremo, vt ex eo quasi guttis quibusdam irrorati & in hac peregrinatione interim consolati ne deficiamus in via, venire ad eius requiem satietatémque possimus.* Item quemadmodum iuxta easdem sacras litteras prima mali hominis nota & veluti caracteristica improbitatis est, non stetisse in veritate, & ad mendacium deflexisse; ita veritati addictum esse, eámque studiosè consectari, est certa veluti tessera totius honestatis moralis, vt proinde Apostolus, DEVM ipsam sanctitatem ab omni culpæ labe seiunctissimam, & hominem culpis scatentem expressurus, verba illa vsurparit: *Est autem* DEVS *verax, omnis autem homo mendax.* Vnde etiam est illud eiusdem Apostoli ab Augustino 14. *de Ciuit. cap.* 4.

*cap.*4. optimè animaduerſum: *Veritas Dei in meo mendacio abundauit.* Id eſt, ſanctitas diuinitus infuſa & largiter non parcè demiſſa, tot meis malefactis condonandis & expiandis prodita eſt. Itaque Apoſtolus nomine diuinæ veritatis ſanctitatem creatam ſibi conceſſam quaſi participationem ac veluti ſtillicidium diuinæ increatæ ſanctitatis intellexit, nomine autem mendacij quæuis ſcelera vniuersè deſignauit. Rationem ſubtiliter ſubdit D. Auguſtinus ex eo ductam quod *cùm viuit homo ſecundum veritatem, non viuit ſecundum ſeipſum ſed ſecundũ* DEVM: DEVS *eſt enim qui dixit: Ego ſum veritas. Cùm vero viuit ſecundum ſeipſum, hoc eſt, ſecundum hominem, non ſecundum* DEVM, *profectò ſecundum mendacium viuit: non quia homo ipſe mendacium eſt; cum ſit eius autor & creator* DEVS, *qui non eſt vtique autor creatorque mendacij, ſed quia homo factus eſt rectus, vt non ſecundum ſeipſum, ſed ſecundum eum à quo factus eſt viueret; id eſt, illius potius quam ſuam faceret voluntatem; non autem ita viuere, quemadmodum eſt factus vt viueret, hoc eſt, mendacium. Beatus quippe vult eſſe, etiam non ſic viuendo, vt poſſit eſſe. Quid eſt hac voluntate mendacius? vnde non fruſtra dici oportet omne peccatum eſſe mendacium.* Hæc & alia in eam ſententiam Auguſtinus loco allegato.

8. Sed quod obiter eius loci initio ab eo tactum eſt, de diuina ſimilitudine in veracibus luculenter expreſſa, pulcherrimè ac vberius confirmat, *tract.* 42. *in Ioannem*, addita dæmonis antitheſi quem autore Chriſto mendacij parentem cum DEO componit: *vt quomodo* DEVS *Pater genuit Filium veritatem, ſic diabolus lapſus, genuerit*

quaſi

quasi filium mendacium. Ex quo efficitur, mendaces diabolici seminis traducem agnoscere aliquatenus in seipsis posse; è contra autem veraces diuinum seminium, per quod ad aliquam cum ipsomet numine veluti cognationem euehuntur. Quo etiam spectat quod ex Pythagora refertur apud Stobæum *serm.* 11. Interrogatus enim Pythagoras quid DEO simile facerent homines, respondit, exercere veritatem. S. item Hieronymus Apol. 3. aduersus Ruffinum, sub finem inter varia à Pythagora præclarè tradita quæ enumerat, recenset istud. *Post* DEVM *veritatem colendam, quæ sola homines* DEO *proximos faciat.* Nimirum iuxta Nyssenum *in orat. Cateche. cap.* 34. *Quomodo in vnoquoque eorum quæ sunt est quædam proprietas quæ notam reddit naturam, ita diuinæ naturæ proprium est veritas.* vnde concluditur qui veritatem æmulantur ad DEVM quàm maximè accedere, eique se quodammodo affines & cognatos prodere, ea in seipsis repræsentando quæ sunt numini adeò intima, eiusque naturæ tantopere cohærent. Hæc est nostra cum DEO Pythagorica per veritatem similitudo, quæ duplici sensu accipi, vtroque ad veritatis commendationem accommodatissimo potest.

9. Primus Pythagoræ incognitus, apud Christianos autem Doctores creber, spectat ad supernaturalem in nobis exortum absconditi cordis hominis, qui similitudine ad DEVM summam veritatem, atque adeo veritate iuxta scripturarum phrasim vsurpata constituitur. Expressit egregiè hunc sensum S. Augustinus *sermo.* 51. *de diuer.* tractans illud Apostoli *Deponentes mendacium lo-*

quimini veritatem. Iuncto illo Psaltis dicto, *omnis homo mendax. Quid est*, inquit, *deponentes mendacium loquimini veritatem? Et omnis homo mendax? An impossibilia per Apostolum* DEVS *iubet? Non. Quid ergo iubet? Audeo dicere sed sine contumelia dictum accipiatis, quia in meipsum quoque dico. Hoc iubet* DEVS *vt non simus homines, &c. Plus dico sanctitati vestra, inuenimus Apostolum tanquam crimen obiecisse hominibus quia homines sunt. Obiurgans enim illos hoc dixit. Quomodo nos irati dicimus alicui, bestia es, sic ille in flagello dominica disciplina obiecit hominibus quia homines erant. Quid illos fieri volebat quibus crimen erat quia homines erant? &c. Quid ergo eos fieri volebat nisi quod in Psalmo dicitur, Ego dixi, Dij estis & filij altissimi? Hoc quidem dixit* DEVS; *ad hoc enim vocat. Sed quid subiungit? Vos autem sicut homines moriemini, & sicut vnus ex Principibus cadetis. Et ibi opprobrium obiectum est, cum dicitur: Vos autem sicut homines moriemini. Homo enim Adam & non filius hominis, Christus autem filius hominis &* DEVS. *Ad mendacium vetus homo pertinet, id est, Adam; ad veritatem nouus homo, filius hominis, hoc est, Christus* DEVS. *Si deponis mendacium exue Adam; si loqueris veritatem indue Christum; & non tibi erunt contraria quæ modo in scripturis sunt posita: Quia & Apostolus exuendum veterem hominem & induendum nouum monens, dicit; Deponentes mendacium loquimini veritatem. Et psalmos illos admonebat & plangebat, qui nolentes exuere Adam, & induere Christum, non noui homines, sed tantum homines esse cupiebant: qualibus dicitur, Nonne homines estis? & in hos cadit quod dictum est, omnis homo mendax.*

Si

Si homo vis eſt, mendax eris, Noli velle eſſe homo & non eris mendax. Indue Chriſtum & eris verax, vt quæ locutus fueris non tua ſint quaſi propria & abs te inſtituta, ſed illuſtrantis te & illuminantis veritatis, &c. Non eſt ergo vnde quiſquam calumnietur, & dicat mihi, mentiar quia homo ſum: dicam enim & ego fidentiſſimè, Noli eſſe homo vt non mentiaris. Ergo inquit homo non ero? Non vtique: vt enim non ſis homo ad hoc vocatus es ab illo qui propter te factus eſt homo. Noli ſuccenſere. Non enim ita tibi dicitur vt homo non ſis, ſed vt ſis inter eos quibus dedit poteſtatem filios Dei fieri. DEVS *enim* DEVM *te vult facere, non natura, ſicut eſt ille quod genuit, ſed dono & adoptione.* Vides qua ratione veritas hominem DEO ſimilem & quadantenus DEVM participatione efficiat. Et quamuis hæc veritas longè altior eſt morali veritate de qua in hac diſputatione agimus, tamen idcirco vtrique idem nomen communiter tributum videtur quod ij ſoleant veritatem moralem exactè retinere qui ſupernaturali illa veritate collucent: è contra verò frequentiſſimus & maximè obuius abactæ eiuſdem ſupernaturalis veritatis effectus ſit moralis mendacij adamatio atque frequentia.

10. Alter ſenſus & huius loci maximè proprius quo veritas hominem aſſimilare Deo dicitur, ducendus eſt ex eo quod homo ex ipſamet naturæ ſuæ conditione verè eſt ad diuinam imaginem & ſimilitudinem. Dei namque imago, ac ſimilitudo in homine tametſi à pleriſque tanquam duo diſtincta habeantur, reipſa tamen vt Nicetas *ad orationem* 1. *de Paſchate Nazianzeni* ex S. Cyrillo obſeruat, & Delrius *in* 1. *Geneſ.* vnicam hominis

perfectionem designant, nec aliam quàm naturalem; hoc est, naturam ipsam humanam prout diuinam refert, éstque ei similis. Quod vtique non habet ratione corporis sed ratione animæ; non quoad gradum vegetatiuum & sensitiuum spectatæ vt per se notum est ex vilitate graduum illorum; quorum vterque brutis, prior etiam plantis competit: sed quoad gradum supremum siue intellectualem, qui homini peculiaris est inter creaturas inferiores, quemque voluntas libera & aliæ intellectualitatis appendices affectantur tanquam radicem primam. Homo enim gradu intellectiuo & substantiali constituitur, & ab aliis creaturis corporeis per se primò secernitur. Gradus autem substantialis prædicti veluti oculus vt loquitur Philo *lib. quod* DEVS *sit immutabilis*, ad illud *recogitauit, &c.* & Nicetas 2. *thesau. cap.* 45. est potentia intellectiua cui tanquam proximo principio insidet flos ipse vitæ, hoc est, intellectio actualis qua homo vltimo perficitur in suo esse ac veluti consummatur, tanquam complemento & actu connaturali potentiæ illius quæ est actus primi hominem constituentis velut obsignatio. vnde tanta naturæ rationali cupido cognoscendi veri, quod perspectum habeat ea se functione maximè perfici, redigique ad actum, & formari potentiam illam quæ est homini secundum principia sua essentialis maximè consentanea, atque conueniens. Nam cognitio falsa cùm sit malum facultatis illius, tantum abest vt eam perficiat vt potius fœdissimè turpet, & pessimè afficiat.

Hinc igitur liquere videtur qua ratione homo per veritatem assimiletur DEO. Quod illustrissimè

mè exponitur iuxta ſententiam illam quæ Deum intellectione tanquam differentia eſſentiali conſtitui affirmat, quæ eſt grauium Theologorum, nec leuiter videtur firmari ex diuini Verbi generatione quæ eſt proceſſio in naturæ ſimilitudinem cùm tamen ſit per viam intellectionis. Suppoſita autem alia ſententia quæ Deum conſtituit per independentiam, ſiue quod eodem recidit per eſſe exercitum dicens omnem perfectionem ſimpliciter, idem exponere licet ex eo quod inter illas Dei perfectiones vna ei reſpondens quæ in nobis eſt eminentiſſima & per ſe primò diſtinctiua ſit perfectio intelligendi, cuius in nobis veluti ſanitas & ad diuinam intelligendi perfectionem indefectibilem ſemperque & in omnibus ex neceſſitate veriſſimam acceſſio ſita eſt in poſſeſſione vſuque veritatis. Attigit id egregiè Plato *lib.6. de Repub.* docens qui abrepti cupiditatibus animo obnubilantur & à veritate deſciſcunt, euadere prorſus mortales, ac deficientes à perfectione homini conuenientiſſima in deſpicatiorem ſortem propè tranſire. Qui autem veritatis vbique aſſequendæ magno ſtudio flagrauerint etiamnum corpore incluſos ſuſtolli ad immortalitatem quatenus hîc ad eam humana natura euehi poteſt.

Addamus hic alia externæ Sapientiæ bellaria vt loquar cum Clemente 1. *Strom.* Magi vt eſt apud Stobæum loco allegato, maximum Deorum, quem Oromagden ipſi vocabant, corpore quidem luci ſimilem eſſe aſſerebant, anima autem veritati. Pythagoras præterquam quod veritate hominem Deo effici quàm ſimillimum affirmabat vt iã ex eo retuli (vt eſt apud Ælianum *lib.* 12.

var. histor. aiebat hæc duo diuinitus hominibus data esse longè pulcherrima; Veritatem amplecti & beneficiis alios afficere: & addebat vtrumque inter diuina Deúmque decentia opera numerari posse. Plato *in Cratylo sub medium*, Mercurij filium Pana, superiore corporis parte hominem, inferiore caprum ab antiquis confictum scribit, quod cum Mercurius sermonis Deus haberetur; Pan proles eius, id est, oratio, omnia cuoluens & explicans, aut vera esset aut falsa. Et veritas quidem quæ superiore mõstrosi illius Panis parte exprimebatur, quod superioribus oris addicta videatur, diuinaque virtus sit, & vt Plato ait, *cũ Dijs habitans; mollis, æqua, & plana exhibebatur: mendacium vero infrà inter hominum vulgus ac fœcem degens exhibebatur asperum, tortuosum, & tragicum. Multarum enim fabularum commenta & mendacia in hac tragica vita versantur.* De Græcorum in veritatis laudem acclamatione sic scribit Clem. Alex. *6. Strom. cap. 4. Veritas quomodo Sol illuminans colores & album & nigrum ostendit qualis sit vnusquisque eorum, sic ipsa quoque refellit omnem sermonis probabilitatem. Merito ergo à Græcis quoque acclamatum est; Principium magnæ virtutis est Regina veritas.* Imò idem esse virtutem & veritatem aiebat Socrates referente Seneca *epist.* 71. Et veritate duce abigi malorum chorum, omnémque morum sanctitatem & iustitiam induci, autor est Plato *6. de Repub.*

13. Non fraudabo Lectorem meum Rabbinicis quibusdam cupediis, quod sint qui iis delectentur; & quamuis saporis sint non admodum exquisiti, saltem tamen hoc præstent vt cum eis

collatæ

collatæ Christianæ dapes suauius reficiant. Refert igitur Franciscus Georgius *in harmonia cantico secundo Tomo quarto cap.* 1. Hebræos vt veritatis propriam vim & decora proderent, veritatis nomen tribus literarum elementis, primo, medio, & vltimo, *Aleph, Mem, & Tau* compegisse. Quibus litteris indicasse eos ait totam rerum texturam, expressam videlicet à principio in rem ipsam, & regressionem in finem; in quibus rei veritatem locatam insinuabant. Ad signandam verò firmitatem stabilitatemque veritatis, nomen eius literis construxisse quadratis, & figura & numero. figura enim ipsarum literarum ea est quæ firmos habeat pedes & bases quibus stet quælibet earum seorsim, & fortius omnes simul, sicut è contrario nomen ab Hebræis mendacio impositum scribitur iis literis quæ stabilitate carent, nec stare possunt, vel seorsim vel simul iunctæ; vt verum sit adagium, pedes mendacio esse breues imo claudos ac debiles. In numeris quoque, literæ nomen Hebræum veritatis conflantes, præcellentissimæ sunt. Denotant enim numerum quaternarium solidum & firmum: nam *Aleph*; vnum significat & mille. Quod vnum, est principium solidum, & essentia omnium numerorum. Millenarius autem est cubus denarij completi. Iam verò *Mem* signat quadragenarium numerum, qui est numerus deductus per denarium numerum completum, & per quaternarium, numerum radicalem, & solidum fundamentum omnium numerorum. *Tau* denique significat numerum quadringentorum deductum per denarium & quadragenarium, siue per quaternarium & centenarium, qui est qua-

dratus denarij : decies enim quadraginta aut quater centum conſtituit quadringentos. Sicque numeri & figuræ literarum quæ nomine veritatis continentur, ſemper ſolidæ ſunt. Literis autem quibus nomen mendacij conſtruitur, nec figuræ nec numeri, ſoliditatis aliquid habentes denotantur. Quia mendacium facilè corruit ; veritas è contra firmiſſima eſt, & in æternum perſtat. In iiſdem denique vtrarumque literarum numeris, inſignis diuerſitas obſeruari poteſt : literæ enim Hebræam mendacij vocem conſtruentes, omnes notant centenarios: vtique numeros rebus craſſioribus & inferioribus addictos, vbi viget mendacium & falſitas. E tribus quippe literis quibus conſtat Hebræa mendacij appellatio; *Coph* ſignat centum, *Reſch* ducentos, & *Sin* trecentos. At trium elementorum nominis Hebraici veritatem deſignantis, vnum notat vnitatem & millenarium, aliud quatuor denarios, tertium quatuor centenarios, vt innuatur veritatem deprehendere & colligare res diuinas, denotatas per *Aleph* ; & cœleſtes, notatas per *Mem*, & quadragenarium ; ac denique terreſtres, deſignatas per *Tau*, & quatuor centenarios. Sed de Rabbinicis myſteriis ad veritatis commendationem plus ſatis.

Omiſi alia ad veritatis decus propoſita à S. Antonino 4. *p. ſumma titul.* 5. *cap.* 15. §. 1. 2. 3. *&* 4. Chaſſanæo *in Catal. glor. mundi parte* 12. *conſiderat.* 26. Paſchalio *lib. de virtut. & vitijs cap.* 9. 10. *&* 11. quod fere confundant veritatem in toto vocis huius ambitu ſpectatam cum veritate morali, de qua ſola hîc diſputamus.

CAPVT

CAPVT II.

Mendacij dedecus & fœditas inexpurgabilis.

Varij sub eo defectus directè veracitatem impetentes attinguntur.

1. VTinam non fuisset mentitus circa ipsum mendaciũ Platonicus Euthydemus cum nullum esse qui mentiatur, nec omnino dari posse mendacium inani disputatione adstruere conatus est. Dimissa autem eius ratiocinatione planè inani & ipso experimento satis conuulsa, existimo ex tanta veritatis pulchritudine, perspicuum esse cuiuis posse quanta sit extremorum veracitati oppositorum fœditas. Operæpretium tamen videtur de iisdem extremis quæ vniuersè vno mendacij nomine denotantur aliquid seorsim in huius disputationis fundamentum statuere: vt mala iuxta Philonem *lib. de Iudice* naturaliter animis nostris quasi agnata, & longa quod idem merito expostulat institutione altius impressa, stirpitus quantum in nobis erit eradicentur; tum vt ad institutam disputationem, quæ hinc maximè pendet, via muniatur, expeditiorque reddatur eius progressus quem alioqui interposita naturæ ac dedecoris horum extremorum expositione intercidere necesse foret, non sine ordinis & perspicuitatis dispendio. Iaciam autem pro fundamento doctrinam philosophi de oppositis veracitati, vt appareat quid vel ipsum naturæ lumen hac in parte statuat. Sed &

D.Thom.

D.Thom. 2. 2. *q.* 110. rationem & partitionem mendacij ex ea Philoſophi doctrina petit, vt propterea operæpretium videatur eam diligenter excutere, præſertim cum difficultate non vacet vt videbimus. Retinebo autem genericum horum extremorum nomen longo vſu receptiſſimum; neglecta Nigidij apud Agellium *lib.* 11. *cap.* 10. opinatione, qui mendacium de ſola falſi improuiſa enunciatione dici voluit, mentitionem autem de falſa ſignificatione animo fallendi facta, quam mendacium formale nominamus. ſed loquamur vt plures.

Doctrina Philoſophi de Mendacio.

2. Ariſtoteles igitur 2. *Ethic. cap.* 7. & plenius 4. *Ethic. cap.* 7. duo extrema vitia media veracitati oppoſita ſiue factis ſiue verbis admittantur, (vtroque enim modo admitti poſſe docet) ita deſcribit & cum veracitate componit. *De veracibus & mentientibus atque id tam verbis quam actionibus & fictione, dicendum eſt. Arrogans quidem eſt is qui illuſtria quædam vel quæ non habet, vel maiora quam habeat, fingit ac ſibi vendicat. Diſſimulator contra, qui quæ ſibi inſunt vel negat vel diminuit. At medius, cum ſit ipſe ille qui eſt & tam vita quam verbis verax, ea ipſa planè quæ ſibi inſunt, neque maiora neque minora eſſe confitetur.* Et mox. *Ac per ſe quidem mendacium prauum eſt & vituperatione dignum; verum, honeſtum & laudabile. Idcirco fit, vt verax ipſe qui eſt medius laudem mereatur, mentientes autem vituperio afficiendi ſunt, vtrique illi quidem ſed magis tamen arrogans.* nimirũ quia

vt in calce capitis subditur, *magis opponitur veraci, estque dissimulatore peior.* Rationem præmiserat ipse philosophus eodem capite, ex eo ductam quod quia inuidiosæ sunt nimiæ excellentiæ, moderatius esse videtur atque aptius, si à veritatis orbita deflectendum sit; ad id potius declinare quod est infra veritatem: id quod etiam à Socrate ad falsum importunitatemque vitandam factitatum refert.

Placet hanc Philosophi de hisce extremis doctrinam, breui paraphrasi Themistij *lib. de mediocritate affectuum* illustrare. *Mendacium de seipso & rebus suis duplex est: aut enim committitur, leuiora & minora dicendo quàm reuera sint, aut maiora & splendidiora. Hoc quod fit circa minus, dissimulatio dicitur, illud verò quod circa maius, arrogantia. Id autem quod inferius est quàm verum sit, lautum & elegans est ac interdum Philosophorum inutila. Quamobrem etiam à Socrate vsurpabatur in dicendo, cum opus erat illudere superciliosum aliquem Sophistam, sibique plurimum de sua doctrina placentem. Tum enim vanitatem suam magis sentiunt, cum indoctiores deprehenduntur illo qui se nihil scire simulat. Supra modum verò se suáque iactare, auditu graue ac molestum est, nec illa narratio tam odiosa quam sui ipsius laus. Decet enim præsertim in laude doctrinæ nostræ, etsi ab alijs prædicetur, ingenuo pudore suffundi reuera doctos.* Plurima quoque ad confirmationem & illustrationem huius doctrinæ Philosophi, adducit Ægid. Rom. *lib.* 1. *de regim. princ. parte* 2. *cap.*19.

Quæ

Quæ in ea Philosophi doctrina, difficilia videantur.

3. Hæc Philosophi doctrina in eo à Lorca reprehenditur 2.2. *q.*1. *art.*3. *disp.*7. *num.*10. quòd mendacij materiam adæquatè non exponat. Arctat enim mendacium ad arrogantiam qua nostra supra veritatem extollimus, & ad dissimulationem qua infra verum ea deprimimus. at constat posse aliquem aliter mentiri quàm circa res suas, nec se vel extollendo vel deiiciendo, & sicut veritas in huiusmodi negotio propriè spectat ad humilitatem quæ est pars temperantiæ non iustitiæ, ad quam pertinet veracitas, ita & mendacium in ea materia spectat ad vitia temperantiæ opposita; non autem ad opposita iustitiæ de quibus agimus. Et idcircò Lorca supra ait se nunquam assequi potuisse quæ fuerit mens Aristotelis in huiusmodi doctrina. Prætereà illud in ea doctrina difficile videtur, quod mendacio adscribatur minora de se referre quàm reuera insint. Hoc enim videtur esse contra Sanctorum praxim & manifestam rationem. nam qui minora de se enunciat quàm reuera habeat, illa tamen enunciat quæ habet: atque adeo non mentitur, cum eius enunciatio sit conformis obiecto. Si enim habet reuera decem; affirmatque se habere duo, non mentitur quia reuera habet duo, etiamsi prætereà habeat plura. Tandem videtur in ea Philosophi doctrina desiderari quod est maximè intimum & quasi formale mendacio; nempe vt quod enunciatur obiecto dissonum, tale sit secundum conscientiam

enun

enunciantis, vt in simili circa veritatem supra obseruauimus; & eleganter tradit S. Bernard. *serm.* 17. *in Cant. Est qui dubiè profert mendacium*, inquit, *nec mentitur; & est qui veritatem quam nescit affirmat, & mentitur: nam & ille non quidem quod non est esse, sed se quod credit, credere dicit, & verum dicit, etiam si hoc verum non sit quod credit: & is cum se certum, vnde non est certus, dicit, verum non dicit, etiamsi verum sit, de quo asserit.* Et idcirco D. Augustinus *lib. de mendac. cap.* 3. monet ex animi potius sententia quàm ex ipsius enunciationis inadæquatione cum obiecto, pendendum esse mendacium. Et *serm.* 28. aliàs 30. *de verb. Apost.* post longam huius rei expensionem concludit. *Interest quemadmodum verbum procedat ex animo, ream linguam non facit nisi mens rea.* atque Philosophus nusquam animi seu voluntatis fallendi meminit, sed solius dissonantiæ enunciationis & obiecti. Diminutè igitur mendacij rationem & naturam exposuisse videri potest, tacita ea decipiendi intentione quæ in mendacio eminet, vt propterea Theologi Augustinum imitati, *cap.* 22. *Enchir.* (habetúrque etiam apud Gratianum 22. *q.* 2. *cap. is autem*) mendacium semper definiant, falsam significationem cum intentione fallendi. vt videre est *in* 3. *d.* 38. & apud Summistas V. *mendacium.*

Enodantur. Ac primum cur arctauerit mendacium ad rationes loquentis proprias.

4. Non est tamen difficile ista disiicere, & Philosophi doctrinā præstare indemnem. ac primum admitto

admitto mendacium ad plures fundi materias quàm ad propria vniuscuiusque. Tam quippe latè patet mendacium quàm veracitas cui opponitur. At multa possunt à nobis verè enunciari; præter ea quæ ad nos spectant. Nec id inficiari voluit Aristoteles cùm veracitatem & eius opposita exposuit per veracitatem & opposita vitia in iis quæ vnumquemque nostrum attingunt. Tractabat enim eo locò à capite sexto ternarium illum virtutum quas Græcus Scholiastes communi nomine eleganter vocauit ὁμιλητικάς; quod spectent humanam conuersationem, & opposita communi conuictui vitia eliminent. Inter has igitur virtutes, cernitur ea qua vnusquisque moderatè de se rebusque suis sentit, & loquitur; & idcircò Aristoteles quod attigit Tartaretus 4. *Ethic. q. vltima*, & Gifanius 2. *Ethic. cap.* 7. ad huiusmodi veracitatem eique opposita extrema orationem restrinxit, prætermissa nec tamen negata ratione vniuersa veracitatis, & ei oppositi defectus siue mendacij, quoad totum ambitum suum considerati. propterea enim & 2. *Ethic. cap.* 7. *& lib.* 4. *cap. item* 7. fatetur; veracitatem ad quam ibi sermonem restringebat, & eius opposita nomine vacare. quod de veracitate vniuersè sumpta eiusque oppositis non diceret, cùm sint in promptu ipsa veracitatis & mendacij vocabula. Quia tamen ex arrogantia & dissimulatione facillimum est vniuersè statuere de quocunque veracitati opposito siue per expressum siue per defectum, cùm non sit inter ea nisi materiale discrimem; formali autem ratione prorsus conueniant; videri merito poterat Aristoteles, missam prorsus non fecisse vniuersalem mendacij rationem

rationem & partitionem. Cæterùm quod Lorca veritatem in rebus propriis ad humilitatem ſpectare aiebat, verum eſt, ſed ſub diuerſa ratione formali; nam veritas ſpectat conformitatem mentis & dictorum. humilitas autem mediocritatem in ſenſu de ſeipſo, quæ ſunt rationes diuerſiſſimæ.

An minora de ſe prodere quàm quis habeat ſpectet ad mendacium, deque praxi Sanctorum ea in parte.

5. Alterum quò doctrina Philoſophi propoſita impetebatur, nullo negotio diſiicitur. Admittendum ſiquidem eſt, mendacem eſſe, non modò qui plus ſibi tribuit quàm reuera comperit, ſed etiam qui negat de ſe aliqua, quæ reuera in ſe agnoſcit. Ita enim accipiendum eſt quod Ariſtoteles tradit de eo qui veritatem violat per defectum; non autem prout in ratione dubitandi propoſita accipiebatur; ita nimirum vt deficiat hoc modo à veritate, quę ſibi tribuit quod reuera habet, nec tamen totum tribuit quod habet. Niſi ſiquidem ita enunciet partem eius quod in ſe agnoſcit, vt reliquum contra mentem excludat, mendax non erit. Efficietur autem reuera talis, ſi excluſionem illam adhibeat, quantumcumque humilitatem prætexat iuxta illud Auguſtini *ſerm.* 31. aliàs 29. *de verb. Apoſt. Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaueras. Veritas in te non eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, vt etiam eſſe cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, vt quod es dicas. Nam quomodo eſt humilitas, vbi regnat falſitas?* alia in eam rem ex eo-

 dem

dem Augustino *tract. 34. in Ioan.* & ex Gregorio *26. Mor. cap. 2.* refert Gratianus *cap. incautè*, & *cap. non ita 22. q. 2.*

Nec praxis Sanctorum est in contrarium vt malè assumebatur in ratione dubitandi. Non enim vera sanctitas, etiam ad captandam humilitatem & vilem de se æstimationem concitandam, mendacio eget; cùm suppetant cuique tam multæ eæque verissimæ rationes demissè de seipso sentiendi, mentemque saburra humilitatis firmandi, præsertim ex tanta gratiæ necessitate ad supernaturalia opera, ob quæ duntaxat iure in speciem posset quis inflari, vt propterea Augustinus humilitatem ex tanta nostri à Deo in spiritualibus dependentia semper stabiliat. Nam reliqua, minutalia potius bonorum quàm vera bona, non habent vnde sanis mentibus tumorem inferant. Itaque Sancti viri, cum aliis humilitatis incentiuis abundant; tum ex eo maximè capite quod proposui, ad sui deiectionem vilemque de seipsis sensum impelluntur, nec egent mendacio ad retinendam humilitatem. Quod si interdum maximos se peccatores profitentur, cùm sint sanctissimi; aliisque quos reuera longè superant postponunt sese; nequaquam per mendacium ita se demittere censendi sunt: sed aciem mentis perpurgatam habentes, dum minimas quasque labeculas in seipsis deprehendunt, & perspectis tot diuinorum in se beneficiorum imbribus, suam in Deum ingratitudinem, quæ in illis quoque peccatorum minutiis proditur, suis momentis æstimant, & se cum diuina summa innocentia componunt; tandemque dum quid ex seipsis possint, attentè considerant, pensantque quo
ruerent

iuerent si à Deo sibi ipsis permitterentur, vt alij plerique quos ruentes intuentur; meritò infra omnes se despiciunt, & maximi peccatores audire volunt. Esseque tunc insignem effectum profectus in animi puritate, notauit Cassia. 12. *de instit. c.* 15. Alia in eam sententiam subministrabit D. Thom. 2.2. *q.* 161. *art.* 6. *ad* 1.

6. Ex quibus constat quàm à mendacio remoueatur vera humilitas, in ea sui ipsius præ quibusuis aliis depretiatione. Et ita seruatum ab Apostolo omnibus omnia facto & se infra omnes deiiciente (non mentiendo, vt quidam mentiebantur, sed quam ex se nihil esset æstimando) notauit Augustinus *q.* 71. *ex* 83. subdens quantum ea cogitatio valeat ad contundendam edomandamque superbiam, absque mendacij & fictionis mixtura. Aliam humilitatis & veracitatis in hoc abiectissimo de seipsis sensu Sanctorum conciliationem, habet Dorotheus *doctrina* 2. *num.* 11. qua satisfactum refert Sophistæ cuidam qui Zozimam Abbatem mendacij insimulabat quod se peccatorem profiteretur cum reuera DEVM exactè coleret, idque ipse Zozimas non diffiteretur. Sed ea conciliatio minus commoda est, & ægrè aptatur ad difficultatem. Quare eam missam facio.

Quæ fallendi intentio sit mendacio intrinseca, etiam iuxta Philosophum.

7. Tertium quod Philosopho opponebatur, nullo negotio dissoluitur. Intentionem quippe fallendi ad mendacium exigi, adeo pro comperto habuit ex generalibus principiis doctrinæ moralis

voluntarium ad omnem culpam exigentibus, vt superfluum putarit id exprimere. Nihil porrò aliud ab Augustino & Scholasticis ac Summistis, per eum fallendi animum, siue decipiendi intentionem (quam mendacij veluti animam statuunt) intellectum esse quàm voluntatem enunciandi aliquid iuxta proponentis conscientiam obiecto dissonum ex qua enunciatione prænoscatur apta sequi alterius deceptio; perspicuum est ex S. Thoma *in 3. d. 38. q. 1. art. 1. in corp.* declarans enim mendacij definitionem, & quæ fallendi intentio ad mendacium requiratur. *Oportet*, inquit, *quod sit talis falsa significatio in mendacio, qua quis volens à recto deuiet. Hoc autem non est nisi quando sciens falsum loquitur, quia ignorans non voluntarius est. Ex hoc autem ipso quod aliquis scienter falsum loquitur, falsitatem intēdit significare, & ideo completiuum in definitione mendacij ponitur intentio fallendi, sed quasi materiale falsa vocis significatio.* Hæc D. Thomas indirectè vt vides fallendi intentione adiuncta volitioni directè enunciandi falsum contentus ad rationem mendacij essentialiter constituendam.

8. Voluntas autem directa fallendi non exigitur ad rationem mendacij, vt neque passim ad alias culpas: quamuis si contingat eam interuenire, exaggeratura haud dubiè sit virus mendacij, iam essentialiter constituti, aut rectè sufficienter constituendi per solum voluntarium indirectum. Quo pacto intelligendus est Richar. *in 3. d. illa 38.* post D. Thomam *2. 2. q. 110. art. 1. in corp. & ad 3.* cum ait materiam mendacij esse falsam significationem, formam verò mendacij esse voluntariam

enun

enunciationem, eius quod scitur aut creditur esse falsum; & ex his duobus constitui mendacium, ad accidentalem verò mendacij perfectionem spectare intentionem fallendi quæ potest à mendacio abesse, hoc est, intentionem directam fallendi. Quanquam potest etiam ea intentio fallendi quæ iuxta hos Doctores mendacium accidentario perficit, intelligi de indirecta intentione, respiciente non falsi enunciationem sed effectum ei adiunctum, hoc est, deceptionis ingenerationem: vt contingit in mendacio iocoso, quod quia continet voluntatem falsum enunciandi, est essentialiter mendacium, etiamsi careat accidentaria illa perfectione mendacij quæ sita est in actuali ingeneratione deceptionis. hæc enim in mendacio iocoso non cernitur, quamuis ex ipso genere operis habeat rationem fallendi, vt D. Thomas supra dixit *art.* 3. *ad* 6. id est, quamuis suapte natura aptum sit fallere, esto interdum ea deceptio non consequatur eo quod audiens conscius sit veritatis, nec loquens intendat etiam indirectè eam deceptionem alterius quem nouit veritatis conscium; sed tantum intendat oblectare audientem atque iocari.

Itaque fallendi intentio essentialis mendacio, non est necesse vt sit directa, sed sufficit indirecta tendens in erroris alieni causationem sin minus actualiter propter contrariam audientis dispositionem loquenti perspectam, aut saltem radicaliter, & quantum est ex parte operis ac voluntatis enunciandi falsum. Non recessit ab hac receptissima doctrina Ocham. *in* 1. *d.* 27. *q.* 2. *litera* O, cùm dixit intentionem illam fallendi quæ in defi-

nitione mendacij includitur, consistere in actu quo qui loquitur vult decipere, ita vt secluso eo actu voluntatis non detur mendacium. Cum inquam hoc dixit Ocham, non intellexit ad mentiendum exigi actum positiuum voluntatis directè intendentis ingenerare in audientis intellectu falsam sententiam: sed sensus eius fuit ad mentiendum exigi volitionem fallendi, formalem, vel interpretatiuam, siue indirectam qualem exposui, quæ tametsi non est actus voluntatis elicitus, habetur tamen pro actu, & sufficit ad contrahendam malitiam.

Barnesij circa eam intentionem calumnia.

9. Hæc ego à me ferè frustra obseruari non negarem, cum sint per se euidentia & receptissima, nisi Barnesij de mordendo Lessio sollicitudo ad non necessariam rei euidentissimæ expositionem adegisset. Criminatur ille §. 15. *sub finem*, & fusius §. 16. intentionem fallendi quæ iuxta omnes Doctores est de ratione mendacij, accipi à Lessio pro intentione directa decipiendi alium. Et hanc Barnesius §. 26. *num.* 4. ait esse picem Nominalisticam Nominalium qui vt quis mentiendo peccet exigunt prauam mentiendi intentionem, & è contra, modò adsit recta intentio non agnoscunt culpam in mendacio. Et in hac pice hærere Lessium affirmat ibidem Barnesius.

Verum homo minimè malus ea duplici criminatione directè intendit deceptionem lectoris. Nam Lessius quo loco naturam mendacij ex professo exponit, hoc est *lib. 2. de virtut. cap. 47. n. 33.* conceptis

conceptis verbis negat quod Barnesius per calumniam ei impingit. Quare cum Lessius eodem libro *cap.* 42. *num.* 47. imitatus Glossam *cap. ne quis* 22. *q.* 2. *ad versic. non occidetur*, ait cum aliquis mentali restrictione vtitur, non referre quod alter inde decipiatur, eo quod is qui restrictionem adhibet non directè intendat decipere; sensus non est ad mendacium exigi directam intentionem deceptionis alienæ, quod expresſè vt dixi negat Lessius: sed sensus est, qui ita premit partem mentis suæ, non intendere directè deceptionem audientis: atque adeo cum neque indirectè (etiam radicaliter) censendus sit eam intendere, eo quod ob iustam causam interuenientem non teneatur amouere causam illam alienæ deceptionis, nec sit eius causa moralis; merito censeri immunem à mendacio, quod necessariò inuoluit talem aliquam intentionem fallendi alium vi sui operis, & vt Nigidius apud Agellium *lib.* 11. *cap. item* 11. obseruat quantum est in ipso qui falsum loquitur: ita vt cùm error alienus consequitur, necesse sit eum qui locutus est saltem per modum causæ moralis censeri errorem illum alienum ingenerasse, eo quod teneretur talem originem erroris excludere.

10. Itaque iniusta & à Lessij mente planè abhorrens est ea prima criminatio. Verum nisi aduersarius singulos Lessij apices excuteret, eísque alienos sensus inædificaret, non esset vnde moles voluminis augesceret; quod cauillando & peruertendo Lessij mentem cum alias frequentissimè tum perspicuè hoc loco assecutus est Barnesius: nam decem solidas paginas in huius criminatio-

nis dilatatione loquacissimè consumpsit; illud pro coronide apponens in calce §. decimi sexti, eam intentionem directam decipiendi esse impossibilem, eo quod nemo possit directè ac per se malum intendere; in quam sententiam multa corradit ex Aristotele, D. Dionysio, & D. Thoma sæpe docentibus, malum morale non nisi per accidens ac indirectè appeti. Verum quicquid sit an malum quâ malum possit directè appeti (de quo inter plerosque Nominales affirmantes, & D. Thomam cæterosque negantes controuertitur) certum est, neminem vnquam ita crudè accepisse intentionem illam fallendi quæ in mendacio exigitur, vt necesse sit mentientem directè ferri in malum mendacij quatenus malum est: quia tametsi admitteremus intentionem fallendi mendacio intimam debere esse directam, tamen sufficeret ea intentio directa quæ in aliis peccatis locum habet; vbi nemo somniat oportere directè appeti malum quâ malum: sed eo ipso quod voluntas directè fertur in escam boni sensibilis cui malum morale adiunctum est, dicitur adhibuisse intentionem directam ad peccatum illud; alioqui iuxta D. Thomam & vniuersam propè scholam quæ reiicit Nominales affirmantes malum quâ malum posse directè appeti; dicendum esset neminem vnquam peccare ex directa intentione, quod quam friuolum sit etiamsi ex Barnesij disputatione apertè habeatur nemo non videt. Quinimò Barnesius suo se gladio in ea disputatione apertè confodit. Nam velle falsum dicere est directè velle mendacium: negare autem non potest quin possit quis directè velle falsum dicere; ergo negare etiam non potest

quin

quin possit quis directè velle quod malum esse nouit, non quidem sub ratione mali sed sub ratione boni sensibilis adiuncti. atque ita vniuersa illa disputatio de directa mali inappetibilitate est omnino inutilis præterquam ad conciliandam operi molem & maleuolentiam erga Lessium contestandam.

11. Posterior Barnesij aduersus Lessiũ calumnia ex eò perspicuè deprehenditur, quod quam §. 15. & 16. dixerat esse directam mentiendi intentionem, posteà §. 26. allegans tamen illos ipsos §§. 15. & 16. ait esse intentionem bonam ex qua mendacium indicitur, & ex qua fingit iuxta Lessium Nominales secutum, licere mentiri absque culpa. Quæ per se constat non cohærere. Valdè enim differunt hæc duo, quorum vnum vno loco alterum altero, asseri à Lessio dicit Barnesius, & accipit pro vno & eodem: nempe *necesse esse mentientem intendere directè mendacium vt peccet mentiendo*; & *mentientem si ex bono fine mentiatur non peccare.* Itaque oportebat calumniantem & mentientem esse memorem. Deinde quæ ista adeo impotens calumniandi libido vrget Barnesium, vt fingat statui à Lessio fas esse ex bono fine mentiri? Quoties potius apud Lessium legit ingeminatum illud Apostoli, non sunt facienda mala vt eueniant bona. De Nominalibus alia est ratio; nam hi non censuerunt mendacium esse intrinsecè malum ideoque facile adduci potuerunt vt dicerent, mandacium iubente Deo admissum ex fine Deo parendi bonum & licitũ esse. Quanquam quod id ab Holcotho, ferrei (vt vocat) capitis Nominali, scriptum esse ait *in 2. q. 1. ad 1. principale* per erro-

rem eius apud quem Holcothum citatum reperit Barnesius, contigisse videtur. Nam apud ipsum Holcothum, eo loco, nihil tale legitur.

12. Sic stabilita mendacij natura ex Philosophi doctrina superius proposita & communi sensu doctorum non erit difficile duo præterea huc spectantia in eadem Philosophi doctrina obseruare, alterum ad mendacij multiplicitatem pertinet, alterum ad malitiam impræcisibiliter & indissociabiliter cum eo coniunctam.

Mendacij partitio.

Mendacij partitionem Aristoteles duplicem disertè proponit, primam in illud quo quis mentiendo excedit narrás de se plura & maiora quam norit sibi reuera inesse; & in illud quo quis minora & pauciora de se profert quàm reuera habere se sciat. quæ partitio ad alias quoque materias accommodanda est, continétque extrema veritati mediæ vtrinque opposita per excessum & defectum, vt notauit D. Thom. 4. *Ethic. lect.* 15. & Dur. *in* 3. *d.* 34. *q.* 1. *n.* 7. qui notat hanc diuisionem fieri secundum propriam rationem mendacij, atque adeo esse formalem. quod habet etiam D. Thom. 2. 2. *q.* 110. *art.* 2. Alteram mendacij partitionem proponit Aristoteles in illud quod verbis, & illud quod factis externis rationem signi sortientibus perficitur. Nam vt homo interiore duntaxat animi operatione mentiatur homini, fieri non potest; vt rectè notauit Ocham *in* 1. *d.* 27. *q.* 2. *litera O.* addens fieri tamen posse, vt mentiatur Angelo, quod eodem planè modo proportione seruata intelligendum

telligendum ac probandum est, quo de mendacio intelligentiæ cum alia intelligentia colloquentis, id expositum habetur *in Natur. Theol. dist.* 4. *num.* 144. Admittit porrò huiusmodi mendacia intelligentiarum mutuo colloquentium Guliel. Vorrillongus *in* 3.*d.*38.*q. vnica art.* 1.

13. Mendacium ergo, externo aliquo signo contineri necesse est. Cuiusmodi præsertim est enunciatio vocalis. & idcircò illi mendaciorum generi quod huiusmodi signo superstruitur accommodatum est vniuersale nomen mendacij, quod iuxta communem vsum arctatur ad falsam significationem ore prolatam: iuxta illud Augustini in Psalmum 5. *si hoc dicitur quod est, verum dicitur; si autem hoc dicitur quod non est, mendacium est:* Et illud Gregorij 11. *moral. cap.* 15. *sicut ædificium lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur.* Quæ verò mendacia, aliis signis, v.g. nutibus certísve actionibus externis ad aliquid alteri innuendum adhibitis, inædificantur, suntque quodammodo mendacia realia, solent appellari simulationes. Nec sanè dubitari potest quin pressè accepto nomine alioqui indifferenti falsum aliquid contra mentem significare adhibitis signis aliquibus non vocalibus, æquiualeat significationi quæ interuentu signorum vocalium perficitur, ac proinde eadem vtrobique fœditas cernitur. Quid enim interest verbóne an factis aliquid contra mentem tuam significes, cum æquè sit in aliis signis, vis excitatiua alterius ad percipiendam significantis mentem? Itaque quod de Monacho Cluniacensi ob anteriorem inobedientiam prostrato, dixit Petrus Damiani *opusc.* 33. *cap.* 8. *tacuit nec*

prompsit

prompsit verbum, sed humi prostratus de toto corpore linguam fecit, alibi quoque proportione seruata locum habet. Proinde & manus, oculi, & alia quæcumque membra, quibus aliquid innuimus, rationem linguæ induunt. Peruersio autem & abusus signi ad significandum adhibiti, eadem est, siue voce siue facto significetur falsum: atque ita eadem vtrobique fœditas moralis vsurpationi signi illinitur.

14. Hinc liquet, hypocrisim quæ est simulatio qua quis externis actionibus intendit significare aliis sanctitatem qua destituitur, esse speciem mendacij. Luculenter de eius veneno disputant Thomas Bosius toto opere *de Imperiorum dependentia à veris virtutibus*, & Petrus Ribaden. *lib. 2. de Princ. cap. 3. & 4.* refellentes impium Macchiauelli placitum, de hypocrisi populorum rectoribus vsurpanda. Nec potest satis exagitari illud, vt Chrysologus præter cætera *serm. 7. & 9.* nominat *subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis*. Superbiam hinc fere sibi viam ad conscensum parare obseruat Lactant. *6. instit. cap. item 6.* & in Summa rectè Plato apud S. Basilium *orat. de legendis cum fructu libris gentilium* in ipso impietatis vertice sedem hypocrisi statuit dicens: *Summa esse iniustitiæ terminum, velle bonum apparere qui non sit.* Et quia iniustitiam eodem autore Platone affectatur semper supplicium saltem primum illud vt Seneca & Epictetus sæpe nominant quod vnicuique à flagitio ipso & conscientia illud architectante imminet, mirum non est quod hypocrisis cumulus sollicitudinum & angorum miseram mentem fodicantium

dicantium

dicantium & lancinantium comitetur; iuxta illud Senecæ *lib. de tranquill. animi cap.* 13. *Est & illa sollicitudinis non mediocris materia si te anxiè componas nec vlli simpliciter ostendas, qualis multorum vita est ficta & ostentationi parata. Torquet enim assidua obseruatio sui, & deprehendi aliter quam solet metuit; nec vnquam cura soluimur, vbi toties nos æstimari putamus quoties aspici. Nam & multa incidunt quæ inuitos denudent; & vt bene cedat tanta sui diligentia, non tamen iucunda vita aut secura est semper sub persona viuentium. At illa quantum habet voluptatis sincera & per se ornata simplicitas nihil obtendens moribus suis?* Accedit porro tandem aliquando ad internum illud supplicium, externũ quoque ludibrium reducto serius ocyus sipario. Rectè enim idem morum Magister Tertulliano iudice sæpe noster *epist.* 79. *Nulli non virtus & viuo & mortuo retulit gratiam, si modo illam bona secutus est fide, si se non exornauit & pinxit; sed idem fuit siue ex denunciato videbatur siue imparatus ac subitò. Nihil simulatio proficit, paucis imponit leuiter extrinsecus inducta facies: veritas in omnem partem sui semper eadem est. Quæ decipiunt nihil habent solidi. Tenue est mendacium, perlucet si diligenter inspexeris.*

15. Aliæ mendacij diuisiones à D. Thom. 2. 2. *q.* 110. *art.* 2. & à Durando *in* 3. *d.* 38. *q.* 1. *n.* 7. aliisque passim propositæ partim desumuntur ex aggrauatione aliqua vel imminutione culpæ interuenientis in mendacio, ratione effectus alteriúsve circunstantiæ, vnde contingit, mendacium perniciosum, officiosum iocosum denominari: partim etiam desumuntur penes variam materiam de qua menda

mendacium instituitur. Quæ Aristoteles explicitè non proposuit, aliquatenus tamen insinuauit, tradens mendacij diuisionem in vna certa materia, hoc est, in iis quæ nos attingunt, quod potest esse quasi paradigma diuisionis mendacij penes alias materias: insuperque memorans mendacia prolata ex mera mentiendi libidine, aut ad lucrum aliúmve extrinsecum finem.

Virus mendacij.

16. Pergo ad mendacij malitiam, quam secundo loco in proposita Philosophi doctrina obseruabam. Disertè enim Aristoteles 4. *Ethic.c. illo* 7. solo naturæ lumine prælucente, agnouit mendacium etiamsi nullo alio ex capite noceret, tamen præcisè ex eo quod mendacium sit, malum esse & reprehensioni obnoxium. *Per se*, inquit, *mendacium prauum est & vituperatione dignum: verum honestum & laudabile. Idcircò fit, vt verus ipse qui est medius, laudem mereatur, mentientes autem vituperio afficiendi sint.* Nec alius multorum prætereà Ethnicorum sensus fuit, quos mendacium tanquam natura sua turpe detestatós, refert Stob. *serm.* 12. & pulcherrimè Diu. Chrysost. *orat.* 1. *de regno*, ac Plutarchus *lib. de puerorum institut. n.* 11. grauissimè admonens, imbuendos esse pueros, sanctissima (vt ait) institutione, veri semper & exactè proferendi, eo quod mendacium sit seruile vitium, dignum à quo omnes sint alienissimi, ac ne in ipsis quidem paulo excultioribus mancipiis tolerandum. Et *in Marij vita*, Metelli veracitatem summopere commendans, mendacij dedecus quo

quo Marium aspergit grauissimè redarguit tanquam magnæ impietatis ac totius nequitiæ fundamentum; sicut è contra veritas magnæ virtutis fundamentum ac initium est, vt ex Pindaro refert Marinus *in Procli encomio num.* 4. inde eum maximè commendans quod vehementer mendacium odisset etiam à puero, aitque id optimè illi cessisse quod veritas omnium bonorum principium sit & Diis & hominibus, mendacium è contra omnis mali origo & radix.

17. Vt minus mirum videri debeat quod Sancti Patres & Christiani Doctores affulgente superiori lumine mendacij malitiam deprehenderint, & omnino ac semper vitandam edixerint. Optimè Clemens Alex. 7. *Strom. cap.* 5. *cum sit ei qui iustè viuit semper persuasum, Deum esse vbique, & erubescat non verum dicere, & falsum dicere cognoscat se esse indignum, diuinæ & sua ipsius contentus est conscientia, & ideò non mentitur.* Euseb. 6. *præpar. cap.* 4. Porphyrij sententiam de mendacibus quandoque oraculis excutiens, negansque DEVM esse Apollinem, quem labi in mendacium posse admiserat Porphyrius hæc subdit præter cætera: *Mortalem hominem, cui aliqua cura virtutis sit, nulla ratione cogi posse vt mentiatur, non dubitamus. Nam si etiam verbera & cædem minaberis, non dubitabit exclamare: Ensem acue, ignem afferas, corpus meum incidas, totum cremato. Stellæ in terram ante descendent, & terra in cœlum ascendet, quam falsum à me quicquam audias. S. Basilius in proœmio libri de Spiritu Sancto, Mendacium nominat extremam malitiæ lineam.* Veritatem Synesius *orat. de regno, sub initium nobilitatem verborum* appellat quo ipso
menda

mendacium seruilitatis & illiberalitatis damnat vt cum Plutarcho diximus. S. Gregor. 18. *Moral. cap.* 2. accuratè demonstrat omne mendacium summopere cauendum esse, ac ne tunc quidem admitti licitè posse, cum per mendacium proprium, vita carni præstaretur alienæ: quod nemini fas sit animæ suæ nocere, & eam ore quod mentitur occidere, vt carni alterius bene sit. Grauissimè item, quodcumque mendacium esse fugiendum affirmat Abbas Ioannes apud Palladium *cap.* 43. *Lausiaca.* Omnium plenissimè S. August. *lib. de mendacio*, & altero libro contra mendacium, & breuiter *in Psalmum* 5. ad illud, *perdes omnes qui loquuntur mendacium.* sed neruosissimè *in Enchir. à cap.* 18. *ad* 23. Scripturas benè multas coaceruat in hanc rem Antiochus *hom.* 42.

18. Rationes quibus mendacij virus deprehendatur, & semper ac vbique illicitum agnoscatur, plurimæ proferuntur & expenduntur à Gulielmo de Rubione *in* 3. *d.* 38. *q.* 2. *art.* 1. & à Scoto *in* 3. *d.* 38. *q. vnica à* §. *quidam dicunt*, ex Petro de Tarentasia, & S. Thoma, ac S. Bonauentura. Quibus prætermissis, sufficit ratio quam adhibuit S. Augustinus loco proximè allegato *cap.* 22. his verbis. *Omne mendacium, ideo dicendum est esse peccatum, quia homo non solum quando scit ipse quid verum sit, sed etiam si quando errat & fallitur sicut homo, hoc debet loqui quod animo gerit, siue illud verum sit, siue putetur & non sit. Omnis autem qui mentitur, contra id quod animo sentit loquitur, voluntate fallendi. Et vtique verba propterea sunt instituta, non per quæ se inuicem homines fallant, sed per quæ in alterius quisque notitiam cogitationes suas proferant. verbis*

igitur

igitur vti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, peccatum est. eleganter hanc ipsam rationem his verbis expressit S. Basil. *homil. in illud, attende tibi,* in ipso vestibulo. *Qui nos condidit* DEVS *in hoc impertiuit sermonis vsum, vt alius alij sui cordis arcana reuelet, communisque naturæ intuitu suo quisque proximo ex abstrusissimo recessu pectoris quasi ex intimo quopiam conclaui sua consilia cogitationésque depromat. Si enim ipsi viueremus anima omnium oculis conspicua & nuda, inter nos mox conueniret per mutuam cogitationũ intelligentiam. Nunc quando anima carnis adoperta velamine, multiuarias comminiscitur secum ac versat cogitationes, & verbis opus habet & nominibus, vt quæ in reconditiore mentis secessu delitescunt in apricum euulget. Mens igitur nostra mox vbi vocem apprehenderit cuiuspiam rei significatiuam, perinde ac traiectitia quadam nauicula, sermone ipso præteruehitur qui simul vt traiecit aërem è loquentis ore ad aurem vsque transmittitur audientis.* Subdit de tranquillo sermonis in portum successu in quiete ab interturbantibus, & è contra de sermonis veluti naufragio, intercurrente tumultu quasi asperiore procella quæ nos commodius ad illud sermonis naufragium quod mendacio ac præpostera sermonis vsurpatione incurritur accommodare possumus. Eodem reuoluitur illa ratiocinatio Antonini Imperatoris *lib. 9. de vita sua num.* 1. Repetam eam tantillum altius vt sententia cohæreat. *Qui iniuste agit impietatis reus est. Etenim cùm vniuersi natura, ratione prædita animantia eo effecerit, vt quantum eius dignum est, vnum alteri prosit, noceat autem nequaquam; qui voluntatem eius præuaricatur, im-*

pius vtique est in omnium Dearum primam: ac qui mentitur, etiam impietatis in eandem Deam sese obligat. natura enim vniuersi, eorum est natura quæ sunt. Hæc autem omnia inter se cognata sunt. Porro autem eadem veritas dicitur, verorumque prima est causa. Qui itaque studio mentitur, eo quod decipit, impius est: Qui non dedita opera, eo quod ab vniuersi natura discrepat, & quod præter decorum agit, repugnans vniuersi naturæ: repugnat enim ei qui in contrariam partem à veris deflectit, præterquam ipsius natura ferat, quæ ei occasiones præbuit quibus neglectis non potest iam vera à falsis discernere.

19. Itaque vides idcirco reprobari mendacium, quia mentiens peruertit vsum ad quem data est loquela, efficiturque audienti causa erroris quantum in ipso est; quod aliter scitè dixit S. Ephrem *opusc. de virtutibus & vitijs cap. de mendacio* reprobandum esse mendacium, quia perinde se habet ad conuictum humanum sicut rubigo ad ferrum. Rectè porro Augustinus Triumphus *in summa de potest. Eccles. q.* 55. *art.* 2. peruersitatis istius varios quasi ramos eidem veluti trunco hærentes aperit obseruans ex D. Augustino 15. *de Trinit. cap.* 11. verbum exterius insonans auribus audientis esse quoddam verbi interius latentis & obiecti externi per internum verbum exhibiti. Ex quo sequitur verbum nostrum externum ad tres diuersos terminos, hoc est, ad rem verbis significatam, ad ipsum proferentem, & ad audientem dicere habitudinem, & certam cum eis commensurationem seruare debere, quæ si tollatur, triplex insignis peruersio contingat. Nam ad rem significatam ita comparatur locutio vt eius sicut verè est

est expressio esse debeat. Ad proferentem verò comparatur tanquam internuncius earum quæ in eius animo sunt passionum. Denique audientem respicit locutio vt signum excitatiuum eius ad veri perceptionem. Quæ omnia cum locutioni competunt, ingens omnino efflorescit concinnitas. Eam verò exterminat quisquis mendacium obstetricante lingua parit. Nam & aliter rem externam enunciat quàm ipsa reuera se habeat, & falsum internuncium assumit, & falsitatis in alieno intellectu sementem facit. Quæ qui non videt magnam planè peruersionem continere, ophtalmiam vel etiam exoculationem suam malè agnoscit. Porro initium quidem prædictæ peruersionis à loquente ipso sumitur, qui rem à se pretiosissimam exterminat; & falsum mentis suæ simulachrum ac internæ suæ inanitatis idolum exhibet vt optimè attigit Plato *in calce libri secundi de repub.* sicut è contra oratio vera honesti ac fidelis animi simulachrum est, iuxta Isocratem ad Nicoclem: tamen eiusdem peruersionis consummatio ex alieno malo petitur (hoc est ex errore qui alteri per mendacium ingeneratur quantum est ex vi operis;) atque adeò ex conuictus humani excidio quod voluntariam illam erroris in alio proseminationem consequitur.

20. Estque illa alieni damni iuuectio, eo detrectabilior, quod vnusquisque alium fouere ac iuuare potiùs debuerat, perinde ac mẽbrum eiusdem corporis eadem communi vita viuens, & particeps eiusdem spiritus. Quam rationem attigit Apostolus *Ephes.* 4. verbis illis, *depositio mendacio loquimini veritatem, vnusquisque cum proximo suo,*

quoniam sumus inuicem membra. In quæ verba luculenter Chrysost. *hom.* 14. *ad eam epistolam* ferè initio. *Num pedem*, inquit, *fallit oculus aut oculum pes, vtpotè sicuti fouea profunda fuerit, quæ supernè inspersis arundinibus humoque occultis tecta, solidæ telluris speciem ipsa superficie ingerat oculis: numquid vtetur hic pede & cognoscet quale sit ibi solum num subsit vacuum aut resultet & repercutiat? Non fallit hic pes sed verum indicat. Quid verò si serpentem viderit oculus aut malam bestiam, num fallit pedem? An non mox periculum annunciat? Et pes illud ex oculi indicio cognoscens vltra non progreditur. Quid verò si quando contigerit nec pede nec oculo rerum cognitionem haberi posse sed totum ab odoratu percipi oportere, vtpotè vtrum pestiferum sit pharmacum necne: num ab odoratu fallitur os? Nequaquam. Quare? Quia seipsum simul perderet odoratus. Itaque quod sibi sentit aduersarium esse, hoc indicat. Quid verò lingua? Num illa stomachum seducit? Non seducit, sed vbi amarum quid & acerbum deprehenderit, proiicit, dulce verè immittit. Vide ministerium & vicissim ministerij retributionem. Vide prouidentiam ex ipsa veritate, & sua sponte, vt dicitur, natam. Ita & nos non mentiamur, siquidem membra sumus inuicem.*

21. Eo prætereа deterior & detestabilior censenda est ista peruersio & membri ad idem corpus pertinentis deceptio, cum quo summa coniunctio fouenda fuerat quo pretiosius & concinnius est in homine loquendi artificium diuinitus in hunc finem mutui conuictus concessum, vt ex S. Thoma 3. *contra gent. c.* 148. & Petro Hispano expendit Io. Viualdus *lib. de vera contrit. c.* 22. & elegantissimè

ſimè de more Theodoretus *orat.3.de prouid.* aliique adducti *in ſcalis à viſibili creatura ad Deum gradu* 11. hoc ergo tanti artificis tam concinnum & nobile artificium, peruertere, & ad contrarium illi ob quem collatus eſt finem detorquere, non poteſt culpa vacare. Alia ad hanc ipſam mendacij turpitudinem euincendam, congerit idem Viualdus ſupra, concludens cum Roberto Olkot *lect.* 11. *in lib. Sapientiæ,* mendacium eſſe idioma quo vtuntur qui ſunt de regno diaboli; vnuſquiſque enim loquitur linguam ſuam in qua natus eſt: atque ita quia mendaces de patre Diabolo nati ſunt, iuxta Ambroſium, gentis ſuæ idiomate loquuntur: è contra autem veraces, vtuntur idiomate regni ad quod pertinent; & cum ex Deo nati ſint, qui ipſiſſima veritas eſt, genus ac gentem ſuam locutione veraci produnt.

Mendacium intrinſecè eſt indiſpenſabiliter malum.

22. Sed his ad populum ablegatis concludere ex dictis præſtat mendacium eſſe ſuapte natura malum, nec malum quia lege poſitiua prohibitum; ſed potius prohibitum, quia malum ex Auguſtino *quæſt.* 68. *in Leniticum.* quippe ſuapte natura & intrinſecè malum: ita, vt nulla diſpenſatione honeſtari queat vt per ſimplicitatem cenſuit quidam Monachus apud Cantiprat. *l.* 2. *c.* 26. nec poſſit à Deo præcipi, quod abſurdè conceſſit Gulielmus de Rubione *in* 3. *diſtin.* 38. *quæſt.* 2. *artic.* 1. *ad primum.* merito autem reiectum eſt ab Aureſto *eadem diſt. q. vnica, articulo item vnico.* nec denique vlla planè ex cauſa aut neceſſitate licere queat.

Quinimo addendum est cum D. Augustino locis allegatis tam tetrum esse mendacij virus,(quãdoquidem ex se & præciso quouis adiuncto malum est,)vt nulla cuiuscumque finis honesti appositione abstergi valeat, sed tametsi pudicitia vel vita corporis aut etiam orbis vniuersi æterna salus periclitaretur, possetque leui mendacio ac nulli damnoso, in tuto poni; necessarium tamen esset cauere mendaciolum illud, & orbis potiùs excidium permittere. Non enim sunt facienda mala, vt eueniant bona iuxta Apostoli edictum, de quo luculenter Augustinus *lib.contra mendac.c.7.* & *in psal.*30.ad illud *at odisti obseruãtes vanitatem superuacuè*.rursusquè *psal.*30.ad illud *fallax* siue vt ipse legit *mendax equus ad salutem*, vbi refert quorumdam insulsitatem qui ex peruersa lectione eius loci *& equi in æquum* transformatione, inferebant fas esse æquo siue iusto mentiri ad alterius salutem corpoream in tuto ponendam: Quod Augustinus planè falsum esse statuit, & cum eius loci litera nullatenus cohærere ita demonstrat. *An intellexistis quid dictum sit,mendax equus ad salutem.Non tibi promittat equus tuus salutem; si tibi promiserit mentietur. Si enim* DEVS *voluerit liberaberis, si* DEVS *voluerit,cadente equo altius cades. Non ergo puteteis dictum,mendax equus ad salutem quasi mendax iustus ad salutem, quod velut iusti ad salutem mentiantur. Non est enim scriptum æquus, quod ab æquitate dicitur, sed equus animal quadrupes. Hoc Græcus Codex indicat. Et redarguuntur homines, qui sibi quærunt mala iumenta, occasiones mendaciorum, cum scriptura dicat. os quod mentitur occidit animam, & perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Itaque

ne

ne ad salutem quidem corpoream propriam vel alienam mentiri licet vt disertè etiam tradit S. Gregor. 18. *moral. c.* 2. Et idem definitum est disertè *cap. super eo. de vsuris*, vti docemur nefas esse etiam pro alterius vita mentiri.

23. Hæc est iampridem indubitata ac certa Catholicorum omnium sententia, quæ vt prætermittam antiquiores *in* 3. *d.* 38. tanquam extra controuersiam ponitur à recentioribus omnibus Catholicis, nominatimque à Binsfeldio *de confess. malefic. in secundo membro quæstionis dub.* 3. Castro *V. mendacium.* Nolano *lib.* 1. *de fide hæret. seruanda c.* 5. Becano *opusc. de eodem argumento c.* 6. Andrea Schotto *lib.* 2. *de silentio c.* 15. Delrio 5. *mag. sect.* 1 c. Rosuedio *in Onomastico. V. mendacium.* Coluenerio *ad l.* 2. *Cantipratani c.* 26. aliisque passim. Hos tamen signatim proferre placuit ad retundendam Nouatoris Bataui calumniam, qui de more earum quæ frontem perfricuerunt, *in suo Ethicæ reformatæ compēdio part.* 3. §. *de veracitate quæsito* 2. hodiernis Pontificiis affingit, quod admittant licitas esse pias fraudes: ita enim vocari ab eis ait mendacia quæ nemini nocent; possunt autem religioni, vel patriæ, aut cuicumque demum proximo prodesse. Sed mentita est iniquitas sibi: nemo enim Catholicus Theologus hodie agnoscit, aut iampridem agnouit vllum prorsus mendacium licitum esse, quocumque tandem fine dicatur, cum sit intrinsecè ac per se malum, vt ex Aristotele posui, & aperta ratione confirmaui: vnius verò aut alterius Catholici Scriptoris Theologia non imbuti cespitatio, malignè affingitur vniuersis Pontificiis. Apud nos enim quod sectarius de Syna-

gogæ suæ moribus Ecclesiam æstimans non considerauit, non est quorumvis tractare quæ vera aut falsa sint circa fidei dogmata & bonos mores: sed ea disputatio, Theologis quorum propria est, permittitur; eorúmque his de rebus iudicia, non autem cæterorum exquiruntur. Cum ergo omnes ad vnum hodierni Theologi mendacium quodcumque illicitum statuant, honestatio alicuius mendacij Catholicis absolutè tribui non potest nisi per calumniam.

Errores de mendacio quandoque saltem non inhonesto.

24. In eo honesti quandoque mendacij errore fuerunt quidam Ethnici, & eorumdem Germani nonnulli hæretici, ac ex Atheorum classe, & ex scriptoribus dubiæ fidei non nemo: denique vnus aut alter è catholicorum numero, ex iis præsertim qui politiam habent pro numine. Ex Ethnicis ergo Plato *lib. 3. de repub.* non multum ab initio mendacium magistratui ac Principi concedit, dummodo in populorum vtilitatem cedat; locum descripsit ex Origene Hiero. *Apologia 1. aduersus Ruffinum*, vniuersalius autem locutus videtur Plato *ad calcem libri secundi eiusdem operis* vbi cuiuis aduersus hostem & ad vitanda mala vsum mendacij permittit. Darius item Histaspes apud Herodotum *lib. 3.* infame illud dictum profudit, *vbi expedit mendacium dicere, dicatur. Nam idem optamus, & qui mendacium dicimus, & qui veritatem.* Celsus prætcrea apud Origenem *lib.* 4. dixisse refertur pro medicamento interdum permitti vsum imposturæ atque

atque mendacij, & paulò ante hæc eiusdem Celsi verba retulerat Origenes. *Deceptio & mendacium, semper aliàs mala res, tunc tantum sunt vsui; quando pro remedio sunt amicis curandis, aut ad vitandum apud hostes periculum.* Patrocinatur quoque mendaciis Lucianus *in Philopseuda* initio verbis illis: *Qui cum vsus postulat mentiuntur, venia nimirum hi, imò laude plerique eorum digni sunt; quicunque vel hostes fefellerunt, vel ad salutem tali quopiam pharmaco vsi sunt in necessitatibus, cuiusmodi multa Vlisses etiam fecit vt & vitam suam & sociorum reditum redimeret.* ad quæ verba sectarius Luciani Scholiastes mendacium officiosum non videtur habere pro vitioso.

Perspicuè item palpones quidam apud Arrianum *lib.* 4. *dissertat. Epicteti. cap.* 6. ita loquentes inducuntur. *Quid tua intererat istud dicere? nonne potuisti mentiri? ita Philosophi sentiunt etiam nihil vetare quo minus aliquis mendacium dicat.* Philosophus certè Platonicus fuit Onosander auctore Suida. Docet autem *in Strategico cap.* 23. Ducem in acie cum laude mentiri ad animum militibus suis incendendum, & deprimendum hostibus, quod tanquam plerumque necessarium & admodum vtile mendacium commendat. Platonicus item Philosophus Max. Tyrius *serm.* 3. mendacium ad vtilitatem prolatum Deo quoque non indignum putat. Idem medicum ægris, gubernatorem nautis, ducem exercitui mentiri cum laude pronunciat. Alienam item vtilitatem pro metro liciti mendacij, aliàs semper illiciti his verbis statuit Eusebius apud Stobæum *serm.* 11. *mens veritatem amplectitur & semper cum ipsa versatur. Sed quam-*

uis in rebus suis alienissima sit à mendacio, interdum tamen commiscens bono mendacium ad hominum hoc indigentium vtilitatem profert, qui quidem sua ipsorum commoditatis causa decipiendi sunt ab eo. Tunc enim solum nec vnquam alias, quo nouit opportunum esse tempore mens abhorrens interim ab omnibus aliis mendaciis tale quoddam mendacium introducit in diuersam & vtilissimam speciem immutatum, arte sapientiaque mentis rem malam commodè vsurpantis. Audi & Fabium *lib. 12. cap. 2. sub finem. Concedant mihi omnes oportet quod Stoicorum quoque asperrimi confitētur, facturum aliquando bonum virum vt mendacium dicat, & quidem nonnunquam leuioribus causis vt in pueris, ægrotantibus, vtilitatis eorum gratia, multa fingimus, multa non facturi promittimus, nedum si ab homine occidendo grassator auertendus sit, aut hostis pro salute patriæ fallendus; vt hoc quod alias in seruis quoque reprehendendum est, sit alias in ipso sapiente laudandum.* De iisdem Stoicis ita in hanc rem scribit Stobæus in *Eclog. Ethic. c. 4. in breuiario dogmatum Zenonis ac Stoicorum. Mentiri quoque sapientem negant, cum non tam qui mendacium dicat, quàm qui mendaciter ac dolo id faciat mentiatur. Mendacio tamen vti variis modis posse credunt absque assensu, vt in militia contra hostes aut alia necessitate.* In eadem belli causa, mendacium decipiendo hosti approbauit in Anglia Nouator, Albericus Gentilis *lib. 2. de bello cap. 5.* & idem ex vulgato olim apud Florentinos prouerbio refert ac reiicit Æneas Syluius *epist. 86.* Idque ab eis combibit Florentinus & ipse ciuis Macchiauellus, in quo hunc mendacij pro tempore ac vsu non illiciti, errorem, acriter notant Molanus *l. 1. de fide haret.*

seruanda cap. 2. *&* 3. & Ribad. *lib.* 2. *de princ. c.* 15. *&* 16. alia item graui ex causa, pensatis accuratè circunstantiis fas fore mentiri, pronunciat Iouianus Pontanus *lib.* 4. *de obedientia cap.* 12. quod ea sit interdum vnica via grauibus incommodis prospiciendi violato nemine. idem docet Carolus Paschalius lib. de legato. c. 54.

25. Mendacium item quodcumque officiosum culpa vacare, asseruerat olim sectarius qui Lactantium glossematis suis suffarcinauit. Sed id saniore consilio retractat *ad lib.* 6. *Institut. c.* 28. ita tamen vt probrum illud suum quod à se abiicit, Lactantio impingat, propter hæc eius verba ibidem. *Dei cultor non mentietur vnquam, decipiendi aut nocendi causa*, putat enim is quem dixi Lactantij interpolator admitti verbis illis à Lactantio, mendacium officiosum: quasi fas sit, cum nulli damnum, alicui vtilitas ex falsiloquio imminet, illud ex certa scientia adhibere. Quod Lactantius tametsi plerisque næuis obsitus, reuera non dicit sed tantum affirmat nemini mentiendum esse scienti ac volenti, exempto duntaxat è mentientium numero, eo homine qui per incogitantiam falsum profert: cæteroqui autem nemini fas esse mentiri splendidissimè tradit Lactantius continenter ad citata ex eo verba. *Non mentietur cultor Dei vnquam decipiendi aut nocendi causa. Est enim nefas eum qui veritati studeat, in aliqua re esse fallacem, atque ab ipsa quam sequitur veritate discedere. in hac Iustitiæ virtutumque omnium via nullus mendacio locus est. Itaque viator ille verus ac iustus, non dicet illud Lucilianum, homini amico ac familiari non est mentiri meum: sed etiam inimico atque ignoto existimabit non esse mentiri suum,*

nec

nec aliquando committet, vt lingua interpres animi, à sensu & cogitatione discordet. Vides quam vniuersaliter & absque restrictione vlla mendacium eliminet? Vtinam sic semper impingeret Lactantius.
26. Aptius itaque, mendacij patrocinium, Sectarius Lutheri sui patrueli Caluino, eiusque combibonibus adscripsisset. Memorat enim Bolsecus *in vita Caluini c.* 20. mendacium, & insontium circumuentionem, cum ita fert causa Euangelij, in laude poni apud Caluinum & asseclas. Præterea Alciatus *in concilio circa materiam duelli quod habetur lib.5.respons.* & ad calcem libri *de singul. certamine*, ait plerosque casus esse quibus omni humano diuinoque iure ius fasque est mentiri. ad hæc ambiguæ apud aliquos fidei scriptor, in opere quod Index Romanus tanquam in fide non semel lubricum nigro theta suffixit, 4. inquam *Dæmonomaniæ c.* 1. existimauit Iudices licitè per mendacia veritatem à reo tergiuersante expiscari posse. Iudicibus enim diuino & humano iure concessum ait, mendacio reum tergiuersantem fallere; quamuis non neget secus visum S. Augustino & S. Thomæ. argumenta subdit ex compensato diuinitus mendacio obstetricum, & Rahab meretricis. Profert etiam inductam ad mendacium ab Abrahamo Saram, & ipsiusmet Abrahami mendacium: aitque frigidè admodum Doctores iuris Canonici excusasse Abrahamum; cùm dixerunt voluisse duntaxat, ne Sara veritatem promeret, etiamsi nollet vt mentiretur. Hoc ille friuolum glossema nominat, cùm putet liquere, Abrahamum & Saram contra mentem iuisse loquendo, quod est mentiri iuxta Nigidij definitionem. Quare longius etiam progressus

progressus, concludit, fatendum necessario esse rem esse honestam ac laudabilem, & verò etiam necessariam, mentiri ad tuendam vitam innocentis, vel ad plectendum publica potestate nocentem, quod Principibus ac Magistratibus à Platone & Xenophonte concessum est ad rectam populorum gubernationem, quæ idem plerumque seruari postulat erga paruulos & ægrotos. Denique addi pro Bodino potest, olim visum penè omnibus fas esse mentiri pro salute, cùm nemini nocet mendacium, quod testatur S. Augustinus *q.68.in Leuit.* nominatimque solet id notari in Chrysostomo eiusque discipulo Ioanne Cassiano, aliisque Græcis, quos ita postea intellexit Heliodorus Episcopus autor historiæ Æthiopicæ, Theagenis & Charicleæ, propter eaque ab Antonio Melissa *lib.1.serm.* 22. & à Maximo Monacho *sermo.* 35. citatur in hanc rem nomine Charicleæ iuxta vulgatam operis illius inscriptionem apud Nicephorum *lib.* 12. *histo.c.*34. vnde corruptè apud Melissam legitur *Chariclis* pro *Charicleæ*. Hic igitur Heliodorus mendacium nemini noxium, alicui autem commodum dixit honestum esse *lib.* 1. *historiæ citatæ.* Præterea Eustratius Græcus & ipse Episcopus 3.*Ethic. c.* 1. *& lib.*2. *c.* 6. plenè admisit licitum aliquando esse mendacium, cui subscribit Balxeus 3. *ethic.* c. 1. cum de mixtis actionibus & ibidé Iacobus Scheggius nixus Platonis autoritate, & Burlæus 4. *ethic. part.*3.*tract.*4.*c.* 2. qui Albertum quoque adducit, & dummodo mendacium sit iocosum aut officiosum concedit, illud si ob alterius salutem admittatur, turpitudine vacare. Hæret circa hoc ambiguus Franciscus Patricius *lib.* 4. *de regno titulo* 1.

Pra

Prædictorum errorum depulsio.

27. Hæc nubes testium non bonorū(nam Chrysostomum & Cassianum,ac si qui sunt alij bonæ notæ autores mendacio in speciem patrocinantes commodè infrà exponam *cap.* 11.) auctoritatem peruerso illi dogmati quod excutimus, non conciliat. Nec vlla eidem firmitas accedit, à rationibus siue quæ proximè propositæ sunt, siue quæ inter referendum Philosophorum & hæreticorum errorem, sunt insinuatæ.

Quare quod ad Philosophos attinet, admittendum est, eos vt alias frequentissimè non modo quoad speculationem naturæ, sed etiam in rebus moralibus, ita hac quoque in parte impegisse. Et quamquam aliqui videntur posse benignè exponi in eundem sensum quem capite allegato plerisque Patribus dabimus, præsertim cum nonnulli Patrum ipsa eorum verba vsurpasse videantur; tamen ea excusatio in plerosque Philosophos non cadit. Itaque demus sanè quod est verissimum fœditatem mendacij, tametsi solo naturæ lumine peruiam, nonnullis tamen Philosophis in quibus illud lumen parcius micabat, non innotuisse. Nam & in aliis plerisque naturæ lumine notis morum bonorum dictaminibus, aberrarunt non pauci,vt videre est apud Lactantium *lib.* 3.*c.*15.*& l.6.c.*10.& apud Picam *l.* 1. *exam. vanit. doctr. gentium à c.* 17. ac Medinam 2.*paren.c.* 2.*sub finem.*

28. Vtilitas ingens & grauium malorum declinatio, quibus Philosophi & eos secta ti nonnulli alij, vt retulimus, fœditatem mendacij in quibus-

dam

dam euentibus obducere niſi ſunt, nihil reuera promouent mendacij honeſtationem: niſi ſi furtum, ac prædationes, & huiuſmodi ſcelera, eximere è ſceletum numero placet, quod videantur vtilitatem autoribus aduehere, quod quàm ſit abſurdum fruſtra exponerem: non enim eſt cenſenda vtilitas, quæ cum honeſtatis, rei vtique pretioſiſſimæ & vtiliſſimæ diſpendio, coniuncta eſt. Non deeſſe tamen honeſtam viam auertendi damna euulgationem veritatis conſecutura, abſque mendacij interpoſitione, in diſputationis progreſſu aperiemus. Atque ita liquebit vanas eſſe excuſationes illas in peccatis quas ſupra retulimus, ex quibuſdam cauſantibus hominem interdum ad proferēdum mendacium neceſſitate adigi, ne res ſuas aut ſuorum, ſyncera veritatis manifeſtatione perditum eat.

29. Reſtant Bodini argumenta, qui quod in ſummæ iniuſtitiæ patrocinium, iura diuina & humana aduocat, & ex his iuribus poteſtatem Principibus ac Iudicibus factam vult, mentiendi; turpiſſimè labitur. Vt in tanta diuinorum & humanorum iurium mendacia reprobantium luce, exoculatum planè fuiſſe qui id non viderit, ſcribat Binsfeldius ſupra adductus, varia ex ſcripturis & humano iure loca recenſens, quibus Bodini aſſertio confoditur. Principi porrò & Magiſtratui multo minùs quàm priuatis concedenda mentiendi facultas eſt, quod Hieronymus Oſorius elegantiſſimè de more tradit *l.4. de Regis inſtitut.* Sanè bonus Princeps ac populi Rector ea appellatione dignus, iuxta Dionem Chryſoſtomum *Orat. 1. de regno, ſimplicitatem & veritatem exiſtimat ad Regem & prudentem pertinere: aſtutiam autem & dolum, ad fatuos ſeruilemque conditionem,*

conditionem, considerans quod & bestiarum timidissimæ ignobilissimaque omnium maximè mentiantur ac fallant. Itaque Nazianz. *Orat.* 3. Iulianum Apostatam inde acriter insectatur, quod qui clauum Reipublicæ teneret, & aperta vi agere posset, calliditatem tamen & artes adhiberet; quod nullam in Principe mereri veniam existimat: quantominus mendacia, quæ sanctam Principum & Magistratuum, Dei summæ veritatis vices obeuntium, personam, planè dedecent; vbique quidem ac semper, sed præsertim in iudiciis vbi causæ grauitas, præsertim cum de rei exitio aut graui mulcta agitur summum iusti ac veri studium in iis qui iudicio præsunt merito exposcit. Prostat verò in hanc rem diuinum apud sapientem & quidem peremptorium edictum *Prouerb.* 17. *Non decent stultum verba composita, nec Principem labium mentiens.* Prisci item Ægyptiorum Principes vt est apud Diodorū Siculum *lib.* 2. *antiq.* torquem aureum lapillis distinctum gestabant cui nomen VERITAS, profitentes nullo se ornamento magis honestari quàm tenacitate veritatis.

30. Quàm verò insulsè Bodinus, exemplis mendaciorum quæ in sacris literis referuntur, mendacij patrocinium communiat, à tam multis & Theologis & Scripturæ interpretibus toties tamque diligenter monstratum est, vt pigeat crambem toties recoctam denuò ingerere. Videsis Alensem *p.* 3. *q.* 37. *membro* 6. *&c. p. q.* 122. *membro* 6. S. Bonauenturam *in* 3. *d.* 38. *q.* 2. & ibid. Gabrielem *q. vnica artic.* 1. Canum 2. *de locis cap.* 4. Magdalianum *in caput* 2. *Iosue sect.* 2. *v.* 4. *annot.* 2. 3. *&* 4. Summa responsionum est, Abrahamum quidem & Saram

mendacij

mēdacij labe puros videri, sed necessaria duntaxat æquiuocatione aut mentali restrictione vsos esse, si tamen mendacium protulisse admittantur, quod de Rahab & Ægyptiis obstetricibus videtur expeditius, lapsum illum, præsertim ad declinandum iniustum damnum, non nisi leuem culpam fuisse: culpam tamen; nec Deum compensationem vllam obstetricibus pro mendacio rependisse, sed pro charitate erga innocentes Hæbreorum paruulos rabiei Pharaonis subductos: vnde cōtigit vt vitam suam per mendacium in tuto ponerent, cui ex eo alienæ salutis desiderio, decessio aliqua fœditatis facta est, vt obseruat qui hæc omnia explicatè tradit S. Grego. 18. *moral. c.* 2. post August. *in psal.* 5. Platonem denique & Xenophōtem quod de Philosophis vniuerse iam monui nisi alia via excusentur, admitto, erroris magistros hac in parte fuisse; atque adeo nego audiendos, nisi si Bodino placet, facultatum atque etiam vxorum communitatem inducere, & mūdum vt Saluianus scitè dixit vnum lupanar facere, quod eam quoque cōmunitatem Plato probauerit. Itaque salcum esto Magistratui & cuiuis Principi, ius prudenter & ingeniosè dissimulandi, solerterque expiscandi veritatem; non tamen mentiendi vt ab alio veritatem extorqueat. Imo iniustum fore iudicem, qui scientia publica à se per mendacium & iniustitiam comparata, ad damnandum reum vteretur, alibi ostenditur. An verò etiam inualida foret sententia quam iudex ex ea scientia ferret, tractat supra Binsfeldius, & alij qui de iudiciorum iustitia & validitate disputant.

31. Silui de Patribus qui ad calcem numer. 26. adducebantur quia eorum causam infra ventilabo

 cap.

c. 12. Nolo tamē eis Heliodorum accenſere, hominem Epiſcopatu motum nec probatiſſimorū morum; vide Nicephorum *lib.* 12. *histor. c.* 34. Sed neque placet prædictis Patribus annumerare Euſtratium, quod & recētior fuerit, & congruentiora homini Ethnico omnia vtilitate metienti, quam Chriſtiano Epiſcopo ſcripſerit, iiſdem locis quibus mendacio patrocinatus eſt. Admiſit enim ibidem, adulterium cum Tyranni vxore abſque turpitudine admitti poſſe, ſi ea iudicetur idonea ratio perueniendi ad patriæ oppreſſæ liberationē. Quæ quanta ſit fatuitas ne oſtēdere quidem neceſſe eſt: quanquam diligenter etiam refellitur à Couarruuia *in epitome quarti decretal. p.* 2. *cap.* 3. §. 4. Plus igitur quàm par fuit, Euſtratio detulit Burlæus ſupra allegatus, cum ex autoritate Euſtratij exiſtimauit ſatis probari, mendacium non pernicioſum ad alterius ſalutem prolatum, vacare culpa. Malè autem Euſtratio in hac aſſertione adiungebat Albertū, cuius ſententia perſpicuè eſt in contrarium, ibid. *tract.* 3. *cap.* 2. *in fine.*

Eſt itaque mendacium, (reclamantibus licèt Ethnicis quibuſdam, & hæreticis, ac per imprudentiam olim lapſis paucis Catholicis) omni cura Chriſtiano auerſandum, nec vllius planè damni, alioqui imminentis, vel honeſti finis prætextu admittendum. *Sub huius igitur definitionis iugo, ne in ſacrilegam temeritatem malè libera colla luxurient, quæſtionis huius quantum* Deo *donāte poſſumus occulta memoremus.* Vſurpo enim lubens verba Fulgentij in ſimili *lib. de præd. & gratia cap.* 2.

CAPVT

CAPVT III.

Status controuersiæ de vsu æquiuocationum & restrictionum mentalium.

32. MEndacium de quo superiori capite disputatum est; cum morali veritate exposita capite primo, pugnat directè atque formaliter; quia falsitate veritati contraria apertè fœdatur, quam fœditatem esse à mendacio indissociabilem, proximè ostensum est. Hinc igitur commodè delabimur in disputationem propositam de licito vel illicito vsu æquiuocationum & restrictionum mentalium, quas Barnesius mendacij insimulat, & aliis etiam tetrioribus notis inurit: Lessius autem & alij infra adducendi, tametsi admittunt plerumque in eo vsu interuenire culpam, indirectè pugnantem cum veritate, nempe cum absque causa idonea adhibetur, neglectisque limitationibus suo loco apponendis, negant tamen vsum illum semper & vbique esse illicitum, vel cum illicitus est pertinere ad mendacium propriè acceptum, quod veritati opponitur directè, estque per se & intrinsecè malum. Affirmant ergo habere malitiam specialem, eatenus mendacio affinem, quatenus sicut veritas mendacio directè & per formalem contrarietatem excinditur, ita æquiuocatione vel mentali restrictione illicita, labefactatur indirectè eiusque veluti candor infuscatur. Quamquam in hoc posteriore puncto minus feruet animorum conten-

tio : quæ illud præcipuè ſpectat, sítne verè vſus prædictus ſemper & vbique inhoneſtus, an aliquando ex iuſta cauſa honeſtari poſſit. Nam ſi concederetur vacare aliquando culpa, non adeo ſollicita eſſet vtraque pars, quia tota controuerſia eo recideret, an in euentu quo iuxta vtriuſque partis autores interueniret vitium, dicendum eſſet, vitium illud eſſe mendacij, an alterius vitij veracitatem aliter impetentis quæ non eſſet controuerſia tanti momenti, quandoquidem eo ipſo quod enunciatio exorbitaret à recto, & pugnaret cum honeſtate nobiliſſimæ virtutis, indubitatum foret eſſe ſtudioſè declinandum. Controuerſia ergo præcipuè eſt quoad primum punctum, an ſcilicet vſus æquiuocationis & reſtrictionis mentalis in aliquo euentu honeſtari poſſit.

Quid ſit æquiuocatio, quidque circa eam in hac controuerſia quæratur.

33. Sed vt hic ipſe controuerſiæ ſtatus penitiùs perſpiciatur; præmittenda neceſſariò eſt vocum notio, exponendúmque quid hoc loco nomine æquiuocationis, quid nomine mentalis reſtrictionis de quorum vſu licito quæritur, intelligendum ſit. Et æquiuocatio quidem, ſiue homonimia, propriè ſecernenda eſt ab amphibologia: quod hæc in ſententia duntaxat, ſiue enunciatione cernatur, illa vero in vnica dictione veluti fœta duplici ſimplici ſignificatione vt notat Suidas V. ὁμώνυμος, Magnus Albertus 1. *Elench. tract.* 2. *c.* 1. Scotus *q.* 19. *in librum Elench.* paſſimque alij. Hic tamen ex vſu communi æquiuocatio confunditur cum

cum amphibologia; & ambæ designant enunciationem, verbo tenus simplicem, spectato tamen sensu quem excitare idonea est, multiplicem, atque adeo nonnisi cortice tenus vnam. Cum igitur controuertitur, liceátne salua veritate æquiuocationem adhibere, sensus est: liceátne idoneis alioqui verbis & eam significationem ferentibus vtendo, mentem suam aliter exprimere, quam is qui audit intellecturus esse prænoscatur. Eo quod voces ob multiplicem deputationem ambiguæ, & duplici significatione pollentes, proponantur in vno sensu à loquente, quem non latet accipiendas fore in alio sensu ab auditore cum quo agit.

34. Potest autem ea ambiguitas dupliciter adhærere enunciationi vocali. in eam quippe solam cadere potest, vt ex dictis perspicuum est, rectéque aduertit Ocham *in 3. q. 9. litera f.* Interdum ergo geminus ille earumdem vocum sensus, secundum communem vsum est ferè æquè receptus, & communis saltem alicubi: vt in eo Apollinis Crœsum deludentis oraculo *apud Euseb. 5. præpar. c. 10. Crœsus Halim penetrans, magnam peruertet opum vim.* Et in illo alio responso Atheniensibus de Sicilia insula interrogantibus dato, vt refert Dio Chrysosto. *orat.* 17. Respondit enim Apollo, debere eos Siciliam ciuitati copulare: quod Athenienses de Sicilia insula, vnis mœnibus cum vrbe Atheniensi comprehendenda acceperunt; cum ab Apolline nomine Siciliæ designatus fuisset tumulus prope Ciuitatem Sicilia item dictus. vnde nomen Sicilia apud Athenienses æquè ferè commune erat Trinacriæ insulæ & illi tumulo. Idem cernitur in plerisque aliis exemplis alibi recensitis,

 frequenter

frequenter enim ea propositionum ambiguitate vsum dæmonem oracula fundentem, vt haberet quo se ignorantiamque suam tegeret, quicumque tandem consequeretur euentus, traditur in naturali Theologia *dist.4.n.* 28. Aliàs verò vnus duntaxat sensus è duobus illis quos enunciationi ambiguæ subesse dixi, est communis, alter autem est infrequens & ferè obsoletus. Vt in vulgari exemplo *Petrus est domi*, distingui potest duplex sensus, alter communior quo scilicet significetur Petrum contineri domo: alter infrequentior, quo verbum *est*, idem significet ac *manducat*, vt interdum significat, tametsi infrequentius. similiter in ea pronunciatione qua mulier fatidica Diocletiano Imperium prædixit cum Aprum interemisset; nomen Apri communius ad feram designandam vsurpatur, quàm ad signandum eius appellationis hominem, Prætorio tunc præfectum, quem ea voce in ea prænunciatione signatum, docuit euentus. Videtur porrò esse plus difficultatis in tuenda honestate æquiuocationis cum voces propositionem ambiguam compingentes, vsurpantur in sensu infrequẽti ac longè minus recepto, quàm cum vterque sensus vocibus substans, est æquè aut ferè receptus; vt idcirco operæpretium fuerit vtrumque modum amphibologiæ secernere.

Mentalis restrictio quid, & quæ hîc circa eam controuersia.

35. Venio ad restrictionem mentalem, quo nomine Paludanus & ex eo Capreolus *in 4.d.* 21. *q.* 2. ferè in fine vsi iam olim sunt ad designandam

vsurpationem verborum talem, vt sistendo in exteriore ipsorum prolatione & quasi cortice, falsitatem contineant: iuncta tamen aliquibus verbis mente conceptis ac subintellectis, veritatem reipsa contineant, nec nisi apparenter & in speciem sint falsa. Qui enim ita concipit, & ita loquitur, restringit celatque in mente aliquid; quod si promeretur, alia in audiente conceptio ex auditione ingeneraretur. Aliqui hanc dicunt esse *amphibologiam mentalem*, priorem autem quæ est simpliciter dicta æquiuocatio, vocant *amphibologiam sensibilem*. Plerumque item appellatur mentalis reseruatio, quamquam harum vocum longè alia est notio in re beneficiaria, vt latè tractat Gulielmus Cassadorus, *decisione 4. de reseruationibus*.

Cùm itaque controuertitur, liceátne aliquando vti restrictione mentali, sensus est: liceatne ita loqui vt propositio quæ exterius profertur, potestque ab alio percipi, integretur ex aliquo quod mente subticetur, ita vt verba externa præcisè sumpta alium essent effectura sensum, quàm quem efficiunt iuncta conceptui qui in mente retinetur.

36. V.G. Quæritur Petrus ab hoste ad necem iniustam autoritate priuata inferendam: interrogatur autem Ioannes à prædicto hoste an Petrum viderit, aut vbi nunc degat, quem reuera vidit scitque vbi etiamnum sit: potest Ioannes vel absolutè negare se Petrum vidisse aut nosse vbi nunc degat; & hoc pacto mentietur: loquetur enim contra quàm mente iudicat. Vel 2. respondere se eum non vidisse & nunc nescire vbi sit, subintelligendo *ad dicendum*, sicut Christus Apo-

ſtolis indebitè ſciſcitantibus, reſpondit, ſe neſcire iudicij diem, nempe *ad dicendum*: vbi vides propoſitionem ſi præcisè ſpectetur quatenus exterius profertur falſam eſſe. Falſum enim eſt Chriſtum iudicij diem ignoraſſe: & in altero exemplo, falſum eſt, Ioannem non vidiſſe Petrum, aut neſcire vbi nunc ſit. Addito tamen eo quod mente ſubticetur, & in vnam totalem propoſitionem cum externa propoſitione conflato, conſtabit ſubeſſe verbis illis ſenſum verum. Nam veriſſimum fuit, Chriſtum non ſciuiſſe diem iudicij, vt eam ſcientiam cum diſcipulis communicaret. Et verum etiã eſt, Ioannem non vidiſſe Petrum, nec ſcire vbinam ſit, vt id renunciet hoſti à quo iniuſta mors Petro immineret. Difficultas itaque eſt an verè hoc mentale additamentum & externa propoſitio coaleſcere poſſint in vnam totalem enunciationem mixtam, ita vt vocalis quidem enunciatio in ſpeciem completa ſit, reipſa tamen ſit incompleta: & ex ipſa, additamento illi interno coniuncta, exurgat integra oratio vera, cuiuſmodi non eſſet propoſitio exterior, ſumpta præcisè, & abſque ea quam dixi ſubintellectione.

Aduerſarij mendacium effrontiſſimum circa quæſtionis huius ſtatum.

37. Sic fideliter conſtituto ſtatu huius controuerſiæ non eſt diſſimulandum quàm pudendo circa eum mendacio aduerſarius fucum incautis facere in ipſo Gallicè editi operis ſui veſtibulo conatus ſit. Videt enim perſpicuè lector in hac controuerſia, non quæri quod ementitur aduerſarius; Nempe

Nempe vtrum sint in Scripturis sacris mendacia à Christo tradita, & Ecclesiæ prædicatione disseminata: Aut vtrum fides nostra titubet, incerta diuinæ assertionis ob interpositam fortassis à Deo in mysteriorum propositione restrictionem, vel ambiguitatem inter reuelandum. Hæc quis Catholicus in controuersiam vocauerit? Placuit tamen aduersario, ne tardus ad calumniam & mendacium videretur, ipsimet operis sui fronti, palmare hoc mendacium inscribere, vt constaret rectè ab Augustino 4. *in Iulia. cap.* 8. de quibusdam scriptum esse. *Frons eorum non est frons.* Teneo te interfector veritatis, fingis quæri an sol Scripturarum sit tenebrosus, an Christus veritas prima venditauerit mendacia, an fidei Catholicæ columna nutet. De his nemo sanus anceps est, & quod Lessio vlliue Catholico affingis partem affirmantem, prodis te ab egregio plaste fingere edoctum.

38. Lessius enim quærit tantum, an consulta præcisè obligatione veracitatis & simplicitatis, seclusa potentiore lege interdum interueniente, & indicente candidam ac simplicem interni conceptus expressionem; fas sit ex graui causa non omnino exprimere quod mente geritur; vel ita exprimere, vt ob multiplicem verborum significationem, auditor aliud concipiat, aliud exprimere intendat qui loquitur: hoc tu homo planissime, nihil lectoris pro te ruborem reueritus, transformas in quæstionem an Deus & Scriptura mendaciis orbem deludant, & an Ecclesia ea disseminet. Nauarrus & illi suffragatus Lessius quærunt, *An Consiliarius arcanorum regni conscius, vrgente eo quem aliter repellere vel eludere nequeat si nulla alia*

virtus præter veracitatem & simplicitatem, indicit apertam responsionem possit sine mendacio & culpa, negare se scire graue illud negotium de quo interrogatur, quodque celari maximè intersit, subintelligendo, *ad dicendum, vel, vtrum sicario patrem meum ad necem quærente, eumque reperturo & neci daturo si sileam, vel respondeam quod est; prohibear (tantum ne violem simplicitatis & veritatis iura,) sicarium cuius rabies nulla alia ratione auerti potest, eludere data responsione ambigua, in hunc modum:* Non est hic, *designato loco quem pede premo. Vel data responsione limitata per subauditionem mente retentam, in hunc modum.* Nescio vbi sit *nempe* ad dicendum tibi. In illis angustiis & in similibus grauibus necessitatibus, dummodo secludantur obligationes aliarum virtutum indicentium planam & candidam responsionem, posse ad eum modum responderi affirmat iusto opere Nauarrus, idque Nauarri assertum posse probabiliter defendi, scribit Lessius: hoc igitur illi probati Doctores ad quæsitum illud suum respondent; tu illis litem intentas de blasphemia. Ex quo capite regulæ S. Benedicti istud non iam æquiuocandi sed atrocissimè calumniandi genus hauseris agnosces, si quando ex hoc mersi pudoris hypobrichio enataueris. Tu verò benigne Lector ex hac in tantam audaciam proiectione agnosce hominis genium ex vngue leonem. Quid porrò causæ fuerit cur homo minimè malus hanc perspicuam & planam difficultatis agitandæ propositionem refugerit; & ambages imo commenta quæsierit, disce ex Lactantio 3. *inst. c.* 1. *simplex & nuda veritas est luculentior, quia satis ornata per se est: ideóque ornamentis extrinsecus fucata*

cata

cata corrumpitur. Mendacium verò specie placet aliena, quia per se, corruptum vanescit ac defluit, nisi aliunde ornatu quæsito circumlitum fuerit ac politum. Paucioribus & manifestiùs dicam. Quod bonitati causæ defuit, voluit imposturis supplere, sed misera veritas est, quæ subsistentiam à mendaciis emendicat.

Sectariorum ac Barnesij in duplici propositæ controuersiæ capite prætensus Zelus.

39. Hæc igitur sunt duo controuersiæ propositæ capita circa quæ reliqua disputatio versabitur. Operæ pretium enim est quomodo ad veracitatem se habeant æquiuocatio & mentalis restrictio paulò diligentiùs excutere: præsertim vt perspicere liceat cuius momenti sint iudicia quorumdam in hoc negotio. Nam sectarij, quibus non difficilius est mendaciorum plaustra effundere, quam spuere, & quibus illud fuit semper quarto modo proprium, nullis mendaciis, simulationibus ac deceptionibus parcere, vt ad intentum promouendæ libertatis Euangelicæ finem perueniant, magno hîc zelo veritatis mouentur, aut moueri se simulāt, quasi omnis planè æquiuocatio & mentalis restrictio semper & vbique vitiosa sit & purum putum mendacium. Contrariam autem doctrinam, quæ in aliquo euentu huiusmodi ambiguas vel restrictas locutiones, pro necessitate vsurpatas à culpa liberat, traducunt tanquam pestilentem & conuictus humani euersiuam. Hic balatus vniuerso fratrum reformatorum gregi solemnis ac penè iugis est. Et nominatim Bambalio

ille, qui nuper *Ethicæ reformatæ*, id est, pinguibus contra fidem Christianam & naturale lumen erroribus suffarcinatæ *compendium* malè consarcinatum emisit, IESVITAS quasi solos aut primos doctrinæ huius autores traducit *tract. de virtutibus singularibus §. de æquitate & summo iure.* Sed & nonnulli sub nomine Catholico multorum & pinguium errorum labe sordentes, nec plus de veritate quàm de aliis virtutibus & moralibus & Theologicis solliciti, magnis in huiusmodi doctrinam æstibus concitantur. Quorum vlli ne de zelo & mentis motu concedere videretur Monachus Barnesius, in ea quam contra æquiuocationes conscripsit planè fellita ac virulenta dissertatione, tam acerbè & seuerè huiusmodi doctrinam notat, vt si hominem audimus, & acetum illud cum felle mixtum quod toto libro propinat, haurimus; vix vllum tetrius & horridius placitum è Tartaro emersisse dicendum sit, vt ex primo quem subiiciam ad opus eius indice lector perspiciet. Et tamen fuit ea doctrina grauissimorum iam olim in schola Theologica Doctorum, vt infra euincam: fuit Theologorum moralium siue summistarum quàm plurimorum: fuit multorum Iuris Canonici interpretum: fuit denique complurium sacræ Scripturæ expositorum. Vt taceam vsurpatam videri in ipsis quoque scripturis, quod infra demonstrabitur. Est igitur quod in discussionem huius controuersiæ diligenter incumbamus: inspiciamusque verène vt Theodoretus in Porphirium lusit *l. 3. aduersus Græcos de comedentibus exiuerit cibus*. id est an veritas toties à sectariis fœdè lacerata hoc illis debeat & Monacho Anglo cuius oblæsam & plus-
quàm

quàm claudam veracitatem infrà exhibebo vt non vltra æquiuocationibus & mentalibus restrictionibus ludibrium debeat.

Ordo disputationis.

40. Quamquam autem Barnesius confusissimè toto opere, vtrumque punctum propositum permiscuit,& vno impetu in amphibologicas & mēte restrictas locutiones,quas Lessium seiunxisse retulerat cōtrouersiæ initio,sine discrimine efferbuit, tamē necessarium prorsus est bipartitam facere disputationem: seorsimque de ambiguis enunciationibus,ac seorsim item de mente restrictis differere. Est enim longè diuersa vtrobique difficultatis ratio vt sequentia docebunt;aduersarius tamē ordinem illum quem apud Lessium legerat, vel non satis perspexit, vel neglexit *id quod* ait D.Chrysostomus orat.11. *ferè omnes faciūt mentiētes implicātes & circumplicantes, nihilque ordine dicere volentes, minùs enim ita manifesti fiunt:sin minùs ab ipso negotio redarguuntur.Hæc videre licet & in iudiciis & alibi fieri, vbi artificiosè mentiuntur.* Vtroque autem illo puncto circa propositiones vocales discusso; facilè erit statuere quid de reali (vt ita dicam) ambiguitate, siue de simulatione quæ in factis cernitur asserendum sit. Id quod etiam ad veracitatis curam pertinet. Nam Aristoteles, vt initio retulimus, non verbis tantum, sed & factis contineri aut violari posse veritatem docet.

41. Verum priusquam duo illa quæ dixi puncta sigillatim excutio quoad obligationem simplicitatis & veritatis, necessarium arbitror aliam quandam

circa

circa vtrũque obligationem expẽdere. Cum enim bifariam quæri possit an æquiuocationis & restrictionis mentalis vsurpatione interdicatur. nempe primo an spectata solius veracitatis & simplicitatis obligatione quæ est in hoc negotio veluti per se; secundo spectata obligatione aliarũ quarũdam virtutum quæ in nonnullis euentibus etiamsi obligatio nudæ veracitatis & simplicitatis nõ vrgeret, apertam nihilominus & vsquequaque planam locutionem ad suæ honestatis indemnitatẽ deposcerent, quæ esset obligatio per accidens ad apertè & euolutè colloquendum; proptérea vtroque modo versanda est hæc controuersia. Et constat quidem quæ sunt per se præmitti debere iis quæ sunt per accidens: tamen in præsentia videntur postponenda quæ sunt per se, & præmittenda controuersiæ discussio spectata obligatione per accidens: Tum quod hæc breuissimè expediri possit, & resolutio circa eam tradenda non parum lucis conciliatura sit reliquæ disputationi vt progressus docebit: Tum quod ita planè necessarium videatur ad dispellendas offucias quibus aduersarij splendorem veritatis obtenebrare connisi sunt, onerantes calumniis suspectamque reddere moliẽtes doctrinam omnino veram ac sanã, quia circa eam quam dico obligationem per accidens aut cæcutiuerunt aut cæcutire voluerunt. Quare vt præcludantur quantum in nobis erit calumniæ aditus, obstruatúrque os fingentium & disseminantium commenta sua pro placitis eorum quos in inuidiam vocatos cupiũt; placet primo loco statuere quid de vsu æquiuocationis & restrictionis mentalis sentiendũ sit, attenta obligatione aliarum virtutum quam veraci-

tatis

tatis & simplicitatis. ita vt siue habita tantum ratione ver itatis & simplicitatis fas sit aliquando vti æquiuocatione & restrictione, siue non sit (quæ est controuersia postea agitanda de obligatione per se) tamen constet quid in primis sola obligatione per accidens spectata sit in hac parte affirmandum.

CAPVT IIII.

Per accidens siue vrgente aliarum virtutum quàm veritatis & simplicitatis obligatione V. G. fidei, obedientiæ, iustitiæ, aliisque huiusmodi, illicitum esse locutiones ambiguas aut mentaliter restrictas vsurpare.

1. FRequentissimum est vt quæ actiones absque vnius alicuius virtutis dispendio elici possent, vetentur nihilominus ac illicitæ fiant ob interuentum alicuius legis aut virtutis actionum illarum exercitio interdicentis in quibusdã euentibus. Quamuis ergo debitus ac rationi consentaneus vsus loquelæ quoad veritatem & candorem, spectet ad veritatem & simplicitatem; eáque sit apertæ locutionis obligatio per se, de qua postea; tamen etiamsi supponeremus illam veluti connaturalem obligationem in aliquo euentu euanescere, posseque vsum illum locutionum ambiguarum & mente restrictarum salua virtute veritatis & simplicitatis exerceri ob idoneam aliquam causam

sam exoluentem virtutum illarum obligatione, adhuc posset vsus ille reddi illicitus ob interuentum legis alicuius potentioris & fortioris quàm sit lex veritatis & simplicitatis. Quare operæpretium est inspicere quæ talis obligatio virtuti veritatis & simplicitatis extranea possit aliquando vsum locutionum de quibus agimus præpedire.

Aliquando illicitum per accidens æquiuocare aut restringere.

1. Statuendum itaque est interuenire aliquando legem aut obligationem virtutis à veritate & simplicitate distinctæ qua per accidens vetemur loqui ambiguè vel cum mentali restrictione quidquid tandem ea in re licere tunc posset per veritatem & simplicitatem. Hæc prohibitio cur dicatur per accidens contingere in euentu proposito, exposui ante. Eam verò quandoque interuenire indubitatum est ex cócursu illo variarum virtutum à simplicitate & veritate distinctarum, qui non poterit melius deprehendi quàm expensione nonnullorum singularium euentuum, ex quibus liquebit quid ad alios omnes similes respondendum sit in præsenti negotio. Aliquoties in superioribus hanc non æquiuocandi aut restrictè loquendi obligationem expressi per legem vrgentiorem quàm veritatis & simplicitatis: eo quod vt postea exponam vires & præcepta harum virtutum, ob interuentum causæ idoneæ, quasi hebescant aut retundantur, præualente iure subticendi ob incommodum imminens, & faciente potestatem, (non quidem violandi directè veritatem eundo contra mentem,

quod

quod est mentiri,)sed non seruandi simplicitatem, alioquì debitam humano conuictui; quæ esset indirecta veritatis oblæsio, & veluti infuscatio candoris per simplicitatem veracitati annexam intenti, nisi ea quam dixi idonea causa ambiguè vel restrictè loquendi, interueniret.

Si ergo interueniat lex aut virtus cuius obligatio merito præualere debeat iuri subticendi, quod necessitas & incommodi timor alioqui contulisset salua obligatione veritatis & simplicitatis cuius præceptum affirmatiuum in eo discrimine non vrgeret; rectè dicetur interuenisse lex aut virtus, vrgentior lege ac virtute veracitatis & simplicitatis. Quandoquidem hæ virtutes, earumque præcepta affirmatiua, in eo euentu non interdixissent vsu ambiguatum aut restrictarum locutionum, eneruato talium præceptorum vigore, ob ingruens incommodum: quo tamen vsu abstinendum supponitur ob concursum per accidens alterius præcepti & obligationis per aliam virtutem iniectæ

Vt in causa fidei & religionis.

3. In primis in negotio fidei diuinæ illicitum est errorem verbotenus quomodolibet profiteri adhibita locutione ambigua vel mente restricta. Præsertim si præter debitum fidei exterius profitendæ, vrgeret debitum vitandi scandalum proximis circa fidem ingenerandum: vel honoris diuini substractionem quasi contrariam. Nec iniuria veræ fidei, declinaretur ambigua vel restricta locutione qua error ille veræ fidei contrarius obuolueretur: sed apertè & candidè quod corde

creditur ad iustitiam, ore confitendum est ad salutem: non quod semper sit necesse profiteri fidem exterius actu positiuo; sed quod illicitum semper sit & virtuti fidei aduersans, verbis aut quomodolibet aliter, profiteri fidem veræ fidei contrariam, quæcumque subintellectio vel ambiguitas verborum adhibeatur. Quod latè confirmant Valentia *22.d.1.q.3.p.2.dub.*4. Sanches *2.in decal. cap.4.n.*14. Pesant. 22.*q.*3.*art.*2. *disp.* 1. spectantque eodem quæ habet Chrysostomus *hom.*25. *imperfecti.* & Hugo Victor *tomo* 3 *lib.* 1. *miscellan. titulo* 79 *in epistola ad Archiepiscopum Hispalensem qui fidem exterius negauerat.* Et quæ habet in simili argumento Campianus, Epistola ad Rohardum Episcopum Glocestrensem. legenda item quæ D. Augustinus *6.ciuit.cap.*10. disputat contra perniciosam simulationē quam Seneca *libro de superstitione*, cuius ibi fragmentum refert Augustinus concedebat sapientibus quoad Ethnicismum & spurca numina quorum eo tempore superstitio vigebat. quo eodem modo Origenes 7. *contra Celsum ferè in fine* adducta ex Celso. Heracliti sententia qua pronuntiabantur stultè facere qui simulachris falsorum numinum preces offerebant nisi DEOS & heroas nossent quinam essent: subdit sugillans Celsum de Epicuri grege Philosophum non eos tantùm stultè ac impiè facere quos ex Heraclito damnauerat, sed eos quoque qui idem simulant vulgi opinionibus se attemperantes, *quod faciunt*, inquit, *Philosophi Peripatetici, & qui sectantur sectam Epicuri aut Democriti. Nihil enim adulterinum debet esse in anima hominis verè pij erga* DEVM *Optimum Maximum.* Nihil adulterinum, id est, nihil simulatum

simulatum aut non solidum & introrsum peruadens sed extrinseca tantum facie & veluti in extima crusta tale, admittit in fidei & Religionis causa Origenes.

4. Hunc fuisse iam olim Christianorum sensum discimus ex Epicteto apud Arria. *lib.* 2.*c.*9. vbi sub Iudæorum nomine de Christianis agens ita loquitur aduersus eos qui ostentabant solis verbis Philosophiam, Curios simulantes, & viuentes Bacchanalia. *Quando conspexerimus aliquem incertarum partium atque ancipiti fide, dicere solemus: Iudæus non est sed simulat. Cum autem affectum induit baptizati & inter sectatores asciti, tum reuera est & appellatur Iudæus. Ita nos quoque Parabaptistæ sumus & non legitimè tincti dum quisque verbo tenus duntaxat Iudæus, re autem vera aliud quid existit.* affectum baptizati nominat apertam illam atque synceram fidei suæ professionem sine ambagibus vllis aut vacillatione, qualem hic ipse de Christianis alibi refert. iisdemque patrocinatus Celsus apud Origenẽ *lib.* 1. non multum ab initio approbat quod in ea fide quam veram rebantur perstarent inconcussi, nihil dissimulantes aut negantes ob intentata supplicia, omnem fictionem negationemque in fidei negotio damnans. Illustre etiam est quod de Constantio magni Constantini patre Diocletiani in Imperio collega refertur ab Eusebio *lib.*1.*de vita Constant.cap.*11. nimirum renunciatos ab eo Dei proditores & à Palatio procul ablegatos quosdam qui metu priuationis bonorum aut tormentorum, Ethnicos se è Christianis vel finxissent vel præstitissent; negans fidem erga terrenum Imperatorem inuiolatam seruaturos qui

fidem Deo ipsi datam syncerè profiteri erubuissent. quod Imperatoris nondum Christiani insigne factum æmulatus cum laude est Theodoricus Rex Gothorum apud Nicephorum *lib. 16. cap.* 35. Itaque etiam inimicis nostris iudicibus, in rebus fidei est aperrè & candidè loquendum. Ratio breuiter est, quia datur in hoc negotio præceptum negatiuum, quacumque verbali aut alia falsæ fidei professione interdicens. Cuius præcepti originem radicitus educere, spectat ad alium locum. Consule autores allegatos, & quos illi in eamdem sententiam allegant. Breuiter igitur concludo in hanc ambiguæ vel restrictæ locutioni implanta tam erroris professionem, aptè casurum quod à S. Basilio scriptum est, *orat. in Gordium martyrem. Manifesta insania est cum artificio perire*, locus est in hanc rem planè luculentus.

Et in Confessione Sacramentali.

5. Secundo in iudicio Sacramentali fori pœnitentiæ, nefas esset & contrarium virtuti Religionis, peccatum quod sit materia Sacramenti necessaria, diffiteri per restrictionem mentalem vel æquiuocationem, obtendendo incommodum erubescentiæ, ex simplici ac plena detectione consecuturæ. Sic enim confessio non esset formaliter integra. atque adeo quia quod non nouit, medicina non curat, peccatum ambagibus illis obuolutum, non perciperetur à Iudice huius fori: ac proinde non comprehenderetur in eius sententia, quæ non potest directè cadere in incognitum, vt per se euidens est. Et cum indirecta absolutio & remis-

sio

ſio in eo euentu excludatur, quippe neque impotentia neque ignorantia inuincibili confitentem excuſante; peccatum eo modo propoſitum, maneret inexpiatum. Imò totus reliquus labor eſſet caſſus, cum remiſſio culparum quæ ſunt materia neceſſaria huius iudicij, nequeat dimidiari. Si tamen pœnitens à confeſſario interrogaretur inconſultè de peccato aliàs debitè propoſito, nullatenus cōnexò cum noua culpa clauibus ſubiicienda; notant omnes fas fore pœnitenti eludere indebitam illam interrogationem, locutione ambigua vel mente reſtricta, cadente in interrogationem prout rationabiliter faciendam. V.G. ſi is qui aliàs furtum admiſit, illudque vt par erat expiauit, interrogetur à confeſſario apud quem aliam confeſſionem inſtituit, an admiſerit furtum nulla interueniente iuſta cauſa cur id interroget: rectè & abſque mendacio reſpondebit pœnitens ſi neget ſe admiſiſſe, nempe in ordine ad hoc iudicium, & ita vt rurſus teneatur illud peccatum detegere. Præterea ſi pœnitens, graue aliquod nocumentum ſibi vel alteri vereatur ex alicuius culpæ confeſſione ob rationabiliter timendam perfidiam confeſſarij infracturi ſigillum, omnes conſentiunt licitum eſſe interrogantem de ea culpa confeſſarium, eludere ambigua vel mentaliter reſtricta locutione. Sicut tacente confeſſario fas eſſet pœnitenti in eo euentu, non hiſcere de eo peccato, vt latè confirmant Suares *t.* 3. *p.d.* 23. *ſ.* 2. Medina *Cod. de confeſſi. q.* 10. Raymannus *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 8. *n.* 11. & omnes.

Ac etiam iubente vel interrogante Superiore, aut Iudice.

6. Tertio in iudicio externo, siue Ecclesiastico siue seculari, cum Iudex debitè & iis seruatis quæ recepto iure præscribuntur, interrogat reum; virtus iustitiæ, & debita ad superiorem potestatem subiectio, obligat reum vt candidè & apertè respondeat absque vsu restrictionum mentalium vel æquiuocationum, etiamsi interrogatio fiat in ordine ad ipsius rei grauamen & punctionem. Non desunt qui contrarium asserant, vt Angelus, Syluester, & Armilla V. *delicti confessio*. Rosella, V. *accusatus*. Panorm. *in cap. 2. de confess.* Petrus à Nauarra *l. 2. de restit. c. 4. parte 2. dub. 2.* Pesant. 22. *q. 70. disp. vnica in fine*. Salsedo *in practica criminali cap. 126. admittendo decimo circa primum casum*, quorum sententiam admodum probabilem putant Bonac. *ad 8. decal. praeceptum disp. 10. q. 3. p. 2. n. 7.* & Roderius *t. 2. qq. regular. q. 19. art. 4.* Ratio horum Doctorum est, quia nemo ex natura rei potest adigi ad testificandum contra propinquos, vt ius quoque positiuum declarauit. Igitur multò minùs videtur quis posse adigi ad prodendum seipsum, & exhibendum Iudici supplementum probationum, per confessionem apertam, qua fultus Iudex possit reum iusta sententia percellere.

7. Nihilominùs sententiam cui adhæsi (quæ scilicet negat fas esse reo, per legitimum iudicem debitè interrogato, eludere interrogationem per responsum ambiguum vel mente restrictum,) plenè confirmaui 22. *ad q. 69. art. 1.* vbi D. Thomas ita docet,

docet, consentiuntque Theologi Societatis IESV; Toletus *lib.5.summæ cap.58.* Torres *t.2.in 22.disp. 50.dub.2.* Becanus *l.5. Manua.cap.21.n.* 4. Lessius *l.de Iustitia cap. 31.n.12.* Filliucius *tract.40.n.265.* Sanches 3*.in decal. cap. 7. n.* 3*. &* 4. Laymannus *lib.1.sect.5.tract.6.cap.5.n.1.* Sa V. *iudiciales actus n.1.de reo.* Ratio obiter est, quia iusta potestas interrogantis, iniicit reo obligationem respondendi præualentem iuri reticendi, quod reus ob incommodum ingruens posset obtendere. Et idcircò omnes autores cum Theologi tum Iurisperiti, quos suprà adduximus, negantes reum teneri respondere candidè, & affirmantes eum posse iudicem eludere per responsum ambiguum vel mente restrictum; agunt disertè de Iudice iniquo, qui scilicet vel vsurparet sibi potestatem iudicandi quam non haberet, vel contra præscriptum iuris quo Iudex ipse astringitur, interrogaret reum. Erit autem qui arbitretur sententiam quam sequor, esse extendendam; etiam cum dubium foret, an Iudex quem constat esse legitimum, debitè interroget. Tunc enim quia in dubio melior est conditio possidentis, & potestas iudicis possidere videtur, præsumendum videtur pro ea, sicut præsumendum est pro Superiore cuius potestas certa est; eique obediendum, cum incidit dubitatio an potestas Superioris ad materiam alioqui honestam ab eo præscriptam, porrigatur. Quamquam in contrarium esse communem sententiam Doctorum scribit Henriq.*l.5.c.4.n.5.litera l.*

8. Ex his porrò vides, quanta sit, quamque ipsismet iudicibus iniuriam irroget, ea calumnia, qua aliqui sententiam concedentem reo iniquè in-

terrogato facultatem eludendi Iudicem ambigua vel mentaliter restricta respõsione, comminiscuntur Iudicibus incommodare. Qui enim eo nomine inuidiam prædictæ sententiæ conflant, planè supponunt Iudices velle esse iniquos, & vel absque potestate vel indebitè velle exercere iudicium; quod de Christiano Iudice vel suspicari, insignis est Iudicis contumelia. Quare Iudex probus & æquus, (quales esse omnes Christianos iudices præsumendum est,) satis per Theologos consultum putabit iudiciorum indemnitati, cùm audierit omnes imprimis Theologos mendacium in iudicio damnare, eoque grauiùs in eo negotio ducere quo Iudicis persona eminet suprà priuatam, cui tamen nullo modo fas est mendacium obtrudere. Egregiè Plato *lib. 3. de repub. sub initium, apud Magistratum mentiri hominem priuatum, idem & maius etiam peccatum affirmabimus quam ægrotum mentiri erga medicum; aut ei qui se vult exercere, mentiri apud Pædotribam diuitiis corporis sui; vel non verum dicere apud nauis gubernatorem de naue & nautis, neque dicere verè & simpliciter quid rerum vel ipse habeat vel cæteri rectores.* Deinde ex eo etiam satis per nos prospectum iudiciis censebit æquus Iudex, quod negemus fas esse reo legitimè interrogato eludere Iudicem ambiguitate vlla verborum, vel vlla responsi restrictione, quæ irrationabilis atque adeò cum peccato coniuncta esset, ob interpositum iustum mandatum superioris, cui omninò parendum est.

9. Quod autem S. Dorotheus de quo *cap.* 11, etiam ad legitimam Iudicis interrogationem & quidem imminente tantum alieno periculo, videtur

tur concedere vsum responsionis mentaliter restri-ctæ, vacat difficultate iuxta interpretationem Hilarionis Veronensis, quæ fert Dorotheum agere duntaxat de eo, qui condonans irrogatam sibi à reo iniuriam interrogatus de ea à iudice, tergiuersatur: censens esse Christianæ mansuetudinis in causa propria ita se gerere, & persuasum habens iudicem, quicquid verbis pro officio præferat, tamen reipsa non ferre molestè, quod ipse læsus cum interrogatur, eam benignitatem reo impendat, per se loquendo. præsertim cùm alioqui per eam iudicis diligentiam, videatur satis prospectum bono communi & criminum coërcitioni; iuxta interpretationem verò Chrysostomi Calabri, quæ fert Dorotheum absolutè agere de teste interrogato à iudice, ea Dorothei vel Abbatis Agathonis apud Dorotheum doctrina arctanda est ad iudicem non legitimum, vel non legitimè interrogantem, quem cum omnibus planè Theologis Scholasticis ac moralibus nemine omnino refragante admisimus posse à reo absque culpa eludi, per ambiguitatem vel restrictionem responsionis.

Viderint autem qui calumniantur hanc Theologorum doctrinam, ne iusto Dei iudicio contingat, vt incidant aliquando in manus alicuius iniqui iudicis; sicque proprij damni imminentis periculo, adigantur ad palinodiam. Quamquam homines calumniatores, ad omnem iniquitatem proiectos, indubitatum mihi est, si in eo discrimine constituerentur, non modo sine scrupulo, elusuros iniquum iudicem, sed etiam iustum & legitimè interrogantem formalissimo mendacio de-

 cepturos

cepturos, ac periurio etiam si opus foret declinaturos iustam vindictam. Hoc loco Barnesius qui nunc miserorum reorum nulla commiseratione tangitur, eosque quamuis iniquè & præter iuris ordinem vel à non iudice interrogentur, negat posse inficiari crimen de quo indebitè interrogantur restrictè aut ambiguè respondendo: recolat angustias animæ suæ, & Duacensem arctitudinem, ac iuramentum absolutè & simpliciter præstitum de nunquam euulgando libro de æquiuocationibus, & deprehendet quod dico.

Necnon in negotio iustitiæ:

10. Quarto quia iustitiæ virtus mandat ne quis iniustum damnum inferat alteri, illicitum est & omnino reprobandum, quod Barnesius solita fide ac conscientia, ex Lessij sententia eruit §. 12. nempe impetitum ab alio, iustè ac citra fraudem & iniquitatem, posse falsam culpam de alio narrare, subiiciendo aliquid; vt facultas nocendi qua alioqui pollet imminuatur, aut etiam exscindatur. At hoc planè nefarium est, & dignum Barnesio calumniatore commentum, nec vllus vnquã Theologus id admisit vel somniauit. Dixerunt quidem Theologi fas esse famam ejus à quo iniustè impetimur, minuere per detectionem veri probri quod alioqui celatum oportuisset: at quod affingendo falsa liceat repellere vim iustam, quacunque tandem ambiguitate vel restrictione mentali condiatur ea calumnia; nemo vnquam vel censuit vel dixit, sed solus Barnesius de suo capite affinxit Lessio. Ratio autem cur id fieri non possit ex eo ducenda

ducenda est quod quamuis locutio illa restricta eximeretur mendacij labe ob suppressam dicti partem, tamen ius quod alius habet ad famæ suæ indemnitatem apud alios æquè læditur verbis restrictis ac non restrictis : quamuis enim veritas moralis immaneat operanti, ideóque possit apud Deum subsistere per subintellectionem verbis in mente adiectam, tamen læsio iuris quod alter habet in famam suam non declinatur ea ratione : infertur enim per verba prout ad audientes perueniunt atque adeo prout foris sonant tametsi in mente loquentis restringantur. Et poterit quidem qui iniuste læsus est ab alio compensare damnum sibi irrogatum si vicissim alium læserit, non potest tamen restrictè aut mendaciter loquendo damnum præuenire aut referre. Quæ vero idonea subintellectio & cum conceptu verbis expressis respondente verè cohærens, posset calumniatoriæ illi recriminationi supponi ? Vnde etiam habetur, non modò cum iusta est alterius impetitio quam quis patitur, sed etiam cum iniusta est & iniqua, illicitum esse calumniam illi concinnare, conficto falso crimine, & per mentalem restrictionem obducto. Sed illud Barnesium in re præsenti fefellit, (si tamen fefellit, & non potius per calumniam de more hæc omnia effutiit) illud inquam fefellisse potuit aduersarium, quod non aduertit longè aliud esse verum crimen nostrum de quo absque potestate aut indebitè interrogamur inficiari per restrictionem quod licitum probabiliter esse dixit Lessius, aliud autem esse falso crimine onerare alium etiamsi improbum & calumniatorem. illud primum culpa vacat : secundum autem non magis iustum

iustum est, quàm scelus scelere, & crimen crimine cumulare.

11. Consequenter ad ea quæ in hoc puncto dicta sunt vix puto necessarium addere nefas item esse æquiuocationem vel restrictionem mentalem adhibere, cùm virtus iustitiæ mandat perspicuam & apertam locutionem, passura dispendium nisi candidè & absque ambagibus agatur. hoc enim est ex dictis euidentissimum. Proptereàque Doctores nominatim aduertunt eum qui fictis ineundi postea coniugij promissis alienæ pudicitiæ florem delibat, non posse perfidiam suam contegere inuolucris verborum; nec posse existimare nihil à se contra veracitatem admissum quod non intenderit se obstringere, sed verbis suis subintellectionem aliquam mente retentam aut ambiguitatem adiunxerit: aiunt enim nihilominus eum non turpem modo esse castitate violata sed etiam violatione iustitiæ, iniurium personæ deceptæ ac fœdatæ, tandémque locutionis ambiguæ vel restrictæ vsurpatione indebita, simplicitatis in loquendo corruptorem censendum esse. Et quamuis non semper necesse sit vt iniuriam ficta promissione irrogatam, inito reipsa coniugio sarciat, sed pensanda sint adiuncta illa negotij de quibus Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 9. 10. & 11.* tamen de admissa iniustitia & violata simplicitate dubitare non licet; nec est qui eam loquendi implexitatem scelere turpitudinis ac iniustitiæ cumulatam omni detestatione non auersetur: præsertim cùm ex parte personæ fœdatæ culpa ob aliquam circunstantiam ad facinus inducentem est paulò minor, siue illex peccandi sit spes coniugij vt in euentu proposito, siue

ſiue aliud aliquid, vt ſæpe accidit.

Quo in genere fœdũ & immane eſt quod ſcribit Ioannes Chokier *in theſauro polit. aphoriſ. lib. 2. cap.* 15. de Hiſpano cuiuſdam in Inſubria oppidi præſide, qui nobili fœminæ maritum quem is captiuum detinebat repetenti implexè ſimul ac perfidè reſpondit redditurum ſe ei maritum ſi prius copiam ſui faceret. potitus voto Præſes, maritum mulieri reddit ſed vita priuatum; ita enim nequiter & cum ſumma erga mulierem iniuſtitia fœdum illum pactum conceperat. Itaque meritò re ad Gonzagam prouinciæ illius ſummum præfectum delata, Hiſpanus fœminæ deluſæ coniugium inire primum adactus, mox coniugio ritè inito ad ſupplicium raptus eſt iuſſu Præfecti qui inſuper omnes perfidi Præſidis facultates mulieri addixit. Nec diſſimili ratione ſimilem perfidiam cuiuſdam in Zelandiæ oppido Præfecti vltus eſt Carolus cognomento Audax Burgundiæ Dux. Narrat rem geſtam copioſè Iuſtus Lipſius *lib. 2. monit. polit. cap.* 9. In his exemplis eo deteſtabilior fuit implexæ vel ambiguæ locutionis interpoſitio, quo miſerabilior conditio earum quæ amore coniugum flecti ſe paſſæ ſunt vt in coniugium peccarent, ac in fœdum pactum conſentirent. Nam tametſi eæ anguſtiæ non eximebant miſeras illas alienæ libidinis victimas à culpa graui in huiuſmodi contractu, aliqua tamen ex parte imminuebant atrocitatem ſceleris ac turpitudinis ex parte earum.

12. Nec minus euidẽs eſt iuſtitiam vſu æquiuocationis ac reſtrictæ locutionis interdicere, cùm vndecunque deeſt culpa ex parte eius cui iniuria infertur

fertur ; in quocunque tandem bonorum genere inferatur. Tunc enim quo tetrior est iniuria quæ admittitur erga personam innoxiam & bona fide procedentem, eo sollicitus vitandum est decipulam adhibere quam persona illa incautè subeat cum damno suo. Quare in nullo euentu in quo iustitia ex vsu locutionis ambiguæ aut restrictæ dispendium pateretur, permittitur aliter quàm syncere & candidè efferre quod mente concipitur. Habétque hic locum illa Pindarici carminis commutatio quam adhibuit Max. Tyrius *differt.* 2. in hunc modum. *Est profectò iustitia murus sublimior quam obliquæ fraudis vt eo mortale ascendat genus: planè enim inaccessa fraudi iustitia est non secus quam Alcidis cœlum.*

Item in fœderibus & pactis publicis.

13. Quinto illa ipsa virtus, quæ astringit ad prospiciendum paci publicæ, & auertenda infinita mala, quæ ex fœderum dolosa pactione, & infractione sequerentur astringit etiam ad simpliciter & candidè, sine vllis ambagibus & subintellectionibus tacitis vel æquiuocationibus, paciscendum: multóque magis, ad pactum semel ritè initum, cuius obseruatio peccato vacet, constanter ac firmiter obseruandum iuxta illud absolutè & verè à S. Augustino prolatum *epist.* 207. *fides quando promittitur etiam hosti seruanda est contra quem bellum geritur.* Itaque vitiosè planè & nequiter aliquis, fas sibi esse putaret fœdus momentaneum vt apud Maximum Tyrium *differt.* 36. Iupiter expostulat nouo prætextu suborto dissipandum, verbis

bis compositis inire, hostémque publicum, etiamsi iniustè bellantem, & per iniuriam ad pactum aliquod aut fœdus alteri paciscenti incommodum, adigentem deludere ambiguitate aut subintellectione, rebus in tuto positis prodenda, ad eneruandum pactum, seu fœdus initum. Hoc omnino illicitum est, quia viam aperit bellis interminabilibus, nemine vnquam satis tutum putante quod audit ab eo cum quo paciscitur sempérque subuerituro latebras, & fœderis per eas infirmationem, multóque etiam deterius est, fidem ex animo datam postea perfidè conculcare confictis ad excusandas excusationes in peccato aliquibus subintellectionibus aut ambiguitatibus.

14. Quare improbitatis notam non effugerunt quidam recensiti à Molano *lib.* 1. *de fide hæret. seruanda cap.* 15. & plures relati à Serario *in cap.* 9. *Iosue quæst.* 5. qui publicos hostes quibuscum bellabant, dolosis & ambiguis, vel initis cum mentali restrictione pactionibus circumuenere. Seligam nonnulla exempla. Cleomenes vt est apud Plutarchum *in Apophtegmatis Laconicis*, cum triginta dierum essent cum hoste pactæ induciæ; noctu populabatur agros quod dierum diceret, non noctium pactas inducias. Labeo cum deuicto Antiocho, ex fœdere dimidiam nauium partem accipere deberet, omnes medias secuit, vt Regem classe priuaret; similitérque Campani, dimidiam armorum partem hostibus ex pacto relinquere astricti, arma omnia dissecuerunt, & dissectorum partem dimidiam reliquerunt hostibus. Pericles pactus hostium incolumitatem si ferrum deponerent, quod illi de armis intelligebant, eosdem

neci

neci dedit, quod in sagis fibulas retinuissent. Platæenses pacti reddere captiuos, necatos reddiderunt: Alexander incolumem ex vrbe decessum cum annuisset defensoribus, eos aliquantulum progressos extra vrbem iussit occidi: quasi pacto exsolutus, quod in ipso ex vrbe decessu nihil damni accepissent, cùm tamen decessum plenum promitti existimarent, qui vrbe cedebant. Locrenses amicitiam pacti perpetuam, dum terram illam calcarent, & capita illa humeris portarent: alliorum capita quæ clam ante apposuerant, humeris excusserunt; itáque terram quam antea calceis iniecerant: sicque veluti fœderis vinculo exsoluti, bellum mouerunt. Nec dissimiliter Persæ, amicitiam pacti perpetuam donec staret illa terra, aperuerũt fossam antea factam, & terra cui insistebant obtectam: sicque terra infra depulsa liberatos se pactione venditabant. Otho Moguntinus Antistes Alberto Comiti, Ludouici Cæsaris hosti pactus vel Cæsaris reconciliationem vel incolumem regressum si secum in arcem veniret, egressum per causam prandij rursus in arcem duxit, & tum quasi iuramento exsolutus, illum hosti prodidit. Denique Perusini, pacti pacem perstituram donec haberent in corpore de vite: sub Italica vocis illius homonymia fraudem abdiderunt: excussis enim vitibus quas in sinu occuluerant, iísque de corpore abiectis, liberatos se fœderis religione causati sunt: cum is cum quo pepigerant de vita intellexisset, vt vox etiam Italica ferebat. Hæ omnes fœderum glossæ seu verius peruersiones; siue fœderi ipsi eiusque celebrationi comitentur: siue eidem bona fide primum inito adiungantur; reprobandæ

bandæ omnino ſunt: quippe pugnantes cum ea virtute quæ publicam ſalutem & quietem ex fidei publicæ etiam cum hoſtibus, conſtantia pendentem, curandam iubeat.

Quid de hoſte priuato ſiue latrone.

15. Egi de hoſte publico; quia de hoſte priuato verbi gratia graſſatore, aliud eſt vt notauit Alciatus *lib. de ſingul. certam. cap.* 44. Et ratio ſuffragatur: neque enim ex promiſſione ambigua vel mentaliter reſtricta, facta latroni per mercatorem qui ab eo inuaditur, poſtea autem cum diſcrimen elapſum eſt diſſoluta; vel potius patefacta inani & caſſa; timendum eſt examen illud malorum, quod timendum eſſe præmiſi ſi fœdera & pacta, quæ abſque peccato ſeruari poſſunt, etiam cum hoſtibus & rebellium communitate, ineantur abſque ſynceritate, vel ſyncerè inita eludantur per ſubintellectionem poſtea iniuſtè & dolosè appoſitam. Refert quidem Dio Nicæus *lib.* 56. Auguſtum cum Corocottam famoſum in Hiſpania latronem perquiri iuſſiſſet præmio propoſito decies ſeſtertium ei qui Corocottam adduxiſſet, ipſo ſe Corocotta ſiſtente præmium poſtulante, iuſſiſſe vt præmium ei iuxta fidem datam appenderetur, verum hoc non facit ad rem præſentem. Nos enim nunc negamus inuaſum à graſſatore aut latrone teneri inire ſyncerè cum eo pactum de litro poſtea exhibendo. In propoſita autem narratione ſermo eſt de adimpletione promiſſionis ſyncerè initæ, quæ duo longiſſimè diſtant. Deinde illa mercedis ſiue præmij annumeratio ad commen-

dandam potius Principis liberalitatem & humanitatem pertinuisse videtur, quàm ad obligationem exequendi promissum latroni priuato præstitum: neque enim fides de tanta mercede latroni ipsi data fuerat sed eum adducenti, quod latro ipse propriè præstare nequibat. Quisquis enim adducitur, ab alio adducitur quàm à seipso, nihil igitur cum latrone illo conuentum fuerat, nulláque ei fides data quæ & syncerè dari debuerit & syncerè seruari. Dignum tamen visum est etiam in immerentem; & cui mox, à comprehensione, ac si lubet mox à numeratione præmij, eiusdem in fiscum redactio & immanitas suppliciorum rependi poterat, statuere exemplum benignitatis & munificentiæ quo omnes animarentur vt ad Principem securi & fidentes accederent; quamuis vt dixi absolutè loquendo nullus teneatur priuato latroni, hoc est, qui non habeat rationem hostis publici & capitis communitatis iniustè aduersantis promittere syncerè & excludendo ambiguitatem vel subintellectionem cum cogitur exterius promittere, vt imminens alioqui discrimen auertat.

De publico autem latrone est dispar ratio vt dixi. Et idcirco Molanus, qui in opere citato totus contra Bodinum est in firmanda pactorum, & fœderum publicorum constantia, rectè ibidem *lib.*4. *cap.*8. cum Nauarro *in summa cap.*12.*n.*14. Ludouico Lopes *prima parte instructorij cap.*42. Angelo V. *iuramentum* 5. *num.*8. Siluestro V. *iuramentum* 4. *quæst.*7. §. 2. negat captiuum teneri iurare secundùm intentionem priuati prædonis, admittitque fas esse priuato talem prædonem

ambigua

ambigua vel mentaliter restricta responsione eludere. quod de publico prædone, siue de rebellibus & publico pactò cum eis inito negat toto eo libro, & benè. Hoc miror non animaduersum, aut dissimulatum ab eo, qui Binsfeldij Enchiridion pastoralis Theologiæ *parte 2. cap. 6.* auxit glossa textum destruente.

Quid item de proditore.

17. Erit cui videatur idem de proditore statuendum, quod de latrone. Nempe fas esse proditorem cuius quis operam locauerit eludere sermonis ambiguitate vel restrictione, vt postea sine culpa negetur ei pacta merces. Nam proditor nihilo melior videtur latrone. Imo immanitatis proditorem damnat Iouianus Pontanus *lib. de immanitate cap. 8.* Alio quouis hostili scelere abominabiliorem, & perniciosiorem proditionem pronunciat Xenophon *l. 2. rerum Græcanicarum* quod incautum & amicum nihilque tale suspicantem violet. Et sanè vt rectè dixit S. Cyprian. *lib. de vnitate Eccles.* facilior cautio est, vbi manifesta formido, & ad certamen animus ante struitur, quando se aduersarium quis profitetur. plus cauendus & metuendus est inimicus cum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens occultis accessibus serpit. Hinc igitur concludi videtur non minus eludi posse proditorem quam latronem.

18. Verum aliter sentiendum est quoad proditorem. Probat id Onosander *in Strategico cap. 38.* eo argumento *quod qui proditori dat munus, accipit*

potius quàm confert. Præmiserat enim considerandum esse ei qui proditorem conduxit, non quod iste proditor fuerit, sed quod alij deinceps futuri sint si cum isto fideliter agatur. Hæc tamen probatio indigna est homine qui à scelere abhorreat. nam asserere seruandam esse proditori fidem candidè ac simpliciter datam, debuisséque candidè dari vt alij in posterum pelliciantur ad proditionem quam suppono iniustam & contra fas interuenisse, perinde est ac probare scelus atrocissimum & inuitamenta ad illud patrandum.

19. Quare aliter instituenda est probatio, nempe quia quamuis pactio de pretio ob rem turpem dando, eiusdémque pretij acceptio ante sceleris executionem vitiosa sint nec vllam exequendi obligationem iniiciant; tamen patrato semel opere malo quod non ratione turpitudinis, sed ratione laboris vel periculi quod in eo aditur aut subministratæ materiæ vel subiecti ad vsum naturalis actus delectabilis potest esse pretio dignum, incurritur obligatio iustitiæ reddendi quod pactum fuerat æquale & proportionatum operi. Hoc enim fundamento nixi grauissimi DD. nominatímque S. Thom. 2. 2. *quæst*. 62. *art*. 5. *ad* 2. Couarr. *ad reg. peccatum par*. 2. §. 2. *num*. 1. Mol. *tract*. 2. *de iust. disp*. 94. Rebellus 2. *par*. *l*. 18. *quæst*. 19. & multi alij apud Sanchez *lib*. 6. *de matrim. disp*. 20. *nu*. 7. affirmant alienarum libidinum victimas peracto scelere licitè ac iustè exigere pretium proportionatum, de quo ante scelus conuentum fuerat: fuit enim ea actio digna pretio ob subministratam alteri materiam ad vsum naturalis actus delectabilis, quo etiam ex capite suppeditatio ciborum quamuis

quamuis ſæpe mala, eſt tamen digna pretio. Ex eodem itẽ fundamento Bonacina *diſp*. 1. *de reſtit. quæſt*. 3. *par*. 3. *num*. 5. Mol. ſupra *ante primam concluſionem*. Torres 2. 2. *t*. 2. *diſp*. 49. *dub*. 2. Azor *t*. 3. *lib*. 4. *cap*. 21. *quæſt*. 4. contra nonnullos rectè inferunt iuſtè poſt ſcelus patratum exigi mercedem impiè pactam pro ſententiæ iniuſtæ prolatione, pro teſtificatione falſa, pro homicidio, aliiſque huiuſmodi flagitiis, quæ qui admittit, aliquid alteri commodum præſtat ſeipſum coniiciens in apertum famæ, bonorum, ac ipſius etiam vitæ diſcrimen, quæ ſunt pretio æſtimabilia. Vnde licèt contractus nequiter & peruersè ineatur, aut arrha aliqua detur vel accipiatur, tamen opere iam admiſſo partum eſt ius verum ad ſummam prudentis arbitrio æqualem, de qua prius conuentum fuerat, iuſtéque exigitur & retinetur ea ſumma non titulo donationis vltrò factæ à conductore vt malè ait Val. 22. *diſp*. 5. *quæſt*. 6. *p*. 4. (ſæpè enim poſt factum & diſſipatis nebulis quas concupiſcentiæ æſtus excitabat, iámque exſatiata mala voluntate, nollet dare,) ſed titulo actionis elicitæ vel periculi aditi vt explicatum eſt.

Cum igitur par ſit ratio proditoris ac facinoroſorum de quibus hactenus, videtur perſpicuum peracta proditione iniuſta, comparatum ab eo eſſe ius verum ad ſummam proportionatam de qua pepigerat. Itaque iuſtè eam exigit poſt factum, nec potuit prætexta æquiuocatione vel mentali ſubintellectione deludi cùm paciſceretur aut poſtmodum cùm perſoluendum eſt pretium debitum ex iuſtitia quæ omnẽ huiuſmodi ambiguitatẽ vel tenebricoſitatẽ ſermonis è tali pactione excludit.

Quomodo in euentibus propositis æquiuoca aut restricta locutio dicatur vetari per accidens.

20. In exemplis itaque propositis, aliisque huiusmodi, in quibus concursus alterius præcepti diuini vel humani prohibet vsum locutionis ambiguæ vel restrictæ, cauenda est eius vsurpatio, non ex vi veritatis & simplicitatis, quibus satisfieret interuentu causæ idoneæ & appositione subintellectionis idoneæ, aut verborum duplici vero sensu fœtorum vt postea patebit, sed ex vi alterius illius virtutis, cui locutio ambigua vel restricta incommodaret: atque adeò non per se vt initio notabam, sed per accidens quod non est in hoc negotio peculiare.; cum pleraque ex se indifferentia & licita, prohibeantur sæpenumero, propter concursum accidentarium alterius legis, aut virtutis quasi extraneæ prohibitionem illam ferentis. Neque tamen ita intelligo quod dico in prædictis euentibus obligationem candidè expromendi mentem suam esse per accidens & ex vi alterius virtutis quàm veracitatis & simplicitatis; non ita inquam id intelligo quasi in illis quoque euentibus veracitas & simplicitas non vrgeant; aut quasi qui tunc æquiuocam vel restrictam locutionem adhibet, non contrahat duplicis malitiæ labem; nempe & ob violationem virtutis per accidens vrgentis, & ob impetitionem directam simplicitatis quæ item est indirecta veracitatis violatio: existimo enim vtramque virtutem tunc vrgere, & consequenter vsurpata locu-

tione

tione ex duplicis virtutis interdicto illicita duplicem maculam contrahi: & quidem quod virtus alia à veracitate & simplicitate vrgeat non est dubium, & ita fert suppositio, quòd autem non sola vrgeat, perspicuum est, quia absolutè & ex se ac secluso respectu ad omnem aliam virtutem, veracitas & simplicitas adigunt ad candidè colloquendum quoties idonea aliter faciendi causa deest: sicut reuera deest in propositis euentibus. igitur in eis obligamur ad candidam & apertam collocutionem non tantum vi externæ virtutis excludentis impedimentum suæ honestatis, sed etiam vi virtutis directè & per se respicientis apertam locutionem, idcirco tamen ferè habetur duntaxat ratio illius virtutis extrinsecæ quia nisi eius interdictum interueniret, suppeteret causa idonea vsurpandi locutionem ambiguam vel restrictam ob incommodum quod supponitur imminere ex locutione euoluta & aperta, sed quia in euentibus propositis, ob adiunctam alterius virtutis obligationem, incommodi illius perpessio consecutura, non est ex facto idonea causa implexarum locutionum qualis semper de facto requiritur, tantúmque licet asserere causam illam fore idoneam nisi extrinseca alterius virtutis obligatio vrgeret: propterea fatendum est tunc vtramque virtutem violari. & genuinam malitiam contrahi ob interpositam duplicis legis & honestatis debitæ obligationem.

CAPVT V.

Quid cõmuniter de æquiuocatione & mentaliter restricta locutione ex vi solius veracitatis & simplicitatis certum sit apud Doctores: statuitúrque esse locutionum illarum aliquem abusum plane improbandum, etiam sistendo intra prædictas duntaxat virtutes.

1. ANTE omnia ponendú est, nemini fas esse si causa legitima & sufficiens desit, siue æquiuocatione, & enunciationis ambiguitate præsertim minus recepta & infrequenti, siue mentali restrictione vti inter loquendum. hac in parte omnes quos mox referam sententiam variasse, vnanimes sunt: & ratio manifesta suffragatur. Nam aliter se gerere esset peruertere vsum in quem instituta sunt verba, & ad quem loquendi munus diuinitus accepimus. omnis colloquiorum & sermonum certitudo, omne humanú commercium, quod verborum traiectu peragitur, conuictus denique hominum cum hominibus; atque adeo fructus humanæ societatis tolleretur, dum nemo alteri fidere posset: sed semper meritò suspicaretur subesse dolum, & eum qui secum agit, ludere sermonis ambiguitate, vel subdolè non efferre nisi dimidiatam sententiam. Quæ ratio bene librata persua

persuadebit, si vsus huiusmodi ambiguarum vel restrictarum locutionum possit ex aliqua causa esse licitus, necessarium omnino esse, vt causa illa non sit inidonea, adeoque minuta vt incommodum consecuturum si non vsurpetur mentalis restrictio vel æquiuocatio, meritò postponendum sit dispendio simplicitatis & ei violationi candoris, quem vnusquisque ad humanam conuersationem debet conferre, verbi gratia, si permodica alterius contristatio ex simplici rei petitæ recusatione sit secutura quæ illicò sit abstergenda, non est æquum vti æquiuocatione vel mentaliter restricta locutione negando se habere, subintelligendo ad dandum. Præstat enim tantulam contristationem præsertim illicò abolendam permittere quam synceritati conuersationis humanæ incommodare; quod per eas locutiones efficitur vt ratio proposita euincit, proindeque vt dicebam si vsus huiusmodi locutionum potest ex causa aliqua honestari, necesse est causam arbitrio prudentis esse idoneam, & talem præ qua illud humanæ conuersationis incommodum prudenter negligi queat; alioqui vsus ille non vacabit culpa. Esto vero non esset in ea non necessaria ambiguorum verborum aut restrictionis mentalis vsurpatione, violatio præcepti negatiui mendacio interdicentis, vt ex D. Thoma eruit & ratione confirmat Suares *lib.* 3. *de Iuram. cap.* 11. *num.* 4. quod infra excutiemus: est tamen saltem violatio præcepti affirmatiui ad veracitatem pertinentis, quo quisque nisi causa proportionata & iusta aliud concedat, iubetur loqui prout humanus conuictus & ciuilis conuersatio postulat.

2. Sanè veritas simplicitate & synceritate gaudet: & idcircò apud Philostratum in Amphiarai imagine, niueis vestibus contecta refertur. Alij item veteres vt est apud Lilium Gyraldum *Syntag. 1. histor. deorum, titulo de Dijs ex humanis actionibus*; & apud Chartarium *lib. de Deorum imaginibus* veritatem exhibebant candore circumamictam. Cæum Sophistam in virtutis & improbitatis descriptione huiusmodi vestem virtuti circumdedisse scribit Clem. Alex. 2. *pædag. cap.* 10. Apud Themistium item *orat.* 3. *sub finem* veritas Iouis filia egregiè describitur in adamante considens & vberrimam lucem tenens, amictu ex pellucida & subtili veste, adeo vt multis in partibus nudum corpus appareret, anima multò maiorem habente perspicuitatem. Eodem etiam retulerim morem Romanorum, qui Saturnū veritatis patrem aperto capite colebant, cum cæteris fere Diis operto capite immolarent. Id quod Plutarchus *q.* 12. & 13. *rerum Roman.* ritum illum exponens refert ad veritatis manifestationem, veritatem enim aliquamdiu pressam tandem aliquando Saturnus ceu tempus in apertum educit, sepulta falsitate: potest tamen non incommodè referri quoque ad apertam & nudam veritatis faciem quæ apparere non occuli velit. At constat ambiguitate locutionum & mentaliter restrictis propositionibus, tegi veritatem, nec proponi apertam & explicatam.

3. Huc item retulerim quod de candido veritatis & virtutis colore apud antiquos legitur. Optimè Philo *lib. de plantat. Noë. Alij*, inquit, *suaptè ingenio docti quidquid bonum est repurgant ab inuolucris noxijs sicut Iacob ille meditator cognomine.*

His

Hic enim virgas spoliauit tenuissimis corticibus quod virebat detrahens vt interraso quod atrum erat varietate non tam artificiosa quàm naturali cognatus color albus elucceret. Quamobrem & in lege de lepra decretum est eum in quo nondum varietas colorum extitit sed alba vitiligine à capite ad pedes occupatur purum esse vt iuxta corporis similitudinem vafriciem variam & ambigua mentis incertum affectum omittentes certæ veritatis sumamus colorem simplicem. Clemens Alex. 2. *pædag. cap.* 10. candorem ait esse colorem iis qui sunt candidi & non intus adulterini conuenientissimum, ipsumque Deum candoris amantem veste alba in niuis modum, ac canum describi apud Danielem, & in Apocalypsi dari vnicuique testium sub altari conditorum vestem candidam. & optimè *lib.* 3. *cap.* 11. ad locum proximè adductum alludens. *Nobis concedit pædagogus frugali veste vti albo colore vt diximus, vt non arti varieganti sed naturæ generanti nos accommodantes, quidquid est fallax & veritatem ementitur repellentes, quod est simplex & vniusmodi veritatis amplectamur.* Et mox. *Vnde etiam quæ in lege per Mosem de lepra lata est lex reijcit id quod est varium & multis maculis notatum perinde ac nefarium vt quod sit serpentis varijs squammis simile. Eum ergo qui varietate colorum minimè efflorescit totus autem à vertice capitis vsque ad extremos pedes est candidus mundum esse statuit; vt quemadmodum in corpore varia quoque ac versipelli relicta mentis affectione qui non est varius nec anceps simplicem veritatis colorem diligamus. Qui autem in hoc quoque Mosis est imitator longè optimus Plato illam admittit texturam cui non amplius operis est adhibitum quam*

pudica

pudica mulier postulet. Albi verò colores honestati conueniunt. Alibi quoque dicit & in textura non adhibere tincturas præterquam ad ornamenta belli. pacificis ergo hominibus & lucidis album conuenit. quemadmodum signa quæ ad causas proximè accedunt, si adsunt ipsum rei effectum significant vel potius indicant: quemadmodum fumus quidem ignem, bonus autem calor bonusque pulsus sanitatem, ita etiam talis qui est apud nos amictus, indicat qualis sit nostrorum morum constitutio.

4. Agnoscis Christianorum olim in vestibus colorem quem communem fuisse declarat quod S. Antonius referente S. Athanasio, vt Christianus agnosceretur, sicque fidem Christianam sanguine suo obsignare posset, albam vestem assumpsit. Et quamquam extra Ægyptum plerosque Christianos pullatos & atratos modestiæ & abiectionis causa incessisse multis exemplis testatum faciat Baronius *anno Christi* 57. *num.* 77. nominatimque de Ægyptiis Monachis idem referat Eunapius *sub finem vitæ Ædesij*; ob inductos in loca Ethnicis illuc vsque religiosa Christianos Monachos non modicè in eos exacerbatus: tamen placuisse plerisque Christianis simplicem colorem & natiuum veritatis, hoc est, album, demonstrant quæ præmisi. & in ipsis quoque Monachis eum se magis probaturum fuisse si vsus ita tulisset scribit Synes. *epist.* 146. verbis illis ad Ioannem quendam monasticam vitam aggressum. *Ganus monasticum tibi vitæ institutum tribuit,* &c. *Addidit insuper quantus in te mentis ardor ad Theologiam inesset: necnon & pullam te lacernam induere narrat. Atqui nihilo deterius erat si candida foret, splendidissima quippe natura*

turæ dicatum ac consecratum id potius fuerit quod in his quæ sensu percipiuntur purius atque lucidius est. Sed si pullum ideo colorem probasti quod id aliorum qui ante te vsurparunt imitatione feceris laudo quicquid Dei causa suscipitur. Placuit autem Christianis color candidus non modò ad refricandam baptismi in alba veste memoriam, sed multò magis ad contestationem simplicitatis, veritatis, puritatis, & innocentiæ, quæ inter varias vestis candidæ baptismum suscipientium causas apud Vicecomitem *l. 5. de Baptis. cap.* 4. *& seq.* congestas potissima videtur.

5. Nam & ob eam causam Sacerdotes linteis vestitos scribit Plutarchus *lib. de Iside sub initium.* Et Tullius 2. *de legib.* colorem album Deo maximè decorum pronunciauit, quod sit index puritatis ac nitelæ, omnémque fucum excludat, veritate natiua contentus. Qua etiam ex causa mortuos candidis operimentis contegi, quippe exuto corpore nitentes ac puros & impermixtos, hoc designante albore, colorum simplicissimo; eumque mortuorum statum æmulatos Romanos & Argiuos, tempus luctui destinatum albatos exegisse, autor est Plutarchus *q.* 26. *Romana.* Eadem item ex causa philosophi Ethnici pallium candés vsurpabant: vt propterea Theodor. *orat.* 1. *de prouid.* subsannet Ethnicos Philosophos quod pallio albo & barbæ prolixitate, & capitis capillitio promisso philosophiam metirentur. Quæ item in iisdem ridet Naz. *orat.* 4. *ferè initio*, vbi videndus Elias Cretensis. Quinimmò Epictetus apud Arrianum *lib.* 3. *cap.* 1. quod Philosophum profiteretur, adactum se ait, ad canam barbam & pallium gestandum;

dum;

dum; im

dum; vnáque ad abiectionem morum nigrorum: quales Antoninus *lib. 4. de vita sua num. 22.* omni turpitudine inquinatos describit. Verum hæc obiter dicta sunto ad synceritatis & veritatis in omni vita maximéque in conuictu humano atque colloquiis adamatæ confirmationem ex prisco Christianorum & Ethnicorum in vestibus vsu.

6. Itaque certum esto quandoquidem ambiguæ & mentaliter restrictæ locutiones synceritatem tollunt, vsum earum nisi iusta causa interueniat non modò cum Christianæ simplicitatis regulis, sed etiam cum naturali veracitatis virtute non cohærere; nec iniuria qui vel recessus locutionum mente suppressarum vel biuium ambiguæ orationis sine idonea causa consectantur in mentientium album propter culpæ viciniam referri, perindeque odio haberi ac mentientes. Quis enim alio loco habuit Darium qui vt post Herodotum *lib. 4.* prodit Seneca *lib. 3. de ira cap. 16. cum bellum Scythis indixisset Orientem cingentibus rogatus ab Oebazo nobili sene vt ex tribus liberis vnum in solatium patri relinqueret, duorum opera vteretur: plusquam rogaretur pollicitus omnes se illi dixit remissurum: & occisos in conspectu patris abiecit, crudelis futurus si omnes abduxisset.* hoc ille siue per ambiguam siue per suppressam promissionem verbis inanibus senem lactans præstitit, perinde fuit ac si absque vllis ambagibus mendacium effutiisset. Nec aliud de Xerxe dixerim *qui Pythio quinque filiorum patri vnius vacationem petenti quem vellet eligere permisit; deinde quem elegerat in partes duas distractum ab vtroque viæ latere posuit, & hac victima lustrauit exercitum.* Et hanc quoque siue

æqui

æquiuocam ſiue reſtrictam hominis mera libidine & cœco impetu acti locutionem, nego mendacio de fœditate concedere, ac proinde affirmo omne locutionis huiuſmodi probrum ad ſubdolum congreſſum pertinere, quo nihil turpius eſſe ſtatuit Antoninus Imperator *libro* 11. *de vita ſua*, *n.* 13. addens virum probum & à falſo abhorrentem ſtatim in ipſo vultu ſcriptum habere debere ſermonem eúmque oculis prodere ita vt nulla præmiſſa conteſtatione & præfatione ſimplicitatem per occultas inſidias oſtentante, deprehendatur hominis candor atque ſynceritas, proptereaque ait bonum ac ſimplicem virum hircoſi aliquid habere quo confeſtim ab audientibus velint nolint agnoſcatur.

Duplicem ergo ſermonem qui tantum viri boni argumentum exterminat aio cuiuis ſtudioſo virtutis & veritatis diligenter cauendum & auerſandum eſſe. Eam enim reuera impetit. Vnde factum vt interdum hic defectus, tametſi à mendacio natura ac ſpecie diuerſus; tamen quia cum veracitate non cohæret, mendacio ſuppar habitus ſit, & eidem cum mendacio reprehenſioni ſubiacuerit. In re namque morali non admodum referre videtur, quod ſit eſſentialis diuerſitas inter defectus, ſi eadem ex vtriſque incommoda enaſcantur: ſicut reuera eadem enaſcuntur ex mendacio & locutione ambigua vel mentaliter reſtricta, cum deeſt idonea cauſa ambiguitatis illius, vel reſtrictionis inducendæ.

7. Non immeritò in hunc ſenſum accepturus videor Auguſtinum *tractatu* 7. *in Ioannem*, ad illud Chriſti de Nathanaële: *ecce verè Iſraëlita in*

quo

quo dolus non est. Quamuis enim Augustini oratio ferri recta videatur in mendacium propriè dictum arte aliqua & solertia contectum, tamen potest huc quoque non malè accommodari. *Quid sibi vult in quo dolus non est? aliquantò intentius quæramus, apparebit modo in nomine Domini. Dolum dicit Dominus & omnis qui verba latina intelligit, scit quia dolus est cum aliud agitur & aliud fingitur. Intendat charitas vestra: non dolus dolor est; propterea dico quia multi fratres imperitiores latinitatis; loquuntur sic vt dicant, dolus illum torquet, pro eo quod est dolor. Dolus fraus est. simulatio est, quando aliquid aliquis in corde tegit & loquitur aliud, dolus est, & tanquam duo corda habet. vnum quasi sinum cordis habet vbi videt veritatem, & alterum sinum vbi concipit mendacium. Et vt noueritis hunc esse dolum dictum est in psalmis labia dolosa. Quid est labia dolosa? Sequitur in corde, & corde locuti sunt mala. Quid est in corde & corde, nisi duplici corde?* At duplex certè cor dici potest habere qui verba exhibet vnum sensum ferentia, quæ tamen ipse in alio sensu iisdem verbis substante vsurpat; cùm enim lingua sit cordis interpres, & in locutione cor quodammodo appareat, non abs re qui ita loquitur vnum cor prodere, alterum sibi habere dici potest. Vnde nisi accedat idonea causa duplicitatem illam honestans, cadere plane in eam potest reprehensio Augustini in labem duplicis cordis.

Idem de mentaliter restricta locutione esto iudicium si absque iusta causa vsurpetur, in quam etiam aptius cadit illud nomine Augustini ab Isidoro, aut quocumque alio autore prolatum *lib. de conflictu*

conflictu virtut. ac vitior. cap. 19. *fallacia & mendacium, & ipsa vnum dicunt. Fallacia autem fit ingenio, mendacium vero simplici verbo. fallacia igitur dicit, &c. cùm in non dando aliquem illudere quærit. Quid in petendo moras innectis? Non habeo quod tibi tribuere possim, celans vtique in corde quæ habet, vel quod sibi conseruet, quod aliis voluntate tribuat. Mendacium dicit. Omnino quod postulas non habeo scilicet non artificioso ingenio sicut fallacia, sed simplici negationis verbo frustratur poscentem. Sed veritas ad vtraque respondet. Nec artificioso ingenio, nec simplici verbo oportet decipere quemquam: quia quolibet artis modo mentiatur, os quod mentitur, occidit animam. Et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ignis ardentis & sulphure.* Non me latet iuxta glossam *cap. nec artificioso* 22.*q*.2. nomine *artificiosi mendacij* in textu allegato intelligi obscuram vel ambiguam quamcumque locutionem cuius exemplum glossa profert, si quis diceret: *iste equus nescit scandere arborem, intelligens quod nesciat ire super pontem.* Nihilominus existimo duo vitia quæ hic Autor recensuit non incommodè quoque secernenda (sicut verè ab eo secerni vides:) si primum, siue fallacia quam apertè contraponit mendacio, accipiatur pro responso partim expresso, partim mente retento. Sensus igitur eius esse etiam videtur mendacem præcisè negare quod scit verum esse, deberetque affirmare, sed conculcata veritate malle ire contra mentem suam nulla adhibita subintellectione, qua qui audit eludatur. Idcirco enim ait autor mendacem simplici verbo fallere; nõ quod enunciationem non proferat, sed quod siue arte & in-

 genio

genio quibus menti cohæreat, audientem decipiat: contra quam accidit fallaci, qui propter ingenium quod adhibet subintelligendo partem responsi sui, eámque cum parte responsi quod promit connectendo, non it contra mentem suam, & tamen æquè deludit audientem; quæ causa est cur postmodum fallaciam mendacio æquiparet quoad noxam & supplicium; tametsi duo illi defectus rationibus formalibus distinguantur, & ab isto ipso Autore paulò ante seiuncti sint. Si igitur iusta sic eludendi & responsi partem mente premédi causa desit, admitti videtur fallacia ab Autore illo reiecta, quæ cùm sit mendacio affinis, & cum veritatis synceritate pugnans, studiosè omninò vitanda est.

9. In vtrumque denique hoc vitium quod exagitamus, iniustam inquam & absque idonea causa vsurpatam ambiguam orationem & mentaliter restrictam locutionem, non malè cadunt illa Gregorij 10. *Moral. cap.* 27. ad illud, *deridetur iusti simplicitas.* Hanc enim iustorum simplicitatem cum prudentia carnis componens S. Gregorius ita loquitur: *huius mundi sapientia est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt vera ostendere, quæ vera sunt falsa demonstrare.* Et paucis interiectis. *At contra sapientia iustorum est nihil per offensionem fingere, sensum verbis operire, &c. Sed hæc iustorum simplicitas deridetur: quia ab huius mundi sapientibus, puritatis virtus, fatuitas putatur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum creditur, & quidquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. Quid namque stultius videtur mundo? quam men-*

tem

tem verbis ostendere, nihil callida machinatione simulare? &c. Ita eo loco S.Gregorius, cuius oratio tametsi vniuersè impetit & mendacium, & eam apud plerosque peruersitatem mentis ac duplicitatem, quam vrbanitatem vocari expostulat idem Sanctus Pontifex; tamen non malè quoque ad huius loci defectus aptatur, quos omnibus veritatis veræque virtutis amatoribus exosos & inuisos esse necesse est tanquam mendacio continentes,& ita dicam conterminos.

10. Quominus eosdem dicam facit quod reuera in huiusmodi vsu illicito ambiguæ vel restrictæ mentaliter locutionis, non itur contra mentem. At mentiri est contra mentem ire. Non ire autem contra mentem, qui absque causa sic loquitur ex eo perspicuum est, quod habeat in mente sensum illum quem fert enunciatio ambigua vel mente restricta;licèt enim ille teneatur in alio sensu verba proferre,tamen verba quæ profert habent etiam alium sensum nec eo priuantur, atque ita etiam si peccet quia non adhibet verba in sensu in quo ea deberet adhibere, tamen non mentitur,& pugnat quidem huiusmodi defectus cum veritate quæ euolutam & apertam mentis expressionem postularet:non pugnat tamen directè siue per defectum veritatis ac per contrariæ falsitatis mixturam, sed tantum indirectè, quatenùs virtus veritatis exigeret aliter exprimi quod mente cõcipitur, nec tantopere occultari veritatem, vt fit per eas ambages. vnde quamuis in eo loquendi modo iniqua quædam astutia, & illicita audientis circumuentio veritati dissentanea interueniat, deest tamen mendaciũ propriè dictum vt ex Suare supra re-

tuli, & docet etiam Sayrus *lib.* 12. *clauis regiæ c.* 17. *n.*28. Absit verò vt quis idcirco minùs sibi huiusmodi abusu abstinendum censeat: non enim si directa exoculatio est incommodum à glaucomate & oculorum suffusione distinctū, sufficienter luminibus suis prospexisse censebitur qui oculorum perfossionem & subitam exoculationem diligenter cauerit, de hypochysibus nullo modò sollicitus. Itaque vtrumque incommodum studiosè declinandum est ei qui oculos charos habeat, similiterque veritatis amico non mendacium tantum fugiēdum est sed etiam aliæ culpæ quæcumque, quibus veritatis candori officitur: quas inter numerandæ sunt omninò locutiones ambiguæ & mente restrictæ cùm deest proportionata & iusta causa eas adhibendi.

11. Nec prætermittenda est ingens plaga quam huiusmodi fallaces & callidi, per abusum, quem abolitum cupimus existimationi suæ inferunt, ex quo enim deprehensi sunt, tantùm autoritatis dispendium patiuntur, vt loquelam suam vbique suspectam faciant, & quod de plano illo qui se aliquando claudum finxerat scriptum ab Horatio est *lib.* 1. *Epist.* 17. *aliàs* 18.

Nulla fides damnis, verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triuiis attollere curat
Fracto crure planum, licèt illi plurima manet
Lachryma, per sanctum iuratus dicat Osyrim;
Credite, non ludo, crudeles tollite claudum:
Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Hoc scilicet consecutus erat artibus suis planus ille vt qui vicinis imposuisse ementita cruris confractione deprehensus fuerat, postmodum confra-

cta

cto reipsa crure putaretur ludere & opem viciniæ implorans ad peregrinum aliquem cui hominis artes incognitæ essent, amandaretur ab iis quibus aliquando fucum fecerat. Scitè item Hieron. ad Iulianum Diaconum: *Antiquus sermo est, Mendaces faciunt vt nec vera dicentibus credatur.* Id quod etiam de Aristotele refert Laertius in eius vita. Similiter ergo qui absque idonea causa & ex mera fingendi libidine orationem ambiguam vel aliud exterius quoad verborum corticem, aliud ex tacita restrictione sonantem vsurpant, hoc emercantur, vt cum ex iusta causa ita se gerunt, itemque cum veritatem nudam & euolutam proferunt, fide careant, aliis meritò suspectas habentibus duplicitatis latebras & de abusu semel deprehenso semper sollicitis.

Idque seriò & grauiter inculcandum esset iis qui ex nulla vel inidonea causa, ambiguitates & implexitates locutionis adamare comperirentur, verè enim salutem humani conuictus exterminatam volunt qui ita se gerunt. Nec renuo quin in istos quoque applicetur quod alio licèt sensu aliaque occasione à Theophrasto *cap.1.Ethic.charact.* scriptum est in hunc modum. *Caue ne imprudentius istiusmodi vocibus & sermonibus implicatis atque iteratis fidem habeas, quo nihil deterius reperire queas. Itaque ab istiusmodi ingeniis neque simplicibus neque apertis sed ex occulto & ex insidiis omnia agentibus diligentius cauere debemus quam à viperis.* itemque illud Poëtarum Maximi *Iliad.4.*

Ἔχθρος γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν ἄλλο δὲ βάζει.

Haud minus ille mihi exosus quàm ianua Ditis,
Mens aliud cui tecta tegit quàm lingua loquatur.
Denique consideratum ab istis & in rem suam tractum velim illud à Tullio scitè scriptum 2. de finibus, *si vultum tibi, si incessum fingeres quo grauior viderere, nō esses tui similis. Verba tu fingas & ea dicas quæ nō sentias, aut etiam vt vestem sic sententiam habeas, aliam domesticam, aliam forensem vt in fronte ostentatio sit, intus veritas occultetur. Vide quæso rectúmne sit.*

12. Quod tamen aliqui hunc inconsultum & peruersum ambiguarum orationum & restrictionum mentalium abusum detorquent ad damnandum vniuersè vsum huiusmodi locutionum, ex iustissima licèt causa & idonea adhibitum, indeque doctrinæ quæ earum aliquando potestatem facit inuidiam conflant quod contingat transiliri necessitatis fines & ex causa non idonea, vel etiam nulla, vigere apud plerosque vsum illum. ne isti parum attentè omnium propè humanarum rerum conditionem inspexerunt. Improuidè certè aliquis vini vsum sublatum velit, quod largiùs à nonnullis hauriatur quàm ferant leges temperantiæ. Nec magis sapienter alius omni planè armorum vsu interdiceret, quod aliqui præter ius fasque armis abutantur. Ingratus denique insigniter in Deum foret qui linguæ munus collatum homini doleret quòd aliqui ob peruersitatem suam verbis & loquendi facultate abutantur, cudendo aperta mendacia & peierando vel blasphemando. Nimirum nullius rei tam bonus semper est vsus vt ex vitio malæ voluntatis abire in abusum nequeat; cum tamen non vsus rei alioqui ex se bonæ vel indifferentis,

rentis, sed abusus in culpa sit; vt Diuus Augustinus *lib. de vera religione cap.* 20. rectè disputat, nec ratio vlla ferat vt abusus qui negari vix vlla in re potest, ad vsus legitimi improbationem detorqueatur. Ipse Deus, vt est apud Prudentium *in Hamartigenia,*

peperit bona omnia conditor vnus,
Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
Nascitur, aut primæ violatur origine venæ
Sed dum liuentes liquor incorruptus arenas
Prælambit putrefacta inter contagia sordet
Nũquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, oliuum
In se vim sceleris cùm formarentur habebant?
Quod iugulatur homo, non ferrum causa furoris
Sed manus est, nec equum vesania feruida circi
Autorem leuitatis habet, rapidiue fragoris
Mens vulgi rationis inops non cursus equorum,
Perfurit, infami studio perit vtile donum.

13 Itaque ad solidè improbandum omnem locutionum ambiguarum vel mente restrictarum vsum, non est quod quis nonnullorum in earum vsurpatione abusum causetur, sed inspiciendum est quid natura ipsa talium locutionum ferat, & an cum veritate & debito hominum conuictu ita comparetur, vt non modò cum iusta & proportionata causa deest vitandæ sint, quod hactenus euicimus, sed etiam quæcumque causa tandem obtendatur. Sin verò suppetente idonea causa, atque etiam (quod semper subintelligendum est) potestque in ea causæ idoneitate inuolui, nulla alia virtute vsum illarum locutionum prohibente, leges veracitatis quas nunc dumtaxat attendimus, vsu illo non interdicunt, frustrà exaggeratur abusus

doctrinæ alioqui bonæ & ex se vitio vacantis. Vtrùm porrò ex his duobus statuendum reuera sit, seorsim quoad ambiguas locutiones, primum exponam, quia vix vlla est quoad eas difficultas, tùm seorsim quoad mente restrictam orationem.

CAPVT VI.

Quid de æquiuocatione ex idonea causa deploratum apud DD. habeatur, spectando solam veritatis ac simplicitatis obligationem.

1. COMMVNISSIMA eáque planè certa sententia est, posse interdum suppetere idoneam causam, ex qua liceat verba æquiuoca & ad plures sensus vertibilia, vsurpare absque culpa contra veracitatem. Ita docent innumeri, quos pro licito restrictionum mentalium vsu adducemus in sequentibus: Et apud illosmet qui aduersus locutiones mentaliter restrictas seuerius egerunt, extra controuersiam est, orationes ambiguas, de quibus nunc agimus, posse culpa vacare. Sic enim Ægid. de Coninck *disp.* 10. *de actibus supernatur. num.* 48. Ioannes Azor *t.* 1. *l.* 11. *c.* 4. *q.* 5. Ioannes Malderus *Opusc. de restrict. mental. cap.* 5. initio *& cap.* 10. *sect.* 2. *notabili* 2. Arago. 2 2. *q.* 69. *art.* 2. in fine. Andreas Cydonius *in Apolog. pro Garnero cap.* 2. iuncta *responsione ad Casauboni sectarij Epistolam c.* 6. tametsi non admittunt restrictiones mentales nisi in euentu in quo propter circunstantias

cunstantias verba aliquo modo cadunt in subintellectionem: tamen quod attinet ad locutiones amphibologicas, statuunt tanquam certum, posse de iusta causa adhiberi absque culpa vlla contra veracitatem. Nec difficile erit id validè confirmare, cum autoritate ex factis Sanctorum, tum ratione.

Vsus licitus locutionum ambiguarum interueniente idonea causa, stabilitur ex Scripturis.

1. In primis Abraham *Gen.* 12. *&* 20. veritus ne Saræ vxoris pulchritudo sibi exitio esset, dissimulato vxoris vocabulo sororem vocauit. Vox autem *sororis*, tametsi ex vsu eorum cum quibus Abraham agebat, propinquam quoque aliis parentibus editam cum qua coniugium iniri poterat, significaret; tamen ambiguum erat ad huiusmodi propinquam, & ad propriè dictam sororem cum qua non initur coniugium. Et idcirco Pharao & Abimelech verba Abrahami affirmantis Saram esse sororem suam, acceperunt de germana ex iisdem procreata parentibus, cum tamen Abraham de propinqua duntaxat loqueretur. In qua ambigua locutione nullam interuenisse culpam, eo quod vrgente necessitate adactus ad id fuerit Abraham, nec falsi quicquam protulerit sed tantum aliquid verum tacuerit, luculenter tradit S. Augustinus *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 33. *& seqq.* impugnans non modò Faustum, qui spurco ore Abrahamum tanquam vxori mentiendo lenocinatum auaritiæ ac ventris causa, *infamissi-*

mum matrimonij sui nundinatorem appellauerat, sed alios reuerentiores qui fractâ timore Abrahami constantiam, ad mentiendum lapsam admittebant. Rectè autem Augustinus, negat subesse causam Abrahamum insimulandi; siue lenocinij quod est per se perspicuum, siue mendacij. Quamquam enim hoc secundum tolerabilius fore pronunciet, tamen *cum habeam*, inquit, *quod intelligam, ne hoc intelligam, nulla causa cogor temeritate labi ad reprêhendendum, quem nemo cõuincit timore lapsum fuisse ad mentiendum. Neque enim vtrum eius vxor esset interrogatus, non esse respondit: sed cum ab eo quæreretur quid ei esset illa mulier, indicauit sororem, non negauit vxorem. Tacuit aliquid veri, non dixit aliquid falsi.* Eandem doctrinam ratam habet, hunc ipsum locum adducens *q. 26. in Genesim*, laudátque etiam S. Hieronymum in eandem sententiam.

3. Alia pleraque ex veteri instrumento passim ad hoc ipsum vrgentur, quæ ex parte infra attingemus. Nunc vnum duntaxat & alterum locum subiiciam, quo Christus Dominus eminentissimum veritatis exemplar, facto suo satis docuit nullam esse culpam adhibere locutionem ambiguam, cum idonea adhibendi causa subest. Rogatus Christus vt Lazarum decumbentem viseret, Apostolos post bidui moram affatus, dixit, *Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno excitem eum.* Vbi perspicuè vsurpata est vox ambigua, ita vt Apostoli putarent Christum locutum de communi sopore, quem mox vigilia exceptura esset, cum tamen de morte intellexisset, vt ipsemet Euangelista interpretatus est. Quo etiam interprete discimus, Christum Dominum veritatis & gratiæ

gratiæ pleniſſimum, in hæc verba Iudæos allocutum. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus reædificabo illud.* At non locutionem fuiſſe ambiguam, euentus demonſtrauit. Nam cum Iudæi, non de templo Dominici corporis, de quo Chriſto ſermo tunc erat, ſed de templo materiato, verba illa Chriſti accepiſſent; obiecerunt illico, quî tandem fieri poſſet vt templum cui ædificando anni ſex ſupra quadraginta inſumpti fuerant, intra triduum excitaretur: & illi crudæ verborum Chriſti interpretationi calumniam inædificarunt, cuius eſt alibi apud Euangeliſtas mentio.

Exempla Sanctorum in eandem ſententiam.

4. Extra Scripturas, ſuppetunt innumera exempla earundem ambiguarum locutionum, ex iuſta cauſa abſque culpa prolatarum à viris ſanctiſſimis, quos nemo idcirco mendacij alteriúſve culpæ contra veracitatem criminatus eſt. S. Felix Nolanus eluſit hac ratione ſatellites à quibus ad necem quærebatur. Audi S. Paulinum *natali 5. Sancti Felicis.*

Felicem ſitit impietas: ſed ab edibus abſens
Forte ſuis, media ſteterat ſecurus in vrbe,
Fraternis de more ſuo vallatus amicis,
Et pia verba ferens populi credentis in aures,
Ecce ad eum ſtrictis quærentes enſibus adſunt:
Cum ſubito aut illis corda hoſtibus, aut huic ora
Vertuntur, notum non agnouere furentes,
Felicémque rogant; Felix vbi cernitur, & non
Cernitur, ipſe nec ipſe vir eſt, cũ ſit propè lõgè eſt,
Ignotus notúſque ſuis. ſit ciuibus idem,

Diſcer

Discernente fide vultum credentibus, ipse
Hostibus alter erat: Persensit & ipse fauentis
Consilium Christi, ridénsque rogantibus infit,
Nescio Felicem quem quæritis: ilicet illi
Prætereunt ipsum. Discedit at ille platea,
Illudente canes Domino frustratus hiantes.

En apertè S. Felix respondet *se Felicem nescire*, quod autor vitæ S. Felicis quæ descripta habetur apud Surium tomo 1. ita interpretatur, vt ad mentalem potius restrictionem referendum sit, quàm ad orationem ambiguam de qua nunc agimus. Ait enim S. Felicis sensum fuisse *nescio felicem* subintelligendo de facie, quia nemo seipsum contuetur in facie, nisi forte speculum consulat. Est tamen etiam verisimile Sanctum Felicem oratione æquiuoca elusisse quærentes,& negasse notum sibi esse,felicem hominem,id est, felicitate in hac vita potientem, qualem se in tantis ærumnis non esse meritò affirmabat S. Felix. Atque adeo vsurpabat nomen *Felicis* adiectiuè & appellatiuè, cum satellites substantiuè, & vt nomen proprium vsurparent.

5. Nec aliter insignis athleta fidei apud Euseb. 8. *histor. cap.* 21. interrogantem Firmilianum cuias esset delusit vocabuli ambiguitate dicens patriam suam esse Hierusalem, quod Firmilianus de terrena ciuitate, martyr de ea Hierusalem quæ sursum est intelligebat *seorsum apud animum suum ita diuinitus philosophatus*, vt Eusebius loquitur eiusdem in responso illo constantiam fusiùs describens. Et video quidem responsum huiusmodi posse ad mentalem restrictionem pertinere: facilè tamen est iustam vocis ambiguæ

vsus

vsurpationem ad sensum à Firmiliani interrogantis mente alienum deprehendere. Simili arte S. Athanasius vt est apud Theodoretum 3. *histor. cap.* 9. & apud Ruffinum *lib.* 1. *cap.* 34. à Iuliani satellitibus mox comprehendendus, iussit retorqueri nauigium Alexandriam versus, & occurrentibus iis à quibus ad necem quærebatur, ac sciscitantibus quàm longè secundo flumine progressus esset Athanasius, quem nauigio in Thebaidem Alexandriâ secundo Nilo profectum audierant: respondit, non longè abesse Athanasium, seque eum non procul inde abeuntem conspexisse. quod responsum vt erat ambiguum satellites de non multa progressione Athanasij in instituta nauigatione acceperunt: ipse Athanasius de præsentia sua intellexit. S. Dorotheus vt habetur in Dosithei vita ab eiusdem Dorothei discipulo fidelissimè conscripta, Dositheo aduocato mandat phialam afferret, qua se aiebat egere. Accurrit Dositheus, & tanquam mandata expleturus, phialam affert Dorotheo, à quo id responsum retulit. *Quoniam vt phiala tu perstrepis, idcirco dixi tibi, affer mihi phialam. Quemadmodum enim illa cum effunditur & euacuatur perstrepit, ita & tu perstrepis verbis*, quæ est aperta in voce *phialæ* æquiuocatio. Tandem vt innumera alia sileam, nec in re perspicua voces frustra prodigam; Nauarrus *in manua. cap.* 12. *num.* 8. post Angelum de Perusio, & Ananiam refert S. Franciscum rogatum quâ transisset homicida, immissis intra vestem manibus respondisse, *non transiuit hàc*, significans non transisse per eam vestis partem per quam manus immittebat, quamuis qui audierant aliter intelligerent

rent verba ad alium sensum vertibilia.

Possem & ex Ethnicis si res ferret annotare nonnulla. Sic enim cū Titius Caij pater ad iniustam necē quæreretur, Caius qui patrem in dolio abdiderat, intentantibus mortem sicariis ni paternas latebras designaret; respondit, in doliolo latere: quod sicarij de monte Romano eius appellationis accipientes, aliò auersi sunt. Nemo porro Caium mendacij accusauit vnquam, sed à pietate & industria commendatus apud omnes est. Alius cum fratrem subter ligna abscondisset pari cum laude pietatis & industriæ, respondit, latere in proxima sylua, Græcè magis propriè ἐν τῇ ὕλῃ. Alia passim occurrunt, quæ hîc multiplicare superfluum censeo.

Firmamenta ex ratione.

6. Ratio cur hæc ambiguorum verborum vsurpatio ex causa idonea vitio vacet, peti potest ex verbis illis S. Augustini *l. contra mendacium c.* 10. *Vera non falsa dicuntur, quoniam vera non falsa significantur, seu verbo seu facto. Quæ significantur enim, vtique ipsa dicuntur. Putantur autem mendacia, quoniam non ea quæ vera significantur dicta intelliguntur, sed ea quæ falsa sunt, dicta esse creduntur.* Quæ verba hunc sensum efficiunt. Qui ambiguè loquitur, non profert verba quæ careant sensu vero, ac proinde non agit directè contra veritatem proferendo mendacium: quin potius conformiter ad mentem suam loquitur, iuxta illud Pauli Iurisconsulti *l.* 3. *ff. de rebus dubijs: In ambiguo sermone non vtrumque dicimus, sed duntaxat*

quod

quod volumus. Itaque præceptum negatiuum mendacio interdicens, perstat inuiolatum non obstante ambigua illa locutione. Præceptum autem affirmatiuum quo iubemur candorem & simplicitatem humanæ conuersationis non temerare, non vrget in prædicto euentu: quia supponimus interuenire causam iustam, & vsui ambiguorum verborum proportionatam. v.g. incommodum graue impendere, quod nequeat alia ratione declinari, quàm si verba ambigua adhibeantur. Vnde quia præcepta affirmatiua, mollius ac mitius stringunt quàm negatiua, quæ semper & vbique ac in quocumque euentu obligant, rectè pronunciamus in prædicto euentu ob imminens incommodum, non vigere obligationem affirmatiui illius præcepti. Nulla igitur est culpa contra veracitatem, in vsu verborum ambiguorum ex proportionata causa. Et sanè si culpam in eo vsu admittamus, fatendum consequenter erit, vnumquemque priusquàm verba vlla promat, expendere apud se debere, an verba quæ vsurpaturus est, sint ambigua. Et quia magnam partem verba quælibet, possunt varios sensus suscipere, (saltem tantisper deflectendo à communiore & vulgatiore eorum vsu) imò quia quæcumque verba iuxta Chrysippum apud Agellium *lib.* 11. *cap.* 12. ambigua sunt & pluribus grauida sensibus, incredibilis anxietas oboriretur, quoties proferenda essent verba, nitendúmque foret, vt nutibus aliísve signis tolleretur verborum ambiguitas. Cui scrupulositati occurritur, reiecta vniuersaliter improbatione vocum ambiguarum, & concesso ex causa iusta earum vsu.

Praxes

Praxes doctrinæ propositæ.

7. Huic doctrinæ innixi graues Autores, perspicuè docent in nonnullis euentibus in quibus locutio simplex & aperta cederet in respondentis alteriúsve damnum cui is qui loquitur cooperari non teneatur, aut etiam non debeat, fas esse locutione ambigua deludere interrogationem. Sic Glossa *cap. ne quis* 22. *quæst.*2. & Maior *in* 4. *d.* 15. *q.* 18. affirmant, si Petrus domi positus quæratur à sicario ad necem, & Paulus pro foribus astans interrogetur à sicario, an Petrus domi sit, respondere posse Paulum absque mendacij nota, *Petrus non est domi*: vsurpando verbum *est*, pro verbo *comedit*, quæ est aliqua verbi illius significatio, tametsi non adeo frequens. Esse autem hanc glossam ab omnibus receptam, testatur Nauarrus *Commentario in cap. humanæ aures q.* 1. *num.*9. *in fine.* Ex eadem doctrina Syluester V. *Mendacium q.* 6. infert præter cætera, si quis Principis liberalitate alióve iusto titulo immunis à vectigali pendendo, molestiam à publicanis sustineat, ita vt si apertè fateatur se aliquid pensitationi vectigalis obnoxium ferre, iniustam vim subiturus sit, & adigendus ad soluendum, fas illi esse ambigua respõsione excutere eam molestiã & se indemnem præstare. Idem pronunciat Couar. 1. *var. cap.*2. *num.*3. & 4. de eo, quem iniquus creditor vrget ad iteratam debiti cui iam satisfecerit dissolutionem. Quod item num. 2. præmiserat de eo qui interrogaretur à non habente interrogandi potestatem, vel qui fines potestatis

suæ

ſuæ tranſcenderet, nec ſeruaret ordinem præſcriptum illo iure, cui ipſe interrogans ſubeſt. Admittit enim Couarruuias, fas eſſe ei qui ad iniquam interrogationem reſpondere aliquid cogitur, eludere interrogantem, verbis ex communi ſignificatione ambiguis. Quæ eſt etiam cæterorum receptiſſima ſententia vt in ſequentibus conſtabit. Denique Sayrus *l.* 11. *clauis regia cap.* 5. *à num.* 24. poſt Bartholomæum Medinam *in inſtruct. confeſſ. l.* 1. *circa* 7. *præceptum* §. 32. *cap.* 7. ait eum qui ſarcit diſpendiũ alienæ famæ illatum iniuſta veri probri detectione, poſſe dicere, *dixi falſum, non dixi veritatem, erraui,* quæ ait vera fore de veritate & falſitate practica, & de errore quo errant qui operantur malum.

Valet etiam pro ambiguitate infrequentiore.

8. Ex eo porro exemplo quod ex Gloſſa attuli, & ab omnibus receptum dixi, & nonnullis aliis ſuperius propoſitis exemplis manifeſtè efficitur, quamuis omnia quæ hactenus adduximus pro honeſta verborum ambiguorum vſurpatione ex iuſta cauſa, clarius vrgeant cum ſenſus verborum ambiguorum à loquente intentus, frequens eſt, & æquè obuius ac alter cui audiens præuidetur adhæſurus: tamen idem quoque ſtatuendum eſſe de ea verborum ambiguorum vſurpatione, qua ſenſus verborum minus obuius aſſumitur contra Sepuluedam in Dialogo Theophilo cap. 6. n. 2. Nam minus profecto frequens eſt vt in ea locutione *Petrus eſt domi*, verbum *eſt* idem ſignificet quod verbum *comedit*. Minus item frequens eſt

vsurpatio dormitionis pro morte, quàm pro somno: & templi pro Christi Domini corpore, quàm pro templo materiato, præsertim in illis circunstantiis in quibus verba quæ supra expendimus, prolata à Christo fuerunt. S. August. 21. *ciuit. c.* 24. ita exponit illud Ionæ, *adhuc* 40. *dies, & Niniue subuertetur*, vt planè agnoscat homonymiam in verbo *subuertetur*, illúdque putet à Deo os Prophetæ implente, sumptum in significatione minus recepta, præsertim in circunstantiis in quibus à Propheta nomine Dei prolatum est. verba Augustini sunt. *Niniuitæ in hac vita egerunt pœnitentiam, & ideo fructuosam, velut in hoc agro seminantes in quo* DEVS *voluit cum lachrymis seminari, quod postea cum lætitia meteretur. Et tamen quis negabit quod Dominus prædixit in eis fuisse completum, nisi parum aduertat quemadmodum peccatores* DEVS, *non solum iratus, verum etiam miseratus euertat? euertuntur enim peccatores duobus modis: aut sicut Sodomitæ vt pro peccatis suis ipsi homines puniantur; aut sicut Niniuitæ vt ipsa hominum peccata pœnitēdo destruantur. factum est ergo quod prædixit* DEVS. *Euersa est enim Niniue quæ mala erat, & bona ædificata est quæ non erat, stantibus enim mœnibus atque domibus, euersa est ciuitas in perditis moribus. Ac sic quamuis Propheta fuerit contristatus, quia non est factum quod illi homines timuerunt illo prophetante venturum, factum est tamen quod fuerat* DEO *præsciente prædictum, quoniam nouerat quod prædixit quomodo in melius esset implendum.* Sic Augustinus. Ratio item quæ adducta est, æquè à mendacio & quacumque alia labe eximit omnem locutionem amphibologicam:

cam : nimirum quia ea locutione non itur contra mentem, & ob iustam causam ambiguè loquendi, cessat obligatio præcepti affirmatiui, planam & apertam locutionem indicentis. Quare fixum esto verba ambigua in sensu minus obuio posse ex causa vsurpari. Tametsi certum esse debet, quo magis receditur à sensu qui verborum cortice præfertur, eo vrgentiorem & grauiorem causam desiderari, quæ recessum illum à communi verborum vsu honestet.

CAPVT VII.

Dispelluntur quæ opponi possunt contra vsum licitum locutionum amphibologicarum ex causa idonea.

1. VNum est quod aduersus omnem planè vsurpationem quoruncunque verborum ambiguorum videtur posse verisimiliter opponi: Nempe quod ponatur audienti offendiculum ad quod impingat, detúrque ei causa erroris, quod videtur illicitum, cum error quilibet etiamsi inculpatus, malum quoddam sit errantis, nec exile, cum nobilissimam animæ partem, ipsúmque eius oculum malè afficiat.

Loquens ambiguè ex iusta causa non est erroris causa in audiente.

Sed responsio in prōptu est. Non enim qui verba ambigua vsurpat, est propriè causa erroris, qui in altero ex eorū verborū auditione ingeneratur; sed

ad summum subministrat occasionem, ex qua per accidens sequitur vt audiens per seipsum prolabatur in errorem. Et hac ratione DEVS, qui interdum hominibus obiecta duntaxat apparentia exhibet, non est causa erroris, etiam si erroris occasionem quæ à nobis improuidè accipitur, subministret, nec esset etiam causa erroris si speciem impressam in obiecti absentia potentiæ inderet, vt cum multis philosophatur Turres 22.*disp*.3.*dub*.4. Qui item verum dicit, quod tamen ab auditore minus penetratur, non fallit auditorem, nec est causa erroris in quem per seipsum inducitur, vt Canus rectè notauit 2.*de locis cap*.3. Addens *c*. 4. *ad* 8. DEO, nec rationem causæ moralis,(hoc est imperio, consilio, suasione causantis,) nec rationem causæ naturalis particularis respectu erroris per nos concepti competere, atque adeo nulla ratione DEVM esse nobis erroris causam. Qua eadem ratione argumentari licet, ad probandum malè asseri eum qui ambiguè loquitur, esse causam erroris in audiente consequentis. Non enim est moralis causa, cum non suadeat mandétve actum erroneum. Nec item est causa physica erroris, cum actus erroneus, parentem habeat ipsummet errantem, nec ab alia extrinseca causa creata physicè dimanet. Est igitur duntaxat occasio erroris, & quidem citra culpam, ob interuenientem iustam causam ambiguè loquendi.

Aries Barnesij aduersus orationes amphibologicas quacumque ex causa vsurpatas.

2. Præter difficultatem propositam, qua vniuersè

uersè vsus orationis ambiguæ non obstante interuentu idoneæ causæ impetebatur, occurrit alia quam Barnesius §.2.magno cum bombo intentat, suppositis duobus *certissimis*, vt ait, *lemmatibus quibus nullus Theologus aut Philosophus sanæ mentis contradicere potest*. Primum est ad virtutem veritatis pertinere vt vnusquisque talem se exterius exhibeat per signa quibus mentem suam aperit, qualis reuera est interius. Secundum est interrogationem *ex* 2. *de interpr. cap.*2. esse petitionem responsionis, hanc autem debere quadrare in postulationem cui tribuitur, proindéque vel esse ipsammet propositionem interrogatam, vel eius contradictoriam. Respondens enim aut affirmat aut inficiatur propositionem de qua fuit instituta interrogatio.

Ex hac doctrina apud omnes (vt ait) Philosophos recepta in hunc modum argumentatur Barnesius. Quæuis enunciatio exterior alteri facta quæ est amphibologica, triplicem tantum acceptionem habere potest, & secundum nullam earum, (condonemus enim Barnesio eum colaphum quem Prisciano hic impegit, dicens *secundum neutram* cum de triplici acceptione ageret:) secundam nullam inquam trium illarum acceptionum, potest oratio illa amphibologica vera esse. Vel enim primò sumitur amphibologicè, id est, sine vlla sermonis externi determinatione ad rem aliquam sermone communi significatam, & sic illa oratio est falsa & mendax, quia oratio amphibologica sumpta amphibologicè nihil enunciat, quod vt solita verborum parsimonia ait Barnesius in fine numeri quinti allegatis Louaniensibus &

Iauello *vniuersi orbis Dialectici*, *asserunt*, *aiunt*, *&* *defendunt*. Vel 2. sumitur prout determinatur ad rem interrogatam, & sic non est oratio amphibologica, quia adimitur ei communitas vocis & ambiguitas. Vel denique tertio accipitur prout determinatur ad rem aliam de qua non petitur,& sic est mendacium, quia per eam nihil enunciatur de re interrogata, ac proinde qui præ se fert respondendi voluntatem, nec tamen respondet, cum orationem interrogationi disparatam exhibeat, mentitur. Hinc euidenter concludi existimat Barnesius, omnem orationem amphibologicam tametsi ex causa vsurpatam,mendacium continere. Tanti autem apud eum fuit hæc ratiocinatio, vt cum toto §. 2. id est,octo & eo amplius solidis paginis, eam amplificasset, & in quibuscumque orationibus & denunciationibus,præsertim responsiuis valere ostendisset, mox tamen §. *tertio* veluti lectoris ingenio diffisus, septem rursus paginas in ea recoquenda & lectori ingerenda consumat, veritus ne prudens lector verborum ipsius flumen, mentis guttam ægrè deprehendat.

Disiiciuntur eius fundamenta.

3. Non est tamen difficile & fundamenta huius ratiocinationis,& molem vniuersam eis superstructam disiicere. Nemo enim sanæ mentis inficiatur, quin pertineat ad veracitatem exhibere se talem exterius, qualis reuera est interius, si nulla suppetat idonea causa tegendi interuentu orationis ambiguæ, mentem suam; idque à nobis fusè

confir

confirmatum eſt ſupra cap. 5. ſi autem interueniat eiuſmodi cauſa, tunc negatur, pertinere ad veritatem, vt ſe quis exterius talem exhibeat qualis eſt interius: idque innumeri & grauiſſimi DD. partim ante recenſiti, partim infra recenſendi, perſpicuè docent. de quorum ſanitate mentis, nunquam Barneſio veniet in mentem dubitare, quamdiu ipſe ſanitate mentis non exciderit. Itaque in hoc primo fundamento, effusè ineptit aduerſarius, cum ſtatuit pro fundamento totius ratiocinationis ſuæ, id quod inprimis probandũ fuerat. Nam cum omnes æquè conſentiant, ſpectare ad veritatem exhibere ſe exterius per ſigna talem, qualis quiſque eſt interius, totáque difficultas in eo poſita ſit, vtrum poſita idonea cauſa tegendi mentem ſuam, fas ſit eam tegere: Barneſius quo eſt iudicio & acumine, id de quo non quæritur, ſtatuit pro fundamento primario & lapide angulari totius ſuæ diſputationis; quod autem ad rem faciebat, hoc prætermiſit.

Eadem opera labefactatur ſecundum fundamentum, quod reipſa reuoluitur in primum. Sí enim non ſubſit idonea cauſa ſecus agendi, reſponſio debet quadrare interrogationi: ſin minus, non eſt neceſſe vt quadret: alioqui quiſquis non reſponderet ad mentem interrogantis, malè faceret: at hoc ipſum eſt quod oſtendendum fuerat ac probandum, non autem aſſumendum vt fundamentum apud omnes firmum, cum omnes illi quibuſcum aduerſarius pugnat, aliter ſentiant, nominatímque Syluester V. *mendacium quæſt. 6.* latè enumerans euentus in quibus citra vllam mendacij labem, reſponſio non quadrat interrogationi.

Itaque viderit Barnesius, quàm quadret cum veritate vox illa, qua hoc secundum fundamentum apud omnes receptum esse pronunciauit.

Arietis Barnesij collapsio.

4. Sic euersis fundamentis, per se concidit fabrica superimposita, quæ cum apud aduersarium mole potius verborum quàm rationum grandescat, ad hæc pauca reduci potest vt perspicua sit solutio, dispellantúrque offuciæ Barnesij ratiocinationibus familiares. Qui præ se fert voluntatem respondendi ad mentem interrogantis, nec tamen ad eam respondet, mentitur: at qui exhibet responsum ambiguum, (quod quidem sit verè ambiguum, cuiusmodi duntaxat est, cum verba determinantur ad sensum ab eo diuersum, de quo facta fuerat interrogatio,) præ se fert voluntatem respondendi ad interrogantis mentem, nec respondet: Ergo mentitur.

Ad hoc argumentum inprimis nego maiorem. Nam si is qui exterius præ se fert voluntatem respondendi ad interrogationem, aliò responsionem conuertat iusta ex causa, neque mentitur, neque vllo modo peccat, dummodo verba eius sint capacia sensus quem ipse per ea verba intendit exprimere, vt semper contingit cum verba sunt ambigua, cuiusmodi sunt ea de quibus nunc agimus. An verò præterea similiter liberandus sit omni culpa si verba non sint ambigua, sed per subintellectam responsi partem suppleatur, quod præcisè spectatæ externæ eorum veritati deest, nondum quærimus, sed postea excutiemus. Sistendo igitur

igitur in responso compacto ex verbis ambiguis, si subsit causa illud vsurpandi, nullum erit mendacium, imo neque peccatum. Si autem desit idonea causa, non erit quidem in huiusmodi responso mendacium, quia propter multiplicem vocum sensum, quod significabitur verum erit, in eo sensu quem interrogans non intendit, interueniet tamen culpa indirectè pugnans cum veracitate, & oblædens simplicitatem humano conuictui necessariam.

5. Maiore argumenti propositione sic elisa, non est quod calamum quassatum prætereà confringam, ostendendo quàm multa in minori peccentur. Trimembris certè illa amphibologiæ distinctio, quæ ex Barnesio superius proposita est, spectátque ad hanc minorem, scatet defectibus. Falsum quippe est quod ait in primo membro, orationem æquiuocam ad nullũ eorum sensuum quibus quasi grauidatur determinatam, nihil significare. Nam significatio non competit voci à determinatione loquentis, sed ab impositione & deputatione; vi cuius veluti impressa est vocibus vis excitatiua audientis (dummodo ei comperta sit deputatio,) ad percipiendam rem illam cui significandæ vox est deputata, Ea autem vis excitatiua, quæ est formalissimè ratio signi, competit voci ex quo ad aliquid significandum deputata est, siue qui loquitur determinet hanc vocis notionem, siue aliam ex pluribus quæ illi subsunt, si sit ambigua. Semper enim vox est ex se excitatiua ad perceptionem illam, quomodocumque se habeat qui loqui vult, & vocem ante deputatam vsurpare. Sanè Sacramenta nouæ legis, quæ signi

genere contineri constat, semper sunt signa, quamuis non semper excitent actu homines ad ea percipienda quibus significandis instituta sunt, nec semper pendeant ab actuali determinatione alicuius; idem in hedera aliísque signis ex instituto, cernere licet. Ac denique idem in vocibus contingit, siue vnam siue multiplicem significationem obtineant. Falsò autem, (tametsi admodum confidenter, & si verba appendas, prodigè,) Barnesius affirmauit, quod *vniuersi orbis Dialectici asserunt, aiunt & defendunt*, vocem æquiuocam nihil significare nisi ad aliquid à loquente determinetur, citátque duntaxat in eam sententiam Louan. *ad caput* 2. *libri de interpret.* & Iauellum *tractat.* 2. *leg. cap.*2. Sed hi nullo modo asserunt, quod eis & ex eorum assertione, vniuersi orbis Dialecticis tribuit Barnesius. Nam Louanienses tantum dicunt, voces æquiuocas & orationem amphibologicam, nihil significare determinatum & vnum: vnde Iauellus infert, propositioné æquiuocam esse inutilem ad concinnandam demonstrationem qua vnum de vno concluditur. At quàm supina sit ea illatio; *propositio ambigua nunc significat determinatum quia plura significat, ergo nihil significat*, frustra docerem. Non igitur vniuersi orbis Dialectici commentum illud Barnesij tradunt. quin potius Magnus Albertus qui Barnesio iudice non expungetur albo Dialecticorum, *lib.* 1. *Elench. tractat.* 2. *cap.*'2. & Scotus, quem etiam vt spero Barnesius patietur audire Dialecticum *quæst.* 10, 11. *&* 21. *Elenchorum.* aliíque benè multi eorum insistentes vestigiis disertè affirmant, vocem æquiuocam significare omnia

sua

sua significata, *actu & per modum copulationis*, vt ipsi loquuntur, etiam si is qui loquitur, non se determinet ad vtrumque sensum, nec vsurpet vocem ad duo illa exprimenda ad quæ deputata est. Quandiu enim aliis vocibus adhibitis, aut quomodolibet aliter, non arctat vim vocis vniuersalem, & ad multos sensus patentem vi deputationis præteritæ; tamdiu vox naturaliter excitat ad omnia illa significata percipienda, ad quæ exprimenda variis deputationibus addicta est. Vnde fieri notat Albertus, vt ex duobus audientibus eandem propositionem ambiguam, in vno tantum sensu à loquente prolatam, vnus in vnum illorum sensuum feratur, alter verò in alterum.

6. Iam verò quod in secundo tripartitæ illius distinctionis membro dicebatur, vocem ambiguam si à loquente determinetur ad vnum sensum, exuere ambiguitatem, est apertè falsum. Sic enim quisquis consultò vsurparet vocem æquiuocam, mente tamen restringens se ad vnum sensum, eo ipso, vteretur voce non ambigua, quod constat absurdè asserendum. Plerumque etiam qui vocem ambiguam profert, non aduertit ambiguitatem sub simplici vocis cortice latentem; vnde determinat siue assumit eam ad vnicum significatum ex pluribus in ea delitescentibus: Neque tamen vox illa desinit esse ambigua, præsertim si ex circunstantiis non deprehendatur interna determinatio loquentis, vt facilè potest accidere. Quod autem ea vox in huiusmodi euentu ambiguitatẽ retineat, ex eo patet quod è duobus eam audientibus vnus excitatur ad vnum eius sensum, alter ad alterum, non aliam ob causam vt proximè

cum

cum Alberto argumentabar, quàm quia vtriusque significati notio, ei voci quasi adhærescit ex anteriori deputatione, nec tollitur per vllius restrictionis interuentum. Tandem in tertio ac vltimo eiusdem diuisionis membro, peti manifestè principium iam annotaui. Quare perspicuum esse Lectori existimo quam malè materiata & compacta sit ea Barnesij ratiocinatio, ad quam ipse passim toto opere reuenit tanquam ad sacram anchoram: & quæ futura sit totius substructionis firmitas, conuulso tam facile, imò per seipsum concidente eius fundamento.

Puerilis lapsus Barnesij.

7. Non est autem huius loci expendere, quàm accommodatè ad Aristotelem & logica rudimenta idem Barnesius, inter confirmandum hoc argumentum §. 3. n. 4. scripserit, orationem imperfectam cuius est apud Aristotelem mentio 1. *de interpret. c.* 4. ab eo cudi qui dicit, *Petrus*; At hic est puerilis error, vixque in logices tyrone ferendus. Nemo certè hactenus audiuit dari orationem vnica voce constantem, nisi si antecesserit interrogatio, cui per vnicam vocem adhibeatur responsio. Tunc autem ea vnica vox iunctis verbis interrogationis cui subnectitur, efficit orationem perfectam & enunciatiuam. at quod nomen *Petrus* simpliciter prolatum, orationem efficiat, nemo vnquam commētus est. Disertéque Ammonius *ad caput illud quartum primi de interpretat.* & ibidem Magentinus ac S. Thomas *tract. de enunc. cap.* 3. tradunt orationem imperfectam constare dictionibus,

nibus, quarum singulæ aliquid seorsim significẽt. imo id vt cum Barnesio potiore iure dicam, *vniuersi orbis Dialectici asserunt, aiunt, atque defendunt.* Nec potest negari salua communissima orationis definitione, assignata à Philosopho, qua affirmatur orationis partes significare separatim, quo discrimine oratio à nomine ac verbo secernitur, vt norunt Dialecticorum pueri. Itaque Barnesio, homini in Lessij lancinatione occupatissimo, non vacauit recolere Dialecticæ rudimenta, ne in primis veluti elementis philosophiæ tam fœdè impingeret, dum palmari totius disputationis suæ argumento, corrogat vndecumque suppetias.

CAPVT VIII.

De vsu locutionis mentaliter restrictæ ex idonea causa spectato solius veritatis & simplicitatis vinculo, duæ in speciem pugnantes Theologorum sententiæ.

1. PERGO ad alterã principalẽ cõtrouersiæ propositæ partem. Nam vsum quidẽ locutionum ambiguarum ex iusta causa per se loquendo siue seclusa vrgentiore lege quàm veracitatis, & agendo de vocis ambiguitate non planè infrequenti, omnes Theologi pro explorato habuerunt honestum esse: vt perspicuum ponentes, quandoquidem vox exterior non caret eo sensu ad quem exprimendum assumitur, fas esse ex iusta causa permittere errorem, in audiente ex vocis homonymiæ conse

consequuturum, sinereque vt ipsemet in ambiguæ locutionis casses se induat. At quoad locutiones mentaliter restrictas, longè acrius pungit difficultas, & idcirco hic Doctores in duas partes scindi videntur.

Prior sententia damnans locutiones purè mentaliter restrictas.

Quibusdam enim omnis huiusmodi vsus restrictionum mentalium improbatur, damnantque omnem locutionem, quæ prout exterius profertur, spectatis omnibus circumstantiis non potest habere sensum verum, tametsi quatenus substans conceptui mentali quem restringit qui loquitur, sensu vero non careat. Nam intentio dicentis, aut conceptus internus quem effingit, diuersus ab eo quem verba exterius promunt, non potest emaculare locutionem illam, quæ non aliter vera esse potest, quàm prout est, siue prout profertur exterius, & ad alium dirigitur. Est enim signum quoddam, cuius tota vis & ratio posita est in idoneitate ad alterum excitandum, quam idoneitatem non habet, nisi quatenus ab altero percipi potest; atque adeo non nisi quatenus exterius profertur, quia hoc tantum modo est perceptibilis ab eo qui audit, & cum quo per loquelam commercium habet qui verba vsurpat. Quis porro vel imaginatione assequi queat, significationem aliquam non externam, & verborum (vt sic dicam) tectorio non obductam, ac quasi hærentem extimæ verborum crustæ? Est enim omnis significatio in vocũ externa facie, quæ sola perceptibilis ab alio est.

Cum

Cum igitur locutio mentaliter reſtricta, quatenus exterius prolata, non ſignificet verum ſed falſum, nec poſſit per nudã loquentis intentionẽ effici vera, quia deputatio vocum non eſt cuique libera, vt notum eſt: cum item nequeat ea locutio per internam loquentis cogitationem accipere ſenſum verum, quia nec vnum quid cum ea cogitatione componit, cum non ſit eius expreſſio, nec à volũtate eiuſdem cogitationis formandæ imperatur, vt eſt per ſe euidens: idcirco autores quorum ſententiam refero, fatendum neceſſario putant, locutionem reſtrictam non obſtante ea mentali reſtrictione, talem manere qualis eſt ſpectato ſolo verborum cortice, hoc eſt falſam, & contra legitimam proferentis mentem, ac proinde mẽdacem. Quia tametſi qui locutionem illam ſic profert, non intendat mentiri, intendit tamen proferre, quod ſcit non cohærere cum mente quam habet; ſiue intendit proferre, quod ſcit ſignificare falſum, quod ſufficit ad labẽ mendacij. Ita docent Aragon. 22.*q.*69.*art.* 2.*in fine* Malderus *opuſc. ſupra citato c.*4.*&* 10. & quidam alij: Itemque ex Doctoribus Societatis IESV plerique, ac nominatim Azor.*tom.* 1.l.11.*c.*4.*q.*5. Rebellus *p.* 1.*lib.*4.*q.*10.*n.*2. Ægid. Coninc. *diſp.*10.*de actib. ſupernatur n.*49. Andreas Cydonius *contra Epiſtolam Iſaaci Caſauboni c.*5. *&* 8.*& in Apolog. pro Henrico Garneto cap.* 2. Paulus Laymannus *lib.*4.*Theol. moral. tract.* 3.*c.*13.*n.*7. *& c.*14.*n.*8.

2. Addunt tamen hi autores ſæpe verba ea ratione iiſque circumſtantiis proferri, vt prudens auditor ſaltem aliquo modo confuſo intelligere queat aliqua verba ſubintelligi quæ verbis ex-

pressis annectantur: Et tunc fatentur ea verba perficere vnam integram orationem cum verbis expressis, vel potius verba quæ proferuntur, cadere quoque in conceptum latentem, eo quod ex natura rei, hæc verba, ab hoc homine in hoc rerum statu talibusque circumstantiis prolata, eum quoque conceptum denotent etiamsi qui audit non satis id aduertat. Hac ratione fatentur liberari à mendacio & licitam esse responsionem illam, qua reus per vim à non iudice iudicium vsurpante interrogatus, negat se fecisse quod reuera fecit subintelligens *ita vt tenear fateri*, quod ratione circumstantiarum non ita subintelligitur, quin aliquatenus deprimatur. Similiter reum à legitimo iudice interrogatum, sed contra iuris ordinem, fatentur posse absque mendacio eludere interrogantem, & negare se admisisse quod verè admisit, subintelligendo, *ita vt sit probabile in iudicio.* Mulierem præterea quæ coniugij fidem læserit, interrogatam à viro de adulterio admisso, fatentur respondere posse, se esse liberam crimine adulterij, mente concipiendo *quod tibi aperire & fateri debeam.* Denique vt alia pleraque similia prætercam, admittunt consequenter iidem autores, quoties quis interrogatur de re quam permagni intersit non vulgari, posse respondere *se nescire*, nempe in ordine ad euulgationem, atque adeo sub ea ratione sub qua fit interrogatio. Tantum quippe tenetur respondere, prout interrogari potest, quia scopus interrogationis rationabiliter institutæ, est, scire ea duntaxat quæ communicari cum aliis possunt. Vnde qui in prædicto euentu interrogatur, potest sine mendacio respondere secundum mentem

tem rationabiliter præſumptam in interrogante, atque adeo quam interrogans habet, vel habere debet; & dicere ſe neſcire quod reuera ſcit quia non ita ſcit, vt id poſſit aliis manifeſtare, in quod tamen duntaxat cadit interrogatio.

Duæ limitationes eiuſdem prioris ſententiæ.

3. Hæc eſt vniuersè ſententia Doctorum prædictorum; quam tamen eorum aliqui ſpecialiter limitant. Sunt enim qui negare videantur fas eſſe ſuppetente licet idonea cauſa, vſurpare ſermonem mentaliter reſtrictum aliquatenus expreſſiuum totius interni conceptus, quando quis ſponte ſua alium alloquitur, tametſi id permittant quando quodammodo adigitur ad reſpondendum de ea veritate, quam ſermone planè euoluto non exprimi permagni referat. Imputet enim ſibi quod eludatur, qui interrogatione inconſulta & indebita adegit ad eludendum & præbendam erroris occaſionem. At qui non interrogat eſt planè innoxius nec dat iuſtam cauſam adhibendi cum ipſo tectum ſermonem. Ita Malderus 22. *tract.*7.*cap.*2.*dub.*7. *in fine*, & alij nonnulli. Eſt & alia propoſitæ ſententiæ arctatio, quam nouiſſimè adhibuit Paulus Laymannus *capite illo* 13.*n.*7.*&* *cap.*14.*n.*8. fauétque Angles *in floribus de pœnitentia q.de confeſſione artic. vltim.difficult.*10. & apertè idem habent aliqui tacito nomine à Soto relati *in opuſ. de ſecreto membro* 3.*q.* 3.*concluſ.* 4. nempe non eſſe locum ſubintellectioni in euentibus propoſitis, ſi is qui interrogat nō ſciſcitetur ſimpliciter, an hoc vel illud noueris; ſed abſolutè interroget, velítque apertè exponi, an aliqua tandem ratione id noueris. Ea

enim interrogatione sic munita, existimat hic autor præcludi implicitam subauditionis expressionem per verba restricta. Atque adeo concludit effici vt voces respondentis, non possint vllo modo cadere in ea negotij adiuncta, ratione quorum veræ reddantur. V.G. responsio negatiua ad interrogationem iniquam iudicis, posito quod qui respondet verè admiserit crimen de quo rogatur, inde eximebatur à mendacio & culpa, quod responsio censeatur cadere in interrogationẽ. Vnde cùm Iudex si aliud non addat, censendus sit interrogare in foro cui præest, nec velle vt respondens aperiat factum suum aliter quàm prout tenetur in hoc foro, sensus interrogationis qua petit à reo an crimen admiserit, censeri potest iste: *admisisti ne factum tale de quo iustè in hoc foro interrogari possis.* Atque ita responsio rei qua crimen diffitetur, cum non potest de eo interrogari seruato ordine iuris, legitima est & mẽdacio vacat. Verè enim non admisit crimen de quo iustè interrogari possit, quod tamen erat interrogationis obiectũ. At si iudex plus se interrogare significet, & omninò velit reũ aperire scelus illud suum, non tantùm prout in iudicium venire debet, sed simpliciter prout admissum est, sic affirmat autor prædictus, non esse locum mentali restrictioni & elusioni iudicis, sed vel negandam prorsus esse responsionem, eo quod interrogatio nõ sit legitima, vel simpliciter aperiendam esse veritatem. Hactenus de priore sententia circa vsum locutionũ mentaliter restrictarum ex idonea causa, & spectatis tantũ legibus veracitatis, siue secluso quouis præcepto vrgẽtiore quã illud quod tractamus, nempe veritatis cãdidè & sine fuco aperiẽdæ.

Sententia

Sententia posterior admittens simpliciter vsum licitum locutionum restrictarum cum causa subest.

4. Posterior sententia admittit, ex iusta causa & per se loquendo, hoc est, nulla interueniente alia virtute impediente, sed spectata tantum veracitatis obligatione fas esse partem responsionis ad irrationabilem alterius interrogationem, vel partem enunciationis quam quis ex seipso profert non interrogatus, subticere ac mente premere: declinaríque mendacium etiamsi pars illa quæ expromitur, falsa foret si solitaria esset, nec iungeretur interno conceptui mente retento, eique veluti substerneretur ob continuationem conceptus retenti cum illo conceptu qui exprimitur, habétque sibi substratam vocalem propositionem. Huiusmodi enim coniunctione ac nexu restrictionis tacitæ & locutionis externæ, interuentu conceptus interni voce expressi, cui externa locutio coniungitur, admittunt huius sententiæ autores effici vt præcludatur labes quæ propositioni externæ præcisè quatenus externæ, dissonanti cum obiecto suo, adueniret. Itaque consequenter docent necessarium esse vt verba exterius prolata sint restrictioni proportionata, ita vt verba & conceptus mente retentus, continuari possint cum conceptu expresso: quod continget si ex vtroque conceptu (posito quod exprimatur) vnus cōgruus sensus possit existere. v.g. non eximeretur à mendacij labe ea locutio, qua quis ad significandum quod non dormiuerit, diceret se non comedisse,

subintelligendo exclusionem somni, quæ cum verbis illis nullo modo cohæret, & idcirco Scotus in 3. *d.*38. *q. vnica litera H.* meritò reiicit aliquos qui Iudithæ plerasque locutiones in speciem falsas eximebant à mendacio per restrictionem mente retentam nullo modo cum verbis cohærentem, dicentes eam illas locutiones ad DEVM direxisse, & iis DEVM allocutam: quod constat cum externa propositionum illarum facie, nullo modo cohærere; nec posse nexum vllum assignari inter eam restrictionem, & prædictas propositiones, est per se euidens. Dummodo ergo subintellectio cum verbis exterius expressis cohæreat, & idonea reticendi causa subsit, nec lex vrgentior ad promendum integrè conceptum adigat, concedit hæc sententia fas esse dimidiatum duntaxat conceptum verbis exprimere, reliqua prudenter subticendo, vt graue aliquod incommodum declinetur, aut tacendi debito satisfiat.

Addunt porro eius autores passim, etiamsi verba ex solo addito in mente retento efficiant sensum verum, tamen si necessitas ea verba iuramento confirmandi interueniat, posse absque periurio interponi iuramentum. Quia cum enunciatio illa sit vera ob subintellectionem cũ qua continuatur, nõ poterit actui illini labes periurij. Communiter item addunt autores prædictæ sententiæ, quoties licitum est adhibere locutionem mente restrictam, non esse curandum quod qui interrogat, excludat eam restrictionem. Vt si iniquus iudex dicat, *responde an hoc illúdve admiseris, siue ego iustè interrogem túque tenearis respondere; siue non interrogem iustè, ita vt tu respondere non tenearis.* Vel si

expressiùs

expressiùs dicat. *Responde ad hoc nitidè & rotundè, nullis prorsus inuolucris subintellectionum appositis responsioni tuæ.* Nihilominus enim contendunt hi autores perstare ius loquentis, vt subintelligat quod iustè subintelligeret, si interrogans non vrgeret respondentem, vt absque subintellectione respondeat. Imo addunt, si vrgeatur vt affirmet se nulla vti mentali restrictione, nec aliud intelligere quàm quod verba sonant, adhuc posse id affirmare citra mendacium, subintelligendo aliquid quo ea locutio restricta, veritatem contineat. Quod si aliquis præ ruditate non capiat quæ subintellectio cuique locutioni aptanda sit vt verba externa continuentur conceptui mente retento, efficiatúrque vera responsio; aiunt hi autores sufficere, vt qui in specie nescit quæ subauditio locutioni alicui congruat, intendat id subaudire, quod viri docti norunt subaudiri congruè posse iuxta hoc suum placitum.

Primúsne, & qua moderatione Lessius posteriori huic sententiæ subscripserit.

5. Autores huius posterioris sententiæ multos postea laudabo. Nunc sufficiet pro ea allegare Nauarrum qui plurimos pro eadem profert, eámque variis locis constantissimè defendit, vt commentario in cap. *humanæ aures 22. q. 5. per totum commentarium. & cap. inter verba concl. 6. coroll. 22. & in Manuali cap.* 12. *num.* 8. *&* 9. *&* 19. *& cap.* 18 *.num.*61*.& cap.*25*.num.*43. Nauarro præiuerant bene multi, & adhæserunt etiam postea quàm plurimi, quos infra adducam. Sed & prio-

ris ſententiæ autores hanc poſteriorem ſententiam tametſi minus probarunt & falſam cenſuerunt, tamen pro ingenita Chriſtianis Theologis modeſtia ſeuerius non notarunt, probríſque & conuitiis abſtinuerunt, contenti veritatem confirmare, non autem procacitatem ſuam ac linguæ intemperantiam exagitanda aliorum Doctorum virorum ſententia prodere. Quod me tacente agnoſcet quiſquis Azorium, Malderum, Ægidium Coninck, Laymanum, alióſque euoluerit quibus poſterior illa ſententia diſplicuit.

Solus Barneſius in ſententiam Leſſij qui Nauarro adhæſit tanto mentis æſtu ac impotentia abreptus eſt (quod delibatio florum modeſtiæ Barneſianæ ad calcem operis exhibenda planum faciet) vt plenis manibus conuitia iacere, parcum putauerit: ideóque plenis plauſtris ea effuderit. Quæ quanta ſit illiberalitas, æqui Lectores pronuntiabunt: præſertim cum nubes illa contumeliarum toto Barneſij libro in Leſſium detonet, intacto Nauarro aliíſque omnibus quos Leſſius adducit pro ea ſententia, veréque in ea fuerunt: & quidem longè firmius quàm Leſſius, qui duntaxat eam ſententiam admiſit vt probabiliorem. Quinetiam vt ſupra iam monui ſi omnia quæ Leſſius vbiuis de ea tradit adunentur, vix explebunt vnam paginam ex iis quibus toties editum eſt Leſſij opus: cum tamen apud Nauarrum extet integer Commentarius ad eam confirmandam, & apud alios quàm plurimos infra allegandos habeantur in eam rem longè plura quàm apud Leſſium, vt facile ſit prudenti Lectori coniicere veriſſima eſſe quæ in aditu ad diſputationem relata

ſunt

ſunt de cauſa ob quam tantoperè feruet Leſſij exagitatio, apud hunc, (liceat Theodori Studitæ verba vſurpare *ſerm. 46.*) *non iam Monachum ſed Monomachum.* Sed illud maximè, virus conceptum aperit quod ad locum iſtum pertinet, & inſulſitatem hominis cum malignitate certantem prodit. Traducit Leſſium quod in *diſputat. de Antichriſto* §. 33. aſſeruerit ſententiam hanc ſuam à Catholicis doceri. Vúltque ab incauto Lectore exiſtimari, cenſuiſſe Leſſium, hanc ſententiam ſuam eſſe de fide. At id eſſe à Leſſij mente alieniſſimum, inde euidentiſſimè patet, quod quo loco hanc difficultatem ex inſtituto examinat, id eſt, *lib. de Iuſt. cap.* 42. *num.* 47. (quem locum Barneſius hoc opere centies allegat, & arrodit, vt fruſtra ignorantiam cauſaturus ſit.) conceptis verbis tradit tantum hanc eſſe ſententiam probabiliorem. Quis verò placitum quod habeat pro dogmate fidei, appellet duntaxat probabilius?

6. Itaque illo alio loco, cum Hæreticus Anglus calumniaretur Catholicos, quod dicerent poſſe iuſtum iudicium locutione ambigua vel mentaliter reſtricta eludi, reſpondet Leſſius, neminem Catholicum id vnquam affirmaſſe. Tantum dixiſſe Catholicos, fas eſſe id præſtare, cum iudex illegitimè & iniquè interrogat. Et ita ſanè dixerunt Nauarrus, Sayrus, Angelus, Syluester, & vt vno verbo dicam innumeri Scholaſtici & Morales Theologi. An non iſti Catholici? Rectè igitur reſponſum à Leſſio eſt, Catholicos id dixiſſe. Et eodem planè modo locutus eſt, hanc ipſam hæreticorum in Catholicos calumniam retundens Malderus *opuſc. ſæpè citato cap.* 12. *ſect.* 1. *in*

responsione ad secundam calumniam. Nemóque in lectione Hæreseologorũ tam hospes est, vt ignoret familiarissimum eis esse præsertim cum Sectariorum calumnias diluunt, loqui ad eum modum; etiam si plerumque nihil minus cogitent, quàm venditare pro fidei dogmate sententiam quam à Catholicis extra septa fidei proponi referunt. Et ita planè Lessio contigit hac in parte. Sed nisi Barnesius in iis ipsis quæ sunt apertissima calumnias necteret, non haberet quod in Lessio morderet. Itaque vt genuinum commodius infigeret, nec abs re concitari & efferuescere videretur, è re eius fuit, ipsi prope operis fronti, tam splendidum mendacium appingere. Dissimulo autem in præsentia, quod Barnesius §.15.num.2. sententiam suam cum plerisque Patribus ibi indicatis & sigillatim infra ex Maldonato proferendis, directissimè pugnantem, appellat *sententiam Catholicam.* Et §.23.& 24. vocat sententiam Lessij *hæreticam & errorem in fide sub anathemate in plerisque Concilijs damnatum.* Quæ quam sobriè scribantur infra demõstrabo. Nunc enim obiter duntaxat moneo, Barnesium vidisse festucam in oculo fratris, trabem in suo non perspexisse.

Fixum igitur esto ambas supra propositas in hac controuersia sententias inter Catholicos salua fide ventilari; ideóque vnicuique in ea quam adamauerit perstare liberum esse, citra alterius censuram, & illiberalem ac abhorrentem à Christiana charitate & modestia sugillationem.

CAPVT

CAPVT IX.

Vera sententia de vsu licito restrictionum mentalium ex idonea causa, cum sola veritas & simplicitas vrgent, & sententiarum in speciem pugnantium proximè propositarum conciliatio.

1. Mihi verò penitius binas sententias hactenus propositas inspicienti, subit cogitatio, eas non nisi in speciem discrepare. Et idcirco supra dixi Doctores in duas partes scindi videri, quia reipsa quoad præcipuum dubitationis caput consentiunt.

Doctrina prioris sententiæ.

Fatentur enim autores prioris sententiæ, fas esse locutionem mentaliter restrictam vsurpare, cum ex circunstantiis constat aut constare debet, sensum à loquente intentum subesse aliquo tandem modo verbis quæ ab eo cum restrictione vsurpantur. Ideóque aiunt non mentiri eum qui pressus illegitima interrogatione ad quam plurimum eius intersit non respondere simpliciter & apertè, eludit interrogantem locutione mentaliter restricta. v. g. qui interrogatus an occiderit eum qui in via cæsus deprehenditur, nullo suppetente indicio quod ipse sit cædis autor, sicut

reuera est; respondet *se huius cædis reum non esse*, nempe *in foro humano* quod non se extendit ad scelera omnino occulta. Similitérque statuunt, non mentiri adulteram quæ rogante marito an tori fidem occultè violauerit, inficiatur infidelitatem suam erga maritum, & coniugij inquinationem, subintelligendo, *ita vt tenear dicere*. Eam autem responsi sic restricti immunitatem à mendacio, inde astruunt iidem autores, quia ex circunstantiis constat, vel constare debet audienti, hoc quod dictum est, subaudiri; & verba in eam subintellectionem quoquo modo cadere, quod sufficere fatentur ad expurgandum responsum labe mendacij, etiam si cortex ipse verborum subintellectionem illam non exprimat, & voces prout exterius significantes audienti, nihil tale ferant euolutè ac distinctè. Recolatur numerus 2. in superiori capite.

Æque iuuat posteriorem.

2. Hanc igitur prædictorum autorum doctrinam, omnes planè locutiones mentaliter ex iusta necessitate restrictas stabilire, perspicuum existimo. Quia similiter constabit audienti, vel constare debebit; eum qui loquitur, aliquid iustè subticere in quod verba quæ profert implicitè cadant, eo quod cadant in obiectum locutionis prout conuestitum suis circunstantiis, quarum semper saltem vna, est iusta necessitas locutionem exterius dimidiandi ob idoneam causam. Ac proinde cum nunquam liceat vti locutione mentaliter restricta, nisi suppetat idonea restringendi causa,

quisquis

quisquis ea suppetente adhibet restrictionem, nullo modo efficitur reus veracitatis violatæ, etiam de sententia autorum cum quibus agimus: quia circunstantiæ semper ferent, vt verba intelligantur vel intelligi certè debeant non cadere in obiectum quod distinctè exprimitur nisi prout conuestitum addito mentaliter reseruato, & ob iustam causam non expresso explicitè. V.G. admittunt autores cum quibus agimus, si quis inquirat de aliquo mihi perspecto quod celatum oporteat, posse me ei respondere quasi nesciam, quia non debebat vlterius inquiri quàm quatenus reuelari potest: vnde sensus interrogationis indebitæ & exorbitantis à recto, accipi à me potest eo modo quo non exorbitet, nimirum illo ipso quo interrogatio proferri ab interrogante debebat. Atque ita rectè respondeo me nescire etiam si sciam, quia interrogans debebat huius secreti scientiam exigere cum ea restrictione, si mihi liceat id euulgare. Dicens ergo me nescire, eo scilicet modo vt liceat dicere, satisfacio importunæ interrogationi, eiúsque exorbitantiam quodammodo reduco ad modum debitum, nec mea restrictio est purè mentalis, sed aliquo modo in verbis indicatur. Appendi prope ipsas syllabas autorum prioris sententiæ.

Transfero igitur eandem doctrinam in rem nostram, & aio, quotiescunque loquendum, ac præsertim respondendum mihi erit de re quam iustè subticere possum aut debeo, fas mihi similiter fore dicere, quod nesciam, eo scilicet modo vt debeam dicere; At qui me interrogat, vel etiam

qui me audit, non debet in alio sensu verba mea accipere, quàm prout debent à me proferri. Igitur cum ob iustam causam interuenientem non debeam aliter de re loqui quàm prout loquor, id est, subticendo partem mei de ea conceptus, non potest respondens, vel audiens, aliter verba mea accipere, quàm prout implicitè cadentia in mentalem reseruationem, seu quatenus exprimentia illud duntaxat quod possum vel debeo explicitè enunciare, & eo modo quo debeo rationabiliter verbis vti, qui in eo euentu fert, vt aliquid mente premam, quod apertè non prodam.

4. Neque verò autores prioris sententiæ contendunt necessarium esse vt auditor aduertat de facto hanc subintellectionem latere in animo loquentis. Sic enim frustrà permitterent vsum restrictionis expressæ tantum implicitè per verba, nec declinarentur incommoda, ob quæ concedunt fas esse non omnino exprimere verbis sensum in animo latentem. Itaque duntaxat volunt necessarium esse, vt auditor, suppetente ad id fundamento ex præsumpta per ipsum vel debitè præsumenda iusta necessitate loquentis, qui non tenetur sibi vel alteri locutione sua nocere; possit ex natura rei aduertere ad subintellectionem loquentis, & censeatur ad eam aduertere debere, cum velit secum agi rationabiliter. Hoc autem præsumendi debitum, quod iuxta autores cum quibus agimus sufficit ad honestationem locutionis restrictæ, locum habet in omni planè euentu in quo posterior sententia admittit vsum licitum

locu

locutionum mentaliter restrictarum: id est, quoties subest idonea causa sic restringendi, abéstque præceptum vrgentius quàm veracitatis & simplicitatis, quod locutione restricta interdicat. Toties etiam per locutionem illam restrictam, insinuatur implicitè subintellectio, spectando quod audiens spectare debet; nempe naturam prudentis collocutionis, quæ non fert vt loquens per eam sibi vel alteri irrationabiliter incommodet.

Quare existimo perspicuum autores prioris & posterioris sententiæ reipsa consentire, quantumcumque priores se à posterioribus diffidere arbitrentur. Sed certè posteriores numquam refugerent eam sententiæ suæ temperationem, quam retulimus ex prioribus autoribus à quibus impugnantur. Imo aliquoties eam insinuant in actu signato, & semper in actu exercito, cum dicunt subintelligi à loquente, *ita vt teneatur, vel debeat, aut possit dicere.*

Discrimen quoddam inter vtramque sententiam capite 8. propositam.

4. Tantum potest inter vtrosque autores discrimen aliquod assignari quod ab aliquibus subindicatum video, sed vel nullum est vel ad rem non facit. Nempe quod qui simpliciter admittunt vsum restrictarum locutionum cum suppetit idonea causa eas vsurpandi, non sunt solliciti quæ subintellectio fiat, sed dúmodo propositio externa, & quod subintelligitur, aptè cohæreant, & vt sic efficiant sensum verum, nihil præterea quærunt. At qui locutiones restrictas admittunt, duntaxat

taxat cum verba exterius prolata ferunt aliquatenus sensum loquentis, ita vt restrictio non sit purè mentalis, consequenter docent eam tantum subintellectionem liberare à culpa, quæ aliqua tandem ratione innuitur externis verbis. Hæc autem videtur non esse eadem cum quis respondet ad interrogata, ac cum quis vltro se ingerit ad restrictè loquendum ex causa iusta. Nam cum quis duntaxat respondet, adéstque iusta restringẽdi causa, semper potest restringere locutionem adhibita hac subauditione quæ responso rationabiliter intellecto insinuatur, *vt tenear tibi dicere.* Qui enim non respondet ad interrogantis mentem expressè propositam, sed locutionem suam restringere statuit, præsumit eum qui interrogat petere responsum possibile salua lege Dei & obligatione virtutum, ac conuenienti cura rerum suarum vel alienarum. Vnde meritò, si virtus responsione interdicat, vel graue damnum ipsi respondenti aut alteri ex responsione plana iniustè immineat, respondebit, *nescio*, subintelligens *ita vt dicere tenear*, de quo vno est vel esse debet interrogatio rationabilis, qualis præsumi potest ab interrogante prolata; vel si de eius iniquitate apertè constet, verba nihilominus cadunt in eum interrogationis sensum quem ferret interrogatio si esset rationabilis: quia iuxta communem vsum & publicam deputationem, quæ vocibus sensum quasi animam contulit, verba respondentis cadunt in responsionem prout rationabiliter propositam, nec æquum est vt eo sensu excidant, ob iniquitatem interrogantis. At cum quis non respondet ad interrogata, sed vltrò se ingerit ad lo-

quendum

quendum restrictè, idque ferunt merita causæ ob quam statuit non omnino expromere conceptum suum, tunc restrictio tacita, videtur non esse quæ iam proposita est pro respondente, nimirum *vt tenear tibi dicere*, sed hæc nõnihil diuersa, *vt possim tibi dicere*. Quia cum in hoc euentu, persona loquens non lacessatur ab alio, sed ipsa sponte se ingerat ad loquendum, non videtur posse subintelligi, & per talem externam locutionem aliquo modo insinuari, quod persona loquens non teneatur euolutè loqui, cum in eo euentu nulla fuerit homini iniecta obligatio loquendi, sed ipsemet vltro occœperit sermonem. Itaque subintelligi potius & aliquo modo indicari videtur per verba in eo statu prolata, quod persona loquens quia rationabiliter loquitur, non possit dicere quę subticet. Nam siue lex Dei, siue obligatio virtutum, siue indemnitas propria, aut aliena, adigant eum ad loquendum cum restrictione, rectè subintelligitur exprimere mentem suam, tantum quatenus potest: non potest autem contra DEVM aut virtutem loqui, & censetur etiam non posse contra sua vel alterius commoda, mentem suam aperire. Quod enim magnæ difficultati subiacet censetur moraliter esse impossibile.

Aut nullum est, aut negligendum.

5. Hoc inter vtrosque autores dissidium, dicebam vel inane esse, vel non versari circa nodum propositum; & posito quod admittatur, esse tamen adeo leue, vt negligi ac pro nullo haberi meritò possit. Nam is quoque qui ad loquendum se ingerit,

gerit, quia subest iusta causa non promendi integrè conceptum, ita reuera loquitur, sicut iuxta leges veracitatis & simplicitatis loqui tenetur, si id expromat quod potest sine incommodo expromere; & eius locutio debet rationabiliter accipi, vt cadens in hoc duntaxat. Ergo quamuis non interrogetur, potest tamen rectè subintelligere se non teneri plus dicere, & verba eius aptè censentur exprimere quod concipit, in quantum debet illud exprimere. Atque adeo cum non teneatur aut debeat plus exprimere, quàm reuera faciat, subauditio illa aptè purgat locutionem sic restrictam, & per verba aliquo tandem modo subindicatur, ac implicitè exprimitur: & viceuersa qui interrogatur de re quam celatam oportet, potest subaudire illud *ita vt possit effari*, quia si tenetur de ea silere, meritò negat se posse de ea loqui. Itaque videtur discrimen illud subintellectionum duplici illi modo restrictè loquendi consentaneatum, planè euanescere. Et quamuis solidum esset, tamen ad rem non faceret, quia ex eo non tollitur licitus vsus restrictarum locutionum suppetente idonea causa, qui est cardo præsentis difficultatis; sed tantum determinatur quis conceptus mente premendus sit in alterutro prædictorum modorum, quibus cõtingit vsurpari locutionem restrictam quod ad rem præsentem non refert, videturque facilè dandum ab autoribus prioris sententiæ: præsertim cum moneant, satis esse rudibus qui non satis perspiciunt quid in quouis euentu subintelligendum sit, si illud subintelligant quod viri docti & timorati norunt posse subintelligi, & iuxta hoc locutiones suas ex idonea

causa

causa restrictas concinnent. Qua monitione satis innuunt, tametsi ferè negligant quæ cuique locutioni aptanda sit subintellectio in variis euentibus, non refugere tamen quominus talis apponatur, in quam verba exterius prolata vtcumque cadant.

Vtriusque illius sententiæ concordia firmatur.

6. Itaque maneat, vtrosque autores adductos tametsi in speciem pugnantes sententias tueantur, puténtq; priores se à posterioribus dissentire, tamẽ reuera eodem recidere, & saltem quoad principale punctũ ipsáque difficultatis viscera idem affirmare. Nempe quod per se loquendo quoties iusta restrictè loquendi causa subest, fas sit aliquid subticere, & in speciem negare, quod alioqui affirmandum esset: vel affirmare, quod esset negandum, ob factam subintellectionem; quæcumque demum sit idonea illa subintellectio; quod non est necesse loquenti innotescere in specie, dummodo non ignoret esse aliquam quam vir doctus per otium aptè assignaret, & ad eam sic in confuso adhibitam substernat externam locutionem. Sed vt melius perspiciatur hæc autorum vtriusque sententiæ concordia, in puncto difficultatis aduertendum videtur posteriorem sententiam propositam, duobus modis probari, & defendi posse. Primò absolutè, siue excludendo mendacium à locutione restricta, recurrendo duntaxat ad internam veritatem subintellectam, quam ipse loquens connectat & continuet cum oratione sua externa in speciem falsa. Secundò dicendo, ex-

cludi mendacium,eo quod ſubintellectio inſinuetur per verba exterius prolata, ſaltem quatenus ſunt hominis rationabiliter loquentis. Priorem modum defendendi eam ſecundam ſententiam, videtur iniuiſſe Nauarrus; & in hoc diſſenſerunt ab illo aliqui, quod non ſatis caperent quomodo veritas intus abdita perfunderet externam locutionem ſecundum ſe falſam. Sed ſiue modus ille quo dixi videri Nauarrum ſecundam ſententiam exponere ac tueri, idoneus ſit, ſiue non ſit; negari non poteſt quin ſit difficilior ſecundo modo propoſito: nec eſt certè neceſſarius ad defendendam aſſertionem quam intendimus: nempe quod ex idonea cauſa vſus locutionum mente reſtrictarum licitus ſit; quia per ſecundum illum defendendi ac probandi modum hæc aſſertio commodius & facilius defenditur, declinatis nonnullis difficultatibus quæ priori illi modo coniunctæ ſunt. Autores ergo qui hunc poſteriorem modum tuendi locutiones reſtrictas ineunt, etiam ſi modum illum priorem reprobant, non iccirco diſcrepant quoad ſententiam ab iis qui vtuntur priore illo modo probandi ac defendendi locutiones reſtrictas; ſed tantum differunt ab eis, in modo probandi & explicandi licitum vſum prædictarum locutionum quem vtrique docent; quod non eſt ſententiæ, ſed probationum diſſidium. Et quanquam iidem autores qui poſteriorem illum modum ineunt, interdum plus iuſto in quibuſdam exemplis arctent ſuam ſententiam, negéntque in eis admitti poſſe locutionem reſtrictam ſalua veritate, non tamen id faciunt, quod putent ad veritatem non ſufficere ſubindicationem & implici-

tam

tam expressionem subauditionis tacitæ: id enim expresse & disertè tradunt: sed cum non occurreret eis via exponendi & defendendi quomodo alicubi interueniente iusta causa subticendi, posset dici subauditionem insinuari per locutionem externam in illis circunstantiis prolatam, (qualem viam nos aperuimus supra num. 70. & ostendimus interuenire quoties datur iusta restringendi causa,) negarunt tunc locutionem restrictam esse licitam; quod est rursus dissidium non in sententia sed in modo eam explicandi ac probandi. Atque ita puto patere autorum conciliationem.

Inanitas argumenti contra posteriorem sententiam propositi cap. 8. initio.

7. Cũ autẽ autores posterioris sentẽtiæ nihil negotij facessant prioribus, restaret dissoluẽdum argumentum quod à prioribus contra posteriores proferri retulimus superiori capite initio, sed quia illud argumentum crudè sumptum, omnes omnino restrictas locutiones æquè impetit, etiam eas quæ ab autoribus prioris sententiæ proponuntur, eóque à Barnesio omnium restrictarum locutionum exagitatore dirigitur, differam illud absolutè excutere vsque ad eum locum quo depellam rationes quæ vsui mentalium reseruationum inter loquendum ex iusta causa adhibitarum, obiiciuntur. Nunc duntaxat dico, quantum ad rem præsentem attinet, seu quatenus prior sententia posteriorem eo argumento impetit, eneruatum manifestè esse argumentum illud ex proximè dictis. Vrgebant enim priores autores, externam significationem

cationem vocum quas exprimit is qui cum restrictione loquitur; eámque externam propositionis significationem, aiebant falsam esse, eo quod verba prout exterius prolata, atque adeo prout significantia, dissonent obiecto. Verum ipsimet diffiteri non possunt, quin verbis prout exterius prolatis desit expressa significatio additionis subintellectæ, in euentu in quo ipsi admittunt subintellectionem verbis attingi, & implicitè subindicari, eo quod præsumatur vel præsumi debeat ab audiente. Vrgeri ergo contra eos similiter posset, interuenire tunc mendacium, quia homo profert pronunciatum quod scit non cohærere expresè cum mente quam exprimit, & quod quatenus exterius prolatum, ac proinde quatenus significans, dissonat obiecto, quæ erat ipsorum contra priores argumentatio supra proposita. Sicut ergo ipsi hoc facilè retunderent, dicentes censeri expressum quod iustè subintelligitur, quia auditor debuit hoc præsumere, idque virtualiter siue implicitè insinuatur per verba prolata; ita autores posterioris sententiæ, non aliter respondebunt, sufficientérque elident hoc argumentum contra se intortum, si validè contritum fuit ab autoribus prioris sententiæ cum aduersus ipsos admoueretur. Quid verò ad illud argumentum, non ad hominem, vt nunc feci, sed absolutè respondendum sit, dicam infra loco citato.

Iudicium de prioris sententiæ prima limitatione supra relata.

6. Perinde igitur est vtri ex duabus sententiis propo

propositis quis adhæreat. Ambæ enim idem docent, & ambabus communes sunt eædem difficultates. Ex limitationibus verò quas retuli cap. 8. num. 3. prima eatenus probanda est, quatenus sensus esse potest, longè plus exigi vt causa censeatur idonea cum quis per seipsum infert sermonem mentaliter restrictum, quàm cum ab alio adactus & interrogatione pressus eum vsurpat. Qui enim interrogat, lacessit interrogatum, eique vim quodammodo infert ad sic respondendum. Vnde immerito expostulat, se ab eo iustè adhibita subintellectione, verbis aliquatenus insinuata, delusum. At qui alloquitur sponte sua alium, non patitur, sed agit. Quare incumbit ei aduertere, iustâne ac sufficiens sit causa, ex qua simplicitati humanæ conuersationis incommodare aggreditur. Et quia in eum tanquam in primam originem refundetur quicquid contra leges simplicitatis eo restrictionum mentalium vsu peccatum fuerit, si fortè non satis consultò ac consideratè adhibeatur: propterea sollicitior hic esse debet, quàm si temeratio simplicitatis, posito quod interueniat, deriuanda esset in alium.

Quod tamen fas sit, etiam non lacessito interrogatione aliena, adhibere sermonem mentaliter restrictum si iusta restringendi causa suppetat, existimo certum. Huiusmodi enim locutio, in eo euentu non est mendacium, vt constat ex dictis. Verba enim tametsi sponte prolata, tamen accipienda sunt in eo sensu quem ferunt quatenus instituta ad conuictum humanum, & rationabile commercium inter loquentem & audientem: vnde quia supponitur adesse iusta causa reticendi

aliquid in mente adiunctum conceptui qui exprimitur, verba prolata cadent explicitè in illud tantum quod rationabiliter aperiendum est, atque adeo implicitè quoque attingent subintellectionem iustam. Quare nullum erit in ea locutione periculum mendacij. Præceptum verò affirmatiuum retinendæ verborum simplicitatis, cessat vrgere ob interuentum iustæ causæ reticendi. Itaque non est vnde per se loquendo, seu spectatis solius veracitatis legibus, quas duntaxat hic moramur, deriuetur malitia in locutionem restrictam sponte prolatam, si idonea restringendi causa non desit, definienda arbitrio prudentis, & admetienda ad ea quæ vniuersè circa illam constituimus, reprobantes omnem sermonem amphibologicum vel mente restrictum absque idonea causa.

Reiicitur altera eiusdem sententiæ limitatio adducta superius.

9. Secunda limitatio superius item relata, est omnino ableganda. Eneruat enim & cassum prorsus reddit omnem prope restrictionum mentalium vsum iustum, & patentem aditum aperit incommodis omnibus ob quæ declinanda vsus ille conceditur. Præterquàm quod euertit totum fundamentum, ex quo fas est, licitas aliquando ostendere inter respondendum restrictiones mentales. Declaro. Quotus quisque est, præsertim in iudiciis aut in negotio paulo grauiore, qui in expiscanda veritate omittat solemnia illa verba. *Age, profer quod nosti sine ambagibus, & nitidè effare sine vlla*

vlla implexitate id quod est. Maximè verò qui inaudiuerunt quæ de amphibologicis & restrictis locutionibus à Nauarro & aliis prodita sunt, (vt vix est qui non inaudiuerit, nisi in re literaria & iudiciaria omnino hospes:) dubium non est, quin sint adhibituri modum interrogandi, quo vel vt plurimum in actu signato, vel in actu exercito, excludant omnem ambiguæ ac restrictæ locutionis vsurpationem. Ergo liquet iuxta limitationem quam expendimus, irritum reddi omnem vsum responsionum mentaliter restrictarum & ambiguarum; adimíque plerisque innocentibus, perfugium quo licitè declinare queant damnum sibi rebúsve suis imminens ab aliena iniquitate. Deinde malitia interrogantis, addentis interrogationi additamentum illud quo iniustè petit dimitti à respondente ambiguam, vel mentaliter restrictam responsionem; ea inquam malitia non facit, vt interrogatio sit rationabilis: vnde cum sufficiat respondere ad interrogationem prout rationabilem, eo quod lex simplicitatis & veritatis non plus ferat, idque verbis responsionis, quatenus verba sunt, subindicetur; perspicuum est responsionem restrictam fore idoneam, & cadentem super interrogationem quatenus rationabilem, etiam si interrogans excluserit irrationabiliter restrictionem. Idque nisi in hoc euentu admittatur, respuendæ similiter erunt vbilibet locutiones restrictæ & ambiguæ. Quia si quid est, quod in hoc euentu ambiguitatem & restrictionem excludat, est voluntas interrogantis, nolentis secum agi eo modo, sed perspicuè & apertè. Atqui nemo esset qui interpretatiuè saltem & virtualiter, nollet

agi semper secum candidè & absque vlla inuolutione. Nusquam ergo locus erit restrictis & ambiguis locutionibus, contra ipsummet huius limitationis autorem, quia aliena voluntas eas vbique excludet. Quod si opponas eam voluntatem plerumque esse irrationabilem ob iustam causam aliter loquendi & restringendi, & idcirco negligi salua honestate; idem prorsus statuendum erit in re præsenti.

10. Quare meritò reliqui prioris sententiæ autores, eam limitationem prætermiserunt. Imo aliqui expresè addiderunt, quantumcumque iniquus interrogator ingeminet, obtestetúrque respondentem vt affirmet se candidè & sine vlla implexitate vel subauditione respondere; saluum semper perstare ius respondentis, vt dicat se nulla vti ambiguitate; inquantum scilicet idipsum explicare debet aut potest. Et idem latè habet Aragon. 22. *quæst.* 70. *art.* 1. *conclus.* 2. quoad testem illegitimè interrogatum, quem admittit posse locutionem suam restringere mentaliter.

CAPVT X.

Esse aliquem locutionum mentaliter restrictarum licitum vsum ex idonea causa, cum sola veritas & simplicitas vrgent, probatur Scripturæ autoritate.

1. EVICIMVS non nisi vnam esse Theologorum sententiam de vsu licito locutionnm

tionum mentaliter reſtrictarum ; eóſque qui concedunt illû, duntaxat ſi verba attentis circunſtantiis cadant aliquo modo in reſtrictionem,non planè expreſſam , demonſtrauimns conſentire cum aliis, qui contenti ſunt vero locutionis ſenſu , ex addito mente retento ob iuſtam cauſam. Quia quoties huiuſmodi cauſa interueniet, locutio reſtricta, erit rationabilis : vnde verba quatenus inſtrumenta inſtituta ad conuictum rationabilem, cadent ſemper aliquomodo in reſtrictionem:quod iuxta quoſuis prædictos autores , ſatis ſuperque eſt ad mendacij declinationem , & immunitatem à quauis alia culpa , per ſe loquendo, vt nunc loquimur. Quare non erit quod in poſterum ſimus ſolliciti de illo autorum in ſpeciem pugnantium diſſidio, ſed quoſcumque locutionem mentaliter ex idonea cauſa reſtrictam approbare compertum fuerit, veritati quam aſtruimus ſuffragatos eſſe iudicandum erit,præſertim contra Barneſium , qui omnes omnino reſtrictiones quomodocumque condîtas, reſpuere videri vult. Priuſquam tamen ſententiam propoſitam Theologorum autoritate muniam, placet nõnulla Scripturæ & Sanctorum Patrum loca proferre,vt quæ eſt apud Catholicos arx veritatis, prima nobis eáque potentiſſima , pro veritate quam defendimus tela ſuppeditet,tametſi nõ niſi ſelectiora quædam adducam ſtudio breuitatis , dimiſſis aliis pleriſque , vbique proſtantibus , apud tractatores huius argumenti.

Denunciatio Ionæ reſtricta.

1. Ex veteri inſtrumento, optimus locus habe-

tur Ionæ 3. vbi propheta Dei nomine denunciat Niniuitis, subuersionem intra 40. dies, quæ tamen secutura non erat. *Adhuc*, inquit, *40. dies & Niniue subuertetur.* Quam subuersioné tametsi aliqui mysticè accipiendam censuerint, prælucente D. Augustino *in psalm.* 50. ad illud *incerta & occulta*, & apertius 21. *Ciuit. cap.* 24. tamen de materiali vrbis subuersione fuisse à Iona intellectam, indubitatum est ex metu Ionæ, ne condonante Deo ob consecutam animorum conuersionem & mysticam vrbis euersionem, ipse falsus vates haberetur: quod timendum illi non fuisset, si agnouisset in verbis suis, sensum illum mysticum. Fuisset enim ad manum responsio quam obiicientibus falsum vaticinium obtruderet, se non de materiali, sed de mystica vrbis subuersione locutum. Apertè ergò Ionas in nomine Domini prænunciauit materialem subuersionem vrbis Niniue, & eandem denunciari intendebat Devs, vt obiectu impendentis ruinæ auerteret ciues illos à vita deprauatissima. Atqui huiusmodi prænunciatio, absolutè loquendo & vt verba sonant, falsa est, & dissona obiecto, neque enim consecuta est vrbis euersio *Niniuitis*, vt est apud Eucherium *hom. de initio quadrag. sententiam iam cadentem per pœnitentiam retorquentibus*: & Devs à quo Propheta ad eam locutionem impellebatur, satis nouerat non esse secuturam. Ergo vt sit saluus honor supremæ veritatis, necesse est in ea locutione subintelligere aliquid, quo ad verba exterius prolata adiuncto, locutio illa alioqui falsa, reddatur vera, vt optimè aduertit Gregor. *in* 1. *d.* 41. *quæst.* 1. *artic.* 2. *ad* 1. & passim interpretes ad eũ Ionæ locũ, nem-

pe

pe iſtud *niſi ciues conuertantur & pœnitentiã agant.*
3. Neque verò obtẽdi poteſt id eſſe patens ex ſe, atque adeo non ſubintelligi, ſed illico incurrere in oculos, ob præiudicium cuique inſitum de ſumma Dei benignitate ad condonandum, ſi homo reueniat ad cor. Hoc inquam nõ poteſt in præſentia obtendi. Nam quamuis DEVS pepigerit cum peccatoribus de condonanda culpa quoties ingemuerint, tamen quod attinet ad reatum pœnæ temporalis in hac vita luendæ, DEVS perſæpe non patitur ſe exorari: vt docuit pœna Dauidis in paruuli morte, & pœna Moſis ne ingrederetur terram promiſſam: idemque cernitur in aliis plerìſque exemplis quæ expendit S. Grego. 9. *Moral.c.*12. Conſule in eandem ſententiam Mich. Medinam *l.de indulg.c.*8. & Bellarm. *l.* 4. *de pænit. cap.* 3. Quia ergo triumphator ſæpe non parcit quoad has pœnas, nec ſuſcipit pro redemptione dona plurima, non poteſt elidi vis argumenti propoſiti, dicendo, ex ſe patere quod poſita Niniuitarum conuerſione, DEVS robuſtam manum ſuam in illos iam iam cadentem eſſet retorturus. Planè ergo neceſſarium eſt ſubintelligere aliquid in eo loco, ne, quod abſit, diuina prænunciatio inſimulari queat mendacij. Atque ita habemus diuinum exemplum, quo docemur fas eſſe ex iuſtà cauſa, reſtringere mentaliter locutionem externam.

Item denunciatio Iſaiæ.

4. Sed vt lucẽs iam per ſe veritas, duplicata teſtimoniorũ luce plus luceat, (vſurpabo enim & ipſe verba Caſſiani 4. *de Incarnat. cap.* 3.) ſimile in rem noſtram argumentũ duco ex prænunciatione Iſaiæ

in

in verbo Domini ad Ezechiam, Isaiæ 38. *Dispone domui tuæ, quia morieris tu & non viues*: & tamen postmodum iussus est Isaias regredi, & nuntiare Ezechiæ, additos diuina liberalitate ad dies ipsius quindecim annos. Impossibile igitur est denunciationem illam mortis imminentis, quæ tamē postea tamdiu dilata est, indemnem à mendacio seruare, nisi subintelligatur aliquid, quod verbis expressè & apertè expressum non fuit, etiamsi in mente Dei prophetam ad loquendum mouentis, occuleretur. Et ita id perspicuè intellexit S. Augustinus *6. de Genesi ad liter. c.* 17. volens subintellectum *quantum est ex vi morbi & spectatis inferioribus causis*. Verba Augustini sunt. *Multa secundum inferiores causas futura sunt; sicut ibi sunt; sed si ita sunt, & in præscientia Dei verè futura sunt. si autem ibi aliter sunt, ita potius futura sunt sicut ibi sunt, vbi qui præscit falli non potest. Nam futura dicitur senectus in iuuene, sed tamen futura non est, si ante moriturus est: hoc autem ita erit, sicut se habent aliæ causæ, siue in mundo contextæ siue in Dei præscientia reseruatæ. Nam secundum quasdam futurorum causas moriturus erat Ezechias, cui* DEVS *addidit quindecim annos ad vitam, id vtique faciens quod ante constitutionem mundi se facturum esse præsciebat, & in sua voluntate seruabat. Non ergo id fecit quod futurum non erat: hoc enim magis erat futurum, quod se facturum esse præsciebat. Nec tamen illi anni additi rectè dicerentur, nisi aliquid adderetur quod se aliter in aliis causis habuerat. secundum aliquas igitur causas inferiores iam vitam finierat: secundum illas autem quæ sunt in voluntate & præscientia Dei, qui ex æternitate nouerat quid illo tempore facturus erat, & hoc verè*

futurum

futurum erat: Tunc erat finiturus vitam, quando finiuit vitam. Vides Augustinum apertissimè subscribentem mentali quarumdam locutionum restrictioni.

Subscribit item S. Gregor. 12. *mor. c.* 1. eandem Isaiæ prænunciationem tractans, nisi quod aliam facit subintellectionem quam fecerit D. Augustinus. *Quæstio oritur*, inquit S. Gregorius de Ezechia, *quomodo ei per prophetam dicatur: Dispone domui tuæ quia morieris tu & non viues. Cui cum mortis sententia dicta est, protinus ad eius lachrymas est vita addita. Sed per prophetam Dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur: per largitatem verò misericordiæ, illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante secula ipse præsciuit. Nec propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit* (actiuè pro denunciauit siue notificauit) *quo vir ille mori merebatur, nec dominica statuta conuulsa sunt: quia vt ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante secula præfixum fuit, atque spatium vitæ quod inopinatè foris est additum, sine augmento in præscientia fuit intus statutum.* En apertè quoque astipulantem iustæ inter loquendum reticentiæ S. Gregorium. Cuius subintellectio in proposita Isaiæ locutione, tametsi diuersa est à subintellectione adhibita per D. Augustinum, eam tamen non excludit. Potuit enim Ezechias tempore per Isaiam denunciato fuisse moriturus: & quia ita merebatur ob aliquas culpas, & quia causæ naturales ferebant vt tunc moreretur.

Alia veteris Testamenti loca per Satyram.

5. Missam facio ingentem turbam aliorum veteris

ris instrumenti locorum, quorum verbis secundum corticem falsis, subest veritas ex subintellectione aliqua. Sic enim Raphael *Tob.* 5. dixit se esse de filiis Israël, & Azariam Ananiæ magni filium. Abraham Genes. 22. ad filij mactationem progrediens seruis denunciat reuersurũ se ad illos cum puero postquam perfecisset sacrificium. Et percontanti filio vbi esset victima, respondit DEVM sibi victimam prouisurum. Iacob dixit se esse Esau, & fecisse quæ pater mandauerat. Iudith pleraque Holopherni dixit, verbo tenus falsa. Quomodocumque autem hæc loca exponantur, necessarium prorsus est subintellectionem aliquam facere vt veritas retineatur. Nam siue verba illa prolata sint in typo & imagine, siue spectata diuina ordinatione, siue iuxta notationem nominum, & denique quocumque alio modo ea verba à variis sacris interpretibus enodentur, manifestissimum est ea mendacio non vacatura, si nudus ipsorum cortex attendatur. Proindeque non excusantur nisi ratione congruæ subintellectionis.

6. Et de Raphaëlis quidem locutione, ambigi non potest salua fide quin vera fuerit. Itaque necessariò aliquid subintelligendum est in illis eius locutionibus in speciem falsis, ac proinde mente restrictis. Abrahamum veteres in neutro responso damnant mendacij, & nefas sanè videri posset factum tam heroicum atque inter omnia Sanctorum heroica facta apud Patres celebratissimum, nominatimque apud Chrysostomum *hom.* 3. *in* 2. *Cor. in mor.* Basilium Seleuciæ, Ephremum & Ambrosium locis mox allegandis, contaminari admistione mendacij eius splendorem infuscaturi. Quare

re abigendus est Canus hæc Abrahami responsa allatrans & mendacij damnans 2.*de locis c.* 4. contra quàm passim fecere veteres qui eum mendacij labe exemerunt vtique ob iustam subintellectionem ab eo locutionibus prædictis suppositam. Ex eo porrò quod non peruideret quem sensum verbis eius Spiritus Sanctus occuleret imprudentem prophetasse, grauissimi Patres dixerunt. Ita Basil. Seleuc, orat. 7. *Imprudens quod futurum antedixit, & dum eludit filium vera loquitur.* Pulchrè item S. Ephrem sermone in Ionam prophetam. *Quemadmodum Abraham suum cupiens consolari filium Isaac inuitus prophetabat, sic quoque Niniuitæ inuiti vaticinabantur dum ipsi proprios consolari studebant filios. Isaac quæ ouis erat rationis compos sciscitabatur de victima irrationali patrem: Pater mi (inquiens) vbi est victima holocausti? Non mysterium reuelauit Abraham ne illo tristitia affecto ipsius donum inquinaretur. Studebat Abraham immolare filium suum, atque vt ex obscuris incertisque studebat, ita incerta & obscura prædicabat. Nam lingua Abrahæ plus nouerat quàm cor, manebatque mens eius otiosa at lingua vaticinabatur. Os cum soleat à corde addiscere, hic cor edocetur ab ore mysteria futura. Ego & Isaac dixit Abraham pueris suis postquam montem ascenderimus reuertemur ad vos. Consulto enim Abraham ad pueros dixit, vbi in montem ascenderimus ad vos reuertemur. Nam Abraham cum putaretur mentiri prophetauit, non tamen mendax erat, quoniam veritatis patrocinium gerebat.* Egregiè Ambros. l. 1. de Abrah. c. 8. *Prophetauit quod ignorabat. Ipse solus disponebat redire immolato filio. Sed Dominus per os eius locutus est quod parabat. Captiosè autem loquebatur*

cum seruulis ne cognito negotio aut impediret aliquis aut gemitu obstreperet. Et mox tractans responsum filio datum. *Et hic prophetat sermone non scientia. Ouis enim à Domino ad sacrificium parabatur, respondit denique similiter & Abraham.* DEVS *prouidebit sibi ouem ad holocaustum fili.* Prophetauit igitur in his responsis Abraham, sed sermone tantum non scientia: idest quamuis liberè & ex certa scientia proferret verba quæ proferebat, non aduertebat tamē sensum quem verbis illis obtegebat Spiritus Sanctus; & idcirco nisi iusta subintellectione aliquid in responsis illis suppressisset, non minùs potuisset mendacij argui (quod absit vt vel suspicemur) quam malignitatis & summæ nequitiæ redargutus iure sit Caiphas, ea ipsa locutione quæ iuxta sensum illi à Spiritu sancto subiectum, prophetia erat. Vterque enim sermone tantum non scientia prophetabat. Iacobum autem, & Iuditham, aliosque similes in Scripturis memoratos, plerique intrepidè damnant mendacij. Sed melius graues plerique autores post S. Augustinum, omnia huiusmodi dicta purgant labe mendacij, eo quod existiment subiacuisse illis veritatē, congruæ alicuius subauditionis interuentu. Vide quos in eam sententiam adducunt Canus. 2. *de locis cap.* 4. Peret. *in cap.* 27. *Genes. disp.* 5. Magalianus *in cap.* 2. *Iosuë ad vers.* 4. *annot.* 3. Serar. *in cap.* 13. *Iudith q.* 9. & 10. 7. Et quamuis constare certò non possit, verè ne huiusmodi personæ subintellectionem adhibuerint, & mendacium subintelligendo declinarint, vt autores prædicti affirmant; an subintellectione omissa mentitæ sint: tamen nemo nisi temerè diffiteri potest, quin sit probabile, quod plurimi iique grauissimi

grauissimi autores affirmarunt; nempe quod aliquid subintellexerint. Vnde enim constare vlli certò queat contrarium? Et cum is qui semper bonus est, non præsumatur malus nisi probetur, æquũ est, vt personas, alioqui sanctissimas, & ipsius Spiritus Sancti testimonio in scriptura commendatas, habeamus pro innoxiis, donec nocentes probentur; statuamusque eas quod facile fuit, & à SS. Patribus variisque Doctoribus concessum est, mendacij labem congrua subintellectione declinasse. Quare non modo locus ille Tobiæ in quo fixa est Barnesio crux, sed etiam cætera hominem adigent ad confessionem veritatis, nisi gratis irreuerentiam in Sanctas illas personas profiteri velit, & à Sanctorum Patrum ac Doctorum eas per congruam subauditionem à mẽdacio liberantium, modestia desciscere.

Vna de plurimis restrictis Christi locutionibus.

8. E nouo Testamento cùm possent plurima proferri, vnicum tamen locum vrgebo, sed palmarem, veréque ineluctabilem. Rogatus à discipulis Christus Dominus, qua die futurum esset vrbis Hierosolymitanæ excidium, facto inde transitu ad seculi consummationem docet Matth. 24. diem & horam consummationis illius, incompertam cuiuis esse, præterquam soli Patri. Et conceptis verbis apud Marcum *cap.* 13. additur, ipsum quoque filium nescire diem illum. Cum autem non liceat cum nonnullis veteribus hunc Arrianorum arietem extimescẽtibus, causari locum fuisse vitiatum; nec Christo siue quatenus Deo, siue quatenus ho-

 mini,

mini, possit sine scelere & hæresi, tribui diei illius ignoratio: eo quod quatenus DEVS sit ipsa Patris sapiētia, quatenus autem homo est, habeat intra se omnes thesauros diuinæ scientiæ abscōditos, proindéque eū quoque diē perspiciat quatenus homo, quàuis ratio perspiciēdi non sit humanitas nuda, sed eius cum Verbo cōiunctio. Cum inquam hæc ita se habeant, Sancti Patres & Catholici Doctores vno ore ac sensu docent, non esse ea Christi verba accipienda crudè ac secundum externum corticem duntaxat; quia eo pacto falsa essent: sed accipi debere cum aliqua subintellectione rationabili, quales varij varias proferunt vt videre est apud Bellarm. *l.4.de Christo c.*5. Molinam 1. *p. q.* 12.*art.* 8. *disput.* 5. *membro* 8. Didacum Ruis *disp.* 50.*de Trinit. sect.* 12. & passim apud alios. Omnes autem æquè causam nostram iuuant, sed illa maximè, quæ apud SS. Patres & DD. frequentior est & literæ congruentior, minusque cauillis patens, nempe quod *dies ille occultus etiam iudici dictus sit, non ad cognoscendum, sed ad prodendum.* verba sunt Sancti Augustini *in psal.*9.*ferè in fine.* Qui item eodem omnino modo tametsi aliis vocibus id exposuit *conc.*1.*in psal.*36.*vtiliter*, inquit, DEVS *latere voluit illum diem, vt semper sit paratum cor ad expectandum quod esse venturum scit, & quando venturum sit, nescit. Quia verò Dominus noster* IESVS CHRISTVS *magister nobis missus est, etiam filium hominis dixit nescire illum diem, quia in magisterio eius non erat, vt per eum sciretur à nobis.* Quid clarius aut in rem nostram expressius? Aut quid aliud dicunt, qui affirmant fas esse ex causa iusta scire aliquid ad cognoscendum non ad prodendum, &

profiteri

profiteri ignorantiam, eius quod nescias ad dicendum?

Recidit planè eodem quod post longam confirmationem porrectæ ad hũc diem Christi scientiæ dixit S. Hilar. 9. de Trinit. nempe professum esse Christum huius diei ignorantiam, quia *tempus non erat loquendi.* Et mox. *non nesciens intelligendus est nescire, sed loquens.* Rursúsque infra. *Agens itaque se atque conformans hominem natum manens* DEVS *Verbum, sæpissimè in ea est professione qua homo est: cum tamen & protestatio Dei ea sit sæpe quæ hominum, cum ea nescit quæ aut non sint in tempore confitenda, aut non agnoscuntur ad meritum. Intelligendum itaque est cur professus est diem se nescire. Si omninò nescire creditur, Apostolus ita contradicit. In quó sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Est ergo abscondita scientia, quæ quia abscondenda est, interdum & nescientia confitenda est, vt possit esse abscondita. Nam si erit in protestatione, non etiam in secreto manebit. Negat ergo se scire, vt scientia possit esse abscondita. Quod si idcircò nescit vt scientia maneat abscondita, non per naturam nescit omnia sciens, quod idcirco tantum vt absconditum sit, nescit.* Subiicit causam cur se Christus professus sit nescire diem illum, quem optimè nouerat, aitque idcircò ita factum, quia plurimum nostra intererat ita fieri, vt expectatio indefinita, irremissam præparationem teneret nostramque diligentiam acueret. Quod elegantissimè quoque tradunt, hanc ipsam expositionem verborum Christi confirmantes Basilius l. 4. contra Eunom. Ambrosius *l. 5. de fide cap.* 8. Hieron. *in cap.* 24. *Matthæi*, quem ibid. exscribit creditus Anselmus, & Beda *Marci* 13.

Optimè Isidorus Pelus. *l.* 1. *epist.* 117. & Alcuinus 2. *de Trinit. c.* 12. & Cæsarius *dialo.* 1. *aliàs q. Theologica* 20. Nesciuit igitur Christus iudicij diem, non quod absolutè ignorauerit, sed quod nesciuerit ad dicendum, vel quatenùs Magister, aut quia nostra intererat non detegi, vt prædicti Patres rectè tradunt. Eadem est plurimorum aliorum Patrum eum locum excutientium sententia: subscribuntque Scholastici & interpretes communiter, post S. Thomam 3. *p. q.* 10. *art.* 2. *ad* 1. Optimè à Castro V. DEVS *heresi* 8. Abul. *in c.* 24. *Matth. q.* 209. in fine, Guilliaudus & Paulus de Palacio *ad idem caput in* 6. *expositione huius loci*, Franciscus Lucas *Marci* 13. & Anton. Peres *controuers.* 2. *in Euang. cap.* 15. quem Barnesius Magistrum agnoscit §. 32. Sed maluit esse discipulus super Magistrum.

CAPVT XI.

Barnesij infixio in limo profundi, dum ex Scripturis allegatis tentat emergere.

1. HÆSIT in his Scripturæ locis Barnesius, ideóque ad rerum & solidæ responsionis defectum compensandum, ingens verborum profluuium huc deriuauit. Congestis enim multis regulis, & corollariis ac documentis, quorum totus vsus est ad offundẽdas lectori tenebras & obducendos oculos ne elabentem deprehendant, ac dum multa dicit, aliquid in rem dixisse existiment:

torrente

torrente quoque declamationis (ſuſtineat lector hanc aurium vexationem , dum cum ineptiente ineptire cogor) contra ſemidoctulos obſtrepentes & ad perdendam incognitam regionem mentalis reſeruationis,in diſputationẽ corriuato , tanquam ad implendam foſſam & aditu excludendam argumentationem noſtram ; difficultate prætereà & obſcuritate Scripturarum exaggerata , ne locum vllum communem prætermitteret à quo ſubſidium in tanta neceſſitate non peteret ; etiam Luciani ope corrogata , vt quo familiariſſimè vtitur (quod frequens allegatio oſtendit) in hoc diſcrimine non careret adiutore : poſt longam denique lectoris vexationem & circunductionem ; eo tandem deuenit vt diceret , abſque mendacio ſæpe fieri,vt verba non ſumantur pleno & integro modo vſuali , ſed in ſenſu aliquo præciſo & formali, ídque Prophetis notis , eo ipſo quod prophetæ erant , conceſſum fuiſſe. Quod diuinum priuilegium Prophetis conceſſum , vt ſæpe ingeminat, mox ipſe autoritate propria , ad quemcumque virum grauem & probum extendit. Ex eo porro prophetico priuilegio factum vult, vt quandoque res aliter eueniant,quàm ferat prophetia,nec ſubſit tamen illi falſum , quia veritas prophetiæ ſalua eſt, ſumendo verba ſecundum aliquam acceptionem præciſam in ordine ad præſcientiam Dei, (quam propheta Deo mouente ſignificat) & non in ordine ad rẽ abſolutè & ſimpliciter acceptam.

Summa eluſionum Barneſij ad loca propoſita.

1. Sic igitur à Iona in ſenſu præciſo prænun-

ciatam Niniues subuersionem nunquam secutam, & ab Isaia mortem Ezechiæ diuinitus impeditam. sic item Raphaël & Iacob in sensu præciso vero locuti sunt; Raphaël dum se Israëlitam & Azariam Ananiæ filium dixit, quod ad literam falsum erat, sed verum in sensu præciso in totius quasi comœdiæ exitu verificando, ad quod vsque tempus Raphaël pium Tobiæ tortorem, tentatorem & ludificatorem egit iuxta Barnesium, cui hic Raphaëlis iocus admodum arridet. Tametsi alium præterea profert præcisum sensum (cuius Angelo æquè ac Prophetis ius fuit) omnino verum. Nempe quod Raphaël se Azariam dixerit non natura sed repræsentatione. Quo item modo agnoscit in Iacobi verbis sensum præcisum quo se primogenitum & Esau appellauerit, nempe non natura sed priuilegio. Iudith præterea in sensu præciso, verè dixit quæcumque dixit in speciem falsa; quatenus non modo prophetica, sed etiam propheticè ex iussu Dei loquebatur, & more eorum qui à Deo aguntur, ac ex prophetico priuilegio, proferebat dicta in fine duntaxat totius locutionis verificanda, quasi ioco, ironicè & ex Dei autoritate prolata. Denique Christus, magnus ille Propheta, in sensu præciso verè dixit, nescire se iudicij diem, non quod reuera & absolutè diem illum ignoraret, sed quod nesciret illum, *in quantum erat purus homo.* Apage purum putum Nestorianismum tot anathematismis in Concilio Ephesino & Chalcedonensi aliisque confixum. Sed Barnesius est qui loquitur §.37. num. 6. Id si vel ipse, vel ex symmistis eius aliquis, in libris Iesuitarum offenderet (quamuis intra paucas li-
neas

neas ritè expositum) vt exultaret! vt & scripto & verbo proscinderet! vt vbique autorem, erroris & hæreseos infamatum vulgaret! Quod enim à Iustino in Tryphone de Iudæis Christianorum scripta vellicantibus dictum est aptè in Barnesium, eiúsque symmistas quoad libros autorum Societatis IESV cadit. *Soletis sicut muscæ aduolare ad exulcerata, si qua inter plurima rectè dicta exciderint & vel vnum quippiam quod aut vobis displiceat, aut non satis intelligitis, omissis cæteris egregiè dictis reprehendere, & quantumuis pusillum sit, tanquam impietatem insectari.* Ego contentus Barnesium inexcusabilis hæreseos arguisse, non insultabo prostrato, sed ea duntaxat supplicatione ad eum vtar qua Hieronymus ad Augustinũ epist.11. inter Augustinianas. *Oro te vt qui nostro vulnusculo medendum putas, quod acu foratum imo punctum vt dicitur, huius sententiæ medearis vulneri, quod lancea, & vt ita dicam, phalaricæ mole percussum est. Neque enim eiusdem est criminis in explanatione Scripturarum diuersas maiorum sententias ponere, & hæresim sceleratissimam rursum in Ecclesiam introducere.* Non inquam eiusdem est criminis Sanctorum Patrum & anteriorum Doctorum ac interpretum vestigiis insistendo agnoscere licitam esse posse æquiuocationem ex iusta causa ídque ex scripturarum vsu cõfirmare; quod ritè à Lessio factum; atque vt Scripturas peruertas & quoquomodo eludere videare, quod hic strenuè factum ab aduersario, Nestorianismum diligentia Ecclesiæ iampridem sepultum altéque terrę infossum refodere. Summatim igitur ad Scripturas propositas, respondet quod retuli.

Barnesij battologia & mala fides.

3. Tantum porro abest vt eum in huiusmodi inuectione sensus præcisi, falsitatis insimulandum existimem, vt potius omnino approbandum statuam. Non tamen effugiet, quamuis præter insignis battologi notam, quam hoc maximè loco, quippe ipsi admodum impedito ac salebroso commeruit, dum sub verborum profusione rebus deficientibus latibulum aliquod captat; decus insuper ac prænomen reportet, vel hominis effutientis quæ non intelligit vt respondisse videatur cum nihil dixerit: vel certè mala fide ac nequiter agētis cum aliis, in quibus eam doctrinam tam acerbè & atrociter exagitet, quam ipse mutatis aliquantisper verbis tradat. Quid enim est locutiones propositas non esse sumendas in sensu verborum vsuali, sed in sensu præciso atque formali, nisi dicere locutiones illas fore quidem falsas si spectarentur secundùm nudum corticem verborum, esse tamen veras quatenus spectatur in eis sensus aliquis latens, nec explicitè expressus, sed ad summum implicitè insinuatus per locutionem, vt in his circunstantiis & ex hac causa prolatam? At hoc ipsum est quod locutionem mentaliter restrictam nominamus, & hoc totum reperiri dicimus in omni locutione quæ ex iusta causa non exprimat integrè exterius totum mentalem conceptum. Nam saltem quatenus est locutio hominis rationabiliter loquentis (quæ formalitas non potest à verbis ex iusta causa prolatis vnquam seiungi) subindicat conceptum ex iusta causa

causa tacitum. Atque ita sensus ille præcisus, siue reduplicatiuus, cum non exprimatur explicitè per verba, sed ad summum subindicetur & insinuetur per externam locutionem in his circunstantiis prolatam, idem omnino est quod mentalis reseruatio quam hic Philologus tanto impetu exagitat.

4. Eia igitur Theologorum acuminatissime ac meritò compellande ea oratione qua Augustinus Maximinum affatus est l.3. initio, *Quid tibi visum est tam multa dicere, & pro causa quæ inter nos agitur nihil dicere; quasi hoc sit respondere posse, quod tacere non posse?* Quid verò intererat tam longa circumactione lassare lectorem in germani ac veri sensus Scripturarum propositarum inuestigatione, depulsis locutionum restrictarum (te quidem iudice) puris ac putis mendaciis, vt tandem ad idem punctum inutili molestia suscepta, pueriliter regrederere? Quomodo porro inter fundendum longo connixu & perdifficili parturitione infœlicem hunc fœtum, arctatum & miserè laceratum apparet ingeniũ tuum (nam conscientiam in homine Monacho seponamus) dum si iudicij in te mica superfuit, & superfuisse volo, satis perspexisti hoc te longa contentione, & tua ac lectoris tui vexatione assecutum, vt eodem reipsa, miserrimè, volens nolens relabereris, vnde aduersarios tanta cum ferocia & acerbitate deturbatos volueras? Sed sigillatim si placet consideremus, quæ vniuersè dicta minus peruaderes, aut te persuasisse dissimulares.

Sigillatim ad elusiones locorum Ionæ & Isaiæ.

5. Ionam dicis & Isaiam vera elocutos; quod tametsi neque Niniue subuersa est post dies 40. neque Ezechias vita functus nisi post annos 15. tamen prænunciatio Ionæ denunciantis subuersionem post quadraginta dies, ab ipsius Ionæ prima concione, vera fuit in sensu verborum formali atque præciso: quatenus scilicet sensus verborum erat, subuertendam ciuitatem nisi ciues mentem mutarent & conuerterentur ad DEVM. At hunc sensum præcisum non fuisse à Iona verbis expromptum distinctè & explicitè, tu ipse annuis. Erat igitur occultus & subintellectus, & ad summum quoquo modo subindicatus verbis illis prænunciationis, vt prodeuntibus à Propheta rationabiliter subticente sensum illum præcisum, quia nec certus erat eum subesse, nec diuinitus mandatum acceperat, vt eum euulgaret. Habes ergo etiam secundum principia & regulas quas ipsemet posuisti locutionem mentaliter restrictam in verbis Ionæ, non aliter fabricatam, quàm illi ipsi confici velint, de quorum exagitatione stipulatus es. In verbis Isaiæ ad Ezechiam ne eadem more tuo frustra regeram, eadem mentalis restrictio, aut (vt tu loqui mauis) idem sensus præcisus subintellectus, nec verbis expressus explicitè, citra aliam expensionem se prodit. Et quanquam in sensu præciso harum Ionæ & Isaiæ locutionum aperiendo, quod maximè faciendum fuerat, indiligentiam tuam prodidisti, sed consultò quis ille sensus esset subticuisti, quia eo sensu exhibito, mani

manifestè deprehensus fuisses assertor mentalium restrictionum,quarum vis haberi profligator; nos tamen hoc ipso capite; sensum illum præcisum,ac subintellectionem satis exposuimus,vt non sit necesse vltra hærere.

Ludus Barnesij ad dicta de Raphaële agente cum Tobia.

6. De Raphaële malè omnino meritus es, qui eum & *tentatorem* facis, quasi te fugeret cuius id Angeli nomen sit Matth. 4. & *tortorem* quod est etiam alterum Satanæ cognomentum apud eundem Euangelistam *cap.* 18. & denique *pium ludificatorem*. Tantum non dixisti histrionem super scenam non veritati sed fabulæ seruientem, aut de triobolaribus illis spargyricis qui plebeculæ in triuiis imponunt, vnum; tametsi non in compitis multitudinem, sed priuatim Sanctos Dei famulos ludificantem. Quanquam & hoc ipsum satis expressisti, cum ioco omnia ab eo peracta, tibi excidere passus es. Quàm enim id grauiter abs te consentaneè ad Angeli dignitatem scriptum fuerit: quàm serio egeris tam plenum pietatis ministerium in iocum vertendo non exaggero. Dissimulo præterea quàm insuper ineptè addideris in illa locutione,*ego sum Ananias, Azariæ magni filius*, gessisse Angelum personam examinatoris, cui doctrinam personæ, gradum aliquem literarium capessentis exploranti, fas est aliquid alias falsum asseuerare in speciem, vt ex responso constet de candidati idoneitate ac doctrina. Vel certè gessisse personam Magistratus, qui

qui diſtentum in equuleo reum torquet, & adigit ad confeſſionem veritatis. Ita enim planè ferunt quæ habes §. 46. n. 8. iuncto §. 42. n. 9. Has inquam lectoris ludificationes, diſſimulandas video:& condonandas homini, cui propoſitum non fuit difficultatem elidere, ſed quoquo modo, aptè vel ineptè eludere, & reſpondentis perſonam ſuſtinere nihil reuera reſpondendo, ſed vt exitus patefaciet omnia per iocum, & vt fabulæ ſeruiret, agẽdo. Quidni enim Barneſio liceat cum lectore, quod ab Angelo cum viro Sanctiſſimo vſurpatum comminiſcitur? Obiter itaque tantum aduerto, quod eſt per ſe euidentiſſimum, nihil in ea Raphaëlis locutione cum examine ſcholaſtico, nihil cum iudiciaria rei iniuſtè crimen celantis, ideóque tormentis ſubiecti interrogatione, commune eſſe. Sed dimittamus hæc de Sancto Angelo, partim irreuerenter, partim inſulsè dicta.

7. Pergamus ad ſenſum illum præciſum, quem præterea in ea Raphaëlis locutione, vt veritatem eius tueri liceat, admittit Barneſius. Ait namque ſignificatum eſſe, Angelum habere formam externam, repræſentationem, pietatem, & varia accidentia Azariæ. quo eodem ſenſu præciſo, Angelus repræſentans DEVM, dicit ſe eſſe DEVM, Exodi 20. alibíque infinities. Quamquam mox hunc ipſum ſenſum, euertit exhibito altiore, quo vult Angelum dixiſſe ſe Azariam & filium Iſraël, ſignificando coniunctionem & neceſſitudinem quæ ſanctis Angelis cum quibuſuis piis hominibus intercedit, & ratione cuius Angelus repræſentat pios homines, cuiuſmodi erat Azarias. Quẽ ſenſum præciſum, liquet euertere priorem, quia hæc

hæc repræsentatio per charitatem seu verius coniunctio, quæ admodum distortè appellatur repræsentatio, cadit in omnes pios. Repræsentatio autẽ ratione externæ formæ, cæterorúmque sensibilium Azariæ adiunctorum, erat peculiaris Azariæ. Vnde iuxta priorem sensum præcisum, Angelus, æeque se Abrahamum, vel Noëmum, aut alium quemcumque pium hominem, dicere poterat: non item iuxta secundum sensum, qui ad Azariam arctatur. Vt vt sit quemcumque tandem sensum præcisum in illis Angeli verbis excogitet Barnesius, perspicuum est eum sensum cortice externo verborum non exprimi distinctè ac explicitè, sicut erat in loquentis mente. Ergo per congruam subintellectionem supplebatur quod extimæ verborum faciei deerat; & ad summum per externa verba implicitè subindicabatur. At hoc ipsum est, quod locutionem mentaliter restrictam dicimus. Vt proinde manifestum sit, totum illum laborem quo Barnesius in sensu præciso verborum Raphaelis aperiendo defungitur, infeliciter prorsus ei cedere, nec nisi ad confirmandam sententiam quam tanto nisu impetit, omniáque quibus aduersus eam vtitur, eneruanda & labefactanda valere.

Ineptiæ circa dictum Iacobi, Ego sum Esau.

8. Idem prorsus statuendum de eo Iacobi dicto, *Ego sum Esau primogenitus tuus.* Vbi planè possum Barnesio occinere illa Thomæ Waldensis verba *t. 1. l. 1. c. 28. luctatur cum argumento, sicut Iacob cum Angelo, quousque emarcuerit neruus in femore,*

femore, & sua ipsius responsione succumbat. Ait enim Barnesius sensum verborum illorum hunc esse, præcisum quidem sed verum, *Ego sum primogenitus tuus Esau, iure ac priuilegio*, ita vt nomen *Esau* eo loco non designet personam & proprietates indiuiduales Esau, sed personam habentem ius primogenituræ ex diuina ordinatione. Et quamuis Isaac interrogasset de persona physica Esau, tamen attendendo practicam intentionem Isaaci, quæ erat elargiri benedictioné ei cui diuinitus destinabatur, rectè respõsio Iacobi cecidit in interrogationem: quia verè ipse erat primogenitus, cui ex diuina electione debebatur benedictio. Quare concludit Barnesius, non esse quod ad tuendam veritatem dicti à Iacobo prolati censeamus nos adigi ad paradoxum restrictionis mentalis, cum sufficiat sensus præcisus verus quem ex Augustino eruit §. 38. n. 9. & 10. & §. 41. n. 8. vultque hunc esse, quod Iacob dixerit se esse Esau & cætera omnia in speciem falsa protulerit intendens sensum verum à Spiritu sancto ad ea verba mouente illis subiectum.

Verum si vlla vspiam fuit locutio mentaliter restricta, affabrè concinnata; hæc certè est, etiam prout Barnesius eá exponit. Neque Lessius, cuius sententiá tanto impetu exagitandam suscepit, aliud reuera intendit. Sed ex hac Iacobi ad Isaacum locutione, eo qui nunc relatus est sensu spectata, & iisdem verbis expressa, duxit argumentum ad probandú licitum vsú locutionis mentaliter restrictæ ex idonea causa. Estq; verè potentissima argumentatio. Habetur enim in illis Iacobi verbis falsitas in speciem, siue spectando præcisè quod explicitè & distin

distinctè significabatur per verba: quandoquidem Iacob nõ erat Esau, primogenitus Isaac, quod vnũ distinctè exprimebatur ea Iacobi locutione, cui nihilominus suberat veritas: quia Iacob, etiã si natura non erat Esau primogenitus, erat tamen munere ad quod diuina destinatione assumptus erat, ídq; verbis illis subindicabatur, quatenus redditis ad interrogationem Isaaci, factam rationabiliter, siue consentaneè ad voluntatẽ Dei & eum cui ex diuina voluntate debebatur primogenituræ ius & benedictio, quo etiam modo subintellectionem à Iacobo pressam expressit Ioannes de Celaya 4. *Ethic. cap.* 7. Cum autem hæc sit medulla totius doctrinæ de mentaliter restrictis locutionibus ex iusta causa, eámque doctrinam explicatissimè hoc loco tradat Barnesius, considerandum lectori relinquo, an non omnes anathematismi, & conuitia, ac probra, quibus Lessij sententiam singulis prope paginis onerat in ipsius Barnesij caput recidant, valeátque hic illud Psaltis. *Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos.* Et fortassis vt hos suos anathematismos effugeret homo iocularis §. 46. n. 7. aliam responsionem confinxit, nempe hæc per iocum dicta à Iacobo. quæ solutio quanti facienda sit mox patebit.

Iocus Barnesij circa Iudithæ dicta.

9. Iam verò quod Iudithæ ad Holofernem locutiones in speciem falsas, Barnesius inde à mendacio eximit, quod ironicè & irrisoriè ac per iocum prolatæ sint, nec debuerint nisi in exitu & catastrophe agnosci veræ, nunc quidem non excutio,

cutio, quàm commodè ab eo inuectum sit. Video enim aperiri hinc aditum, omnibus quibus iusta causa suppetet verbis deludendi alium, qualis Iudithæ suppetiit, non difficilius deludendi, quàm per locutionem mente restrictam. Quare omnia incommoda quibus inuidiam conflare satagit doctrinæ de locutionibus mentaliter restrictis, hac data porta ruent, non minus quàm si restrictiones & æquiuocationes quæcumque admitterentur. Sed hoc vt dixi nunc non ago. Infra enim multipliciter patefaciam, quàm improuidè Barnesius, simplicitati humani conuictus consuluerit, obstructo fallaciarum aditu per locutiones ambiguas & mente restrictas, apertis autem pluribus ad fallendum ostiis, nec angustioribus, vel aditus operosioris, sed patentissimis & citra laborem peruiis.

Itaque hoc in præsentia dimisso, interrogo duntaxat, an Iuditha irrisoriè & per iocum ac ironicè omnia illa proferens quæ seriò prolata, falsa fuissent, innueret aliqua ratione exterius, nutu scilicet, gestu, aut certo vocis tono (vt fere iocantes & irrisoriè vel ironicè loquentes solent) se non seriò sed ioco & ironicè agere. Non opinor eò amentiæ deuenturum Barnesium, vt censeat prudentissimam fœminam hosti sæuissimo externa aliqua iocorum, ironiæ, ac derisionis indicia præbituram, cum præsenti capitis discrimine. Igitur iocus, irrisio, & ironia Iudithæ, latebat Holophernem, quem ipsa alloquebatur, nec poterat Holophernes ex vllo signo externo distincto à vocibus, reptare ad notitiam latentis ironiæ ac irrisionis. Ipsæ porro voces quas Iuditha proferebat, non

expri

xprimebant explicitè ac distinctè aliud, quàm
uod Holophernes, aliique illi astantes percipie-
ant, quod à veritate longè aberat. Ergo faten-
lum est cum S.Thoma 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. *ad* 3.
verba Iudithæ veritatem tantum sortita fuisse,
secundum aliquem mysticum intellectum, quem si
velimus esse irrisorium & ironicum, (quod non
arbitrör rectè asseri,& saniori ac potiori interpre-
tum parti meritò displicet) parum referet: nam
etiam ironia & irrisio & quæcumque aliæ huius-
modi figuratæ locutiones obiecto in speciem dis-
sonantes (de iis enim duntaxat id dicitur non de
aliis verborum aut sententiarum figuris vt admo-
dum pueriliter declamat Barnesius §. 38. à n. 11.
ad 16.) vt veritatem retineant nec mendaciis an-
numerentur, necesse est vt per rationabilem lo-
quentis subintellectionem externis verbis con-
iunctam,& per ea tantum quatenus sunt hominis
rationabiliter loquentis subindicatam, confor-
mentur obiecto quod enunciatur, cum quo alio-
qui dissonarent,essentque mendacia,nullo vt sup-
ponimus externo signo prodente contrarium eius
quod verba ferunt. Nam si tale aliquod signum
suppeteret, puta gestus, aut ea vocis inflexio quæ
apertè denotaret antiphrasim, nulla esset subin-
tellectio necessaria,ad astruendam huiusmodi lo-
cutionis veritatem. Quia signum illud vocibus
adiunctum, exprimeret explicitè ac distinctè vo-
cum antiphrasim, & contrariam vsui earum vul-
gato, acceptionem.

Crux Barnesio fixa in Christi dicto, De die illa, &c.

10. Tandem circa dictum Christi profitentis suam de iudicij die ignorantiam, hæsit Barnesius æquè infixus in limo profundi, ac circa dicta anteriora hactenus expensa. Quamuis enim visus sibi est emergere interposito sensus præcisi subsidio, tamen eum sensum à subintellectione rationabili quæ in locutione restricta includitur, non differre, satis hactenus monstratum est: & ij ipsi qui locutiones mentaliter restrictas ex eo Christi dicto confirmant, non alium ei sensum tribuunt, quam quem Barnesius præcisum & formalem appellauit, vt iis verborum pedicis lectorem solutionis apparenti nouitate defixum, facilius irretiret. Quod si reuera sensus ille præcisus, implicitè tantum expressus, alius esset quàm quem ex Patribus & Doctoribus superiori capite adduximus, oculatiorem se Barnesius tot SS. Patribus Ecclesiæ luminibus profiteretur; qui crassam hæresim ei loco inædificantibus, hinc Arrianis, inde Agnoitis, non potuissent ad hunc recens cusum sensum aduertere, sed beneficio tantum alicuius rationabilis subintellectionis à Christo factæ qualem supra expressimus, prædictis erroribus occurrissent.

11. Est autem, priusquam hinc abeo, quod Barnesium moneam, tametsi dicam ei non impingam quod Christum prophetam appellet, iuxta D. Thomam 3. *p. quæst.* 7. *art.* 8. & plurimos Patres quorum loca proferunt ibi Suarez *d.* 21. *f.* 1. Vasques *ad eum articulum* & alij, perperam tamen ab

ab eo asseri,quod Christus in hac responsione qua Apostolis negauit notitiam diei nouissimæ, egerit prophetam. Si enim rationem aut etiam nomen ipsum prophetiæ considerasset, vidisset profectò, quàm procul à prophetica locutione absit dictum illud Christi; id quod etiam extendendum est ad pleraque cæterarum personarum de quibus egimus pronunciata in speciem falsa, quæ Barnesius vt latibulum aliquod implexæ solutionis excogitet, prophetias esse diuinat. Incongruè præterea & vt mitissimè dicam, ridiculè, aliquoties in hac disputatione de Scripturæ locis facultatem loquendi reduplicatiuè,& in sensu præciso, nominat priuilegium propheticum de quo locutus sit Christus, aliíque sancti homines, quorum hactenus dicta expendimus. Vt quid enim priuilegium dicitur propheticum,quod cuiuis viro graui, probo atque veraci de quo non præsumatur quod mentiri velit, æquè competit, potestatem eius faciente Barnesio §.37. num. 2. An diuinitus facta est Barnesio copia elargiendi propheticum spiritum,vnáque priuilegium propheticum, cuiuis viro graui ac probo & veraci? An propheticus afflatus iuxta quorundam errorem Barnesio fortè arridentem, merè naturalis est, vt proinde priuilegium propheticum potuerit ab eo soli grauitati & naturali veracitati,cuiusuis quomodolibet probi hominis adiungi? Vtrumuis eligat Barnesius, iudicio Catholicæ Ecclesiæ damnas erit.

Rectène Barnesius circa loca hactenus expensa statuat, posse DEVM *sine culpa mentiri, non item hominem nisi de eius licentia.*

12. Postremò quod aliquoties in expensione locorum Scripturæ circa hoc negotium allegatorum, admonet; si licuit Sanctis sensum aliquem verborum ab extima eorum veluti superficie alienum, intendere ex diuina concessione, fas similiter non esse cuiuis propria autoritate idem præstare: hæc inquam monitio, hominis est qui vel mendacij naturam non satis perspexerit, vel quod mendacibus sæpe incommodat, memoriæ infidelitate laboret. Nam si non licet cuiuis ex idonea causa sensum præcisum & formalem vocibus extimis duntaxat subindicatum, locutioni suæ appingere, ratio tantum est, quia qui ita loqueretur, mendacium admitteret. Id enim est vnicum Barnesij contra locutiones restrictas fundamentum. Atqui nec DEVS ipse mentiri, nec cum aliis, vt licitè mentiantur dispensare potest, cum mendacium sit suapte natura & intrinsecè malum, vt cum D. Augustino & communi sententia posui cap. 2. Ac ne de potentia quidem absoluta posse DEVM mentiri, latè confirmat Gregor. *in* 1. *d.* 41. *quæst.* 2. & alij quos referunt ac sequuntur Suar. *disp.* 3. *de fide sect.* 5. *num.* 6. Valentia 2.2. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 3. *conclus.* 2. contra Hibernicum, Alliacensem, Holcotum, Adamum & Gabrielem. Ergo nec DEVS ipse, eo modo loqui poterit, nec vllus ex eius concessione. Vel si DEO id licet, aut creaturæ ex eius consensu peculiari, æquè absque eo licebit:

licebit: dummodo nec positiuus DEI dissensus interponatur, nec desit idonea causa, quæ potest absque dubio plerumque in humanis rebus, silente DEO interuenire.

CAPVT XII.

Eadem licita vsurpatio locutionum mentaliter restrictarum ex idonea causa, vrgentibus duntaxat simplicitate & veritate, Sanctorum Patrum autoritate communitur.

1. SECVNDVM Scripturas, penes quas per Ecclesiam fidei magistram ac regulam viuam expositas, est summa autoritas apud Catholicos, magni omnino ponderis est autoritas SS. Patrum, *quibus Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit*, vt Augustinus rectè dixit 2. *contra Iulianum*. Quare perpensis in rem nostram Scripturæ locis, sequitur vt quæ fuerit in præsenti controuersia mens Sanctorum Patrum, hoc capite disquiramus. Quanquam liberauit nos bona parte huius laboris, expensio Scripturarum proximè propositarum, per quam occasionem illustria & plurima Patrum eas adhibita mentali restrictione exponentium, loca recensita sunt, quorum aliqua sapidiora regustanda exhibere aliisque additis lectoris mentem ad

instructissima quasi repotia adhibere suauissimum erit.

Mens Patrum in hanc rem prodita inter exponendum Scripturas propositas.

Igitur circa eum Christi locum, quo suam de iudicij die ignorantiam (tametsi eius reuera conscius,) profitebatur, dedi grauissimos Patres Hilarium, *latinæ eloquentiæ Rhodanum* nomenclatore Hieronymo; Ambrosium, *scriptorum inter Latinos florem speciosum*, iudice apud Augustinum Pelagio; Basilium *Spiritus sancti lusciniam* iuxta Nyssenum; *Catholicorum magistrum & diuinum Ecclesiæ vniuersæ Lychnuchum* Hieronymum, iuxta Cassianum denique *fistulam aquæ viuæ & venam fontis æterni* Augustinum, ex Paulino. Alios prætcrea posteriores addidi, quorum apertissima fuit sententia Christum per mentalem restrictionem dixisse, se nescire, non quod reuera nesciret, sed quod nesciret ad prodendum; vel quatenus Magister; cuius, cum rationabiliter discipulos alloquitur, tantum est docere vtilia auditori: atque ita cum futurum esset discipulis nobísque inutile, agnoscere diem illum vltimum, imo potius vtilissimum esset ignorari, *vt dum certa futuri iudicij momenta nescimus*; verba sunt Ambrosij 5. *de fide cap.* 8. *semper tanquam in excubiis constituti, & in quadam virtutis specula collocati, peccandi consuetudinem declinemus, ne nos inter vitia dies Domini deprehendat:* affirmant prædicti Patres Christum dixisse se nescire, subintelligendo *ad dicendum.* Et consequenter admittunt fas esse cuique ex ido-

ea cauſa, ſimilem loquendi cum aliis modum
ſurpare, & Chriſtum qui vbique eſſe debet for-
ia noſtra, imitari hac quoque in parte. Neque
nim id Chriſto ſpeciali prærogatiua conceſſum
olunt Patres, nobis autem negatum. quando-
uidem vt non ita multo ante argumentabar, ſi
obis id negatur, non aliam ob cauſam negatur,
nàm quia mendacium eſt, ſi ita alium alloqua-
ur, vt dicamus nos neſcire quod reuera ſcimus,
bintelligendo *ad prodendum*, vel tanquam Ma-
ſtros, quales eſſe reſpectu alterius non debe-
us, cum docere eum rem aliquam, ſine noſtro
úſve damno non poſſumus. Atqui ſi ſemel ad-
ittamus id eſſe mendacium reſpectu noſtri, fo-
t etiam mendacium reſpectu Chriſti: proindé-
ie in eius ore eſſet inuentum mendacium con-
a Apoſtolum. Igitur plana & aperta prædicto-
m Patrum ſententia eſt, fas eſſe ex idonea cauſa
qui cum mentali reſtrictione. Aut vt omnino
ırneſij os oppilem, fas eſſe cum res fert, negare
mpertum nobis eſſe quod eſt reuera comper-
m, ſubintelligendo *ad prodendum* ſiue *ad dicen-
m ei cui dici non expedit.*

Elucidant egregiè hanc Patrum ſententiam
rba Theophylacti *in cap.* 24. *Matthæi*, qui Chri-
ım ea locutione homines imitatum, ac proinde
rum inter loquendum iuſtas ſubintellectiones
as habuiſſe, in hunc modum tradit, exponens
ım Matthæi locum ad quem Patres eam quam
o doctrinam expreſſerunt. *Docet hoc loco di-
ıulos, vt diſcant non quærere humanam naturam
nſcendentia. Nam dum dicit neque Angeli, ad-
net eos ne diſcere attendant, id quod Angeli igno-*

rant. Et dum dicit, Pater solus, prohibet eos anniti vt discant postea. Quod si dixisset eis; scio quidem, vobis autem dicere nolo, contristati essent vtique, quasi despecti ab eo. Nunc autem dicit, quod neque filius nouit, nisi Pater solus. Sicut & patres sæpe continent quid in manibus, (cultellum v.g. aliúdve quid quod prehensum noceret paruulo) *deinde autem dum quærunt hoc filij, & dare ipsi nolunt, occultant dicentes non habemus quod quæritis, & sic plorantes filios compescunt. Ita & Dominus compescens Apostolos, ne discant de die illo & hora, dixit. Neque ego scio, nisi Pater solus. Scit enim & ipse horam & diem illum,* &c. *sed vtiliter hunc non aperuit. Nobis enim scire non prodest quando erit consummatio, ne ignaui simus. Ignorantia enim nos facit alacres.* Hactenus Theophilactus, disertissimè vt vides Christi locutionem restrictam, ex humano loquendi more (quem proinde ratum habuit,) expressam docens.

Item ad locum ex capite 7. Ioannis.

3. Eum quem dixi sensum plurimorum Patrum in hac controuersia, eruere præterea licet ex illis quæ disputant circa locum illum Euangelij Ioan. *cap.* 7. quo Christus cognatis hortantibus vt ad diem festum ascenderet, nec captaret latibulum, quem aiebant quærere in palam esse; respondit. *Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego non ascendo ad diem festum istum.* Qui locus tametsi iuxta lectionem multorum Græcorum codicum, eum sensum faciat cui nulla subintellectio sit necessaria: legunt enim οὔπω ἀναβαίνω, *nondum ascende,*

non

non autē vt in vulgata legimus, *non ascendam*, vel *non ascendo.* Tamen si vulgatam lectionem retineamus, eiúsque simplicem sensum qui & latinis prope omnibus apud Maldonatum, & Græcis plerisque placuisse videtur, multóque magis cohæret cum Christi consilio, vt idem Maldonatus rectè ponderat: omnino admittenda erit subintellectio.

Et quicquid sit an ipse locus eam exigat, quod nunc non ago, tamen bene multi Patres de quorum duntaxat mente hic sum sollicitus, censuerunt ad veritatem eius loci retinendam, & abigendum Porphyrium (quem inde Christum allatrasse prodit Hieron. *l. 2. aduers. Pelag.*) adhibendam esse subintellectionem, ita vt locutio sit restricta, quod cum veritate non pugnare satis agnoscunt prædicti Patres, eo ipso quod Christo eum loquendi modum tribuunt. Varias illas subintellectiones à plerisque Patribus ad illius loci interpretationem adhibitas, si quis scire auet, adeat Toletum annot. 10. ad illud caput Ioannis, & Maldonatum in eundem locum. Et vnam accommodatissimam suggerit Barnesius §. 48. num. 5. dum cupiens se ex eo loco extricare magis implicatur, tandémque turpiter euertit sententiam suam, dicens sensum Christi fuisse, non ascendam quousque tempus opportunum aduenerit. Quod cum verbis ipsis explicitè non prodatur, fatendum est subintelligi; atque adeo locutio, ipsiusmet aduersarij confessione, est restricta, si verus illius loci sensus spectetur, quem etiam aduersarius ex Francisci Lucæ correctionibus Romanæ Bibliæ, (pax sit Despauterij manibus quos hic Grammaticæ lanius toties turbat,) stabiliri posse contendit. Itaque potest

O 5 locus

locus ille iuxta aduersarium, directè vrgeri pro veritate quam contra ipsum afferimus. Mihi tamen quod interpretem hic non agam, nec loci prædicti verus sensus nunc quæratur, sed tantum quid Patres eius loci occasione prodiderint de veritate locutionum mentaliter restrictarum ex idonea causa, longiore in hoc loco immoratione supersedendum existimo.

Alia Patrum testimonia, Gregorij inprimis & Augustini.

4. Sunt præterea apud aliquos Patres insignia in hanc rem testimonia, quibus absolutè docent, fas esse salua veritate & nullatenus violato numine, vsurpare locutionem quæ iuxta externum verborum corticem videatur falsa, à mendacio tamen semoueatur per iustam subticentiam. Illustrissimè S.Gregor.*lib.6.in* 1.*Reg.cap.tertio*,cum dixisset *Tyrannorum versutiã atque sæuitiam quandoque esse pia fraude deludendam, & obiicienda eis quæ credant, vt nocendi aditum non inueniant*: subdit, id ita præstandum esse,*vt caueatur culpa mendacij, quod tunc bene perficitur, cum illud fit quod asseritur, sed quod fit sic dicitur, vt celetur*; *quia ex parte dicitur, & ex parte reticetur*. Non potuit apertius & explicatius proponere quod hic asserimus.

Subobscurius D. Augustinus *in psalm.* 5. eodem tamen vt arbitror sensu, dixit, in discrimine alienæ vitæ corporalis aut etiam propriæ, non esse quidem vnquam mentiendum, fas tamen esse verum tacere & occultare. Quam occultationem & taciturnitatem, eandem necesse est admittere in hac Augustini sententia, quam in proximè relata

lata

ata ex Gregorio, qui Augustinum imitari solet; ioc est taciturnitatem & occultationem quasi po- itiuam per verba restricta vel ambigua, non au- :m merè negatiuam, quæ ægrè potest vsus illos iabere,ad quorum assecutionem Augustinus veri ccultationem concedit. Fauétque exemplum ffine, quod mox Augustinus ad honestatem oc- ultationis veri aperiendam adhibet: nempe eius ui furentis gladium apud se depositum habens, epofcente furioso negat se redditurum; quæ non ft mera omissio restitutionis vt per se patet, sed ositiua inficiatio ob mutatum domini statum, & ıstam causam eum priuandi re sua. Quia ergo militer Augustinus ait, cum res fert esse tacen- um verum, & occultandum; de ea profectò ta- iturnitate & occultatione positiua videtur agere, uam verbis S. Gregorij proposuimus, & ipse iregorius ex Augustino videtur expressisse.

Suffragium Synesij facto ipso & vsu collatum.

Eruditionem sanctimoniámque Synesij Pto- :maidis Episcopi nemo ignorat qui in politiore iteratura & Patrum lectione hospes non sit. Est pud eum in rem nostram locus insignis *epistola* o5. quem proferre placet vt hominis sanctissi- ıi & sapientissimi facto os aduersarij contun- lam, agnoscátque quos impetat cum in locutio- ies restrictas adeo petulanter bacchatur. Nititur o loco Synesius omni cura subducere se Episco- atui ad quod postulabatur. Itaque vt Theophilo \lexandrino cæterísque quorum intererat inii- :eretur metus lupum pro pastore præficiendi oui- i Christi, imparem se moli illi negotiorum quæ

Episcopale

Episcopale munus consequitur, multis præterea inolitisque sordibus inquinatum profitetur. Describit suam ad omne ludorum genus propensionem, alienam prorsus ab Episcopo, quem ait *diuinum esse hominem oportere, vtpote qui ab omni ludo peræquè atque* DEVS *ipse alienus & inexorabilis esse debeat.* Addit coniugij se nexibus illigatum ad eam diem fuisse, & neque ab vxore prorsus seiungi velle, quod necesse foret præstare Episcopum; neque quod nefarium esset velle cum ea clanculum adulteri instar consuescere. Omnium verò maximè vrget fixum sibi ac certum esse dogmata quædam quæ Philosophus combibisset & demonstratione firmata haberet non abiicere, quáuis cum Christianis scitis non consentientia. *Etenim*, inquit, *nunquam profectò mihi persuasero animum origine esse posteriorem corpore. Mundum cateràsque eius partes, vnà interire nunquam dixero. Tritam illam ac decantatam resurrectionem sacrum quippiam atque arcanum arbitror: longéque absum ab vulgi opinionibus comprobandis. Animus certè quidem Philosophia imbutus ac veritatis inspector mentiendi necessitati nonnihil remittit. Lux enim veritati, oculus vulgo proportione quadam respondent. Et oculus ipse non sine damno suo immodica luce perfruatur. Ac vti ophtalmicis caligo magis expedit, eodem modo mendacium, vulgo prodesse arbitror, contra nocere veritatem ijs qui in rerum perspicuitatem intendere mentis aciem nequeunt. Hac si mihi Episcopalis nostri muneris iura concesserint, subire hanc dignitatem possim ita vt domi quidem philosopher, foris verò fabulas texam: vt nihil penitus docens sic nihil etiam dedocens atque in præsumpta*

a animi opinione permanere ſinens. Sin ita etiam
ouere ſe oportere dixerint, ac Epiſcopum opinio-
bus eſſe popularem, ego me illico manifeſtum om-
bus præbebo. Verba videntur ſubobſcuriora, ſed
nſus eſt: Etiam Philoſophi interdum quamuis
ritatem introſpiciant, captui tamen vulgi ſe ac-
ommodant & ei mendacia in ſpeciem propinant.
go ſi annuant quorum intereſt vt quæ noui eſſe
endacia, diſſeminem prout habentur pro fidei
acitis, nihil mutans in vulgari errore mihi per
ilofophiam comperto, non abnuo fieri Epiſco-
is. Hoc ſi mihi negent quorum intereſt, velint-
ue vt philoſophicam meam ſententiam circa do-
mata prædicta abiiciam, non poſſum aſſenſum
æſtare. Indicant magis hunc ſenſum quæ pro-
imè ſubiicit. Hæc nimirum, *ſi ad Epiſcopale mu-*
us vocer, nolo ementiri dogmata. Horum DEVM,
rum homines teſtes facio. Affinis eſt DEO *veri-*
s, &c. Iterat quæ dixerat de ſua ludendi appe-
ntia & immoderato equorum & venaticorum
anum ſtudio, tandémque denuo inculcat ſe per-
erſa illa quæ retulerat dogmata nunquam ab-
cturum, neque commiſſurum vt ſibi in eis po-
ulo enunciandis lingua ab animo diſſideat.

. Hanc viri Sanctiſſimi ad eiurandum Epiſco-
ale faſtigium omni ope connitentis de ſuis do-
matibus & propenſionibus conteſtationem qui
inus peruaſerunt vt Euagrius *lib.* 1. *c.* 15. *hiſtor.*
: Nicephor. *lib.* 14. *c.* 55. turpiter omnino hallu-
inati ſunt, ſcriptis mandantes, Syneſium Ethnica
dhuc fuligine oblitum quoad aliqua dogmata,
: in eorum aſſertione obfirmatum, permiſſum
ihilominus inaugurari non modo Sacerdotio,
ſed

sed etiam Episcopatu; spe concepta quod plenè tandem ad Christi fidem esset accessurus, depositis omnino prædictis dogmatibus à Christiana fide abhorrentibus, vti tandem factum scribunt. Sed nescio quid illi vel ad Synesij infamiam grauius, vel ad Theophili Alexandrini hominis decretorum Ecclesiasticorum consultissimi supinitatem prodendam accommodatius comminisci potuissent. Synesius enim nulla ex parte infamari grauius potest quàm si in erroribus tam exploratis retinendis obfirmatus fuisse dicatur. Theophilus verò Alexandrinus qui Synesij electionem ratam habuit, bardus omnino censendus esset, huiusmodi hominem Ptolemæis præficiens Episcopum. Quare omnino agnouit Theophilus, agnouerúntque etiam qui Synesium postulabant Episcopum, has contestationes ab eo adhibitas non mendaciter, quod in tã graui materia nimis atrox esset, præsertim in homine eo ipso loco aliísque compluribus mendacium tam acriter insectante, sed per locutionem mente restrictam vt Episcopatus sarcinam excuteret. Nullis enim se artibus & machinis abstinuisse vt eam dignitatem à se amoliretur, fassus ipsemet postmodum est datis ad Ptolemaidis presbyteros literis, quæ inter eius Epistolas (ordine sanè perturbato) vndecimo loco leguntur. Detexit hoc Synesij artificium sagaciter Card. Baronius *anno Christi* 410. *in fine*; idipsum verbis à Synesio præstitum obseruans, quod S. Ambrosius cum ad Episcopatum postularetur factis patrauit: vt videlicet, profligati pudoris mulieres domum admitteret, & in sontes quosdam animaduerti iuberet, vt sanguinarius & impurus audiret,

audiret, sicque indignus Episcopatu haberetur. Quod tantum abfuit vt persuaderet, vt potius eo facto plebem virtutis Ambrosij probè consciam ad feruentiorem postulationem incenderet. Idem igitur Synesio accidit: in verbis & locutione restricta, quod perspicuè locum habet quoad contestationem de ludis & venatione ac non ineundo cælibatu. Subnascitur tamen hic difficultas quoad propositiones spectantes fidei dogmata. cæterum quominus ob restrictã locutionẽ in materia fidei, Synesium eius culpæ insimulemus quã *cap.* 4. admittendam diximus ab eo qui in re fidei æquiuocatione vel locutionis restrictione vtitur; obstare potest persuasio ab eo vt videtur concepta de honestate suæ illius locutionis in eo euentu: eo quod maneret nihilominus vsquequaque intemeratus Dei honor & illibata fidei synceritas, quam probè perspiciebat nulla ex parte fœdandam contestationibus illis errorum quibus præferebat se adhærescere: contra quàm accideret ei qui coram Tyranno aut aliter quoties fidei vel diuino honori dispendium ex huiusmodi verborum plexibus immineret, vellet nihilominus eos vsurpare. Itaque non vtor doctrina Archidiaconi in *cap. vtilem* 22. *q.* 2. perperam existimantis fas esse ex graui causa profiteri exterius hæresim aut errorem adhibita locutione restricta, sed cum aliquem Synesij in ea locutionum restrictione ea ex parte næuum admittam, materialem potius quàm formalem, quippe ex tali iudicio animi in solam declinandi honoris cogitationem intenti profectum; ac proinde obiectiuè quidem næuum & malum, formaliter autem ob conditiones operantis

tis & à vera coram DEO culpa liberū, mitius tamen cum sanctissimo & doctissimo Præsule ago, quàm qui eum aliter quàm per restrictam & artificiosam locutionem in tanta (vt arbitrabatur) necessitate vsurpatam,locutum volunt.

7. Omnino igitur censuit Synesius locutiones restrictas ex iusta necessitate vsurpatas, nihil veritati, nihil virtuti per se loquendo incommodare. eáque ratione fas sibi duxit suum & equorum & canum venaticorum studium, & ludendi animíque relaxandi appetentiam & rei vxoriæ cupiditatem obtendere declinationi Episcopatus. Quod si bona fide idem sibi in ea necessitate licere duxit circa quasdam fidei repugnantes propositiones, cum tamen in eo negotio nulli duplicitati aut implexitati locus esse debeat, perspicuum est quàm ille intrepidè ac securè idem in aliis materiis per se loquendo aliáque virtute non obstante quàm veritatis & simplicitatis : itémque eadem aut grauiore necessitate posita idem habiturus fuisset honestum & à vitio immune. Quid quod disertè & in actu signato homini Philosopho ne periculum plebi creet, facultatem datam agnoscit nonnihil cedendi necessitati mentiendi, hoc est vrgente necessitate non exponendæ apertè mentis suæ, vsurpandi verba quæ nisi interna subintellectione supplerentur, ac si cortice tenus pensarentur mendacia apparerent. ideóque interdum breuitatis causa & ad longam circumlocutionem declinandam mendacia vno verbo dicuntur. quæ rigoris laxatio in vocibus *mentiendi* atque *mendacij* multis imposuit vt arbitrarentur à plerisque antiquis dealbatum mendacij Æthiopem & ad-

missam

ṅissam in necessitate eius honestatem, cum tamen ȧntiqui illi mendacium propriè dictum iis ipsis ȯcis quibus eam doctrinam proferunt exhorrueṙint, vt proximè in plerisque Græcis Patribus maṅifestum faciam. Hoc igitur sensu Synesius hoṁini Philosopho vrgente necessitate, V.G. ne turṗas intempestiuè ferat aliarum virtutum prætereṙquam veritatis & simplicitatis obligatione seclusȧ concessum supponit vsum mentiendi, id est, ṡus implexè & restrictè loquendi vti ipsemet hoc loco fecit: quamuis mendacij propriè dicti dedecus & hoc loco prodita veritatis affinitate cum Deo & sub initium orationis de regno, veritatem verborum nobilitatem nominans, & alibi non semel exosum sibi ac inuisum esse apertè docuit.

Insignis locus Dorothei ex Agathone.

8. Exquisitè omnino hanc ipsam occultationem positiuam per restrictam locutionem ex idonea causa adhibitam, mendacio eximit S. Dorotheus *doctr. 9. n. 7.* confirmátque etiam Abbatis Agathonis autoritate, præmissa longa mendacij & duplicitatis exagitatione, ne sit suspicio defensi per eos mendacij. Locum adscribo quia est in hanc rem planè luculentus. *Interdum alicuius rei necessitas incumbit, quam nisi parumper occultaueris dissimulauerisque, in maiorem turbationem & afflictionem conuertetur. Quando igitur huiusmodi casus occurrerit, & nouerit homo coactum se eiusmodi necessitate, mutet verba, variet sermonem, ne grauior fiat afflictio, & maior vt dixi turbatio, maiúsque periculum atque discrimen. Quemadmodum dixit Abbas Alo-*

P *nius*

nius Abbati Agathoni. Ecce, inquit, duo viri iuxta te cædem patrarunt. Alter ad cellam tuam fugit. Ecce Princeps seu Iudex illum quærit, interrogat te vtrum homicidium & cædes illa coram te sit perpetrata, & apud te sit homicida. Nisi te moderatè ac prudenter gubernaueris, ad supplicium mortis hominem trades. Quando igitur ait, discrimen aliquod ingens ingruerit, licere puto. Ita quidem habet Dorothei locus ex Chrysostomi Calabri Cassinensis Monachi interpretatione: sed apparet locum esse mutilum: & sensum non luxari modò, sed vix consistere. Sic igitur legendæ extremæ periodi, ex interpretatione Hilarionis Veronensis, quam Margarinus tomo 2. Biblioth. inseruit, respondétque Græco Dorothei contextui, qui habetur in Orthodoxographia. *Abs te petit vbi sit homicida. Numquid huiuscemodi hominem in mortem tradas, an verba commutes? licere, ait, puto in tali articulo & necessitate.* Atque ita vides constare sensum Dorothei, qui alioqui hiaret. Pergo ex nitidiore & synceriore Calabri interpretatione. *Nec sis tamen vsque adeo securus & supinus ac socors, sed resipisce, pœnitentiam age, lachrymas funde, & plora coram* DEO: *atque hoc tempus reputa vt tempus tentationis. Neque id sæpius ac frequenter agas, sed semel in multo tempore. Quemadmodum enim theriaca, vel aliqua purgatio; si quis ea frequenter vtatur, lædit potius quàm iuuat; si verò semel tempore necessitatis illam assumpserit, plurimum confert. Sic itaque re hac vti debemus, vt non nisi in summa & extrema necessitate, verba mutemus, non frequenter, sed longissimo interuallo, nec sine magno timore ac tremore, ostendentes* DEO *& propositum & voluntatem*

intatem nostram, & necessitatem vrgentem. Dictum Abbatis Agathonis, refert etiam Climacus *gradu* 2. illudque præmissa accurata mendacij exagitatione ratum habet, vt liquidò habetur ex Commentario Ioannis Raythu antiqui monachi, ipsique Climaco æqualis ad eum locum.

Ad vim porro huius testimonij, in quod tam multi Patres consentiunt perspiciendam, aduertendum diligenter est de qua veritatis occultatione licita, & à mendacio libera ob vrgentem necessitatem, agere proposuerit Dorotheus. Certè non de alia quàm de ea quæ fit per mentionem & versionem verborum. Quid autem sit mutare verba apud Dorotheum eo loco, intelligitur ex illis quæ paulo ante præmiserat n. 6. agens de mentiente. *Si rem,* inquit, *quamlibet concupiscit, & appetit, non audet dicere, rem illam desidero ac concupisco; sed sermonem peruertit & amphibologia seu circumlocutione vtitur* (in Græco textu duntaxat habetur, στρέφει λόγους) *dicens; hoc patior, hac re mihi opus est, huic rei subditus & obnoxius sum: & toties mentiri pergit, quoad desiderium & cõcupiscentiam suam expleat.* Hinc liquet *mutare verba* idem esse quod mentiri reipsa vel in speciem. Vtroque enim modo ea verba accipit his locis Dorotheus. Nam mentitur reipsa, is quem refert verba mutantem, ac peruertentem ad explendam concupiscentiam: mentitur autem in speciem is qui ex Abbatis Agathonis monito mutat verba ob vrgens discrimen, negans se nosse vbi sit quem non ignorat domi delitescere. quod est vt Calaber vertit, circumitu vti, & amphibologiam (vt aliqui etiam loquuntur) insensibilem adhibere, id est,

locutionem restrictam. nec poterit abnuere Barnesius qui §. 8. n.7. mutationem illam verborum cuius fit mentio Deuteron.16. v.19. de ea quam dixi mutatione vult intelligi, quamuis ea interpretatio admodum ineptè ei loco Deuteronomij aptetur. Quare manifestum videtur Abbatem Agathonem, vnáque Dorotheum, licito in necessitate restrictionum mentalium vsui astipulari. Quod enim idoneam restringendi causam exigant, non est quod moneam.

9. Tantum superest scrupulus circa eam pœnitentiam quam indicunt ei, qui etiam ex tanta necessitate quantam describunt, verba peruerterit. Id enim indicare videtur iubesse peccatum ei mutationi verborum, siue restrictæ locutioni, tametsi factæ ex graui causa. Sed dicendum est, non deposci pœnitentiam ex eo quod peruersio illa verborum mala sit: stultum enim foret præbere consilium admittendi, quod mox largo lachrymarum imbre abluere cogaris. Idcirco igitur deposcitur pœnitentia & fletus ab eo qui ex iusta necessitate restrictè loquitur, quia periculum est ne limites concessos transgressus sit; aut ne causam restringendi, eiúsque idoneitatem minus quam par erat æstimauerit. Item quia verendum est, ne à Deo in hoc tentationis tempus deuenire permissus sit, ob aliquod peccatum, quod proinde fletu ac pœnitentia congruente sit diluendum. Nec plura circa testimonium Dorothei. Cuius autoritas non debet videri modica, cum ob summam Scriptoris illius pietatem, & peritiam rerum Asceticarum, tum ob insigne syncerissimæ fidei ac sanctitatis eius testimonium quod extat apud

lauda

.udatissimum Patrem, Theodorum Studitam *in* *'estamento cap.* 4. qui nihil se apud Dorotheum ierati dissonans, sed omnia potius bonæ frugis eprehendisse testatur. Quomodo tamen tempe-indum rectéque accipiendum sit, quod ait Do-otheus, licitum esse vsum huius mutationis ver-orum inter respondendum Iudici, legitimè vt upponitur interroganti, discussum est supra c.4.

o. Imitati haud dubiè sunt Abbas Agathon & Dorotheus, anteriores plerosque Græcos, quorum :a fuit sententia, obductione veritatis per verbo-:um mutationem siue restrictionem, non secus ıtendum esse ac medicamento. hoc est non nisi ex iusta & proportionata causa, quæ necessitatem aliquam sic loquendi inducat: nec frequenter, sed perrarò adhibendam esse, quod periculi ple-nissimum sit huiusmodi artificio assuescere. Nam neque pharmaca adhibet quis, si sapiat & sanitati consultum velit, nisi ex necessitate: & qui eorum parci non sunt, facile valetudinem exterminant potius quàm foueant, aut promoueant. Et ita hu-iusmodi similitudinem aptabat paulò ante Doro-theus: quem propterea expressisse dixi anteriores Græcos Patres, quorum fuit in hoc negotio ea comparatio. Præcipui sunt, Origenes, Chrysosto-mus, Cassianus. Hunc enim saltem institutione Græcum, Græcis Patribus annumerare liceat, siue Græcè scripserit, quod Trithemio aliisque non-nullis placuit, siue (quod ipsemet in Institutionum præfatione testatur) latinè, vt propterea Photius *Cod.* 197. eum Romanum scriptorem nominet.

Testimonium Origenis, & quid in eo reprehendendum hac in parte.

11. Origenis hunc locum ex *lib. 6. stromatum* refert Hieron. *l. 2. aduersus Ruffinum*, cuius testimonio liquet hallucinatum Salam 1. 2. *tract.* 14. *d.* 23. *f.* 9. cum negauit Origenem conscripsisse libros stromatum. *Indignantur*, inquit Hieronymus recolens quod *episto. 65. ad Pammachium* data, scripserat, *quare Origenistas scripserim inter se orgijs mendaciorum fœderari. Nominaui librum in quo hoc scriptum legerim, id est, sextum stromateon Origenis, in quo Platonis sententiæ nostrum dogma componens, ita loquitur. Plato in tertio de Republica libro. Veritas quoque sectanda magnopere est. si enim vt paulò ante rectissimè dicebamus*, Deo *indecens & inutile mendacium est., hominibus quandoque vtile; vt vtantur eo quasi condimento atque medicamine, nulli dubium est, quia huiusmodi licentia medicis danda sit, & ab imprudentibus remouenda. Vera, inquit, asseris. Ergo principes vrbium, si quibus & alijs hoc conceditur, oportet aliquando mentiri, vel contra hostes, vel pro patria & ciuibus: ab alijs verò qui vti mendacio nesciunt, auferendum est omne mendacium.* Hactenus Platonis verba exscribens Origenes qui pergit. *Et nos igitur illius præcepti memores, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, non debemus dicere; quis est proximus meus? sed considerare quomodo Philosophus cautè dixerit;* Deo *indecens & inutile esse mendacium, hominibus interdum vtile: & quod ne pro dispensatione quidem, putandus sit* Devs *aliquando mentiri. Sin autem commodum*

iodum audientis exegerit, verbis loquitur ambiguis, ṙ per ænigmata quæ vult profert: vt & veritatis pud eum dignitas conferuetur, & quod noxium esse oterat, si nudum proferretur in vulgus, quodam te-uim velamine proferatur. Homo autem cum incum-it necessitas mentiendi, diligenter attendat vt sic tatur interdum mendacio, quomodo condimento at-ue medicamine vt seruet mensuram eius, ne excedat rminos quibus vsa est Iudith contra Holophernem, ṙ vicit eum prudenti simulatione verborum. Imite-ır Hester, quæ Artaxerxis sententiam diu tacita entis veritate correxit. Et in primis Patriarcham acob, quem legimus benedictiones Patris, artifici im-etrasse mendacio. Ex quo perspicuum est, quod nisi a mentiti fuerimus vt magnum nobis ex hoc aliquod uæratur bonum, iudicandi simus quasi inimici eius ui ait, Ego sum veritas. Hæc Origenes scripsit, sub-it S. Hieronymus, *negare non possumus: scripsit in s libris quos ad perfectos & ad discipulos loqueba-ır, docétque Magistris mentiendum, discipulos au-m non debere mentiri. Qui ergo bene mentitur, & bsque vlla verecundia quicquid in buccam venerit, nfingit in fratres; Magistrum se optimum pro-at.*

2. Euidentissimum est, S. Hieronymum sen-entiam Origenis tanquam mendacio patrocinan-em abiicere. Vt tamen quæ verè fuerit Origenis ententia perspicuum fiat, obseruandum est, quod . Hieronymus obiter attigit; nimirum conferri o loco siue componi Platonicum dogma de iendacio, cum Christiano: & primum quidem roferri quæ fuerit Platonis sentétia de mendacij fficiosi honestate, mox autem temperari & ex

P 4 parte

parte corrigi, vt aptetur ad vsum Christianis concessum. DEVM ergo negauerat Plato, approbante Origene, mendacium vsurpare, quod vt liquet ex calce libri secundi de Republica (quo se refert idem Philosophus in verbis ab Origene adductis ex initio libri tertij) non spectat ad mendacium verbale, sed ad mendacium vt ita dicam reale, quod à Poëtis DEO affictum exagitat eo loco Plato. Fingebant enim Poëtæ DEVM esse *præstigiatorem, & veluti ex insidijs aliàs alia sub specie apparere, & aliquando quidem alium fieri, suámque speciem in multas formas commutare, aliquando autem nos fallere, inanésque de se species nobis ingerere noctu euagantes, peregrinis & variè transformatis assimilatos.* His omnino verbis mendacium à Poëtis DEO tributum refert Plato in fine libri secundi citati, & hoc est mendacium quod DEO indecens & inutile affirmat ibidem, & initio libri tertij, annuente vt retuli Origene: qui eo lubentius descendere in eam quoad DEVM sententiam videtur, quod Ethnici Philosophi non satis perspectam habentes assumptæ à Verbo humanitatis rationem, & certis argumentis persuasum habentes DEVM non posse substantialiter commutari in aliam naturam, eo adigere se putabant Christianos, vt dicere deberent, Verbum non nisi tanquam præstigiatorem exhibuisse se visendum hominis forma ac specie: non quod homo reuera esset, sed quod mendaci obiectu humanæ formæ, hominibus ludificatus, & homo habitus esset. Ita enim planè constat ex Celsi Philosophi contra Christianos disputatione, quam exhibet Origenes *libro 4. aduersus eundem Celsum*, non multis ab

initio

initio paginis. Tale igitur mendacium à DEO cum Platone ablegat Origenes, tametsi eodem libro 4. contra Celsum apertè docet, etiam si DEVS nihil tale pro nobis fecerit, vt de Christianorum sententia fingebat Celsus, tamen nihil fore absurdi si id faceret, & quod Medici erga ægrotos factitant, dissimulata veritate, mendacio tanquam medicamento vsus, necessitati nostræ subueniret. Hæc Origenes eo loco.

Ex quibus lux affulget ei eiusdē loco, quem ex Hieronymo retulimus; constátque quomodo accipiendum sit, quod ibi absolutè Platonicam sententiam referens de mendacio DEVM dedecente tradiderat. Nihilominus enim prudentem & ex hominis bono factam veritatis dissimulationem, quam mendacij nomine apertè donat libro illo quarto contra Celsum, vsurpari à DEO posse, perspicuè admittit. Dei autem imitatione, idem hominibus liberum esse vult & inter agendum quod aliis possit esse erroris occasio, & inter loquendum, dummodò attentè obseruent ne ex causa non idonea concessum sibi existiment huiusmodi vsum mendacij. Quo nomine quoad mendacium in verbis positum, intelligit locutionem mentaliter restrictam, vt docent locutiones Iudithæ & Iacobi quas in exemplum profert. Nec abs re nomen mendacij tribuitur huiusmodi locutioni, cum in speciem ac eo præcisè spectato quod explicitè proponitur, sensibúsque obiicitur, locutio restricta, obiecto dissonet.

13. Constare igitur existimo vsum restrictæ locutionis tanquam medicamenti, id est, non nisi ex necessitate & idonea causa vsurpatum, placuisse

Origeni : indéque S. Dorotheum, adhibita illa ipsa medicamenti similitudine, idem tradidisse. At præsentio, non defore qui existimet Origenis autoritatem plus huic sententiæ officere, quàm commodare : quandoquidem nominatim S. Hieronymus hoc Origenis placitum repellit, tanquam Christiana puritate indignum. Verum censura Hieronymi, vt ex postremis verbis supra ex eo propositis manifestum est, cadit duntaxat in mendacium propriè acceptum, de quo verissimè dicitur esse indignum Christiana synceritate, & omnino deuitandum Christiano. Infert enim ex hoc Origenis placito S. Hieronymus, fas fore effundi in mendacia, & pro arbitratu comminisci de aliis quiduis impium, moxque effutire. Origenes autem certos mentiendi terminos fixerat, iusta necessitate definitos. Quare aliter mendacium Origenes, aliter S. Hieronymus accepit. Et meritò tamen S.Hieronymus, illam Origenis sententiam reiecit, sumptam prout verba sonant, quod posset ea sententia crudè à plerisque accipi; nec tantum mentalibus restrictionibus, quæ non nisi in speciem mendacia sunt, sed etiam propriè dictis mendaciis efferendis ansam præbent. Qua in re imitatum existimo S.Hieronymum, quod Aristoteles sæpe erga Platonem seruat, ac etiam erga alios antiquos, vt notat Franciscus Georgius *in Harmonia Cant.* 1. *tono* 2. *cap.* 12. vt nimirum ad præcidendam errorum causam, eúmque philosophandi modum res iam satis per se obscuras verbis insuper obscurantem, eliminandum; improbaret plerumque eorum sententias secundum verborum corticem spectatas, quod Platonis circa

ca Ideas confutatio videtur euincere, vt plenius traditur *in natur. Theol. dist.* 1. *num.* 43.

Loca ex Chrysostomo in rem nostram.

14. Venio ad Chrysostomum, qui locutiones restrictas Abrahami & Iacobi ex necessaria causa vsurpatas, approbat *hom.* 32. *&* 53. *in Gen.* sed optimè *homil.* 5. *de pœnit.* expendens responsum Rahab meretricis. *Fide*, inquit ex Apostolo, *Rahab meretrix non periit cum incredulis, exploratores excipiens cũ pace, & remittens alia via. Atque respice quomodo multa cum sapientia bonam eius inferunt voluntatem. Cum enim transmissi à Rege sunt qui exploratores quærerent, dicunt ei: si ingressi sunt ad te viri? Ipsa verò ad eos. Ita, inquit, ingressi. Prius veritatem ædificat, atque ita mendacium inducit. Nequaquam enim mendacium ex se creditur, nisi præueniens veritatem ostenderit: propterea qui creduliter mentiuntur, prius vera fatentur, atque omnibus manifesta, deinde mendacium inducunt ac dubium. Ingressi ad te inquiunt exploratores? Dicit sic: si enim à primo dixisset, non; ad scrutinium prouocasset abeuntes. Sed ingressi sunt, inquit, & egressi eadem via; persequimini & comprehendite eos. ô bonum mendacium, ô bonum dolum, diuina non tradentem sed pietatem custodientem.* Vides Chrysostomum apertè, locutioni restrictæ ex necessaria causa, atque adeo ad modum medicamenti vsurpatæ, patrocinari. Quod autem eam mendacium appellat, ad externam eius faciem respicit, qua mendacium apparet, vt de Origene iam dixi.

Copiosius, ac plenius in hoc argumento versatur

tur idem Chrysostomus, ad finem libri primi de sacerdotio, vbi expostulante Basilio, *quod animum suum tanquam manu coram eo gestasset, illique tradidisset: ipse verò Chrysostomus è contra dolum adhibuisset aduersus eum cuius dicta factáque omnia, syncera, simplicia ac dolo vbique carentia, nunquam non expertus esset*, subinfert Chrysostomus, fraudem siue facto siue verbo dummodò recto animi iudicio admissam, reprehensione vacare, esséque laude dignam, & multis carò stetisse quod ea abstinuerint. Ad extremum verò longam dissertationem de laudabili circumuentionis & fraudis vsu hac clausula obsignat. *Fraudis quidem magna vis, modò ne fraudulento animo fiat: quam ipsam tum, ne fraudem quidem nominandam putauerim, verùm œconomiam quandam potius ac sapientiam artémque, qua possis è mediis iisque imperuiis desperatarum rerum angustiis, difficultatibúsque, correctis & emendatis animi vitiis euadere.* Mox etiam huiusmodi fraudem in Iacobo laudat, qui se Esau dicens, patris benedictionem præripuit. Vt videas, planè Chrysostomum eo loco etiam fraudi illi quæ verbis mente restrictis perficitur, qualia illa Iacobi verba fuerunt, astipulari.

Hæc porro dicit non vnus aliquis è plebe Doctorum cuius cespitationē ac lapsum non sit graue concedere, sed is quem Isido. Pelus. *Ecclesiarum omnium oculum*, nominat, *lib.* 1. *epist.* 156. *Quem ipsimet Ethnicorum sapientes*, eodem referente *l.* 2. *epist.* 42. *ad stuporem demirati sunt:* Quem Proclus Constantinopol. in panegyr. *Scripturæ impollutæ à* DEO *inspiratæ bibliothecam, diuinum thesaurum intelligentiæ, vehemens diluuium hæreticorum,*

rum, hominem lingua cœlis altiore, Magistrum Euangelica tonitrua temperantem appellat: Quem denique ipsius quondam alumnus Cassianus *lib.7. de Incarnat. cap.* 31. *ad Ioannis Euangelistæ similitudinem & discipulum* IESV *& Apostolum quasi super pectus Domini semper affectúmque discubuisse*, atque adeo purissimam & incorruptam doctrinam exhibuisse rectè dixit. Vt magis mirandum sit, eum recens apud vnum aut alterum, in hoc ipso negotio malè audire cœpisse.

Suffragium Cassiani.

16. Reliquus est Chrysostomi discipulus ac laudator, hic ipse quem modò retuli Ioannes Cassianus. In hunc præsertim tanquam in mendacij & falsiloquij patronum, calamos strinxere permulti: nominatímque Sixtus Senensis *lib.5. biblioth. annot.* 107. Cuychius *ad eiusdem Cassiani collat.* 17. & ad eandem Ciaconius. Perspicuè sanè *lib. 5. instit. cap.* 37. Archebium, mendacio charitatis, (ita enim loquitur,) alios circumuenientem commendat. Vide & *cap.* 39. Sed plenissimè & explicatissimè *collat. illa* 17. *cap. item* 17. *ait taliter de mendacio sentiendum, atque ita eo vtendum esse, quasi natura ei insit ellebori: quod si imminente exitiali morbo sumptum fuerit, fit salubre: cæterum absque summi discriminis necessitate perceptum, præsentis exitij est.* Et mox prolato exemplo Rahab, quæ salubriter vsa fuerat mendacio, & Dalilæ cui mendacium è contrario fuit exitiale, concludit. *Quando igitur graue aliquod imminet de veritatis confessione discrimen, tunc mendaciorum sunt recipienda*

perfugia;

perfugia; ita tamen vt reatu humilis conscientiæ salubriter mordeamur. Vbi autem nulla conditio summa necessitatis incumbit, omni cautione mendacium velut mortiferum deuitandum est; quemadmodum de ellebori diximus potu, quod salubre est quidem, si tunc demum sumatur cum ineuitabilis atque mortifera imminet ægritudo: sin verò integra & imperturbata corporis sanitate sumatur, statim ad præoccupanda vitalia, vis pernitiosa peruadit. Longum foret percensere cætera, quæ eodem & sequentibus capitibus disputantur in hanc sententiam.

Nihilominus Cassianum, mentaliter restrictam locutionem nomine mendacij eo loco appellasse, coniectura fit ex postremò relatis eius verbis tam apertè expressis per Abbatem Agathonem apud Dorotheum *doct.9.* quum de restrictione mentali ageret, vt supra expendimus: Vnde etiam petenda est explicatio morsus illius cõscientiæ quo Cassianus vult premi eum, qui ex necessitate mentitur in speciem, id est, mentaliter restringit locutionem suam. Lectum porro à Græcis Cassianum, tametsi Latinè primò conscriptum, constat ex Photio. Ad hæc tam grauia sunt, quæ ad mendacij ex iusta necessitate prolati honestationem, proferuntur bona parte collationis allegatæ, vt incredibile foret, sicut circa gratiam contigit, non etiam in hoc negotio fuisse euenturum: nimirum vt impetiti hac collatione circa mendacium Augustini, suspectus factus Cassianus, alicuius in se Prosperi spiritum Augustini æmulatorem concitaret, quod tamen nominatim quoad hanc mendacij in necessitate liciti occasionem, ab aliquo tentatum ante Dionysium Carthusianum,

non

non memini legere. Itaque coniicere ex eo circa hoc punctum veterum silentio licet, compertum illis fuisse Augustinum de mendacio propriè dicto egisse, illudque meritò damnasse: Cassianum autem in necessitate approbasse duntaxat vsum mendacij, quod specie externa mendacium videatur, etiam si reuera non sit mendacium, sed locutio restricta.

17. Hæc est mea de Origenis, Chrysostomi, ac Cassiani, hac in parte recto sensu, opinatio: Tametsi ob erroris periculum, ac ne quis locutionem restrictam, quæ est latè dictum siue specie externa mendacium, confundat cum mendacio simpliciter dicto, quo contra mentem propriam itur loquendo; consultius omnino posteriores Patres ac Doctores modum illum loquendi castigarunt, & mendacij vsu prorsus repudiato, solas locutiones mente restrictas vel ambiguas, quibus veritas ex parte tegitur, vsurpandas in necessitate asseruerunt. Ac ne Barnesio stomachum moueam, qui eos Patres pro sententia vera adduxerim, quos ipse tanquam exploratos mendacij patronos damnat §.26. duos illi S. Benedicti filios, opinationi meæ suffragatos, profero: D. Claudiū Millhardum *t.2.directorij Parochorum tract.de sacram.pœnitentiæ c.* 80. *n.* 3. & D. Alardum Gazæum *ad collat* 17. *Cassiani cap.*8 *litera* b. qui prædictos Patres in eum quem dixi sensum accipiendos docent.

Non abs re huic capiti finem imponam verbis Cæsarij dialo. 1. *Non quædam propriè mea leuiaque protuli, sed quæcumque clarorum beatorumque Patrum prata peragrans, de illorum roseto collegi. Quorum rosæ, aqua latere Dei ac Verbi quod carnem assumpsit*

sumpsit manante, rigantur, & à iugi sanguinis indidem orti riuo, rubro colore tinguntur, totumque mundum suaui odoris fragrantia replent. Qui & splendore suo firmamenti luminaria vincunt & vita sermonem continent. Quorum ellychnium nunquam decidit, & lucerna non comminuitur, & oleum non absumitur, & lampas non quassatur, & flamma non extinguitur. Nam crucem gestant pro virga, Euangelia pro pera, charitatem pro pedo ac fistula, quibus omnibus Christi gregem rationis participem pascunt.

CAPVT XIII.

Anteloquium ad mox proferenda Doctorum pro licitis restrictionibus testimonia, vbi etiam de eminentissima apud Barnesium Genesij Sepuluedæ autoritate.

1. SI ad Doctorũ suffragia veniatur, aduersarius insigni planè confidentia, triumphũ sibi ante victoriam canit, vnius Genesij Sepuluedæ, cuius laudum frequens est buccinator, autoritate fretus. Eius enim testificatione, doctrina hæc de licito vsu restrictionum mentalium, admodum nouitia est, nec Gabrielis Bielis ætate vetustior; cum tamen constet Gabrielem non multo ante ipsum Genesium floruisse. Vnde modestè de more Barnesius, concludit, sententiam Lessij, *verè esse minutorum & modernorum Theologorum commentum.*

Quantum

Quantum momentum in Geneſij Sepulueda autoritate in hac cauſa.

Nunc in grauiſſimis quos mox referam Doctoribus deſpiciendis ac deſpuendis typhum homine Monacho indignum, priuſquam comprimo, & apertè oſtendo quanta fuerit Geneſij & Barneſij hallucinatio, præmonitũ velim Barneſium, minùs fortaſſis ab ipſo è re ſua factum, quod in Geneſij laudes tantopere totieſque effuſus ſit. Inprimis quia Geneſius, *vir ſuo ipſiuſmet iudicio valdè doctus*, vt de eo etiamnum ſuperſtite ſcribit Melchior Canus 11.*de locis cap.*2. & autore Banne 22.*q.*10. *artic.*10. *dubio* 4. magis in humanis literis quam in diuinis eruditus, plerumque liberiore quàm Theologum deceat ingenio, doctrinæ non ſanæ aut ſuſpectus, aut notatus fuit. Quod intelligi poteſt ex cenſura Complutenſis Academiæ quam Aluarus Gomeſius *lib.* 8. *de Geſtis Franciſci Ximenij* pronuntiaſſe refert quamdam Geneſij doctrinam non eſſe ſatis tutã, & librum ab eo cõſcriptum ſuppreſſione damnaſſe, quod & à Regio Senatu comprobatum teſtatur. Idem intelligi poteſt ex parænesi ad eum Petri Serrani, monentis abrupta vitare, & tritam Theologis viam non dedignari. Nam etiam vacare culpa ſimplicem fornicationem, de eius ſententia iactatum erat. Et ne rumoribus quos falsò in eum iactatos malo, videar hominis apud aduerſarium eminentiſſimi famæ inſidiari, non puto Barneſio incompertam eam Geneſij temeritatem, ab ipſis Hiſpanis, Victoria, Cano, Molina aliiſque omnibus cum contumelia reiectam; qua

Q aulicus

aulicus Theologus, vt quos alioqui putabat non bono iure primum subactos Indorum plerosque, firmaret iis qui subegerant, & ad alios pari cum res ferret iure subigendos aditum aperiret; nouos iusti belli titulos commentus est, quibus Hispano militi potestas fieret occupandi eorum regiones, à quibus ad eam diem liberis, nulla iniuria violatus esset. Non est igitur tantum autoritatis pondus in Genesio, quin vt circa alium Doctorē ludit Olkot facile nō sit cuiuis illud abiicere, seque exonerare cum primum se eo grauari senserit. Ego sanè debitam Genesio laudem nec si mihi aduersaretur vllatenus imminutam velim, memor insignis sententiæ quæ extat apud Hiero. epist. 65. *Nec bonis aduersariorum, si honestum quid habuerint detrahendum est: nec amicorum laudanda sunt vitia; & vnumquodque non personarum, sed rerum pondere iudicandum est.* Reuera tamen Genesius, politiore literatura imbutus, Caroli quinti non malus Historicus fuit, Theologus non fuit: quamuis quod Canus supra scribit, à Theologicis non abhorruerit, id est, vt cumque tinctus Theologicis studiis fuerit.

Barnesius iudice Genesio quem appellauit, minutus Theologus & commentorum fabricator.

2. Quid si verò Barnesium ipsum iudice Genesio minutis Theologis commenta in hoc negotio cudentibus annumerandum euincam? Expendat lector & iudicet. Negauit quidem Barnesius admittēdas esse eas restrictiones quæ sint puræ mentales

tales, seu quarum per externam locutionem nulla ac ne implicita quidem fiat expressio. Quæ autem restrictiones mentales aliquatenus verbis subindicantur, eo quod in ipsis circunstantiis proferatur enunciatio, in quibus necesse sit eam aliquatenus attingere conceptum mente retentum, nec nisi implicitè expromptũ: huiusmodi inquam restrictiones à Barnesio admittuntur, vt patet ex §. 29. quantumcumque annitatur toto opere vt id tegat,& omnes à se restrictiones exagitari persuadere conetur,quod pacta ab eo conuenta ferebant. Et quamquam non me latet quàm constanter perstet in hoc placito Barnesius, quem infra constabit cum nulla eum vrget autoritas vel ratio cui dissoluendæ ea aliquarum restrictionum admissio sit necessaria, stare pactis conuentis,& has quoque restrictas locutiones hîc à se extortas repudiare: tamen loco allegato & aliquoties alibi pressus autoritatibus vel rationibus eas admittit, quod ad præsens institutum sufficit. Nam neque Nauarrus, constantissimus restrictionum assertor:neque Lessius qui eas probabiliter concedi posse dixit & idcirco præ omnibus Barnesij contra restrictiones zelum ac stomachum sustinuit:nec denique vllus alius ex iis qui restrictiones aliquando admiserunt ac quibus cum Genesio lis fuit, vllas alias restrictiones reipsa admisit, quàm quas dixi ponere Barnesium. Quandoquidem vbicumque idonea restringendi causa suppetit; (suppetere autem necesse est omnibus consentientibus, vt restrictio sit licita,) accidit quod Barnesius ad honestatem restrictionis postulabat, nempe subindicatio restrictionis per locutionem externam, saltem prout

est hominis rationabiliter loquentis, vt latè discussum est cap.8.vbi etiam ostensum est dissidium quod inter aliquos Theologos intercedit quoad licitam restrictionum vsurpationem, non esse in ipsa sententia, sed in modo eam probandi quod consensui in ipsa sententia nihil officit. Sic igitur philosophatus de restrictionibus Barnesius, & in causa proposita miserè admodumque illiberaliter præuaricatur,& Genesij quem appellauerat iudicio, *minutus Theologus*, *commentorum fabricator* renunciatur. Nam hæ ipsæ restrictiones hactenus propositæ,& de Barnesij sententia licitæ,vt liquet ex §. 29.à Genesio commenta minutorum ac modernorum Theologorum appellantur, & toto Theophilo dialogo exagitantur: vt nolit earum vsum concedi, etiam cùm iudex iniquus vellet peruersè de re prorsus occulta inquirere, & interrogare de crimine prorsus ignoto, ita vt non tantum autor incognitus sit sed etiam crimẽ sit prorsus occultum. Negat enim nihilominùs Sepulueda, fas esse homini occultè conscio talis criminis, respondere se nescire, vt patet ex *cap*. 3.& 4.ac 5. & 14 Hoc autem, contra Sepuluedæ toto eo dialogo intentum, admittit Barnesius:ergo est minutus Theologus, iudice Genesio,& commentorum fabricator.

Ad Theologorum pro restrictionibus testimonia, præmonitio.

3. Nunc priusquam sigillatim recenseam Theologos cum Scholasticos tum morales, qui suffragio suo sententiam cui subscripsimus muniuerunt, aduerto variis in locis Theologos suam hac in par-

te

te mentem aperuisse : vt cum de tegendo arcano ab aliis commisso differunt ; cum de modis restituendi famam detectione probri occulti violatam; cum de reo contra iuris ordinem interrogato;cum de Confessario quem quis sollicitat ad euulgationem secreti in Sacramentali confessione commissi, cum de iuramento per vim extorto,& si qui sunt alij huiusmodi particulares euentus , in quibus iusta necessitas loquentem vel respondentem vrgeat ad non exprimendum & euoluendum vndecumque conceptum suum. Nam vniuersè, vtrum subintellectio addita ex iusta causa eximat à mendacio locutionem cui adhibetur, pauci attigerunt præsertim ex antiquis ; sed tantum in variis particularibus exemplis & euentibus aperiunt circa hoc mentem suam.

Et nonnulli quidem Doctores , simpliciter & absolutè pronunciant, fas esse in prædictis euentibus adhibere restrictam mentaliter locutionem. Asserunt enim absque limitatione vel explicatione vlla,fas esse loquenti inficiari quod nouit,quod liquet non posse aliter à mẽdacio expurgari,quàm per mentalem restrictionem. Vnde hi apertissimè patrocinantur sententiæ quam approbamus neque enim repudiarẽt quod nos præterea contendimus, nẽpe quod in omni tali locutione restricta subindicetur persona rationabiliter loquẽs,& idcirco iustè reticens partẽ conceptus sui. Alij autem ita docentfas esse in euentibus propositis respondere, aut loqui ad mentem propriam , elusis iusta de causa iis qui audiunt, vt dicant subintelligendum esse *ita vt tenear dicere*: qui item apertissimè à me sunt. Nam si ea subintellectio aliquando liberat

enunciationē externam mēdacij labe, qua alioquī fœdaretur, planè quoties æquè iustè adhibebitur, eūdem effectum præstabit. adhiberi autē quoties est iusta restringendi causa, quia homo tunc quatenus rationabiliter loquens, non tenetur aut non debet expromere omnino conceptum suum, iam frequentissimè inculcatum est. Denique alij in quibusdam exemplis conantur ostendere, locutionem externam attentis circumstantiis cadere aliquatenus saltem implicitè in conceptum mente retentum: ex quo effici volunt vt locutio vera sit: etiam si spectata quoad externum verborum corticem, dissonet obiecto, & falsitatem contineat. Sed hi quoque stant à veritate proposita, tametsi in fundamento & modo eam stabiliendi dissideant à reliquis. Postulant enim duntaxat illam subindicationem conceptus mente retenti, quæ fieri censetur eo ipso quod responsio datur consentaneè ad interrogationem rationabilem: vel quod enunciatio profertur consentaneè ad ius loquentis, cui semper prospicere censetur qui rationabiliter loquitur. Vnde admittunt verè exterius dici, *nescio*, ab eo qui scit quod rationabiliter effari non potest, quia est Principis legatus aut Consiliarius, & saluo munere non potest arcanum resignare. Idemque dicunt de amico, cui amicus graue negotium crediderit, quod pressum oporteat. Quod enim sibi ea in parte nouit, aliis nescit: siue non scit ita vt illud dicere & effari possit. Atque ita loquēs quatenus potest iustè & citra culpam loqui, rectè affirmat se nescire. Quia igitur hoc totum cernitur vbicumque datur facultas restringendi, hoc est idonea causa, absque lege vrgentiore restrictionem vetante

vetante; manifestum est, hos quoque autores si veritas locutionis restrictæ non defendatur per coniunctionem cum interno conceptu (quod ipsi putant fieri non posse) sed per implicitam & aliqualem conceptus interni expressionem quam ostendi fieri quotiescumque licet restringere, non aduersaturos sententiæ vniuersaliter admittenti restrictionis vsum licitum ex quacumque idonea causa. Quare meritò eos cum reliquis in hunc syllabum conferemus; præsertim quia Barnesium omnes confodiunt, quippe omnes omnino restrictiones in quocunque euentu & exẽplo inficiantem nisi cum autoritas Theologorũm cui succumbere se videat, vel fortis ratio quæ aliter declinari nequeat, hominem cogit ad approbandum vsum restrictionum subindicatarum per externam locutionem, vt contigit §.29. supra allegato: alioqui enim omnes restrictiones tollit vt passim alibi, nominatimque §.53.n.5. etiam reum iniustè interrogatum negat posse restrictè respondere. Itaque contra huiusmodi vniuersalem restrictarum locutionum inficiationem adduci rectè possunt omnia autorum testimonia, quibus vel vna restrictio admittitur, quamuis iidem autores certas ob causas repudient aliquas alias locutiones restrictas.

4. Porrò ex ipsis verbis vniuscuiusque autoris mox proferendi constabit quo fundamento nixus fuerit, & ob quam ex causis proximè propositis, in hunc syllabum relatus sit. Placet autem ipsa singulorum Doctorum verba fideliter appendere, ne quis detorta aut supposita loca cauilletur, quod à Barnesio pro contraria sententia mendaciter ac nequiter factum postea monstrabo. Ordo

porro inter allegandum ſeruandus, is fore maximè congruus videtur, quem ratio dignitatis ac temporis inducit: vt ſcilicet Scholaſtici primo loco in hoc capite, tum in ſequenti Morales ſiue Summiſtæ proferantur; & in vtroque cœtu, quod in diſcubitu fratrum Ioſeph ſeruatum legimus, ſedeat primogenitus iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam.

CAPVT XIV.

Suffragium Theologorum Scholaſticorum pro eodem licito reſtrictionum mentalium vſu ex idonea cauſa cum ſola veritas & ſimplicitas vrgent.

1. AGMEN ducet Gulielmus Altiſſiodorenſis *l.3. ſumma tract.18. q. 2. ſub finem*, reſpondens ad tertium quoddam argumentum quo obiectum fuerat interrogante perfectum virum apparitore; noritne an Petrus cædis reus domi ſuæ degat; exorituram in eo perplexitatem, eo quod vel ſit illi mentiendum, vel dedendus qui ad necem quæritur, reſpondet in hæc verba. *Ad illud quod obiectum eſt de perplexitate, dicimus quod vir perfectus non poteſt eſſe perplexus, neque perplexitate abſoluta, neque conditionata; ſed poſito illo caſu, neque debet tacere, neque debet prodere, ſed debet deludere ipſos apparitores, ſicut dicebat Præpoſitiuus, ſic dicendo, Creditis quod ſi ipſe eſſet hîc, quod ego*

ego dicerem vobis. (Gallismus , Croyez que s'il estoit icy , ie vous le dirois) *vel debet respondere sicut ille Sanctus Episcopus, de quo narrat Augustinus , hoc modo nec possum mentiri, nec possum esse proditor.* Habes in vnico testimonio duos perantiquos Scholasticos, Altissiodorẽsem scilicet & Præpositiuum, quem *Magnum Clericum* appellat S. Bonau. in 4.d.22.art.1.q.1. sententiam quam sequimur Parisiis professos ante annos quadringentos.

2. S. Thomas *in 4.d.21.q.3. art.1. quæstiunc.1. ad 2. & 3.* manifestè admittit confessarium interrogatum de peccato in confessione etiam prout in ea audito, iurare posse quod illud nesciat, subintelligendo quod nesciat vt subiectus. Et *in scripto secundo ad Hannibaldum in 3. d. 38. q. vnica art. 2. ad* 1. exponens quomodo Iacob non sit mẽtitus , dicens , *Ego sum Esau* ita loquitur. *Dicendum quod sibi primogenitura Dei electione debebatur , & ad illum intellectum cum dixit se esse Esau primogenitum , Spiritus sanctus eius verba ordinabat , cuius instinctu & intellectu loquebatur. vnde quia hoc significare intendebat ad quod Spiritus sanctus ordinabat verba, ideo à mendacio excusatur. Et eadem est ratio de verbis omnium illorum in quibus mendacium concedere nefarium videtur.* Itaque habemus iuxta D. Thomam , in vnica Iacobi & cæterorum similium locutione in speciem falsa, tacitam restrictionem vi cuius liberatur à mendacio. Quod si hæc est ea quorundam responsio quam tacito nomine refert Scotus *in 3. d. 38. q. vnica litera H.* dicens quosdam falsas illas Sanctorum locutiones ita liberare à mendacio quia dicunt eos DEVM fuisse allocutos (vt sanè ipsissi-

Q 5 ma

ma esse videtur :) non est ea antiquorum responsio repudianda, quamuis prout à Scoto proponitur explodenda sit. quia propositiones illæ expositæ per modum collocutionis cum DEO, non haberent restrictionem tacitam accommodatam, qualem habent sumptæ in eo sensu quem ex D. Thoma retuli. Ad extremum S.D. 22.*q.69.art.2. in corpore*, affirmat reum non iuridicè interrogatum *posse subterfugere per appellationem vel aliter.* Vt autem rectè aduertit Sayrus *in Claui l.12.c.17. n.21.* & Nauarrus ad cap. *humanæ aures q.2.n.10.* seclusa appellatione, vix potest alius excogitari modus subterfugiendi, quàm per locutionem amphibologicam & subintelligendo aliquid aliud quàm verba sonant. & ideo ex mente D.Thomæ fas tunc fore eo confugere, notat Bannes 22. *q. 69.art.2.dubio 1.in fine.*

3. Scotus *in 4. d.29. q. vnica litera E.* agens de eo qui metu graui adactus, v. g. intentata sibi morte, profert hæc verba *accipio te in meam*, cum tamen sciat ob vim illatam falsum esse quod accipiatur, fiátque traditio mutua corporum ad matrimonium requisita, vt intendunt qui metum incutiunt : Respondet talem nihilominus non mentiri, proferendo simpliciter illa verba. Obiicit autem illico. *Si dicas, ergo ad hoc quod non mentiatur, oportet dicere accipio te in meam si dominus permiserit.* hanc subintellectionis expressionem non esse necessariam, & in ea locutione prout restricta saluam esse veritatem, ita ostendit. *Respondeo, ista conditio semper intelligitur quantumcumque sit absoluta locutio. Et isto modo debet intelligi absolutè verbum eius, accipio te in meam, supple quantum in*

me

me est, præsupposita violentia ista. Itaque apertè admittit Scotus, fas esse in simili quocunque euentu vel posita pari causa idonea, restringere mentaliter locutionem externam. Quod autem *in* 4. *d.* 15. *q.*4. *in fine corporis* admissa locutione restricta subdit tutum postea fore pœnitere de huiusmodi locutione, eo quod dubium sit an in ea interuenerit culpa: quanquam posset intelligi eodem modo, quo supra Dorothei & Cassiani simile dictum exposuimus, tamen facilius exponitur de dubio, non quo ipse Scotus ea in parte laboraret, sed quo alij quidam Doctores: Vt propterea tutum esse dicat, in omnem euentum pœnitere, quamuis non sit necessarium. & ita Scotum intellexit Landulphus apud S. Bernardinum *tomo* 3. *sermone in Dominicam* 22. *post Pentecostem art.* 1. *de mendacio officioso c.* 2. Videri etiam Scotum id velle affirmat Soto *relect. de secreto membro* 3. *q.*3. *concl.* 2. Demum *in* 3. *d.* 38. *q. vnica litera H* Scotus non reiicit honestum vsum restrictæ locutionis, sed tantum eum qui sine idonea causa fieret, & in quo restrictio non cohæret cum verbis expressis.

4. Durandus *in* 4. *d.* 21. *q.* 4. *n.* 10. *Sciens aliquid solum per confessionem, si inducitur in testem & cogitur iurare de veritate dicenda, potest sine scrupulo conscientiæ dicere se nescire. quia cum loquatur vt subditus, quia coactus, non tenetur respondere nisi de his, quæ scit vt subditus. Et quia Sacerdos audiēs confessionē nulli est subditus, nisi Christo cuius vicē gerit; vt subditus autē cuicumque alteri nihil scit de pertinentibus ad confessionē, ideo securè potest dicere se nescire.* Ergo similiter quisquis adigitur dicere quod non tenetur, negare potest se scire; nempe *quate-*

nus subditum cogentis, quæ est vnica illa formalitas subintellecta, penes quam Durandus eximit à mendacio confessarium, negantem se scire quæ non nisi in confessione didicit. Item si ea subintellectio *quatenus subditus, siue iniustè coactus*, apta est ad refundendám veritatem in externam propositionem alioqui falsam, qua Confessarius negat se scire quod ea tantum via nouit, æquè profectò idem præstare poterit omnis similis reduplicatio, secundum quam foris expressam aliquis verè posset dicere se nescire, quod alioqui scit secundum aliam formalitatem. vt si quis dicat se nescire amici arcanum, subintelligendo se nescire quatenus hostem, aut quid tale. Itaque Durandus apertè ponit fundamentum omnium restrictarum locutionum ex causa idonea. Verum est id mox ab eo limitari, ad eum qui interrogatur; nec id concedere sponte loquenti, siue in communi sermone. Qua in parte non loquitur consequenter, vt rectè contra eum ex Paludano notauit Capreolus *in 4.d.21. q.2. ad argumentum contra conclusionem.*

Adamus Goudam *in 3.d.14.q. 5. difficultate 3.* quærens an posito quod Christus dixisset, *A erit*, posset A adhuc non esse, ita loquitur. *Assertio non requirit scientiam, sed voluntatem sic exprimendi, & dandi sic intelligere auditoribus ac sentire sicut exprimitur. sed si hæc expressio procedit in Christo secundum notitiam & voluntatem diuinam solum, tunc concedo quod hæc est adhuc contingens, Christus asseruit A fore: quia dato quod A non erit, & quod Christus prædixerit A fore, non intendebat absolutè asserere quod A foret, sed hæc dicebat sub aliqua condi-*

tione

tione intellecta, quæ non erit secundum potentiam ordinatam, licet aliter esse potuerit secũdum potentiam Dei absolutam. Et mox *conclus.* 1. referens quorundam sententiam quod in omni prophetia subintelligatur conditio aliqua tacita, siue certa adiectio subintellecta, vt in illis locis, *Ego non ascendo ad diem festum, Ego veniam & curabo eum:* non id reiicit ex falsitate talis locutionis, quod fuisset commodissimum & expeditissimum: sed supponens quod ea locutio externa posset esse vera, opponit tantum constare per reuelationem quod sæpe prophetia sit absoluta.

5. Gregor. Ariminn. *in* 1. *d.*42. *q.*2. *artic.*2. *ad* 1. admittit DEVM aliquoties per Prophetas suos vsurpasse locutiones restrictas *in quibus aliquid non exprimebatur sed à* DEO *subintelligebatur.* Et mox subdit alias quasdam Dei locutiones *ad intellectum duntaxat Dei loquentis fuisse veras.* Ac ne aduersarius cauilletur eum fuisse oblitum pice Nominalistica, malè exponente rationem mendacij & illud DEO concedente de potentia absoluta: latè eo loco Gregorius Hibernicum & alios (vt aduersarij phrasim piceatam retineam) ea pice Nominalistica sordentes exagitat, docétque DEVM de nulla potentia posse falsum dicere, quod multis de more Augustini testimoniis confirmat. Ostẽdit præterea inanem esse Hibernici & Adami glossam exponentium vulgarem mendacij definitionem de intentione inordinata, quasi is tantum mentiatur qui intendens alium fallere id facit ex fine malo. Itaque doctrina Gregorij eo loco vndecumque sana est & Augustino conformis, cuius doctrinæ solet esse & diligentissimus

vesti

vestigator & tenacissimus assertor. Neque tamen olfecit in locutionibus ex iusta causa restrictis fœtorem illum iniquitatis quem Barnesius sagaciore nare à se in eis deprehendi fabulatur.

Petrus Palud. *in* 4.*d.*21. *q*.3.*art*. 3. latè descriptus à Capreolo supra, *De teste omnes concedunt quod potest dicere iuratus se nescire id quod nescit nisi per confessionem, quia nescit vt subditus, &c. sicut in iure est argumentum scilicet quod veniens inquantum alia persona contra iuramentum, quod præstitit vt alia persona, non est periurus.* Et mox. *Qui negat se scire aliquid omni modo dicēs nullo modo sciendi scio illud, si scit illud aliquo modo mentitur, & peccat si iuret: si tamen illa negatiua sit ita vniuersalis secundum mentem, sicut est secundum verba. Alias cum sermo sit subiectus intentioni, & non è contra, quantumcumque verba sint generalia, si loquens intendat se restringere, & audiens similiter debet intelligere, non est mendacium. Et sic est in proposito. Quia qui confessionem audiuit non intendit de illis loqui. Qui autem eum audit in communi locutione vel in quacunque depositione coacta vel spontanea, non debet intelligere de confessione, de qua non licet respondere vel deponere. Sermones enim requirendi & accipiendi sunt secundum materiam.* Hæc tam perspicua & vniuersalia sunt vt glossam vel extensionem non desiderent. Mox autem adducit in hanc rem exemplum Christi quem expendit dixisse. *Ego non ascendam ad diem festum hunc, & tamen ascendit, nec fuit mendacium, quia fuit verum in manifesto. Similiter quando dixit, de die autem & hora illa nemo scit nec filius hominis, verum est secundum quod homo, & per scientiam acquisitam,*

sed

ſed non per infuſam.

6. Dionyſius Ciſtercienſis *q.1. prologi ad argumenta contra quintam concluſionem propoſitione quarta* ait S. Petrum licitè & abſque culpa non adhibuiſſe fidem dicto Chriſti prænúciantis quod negaturus ipſum eſſet, etiamſi namque S. Petrus iudicaret & iudicare planè deberet Chriſtum in verbis illis non mentiri, tamen iudicabat eum vſurpare locutionem reſtrictam cuius veritas non eſſet attendenda penes corticem præciſum verborum exterius prolatorum ſed etiam penes id quod in Chriſti mente ſubintelligebatur. Ideóque S. Petrus verbis Chriſti prout exterius tantum ſonabant, fidem denegans, innoxius erat, alioqui ſi non iudicaſſet Chriſtum reſtrictè loqui, impegiſſet Chriſto mentitionem cum Chriſto negationem denuncianti reſpondit *non te negabo*. Ita fere Dionyſius ſupra, eodémque modo interpretantur datum Chriſto à Petro reſponſum Palacius *in 3.d.26.diſp.2.ad 2. quæſtionem annexam*, & Peſantius *22.q.22.art.1.diſp.2.concluſ.2.* Addit vniuerſaliter Dionyſius ſupra, omnem cui reuelatio fieret de ſua damnatione, exiſtimare debere locutionem reuelatione illa fœtam, eſſe reſtrictam & habentem alium ſenſum verum quam quem ingenerant verba exterius ſonantia. Earundem locutionum mente reſtrictarum veritatem, apertè ſupponit *in 1.d.40.q.1.art.3.dub.2.*

7. Capreolus *diſt. citata* omnia hæc quæ ex Paludano retulimus rata habet, & diligenter inſuper oſtendit quomodo non ſit falſitas in locutione reſtricta, ſumpta præciſè prout voce profertur, vt videbatur probari ex eo poſſe quod propoſitio

vocalis

vocalis contradictoria locutionis restrictæ vera est, duæ autem contradictoriæ non possunt esse simul veræ. Negat itaque Capreolus interuenire ibi contradictionem: quia duabus illis propositionibus vocalibus, propter multiplicem subintellectionem verbis appositam, non affirmatur & negatur idem de eodem, *nec totum quod affirmatur in vna, negatur totum & totaliter in alia. Ideo vtraque talium quæ videntur contradictoria, potest esse vera simul cum alia. Nec obstat si additiones & restrictiones quæ fiunt in mente non exprimuntur in voce, quia voces sunt ad placitum, & proferens vocem potest significare aliquid sibi ipsi, quod non significat, nec significare intendit alteri. vnde voces illæ non contradicunt apud dicentem, etsi apud audientem contradicant, quia aliud significant audienti & aliud dicenti.*

8. Gabriel Biel *in 4. d.15. q.16. litera M.* agens de eo qui negat crimen occultum de quo interrogatur, subintelligens quod neget illud quatenus publicum & publicè probatum, etiamsi hanc subintellectionem suam mente premat, fatetur eum non mentiri, *quia*, inquit, *non loquitur contra mentem.* Hoc autem nobis in præsentia sufficit, quia tota lis in qua versamur spectat ad veracitatem & an locutio restricta pugnet cum ea directè, sitque mendacium quod vt vides negat nobiscum Gabriel. Qui tamen addit, *difficile excusare talem locutionem à veniali, quia verba accipiuntur vt sonant, & secundum communem intelligentiam secundum quam non sunt vera.* Sed hoc non dicitur consequenter. Impossibile enim erit Gabrieli ostendere quæ culpa à mendacio distincta

admit

admittatur in ea locutione, per se loquendo, & seclusa vrgentiore lege quàm veracitatis vt nunc loquimur.

Pelbartus à Themesvvar *in rosario tertij sententiarum V. Mendacium* §. 9. proposita quæstione, vtrum interrogatus à iudice de secretis teneatur verum promere; respondet, si iudex procedat ex officio & factum sit notorium aut semiplenè probatum, teneri veritatem dicere, quando non agitur ad aliam pœnam quàm spiritualem. Si autem factum non sit semiplenè probatum non teneri parere prælato, vt confirmat ex Henrico *quodlib.* 1. *quæst.* 33. & idem mox subdit de eo qui à iudice interrogatur ad instantiam partis. Hæc ille ibi, de quibus ferendum est iudicium, conformiter ad ea quæ dixi tractans quæ sit per accidens obligatio abstinendi ambiguitate & restrictione locutionis. Opponit autem sibi in hunc modum. *Sed dicetne mendacium? respondetur, quod non, sed vtetur aliis verbis duplicibus & simulatis.* quo nomine & locutiones ambiguas & restrictas designat.

9. Tartaretus *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 4. *art.* 3. *Quæritur vtrum si dicat iudex, venias, & dicas mihi veritatem,* (agit de prorsus occultis) *quid est faciendum. Respondet Gerson de vita spirituali quod non tenetur sibi dicere veritatem. Ex quo sequitur quod accusatus de crimine occulto potest tacere veritatem. Sed an liceat negare veritatem, problema est, quia aliqui dicunt quod non, & aliqui dicunt quod sic.* Et paulo ante in sexto dicto. *De mente Scoti est, quod reus potest negare veritatem, sed propter hoc non mentitur, quia non negat simpliciter veritatem sed eo modo quo sibi proponitur, scilicet in publico. Ideo eligas*

 quod

quod tibi magis placet. Et ista opinio est magis misericors, quia si diceret veritatem, suspenderetur. Itaque vides eum tametsi vtramque huius controuersiæ partem iudicat probabilem, tamen magis inclinare in partem cui adhæremus, vel potius eam amplecti.

16. Ioannes Maior *in* 4. *d.* 15. *q.* 18. cum dixisset neminem teneri crimen suum omnino occultum prodere, concludit, religiosum non teneri tale peccatum suum dicere in capitulo, aut superiori extra confessionem. *Et dato,* inquit, *quod iuraret superiori, se dicturum veritatem de interrogandis, & postea prælatus petit de tali occulto, non debet dicere: & eius iuramentum debet intelligi, dicam quæ possum dicere: hoc est nisi fortiori vinculo astringar ad propositum.* Et mox. *Si sim accusatus coram iudice de tali crimine, dicam; Domine iudex, noli quærere talia transcendentia forum tuum.* Rursúsque post pauca. *Sed pone quod index secularis vel alius dicat ei, responde ad interrogata, alias habeo te pro conuicto, & ipse dicit nego proposita, intelligens nego ea esse facta vt proponis, vel nego me fecisse hæc ad tibi aperiendum, an iste peccet? Dico inprimis quod non mentitur quia non dicit vnum exterius & habet aliud in mente. Sed an fallit imputabiliter? Apparet quod non, cum alter interroget iniustè: & materia est odiosa ex parte iudicis. Datur ei responsio amphibologica. Ergo non imputatur ista falsitas dicenti. Et illud potest colorari, per excusationem mendacij Iacob.* Idem *distinct.* 21. *quæst.* 2. *ad* 2. agens de interrogato de causa penitus occulta; ita loquitur. *Si sit peccatum penitus occultum quod ego sciam solus, dicam Iudici quod transcendit ratio-*

nis

nis limites talia quærendo: Et licet dicam me nihil super hoc scire, intelligens in mente ad significandum non pecco, nec mentior, nec propriè fallo. Quod non mentiar patet sic. Solus ille mentitur qui vnum ore vel scripto enunciat, aliud habens in mente, & vt communiter dicitur mentiri est contra mentem ire. Qualiter hoc sit verum alibi tangitur. Modò ille assentitur sicut profert cum expressione quam addit in mente. Et eodem modo potest respondere religiosus Patri Abbati quærenti in casu corollarij in fine argumenti præcedentis illati. Hoc est si religiosus sciat peccatum occultum fratris sui quod nec est in damnum corporale nec spirituale aliorum, & Abbas sub pœna excommunicationis præcipiat illud detegere. Quod non fallat propriè, patet: fallere vt in primo diximus deformitatem importat, & propterea dicens quod licitè dicere potest non fallit: Et patet per casum Iacob qui non fefellit. Rursus *eadem distinct. quæst.* 3. *ad* 9. agens de Tyranno vi adigente Confessarium vt reuelet Confessionem, respondet de Confessario. *Dicet nescio, intelligens ad tibi significandum & semper hoc in mente intelliget. Et quando argumentaris, bene sequitur, scit illud in confessione, ergo scit illud & dicit se nescire illud, ergo duo contradictoria sunt ab illo concedenda. Respondetur illa non contradicunt, scit illud, & nescit illud ad tibi significandum, quia non habent eadem prædicata mentaliter quod ad veram contradictionem requiritur. Et si dicat Tyrannus, responde ad hanc, non scio illum tale crimen commisisse. Si illam concedis cum contradictoria sit vera, duo contradictoria sunt vera. Quod illi contradicat, patet: Non est verius contradicere quam toti propositioni negatio-*

nem anteferre: si nulla ponatur in fronte vel etiamsi ponatur non curando de superfluitate. Respondetur cum proterue argumenteris proteruam mereris solutionem. Nego illam regulam vniuersaliter. Non est verius contradicere quam toti propositioni negationem praponere. vt patet hic: homo non est animal, non A homo non est animal; & hominis A asinus quodlibet rudibile est. Si A confundat confusè tantum terminum immediatè sequentem. Contradictoria ergo istius, Non scio ad tibi significandum, est hæc. Scio ad tibi significandum. qua est falsa capiendo significandum nominaliter vt tantum valet sicut dignum significari, participialiter autem non facit ad propositum.

11. Adrianus, postea Pontifex Maximus eo nomine Sextus, in 4. *tract. de confessione quæst. de confessore* respondens ad 2. principale argumentum propositum initio quæstionis, quo probabatur videri aliquando confessarium debere confessionem reuelare, vt si iurauerit se dicturum veritatem quam nouerit de omnibus de quibus interrogabitur, mox autem de scelere in sola confessione percepto interrogetur; ita loquitur. *Ad secundum principale dico quod non obstante iuramento, tutè debet dicere quod nihil scit de veritate articuli, quia intelligitur de scientia ex qua ei liceat reuelare. Vel certè quod plus limitat, intelligitur de scientia ex qua teneatur ad inquisitionem iudicis deponere. Vnde in iure occulto, quia non tenetur semetipsum prodere, adiuratus potest secundum omnes Doctores respondere quod nihil de facto illo nouit, vel certè quod non fecit, quia intelligitur sub limitatione prædicta. Huius simile inducunt Doctores. Ioan. 7. dicit Saluator,*

Vos

Vos ascendite ad diem festum hunc: ego enim non ascendam: intelligens in aperto, vel quoad primos dies. Idem Adrianus *quodlib. 11. ad 2. principale litera* CC. agens de eo qui sub iuramento adigitur patefacere quod nouit de re prorsus occulta, cum negasset maiorem argumenti, qua assumebatur dicendum tunc simpliciter esse vt res habet, addit. *Et cum petit argumentum, vel dicet se nihil scire de illo facto penitus occulto, vel tacebit, aut planè veritatem dicet. Si primum, mentitur; dico quòd non mentitur, quia solum intelligitur distributio fieri pro his quæ licet aliis pandere, quemadmodum & Sacerdos licitè dicit se hoc crimen non audisse ex eo, quanquam adderet etiam* quod non in confessione Sacramentali, si loquens se restringere *velit ad ea quæ licitè referuntur.* Et mox allegato in eandem sententiam Paludano subdit: *cum dicit Sacerdos se nullo modo sciendi scire, sic loquens, quantumlibet generalia sint verba, intendit se restringere, & audiens similiter debet intelligere, non est mendacium.* Eadem repetit Adrianus *in 4. quæstione de correctione fraterna*, quam adiunxit tractatui de Sacramento Pœnitentiæ, estque illius tractationis postrema.

12. Caietan. *t. 1. opusc. tract. 31. respons. 5. Illud præ oculis est semper habendum quod quemadmodum in communi præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur, seruato iuris ordine; ita cum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, &c. Et propterea non peccant inquisiti, si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum. Quia responsiua verba intelligenda sunt iuxta*

sensum interrogationum. Intentio tamen oportet quod sit infra iuris limites. Et in summa V. Confessori necessaria, ait, confessarium posse, non ad mentem interrogantis, sed ad suam liberè iurare. *Ego nihil scio*, nulla expressa limitatione. Quod autem 22. *quæst.* 89. *art.* 7. *circa ad quartum sub finem*, negare videtur mentales restrictiones, intelligendus est de illis quæ nullo modo verbis subindicentur.

Alphonsus de Castro *lib.* 5. *aduersus hæres. hæresi* 8. *in fine*, tractans dictum illud Christi, *de die illa & hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque filius, nisi solus Pater* ita hæc verba à Christo dicta vult, non quod ipse nesciret simpliciter, sed quia etsi sciret non tamen vt illis reuelare deberet, de quo loco iam satis supra. Subditque: *Quemadmodum si aliquid tibi secretè commissum est vt nulli alteri reueles, & postea aliquis te de illa re sciscitetur, respondebis & meritò, te nescire: quoniam etsi scias, non tamen sic scis, vt reuelare possis.*

13. Ioannes Medina *C. de confessione tractat.* 2. *quæst.* 45. expendens an Confessarius vrgente impio Iudice possit sigillum Confessionis violare, reiectis quorundam aliis responsionibus, respondet. *Dicendum quod Confessor possit dicere in casu se nihil scire, idque sine mendacio quia illa verba admittunt hunc sensum, scilicet nihil scio super hoc ad reuelandum vobis prout Augustinus interpretatur quod Christus de seipso dixit scilicet filius nescit diem iudicij, nimirum ad reuelandum hominibus. Aut sic interpretatur. Scilicet nihil scio de hoc super quo intendis me interrogare. Et verè respondet sicut debet responderi ad mentem interrogantis. Mens autem*

interrogantis hæc debet esse scilicet inquirere de his quæ in foro illo tractanda sunt & quorum cognitio ad potestatem ipsius Iudicis pertinet. Modò autem quæ in sola confessione scita sunt non sunt de his quæ in illo foro sunt tractanda, nec de his quæ ad potestatem humani Iudicis pertinent vt constat, quia ad illud forum non pertinent nisi quæ alioqui possunt in illo foro probari, & quorum testificatio seu depositio possunt ad illud forum deferri, qualia non sunt quæ in sola Confessione sciuntur. Quod si mens Iudicis sit interrogare Sacerdotem si sciat de casu proposito aliquid etiam per Confessionem, iam excedit potestatem sibi concessam & non oportet ad mentem illius quam habet respondere sed ad mentem quam debet habere. Corollariè sequitur quod si crimen alicuius sit omnino occultum aut fidei alicuius sub secreto commissum de quo nec indicia nec clamosa insinuatio nec semiplena probatio præcessit, interrogatus à Iudice non teneatur se prodere si reus sit, nec reum possit prodere qui sub secreto rem illam accepit sed possit vterque respondere, se nihil scire ad sensum scilicet prædictum, id est se nihil scire in hoc quod ad forum suum pertineat. *Et ita verè respondet ad mentem interrogantis. Nam hæc debet esse eius mens vt de se satis constat.* Nihil facilius quàm omnem hanc Medinæ ratiocinationem ad omnes euentus in quibus est iusta subticendi causa transferre.

14. Dominicus Sotus *relect. de secreto membro 3. quæst. 3. conclus. 4. & l. 5. de Iust. quæst. 6. art. 2. conclus.* 7. admittit testem qui præter ius fasque interrogatur de crimine, respondere posse absque mendacio *nescio*, & iurare quod nescit, etiam si secretò cognouerit; dummodo concipiat intra se,

nescio vt dicam tibi. Adscribo Soti verba *ex q. illa 3. conclus.* 4. eo loco qui maximè implexus videri potuisset, hoc est quo agit de responsione testis non simpliciter interrogati sed cum exclusione restrictionis, facta per interrogantem volentem vt responsio detur simpliciter siue sit ius restringendi siue non sit. Ait enim nihilominus fas tunc esse respondere æquè ac si non fuisset exclusa restrictio & dicere *nescio* nempe *ad dicendum* quia ad id non teneor. Et adducta Genesij Sepuluedæ censura damnantis eam responsionem tanquam pulchrum commentum cap. tertio Dialogi Theophili, eam censuram reprobat. *Non solum*, inquit Sotus, *tenentur iudices inquirentes exceptionem exprimere de occultis sed quando iniquus iudex illam non faciat, iure ipso intelligitur facta, & ideo illa verba, Nihil scio, iure ipso restricta sunt, vt intelligantur de illis criminibus quæ iuridicè possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subiicitur tali iudicio. Vnde licet non respondeat ad intentionem iudicis iniquitatis, interrogantis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure deberet habere. Et confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens me interrogaret in vniuersum quicquid scio, optimè responderem: nihil scio (quamuis aliquid secretò scirem,) quia coniicerem intentionem suam esse solùm interrogare ea quæ iure potest: Ergo eadem ratione quando improbus aliquid præter ius interrogat, qui respondet ad intentionem iuris, non mentitur. Sed quid si in particulari me interrogat, vtrum Petrus occidit Ioannem, (quod ego solus vidi.) Videtur esse mendacium si respondeam, Nescio: nam non apparet quomodo illud verbum restringatur à iure. Respondetur quod*

iure

iure possum respondere : Nescio : quia iure intelligitur : Nescio vt dicam : aut nescio eo modo quo iure debeam dicere. Nec hoc fert tam pulchrum commentum quàm nonnulli existimant : nam cum voces sint signa eorum quæ sunt in anima, vt inquit Aristot. 1. Periher. nemo potest respondere nisi illud quod scit. Et ideo perinde est, quempiam interrogare de aliquo facto, ac si interrogetur quid sciat de illo facto. vnde sicut iniustè interrogatus quid sciat de hoc homicidio, potest respondere : Nihil : nam iure intelligitur, quod debeam scire : ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, potest respondere: Nihil scio: quod est; nihil debeo dicere. Nec abs re certè adducitur huc, illud Mar. 13. de illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quamuis multifariam à Doctoribus exponatur : vt adnotat S. Thomas 3. par. q. 10. art. 2. (Origenes enim exponit de corpore Christi mystico : quia Ecclesia nescit illum diem: alij glossant de Christo secundum scientiam acquisitam, secundum quam Christus non nouit illum diem, atque aliter alij :) Tamen profectò germanus sensus illius verbi est quod Christus nescit illum diem vt dicat in hac vita : non modò propter authoritatem Sanctorum ita exponentium, sed quia textui nullus alius sensus cohæret. Eadem latè habet occasione Confessarij *in 4. d. 18. quæst. 4. art. 5. ad 3.* Addit quidem Soto non posse testem dicere non vidi aut non audiui subintelligendo ad dicendum, eo quod his negationibus non possit aptari ea restrictio. Qua ex causa Barnesius contendit eum restrictis locutionibus aduersari. Sed malè contendit vt patet ex iis quæ priore loco ex eo adduximus, nam ibi perspicuè admittit locutionem restrictam, in responsione testis non iuri-

dicè interrogati. Limitatio ergo quam ſubdit, ſpectat duntaxat ad reſtrictionem conuenientem, quæ poſſit vtcunque ſubindicari verbis, qualem Soto putauit non eſſe eam quæ propoſita eſt, reſpectu negationum illarum, *non feci, non vidi.* Id autem diſſidium non ſpectat ad proprium huius difficultatis punctum. Quanquam hallucinari Sotum in ea aptatione ſubintellectionis prædictæ, nempe *vt tibi dicam*, vel *ad reuelandum*, nec capi ſatis poſſe cur neget verbis *audiendi*, *videndi, faciendi* poſſe adiungi reſtrictionem ſubintellectam, quam fatetur adiungi poſſe verbo *neſciendi*; notarunt poſt Sotum permulti, vt Sayrus *l.12. clauis regiæ cap.17. num.24.* ex Nauarro, Salonio, Banne, Valentia, Azorio, itémque Suarez *l.3. de iuram. cap.10. num.3.* ex Caietano, Adriano, atque Toleto. quibus adde Palacium *in 4. d. 21. diſp.2.* At verò Barneſius vt Sotum valdè commendaret §.54. num.5. poſt multa ex eo hinc inde congeſta concludit eum loco quidem citato admiſiſſe reſtrictiones, poſtea tamen ſibi contrarium ceciniſſe palinodiam tantum quia ipſi Barneſio ita videtur.

15. Michaël de Palacio *in 4. d.21. diſp.2.* multa habet in confirmationem liciti vſus reſtrictionum ex idonea cauſa, occaſione quæſtionis de Confeſſario interrogato de criminibus in confeſſione auditis quem concludit poſſe profiteri ignorantiam eorum quæ in confeſſione audiuit. Per eam verò occaſionem excurrens ad alias quoque iuſtas reſtringendi cauſas, confirmat eas exemplo Chriſti, qui ex aliqua iuſta ſubintellectione negauit ſe ſcire diem iudicij. Tum delabens ad ſingulare

exemplum iudicis illegitimè interrogantis siue de peccatis in confessione auditis siue de aliis de quibus nullum ius habet interrogandi quia v. g. sunt prorsus occulta, ait communem sententiam quæ in eo euentu ait interrogatum posse sine mendacio respondere *nescio* idque iuramento confirmare quamuis reipsa sciat id de quo interrogatur, explicandam esse in hunc modum. *Obseruabis Iudicis huiusmodi duplicem considerari posse intentionem : alteram quam habet de facto, alteram quam debuisset habere ex iure. Ex facto enim intendit scire quod confessum est. Ex iure autem debet solum intendere scire quod sui fori est. Cum ergo confessio non sit sui fori sed valdè alieni quia est fori interni pœnitentialis, ideo Confessor iurans se nescire, verum iurat si intendat vt debet intendere se nescire quæ interrogantur in foro illo exteriori. Nam si intenderet iurare se nescire quæ sunt sibi confessa falsum iuraret. Respondebit ergo rectè se nescire quia tametsi non respondet iuxta intentionem Iudicis quam de facto habet : at respondet ad intentionem Iudicis quam ex iure debuisset habere. Neque tenetur respondere ad intentionem quæ est contra ius sed ad eam quæ est secundum ius. quia hanc semper poscit Iudicis tribunal, vt omnia quæ respondentur & quæ interrogantur secundum iuris rationem interrogentur & respondeantur. Et simili modo quando exquiritur ab aliquo crimen occultum quod fecit, agendum erit.*

16. Michaël Salon 22. *quæst.* 69. *art.* 2. controuersia 11. *Testis verè dicit, nescio, cum verè sciat, quia testis non tenetur respondere Iudici secundum suam iniquitatem, sed secundum id quod potest vt Iudex, & secundum mentem quam debet habere, etiam si*

illam non habeat, secundum quam verè hic dicit, nescio, cum iure debeat habere Iudex hanc mentem vt respondeat illi testis quod scit, præter occulta. Confirmatur quia si priuatus per vim vellet extorquere secretum quod scio de Petro, possum dicere me nihil scire: Ergo & iudici quando contra ius interrogat; quia cum autoritas eius sit alligata iuri, vbi agit contra ius, &c. Marci 13. de die illa nemo nouit neque filius hominis quia scilicet nouerat non vt diceret, quia vt sic ea tantum nouerat ad reuelandum quæ redemptioni erant necessaria. Est regula omnium Doctorum in cap. Sacerdos. (sic D.Thom. in 4. d.47. q.1. art.1. quæstiunc. 3.) de pœnit. dist. 6. Idem Salon eodem loco, ratione quarta. *Cum quis non tenetur omnem suam mentem alteri exprimere, potest sine mendacio proferre orationem cuius veritas pendeat ex particula tacita.* Id probat Salon plerisque Christi dictis quæ absque particulæ tacitæ subintellectione falsa fuissent, cuiusmodi fuit illud, *nemo scit neque filius hominis*, nempe ad dicendum. Et illud, *non est mortua puella* nempe respectu meæ potestatis. Et illud, *non ascendo ad diem festum*, nempe palam vt vos velletis. Et illud. *Qui minor est in regno cælorum, maior est illo.* nempe Christus Ioanne, nam quamuis falsò Christus diceretur minor Ioanne reipsa & de facto, tamen verè dixit se minorem subintelligendo secundum æstimationem & iudicium Pharisæorum. Hinc infert Salon, parum sibi consentire negat, cum fatetur illud Christi dictum *nescio diem iudicij*, verum esse subintelligendo ad reuelandum, & tamen negat eandem subintellectionem habere locum circa illud responsum rei illegitimè interrogati ac dicentis *non feci* quamuis

reuera

reuera fecerit. Infert præterea *cum quis aliquid fecit quod exterius videtur esse contra legem nec violauit legem posse iuridicè respondere non feci, scilicet quod tenear declarare in iudicio. Nam occisor inuasoris potest accusari & denunciari per semiplenam probationem, & cum non habeat testes per quos possit probare suam inculpatam tutelam, & se purgare, in hoc casu, licet iudex iustè interroget, licet respondere non feci, quia in criminalibus, interrogatio iudicis semper est intelligenda de facto quod sit crimen & peccatum, quod non commisit iste. Vnde est sensus. Non feci quod tu inquiris. Inquiris enim delictum quod non feci. Sic qui accipit alienum in extrema necessitate vel cum ignorantia inuincibili, vel quod sibi debebatur.* Et paulo post. *Infertur secundo, cum soleant Iudices cum interrogarunt innocentem iuxta ordinem iuris de delictis quæ non commisit, & ille negauit, rursum interrogare de aliquibus circunstantiis veris ex quarum confessione conuincetur vel de delicto vel de suspicione ob quam incurret innocens graue damnum: In hoc casu non tenetur innocens confiteri tales circunstantias nec debet respondere ad mentem Iudicis, quia licet Iudex interroget legitimè, nititur falsæ præsumptioni, vel infamiæ & in foro animæ veritas debet præualere præsumptioni quæ nascitur ex falsa probatione. l. illicitas §. veritas ff. de officio præsidis. Maximè in fauorem rei innocentis l. absentes ff. de pœnis & cap. vlt. de senten. & re iudicata.* Tandem in responsione ad primum Soti. *Respondeo, quando quis voluntariè & liberè loquitur debere vti vocibus iuxta communem sermonem. At quando vis vel fraus ei infertur non teneri sed posse partem mente retinere.*

17. Dominicus Bannes 2.2.*q.69.art.2.in* 3. *parte commentarij dubio*. 1. fusissimè stabilit veritatem quam confirmamus: adducitque pro ea Adrianum & Caietanum. Refert item Salmanticæ eam tradidisse Penam & alios multos. Profert præterea pro ea plures rationes quibus euinci putat rectè omnino & verissimè apponi posse restrictionem locutioni in speciem falsæ, ita vt per eam subauditionis appositionem excludatur mendacium. Abstineo verborum adscriptione, quod prolixiorem esse oporteret, & liber sit cuiuis ad manum, nec latuerit Barnesium quid Bannes in hac controuersia censuerit in quem propterea stomachum effundit §.25.

Petrus à Nauarra Toletanus in opere de restitutione, sæpenumero admittit restrictiones mentales ex iusta causa. vnus locus erit instar omnium, *lib.2.cap.4.n.*379. agens de restitutione famæ violatæ detectione veri criminis, sed occulti, ait infamatorem illum simpliciter dicere posse, se falsum dixisse & mendacio infamasse; subintelligendo crimen publicum, ita vt sensus sit, falsum ei crimen affinxi prout publicum. Sicut (inquit) confessarius potest simpliciter asserere, se nihil scire de peccato quod in confessione audiuit, quia verè nescit illud ad dicendum publicè; idemque est de omni alio secreto. Idem confirmat ex eo quod possit quis negare peccatum suum occultum, negando illud vt publicum idque subintelligendo. Qua item ratione iudex, innocẽtem publica scientia compertum nocentem, pronunciare potest nocentem, subintelligendo publicè & secundùm allegata.

18. Ludoui

18. Ludouicus Carbo *tract.de restit.q.19.concl.8. Qui in iudicio verum crimen negat, quando iniustè accusatur, nullum videtur peccatum committere. Hæc conclusio alibi in materia de iudiciis latius explicanda est: nunc breuiter dixerim hoc modo accipiendam esse. Cum iste negat crimen de quo accusatur, debet eo sensu negare quo à iudice interrogari potest; qui ex communi Doctorum sententia non potest interrogare de crimine quod ad suum iudicium nõ pertinet, cuiusmodi sunt omnia crimina quæ probari in iudicio nequeunt. Quando igitur reus negat se crimen fecisse, id in animo habere debet, vt neget se non commisisse tale crimen de quo iudex interrogare debeat. Hac posita declaratione allata conclusio hunc confirmatur in modum. Si iste peccat maximè ratione mendacij. At hîc nullum intercedit mendacium, quia negat crimen secundum rationem accusationis seu interrogationis, qua quis de publico aut aliquo modo notorio crimine reus agitur. Igitur cum non mentiatur non peccat. Et idem est dicere, non feci hoc crimen, ac si diceret, non publicè feci, quod verum est. Et cum hæc responsio sit vera, nullum erit peccatum, etiamsi intercedat iuramentum. Quando itaque quispiam interrogatur vel accusatur contra ordinem substantialem iuris, potest negatione vti sine vlla culpa.*

Petrus Aragon 22.*q.*70.*art.*1.quærens an testis præter ius interrogatus possit respondere se nihil scire, affirmat posse: aitque id clarum esse si iudex tantum inquirat de iis quæ non sunt occulta, testis autem non nisi occulta norit. Sed & si iudex iniquè interroget de omnibus quæ testes simpliciter & quomodolibet nouerint, ait Aragonius, testem se scire negantem, excusari à mendacio, quia respondet

spondet ad intentionem quam Iudex habere deberet, etiamsi de facto aliam habeat. De reo aliud dixerat hic autor *ibid.q.69.art.2. in fine*, quia putat subintellectionem illam, *vt dicam*, non cohærere cum locutione externa rei dicentis *non feci*, quamuis cohæreat cum locutione externa testis, dicentis *nescio*, quia *nescio* dicit ordinem ad dicendum vel non dicendum, non item effectio vel non effectio. Et hanc ob causam Barnesius initio Gallicæ editionis Aragonium Lessio obiicit. Sed omnino inconsultè. Nam vt dixi Aragonius quoad testem disertissimè impugnat commentum Barnesij, qui etiam locutionem restrictam à teste malè interrogato prolatam inficiatur. Deinde quoad reum fatetur Aragonius sententiam quæ docet illum quoque posse restrictè respondere & negare se fecisse subintelligendo vt dicat esse probabilem: ita enim disertè tradit *q.70 art. 1. conclus. 2. in fine.* at Lessius hoc ipsum duntaxat dixit. Incongruentissimè igitur de more aduersarius, Aragonium Lessio cõmittit. Itaque quamuis Aragonius aliquas locutiones restrictas negat, quia putat subintellectionem eis appositam non satis subindicari per verba (quod vt supra aduerti spectat tantum ad modum diuersum probandi & explicandi restrictiones, non autem ad dissidium in sententia quoad eas:) fatetur tamen dari posse locutiones restrictas omninò veras, quod contra Barnesium satis est.

19. Petrus Lorca 22.*q.1.art.3.disp.9.membro 2.n.* 24. respondens ad argumentum n.20. propositum apertè admittit vsum licitum restrictionum. Argumentum erat huiusmodi. *Ne reueletur secretum videtur fas esse mentiri. Siquidem si aliquis interroga-*
tur

tur in iudicio aut extra de re occulta quam manifestare non debet, potest etiam cum iuramento affirmare se nescire aut non fecisse. Hoc fuerat argumẽtum. En responsionem. *Ad secundum respondetur, secretum quod manifestare non licet sine mendacio negari, quoniam responsio negans intelligitur iuxta formam interrogationis. Nam qui interrogat solum censetur inquirere quod iure & rectè interrogare potest, & ideo responsio æquatur interrogationi & sine mendacio profertur non esse aut non fecisse, intelligitur enim eo modo vt manifestare debeat.*

20. Alexander Pesantius 22. *q.* 70. *art.* 4. *disp.* 1. sententiam Nauarri de licito vsu restrictionum ex iusta causa earumque si opus sit confirmatione per interpositum iuramentum, latè approbat tota conclus. 1. aitque esse communem sententiam omnium Theologorum & Canonistarum, agentium de reo & teste, præter iuris præscriptum interrogatis.

Consulto omitto Societatis IESV Scholasticos; ne Barnesius quod maximè intendit; imo quod vnum in Lessij exagitatione propositum habuit, hanc doctrinam domi ipsorum natam criminetur & eo nomine eos iure repudiatos obtendat quod sint ex Societate. Quasi apud Patres Societatis, vt religionis & charitatis, ita & sententiarum quantumuis singularium fœderatio ineatur. Quæ quanta sit falsitas, libri eorum, quicquid Barnesius subgrunniat, liquidò docent. Nihilominùs, eo quod proposui consilio, Scholasticos Societatis IESV, in hac causa missos facio, & in iis duos omnium calculis eminentissimos & probatæ semper ac solidæ doctrinæ; Franciscum Suarem *l.* 3. *de iuram. c.* 10.

ac t. 4. 3. p. d. 33. f.6. n.6.& 7. & Gregorium de Valentia 22.*d.5.q.13.p.2.* Nunc si placet ad Summistas accedamus, si prius obiter Barnesium hoc Scholasticorum exercitu ostentato verbis illis Augustini 2.*in Iulia.*commonuerimus, *Ne tui stomachi follis, indigesta maledictorum cruditate rumpatur, in hunc euome si audes calumniosas tuas vanitates & insanias mendaces.*

CAPVT XV.

Moralium Theologorum, siue Summistarum, testimonia pro eodem vsu licito locutionum ex idonea causa mentaliter restrictarum.

1. INter Summistas, agmen ducet Guido de monte Rotherij, quipque qui anno 1333.*manipulũ*(vt inscripsit) *curatorũ* euulgauit. *Ibi tract. 3.secundæ partis cap.*11.agens de sacerdote qui interrogaretur de crimine audito in confessione ait; *Ipse debet iurare se nihil scire de ista materia, super quà interrogatur. Nec periurat, quia ipse nihil de hoc scit. Esto enim quod sciat istud crimen sibi esse confessum, nescit tamen vtrum confitens in confitendo dixerit verum, vel falsum, & ideo potest verè dicere se nihil scire. Sed quid si iudex erit cauillosus & interrogabit eum per iuramentum, vtrum audierit aliquid de crimine de quo agitur. Dicendum quod iuramentum non ligat eum ad dicendùm aliquid in hac materia &c. Vnde*

potest

potest licitè iurare nihil se audiuisse. Et intelligat quod nihil audiuit vt homo, vel per modum quo debeat testificari. Hæc vltima subintellectio æquè locum habet in omni materia in qua quis testificari non debet, atque adeo in qua suppetit iusta causa obtendendi ignorantiam, cum lex superior non vrget.

Astensis *1.p. summa l. 1. tit. 36. in fine* quærēs an liceat mentiri ad tuendam alterius vitam, negat licere: Ait autem fas esse *celare veritatem, sophisticè deludendo quærentes*, id est, per restrictionem mentalem locutioni externæ appositam. Et mox ex Hostiensi subdit, *posse responderi si talem quæris curre illuc citò, ita tamen quod sibi ostendatur alia via quam fugiens teneat, vel alius locus quam vbi latet. Vel sic. multi domum istam intrant & exeunt quos non video, nescio vbi sit, id est, in quo angulo domus. Vel sic. non vidi eum diu, est. Possum enim intelligere illud diu sicut volo. Vel sic: non est hîc, id est, in loco vbi sum.* Harum responsionum pleræque, spectant potius ad locutionem amphibologicam de qua cap. 5. in prima tamen est manifesta restrictio. Idē Astensis *2.p. l. 5. titulo* 20. agens de Confessario qui compelleretur dicere an aliquis ipsi confessus sit aliquod peccatum; respondet, teneri dicere se nunquam audiuisse & se de hoc nihil scire, etiam si verè audiuerit & sciat. Addit item posse ab eo dici quod nihil sciat per viam confessionis, qua subintelligitur nesciri vt ab homine, vel ad reuelandum. Qua ratione Christo dictum, ignotum sibi esse diem iudicij, nempe ad reuelandum. Denique *1.p. l. 1. tit.* 18. ex Rodonensi ait eum non peccare qui adactus ad iurandum aliquid quod præstare non tenetur, ad eludendam malitiam exi-

gentis iuramentum *vtitur verbis duplicibus, intelligens in alio sensu quàm ipse.* quæ sint autem ea verba duplicia nec pertinere ad amphibologiam sed ad restrictam locutionem liquet ex Angelo in summa v.*iuramentum* 4.*initio* eum Astensis locum allegante.

2. S. Antoninus 2.*p. titulo* 10. *cap*.1.§.1. *Videtur posse absque vitio mendacij vti verbis sophisticis seu locutione duplici ad obuiandum malis, cum scilicet quis dicit aliqua verba quæ intelligi possunt dupliciter, & ad vnum quidem intellectum dicit, alium autem intellectum intendit imprimere in mente auditoris. Vt si de aliquo qui ad mortem quæritur, interrogatus vtrum transiuerit per illam viam, qui hoc nouit, dicat, non transiuit hac, intendens loqui de loco in quo ipse est. Quod vtique verum est. Similiter si quis Clericus interrogatus in porta ciuitatis, vtrum habeat aliquid de quo debet solui gabella, & ille habens respondet quod non, intendens quod non obligatur ipse ad gabellam soluendam, non dicit mendacium, quamuis ille aliter intelligat verbum quàm proferens. Vnde & Angelus Raphaël interrogatus à Tobia quis esset, & de quo genere, respondit ex filijs Israël ego sum, Azarias Ananiæ magni filius, quod verum est secundum interpretationem illorum nominum, secundum Magistrum in historiis, & non aliter.* Primum exemplum spectat ad locutionem ambiguam per homonymiam. cætera ad locutionem restrictam.

3. Angelus de Clauasio *in Summa, V. iuramentum* 4. *initio, Cum ab aliquo iniquè confessio exigitur, potest iurare secundum suam intentionem, quod est verum, licet secundum intellectum audientis sit falsum.*

falsum. In quam sententiam citat Rodonensem & Astensem ac Richardum; iuxta quem obstetrices potuissent omne peccatum declinare si non respondissent ad mentem Pharaonis, sed ad suam, restringendo locutionem qua ille deluderetur. Subdit Angelus. *Similiter quando quis ex iuramento exigit ab aliquo quod ipse non potest sine peccato implere, potest habere intentionem cum iurat, illud facere, scilicet quantum poterit sine peccato. Sicut similiter quæ habet impedimentum, excommunicata, quia non potest probare in mortis articulo cum oporteat eam iurare de stando cum viro, debet intelligere sic. Scilicet quantum poterit sine peccato, & non periurat*. Rursus v. *iuramentum* 5. num. 9. agens de iuramento metu extorto, ait nullum contrahi peccatum si quis ita iurauerit, non intendens se obligare, sed tantum declinare vim iniustam, dummodo *iurando habuerit animum solum inducendi ad reuerentiam Dei, non ad obligationem suam, & in mente habuerit aliquam circunstantiam debitam qua verum iurabat, puta promitto quod dabo tibi centum, cum ista subauditione, scilicet si sum tibi obligatus ex debito & non aliter, licet hoc non exprimat, & huiusmodi, quia sic vtitur simulatione quæ licet vt in cap. vtilem* 22. *q*. 2. Idem V. *Confessio, vltimò* num. 4. *Quid si interrogetur Sacerdos an sciat aliquid de eo quod audiuit in confessione, vel præstetur ei iuramentum vt dicat si aliquid audiuit in confessione? Respondeo secundum Scotum in* 4. *d*. 21. *q*. 2. *& ibid. Richardum quod debet respondere se nihil scire, vel audiuisse, supple ad reuelandum. sicut & Christus dicit Matth*. 24. *quod nec filius hominis scit de die iudicij, intelligitur ad reuelandum generaliter*.

liter. Vnde non debet tacere vt dicunt aliqui, & malè, sed audacter dicere quod nihil scit, & quod nihil audiuit, quia subintelligitur ad reuelandum. Et in hoc concordat S. Bonau. eadem dist. & communiter DD. & Panormit. in cap. dilectus, de excess. prælat. licet quidam dicant quod potest dicere se nihil scire vt homo, sed vt DEVS. *Ita dicitur in cap. Sacerdos de offic. ordin. Melius est vt dixi, scilicet ad reuelandum, quia non potest negari quin sciat vt homo.*

4. Baptista Trouamala in summa Rosella V. *Confessionis celatio* num. 8. *Quid si Presbyter compelleretur dicere vtrum de aliqua persona sibi confessa, audiuisset aliquod crimen? Respondeo in isto casu tenetur dicere se nunquam audiuisse, & se de hoc nihil scire, & verum dicit, quia subintelligitur vt homo, vel nihil scit quod sit reuelandum.*

Ioannes Nider *in præceptum* 8. *decalo. cap.* 2. proposito dubio de eo qui interrogaretur vbi sit aliquis iniustè quæsitus ad mortem, respondet ex Altisiodorensi, *debere deludere quærentes dicendo. Creditis quod si ipse esset hîc ego dicerem vobis.* Recole locum ipsius Altisiodorensis supra adductum num. 108.

Ioannes Chappius *in Summulam Raymundi tract.* 4. *parte* 2. *c.* 3. *n.* 12. agens de confessario compulso testificari de peccatis in confessione auditis, *dicendum est quod si sciat illud solum per confessionem Sacramentalem, iurare potest se nihil scire, &c. scit enim peccata in confessione Sacramentali tanquam vicarius Dei & non tanquam homo, & sic licitè potest iurare se nihil scire, hoc tamen intelligat quod non scit vt homo, vel per modum quo possit testimonium dare.*

5. Syl

5. Syluester V. *iuramentum*.3. *q*.2. docet, cum à quo iniquè exigitur iuramentum, posse iurare ad mentem suam, subintelligendo aliquid quod si exprimeretur verum sensum efficeret. Verba adscribere supersedeo, quia descripsit Angelum in primo loco quem supra ex eo dedi, & in fine eiusdem quæsiti, idem vniuersaliter tradit de iis qui iurant se non fuisse in loco vbi pestis grassatur, quamuis ibi fuerint, sed adeo breui tempore vt contagium haurire nequiuerint. Rursus V. *iuramentum* 4.q.7. agens de iuramento metu extorto, describit prope verbatim secundum locum ex Angelo adductum, approbátque eius doctrinam, quamuis eum non nominet. Eum enim qui iurauit intendens in aliquo sensu facere quod iurauit, licet non in sensu eius cui iurabat, negat peccasse. *vt qui iurauit dare centum, subaudiendo in animo suo, si debuero, tunc non peccat, quia non tenetur iurare secundum intentionem eius, cum non sit suus iudex sed vtitur simulatione licita quæ licet vt in cap. vtilem* 22. *q*. Tandem V. *mendacium q*. 6. quærens vtrum liceat aliquando celare veritatem, respondet *quod si homo non sit obligatus respondere secundum intentionem alicuius, potest veritatem celare multipliciter*. Primò scilicet per responsionem ex verbis ambiguis compactam. Secundò dando vnam responsionem ex pluribus quæ possunt ad vnam interrogationem dari. Tertiò per locutionem duplicem habentem duplicem sensum, quorum in vno est vera & in alio falsa. Hic modus vt sit à primo distinctus, debet accipi de locutione restricta. Et ita patet ex exẽplo quod subdit. *Si clericus interrogatus in porta*

an aliquid habeat de quo sit soluenda gabella, & ille respondeat quod non, scilicet de quo sit soluẽda à Clerico. Et mox in quarto modo celandi veritatem ait, *quando aliquis interrogatur de aliquo quod dicere non expedit, dicere potest se illud nescire, subintelligendo ad reuelandum: exemplo filij hominis, qui iuxta Marcum dicit se nescire diem iudicij, quod secundum Doctores ideo dicit, quia illud non scit vt reuelandum nobis.* Eandem doctrinam habet V. *confessio* 3. *q.* 11.

6. Ioannes Tabiensis V. *iurare num.* 14. latè tradit eum qui iniustè ad iurandum adigitur, *vt si vir adigeret vxorem ad iurandum de reuelãdo adulterio; vel si aliquis vrgeret alium ad praestandum iuramentum de aliquo quod non potest fieri cum bona conscientia; vel exigeret iuramentum ab eo qui non est ipsi subditus; vel in eo casu in quo secundum ordinem iuris non potest exigere;* iurare posse secundum intentionem ac mentem suam restrictam, deluso iniusto iuramenti exactore. Idem V. *mendacium q.* 6. inter casus quos ait esse claros circa mendacium, ponit quod sit mortale mentiri ad peruertendum iudicium. Et subdit. *Intellige quando iudex procedit iuridicè, & ipse tenetur respondere, alias melius tamen dicitur quod potest sophisticè respondere, id est, secundum mentem suam & non iudicis.* Et V. confessio 3. *q.* 1. docet confessarium interrogatum de peccato in confessione percepto, *posse iurare se illud nescire, etiam per viam confessionis: quia intelligitur quod non scit vt homo, inquantum est homini subiectus.* Móxque addita alia restrictione mentali eiusdem dicti ex Angelo, nempe, quod nesciat ad reuelandum, ait eam quoque

bonam

bonam esse & licitè vsurpandam etiam posito quod confessarius interrogetur formaliter, an aliquid de eo peccato sciat per viam confessionis Sacramentalis.

Franciscus Victoria *in summa de Sacramentis n.* 184. *Quid faciet Confessor cum interrogatur de peccato quod audiuit in confessione? An posset* dicere se nescire? Respondeo secundum omnes, quod sic. Sed quid si cogatur *iurare? Dico quod potest & debet iurare se nescire, quia intelligitur se nescire extra confessionem, & sic verum iurat. Sed fac quod Iudex vel Prælatus ex malitia exigat à me iuramentum an sciam in Confessione? Respondeo, quod coactus iuret se nescire in Confessione, quia intelligitur se nescire ad reuelandum, aut taliter quod possit dicere. Sed contra: si iuraret se scire in Confessione iuraret verum, ergo cum iuret se nescire in Confessione, iurat falsum, quia sunt contradictoriæ. Respondeo quod non sunt contradictoriæ; quia in illa negatiua intelligitur conditio subintellecta, scilicet, quod non scit tali modo quo possit illud dicere.*

Bartholo. Fumus *in armilla V. Confessor n.* 5. agens de Sacerdote qui peccati alicuius est conscius per confessionem, ait: *Si requiratur sub quacunque pœna, an tale quid sciat, potest dicere se nescire absolutè, quia nescit vt homini subiectus & hoc potest iurare.* Et V. *iuramentum n.* 16. tradit, cum is qui iuramentum exigit, iniustè illud exigit, posse concipi iuramentum non ad intentionem eius; ostendendo verbis vnum, & iurando aliud.

7. Cosmas Philiarcus *in Enchiridio cum de restitutione famæ* pag. 178. agens de eo qui accusatus est de crimine vero, sed quod probari nequit,

ideóque illud inficiatur, ita loquitur. *Cum peccatum est occultum & accusator ac Iudex non procedit iuridicè, accusator non tenetur respondere secundum Iudicis intentionem. Potest ergo secundum suam intentionem respondendo verum dicere, & sic suam famam iniustè ereptam recuperare & conseruare.* Eadem plenius apud eum & explicatius in rem nostram tradita habentur *tomo 1. de officio Sacerdotis parte 2. lib. 3. cap. 14.* Decerpo ex longiore disputatione nonnulla in rem nostram expressiùs & manifestiùs tradita. *Quando quis indebitè & contra iustitiam cogitur iurare, non tenetur iurare secundum intentionem cogentis, seu ad iurandum inducentis; neque ob id mentiri debet & contra propriam intentionem iurare, quia esset periurus, & peccaret mortaliter: sed potest ita accommodare verba, quod sint vera secundum propriam intentionem & falsa secundum intentionem iuramentum exigentis. Quibus autem verbis id facere possit, difficultas est propter Sotum, qui dicit quod potest occultare verum verbis æquiuocis, sed non verbis planis, secundum communem intellectum, id solum significantibus: vt interrogatus an aliquid viderit, audiuerit, fecerit, non potest respondere; non vidi, non audiui, non feci, intelligendo tali die, tali hora, vel anno, vel vt tibi dicam: quia licet non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenetur tamen eis verbis secretum celare, quæ in aliquo sensu recepto apud vulgus vel apud sapientes sint vera; alias mentitur: Et oratio, non feci, facit sensum vniuersalem, nunquam feci; vnde si iurando sic respondet, est periurus: sed debet vti verbis æquiuocis. Et dat exempla si dicatur alicui, iura mihi, potest respondere. Vro absque I si interrogetur*

terrogetur an commiserit homicidium occultum, potest respondere, iuro me neminem occidisse, quia potest esse sensus, me à nemine *fuisse occisum, at si detecta æquiuocatione magis in particulari interrogetur, an ipse occiderit, dicit quod si non occurrit æquiuoca locutio, non potest respondere, non occidi, intelligendo* tali die, vel vt tibi dicam, sed si non potest alia via *subterfugere, debet simpliciter confiteri se occidisse & potius pati mortem quam mentiri. Quæ Soti sententia Nauarro videtur durissima. Ideo cum alijs dicimus, supposito quod cogatur respondere & iurare, quod potest respondere se nescire, intelligendo vt illi dicat, & se non fecisse, nec vidisse, nec audiuisse; intelligendo vt illi dicat, vel tali die, tali hora, vel anno; & sic respondendo non mentitur, nec est periurus. Nam formalis ratio mendacij non sumitur ab intentione falsitatem in alterius mente constituendi, nam aliàs qui ad celandam veritatem vteretur verbis æquiuocis, mentiretur; sed consistit in hoc, quod aliter dicitur quam sit in mente, vnde mentiri est contra mentem ire. Qui ergo secundum suum sensum, verum dicit, licet alij credant esse falsum, non mentitur.* Hactenus Philiarcus, & mox post propositas ex Syluestro cautiones necessarias, vt huiusmodi locutio restricta, vacet culpa; nempe vt interueniat iusta necessitas compensans vel excusans illud simplicitatis dispendium; absitque scandalum, & secludatur obligatio alicuius alterius virtutis, restrictione interdicentis: post has inquam cautiones propositas, subdit: *hæc sententia est magis pia, quatenus liberat ab infinitis scrupulis. Nam hominum curiositate & importunitate qui aliorum facta scire volunt, sæpissime ita respondendum est vt eis*

occul

occultetur veritas ex qua sæpe multa oriuntur scandala : & hac ratione obuiatur scandalis, & sic respondentes liberantur à mendacio. Ita tenent inter alios Adrianus, Syluester, & Nauarrus, & Angelus de Perusio & Ioannes de Anania, citati à Nauarro. In huius confirmationem, citant responsionem Sancti Francisci. Nam rogatus qua perrexisset quidam homicida qui iuxta eum transierat, manus per manicas immittens, respondit non transisse illac, scilicet per illas manicas. Ad quod etiam facit illud Matth. 13. *de illo die nemo scit nec filius hominis, scilicet vt reuelet. Et cap. humana aures* 22. *q.* 5. subdit plerosque particulares casus in quibus vsus est huius doctrinæ. sic enim criminosum à non Iudice vel non iuridicè interrogatum; Confessarium item interrogatum de auditis in confessione, vxorem à marito interrogatam de adulterio, aliosque huiusmodi, docet posse sibi huiusmodi restrictis responsionibus consulere.

8. Matthias Felisius *in* 8. *decalo. praceptum c.* 27. agens de eo qui quærit aliquem ad iniustam cædem ait posse deludi, approbátque Adriani doctrinam supra relatam qua locutiones restrictæ manifestissimè asseruntur.

Bartholom. Medina *in institut. confessar. l.* 2. *c.* 4. ait, confessarium posse iudicem iniquè rogantem de peccato in confessione audito, eludere, negando se quicquam eorum scire. subditque esse etiam opinionem probabilem, quod si iudex pergat, vrgeátque an per viam confessionis aliquid tale resciuerit, dicere possit confessarius; Ego ne per confessionem quidem hoc accepi, & ne ea quidem via id scio. Rationem subiungit Medina,

quia

quia Confeſſarius verè id neſcit ad dicendum.

Martinus Eiſengrein *in confeſſionali cap.7. q.11.* tractans idem dubium,ait: *Confeſſarius in tali caſu dicere poteſt ſe nihil ſcire, idque ſine mendacio, quia illa verba admittunt hunc ſenſum ſcilicet nihil ſcio ſuper hoc ad reuelandum vobis, prout Auguſtinus interpretatur quod Chriſtus de ſeipſo dixit ſcilicet filius neſcit diem iudicij ſcilicet ad reuelandum hominibus.* Addit & aliam optimam reſtrictionem nempe *quod confeſſarius negare poteſt ſe ſcire peccatum in confeſſione narratum, quia poteſt ſubintelligere ſe nihil ſcire quod reſpondeat ad iuſtam mentem interrogantis, quæ ſiſtere debet in ijs de quibus poteſt inquirere. vnde ſi eos limites interrogando excedat, reſponderi ei poteſt nō ſecundum mentem quam habet, ſed ſecundum mentem quam debet habere.*

9. Ludouicus Lopes 1.*p. inſtructorij conſcientiæ cap. 37. in fine. Marito interroganti de adulterio mulieris confeſſo, poteſt confeſſarius ſi opus eſt iurare nullum adulterium ſibi confeſſum, concipiendo intra ſe, eo ſcilicet modo quo dicere tenear.* Idem ibid. c. 42. *mulier in mortis articulo conſtituta, noſcens impedimentum matrimonij ſi compulſa fuit excommunicatione reddere debitum viro, poteſt iurare ſe facturam vt abſoluatur, concipiendo intra ſe ſi id ſine peccato fieri poſſit, nec erit periurij rea ſi cum conualuerit non redierit ad maritum nec debitum ei reddiderit.* Solet hic autor allegari contra vſum licitum reſtrictionum mentalium quando ſecundum ius aut vſum in quibuſdam materiis acceptio verborum ſecundum mentem reſpondentis non eſt conformis communi conceptioni. ita enim habet *eadem 1.p. c.42.* Verum diſertè idem autor ſe explicat

plicat de restrictione quæ adhiberetur sine causa vel iniustè, vt patet ex his eius verbis. *Peccat mulier quæ sine causa iurat carere se crimine adulterij eo quod egerit pœnitentiam illius, nisi maritus iniustè ad id iurandum eam compelleret.* Et mox. *Solum licet vti æquiuocatione* sumit hoc nomen pro mentali restrictione vt liquet ex antecedentibus *&* *non respondere ad mentem rogantis quando secundum ius aut vsum in tali materia talis sensus verborum pro vero accipitur : alias non, vbi cessat coactio iniusta.* Ergo coactione iniusta interueniente concedit id licere, & idem diceret de iusta quauis necessitate; profitetur enim se sequi Syluestrum qui eam extensionem admittit. Nec sanè interuentus violentiæ aliud confert patienti quam iustam causam restringendi. Eam verò æquè suppeditat, iusta quæuis necessitas.

10. Emanuel Rodericus *in summa t.* 1. *cap.* 190. *n.* 7. ampliat hoc Lopesij dictum ad quamcumque idoneam causam. Eius verba sunt. *Si aliqua persona priuata aut metu aut importunis precibus compellit aliquem iurare, tunc qui iurat potest iurare ad mentem sui, non vero illius, quamuis secundum mentem interrogantis non sit verum. Sic dicit Nauarrus cum communi.* Et relata contraria Syluestri, Cordubæ, & Lopesij sententia, quod id non liceat si vis absuerit, subdit. *Sed ego sequor opinionem Nauarri tanquam probabiliorem.* vnde infert multa corollaria. v. g. non esse periurum qui interposito iureiurando negat se habere rem quam alius mutuam petit; intelligens vt eam det mutuam: & alia pleraque, in quibus ob tacitam subintellectionem, responsio exterius falsa vacat mendacio.

Idem

Idem *c.246. eiuſdem tomi n.* 3. aliis multis exemplis hoc ipſum confirmat: & addit n. 4. loquendo hoc modo vitari quàm plurima peccata quæ paſſim admittuntur propter ignorantiam liciti vſus reſtrictionum. *Quia ſæpe*, inquit, *interrogamur, quid comedimus, quot habemus nummos, quid dixit nobis N. &c. & poſſumus reſpondere, intelligentes nonnulla quibus dicamus veritatem, & negemus quod petitur à nobis. Sicut ſi dicat quis vt dicamus ei aliquid noui, poſſumus dicere nihil ſcire noui, intelligentes interius, quod conueniat dicere aliis, vt dicit Nauarrus, quæ doctrina debet notari.* Eandem denique doctrinam ratam habet & receptam eſſe docet *lib. de ord. iudiciali c.* 10. *n.* 1. *&* 4.

11. Gregorius Sayrus Anglus, Ordinis S. Benedicti, fuſiſſimus eſt in ſtabilienda ſententia de qua agimus; cum aliis occaſionibus tum maximè *lib.* 12. *Clauis regiæ cap.*17. *n.*21. *& ſeqq.* docétque eſſe ſententiam omnium in caſu de reo contra ius interrogato, *vno*, inquit, *excepto Geneſio Sepulueda.* Et vniuerſaliter addit *poſſe aliquem vti amphibologia ex iuſta cauſa, etiam cum reſpondet iudici aut ſuperiori, etiam adiuratus, & per obedientiam adactus. Quia quamuis regulariter adiuratus reſpondere debeat adiuranti iuxta mentem eius, fallit tamen ea doctrina, quando alia mente quam debet adiuratur: tunc enim ſufficit, vt reſpondeat verum, ſecundum mentem & intentionem ſuam, licet falſum ſit ſecundum mentem interrogantis, & adiurantis.* Nomine porro amphibologiarum, comprehendit etiam reſtrictiones mentales: imo expreſſius de eis agit ſub prædicto nomine. Eadem habet Sayrus eodem

eodem operè *lib. 11. cap. 5. n. 6.* & *cap. 4. n. 24.* ac ſæpe aliàs.

Malè omnino habet Barneſium, quod hominem Anglum ac eiuſdem inſtituti profeſſorem, & verò hominem doctiſſimum, tot à ſe diris toto opere deuotum, ac contumeliis proſciſſum videat, cum iis quorum ſententiam Sayrus tuatur. Itaque ad hominis excuſationem, ait, inprimis eum à Magiſtris quos iuuenis adiit deceptum, diſſentanea paſſim hac in re, aut malè digeſta, conſuere videri. Deinde addit, eum incautè loqui cum admittit illam reſtrictionem *neſcio vt dicam tibi.* Præſertim verò Barneſium pupugit, quod ſcripſit Sayrus, ex omnium præterquam Sepuluedæ ſententia, licitum eſſe vſum reſtrictionis prædictæ ex cauſa iuſta. Hîc ego ſi pro Sayro aduerſus immitem fratrem à quo impetitur ſtare velim, facile inprimis dicam, oſtendiſſe in aliis pleriſque locis Sayrum, quàm nullius addictus iurare in verba Magiſtri, quàm exſolutus alienæ cuiuſuis doctrinæ iugo, ſententiam ſuam aperiat, cum res fert. Fuerit verò Sayrus, cum iuuenis Magiſtros adiret, iiſdem credulus, eáque docilitas iuuentuti condonari meritò poſſit; At hominem ætate grandæuum, poſt diuturnum magiſterium, cum deberet & ipſe Magiſter eſſe per tempus, eſſétque meritiſſimò, in iis ipſis quas iuuenis combiberat falſis opinionibus conſeneſcere, ſtupiditas eſſet ac ruditas non ferenda. Sed enim ſicut autore Auguſtino, *ſententiam falſam nunquam tenere prima laus eſt, ſecunda mutare,* ita non circumferri omni vento doctrinæ, ſed in ritè concepta perſtare, nec de ea dimoueri tempori ſeruiendo, vel ad gratiam à

diuina

diuina diuersam escámve aliquam captandam, sapientis Theologi est, cuiusmodi omnino Sayrus fuit.

12. Iacobus de Graffiis ex eadem S. Benedicti familia, *l. 1. decisio: aurearum cap. 23. n. 3.* docet Sacerdotem inquisitum de culpa in cõfessione percepta, respondere verè posse, se nescire, & iurare, subintelligendo quod nesciat tanquam homini subiectus. Quod si compellatur, vt respondeat, non per verbum *scio*, sed per verbum *audio*, ait posse respondere se nihil tale in confessione audisse, subintelligendo *tanquam purum hominem*, Quod si perstet impius quæsitor, vrgeátque confessarium vt respondeat an audierit vt DEVS, ait respondere posse se non audiuisse eo modo, subintelligendo, *ad modum causæ principalis*. Et idem repetit n. 24. agens de eo cui ex simplicitate fit confessio in necessitate tanquam Sacerdoti, cum tamen sit laicus, & vt talis agnoscatur.

Claudius Millhardus ex eadem S. Benedicti familia, *tomo 2. summæ Parochorum cap. 79. n. 1. 2. & 3.* vsum licitum restrictionum mentalium apertissimè admittit. Et plenius c. 80. n. 2. vbi agens de eo qui à non superiore interrogatur, ait fas esse ei si causa idonea subsit respondere se nescire id de quo interrogatur, exemplo Christi qui rogatus à discipulis de die iudicij, respondit se illum nescire, vtique *ad reuelandum*. Similitérque ait eum à quo res mutua petitur, quam ipsius intersit non concedere, respondere posse, *non habeo*, nempe *ad commodandum*. Vterque locus est illustris, & liber hîc in Gallia teritur omnium manibus, proindéque sat fuerit eum indicasse.

13. Alardus Gazæus eiusdem Benedictinæ familiæ alumnus, *ad collat.* 17. *Cassiani c.*8.*litera B. non mentitur qui vtitur amphibologia vel tacita restrictione, quia non intendit dicere falsum, aut loqui contra mentem: sed vel mentem suam aliter exponere quàm alter intelligat, vel non totam exprimere, sed solum ex parte.* Eadem habet *ad lib.* 5. *instit. c.*37. *litera B.* Cum autem de sola mendacij culpa possit esse per se loquendo in hoc negotio controuersia (supponendo quod non desit iusta causa restringendi;) eámque culpam excludat autor prædictus, perspicuum est eius suffragium contra Barnesiū. An & istos homo qui è regione vniuersorum fratrum suorum fixit tabernacula papillæ adhuc adhærescere, & doctrinæ mendaciorum quam iuuenes à magistris hauserint, necdum renuntiasse, causabitur?

14. Bartholomæus à S. Fausto Congregationis Fuliensis *in speculo Confessorum disp.* 21. *q.* 55. *n.* 2. *Si reus iniustè accusatus, vel denunciatus de vero crimine, respondet simpliciter se crimen obiectum non commisisse, aut falsum id esse quod ei tribuitur; non mentitur; nec peccat, etiam venialiter. Ratio est quia quando iudex non habet ius ad interrogandum, non tenetur reus se prodere, sed potest veritatem occultare; nec sic respondendo non feci, aut non commisi crimen, mentitur: quia nihil falsi dicit secundum mentem suam, negat enim crimen vt est obiectum: scilicet vt est publicum, & iuridicè probandum: sed reuera est occultum & probari non potest, vt supponimus; ergo non mentitur. Idque verum est, non solum quando interrogatur sine iuramento, sed etiam quando adhibuit iuramentū, vt tenet Nauarrus,* &c.

Anton.

Anto. Fernandus de Moure *part.1.exam.Theol. Moral.c.5.§.1.n.8.* ait amphibologia vti licere, *imprimis cũ quis non iuridicè interrogatur, cum per metum, iniuriam, vel nimiã importunitatẽ cogitur iurare. Hac est doctrina communis & ferme absque controuersia.* Vt autem appareat eum loqui de amphibologia illa quam aliqui vocant insensibilem, id est, de locutione restricta, subdit, eo ipso modo *Christum dixisse se nescire diem iudicij, id est, ad dicendum. Ita D. Tho. & alij sacri interpretes. Quamobrem licet vxori adulteræ, iurare marito amphibologicè, nunquam tale crimen à se commissum, intelligendo ad illud detegendum. Ea etiam vti licet cum iustè quis interrogatur, si datur rationabilis causa non respondendi ad mentem interrogantis. Hoc autem eueniet cum iudex iuxta legem præsumptiuam rogat aliquem de aliquo actu de quo ex præsumptione lex sinistrè iudicat. Si ille qui talem actum operatus est, rectè coram* DEO *illum egit, interrogatus de eo, potest amphibologia vti, & iurare se nihil fecisse. Eueniet itidem, cum quis rogatus, an habeat accommodandam rem vel mutuo dandam, causam habet non illam dandi: si videat nimirum inde odia, dissidia, rixas, simultates prodituras, nisi mutuo det aut neget; apud se habere potest amphibologicè iurare rem talem apud se non esse.* nempe ea amphibologia de qua hactenus siue *ad mutuo dandum.* & ita vt rationabiliter debeam illud detegere.

15. Antoninus Naldus in Summa v. *interrogatus* n.1. *Interrogatus in iudicio an debeat centum sibi mutuata quæ verè secretò restituit potest respondere se nihil debere causa mutui intelligendo intra se quod verè non soluerit.* Et mox n. 2. *Interrogatus an de-*

beat centum cum verè debeat tantum 50. *potest negare petita prout petuntur, nec in hoc dissentit Conarruuias si rectè ipsius verba perpendantur. Ait enim quod sic interrogatus non confitens partem debiti liquidi non incurrit crimen periurij nec mendacij. Sed nec crimen vllum admitteret intelligendo intra se aliquid verum secundum intentionem suam, iuxta adnotata per Nauarrum cap. humanæ aures* 22. *q.* 5. Eandem doctrinam in alio exemplo confirmat n. 3. allegato Michaële Salon quem nos quoque supra retulimus, & huic doctrinæ disertissimè suffragari vidimus.

Martinus Bonacina *disp.*4. *de leg. q.* 1. *p.*12. inprimis negat *admitti mendacium quando verba faciunt verum sensum ex additione in mente proferentis retenta. Ratio est quia non itur contra mentem.* Addit tamen admittendum fore peccatum contra præceptum affirmatiuum veracitatis, nisi aliqua iusta causa persuadeat vsum restrictionis tacitæ: qualem n. 3. ait esse quoties aliquid incommodi vel iniuriæ nobis imminet si loquamur ad mentem interrogantis. *Itaque*, inquit, *si quis à te petat vt illi commodes librum, vel mutues pecuniam, negare potes te pecuniam habere, si tu illa indigeas; aut timeas fore vt mutuatarius serò vel difficulter restituat; aut periculum sit vt commodando patiaris aliquod incommodum; modo restrictionem aliquam in mente addas, negando scilicet te eam habere, vt illi commodes vel mutues.* In eandem sententiam plurima subdit multis illatis corollariis n. 4. & 5. Inculcat quoque eam doctrinam eodem tractatu *disp.*10. *q.*3. *p.* 2. *n.*6. dicens *reum non iuridicè interrogatum posse dicere se nihil scire, vel se illud non commisisse,*

commisisse, adhibita restrictione in mente, ita vt teneatur illud aperire. Quoties enim iusta de causa æquiuocatio vel restrictio adhibetur, nihil fieri præsumitur contra rationabilem iudicis voluntatem.

Ioannes de la Crux *in Directorio Conscientiæ, circa octauum Decalogi præceptum q. 3. art. 3.* proposita quæstione an reus iuridicè interrogatus teneatur confiteri crimen, respondet. *Dum non constat reo se iuridicè interrogari, non confiteatur crimen etiam sub iuramento & excommunicatione quæsitus.* Ita Soto, Nauarrus, Caietanus, & Bannes quos citat. Tum subdit. *Et sic reus tunc vtatur verbis æquiuocis, dicendo non feci, non dixi, cum sic verum dicat iuxta mentem Iudicis interrogantis de crimine in ordine ad iudicium & scientiam publicam, cum eius crimen sit occultum. Imo etsi Iudex dicat se interrogare non solum vt Iudicem sed vt personam priuatam, non tenetur reus respondere ei nisi vt publicæ personæ. Item quoties reus non potest probare suam innocentiam, etsi alias à Iudice ob ignorantiam sine peccato interrogetur, potest reus vti dictis verbis æquiuocis, vt si Petrus occidit suum inuasorem cum debito moderamine, & interrogatus an illum occidit, non potest probare tale moderamen, licitè dicit non occidi.* Hæc ille, subdens postmodum reum conscium quod iuridicè interrogetur, teneri candidè & sine vllis æquiuocationis ambagibus respondere ad interrogata. Perspicuè porro verba æquiuoca vsurpauit: pro mentaliter restrictis quæ alij appellant æquiuoca insensibilia.

Et hîc quoque Societatis IESV Summistas vt prætermittam, facit Barnesij aduersus Societatem

Iesv vt quàm mitissimè dicam austeritas. Confestim enim huiusmodi suffragatores quasi ex condicto in sententiam Lessij venissent, repellendos decerneret. Sunt tamen ea apud doctos omnes (pax sit Barnesij auribus) eruditionis ac solidæ doctrinæ fama, vt nulli suæ ætatis secundi in hoc genere audire meritò possint, nominatim Card. Toletus *l.4. summæ c.21.n.6.7. & l.5.c.58.n.3.* & Thomas Sanches *l. 3. in decal. c. 6. n.15.* Videsis præterea Reginal. *l.24.praxeos cap.1.n.*10. & Filliuc. *tract.25.cap.11.q.3.*

CAPVT XVI.

Præcluditur effugium, quo nonnulla ex proximè propositis Scholasticorum & Moralium Theologorum testimonijs, declinantur.

1. EX testimoniis propositis vtroque proximo capite, ea duntaxat quæ ex Confessarij responso negatiuo ad interrogationem de peccatis in confessione expositis recensita sunt, videntur posse declinari absque subintellectione & restrictione quam quærimus. In cæteris quippe omnibus manifestè locū habet tacita subauditio, cuius interuentu prospicitur veritati propositionis externæ in speciem falsæ. Quod si ea subauditio in exemplis illis quæ autores adhibent, dicatur consignificari & subindicari, attentis circunstantiis negotij,

negotij, vel personæ loquentis, parum id referet; nam similiter dicemus, eo ipso quod quis rationabiliter ac iustè aliquid reticet, subindicari & consignificari personam rationabiliter vsurpantem verba sua, & eatenus verè negantem se scire, quod reuera sibi scit. Itaque vbicumque dabitur iusta restringendi causa, locus erit eidem vel simili subauditioni, quam autores apponunt variis locutionibus restrictis quas admittunt in prædictis testimoniis. Semper enim licebit similiter dicere de re, quam quis scit, sed iustè reticet, quod eam premat quatenus non obligatus eam expromere; vel quatenus non subiectus interroganti in ea interrogatione irrationabili, & præter ius fásque instituta; quæ fere sunt subauditiones ab autoribus memoratis propositæ in variis euentibus & exemplis quæ expendebant. Quia ergo hæ ipsæ vel similes subauditiones, æquè semper locum habent in omni locutione iustè restricta, meritò ex singularibus illis exemplis in quibus autores hactenus recensiti admittunt veritatem locutionis restrictæ saluam esse per subintellectionem, colligimus idem quoque iuxta eos in omni iustè restricta locutione statuendum esse.

Effugium ad declinandas autoritates nixas restrictione Confessarij, negantis se scire quæ in Confessione percepit.

2. In solo, vt dixi, exemplo Confessarij negantis, ac iuramento si lubet confirmantis, se aliquid de peccatis in confessione expositis resciuisse, excogitandum sibi putauit Sepulueda quod exci-

peret. Quod enim videret intutum fore homini Catholico, negare veritatem responsi illius negatiui ab omnibus Doctoribus receptam, quorum plerosque supra retuli, & multos præterea adducit Henriques *in summa morali lib.6. c.19. n.7. in glossa*, & Bonacina *disp.5. de sacram.q.6.S.5.puncto* 4. *n.* 31. eo deuenit vt diceret, longè aliam esse rationem Sacerdotis negantis se scire quod in confessione accepit, & cæterorum quacunque ex causa inficiantium res sibi perspectas. Discriminis aliquot causas profert cap. 3. dialogi sæpe allegati. Prima est quod DEVS, & Ecclesia, ipsáque ratio naturalis, arcanum sacræ confessionis quod multis scriptis legibus nominatim est sancitum, tam Sanctum esse voluerint, vt in nulla, dummodo prudenti & coacta, sic cognitorum peccatorum inficiatione, possit esse mendacium, propter Sacramenti huius maiestatem & maximam publicámque religionis Christianæ perturbationem, quam existere necesse esset, nisi vndecumque occluderetur aditus ad notitiam à Confessario ex confessione perceptam. Quis etiam non deterreretur à confessione peccatorum, si quo modo quáve ratione Confessarius ea posset euulgare, inconsulto nec annuente eo ipso qui exposuit? Alia discriminis causa à Sepulueda proponitur, quod Sacerdos aliam personam induat dum Sacramentum administrat, aliam dum assumitur in testem peccati per confessionem percepti. Aduocatur enim in testem, prout persona priuata est, & magistratui aduocanti subiecta: confessionem autem excepit, & scientiam peccati comparauit, tanquam Christi administer, nemine in terris inferior. Sicut ergo

quæ

quæ quisque tanquam publica persona promiserit ac etiam iuramento firmauerit, iis præstandis astringi desinit, cum primum abit Magistratu, ita qui negat se scire quatenus priuatus est, quæ nouit vt Dei administer, non mentitur. At ea personarum diuersitas, nulla est in reliquis exemplis, quorum veritati sola subauditione consultum putatur. Tertiam denique discriminis causam esse ait, in qua maximè conquiescit, quod nimirum instituta confessione, protinus Apostoli nullo interposito medio tempore, edixerint ac instituerint, vt Sacerdoti liceret eorum quæ per confessionem percepit notitiam inficiari; idque à Christianis magno consensu comprobatum, posteris quasi per manus voce traditum, & ad hanc diem vsu receptum esse. Hanc publicam Christianorum doctorum iuxta ac indoctorum interpretationem, omnium maximè Sacerdotis inficiationi suffragari, affirmat Genesius, & subscribit Barnesius §.28.n.4. quod ea declaretur non alium subesse sensum inficiationi Sacerdotis, quàm quod vt Sacerdos tantum illa nouerit, quæ celata oporteat, non euulgata.

Præcluditur, & prima discriminis ratio repellitur.

3. Hæc hominis difficultate impediti subterfugia, non est difficile præcludere. Inprimis verò prima discriminis causa, est apertè inanis. Si enim est mendacium inficiari quod noueris, non est in Ecclesiæ, imò neque in ipsius Dei potestate, quocumque tandem ex fine efficere, vt Sacerdos

licitè inficietur quæ nouit: cum mendacium sit intrinsecè malum, ac ne DEO quidem concedente, admitti possit. Non igitur ea ex parte defendi potest honestas inficiationis Sacerdotis, quod DEVS vel Ecclesia eam inficiationem arctissimè præcipiant. Prius enim ostendendum est, præcipi posse, quod fieri nequit si sit contra veritatem.

Item secunda.

Secunda discriminis causa, est etiam friuola. nam quod Sacerdos diuersam personam induat, quatenus Sacramentum administrat, & quatenus ad testificandum compellitur, non est semper verum. Posset enim iniquus inquisitor, etiam de notitia per confessionem parta, velle doceri per confessarium. Et idcirco S.Thomas,& alij autores quorum plerique supra adducti sunt, constanter affirmant, ne tunc quidem cum confessarius interrogaretur qua confessarius, & vt administer Sacramenti, compelleretúrque sub ea formalitate affirmare vel negare an crimen resciuerit, abstinendum esse negatione, posito quod verè confessarius peccatum resciuerit ea tantum via. Deinde concessa ea duplicis personæ in confessario consideratione, quis non videt confessarium criminis conscium, cũ absolutè negat se nosse quod quæritur, subintellectione iusta vti, quam explicitè non exprimat, & eatenus verè profiteri se nescire quod nouit? Similiter ergo in quibusuis aliis iustæ reticentiæ occasionibus, distinguenda erit in quolibet restringente locutionem suam, duplex persona. Altera secundum quam restringit, nempe

pe quatenus perſona rationabiliter loquens, aut quatenus perſona non ſubdita interroganti, vel aſtricta ad tacendum. Altera verò ſecundū quam abſolutè rem nouit. Neque enim rem nouit quatenus obligatus eam premere. Atque ita duæ omnino perſonæ conſiderari in eo facile poſſunt, ac mente præſcindi. Quod ſi ea duplex conſideratio, Confeſſarium, de ſe ſub vna negantem, quod ſub alia perſpectum habet, liberat à mendacio, æquè liberabit quemlibet alium, iuſtè eodem modo inficiantem vno titulo, quod altero aſſerere deberet, niſi idonea ex illo alio titulo inficiandi cauſa occurreret.

Et tertia; admiſtúmque ei fermentum.

4. Tertia denique diſcriminis cauſa, & apertè commentitia eſt & aliquid fortaſſe continet vel ſupponit diſſentaneum Catholicæ fidei. Quod enim Apoſtoli ſenſum vocabulorum reſpectu Confeſſarij peruerterint, edixerintque vt inter Chriſtianos; vox *neſcio* prolata à Confeſſario de peccatis in confeſſione perceptis alium ſenſum faciat quàm quem fert communis vſus, eſt omnino ridiculum & gratis confictum. Quis enim eam Apoſtolicam verbi illius deputationem agnouit: veterum, aut ante Geneſium ac Barneſium tale quid commentus eſt, ad explicandam veritatem dicti, quo Confeſſarius inficiatur accepiſſe ſe quicquam eorum quæ preſſa eſſe neceſſe eſt? Hoſtes ſanè Catholici nominis, ad quos ea traditio permanaſſet æquè ac reliquæ, ream iampridem egiſſent Eccleſiam, peruerſionis in ipſa quoque voca-

bula

bula inuectæ; cum tamen duntaxat expostulauerint de subintellectione apposita verbo *nescio* per confessarium prolato. Non obscuro argumento hunc esse germanum Ecclesiæ sensum, qui Sectariis arcani Sacramentalis ea ratione expositi iuratis hostibus displicuerit.

Illud verò addebam subolere aliquid minùs boni apud Catholicos odoris, quod habetur in eo tertio discrimine. Nēpe Apostolos fuisse, qui cum vsum verbi *nescio*, statim à confessione instituta mandauerint, vt arcano confessionis & incolumitatis Sacramēnti prospiceretur. Hoc, si ipsi Apostoli Sacramentum Confessionis instituerunt, non improuidè dictum est. Sed Christum ipsum, esse omnium omnino nouæ legis Sacramentorum, atque adeo huius etiam autorem, certa fides docet. Itaque illius quoque fuit, secreto confessionis prospicere, non autem Apostolorum. Cum igitur tanti referre dicatur, ad arcani Sacramentalis integritatem & immunitatem retinendam, vt ea significationis nouitas, vocali sacerdotis inficiationi subiiceretur, omnino par fuit, non Apostolos illico ab instituta Confessione, nullo prætercurrente medio tempore, vt fabulatur aduersarius in tertia illa discriminis causa, sed ipsummet Christum, autorem nouitatis illius fieri, ne non satis prouidus videretur, si ad eius institutiones Apostoli illico consummatores accurrerent. Quare non obscurè in eo tertio discrimine, quod ab illo Apostolorum edicto repetitur supponi vel affirmari ab aduersario videtur, Apostolos esse autores & institutores Sacramenti Pœnitentiæ, eoque instituto adiunxisse illico sigilli munimen, vt Sacramenti incolumitati

lumitati prospicerent. Quod si Barnesium Genesij suffragatorem & encomiastem latet, moneo sub anathemate damnatum in Tridentino *sess. 7. can. 1. de sacram. in genere, & sess. 14. can. 1.*

Restrictio Confessarij, cæteras ex idonea causa factas stabilit.

5. Itaque maneat, eo exemplo Sacerdotis, inficiantis comperta sibi esse quæ in Confessione accepit, omnino validè confirmari vsum licitarum iusta ex causa restrictionum, & meritò autores qui eam Sacerdotis inficiationem licitam admittunt, pro honestate iustarum restrictionum allegatos esse. cum idcirco tantum Sacerdos verè inficietur se nosse quod nouit, quia iustè subintelligit se id non nosse ad dicendum, vel quatenus personam rationabiliter enunciantem sensa sua; ac proinde cui ius sit partem eorum subticere. Cuicumque ergo similiter ius erit non expromendi integrum conceptum suum, poterit eodem modo iusta subintellectione mente retenta, nec nisi implicitè verbis quatenus rationabiliter prolatis significata, locutionem suam restrictam liberare à mendacio, seque indemnem & eorum malorum quæ imprudentem euulgationem consequerentur, expertem præstare. Et ita rectè, stabilita validè paritate, intulit Nauarrus *in cap. humanæ aures q. 1 n. 8.*

Nunc tametsi in disputatione Theologica, Theologorum autoritas satis superque esse debet, tamen ad cumulum largitatis qua erga Barnesium vti placet, iuuat præcipuos quosdam Iuris præsertim Canonici consultos, huc aduocare. Quod tametsi

metsi minùs exquisita tradendæ veritatis & naturæ rerum excutiendæ ratione vti soleant quàm Theologi, non careant tamen insigni autoritatis pondere, & recepti vsus ac sensus, testes idonei iure sint censendi.

CAPVT XVII.

Iuris vtriusque consulti, eidem iustæ restrictionum mentalium vsurpationi astipulantur.

1. STET primus in hac acie Henricus Hostiensis *in summa lib.5.tit.de pœnit.*n.49. §.*dixisti vnquam*. Proposita enim hac quæstione. *Quid si quis quærat à me hominem latitantem in domo mea, intendens eum occidere, numquid debeo mentiri, & dicere nescio vbi sit*? refert varias ad eam quæstionem responsiones Doctorum; tandem ex mente sua ita eam soluit. *Dicas, quod sic possum respondere. Si talem quæris, curre quàm citiùs illhuc; ita tamen quod ostendam ei aliam viam quam fugiens teneat; vel alium locum quàm intrauerit latens, & dicam ei quod nisi citò currat, forte non poterit ipsum consequi, nec etiam inuenire. Vel sic: frater multi intrant domum istam & exeunt, quos ego non video nequescio: si esset hic, ita bene posses tu vel alius ipsum videre, sicut ego. Si multum instet, quærens, nec ei verba ista sufficiant, & domus spaciosa sit, potero dicere:* DEVS *scit, nescio vbi sit, id est in quo angulo domus latitat: sic debeo intelligere. Et si possum ipsum tenere in verbis*

hic

his vel similibus, ita quod nullum periculum immineat, bene erit. Et mox. *Finaliter debeo informare meam conscientiam ad negandum, & dicere non vidi ipsum, diu est: possum enim diu intelligere sicut volo; vel dicam simpliciter informata conscientia, non est hîc, id est, in loco vbi teneo pedes meos. vel etiam si simpliciter negem, non peccabo, conscientia informata nec dicam mendacium, quod nihil aliud est quàm contra mentem ire.*

2. Baldus *in rubr. C. de fide instrum.* docet mihi ex falsa mutui scriptura in iudicium deducto, non licere aliquo modo falsum solutionis instrumentum producere. Iniquè tamen conuentum in iudicio ad centum quæ actor verissimè asserit se mutuo dedisse, cum tamen eidem à me clam soluta fuerint, posse veram illã mutuationem negare, subintelligendo ita vt vltra ei sim obnoxius quod traditur etiam à Iasone in §. bonæ fidei. de actionibus n. 81. & à Barb. in cap. 1. de mutuis petition. n. 84.

Hippolitus de Marsiliis singul. 177. sub initium. *Dixit singulariter D. Anton. in cap. 1. de mutui petit. quod si mutuasti mihi decem qua tibi restitui in secreto, si tu iterum illa petis possum licitè negare & dicere nihil à te habuisse. Quod etiam tenet Petrus de Ancharano in cap. 2. de reg. iur. in 6. & in dictum caput cupientes. ad quod etiam faciunt dicta per Baldum in dictam Rubr. C. de fide instrum. 8. columna. 10. incidenter etiam quæro.* Habet lector in hoc vno testimonio trium insignium Doctorum suffragium pro restrictis locutionibus, prætermisso nunc Baldo de quo paulo ante: nempe, Antonij, Ancharani & ipsius Hippoliti. Annuunt Barb. *l. 2. consil. 12.* Ioannes de Anania *cap. qui cum fure.* de furtis,

furtis, Angel. de Perus. *in cap. cupientes de elect. in 6.* & in *l. idem §. sit vbi ff. de condict. ob turpem causam* tractantes euentum de quo supra, & eum quo quis interrogatus an occiderit Petrum, inficiatur eum à se occisum, eo quod occiderit eum in sui defensionem, subintelligátque Petrum non fuisse iniustè à se occisum, vel ita vt cædem abs se iustè factam teneatur aperire deficientibus probationibus quibus se exposita veritate indemnem præstet. Quinimmo addunt hi Doctores eum qui in prædictis euentibus restrictè locutus fuerit & negauerit abs se factum quod reuera fecit, aut habuisse se quod reuera habuit, posse inficiationem firmare iuramento absque timore periurij ob appositam subintellectionem iustam.

3. Couarruuias 1. *var. cap.* 2. *num.* 3. & 4. multa habet, quibus confirmet inficiationem rei cognitæ ex iusta inficiandi causa, posse mendacio vacare, si subintelligatur aliquid ratione cuius verum sit quod homo inficiatur. Sic cum Sempronius petit à me centum, quæ verè dicit se mihi mutua dedisse, ego tamen ei occultè reddidi, iustè & sine culpa nego petitionem ac debitum, subintelligendo ita vt sim vltra ei obnoxius. *Nam ego,* inquit Couarruuias, *qui verè centum ab actore petita illi solui, iniquè ad iudicium trahor, iniustè interrogor: vnde possum versutiam iniquè interrogantis, eludere, responsione quadam quæ interpretationem, intellectúmve quem ex animo illi dederim, congruè patiatur. Sic sanè dum ipse nego positionem quæ mutui dationem ponit, intelligo me dicta centum cum effectu mutuo non recepisse: vel quia illa mutuatio quæ verè contigit, solutione est rescissa, eiúsque obligatio soluta*

soluta : vel quia non dicitur mutuum accepisse , qui illud iam reddiderit : vel ex eo quod in ea positione asseritur, me centum mutuo accepisse , in eum sensum vt illa non reddiderim , simque ex ea mutui datione obligatus , cum ad hoc intendat mens interrogantis: & tamen eo sensu positio falsa est , quo fit vt licitè negari possit.

Simancas *in Cathol. institut. titulo* 42. *num.* 13. agens de hæretico occulto qui in generali inquisitione nulla præcedente ipsius infamatione interrogatur à Iudice an sciat aliquem hæreticum esse, respondet. *Potest huiusmodi reus iustè celare crimen, dicens, nescire se quis fecit , quia non sic scit vt dicere teneatur.*

4. Ioannes Gutierres *in qq. Canon. cap.* 11.*n.*40. & 41. ad eandem quæstionem iisdem verbis respondet , approbátque responsum illud *non feci,* quamuis verè fecerim , modò subintelligam *ita vt dicere tenear.* addítque : *Quare contra ius nequisiti possunt ac debent quacumque vti amphibologia quam vsitatus sermo citra mendacium ferre possit.* quibus verbis manifestè significat eam restrictionem *ita vt dicere tenear* , quam ibi admittit attexi posse locutioni externæ eius qui iustè inficiatur quod fecit , importari verbis inficiationis iuxta communem & vsitatum sermonem. Inde autem manifestum est omnes iustas restrictiones, ita stabiliri posse vt non sint purè mentales , sed ipsis quoque externis verbis importentur , quatenus rationabiliter prolatis.

Martinus Alphonsus Viualdus *in supplemento aureo , cap.* 12. *num.* 18. *si Iudex cadauere inuento compellat vicinos omnes iurare inter quos & me qui*

illum ouidi possum tunc iurare sine peccato me illum non occidisse, dicens in corde meo, ad dicendum tibi vel similia. Multos ad id autores profert hic autor; supponit tamen quod & nos supponi volumus iudicem non seruare ordinem iure præscriptum. Nam si eum seruaret, respondendum esset reo ad Iudicis mentem vt præmiserat num 6. & nos supra confirmauimus cap.4.

Salsedo *in practica criminali Canonica cap.*126. cum dixisset reum præter ius interrogatum posse iudicem eludere; *Idem*, inquit, *pari ratione in teste asseuerandum censeo, qui non tenetur ad testificandum. Potest enim iudici interroganti dicere, se non teneri ei respondere, quamuis sciret id de quo interrogatur: & si illum cogere velit, appellare potest, præterquam si iustè timet iudicem in eum sæuiturum. Quod si timet, respondere potest se nihil scire, intra se tamen intelligendo quod dicere teneatur. Ita scribit Martinus Nauarrus in manuali confess. cap.*25. *num.*43. *cuius opinio verissima est & amplectenda, licet contrariam tenuerit Genesius à Sepulueda de ratione redd. testimo. cap.*13.

5. Binsfeldius *in Enchir. Theo. pastoralis p.*3. *cap.*6. *si iuramentum extorqueatur per metum vel importunitatem ab eo ad quem non spectat, vel etiam à iudice non seruato ordine iuris, potest iurans secundum propriam mentem verum iurare, & falsum secundum intentionem exigentis iuramentum. Exempli gratia, si quis aliquid secreti ab aliquo quærat quod non debet, & exigat iuramentum de scientia, quamuis sciat, potest iurare se nescire; intelligendo in mente, vt tibi tenear reuelare. Eadem est ratio, petit aliquis ab illo rem dono vel commodato, quam non*

vult

vult dare vel accommodare, potest iurare quod non habet, intelligendo in mente non habeo vt tibi donem aut accommodem. Quanti verò facienda sit glossa destruens textum ad eum locum recens assuta constitit cap. quarto huius disputationis. Eandem doctrinam iterat Binsfeld. *cap. 29. conclus. 6.* agens de reo iniustè interrogato, quem ait *respondere posse, se nihil scire, subintelligendo intra se quod dicere teneatur, aut etiam se non fecisse, scilicet mente concipiendo vt se prodere debeat.* Hunc autorem, in opere alioqui Theologico annumeraui Iuristis, eodem iure quo mox Nauarrum. Vterque enim tametsi quædam ad Moralem Theologiam spectantia scripserit, tamen rationem potius scribendi Iuristarum secutus est, & suam in Iuris peritia facultatem aliis quàm plurimis circa eam scriptis orbi prodidit.

Antonius Barbosa *in Collectaneis Doctorum in librum 5. Decretal. ad cap. qualiter, de. accusat.* verbis illis, *quæ inordinatè sunt acta. Notatur ad hoc*, inquit, *quod reus iniustè contra iuris ordinem interrogatus aut denunciatus, tuta conscientia ac sine vllo peccato, etiam cum iuramento asserere potest se non fecisse crimen illud.*

6. Martinus Nauarrus, quem post plerósque refero, non tam ætatis aut dignitatis habita ratione, (quippe quem Couarruuias Magistrum quondam suum agnoscit,) quàm quia omnium plenissimè & explicatissimè hac de re disputauit; Tam multa in hanc rem dixit variis locis supra allegatis cap. 8. num. 5. ac præsertim *commentario ad caput humanæ aures 22. quæst. 5.* qui est *de veritate responsi partim verbo expresso, partim mente conce-*

pro redditi; vt frustra sim ex eo adscripturus plagulas. Consulat lector commentarium prædictum, nec habebit quod vltra in huius veritatis confirmationem iure desideret. Non potui autem admodum diu satis mirari, quid causæ fuerit quamobrem Barnesius qui tantis conuitiis vnam & vix alteram Lessij de hoc negotio columnam lacessiuit, Nauarri integrum Commentarium & alia pleráque loca ne memorauerit quidem: præsertim cum Lessius non nisi vt probabiliorem tradat eam sententiam, quam Nauarrus tam constanter & asseueranter tradit: Causas notati nominatim Lessij, Nauarro dissimulato, meditabar. An quod puduerit celeberrimum Europa vniuersa Doctorem, tam tetri dogmatis quantum Barnesius videri voluit, quod in Lessio oppugnabat, patronum agnosci? An quod Barnesij intererat, non veritatem indagari in hac causa, sed iis seruire quibus calamum locauerat? At iis Nauarrus amicus, certè non inimicus erat, quod luminibus non officeret. Lessij dispar ratio fuit. Nam quod per amicos facimus, facere per nos ipsos censemur. Veram causam, saltémque radicalem, docuit tandem relatio adducta in aditu ad disputationem: vnde constitit hinc illud in Lessium Barnesij cordolium extitisse, hinc has proruppisse lachrymas; quod thesis quodlibetica in Belgio proposita Ioanne Barnesio recens ex Hispania in Belgium appulso, ista fuerit. *An Ioannes in Hispania infamis, possit alibi infamis detegi absque peccato.* Hanc thesim reduce in Belgium Barnesio, non proposuerat Nauarrus, & idcirco intactus abiit.

Nauarrum

Nauarrum nominatim approbauit in hac controuersia vir clarissimus ac doctissimus nec Theologiæ dũtaxat sacræve antiquitatis, sed etiam iuris Pontificij, quod varia eius scripta produnt, consultissimus, Ioannes Molanus, quem idcirco Nauarro adiunxi, vt eius mens esset indubitata. Nam cum Nauarrum liquido constet fuisse in sententia, quæ locutiones mente restrictas ex iusta causa, vacare mendacij & cuiusuis alterius culpæ labe profitetur, exploratissimum erit adhæsisse Molanum eidem sententiæ, si ea ipsa ratione illam abs se tradi profiteatur, qua tradita ante fuerat à Nauarro. At id disertissimè scripsit Molanus *lib. de fide rebellibus seruanda cap.* 8. cuius verba placet adscribere. *Vicina quæstio est, an captiuus prædonis, teneatur de lytro suo iurare secundum intentionem petentis. Dico, ad id eum non teneri, quod prædo per violentiam & iniuriam ab eo lytrum & iuramentum extorqueat, ideóque æquiuocè ei respondere potest, & aliud intendere, quàm intendat ille cui iuratur, quomodo Martinus Nauarrus Azpilcueta, post alios docet, responderi posse iudici incompetenti, aut præter ordinem iuris interroganti.* At Nauarrus fusissimè & explicatissimè locis allegatis admittit in his euentibus, eam responsionem æquiuocam, cuius veritas non nisi per subintellectionem iustam, salua esse queat. Eadem igitur apertissimè fuit mens Molani qui Nauarro ea in parte subscribit. Indéque etiam constat de Molani mente quod *tract.* 1. *Theol. pract. cap.* 29. *num.* 47. hæc verba habet. *Si iudex præter ordinem iuris aliquem examinare audeat, citra mendacium respondere potest, non feci.* Quæ responsio, vt est euidentissimum,

non poteſt aliter liberari à mendacio, quam per ſubintellectionem.

Probroſum Barneſij mendacium in allegatione Molani.

7. Placuit nominatim Molanum adducere, tum quod grauis ſcriptor ſit, tum quod Barneſius Molani autoritate Leſſium premat, impudentiùs neſcio an mendacius. Syncerè enim loquendum eſt,& cum Baſilio ficum ficum,vuam vuam dicere par eſt. Affirmat itaque Barneſius §.30. Molanum toto prope opere *de fide hæreticis ſeruanda*, in Leſſij de mentalibus reſtrictionibus ſententiam inuehi: quod oſtendit delibatis hinc inde eius operis euidentioribus locis, cuiuſmodi ſunt *caput quintum, & decimum, ac decimum tertium*, *ac decimum quintum,libri primi*. Nam *cap. illo quinto* Molanus iuxta Barneſium docet Theologos illos qui fas eſſe volunt, nos poſſe quandoque licitè operari contra fidem, mendacij naturam approbare contra claram definitionem Innocentij tertij, & ſententiam Auguſtini, ac reliquorum Patrum, & iuris Canonici *cap. ſuper eo*, de vſuris; vbi ſtatuitur, non licere pro alterius vita mentiri. Ex quibus ait Molanus, retundi carnalem quorundam ſenſum qui putant officium charitatis & prudentiæ aliquando exigere, vt aut nos ipſos, aut alios, mentiendo iuuemus. Ac ne ſolidis Molani paginis exſcribendis & me & lectorem grauem, quod fusè fecit Barneſius eo §. 30. placet apponere breuiculum cenſuratum Molani in Leſſij ſententiam, ab ipſo Barneſio confectum, *in præfatione ad lectorem n.* 5. vbi Molanum ſcriptorem Catholiciſſimum, *ſequioribus*

ribus scriptoribus, id est, hæreticis, adiungens in censura sententiæ Lessij, (esse enim scriptoris damnati eam censuram quam Molani censuræ præmittit, infra docebo,) ita scribit. *Molanus infra citandus libro primo de fide haret. seruanda cap. 5. ait sententiam à Lessio defensam esse carnalem hominis cogitationem, vbi cum mendacio concurrit liberalis animi hypocrisis. Et cap. 13. ait esse id quod impius Macchiauellus in libro de Principe scripsit. Et cap. 16. ait esse contra SS. Patres, quibus subscribunt omnes Theologi Scholastici. Et cap. 25. ait esse contra Vniuersitates, Concilia œcumenica, & ipsam Romanam Ecclesiam. Hæc ille de Lessij sententia.* Habes referente Barnesio quod fuerit Molani iudicium de Lessij sententia.

Reuincitur.

8. Ego verò Barnesij stuporem, cum malignitate ac nequitia certātem demirari satis non possum. Quod enim tam fungus fuerit vt non aduerteret, posse se consulto Molani libro redargui, stuporis fuit non vulgaris. Ad nequitiam verò spectat quod liberum sibi ac securum duxit, calumniari, ac effusè de Lessij sententia, & Molani censura mentiri. Vt ergo Barnesij mendacium ipsis Solis radiis scriptum lector & videat & attrectet, ac ad tantam frontis attritæ impudentiam, erubescat pro impostura non sua, audiat quæso ipsummet Molanum, nec grauatè ferat quod excutiendis iis Molani capitibus, quæ Barnesius Lessium ferire scripsit, tantisper insistam. Sic enim vt est apud Hilarium *lib. 3. de Trinit. mentientis absolutiore dedecore, menda-*

cia ipsa proficient veritati. Ducam initium *à libri primi cap.* 5. quod primo adducit Barnesius.

;Titulus capitis est. *Mentiendum nunquam esse.* Id Molanus multis omnino & autoritatibus Scripturæ & D. Augustini ac Innocentij testimoniis, diligenter confirmat. Tum subdit. *Denique his accedat, quod omnes Theologorum Scholæ, Augustini & Innocentij doctrinam insequentes, eam ex sacris litteris & solidis rationibus defendunt, neque pro seruanda pudicitia, neque pro vita temporali tuenda, neque vlla omnino alia de causa, mentiri permittunt. Quæ omnia diligentissimè à nobis consideranda sunt, tum vt intelligamus quàm graue peccatum sit fidem publicam violare, quando ne mentiri quidem vlla ex causa liceat; tum etiam vt retundatur carnalis quorundam sensus, qui putant officium charitatis & prudentiæ aliquando exigere, vt aut nos ipsos, aut alios mentiendo iuuemus.* Nec plura eo capite Molanus. Quæ quàm impudenter de Lessij sententia, ex iusta causa locutiones mente restrictas concedente, scripta à Molano dicantur, frustrà docerem. An non enim Lessius diligenter, mendacium quodcumque & quocumque ex fine prolatum, illicitum pronuntiauit *lib. de Iust. cap.* 47. *n.* 36. & 37? An non idem, omnem promissionem seriò factam & acceptatam, obligare grauiter, latè confirmat *eiusdem libri cap.* 18. *n.* 55. Ac nominatim de fide hæreticis data idem scribit *in disp. de Antichristo n.* 32. Neque verò Molanus, vt §. illo 30. comminiscitur Barnesius, vllius Theologi esse ait, carnalem illam cogitationem quam impugnat de mendacio quandoque licito: sed conceptis verbis *lib. illo* 1. *c.* 5. à Barnesio in hanc rem allegato, testatur damnari ab

vniuersis

vniuersis Theologis, tantúmque ab hæreticis primò iactatam, & Catholicis affictam *cap.* 1. scribit; nonnullis postea doctis politicis vt Bodino aliisque eiusdem operis libro quarto refellendis, placuisse.

9. Iam *capite* 13.*eiusdem libri primi*,è quo Barnesius præterea deprompsit Molani censuram aduersus Lessium, illud duntaxat quærit Molanus, quod capitis titulo præfertur. *Vnde nata sit disputatio, an hosti fides sit seruanda.* Docétque, inde aliquos malè sibi persuasisse,non esse hosti seruandam fidem, quod eæ promissiones, vi obligandi destituantur, quibus in se aut in causa sua adiungitur turpitudo: Adiungi autem videatur ei fidei quæ data sit perduelli. Præterquam quod aliqui pertæsi fidei datæ, cum res suas commodiore statu esse vident, quàm cum pepigerant, facilè caussantur aliquid postea accidisse, quo vinculum antecedentis promissionis rescindatur. *Hoc est*,inquit Molanus, *quod impius Macchiauellus scripsit, nunquam deesse colores & subterfugia ad excusandam perfidiam.* Non plura eo capite Molanus, quem proinde vides, solita fide ac synceritate à Barnesio allegari, damnantem eo capite Lessij sententiam Macchiauellismi. An enim Lessius vspiam cum Macchiauello dixit,fas esse colores perfidiæ quærere, & obtendere confictam rerum mutationem ad violandam fidem datam, quod ibi in Machiauello damnat Molanus? sed Barnesius licitum sibi esse ducit vocare ea quæ non sunt, tanquàm ea quæ sunt. Ita enim congruit magno veritatis defensori, & mendaciorum auerruncatori.

Capitis 16. apud Molanum,titulus est, *hosti fi-*

dem seruandam esse. Id ille ex Augustino & Ambrosio, omniúmque, vt ait, Scholasticorum doctrina, cōfirmat; quam exprimit verbis S. Thomæ docentis, seruanda esse hostibus promissa. Nec verbum præterea habet Molanus eo capite. Qua fronte ergo audet Barnesius calumniari tam atrociter, ac fingere damnari eo capite à Molano Lessij sententiam, tanquam omnibus Patribus & Scholasticis Theologis repugnantem? Nisi vniuersum opus quod similibus strophis scatet, abiudicandum Barnesio Monacho foret, existimarem fratri, quem fertur Euangelij reformati Ministrum habere, tribuendas tam pingues calumnias ex Molano contra Lessium consarcinatas, nec fucata sed purissima mēdacia. Solemne enim esse Caluiniani Euangelij popinonibus, ad promotionem causæ Euangelicæ & Catholicorum, nominatimque Iesuitarum infamationem, mendacia nullo rubore prodigere, experimento frequenti testatissimum est, & esse antiquam hæreticorum omnium praxim fingere de hæresum impugnatoribus quæcumque libuerit, obseruat S. Aug. *Epist.* 137.

10. Denique *capitis* 25. quod Barnesius postremo loco adducit, titulus apud Molanum, hic est. *Hæreticos homines mendaciter nobis obijcere, quod doceamus eis fidem seruandam non esse.* Id ita confirmat Molanus vt inprimis expostulet quod hæretici, *qui sine pace & sine fœdere sunt, audeant de sua fidelitate, homines apertè perfidissimi, gloriari; & omnem perfidiæ inuidiam in nos retorquere; non tantùm in priuatos Doctores, sed in vniuersitates, in Concilia Oecumenica, in ipsam Romanam Ecclesiam. Ab his enim omnibus proficisci dicunt illud dogma,*

hæreticis

hæreticis fidem seruandam non esse. Sic illi ex suo praeuo ingenio, de alijs iudicant. Hæc Molani eo loco verba. Qui tantum præterea addit reliquo capite, mentiri Hæreticos, cum populis obtrudunt Catholicorum doctrinam esse, non esse fidem Hæreticis seruandam. Nihil autem hæc omnia ad Lessium; qui cum Molano omnibúsque Catholicis, seruandam esse hostibus, etiam hæreticis, fidem affirmat.

Concluditur quatenus Barnesio fidendum: Eiusdem erga Molanum insulsitas notata.

Itaque tenemus Barnesium in manifestissimo mendacio, & quidem per totidem paginas expasso, quot sunt, in quibus Molanum Lessij sententiæ aduersantem inducit. Et quia *semel mendax deprehensus, non modò mendacium dicere præsumitur, sed etiam non modica suspicione circa alia malorum genera laborat*, vt ostendit Mascardus *de probationibus conclus.* 1043. *n.* 11. Itémque quia vt idem addit num. 12. *semel mendax, & in præteritum præsumitur mendacia dixisse, & in futurum dicturus*, exoratum velim Lectorem vt pronunciet de Barnesij fide in obscuris aut longè positis referendis, déque synceritate in oppugnando Lessio, & virorum Doctorum autoritate grauando: qui non erubuerit, in re tam aperta, protritum sibi ruborem prodere. Omitto insignem contumeliam ad extremum §. *illo* 30. *n.* 4. irrogatam Molano, quem pueriliter facit sibi ipsi contrarium, in ea ipsa sententia, quam ab eo totis quatuor libris exagitatam, commentus erat. Cum enim disertè

Molanus

Molanus *lib.4. toto cap.* 8. Nauarri ſententiam de locutione mente reſtricta inter promittendum prædoni lytrum, admiſerit, ac ſatis fusè confirmauerit, vt ante etiam retuli; id Barneſius à ſe ſatis abſterſum credidit, dicendo *hoc incautè Molani calamo excidiſſe.* Quod eſt Molanum intolerabilis omnino oſcitantiæ inſimulare, & omnibus illis fulminibus ſubiicere, quod ab ipſo Molano in Leſſij ſententiam contorta, ementitus fuerat aduerſarius.

CAPVT XVIII.

Conſenſus Moralium Philoſophorum circa eundem reſtrictarum locutionum vſum labis expertem per ſe loquendo ſi idonea cauſa interueniat.

1. CVm virtus veracitatis ſpectet ad Moralem Philoſophum ad cuius etiam iura pertinet mendacij diſcuſſio tanquam defectus cum veritate pugnantis; operæpretium videtur in hac diſquiſitione circa reſtrictarum locutionum honeſtatem, Morales Philoſophos non prætermittere: Commodè autem in hunc locum cadet eorum prolatio, quod Iuriſperitia ciuilis cuius Doctores proximè adduximus, vel ſubalterneтur Morali Philoſophiæ, vt Piccolom. *in introduct. ad Moral. cap.*10. & Ocham *quodlib.*2.*q.*14. aliique affirmant; vel portio quædam eius ſit vt docuit Aureol.

Aureol. *q.1. prologi in respons. ad obiecta quarto loco,* & Bannes *in prolo. ad qq. de Iust. & iure concl. 2.* quod alibi exponendū ac stabiliendū est. Vtrumuis autem in ea controuersia amplectamur, perspicuum est rectè coniungi Morales Philosophos Iurisperitis ciuilibus; Nam si Iurisperitia pars est disciplinæ moralis, rectè professores vnius portionis adiungentur iis qui vniuersam summam exequuntur. Si autem Iurisperitia dicatur subalternari Philosophiæ Morali, non minus aperta erit connexio vtriusque disciplinæ eiúsque professorum: cum scientia subalternata vt pulchrè tradit Seneca epist. 88. *Superficiaria sit ædificétque in alieno; nec per se eat ad verum,* vt facit subalternans, cui vt idem ait *non est precarium fundamentum sed est sui iuris, nihilque ab alio petens totum opus à solo excitat.* Hoc igitur consilio Morales Philosophos Iurisperitis subnectam.

2. Verum priusquam sigillatim Morales aliquos Philosophos probatioris notæ præferam, statuendum est perperam Iauellum *in librū 4. Ethic. tract. 7. cap. vnico,* affirmare, iuxta Morales Philosophos, & vt mox subdit, *loquendo moraliter,* id est, secundum scita Moralis Philosophiæ, fas esse mendacium propriè dictum (quod tamen perniciosum non sit sed duntaxat iocosum aut officiosum) absque probro & culpa vsurpare, dummodo causa subsit; nempe vt bonum aliquod consequamur malúmve declinemus; quamuis secūdum Christianam veritatem illicitum semper sit mentiri, vt idem ostendit *2. p. philoso. Christ. tract. 3. cap. 3.* Hoc ego nunquam admittam & esset sanè falsissimum si sensus esset mendacij alicuius prolationem

tionem quæ illicita est secundum veritatem Christianam, vacare culpa secundum veritatem philosophicam. Vera enim moralis Philosophia nō dissentit à Christiana, sicut neque vllum verum alteri vero repugnat, vt habetur in Concilio Lateranensi aduersus eam reprobam philosophandi rationem quam Pomponatius & alij eiusdem furfuris Philosophi per ea tempora inuexerant. Nec duntaxat damnanda est honestatio cuiuscumque mendacij propriè dicti secundū veritatem solam philosophicā; sed quod potius videtur intēdisse Iauellus, negandum est Morales Philosophos errore lapsos sensisse fas esse mentiri propriè, quæcumque tandem mentiendi causa interueniat, si paucos erroris ea in parte, non morum Magistros demas. Aristoteles enim, optimus sanè Moralis Philosophiæ Doctor expressè reprobat mendacium tanquam suapte natura vitiosum & homine indignum vt supra retuli. Ipséque Iauellus *ad lib.7. Ethic. tract.*1. *c.*2. rectè obseruauit Aristotelem ex Sophocle reiicere mendacium etiam ad alicuius commodi captationem prolatum. & loco ante allegato luculentum in hanc rem Aristotelis locum profert quem supra expendimus cap. 2. Subscripserūt Magistro reliqui fere Morales Philosophi præter paucos minutos vt liquet ex iis quæ eo capite 2. obseruauimus.

3. Hoc ante omnia monitum oportuit ne quis Morales Philosophos quos nunc proferemus, cauilletur idcirco concessisse licitum esse restrictarum locutionum vsum iis quas toties iterauimus cautionibus adhibitis temperatum, quod mendacio sint patrocinati iuxta Moralis Philoso-

phiæ

phiæ principia. Id enim & falſo aſſumeretur vt oſtendi, & nullo colore de Moralibus illis Philoſophis diceretur qui in tanto Chriſtianæ veritatis ſplendore morum diſciplinam philoſophicam illuſtrare aggreſſi ſunt quales duntaxat hoc loco referam. Suſpicio quidem eſſe poteſt Platonem, cum Magiſtratibus aut aliàs ex graui cauſa licitum eſſe mendacij vſum admiſit, de mendacio impropriè & latè dicto, ſiue de ambigua & reſtricta locutione eſſe locutum; quandoquidem nonnulli Patres quibus compertiſſimum erat ex Scripturis virus mendacij, Platonem laudantes eandémque vſurpantes loquendi formam, reſtrictas locutiones ſub nomine mendacij latè dicti comprobarunt, vt fusè ſupra expenſum eſt: Quamuis igitur ſuſpicio ſit Platonem ita ſenſiſſe & poſſe pro veritate quam ſtabilimus allegari idémque de nonnullis aliis eodem modo dici poſſit: tamen dimiſſis teſtimoniis quæ ſuſpicione tantum nitantur, poſſintque facilè eneruari, præſtat aperta duntaxat & ineluctabilia poſteriorum Moralium Philoſophorum dicta referre, cuiuſmodi in hoc negotio eſſe duntaxat poſſunt quæ ex Chriſtianis adducuntur. Et alia quidem eſt in huiuſmodi Scriptoribus, Chriſtiana doctrina, alia philoſophica, iuuant tamen ſe inuicem ambæ: debétque Chriſtianæ luci Moralis diſciplina & vniuersè naturalis quælibet veri notitia, quod variis erroribus quibus in Ethnicis tenebreſcebat, impermixta iam ſit & libera, vt tutius proinde præſertim quoad res morales Chriſtiani Philoſophi quàm externi audiantur. Sic prolocuti, veniamus ad rem noſtram.

4. Hic

4. Hieronymus Angestus *lib. 2. de virtut. cap. 4. puncto tertio documento 6. corollario 7.* agens de adultera à qua maritus exigit iuramentum an peccauerit, damnánsque nimiæ duritiei eos qui negant eam iurare posse quod culpa vacet, pérque eam occasionem quærens fasne sit iuramentum adhibere verbis duplicibus, & in quem sensum accipienda sint huiusmodi iuramenta, subdit hæc verba. *Hæc habenda est regula. Verba quæ exiguntur in aliquo foro suscipiunt interpretationem secundum qualitatem fori. Quare si reus in iudicium vocatus interrogetur à Iudice super facto omnino occulto & ab eo iuramentum exigatur est opinio probabilis valde, illum posse licitè simpliciter iurare non feci. Neque est periurus quoniam illud iuramentum interpretationem suscipit secundum qualitatem illius loci, scilicet publici. Ita quod illa propositio simpliciter prolata subordinatur isti mentali. Non feci hoc in tali foro in quo me interrogas. Et secundum hanc intentionem suscipit* DEVS *illud iuramentum, neque debet Iudex vlterius inuestigare. Nam debet interiora relinquere quæ ad forum eius sufficienter deduci nequeunt.* Rursus eodem capite puncto 4. docum. 4. coroll. 2. *Iudice exorbitante ac super crimine prorsus occulto præcipiente sub iuramento responderi: aliàs pro conuicto reum haberi de morte, licitum est rei intrepidè & vocaliter absolutè iurare, non feci; modò mentaliter habeat fori modificationem; nec mentitur aut peierat: verba enim accipienda sunt secundum fori qualitatem. Ita igitur Dominus* DEVS *illam recipit responsionem iuxta hanc modificationem, non feci iuxta qualitatem fori in quo me interrogas, videlicet manifestè; nec hanc modificationem expedit exprimi*

exprimi iudici, nam alterum ſuſpectum haberet.

5. Gulielmus Manderſton *parte 2. Opuſculi moralis de virtutibus tract. de Iuſtitia commutat.* agens de iuramento doloſè præſtito §. *ſed circa illud,* exſcripſit ſyllabatim priorem locum ex Angeſto relatum. Rurſus infra *tract. de iuſt. diſtribut. in quarto puncto*, ſententiæ quæ ex altero Angeſti loco propoſita eſt, iiſdem ex parte verbis ſubſcribit in hunc modum. *Non eſt licitum indici interrogare de occultis ſed ſolum de manifeſtis in forum ſuum deducibilibus. Quod ſi interroget index aliquid de crimine occulto ſoli ipſi reo noto & cogat iuramentum præſtare, licitum eſt illi reo categoricè iurare non feci, neque per hoc eſt periurus quoniam verba quæ in aliquo foro exiguntur recipiunt interpretationem ſecundum qualitatem illius fori. Quare illa propoſitio ſecundum etiam diuinam interpretationem ſubordinatur iſti, non feci hoc in tali foro in quo me interrogas.* Apparet querelas Angeſti de expilato opere ſuo de virtutibus per hunc Manderſtonum, iuſtas omnino fuiſſe. Quamuis enim opus ab iſto editum nonnullis mutationibus & additionibus ac interpolationibus diſcrepet ab Angeſti opere, tamen magnam partem conſentiunt. Placuit nihilominus Manderſtonum quoque adducere, quia ratam habuit Angeſti in re noſtra ſententiam, iuuátque eius ſuffragium ad perſpiciendum quis eſſet per ea tempora Doctorum Pariſienſium ſenſus circa locutiones reſtrictas. Neque enim Manderſtonus qui hoc tantum quærebat vt plagium celaret, prætermiſiſſet occaſionem mordendi & damnandi eam Angeſti doctrinam ſi malè audiuiſſet eo tempore.

Iacobus Faber Stapulensis *in introductione ad Ethicem cap. de veritate.* hanc quæstionem nono loco proponit. *Nonne verax aliquando falsum dicit?* Resp. *cum nulli noceat, at prosit multum grandéve futurum bonum immineat falsum dicere nonnunquam videbitur expediens: inhonesta tamen mendacia nunquam expediunt.* Hîc nomine falsi quod aliquando expedit dicere, siue mendacij honesti quod expediat vsurpare, intelligitur locutio quæ reipsa quidem mendax & falsa non sit, foret tamen falsa & mendax si spectaretur tantũ cortex verborum foris sonantium. Cæteroqui enim non ignorabat Faber, & cum aliis locis tum eo ipso quem retuli paulo post tradens præcepta, perspicuè prodidit; mendacium propriè dictum, fugiendum esse, reiectis quibuscumque obtendiculis vtilitatis, aut damni alioqui imminentis. Sed Fabri mentem clarius perspiciet lector ex sequenti testimonio.

6. Iodocus Clyctouæus *Commentario in Fabri Ethicen* loco allegato, ita scribit. *Interdum dicere falsum nulli nocet & prodest multum, & grande ex illo futurum bonum imminet; vt liberatio innocentis à morte. Igitur veraci expedit interdum dicere falsum. Commendantur enim obstetrices Ægyptiorum quod pueros Hebræorum viuos seruauerint contra crudelissimi Regis edictum cui causabantur falsò mulieres Hebræas peperisse antequam aduentarent & idcirco gratiam à Domino obtinuisse leguntur. Commendatur & Rahab quod exploratores missos à Iosue ad vrbem Hiericonta saluauerit occultauerítque dicens Regi illos ad supplicium poscenti quod abierant Si enim facto licet nonnunquam aliquid fingere, & Dauid simulauit insaniam quo inimicorum manu euadere*

euaderet ; Et meritò commendantur illæ coniuges quæ carcere detentos viros visitantes, commutatis vestibus in carcere permanserunt & viros suos habitu muliebri amictos abire permiserunt; Cur id verbo fieri non poterit? Neque talis falsi enunciatio dicenda est mendacium. Nam mendacium importat annexam malitiam, scilicet fraudulentam deceptionem ad alterius detrimentum sicut fornicatio & adulterium. Licet enim omne mendacium sit falsum dictum, non tamen contra omne falsum est mendacium. Et hîc quoque falsum latè sumitur, nempe pro eo quod in speciem falsum est & veritati aduersans, quamuis reipsa non aduersetur, cuiusmodi est locutio restricta.

Iustus Lipsius *lib.4. ciuilis doctr. cap.* 13. & 14. fraudis & dissimulationis vsum aliquem concedit licitum esse & factis & verbis. Triplicem enim fraudem distinguit; leuem, mediam, magnam. Vocat fraudem leuem quæ haud longè à virtute abit., malitiæ rore leuiter aspersa. Mediam quæ à virtute flectit longiùs, & ad vitij confinia venit. Magnam denique quæ est malitiæ iam robustæ & perfectæ. Leuis itaque fraus apud hunc autorem, cum verbis admittitur, continetur locutione restricta : quam malitiæ rore leuiter respergi ait, si absque idonea causa vsurpetur, nec nisi veritatis obligatio vrgeat. Nisi si malitiæ rorem appellauit externam illam malitiæ faciem quam restricta locutio præfert, quandoquidem mox subdit actionem illam ne aduitij quidem confinia pertingere. Quamuis autem modus loquendi huius autoris non placeat, nec videatur commodum fraudes aliquas vitio vacantes agnoscere, tamen eius

sententia videtur planè quam dixi & eatenus veritatem continet. Apertius id deprehendet quisquis duo illa quæ adduxi capita attentè legerit.

7. F. Ioannes Marquez in Salmanticensi Academia Theologiæ professor *in institutione hominis Politici expressa ex vita Mosis & Iosuë libro 2. c. 7.* agens de legato Principis & quærens an rogatus ab externo Principe de iis quæ eum celata oportet mentiri possit, respondet negatiuè; additque hæc verba, fideliter expressa ex Gallica interpretatione Nanceij edita. *Legatus Rege apud quem legatione fungitur illum sponte sua interrogante de negotijs Principis cuius legatum agit poterit duplici remedio vti. Primum est adhibere verba amphibologica quæ apud ipsum loquentem multo minus significent quàm apud audientem. Alterum est syncerè dicere Principem suum abundare omnibus ad bellum necessarijs vt militibus, equitatu, argẽto & auro in stipẽdia, Ducibus peritis, Consiliarijs, omni denique bellico apparatu esse instructissimum, meditando intra seipsum restrictionem tacitam quæ verborum prout exterius sonantium sensum commutet. v. g. dicendo Princeps meus omnibus prædictis instructissimus est, & subintelligendo si spectentur vota & desideria subditorum qui eum cui subsunt cuperent omnibus finitimis anteire. Aut si dixerit Principi suo homines suppetere copia maiore quàm egeat, subintelliget comprehensis paruulis & lactentibus, permittens vt qui audit existimet multitudinem illam hominum, vniuersam esse bellatorum. Hæc est communis doctrina inter Doctores Catholicos, Syluestrum, Angelum, Nauarrum & alios qui omnes in hoc puncto consentiunt quoties interrogatio est iniuriosa, aut is qui respondet habet*

bet iuſtam cauſam tacendi veritatem fas eſſe vſurpare huiuſmodi locutiones, & addunt poſſe etiam interponi iuramentum, id quod S. Thomas 22.q. 89. art. 7. ad 4. expreſsè admittit ſi verba eius bene penſentur. Nemo autem inficias iuerit quin licet interrogatio in re propoſita expers ſit iniuriæ tamen habeat legatus iuſtam cauſam non aperiendi veritatem rei de qua interrogatur, quandoquidem intendit pacem inter duos Principes fouere & occurrere damnis vtrique Principatui obuenturis ex diſſidio Principum. Habemus huius reſtrictionis exemplum euidentiſſimum in verbis Chriſti ad diſcipulos De die illa nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque filius niſi ſolus Pater: ſubintelligebat enim Chriſtus ſe neſcire ad reuelandum vel neſcire vt legatum Dei ad homines eorúmque Doctorē à Deo datum quamuis ſibi ſciret. Subdit paulo poſt negligendam eſſe ingenerationem deceptionis per accidens conſequentis in audiente, quandoquidem iuſta reſtringendi cauſa implexitatem illam locutionis honeſtat, purgátque à labe qua alioqui inquinaretur. Quantopere verò hic autor à mendacio & illicita ſimulatione abhorreat, legere licet *lib.* 1. *eiuſdem operis c.* 14.

8. Elias Pitardus *in Morali Philoſophia* Gallicè conſcripta & Pariſiis cuſa ante annos aliquot, *diſſertat.* 5. *parte* 3. *cap.* 7. præmiſſa definitione veracitatis, ita loquitur. *Huic virtuti opponitur per exceſſum quidem mendacium, per defectum verò ſuppreſſio veritatis cum eſſet aperienda ex obligatione: quod addo quia ſæpe poſſumus & agere & loqui aliter quàm cogitemus eo quod non teneamur plenè promere quod animo verſamus ſi expreſſio illa inte-*

gra veritatis vel nobis noxia vel aliis damnosior sit futura quàm veritatis suppressio. Vnde colligendum est mendacium vitiosum non esse simpliciter definiendum penes pugnam verborum & mentis, sed insuper exigi vt ea contrarietas malum aliquem finem spectet. Ratio fundamentalis est quia vsus verborum in eum finem concessus est hominibus vt possint cogitationes suas ac sensus secum inuicem communicare, ad humanæ societatis bonum. Si igitur accidat euentus in quo ad magnum aliquod bonum accersendum, ingénsve malum auertendum, necesse sit veritatem tacere aut aliquid ei aduersans effari, tunc absque culpa est ea suppressio vel locutio. v. g. qui cædem patrauit non peccabit si Iudici eámne admiserit interroganti respondeat, non feci. Qui item innocentem à sicariis ad necem quæsitum domi apud se habet, nullius culpæ reus erit, si ab eis rogatus vbinam sit, nescire se dicat vbi sit.

Quod hic autor ait de reo qui à Iudice interrogatur, arctandum est ad Iudicem vsurpatorem iudicij, qui scilicet ingerat se ad iudicandum sine potestate, vel ad eum iudicem qui quamuis habeat alioqui potestatem iudiciariam, tamen interrogat non seruando formam iuris cui ipsemet Iudex subest. At cum Iudex legitimè interrogat, nego fas esse, ei respondere vel æquiuocando vel mente restringendo, sed necesse est candidè fateri quod est. Et quamuis sententia cui hic autor adhæsit, quæ scilicet negat reum legitimè interrogatum teneri candidè respondere, fuerit etiam aliorum quorundam Doctorum quos supra retuli cap. 4. tamen ibidem eam reieci, secutus D. Thomam & Patres Societatis quos allegaui eo loco,

Em

Emplaſtrum præterea adhibendũ eſt verbis huius autoris quibus admittit mendacium. non contineri contrarietate verborum & mentis. Id enim ſi crudè accipiatur, abhorrebit planè à vero. Nam mentiri eſt contra mentem ire, quocumque tandem ex fine id fiat. Senſus igitur eſſe debet eam locutionem vacare labe mendacij, quæ ex iuſta neceſſitate profertur aliud exterius ſonans quàm ferat vna aliqua loquentis cogitatio: Tametſi illa cogitatio cui ea locutio ſubordinatur nẽpe cuius pars eſt reſtrictio quæ ſupprimitur, conſentiat cum externa locutione. Sed hi næui non incommodant præſenti cauſæ, ad quam ſufficit quod hic autor apertè admittat honeſtatem locutionum ex idonea cauſa reſtrictarum.

9. Fredericus de Marſelaër *lib.* 1. *de legato diſſert.* 39. poſt multa contra Macchiauelli & aliorum Neopoliticorum mendacitatem, ita concludit. *Legatus itaque in omnem partem ſimulatione animum muniet ſed conditâ, ſi non ſemper iure & veritate, zelo ſaltem bono, nimirum vt ſuiſmet negotijs tectus ſufficiat: ſic magis vt iuuet quàm vt offendat ipſe inoffenſus, imo magis vt domi proſit quàm vt noceat foris. Qui ſacram legit hiſtoriam nouit ſæpe admiſſam, receptam, laudatam fuiſſe rebus exigentibus huiuſmodi ſimulationem. Ipſe Chriſtus, ait Euangeliſta, finxit ſe longius ire. Apoſtolorum Princeps, ter maximus Paulus, magnúſque item Athanaſius hoc ſimulationis inuolucro non ſemel vſi ſunt. Moyſes in fratre & ſorore, Abrahamus in coniuge, Iacobus in matre ſimulauit, finxit Dauid ſtultitiam, Saul neglectum ſuorum. Et huiuſmodi ſcilicet hodie non ignota quibuſdam mentalis reſtrictio.* Quod hic

autor videtur simulationem approbare iure & veritate non condîtam, nequaquam potest ita accipi vt velit fas esse aliquando aduersari iustitiæ aut veritati: sic enim hæc clausula conuelleret quæ vniuersa dissertatione habentur, perperámque subiungeretur huiusmodi simulationem in Scripturis sæpe admissam & vsu receptam laudatámque. Sensus ergo esse debet secluso alio quouis iure, tantum vt propria negotia quæ tegi par sit, non euulgentur, posse legatum (& seruata proportione quemcumque alium) vti restrictione mentali, & vsurpare locutionem externa specie falsam atque adeo eatenus veritate non condîtam: quamuis reipsa spectatis omnibus ad eam locutionem pertinentibus quorum pars in mente reticetur, veritate fœta sit & à mendacio aliena.

10. Perspicuè hunc sensum ferunt quàm plurima in eandem sententiam ab eodé autore disputata sequenti *dissert*.40. his præter cætera. *Quemadmodum intexta quædam serica, plumæ item in pauis aut columbis prout diuersimodè Solem excipiunt reddúntque, discolores apparent cum nequaquam sint: Ita & verbis commodus interdum color quæritur & adhibetur, & in consilijs, iudicijs actionibúsque humanis videri possunt vtilia quæ damnosa sunt, laudabilia quæ execrabilia, vera quæ falsa.* Et mox. *Quidni liceat legato, Reipublicæ causidico & oratori, suæ causæ & intentioni inseruire, tenebris lumen, lumini tenebras miscere, dummodo veritati non tam quid detrahatur quàm non satis lucis adferatur? Audeo. Licebit legato necessitate coacto orationis & actionis ambiguitate interdum rebus & externo Principi imponere: aliquantisper inquam à vero, à recto recedere dummodo non discedat;*

discedat: diuersus non aduersus, vtpote sine religionis, sine honestatis damno adeóque vt artificiosum istud siue ingenium siue exercitium pio zelo & scopo condiatur. Etenim cum id agitur vt publica vtilitas promoueatur innocentiáque subleuetur, quacumque ambigua sunt & ab improbitate remota, excusari possunt. Quippe odio coloris amoto manebit sola & eadem rei integritas, nec distinguitur lingua manúsve obsequium dummodo bona mentis interpres aut ministra sit. Hæc ille de legati in respondendo prudentia & iustis restrictionibus, conformius sanè ad ea quæ de illicito semper & vbique mendacio tradit sana doctrina, quàm alius & quidem luculentus scriptor, legato mendacij officiosi vsum concedens *cap. 54. tractationis de legato.*

CAPVT XIX.

Quid in rem præsentem ex testimoniis hactenùs propositis eruatur.

1. NON equidem is sum, cui sententiæ, vt est apud Hieronymum, quasi vina, annositate probandæ videantur. Multo minùs turbam autorum alicui placito suffragantium, trahi volo in perspicum ac certum veritatis argumentum. Neque enim me latet, turbam plerũque turbam esse, & cui se mancipauerit, cuius nomen tulerit, in eius sententias nō venire tantum, sed etiam præcipitare. Antiquitatem quoque id interdum sententiis con-

ferre, vt antiquatæ ac exoletæ audiant, nemině fugit: nec tam quærendũ esse quantũ antiquus quàm quantum ratione subnixus, error sit, disputat aduersus Ethnicos Lactãtius 2. *Instit.c.7*. Itaque quid ex tam conferta autorum grauissimorum multitudine quantum dedi superioribus capitibus; quid ex multorum inter eos veneranda canitie colligendum existimem, breuiter subiicio: Eritque hæc veluti meta discursationis prolixioris, & breuiculus post diffusiorem disputationem non inopportunus. Vt quod matribus in vsu esse obseruat Chrysostomus *hom. 3. de verbis Isaiæ*, idě nos quoque præstemus: solent illæ, ne aliquid eorum quæ data sunt per incogitantiam excidat, contractam vndique tuniculam paruulo reducere, & cingulo subiicere, quo sint in tuto, quæ elargitæ sunt Idem post largiorem dissertationem faciendum monet Chysostomus. Sic enim meliùs perspici, firmiúsqne lectoris animo infigi, quod productione orationis non difficile dilabi aut non admodum altè demitti contingeret.

Summa argumentorum à multiplici autoritate pro restrictionibus ex idonea causa.

1. Hactenus igitur Scripturarum autoritate monstrauimus, ab ipso Deo in veteri Instrumento non semel, & illustrissimè in nouo, vsurpatas esse locutiones restrictas; quæ in speciem quidem & spectata præcisè explicita significatione verborum, falsæ fuissent; per tacitam tamen subauditionem liberabãtur à mendacio. Expendimus, ipsũ Christũ professum aliqua sibi incomperta tametsi reue-

ra comperta eſſent ad ſciendum, ſed non ad prodendum, vt D. Auguſtinus dixit. Et quia *ſapientis oculi in capite eius*, id eſt, interprete D. Gregorio Nyſſeno *hom. 5 in Eccleſiaſ.* Chriſtianorum piorum oculi, in Chriſti capitis imitationem defixi, hoc in ſeipſis exprimere honeſtiſſimum ducunt, quod ab eo vſurpatum animaduertunt; intulimus fas omnino eſſe & à mendacio omníque culpa alienum, prælucente ipſo Chriſto, in cuius ore non eſt inuentum mendacium, adhibere ex iuſta cauſa locutioni ſuæ ſubauditionem tacitam, quæ tamen eatenus ſaltem ſubindicetur ſemper per verba, quatenus ſunt verba hominis rationabiliter, & non in ſuum aliorumve damnum quod vitatum oporteat verba fundentis. Hoc Sanctis Patribus Scripturas illas exponentibus; hoc iiſdem etiam ſeorſim viſum cum libera eſſet eorum oratio, nec ſcripturis interpretandis aſtricta. Hoc Scholaſticis antiquis iuxta ac recentioribus, ex omnibus Religioſis ordinibus, hoc moralibus quoque Theologis, ac denique Iuriſconſultis, & Moralibus Philoſophis placuiſſe, appenſis fideliter eorum verbis demonſtratum eſt. Hinc igitur vnum & alterum conſectarium deduco, quod à lectore expenſum velim.

Indignitas conuitiorum Barneſſij in Leſſij ſententiam colligitur.

3. Primum eſt irreuerentem planè ac infrunitum eum & animum & calamum fuiſſe oportere, quem non puduerit ſententiam his quæ propoſui firmamentis munitam, & tantæ autoritatis ſepto roboratam; non modò reiicere, quod cuiuis ſalua charitate

ritate & modestia circa alienas sentẽtias (quæ quidem sententiæ tantum sint nec fide sanciantur,) liberum est, & circa hanc quoque liberum esse volumus; sed quod Euangelij reformati mititatem & rusticam progeniem sapit, innumeris etiam conuitiis, iisque atrocissimis, proscindere ac lacerare. Neque id semel tantum, vel per occasionem, sed continenti prope oratione, ab ipsa Epistola, ad Pontificem Maximum Christi vicarium, è gurgustio vt scriptor profitetur, (heu in gurgustio monachum:) ab epistola inquam, è gurgustio data, ad ipsam vsque operis clausulam. Sertum ex istis floribus lectori porrigam, in huius disputationis fine, vt pronunciet an oletum illud, à religioso homine in tot Doctores quot superioribus capitibus recensui aliósque innumeros eis suffragatos, effundi adeo contumeliosè ac impudenter debuerit.

Cætera si placet dissimulemus in præsentia. Illud verò cuius sapientiæ ac mentis esse dixerimus, quod homo qui Catholicum & monachum profitetur, veritus ne in conuitiis ieiunior videretur, ab iis etiam scriptis maledicentiæ suppetias corrogauit *in præfatione n.5.* & §. 13. *extremo*, quæ Catholicorum Theologorum scriptis exagitata non ignorabat, & in eius libri defensionem edita sciebat quem Concilij Seronensis sub Illustrissimo ac æternæ memoriæ Cardinali Perronio Senonensi Archiepiscopo, rursusque Aquis Sextiis alterius Concilij prouincialis autoritate ac tandem Romæ, quæsitorum sacrorum decreto, suffixum reprobatúmque probè nouerat. En impuri pectoris cacochymiam. *Doctrina æquiuocationis, est hæresis Sathanica, Thalmudistica, ex aduerso repugnans cum le-*

ge

ge Dei, doctrina Patrum, decretis Pontificum. Has verborum ſordes, adeo adamauit Barneſius, vt & præfationẽ n. 5. & §. allegatum iis illinendum cenſuerit.

4. Et quia præſtans pietate & doctrina Theologus Andreas Duuallius, in procemio operis de Põtificia poteſtate, & in præfixa eidem operi epiſtola dedicatoria, autoritatem qua cenſor ille Thalmudicus apud Catholicos pollere debebat; minus, vt video, Barneſio probauit, addam commendationis auctarium ac veluti ſuperpondium ex opere quod Septembri ineunte, cum ad hanc ſcriptionem animum appuli, è vicina Hæreſum ſentina, clam perlatum mecúmque communicatum eſt. Eo opere quod non ementito nomine vt aliàs aſſolet, ſed palam & apertè cuſum Geneuæ, in limine ipſo proditur, inducitur euocatus de cœlo Caluiniſtico Orator, multa in Pontificem, multa in Catholicos, plurima in IESVITAS de more vomens, nominatimque æquiuocationum ex cauſa quãdoque vſurpabilium doctrinam iis probris conuitiiſque proſcindens quæ Orcum & reformatam charitatem meritò deceant. Ibidem vt muli mulos libenter ſcabunt, Thalmudiſtica illa cenſura, ſummoperè commendatur. Quinetiam Barneſius, (quod fœlix ei fauſtúmque ſit) à zelo & eruditione, in Leſſij & æquiuocationum tam ſtrenua & Eccleſiis tam neceſſaria exagitatione laudatur: Tantique eius doctrinam fecit Geneuenſis Archiſynagoga, vt breuiculum operis Barneſij, & ipſum florem conuitiorum eius contra Leſſium ſtudioſè excerpere ac puſilli gregis naribus ſerti illius fragrantiam, hauriendam exhibere dignum duxerit. Ego viciſſim Barneſij

Barnesij labores, tanti applausus renunciatione, solari, dignum & iustum esse existimaui. Egregium verò solatiũ homini Monacho agnoscere certam spem sibi factam, cum plenè desipere & mente prorsus emoueri decernet, præfecturæ ministerialis in aliquo Caluini stabulo indubiè ac perbreui ob hæc de Lessio spolia, adipiscendæ.

Leßij sententia saltem probabilis ex tanta testium nube.

5. Alterum consectarium, quod è tanto testimoniorum numero, quantum superioribus capitibus exhibui, apertè sequitur, istud est. Sententiam quæ tot & tam grauibus autoribus placuit, nec congrua ratione destituitur, vt postea euincam, omnino esse saltem probabilem. Vt enim Sayrus *in claui regia lib. 1. cap. 6.* Sanches 1. *in decal. c. 9.* & alij quos referunt, fusè disputant, ea demum censeri debet sententia probabilis, quæ communiter reputetur non continere errorem, sitque vnius saltem autoris probi & docti, & ratione nitatur quæ non apertè falsa sit, sed rationabiliter saltem sententiam illam suadeat. Eritque eo probabilior sententia, quo & autoritatis Doctorum & rationum, intra probabilitatis latitudinem, maius momentum fuerit. Optimè porro aduertit Sayrus *supra n. 7.* posito Doctoris grauis, aut plurium Doctorum pro aliqua sententia suffragio, ratione congrua munito; etiamsi aliquis contra eam sententiam rationibus niteretur quas putaret insolubiles, nihilominus abstinere debere notatione illius sententiæ, tanquam improbabilis, eo quod

quod nemo tanti se suúmque iudicium facere debeat, vt ad eius amussim dirigendam censeat sententiarum probabilitatem, eáque omnia placita tanquam improbabilia reiiciat, quæ cum eius sensu ac iudicio non cohærent: cum quotidiano experimento doceamur, viros eruditos, earum rationum vitium tandem deprehendere, quas firmissimas & ineluctabiles arbitrabantur.

6. Ex hoc igitur fundamento, apud morales Theologos firmissimo, perspicuè habetur, sententiam quæ restrictiones mentales ex causa idonea vsurpari posse asserit, esse saltē probabilem, quandoquidem tot grauium Doctorum autoritate nititur, & ratione non incongrua astruitur, vt postea planum faciam. Atqui certum est, in moralibus tutum esse ac omni culpa liberum, operari ex sententia probabili. Intolerabile quippe foret in tantis tenebris, maiorem ad rectè operandum lucem ab homine exigere, quàm quæ à probabili sententia, intellectui affulget. Ergo quisquis, ex hac quam dico, tot & tam grauium Doctorum sententia, non leuibus rationum præsidiis suffulta, vsurpabit locutiones restrictas, occurrente idonea causa, & seclusa vrgentiore lege quam veracitatis per accidens iis locutionibus interdicente, non peccabit; sed honestè operabitur. Ergo impudentissimè Barnesius eam sentētiam tam atrociter notauit, & aduocatus ab eo Thalmudisticus censor damnauit hæreseos: Et quidem *Satanicæ*, quasi aliqua sit hæresis non satanica, vt hoc peculiare elogium vni alicui hæresi appingi possit absque battologia & crassa ignorantia. Hæc ratiocinatio vndecumque firma erit, si rationem congruam

gruam prædictæ sententiæ non deesse constet, quod proximo capite euictum eo.

CAPVT XX.

Eadem licita restrictarum locutionũ vsurpatio ex idonea causa cum sola veritas & simplicitas vrgent, stabilitur ratione, omnes in eis malitiæ fontes obstruente.

1. E*Venit vt omnibus bona magna & occulta disce- re cupientibus, non aperiat nisi autoritas ianuã,* ait S. August. 2. *de ord. c.* 9. Tum demum consequi admonens, vt percipiat intellectus, *quanta ratione prædita sint ea ipsa quæ secutus est ante rationem*, & quàm valida sit ratio *quam post autoritatis cunabula, firmus & idoneus iam sequitur atque comprehendit.* Præmisso igitur autoritatis tam multiplicis firmamento, sequitur vt rationem adiungamus.

Ratio Nauarri primaria pro restrictionum honestate.

Illam Nauarrus *comment. in caput humanæ aures q.* 1. *n.* 2. in prima acie collocat, quam ducit ex apta mixtura locutionis internæ ac externæ: vt quemadmodum iuxta omnes Dialecticos, datur terminus purè vocalis, & purè scriptus ac mixtus ex his; ita dari rectè possit oratio purè mentalis,

mentalis, & purè vocalis, vel scripta, ac mixta ex illis, cuius veritas vel falsitas non sit pensanda penes vnam eius partem, sed penes totum compositum, ex variis illis veluti segmentis compactum. Quod confirmat Nauarrus, quia propositio ex quibusdam verbis ore prolatis, & quibusdam tantum mentalibus constructa, potest esse hæretica. Quis enim dubitet, hæresis notare eum qui quamuis verbotenus illas duntaxat voces protulerit, DEVS *est*, mente tamen addat, *Angelus*? & è contrario, illa oratio vocalis, DEVS *non est*, Atheismi labem omnémque omnino notam effugiet, si mente subticeatur, *Angelus*. Falsissimum quippe est, DEVM *esse Angelum*, & verissimum è contra, DEVM *non esse Angelum*. Multus est in huius rationis examine Suares *l.* 3. *de iuram. c.* 10. *à n.* 5. tandémque *n.* 7. saluam ei vult probabilitatem suam.

Non placet.

2. Mihi vt ingenuè fatear quod percipio, ea ratio non videtur admodum commoda, fere enim gratis assumit dari absque culpa posse, orationem mixtam ex terminis vocalibus & mentalibus, cum tamen hoc ipsum sit de quo controuertitur, quódque probandum incumbit ei, qui huiusmodi subintellectiones vult sufficere ad euitandum mendacium. Nam quod termini solitariè ac seorsim sumpti, & purè vocales & purè mentales esse possint, non probat posse ex eorum coniunctione existere absque culpa vnam totalem orationem, vnica veritate ambas illas partes afficiente constan-

tem: cum in eo coalitu honesto partium heterogenearum, possit esse repugnantia, ob illarum partium disproportionem. Præsertimque cum ratio signi, conceptui interno (quippe insensibili,) nequeat competere; competat verò orationi externæ; necessarium autem videatur, orationem ad alium directam, cuiusmodi est ea de qua agimus, constitui totam in ratione signi. Probandum igitur ac declarandum fuerat, illam compositionem orationis ex parte vna vocali aliáque mentali siue ex signo & nõ signo, aptè cohærere. Quod quantum video, non præstitit ea argumentatione Nauarrus. Et indubitatum quidem est, coram Deo, hæreticum fore eum, qui subintellecto prædicato illo, *Angelus*, mentaliter adiuncto, in has duntaxat externas voces erumperet, Devs *est*. Tamen qui ita sentiret, non esset hæreticus ob mixturam externorum illorum terminorum cũ interno quem subticet, sed ob internam totalem propositionem; cuius pars vocalibus illis terminis, pars prædicato mente retento responderet. In ea enim vnius texturæ ac veluti coloris oratione, esset aperta oppositio cum contraria propositione, subnixa infallibili testimonio supremæ veritatis, atque adeo hæresis. Contrarium proportione seruata statuendum est, de illa alia enunciatione suppressa ex parte, Devs *non est*, subintelligendo prædicatum, *Angelus*. Itaque allaborandum est vt ostendamus, coalitum illũ orationis externæ & internæ in vnam totalem orationem veluti heterogeneam, non modo physicè fieri posse, quod est perspicuum, & ab omnibus efficitur qui locutiones restrictas vsurpant; sed etiam moraliter aptè cohæ-

rere: Ita vt quamuis oratio externa & vocalis ad alium dirigatur, sitque ei signum, tamen nullo modo dehonestetur ex adiunctione alicuius complentis veritatem enunciationis illius externæ, quod ratione signi vacuum sit, quippe insensibile & animo abditum.

Ratio nostra & obstructio fontium cuiusuis malitiæ in restrictiones deriuandæ.

3. Sic igitur argumentor. Dimidiata illa conceptus expressio, suppetente iusta eius causa, & vrgentiore lege quàm veracitatis illam non vetante; vel esset illicita, quia non est expressio totius interni conceptus quem efformauit qui loquitur, vel quia est expressio contra mentem loquentis, vel quia pugnat cum iure eius qui audit, tollitque simplicitatem & candorem conuersationi humanæ debitum ex virtute veracitatis. Atqui in proposito rerum statu, locutio mentaliter restricta, ex nullo prædictorum capitum est illicita: Nullo igitur modo est illicita.

Maior videtur perspicua. Neque enim vllum aliud caput proferri potest, ex quo deriuetur malitia in locutionem externam mente restrictam. Quod autem aliqui præterea dicunt, eam locutionem esse vitiosam, quia est mendacium, non conuellit maiorem syllogismi propositi. Nam si subticentia adiuncta locutioni partem conceptus expromenti, efficit mendacium, idcirco tantum hoc habet, quia est contra mentem loquentis, vel contra ius audientis, aut quia non est expressio totius interni conceptus: quæ sunt tria illa ma-

litiæ capita, in maiori argumentationis propositæ comprehensa. Atque ita maior illa est omnino vera.

Minor autem facilè probatur, percurrendo singula capita proposita. Nam inprimis certum est, neminem teneri totum suum conceptum internum aperire, etiam posito quod partem eius aperiat. Vnde enim hæc obligatio si ius alterius remoueamus quod nondum attendimus, nec item spectemus obligationem loquendi ad mentem, quæ sunt alia capita de quibus mox? Igitur præcisè spectando ipsam conceptus expressionem, sicut non tenetur quis partem mentis suæ aperire, ita neque totam. Et carò plerumque væniret integra illa mentis expressio, ac proinde nemo ad eam obstringitur, præcisè attendendo quod in mente formauerit conceptum illum partialem quem celat.

Certum præterea est, eum qui ita loquitur, non loqui contra mentem suam. Verè enim in mente habet conceptum quem exterius profert, etiamsi alium præterea habeat, quem iusta de causa premit in mente. Is autem duntaxat contra mentem suam loquitur, qui aliud mente iudicat quàm voce enunciet, quod constat hîc non interuenire. Nam, v. g. Christus negans se scire diem iudicij, & subintelligens *vt reuelaret*, siue negans se eum diem scire tanquam Magistrum cui demandata esset cura arcanum illud euulgandi, non ibat contra mentem suam, quia non intendebat verbis negare eam veritatem quam concipiebat alloquens discipulos: sed potius verè mens eius ferebat, quod diem illum nesciret, non absolutè & simpliciter,

citer, sed *ad dicendum*. Atque ita locutio Christi exterior non dissentiebat ab interna. In omnibus porro mentaliter restrictis locutionibus, res eodem modo se habet, & pars quæ premitur, & illa quæ exprimitur, ambæ habentur in mente. vnde expressio externa vnius, non est contra mentem, nec dissentit iudicio interno, in quo dissensu verborum atque iudicij, sita est ratio mendacij.

4. Restat tertium caput, ius scilicet audientis, contra cuius mentem esse aduertitur dimidiata illa expressio conceptus interni. At hoc in præsentia non obest. Quia æquè daretur alteri erroris occasio, atque adeo æquè videretur violari ius alterius, si prolata priore parte conceptus alta voce, illico submissè adderetur expressio vocalis & externa reliqui conceptus mentalis; vel si præmissa tacitè expressione illius conceptus quem loquens non vult ab audiente percipi, subiiceretur contenta voce & distinctè; quod loquentis interest, audienti innotescere; vt si quis primùm apud se submurmurans, *dico & affirmo hanc propositionem*, subiiciat disertè & intelligibiliter, *non feci*. Quæ enunciatio esset verissima, quamuis qui loquitur, reipsa fecisset quod negatur in dicto illo, *non feci*. Nihilominus enim verissimum esset, affirmari ab huiusmodi homine, quod non fecerit id quod fecit. Atque ita enunciatio pronuncians de ea affirmatione, omnino vera esset. Quamuis autem per eam distinctam & claram solius dicti prolationem, ingeneraretur error in animo audientis, rati affirmari dictum, cum tamen aliquid potius de ipso dicto affirmetur, nempe quod ipsum dictum enuncietur: Nemo tamen idcirco

affirmauerit, ius alterius semper ferre, vt qui loquitur, eodem tenore vocis ac contentione cum eo loquatur, quasi violet ius eius, si exterius quidem proferat omnia verba, non tamen omnia æquè alta voce. Ergo neque ius eius semper violabit, si partem mentalis conceptus foras promat, partem mente reconditam seruet, prout iusta necessitas tulerit. Sicut neque ius audientis violat, qui iusta de causa vsurpat verba ambigua in alio sensu quàm quem videt audienti ingenerandum, vt facile potest accidere cum sensus ille est minus receptus. Imo quamuis auditor, ad primam verborum prolationem aduertens eorum ambiguitatem, postularet ambigui responsi verba arctari ad vnum sensum è pluribus quos videt subesse posse tali verborum cortici; nihilominus omnes æquè consentiunt fas adhuc esse loquenti, illæso iure audientis, vsurpare verba illa in sensu quem ex se habere queunt, si iusta causa hærendi in ambiguitate suppetat, desitque fortior obligatio nitidam & planam locutionem indicens. Similiter igitur, neque in re præsenti censendum est violari ius alterius per dimidiatam illam expressionem conceptus formati à loquente, ob consecutum in audiente errorem.

5. Ratio vniuersalis horum omnium est, quia ius alterius non obstringit semper & vbique, sed tantum cum fieri potest absque graui proprio incommodo, vel alieno, quod meritò magni pendendum sit; & præ quo violatio simplicitatis debitæ humano conuictui, meritò censeatur non attendenda iudicio prudentis. Plerumque autem accidit, vt ea expressio facta verbis æquè clarè & altè

altè prolatis, vel exterius integra & adæquata conceptui interno, in magnum aliquod incommodum nostrum vel alienum cessura esset. Prudenter igitur & citra culpam vllam in eo euentu, conceptus mentis vel inæqualiter per ordinem ad audientem, vel diminutè & cum restrictione aliqua expromitur, permittitúrque error, qui in audiente consequitur ex occasione subministrata, dimidiando aut variè afficiendo expressionem. Si tamen iusta causa interueniens non exolueret loquentem obligatione præcepti affirmatiui mandantis simplicitatem & candorem humani conuictus, non est dubium quin violandum esset aliquale ius alterius, ad apertam & integram collocutionem menti eius accommodatam; admittendúmque peccatum; non quidem mendacij, (ob defectum dissensus inter locutionem restrictam & mentem loquentis, in quo dissensu sita formalissimè est falsitas significationis mendacio interna;) sed indirectè impetens veracitatem, eámque veluti infuscans, ablegatione candoris & synceritatis in conuictu humano necessariæ ex præcepto affirmatiuo, vrgente quoties deest iusta causa synceritatem ac simplicitatem dimittendi.

Pressius ostenditur mendacium à restrictis locutionibus exulare.

Hactenus prima ratio nostra, quam libuit vndecumque firmare, vt præclusis omnibus effugiis & singulis propositionibus ritè stabilitis, perspicua & certa esset conclusio proposita. Nempe vacare culpa contra veracitatem & simplicitatem

humano conuictui debitam, eas locutiones, in quibus ex iusta causa aliquid subticetur, nec totus conceptus mente abditus, foras per verba expromitur; quamuis cum eo conceptu qui expromitur vnam totalem ac integram mentalem orationem eiusdem veritatis enunciatiuæ subiectum ac fundamentum conficiat; cum nulla possit in huiusmodi locutionibus culpa notari, præter mendacium aut violationem simplicitatis: vtraque autem validè ab eis semota sit, per varias partes argumentationis propositæ. Nunc vt penitius perspiciatur vtramque illam culpam deesse in vsu illo moderato locutionum restrictarum quem asserui, seorsim confirmo, & mendacium deesse in vsu prædicto, & iniustam simplicitatis temerationem. Quæ duo si euicero, exploratissimum erit, vsum locutionum restrictarum ex causa idonea, esse omnino honestum per se loquendo, vt nunc loquimur; quia nullus in eo vsu defectus excogitari potest, qui ad illa duo capita non reuocetur, vel etiam directè pertineat.

6. Deesse igitur mendacium in restrictis locutionibus ex idonea causa vsurpatis, confirmo ducto argumento ex vna aliqua speciali locutione restricta, cuius deinde paritatem cum reliquis omnibus facilè euincam. Interrogetur reus contra iuris ordinem, vel à non habente in eum potestatem, sed illam sibi per vim arrogante; cui reus iniquitatis & iniustitiæ interrogantis conscius, inficietur quod reuera fecit, subintelligens ita vt exponere teneatur. Perspicuè ostendo eam inficiationem vacare mendacio. Quia si reus explicitè sic diceret, *Ego prout astrictus obligatione tibi*

respon

respondendi, non feci id de quo sciscitaris, verum diceret. Formaret enim propositionem negatiuam de subiecto non supponente, vt loquuntur, atque adeo omnino verè pronunciantem de vtriusque extremi dissociatione. Atqui reus, cum ad eam interrogationem non iuridicam respondet, *non feci*, perinde se habet ac si diceret, *Ego prout astrictus obligatione tibi respondendi, non feci id de quo interrogas.* Nam cum contingit ex circunstantiis negotij, aliquas particulas vocales innotescere, frustra ponuntur expressè, perindéque est ad mendacij declinationem, siue eo implicito modo, siue explicitè & in actu signato adhibeantur. v. g. cum is qui solet frumenta vendere, distracto iam omni frumento quod venale habebat, saluóque duntaxat sibi necessario ad familiæ vsum, respondet interroganti, habeátne frumentum; *non habeo amplius frumentum*; verè omnino respondet. Quia ex negotij & personarum circunstantiis, intelligitur, quod non vltra frumentum habeat ad vendendum. Similiter ergo cum reus præter ius fásque interrogatus, respondet, *non admisi crimen de quo me interrogas*, responsio est vera, quia ex circunstantia negotij, intelligitur, quod non admiserit ita vt hoc ipsum fateri debeat, vel quod non admiserit vt subditus interrogationi non iuridicæ. Vel denique quod non admiserit per ordinem ad forum in quo fit interrogatio. Hæc enim omnia eodem recidunt, faciúntque eundem omnino sensum, cum illa simpliciore & expeditiore multorum subintellectione, *ad prodendum tibi indebitè interroganti.* Ergo responsio illa rei, & inficiatio facti quod reuera admisit, quia non admisit ita vt

dicere teneatur, vacat mendacio, etiam si ea ratio veritatis propositionis in speciem falsæ, non exprimatur in actu signato, sed tantum ex circunstantiis negotij deprehendatur, aut deprehendi certè possit; ideóque censeatur non omnino intacta exterius, quia verbis prout ab ea persona in illo articulo prolatis, subindicatur. Et in hoc si Genesium Sepuluedam excipias omnes consentire ait Sayrus vt supra notaui.

7. Esse autem paritatem inter hoc exemplum, & quæuis alia, in quibus loquens ex idonea causa restringit mentaliter locutionem suam, perspicuum omnino videtur. Nam similiter omnes concedunt, ex circunstantiis personæ ac negotij, cùm quis de amici arcano quod celatum expediat, interrogatur; fas esse profiteri ignorantiam, eáque professione satis insinuari circunstantiam amicitiæ, ratione cuius premendum sit arcanum. Nemo item est qui non admittat Principis legatum aut Consiliarium, de iis agentem quæ tacita esse plurimum Principis intersit, licitè profiteri ignorantiam eorum quæ operæpretium sit non euulgari, quia de personæ conditione satis intelligitur, non inficiari notitiam eorum absolutè, sed quatenus prudenter euulgandorum. siue quod idem est, intelligitur dicere quod nesciat ea arcana ad dicendum, vel quod nesciat ea quatenus rationabiliter & ex legibus boni Consiliarij agendo, debet ea habere secreta. Quod si id Consiliario & legato conceditur, qui non nisi alienum negotium gerunt, multo magis concedendum erit ipsi Principi, vt de negotiis illis quæ ipsius intersit tegi, profiteri possit ignorationem, nempe ad

ad dicendum. Quia si Consiliarius & legatus quatenus negotij alieni procurator, induit personam secundum quam licitè & verè negare potest, perspectum sibi esse certum negotium, nempe ad illud euulgandum, multò magis Princeps ipse, qui non sui negotij procuratorem sed primarium curatorem agit, eodem iure profitendi cum res feret ignorantiam negotij alicuius, potiri debet. Idque mihi planè extra controuersiam esse videtur. Atqui similiter vnusquisque priuatus, Curator est negotiorum suorum. Et plerumque, non minoris interest priuatorum, ad rectam & prudentem rerum suarum administrationem, celari aliqua ad ipsos attinentia quàm intersit Principum premi quædam eorum arcana, proportione seruata. Ius igitur est vnicuique, quatenus prudenti Curatori rerum suarum, aut alienarum procuratori, profiteri ignorantiam eorum quæ simpliciter, sed sub alia consideratione & quatenus aliam personam sustinet, perspecta habet: quia quatenus rationabiliter loquens, & rebus suis alienisve inter loquendum prospiciens, verè profitetur se nescire quod subticet. Qua ratione omnes omnino locutiones restrictæ, vsurpatæ ex iusta causa, loquentem aliósve quos indemnes præstare debeat attingente, liberantur à mendacio per eam subintellectionem, variis locutionibus variè verbo tenus, sed reipsa eodem sensu aptandam.

Nulla in restrictionibus propositis vitiosa simplicitatis violatio.

8. Iam vero non violari simplicitatem eo moderato

derato vſu reſtrictionum quem conceſſi, (quod ſecundo loco ſpecialiter confirmandum aſſumpſeram num. 154.) ſuadetur ex grauitate incommodi in quod plerumque ceſſura eſſet plena & integra expreſſio conceptus mentalis. Præceptum enim affirmatiuum, quo aſtringimur ad tuendam & curandam in conuictu ſimplicitatem per apertam collocutionem, non obligat adeo arctè, quin pro circunſtantiarum varietate, ob damnum quod eius obſeruationem conſequeretur, eneruetur vis eius, quæ plerumque etiam altioris & vrgentioris virtutis interuentu præpeditur, vt eſt frequens in aliis quoque præceptis affirmatiuis. Nam v. g. iubetur vnuſquiſque noſtrum opitulari proximo egenti, & tamen ſi ea opitulatio aliquando ceſſura ſit alicui in graue damnum; puta quia ipſe pari neceſſitate vrgetur, eliditur opitulandi obligatio. Similiterque ſi parentes aliive propinqui, eadem qua extraneus quiſpiam ſubuentionis indigentia premantur, ceſſat vinculum obligationis erga extraneum, & omiſſio beneficentiæ erga eum, eſt extra culpam. Similiter ergo quamuis ſimplicitas aſtringat vnumquemque ad candidè colloquendum vitandámque ſermonis implexitatem, & latebras ſubticentiæ; tamen ſi rationabilis rerum propriarum cura, quæ vnicuique propior eſt, vel rerum alienarum, quæ iudicio prudentis meritò præponderet obſeruationi ſimplicitatis in ſermone, eíque aliquali iuri quod ad eam habet auditor, depoſcat implexitatem illam, aut diminutionem expreſſionis; omiſſio candoris in collocutione vacabit culpa.

CAPVT

CAPVT XXI.

Confirmatio doctrinæ propositæ, expensione priuatorum publicorúmque incommodorum alioqui indeclinabilium: & quàm ridiculè iis à se prospectum censuerit aduersarius.

1. IVVAT doctrinæ propositæ vsum exhibere in quibusdam singularibus exemplis, ac veluti ad praxim eam reuocare; quod res Morales iuxta Aristotelis monitum, melius perspiciantur in singulari, vnde liquebit in quanta se incommoda induat aduersarius.

Priuata incommoda ex negatione restrictionum.

Sit ergo qui singularem amicum, aut si placet patrem, quem vnicè diligat & colat, quæri videat ad necem iniustam ab hoste rabiei ac furoris pleno, cui obsistere per impotentiam non liceat, nec pateat perfugium ad Magistratum, aliáve remedia, vt plerumque accidit in re subita. Superueniens ergo hostis furore percitus, nec nisi tam chari capitis sanguinem anhelans, sciscitetur de eo quem dixi patris obseruantissimo filio, vbinam pater sit, quóue effugerit qui paulo ante aderat. Quod hîc consilium filio dabimus? Patrem prodere,

dere, immanitas esset plusquàm ferina. Mentiri nulla ratione licet, ne ad patrem quidem certæ morti, vel etiam Tartaro subducendum. Omnes aliæ trucis quæsitoris eludendi viæ, præclusæ supponuntur. Nec silentium ipsum satis commodum perfugium præbet. : Tum quia ipsius filij vita, verso in rabiem hoste, ob silentium, quod contemptum interpretabitur, adibit apertum discrimen : Tum quia plerumque vt rectè in simili vidit Angelus, agens de sigillo, & Richardus *in* 4. *d*.21. *art*.4. *quæst*. 2. *ad* 3. silentium æquiualeret manifestationi. Velim de Barnesio rescire, quid in illis angustiis consilij caperet, si patrem eo quem dixi loco positum haberet : & an tunc consultum duceret, rigorem illum retinere nihil prudenter subticendi ; mallétque patrem in oculis suis crudeliter confossum cernere, quàm vsurpare locutionem restrictam, qua commodè hostem posset auertere, dicendo, *non vidi*, vtique ad tibi prodendum. Idem esto iudicium de vxore quæ fidem coniugij violauerit, interrogetúrque à marito, verène ab ea tanto dedecore affectus sit, quod confestim demerso intra pectus gladio sit expiaturus si illa apertè fateatur ; cum tamen mentiri etiam in tanto discrimine nullo pacto liceat. Idem denique dictum esto de reo contra ordinem iuris interrogato, & certa ac acerba morte mulctando, si quod admisit, apertè fateatur.

Incommoda publica ex eadem negatione.

2. Verum quia aduersarius Theologiam nundinatur, & exempla politica gratiora accident homini

mini de politia malè sollicito, quem non puduit sententiam quam tuemur, tanquam rei politicæ periculosam traducere, age in eo quoque rerum genere statuamus exemplum. Sit igitur qui norit aliquid, ex cuius simplici & aperta detectione meritò timeatur multa & magna publica mala: v.g. defectio à Principe, ipsiúsve Principis adductio in discrimen, cũ tamen eius salus, cuiuis bono subdito, sua ipsius salute & capite charior esse debeat. Quid huic faciendum censebit Barnesius, si quis importunè illum percontetur de re, quam tantopere intersit celatam esse; & ita percontetur, vt non possit tergiuersatione vel contemptu eludi? v. g. quia interrogat, intentans sicam illico in viscera adigendam, aut immania tormenta nisi quam primùm respondeam, & quidem apertè, & simpliciter affirmando aut negando. Affirmare, esset aperire viam grauissimo illi quod dicebam discrimini, & reum fieri atrocissimi sceleris. Exterius negare, subintelligendo *ad dicendum*, vel aliquid simile, iuxta Barnesium est mendacium: Quod tametsi in eo euentu officiosum atque leuissimum, tamen si verè mendacium est & peccatum, constat nulla omnino ex causa admitti posse, quæcumque tandem & quantacumque mala imminere supponantur. Idem vrgeri poterat de Consiliario cui grauissima regni arcana commissa sunt, vnde plerumque Reipublicæ incolumitas pendet. ea enim altissimè tegi pernecessarium est. Vt propterea Romani quod Vegetius *l.4. c.4.* & Festus Pompeius prodiderunt, Minotaurum signis militaribus appingerent innuentes, quàm abditum esse oporteat Ducis ac capitis publici consi

consilium. Si ergo quis vi intentata de Consiliario hoc arcanum exquirat, in quas coniicietur angustias si nec tacere potest ob imminens sibi discrimen, nec apertè eloqui ob dispendium publicum consecuturum? Sed quia exemplum de salute Principis est palpabilius, satis existimo inter publica incommoda quæ Barnesij sententiam consequuntur, illud vrgere.

Quomodo his incommodis ab aduersario prospectum.

Audio quid consilij præbeat Barnesius §. 53. Ait, proditionem Principis in eo euentu auerti debere, *non mendacio, nec æquiuocatione nec pusillanimi reticentia & silentio, sed prudentia ad declinandum periculum Principi imminens, adiuncta cum heroica patientia, & magnanima constantia, qua munitur quis ad perferendum quæuis tormenta, potius quàm veritatem lædet aut Principem prodet.* Addit ea tormenta, vel etiam mortem generosè exceptam, cessuram in magnum bonum & æternam saluté excipientis, qui mori delegerit potius, quàm mendacio vel æquiuocatione fœdari. Potius etiam ex Augustino (vt ait) expectandum in illis angustiis miraculum à Deo, quam æquiuocandum aut restrictè loquendum. Sed quod disertè tradit Augustinus, proposita hac ipsa circa mendacij necessitatem difficultate, respondendum esse, ait Barnesius in omnibus euentibus & discriminibus propositis. *Scio quid scit, sed tibi non teneor ad hæc respondere.* Quo vno emplastro, omnibus malis quibus timebamus certum remedium apponi

conclu-

concludit Barnesius, extollítque Augustini sapientiam qui veritatem in charitate dilexerit iuxta Paulum, nec adamarit sapientiam huius mundi à Deo perditam, & stultitiæ damnatam, noluerítque sapiens esse vt faceret malum; & solertia iniqua, mentiendi & mendacium per æquiuocationes docendi, desciscere à regulis æternæ sapientiæ; vt illi faciunt quos venerandam barbam & canos admirandi illius hominis, (si fas sit miraculum hominis hominem appellare,) insipienter ac procaciter vellicant, in re quam Patres omnes, & scholastici sequiores Augustino, ex Augustini autoritate & rationibus tutati sunt. Hæc ex Barnesio prope verbatim. Qui vt mitissimè ageret cum aduersariis, iustámque eorum offensionem declinaret, subdit *numero quinto* §. *illius* 53. vocem illam eorum, qua autores sunt homini in angustiis propositis constituto, vt æquiuocando seruet vitam suam vel alienam, esse *vocem molliusculam.* Et continenter quasi laxati perpetui hactenus in aduersarios rigoris, & promissæ mititatis pertæsus, addit vocem *esse Christiano homine indignam.* (Insupérque condonet lector, si spurcam hominis vocem, quam ille non erubuit chartis suis prius illinere, cogor adscribere, malens de rubore quàm de veritate periclitari.) Insuper inquam addit, *eam vocem indicio cordatorum esse, Cynædorum effæminatorúmque, potius quàm sapientum obiurgationem*, atque querelam de Theologis omnibus, imo & Patribus ac Pontificibus, vitam veritati postponendam dicentibus.

Turpiloquij castigatio.

3. Nolo cum Barnesio asperius agere, & has verborum spurcitias, qua par esset austeritate depellere. Tantum velim, homini Monacho non excidisset illud Apostoli Ephes. 5. *omnis immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, sed magis gratiarum actio.* Vellem & illud Chrysostomi *hom. 44. in 1. ad Cor.* expendisset. *Linguam, cœnum verborum profundentem, os, latrinæ fistulam ac etiam latrinam, imo latrina quauis abominabiliorem cloacam, reddere.* Illud denique sibi ab eodem Chrysostomo *hom. 6. in 2. ad Cor.* aliisque turpiloquis grauissimè inculcatum, vtinam pensasset. *Satius est purulentiam ab ore demittere, quàm verbum obscœnum. Nunc si fœteat os, ne cibum quidem vnâ capere sustines. At cum tantus fœtor sit in animo* (eum enim hæc verba produnt) *dic mihi audes communicare mysterijs? At si quis vas impurum alicunde capiat, deponátque in mensa tua, fustibus illum exacturus sis. Porro* DEVM *in ipsius mensa; (nam mensa illius est os nostrum Eucharistia plenum) cum verba afferas quouis impuro vase sordidiora, obsecro te non putas ad iram prouocari? Et quomodo id fieri possit? Nihil enim perinde offendit sanctum ac purum, vt eiusmodi verba. Nec alia res aquè improbos & inuerecundos facit, vt talia vel dicere vel audire. Nihil ita dissoluit neruos pudicitiæ, vt per hæc emicans flamma. Vnguentum in ore tuo posuit* DEVS, *tu verò cadauere fœtidiora ibi reposuisti verba?* Ita planè. Quantopere enim non cordatorum modò, sed quorum

quorumuis paulo honestiorum sensu, spurcæ illæ voces, fœtidæ sint, & ex Christiani, nedum Monachi ore ablegandæ, quippe indices rei quam iudice Apostolo *turpe est & dicere*, non est quod doceam. Nec defuit vir cordatus, qui ad pudendi huius ac propudiosi conuitij lectionem in Barnesij libro, venerit in suspicionem, ignoratæ ab eo significationis huiusmodi vocum; quod non videatur verisimile hominem Monachum, tot pios ac probos aduersarios quot supra commemoraui & ex sua familia nonnullos, ea verborum spurcitie respersurum, si vim vocis peruasisset: cum certum ac indubitatum sit, nō modò qui talia agunt, sed etiam qui scientes loquuntur, inquinari supra modum ea illuuie ac cœno verborum, nec modica aspergi suspicione voluntariæ inhæsionis in eo volutabro per cogitationem aut opera, qui maligna loquuntur, aut etiam recordantur. *Qui enim non recordatur*, ait Chrysost. *hom.* 14. in ad Hebr. *neque considerat: qui non considerat, neque loquitur: qui non loquitur, neque operatur.* Absit verò vt scrutari penitius Esau & inuestigare abscondita eius consilium ineam, ne forte ab hoc verborum propudio ad perspicienda opera quædam tenebrarum, ad quædam vt Clemens in protreptrico appellat, *digna nocte & igne arcana* improuidè peruadam: cogárque subito honore tactus exclamare, quod ibidem ad profanum mystem Clemens. Verecundantem vel potius horrescētem ab alieno probro calamum retraho; illúdque duntaxat Barnesio qui hunc fimum, hoc oletum lectoris naribus obiecit, regero ex Synesio *Epistola* 44. quod an in ipsum aptè cadat, (hominem toties

ob instantem necessitatem, ac si taceat demittendam sibi in pectus à rabiente marito sicam non teneatur sigilli præcepto? An desperauit de legitima argumenti ex eo exemplo petiti dissolutione, ideóque quamuis illud exemplum inter proponendam rationem dubitandi recensuisset cum cæteris, pro quibus respondendi formulam præscripsit, in solutionibus tamen illud dimisit intactum, tanquam insolubile? Hoc postremum benignius & verisimilius videtur, ideóque amplectendum. *Nam rapiendam esse occasionem quæ prabet benignius responsum*, Paulus Iurisconsl. *lib.* 1. *ad Plautium*, pro effato posuit. Nunc ad prædicta exempla expendenda accedamus.

Quam in tuto sit viator à latrone iuxta Barnesium.

5. Responsio qua Barnesius vult vti viatorem à latrone interceptum, ridicula est. Finge enim instantem mercatori in via grassatorem, iam iámque gladium miseri visceribus capulo tenus commissurum, nisi promittat & iuramento firmet lytrum ingens, quod si seriò promittat euertendus sit fortunis omnibus. Certum est non licere viatori mentiri; & in hoc omnes Catholici conuenimus. Tantum quærimus, qua arte eludere possit grassatorem, vt salua vita & declinato præsenti periculo non redigatur ad egestatem, exsoluendo promissum. Ego cum Molano *lib. de fide rebellibus seruanda cap.* 8. dico respondere posse *dabo quod petis*, idque etiam si opus sit iuramento confirmare, subintelligendo *si debeam*. In quam sen-
tentiam

tentiam idem Molanus laudat etiam Nauarrum. Barnesius è contra, quia restricta locutio est ei purum putum mendacium, eam responsionem restrictam, ne ad aures quidem admittit. Autor igitur est viatori, vt in hunc modum expediat se à grassatore. *Scio quid sit, sed tibi non teneor ad hæc respondere, ac propterea tibi nec pro affirmatiua nec pro negatiua etiam parte, aliquid de hac re monstrabo.* Egregium verò responsum, quo miser viator immani carnificinæ apertè obiicitur. Nec aliter censuerim de quopiam latroni forte obuio, & quærenti de via mercatoris bene nummati, illhac antegressi, ac nisi mercatoris iter prodat funestissimum ac præsentissimum exitium denunciantis, quo pacto aduersarius hunc casum proposuerat, aliter quàm in solutione postea facit.

Itémque adultera à marito.

6. Iam in exemplo adulteræ, quis risum sustineat, audita responsione quam Barnesius miseræ adulteræ in os ingerit, in illo æstu conscientiæ, quà sceleris admissi atrocitate lancinatæ, quà mariti in rabiem acti & domesticum dedecus toríque fœdationem, vltrice sica eluere parati, si scelus comperiat, habeátque fatentem ream. *Zelus enim & furor viri*, vt est apud Sapientem *Prouerb. 6. non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Æstuantem igitur ad viri præsentiam, infœlicem adulteram, & pressam vt respondeat, scelúsne admiserit, an non, bonus consiliarius Barnesius in tuto ponit hac responsione, *scio quid sit, sed tibi*

derato vsu restrictionum quem concessi, (quod secundo loco specialiter confirmandum assumpseram num. 154.) suadetur ex grauitate incommodi in quod plerumque cessura esset plena & integra expressio conceptus mentalis. Præceptum enim affirmatiuum, quo astringimur ad tuendam & curandam in conuictu simplicitatem per apertam collocutionem, non obligat adeo arctè, quin pro circunstantiarum varietate, ob damnum quod eius obseruationem consequeretur, eneruetur vis eius, quæ plerumque etiam altioris & vrgentioris virtutis interuentu præpeditur, vt est frequens in aliis quoque præceptis affirmatiuis. Nam v. g. iubetur vnusquisque nostrum opitulari proximo egenti, & tamen si ea opitulatio aliquando cessura sit alicui in graue damnum; puta quia ipse pari necessitate vrgetur, eliditur opitulandi obligatio. Similitérque si parentes aliive propinqui, eadem qua extraneus quispiam subuentionis indigentia premantur, cessat vinculum obligationis erga extraneum, & omissio beneficentiæ erga eum, est extra culpam. Similiter ergo quamuis simplicitas astringat vnumquemque ad candidè colloquendum vitandámque sermonis implexitatem, & latebras subticentiæ; tamen si rationabilis rerum propriarum cura, quæ vnicuique propior est, vel rerum alienarum, quæ iudicio prudentis meritò præponderet obseruationi simplicitatis in sermone, eíque aliquali iuri quod ad eam habet auditor, depóscat implexitatem illam, aut diminutionem expressionis; omissio candoris in collocutione vacabit culpa.

CAPVT

CAPVT XXI.

Confirmatio doctrinæ propositæ, expensione priuatorum publicorúmque incommodorum alioqui indeclinabilium: & quàm ridiculè iis à se prospectum censuerit aduersarius.

1. IVVAT doctrinæ propositæ vsum exhibere in quibusdam singularibus exemplis, ac veluti ad praxim eam reuocare; quod res Morales iuxta Aristotelis monitum, melius perspiciantur in singulari, vnde liquebit in quanta se incommoda induat aduersarius.

Priuata incommoda ex negatione restrictionum.

Sit ergo qui singularem amicum, aut si placet patrem, quem vnicè diligat & colat, quæri videat ad necem iniustam ab hoste rabiei ac furoris pleno, cui obsistere per impotentiam non liceat, nec pateat perfugium ad Magistratum, aliáve remedia, vt plerumque accidit in re subita. Superueniens ergo hostis furore percitus, nec nisi tam chari capitis sanguinem anhelans, sciscitetur de eo quem dixi patris obseruantissimo filio, vbinam pater sit, quóue effugerit qui paulo ante aderat. Quod hîc consilium filio dabimus? Patrem prodere,

dere, immanitas esset plusquàm ferina. Mentiri nulla ratione licet, ne ad patrem quidem certæ morti, vel etiam Tartaro subducendum. Omnes aliæ trucis quæsitoris eludendi viæ, præclusæ supponuntur. Nec silentium ipsum satis commodum perfugium præbet.: Tum quia ipsius filij vita, verso in rabiem hoste, ob silentium, quod contemptum interpretabitur, adibit apertum discrimen: Tum quia plerumque vt rectè in simili vidit Angelus, agens de sigillo, & Richardus *in* 4. *d*.21. *art*.4. *quæst*. 2. *ad* 3. silentium æquiualeret manifestationi. Velim de Barnesio rescire, quid in illis angustiis consilij caperet, si patrem eo quem dixi loco positum haberet: & an tunc consultum duceret, rigorem illum retinere nihil prudenter subticendi; mallétque patrem in oculis suis crudeliter confossum cernere, quàm vsurpare locutionem restrictam, qua commodè hostem posset auertere, dicendo, *non vidi*, vtique ad tibi prodendum. Idem esto iudicium de vxore quæ fidem coniugij violauerit, interrogetúrque à marito, verène ab ea tanto dedecore affectus sit, quod confestim demerso intra pectus gladio sit expiaturus si illa apertè fateatur; cum tamen mentiri etiam in tanto discrimine nullo pacto liceat. Idem denique dictum esto de reo contra ordinem iuris interrogato, & certa ac acerba morte mulctando, si quod admisit, apertè fateatur.

Incommoda publica ex eadem negatione.

2. Verum quia aduersarius Theologiam nundinatur, & exempla politica gratiora accident homini

mini de politia malè sollicito, quem non puduit sententiam quam tuemur, tanquam rei politicæ periculosam traducere, age in eo quoque rerum genere statuamus exemplum. Sit igitur qui norit aliquid, ex cuius simplici & aperta detectione meritò timeatur multa & magna publica mala: v. g. defectio à Principe, ipsiúsve Principis adductio in discrimen, cũ tamen eius salus, cuiuis bono subdito, sua ipsius salute & capite charior esse debeat. Quid huic faciendum censebit Barnesius, si quis importunè illum percontetur de re, quam tantopere intersit celatam esse; & ita percontetur, vt non possit tergiuersatione vel contemptu eludi? v. g. quia interrogat, intentans sicam illico in viscera adigendam, aut immania tormenta nisi quam primùm respondeam, & quidem apertè, & simpliciter affirmando aut negando. Affirmare, esset aperire viam grauissimo illi quod dicebam discrimini, & reum fieri atrocissimi sceleris. Exterius negare, subintelligendo *ad dicendum*, vel aliquid simile, iuxta Barnesium est mendacium: Quod tametsi in eo euentu officiosum atque leuissimum, tamen si verè mendacium est & peccatum, constat nulla omnino ex causa admitti posse, quæcumque tandem & quantacumque mala imminere supponantur. Idem vrgeri poterat de Consiliario cui grauissima regni arcana commissa sunt, vnde plerumque Reipublicæ incolumitas pendet. ea enim altissimè tegi pernecessarium est. Vt propterea Romani quod Vegetius *l. 4. c. 4.* & Festus Pompeius prodiderunt, Minotaurum signis militaribus appingerent innuentes, quàm abditum esse oporteat Ducis ac capitis publici

consi

consilium. Si ergo quis vi intentata de Consiliario hoc arcanum exquirat, in quas coniicietur angustias si nec tacere potest ob imminens sibi discrimen, nec apertè eloqui ob dispendium publicum consecuturum? Sed quia exemplum de salute Principis est palpabilius, satis existimo inter publica incommoda quæ Barnesij sententiam consequuntur, illud vrgere.

Quomodo his incommodis ab aduersario prospectum.

Audio quid consilij præbeat Barnesius §. 53. Ait, proditionem Principis in eo euentu auerti debere, *non mendacio, nec æquiuocatione nec pusillanimi reticentia & silentio, sed prudentia ad declinandum periculum Principi imminens, adiuncta cum heroica patientia, & magnanima constantia, qua munietur quis ad perferendum quæuis tormenta, potius quàm veritatem lædet aut Principem prodet.* Addit ea tormenta, vel etiam mortem generosè exceptam, cessuram in magnum bonum & æternam saluté excipientis, qui mori delegerit potius, quàm mendacio vel æquiuocatione fœdari. Potius etiam ex Augustino (vt ait) expectandum in illis angustiis miraculum à DEO, quam æquiuocandum aut restrictè loquendum. Sed quod disertè tradit Augustinus, proposita hac ipsa circa mendacij necessitatem difficultate, respondendum esse, ait Barnesius in omnibus euentibus & discriminibus propositis. *Scio quid scit, sed tibi non teneor ad hæc respondere.* Quo vno emplastro, omnibus malis quibus timebamus certum remedium apponi

conclu-

concludit Barnesius, extollitque Augustini sapientiam qui veritatem in charitate dilexerit iuxta Paulum, nec adamarit sapientiam huius mundi à Deo perditam,& stultitiæ damnatam, noluerítque sapiens esse vt faceret malum ; & solertia iniqua, mentiendi & mendacium per æquiuocationes docendi, desciscere à regulis æternæ sapientiæ; vt illi faciunt quos venerandam barbam & canos admirandi illius hominis, (si fas sit miraculum hominis hominem appellare,) insipienter ac procaciter vellicant, in re quam Patres omnes, & scholastici sequiores Augustino, ex Augustini autoritate & rationibus tutati sunt. Hæc ex Barnesio prope verbatim. Qui vt mitissimè ageret cum aduersariis, iustámque eorum offensionem declinaret, subdit *numero quinto* §. *illius* 53. vocem illam eorum, qua autores sunt homini in angustiis propositis constituto, vt æquiuocando seruet vitam suam vel alienam, esse *vocem molliusculam.* Et continenter quasi laxati perpetui hactenus in aduersarios rigoris, & promissæ mititatis pertæsus, addit vocem *esse Christiano homine indignam.* (Insupérque condonet lector, si spurcam hominis vocem, quam ille non erubuit chartis suis prius illinere,cogor adscribere, malens de rubore quàm de veritate periclitari.) Insuper inquam addit, *eam vocem indicio cordatorum esse, Cynædorum effæminatorúmque, potius quàm sapientum obiurgationem*, atque querelam de Theologis omnibus, imo & Patribus ac Pontificibus, vitam veritati postponendam dicentibus.

Turpiloquij castigatio.

3. Nolo cum Barnesio asperius agere, & has verborum spurcitias, qua par esset austeritate depellere. Tantum velim, homini Monacho non excidisset illud Apostoli Ephes. 5. *omnis immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, sed magis gratiarum actio.* Vellem & illud Chrysostomi *hom. 44. in 1. ad Cor.* expendisset. *Linguam, cœnum verborum profundentem, os, latrinæ fistulam ac etiam latrinam, imo latrina quauis abominabiliorem cloacam, reddere.* Illud denique sibi ab eodem Chrysostomo *hom. 6. in 2. ad Cor.* aliisque turpiloquis grauissimè inculcatum, vtinam pensasset. *Satius est purulentiam ab ore demittere, quàm verbum obscœnum. Nunc si fœteat os, ne cibum quidem vnà capere sustines. At cum tantus fœtor sit in animo* (cum enim hæc verba produnt) *dic mihi audes communicare mysterijs? At si quis vas impurum alicunde capiat, deponàtque in mensa tua, fustibus illum exacturus sis. Porro* DEVM *in ipsius mensa; (nam mensa illius est os nostrum Eucharistia plenum) cum verba afferas quouis impuro vase sordidiora, obsecro te non putas ad iram prouocari? Et quomodo id fieri possit? Nihil enim perinde offendit sanctum ac purum, vt eiusmodi verba. Nec alia res æquè improbos & inuerecundos facit, vt talia vel dicere vel audire. Nihil ita dissoluit neruos pudicitiæ, vt per hæc emicans flamma. Vnguentum in ore tuo posuit* DEVS, *tu verò cadauere fœtidiora, ibi reposuisti verba?* Ita planè. Quantopere enim non cordatorum modò, sed quorum

quorumuis paulo honestiorum sensu, spurcæ illæ voces, fœtidæ sint, & ex Christiani, nedum Monachi ore ablegandæ, quippe indices rei quam iudice Apostolo *turpe est & dicere*, non est quod doceam. Nec defuit vir cordatus, qui ad pudendi huius ac propudiosi conuitij lectionem in Barnesij libro, venerit in suspicionem, ignoratæ ab eo significationis huiusmodi vocum; quod non videatur verisimile hominem Monachum, tot pios ac probos aduersarios quot supra commemoraui & ex sua familia nonnullos; ea verborum spurcitie respersurum, si vim vocis peruasisset: cum certum ac indubitatum sit, nó modò qui talia agunt, sed etiam qui scientes loquuntur, inquinari supra modum ea illuuie ac cœno verborum, nec modica aspergi suspicione voluntariæ inhæsionis in eo volutabro per cogitationem aut opera, qui maligna loquuntur, aut etiam recordantur. *Qui enim non recordatur*, ait Chrysost. *hom.* 14. in ad Hebr. *neque considerat: qui non considerat, neque loquitur: qui non loquitur, neque operatur.* Absit verò vt scrutari penitius Esau & inuestigare abscondita eius consilium ineam, ne forte ab hoc verborum propudio ad perspicienda opera quædam tenebrarum, ad quædam vt Clemens in protreptrico appellat, *digna nocte & igne arcana* improuidè peruadam: cogárque subito honore tactus exclamare, quod ibidem ad profanum mystem Clemens. Verecundantem vel potius horrescẽtem ab alieno probro calamum retraho; illúdque duntaxat Barnesio qui hunc fimum, hoc oletum lectoris naribus obiecit, regero ex Synesio *Epistola* 44. quod an in ipsum aptè cadat, (hominem toties

mendacij aduersus Leſſium alióſque hoc opere conuictum, eáque falſa de iiſdem ſpargentē quæ pertuſam Monaſticæ huius perſonæ conſcientiam liquido prodant) diſcuſſioni eius permitto. Syneſij verba ſunt. *Nulli aquè mores* DEO *execrabiles ſunt ac famigeratoris qui ex obſcuro vulnus infligit. Ignauiſſimus enim cum ſit, maxima infert mala & quoddam ijs ineſſe fatum dicitur vt in Cinædorum gregem adſcribantur. Idque ipſum inter cætera eius artis eſſe præcipuum: Sunt enim & alijs in multis callidi & ſolertes. Quare ſi quis rumores falſis de rebus ſpargere deprehendatur, hoc ipſum neque rogaueris, neque dubitaueris, ſed quamlibet firmus ac conſtans eſſe videatur, audacter hominem pronuntia ſemimarem, purum putum Cotytonis aſſeclam.* Hoc viri & Sanctiſſimi & eruditiſſimi monitum ſi audiamus, non erit quod ad ferendum de ore tam graui iudicium expectemus cum illo apud Dionem orat. 33. phyſiognomo, vt Barneſius ſternuat.

Excuſsio Barneſij remediorum in ſingularibus exemplis, & cur de Confeſſario tacuerit.

4. Vt vt ſit, fruſtra tentauit Barneſius, ea cœni ac turpiloquij deriuatione in diſputationem, vim argumenti propoſiti labefacere. Perſtat enim inconcuſſum. Quod vt euidentius fiat ſubdo ipſa Barneſij verba eo §. 53. n. 5. *Ex his patet quid præſtare debet ſubditus Regi, vbi eum tutandi nulla ſupereſt via. Conſtat item quid Chriſtiane reſpondere tenentur ex Auguſtini doctrina, accuſatus Iudici; ciuis raptori militi; vxor marito zelotypo; viator latroni,*

latroni, casu quo veritatem rei dicere nefas sit. Respondeant enim illud Augustini. Scio quid sit, sed tibi non teneor ad hæc respondere, ac propterea tibi nec pro affirmatiua, nec pro negatiua etiam parte, aliquid de hac re monstrabo. Hæc ille, redigens in summam quæ fusius dixerat, dum expedire se argumento proposito satagit. Obsecro autem lectorem vt apud se diiudicet quàm præsens remedium prædictis incommodis, ea per Barnesium præscripta responsione sit adhibendum. Percurram singula exempla ordine retrogrado, si vnum ante exposuero, quod mihi nec immeritò, dubitationem ingerit. Non enim satis perspicio qua fide vnum exemplum tacuerit quod numero 1. in tertio casu propositum fuerat cum cæteris. Exemplum inquam confessarij, cui mors impendeat nisi secretum Sacramentale resignet sacrilegè & impiè, vt si maritus Confessarium vxoris quam de violata thori fide suspectam habet vrgeat intentata sica ad euulgationem adulterij sibi in Confessione expositi. Nam si eadem responsio in hoc exemplum quadrabat, quorsum dissimulatum est inter respondendum, cum exemplum illud apud Doctores omnes, in hoc genere sit solemnissimum, & in eo maximè euentu prodenda sit Christiana illa fortitudo à Barnesio in cæteris exemplis commendata mortem & quæuis incommoda Sacramenti violatione & sigilli temeratione, potiora ducens. Quod si ea responsio non quadrabat in illud exemplum, aliqua certè assignanda fuerat, qua incolumitati Sacramenti saluo Confessarij periculo, prospiceretur. An Barnesius fas esse duxit Confessario, violare sigillum, eo quod

ob instantem necessitatem, ac si taceat demittendam sibi in pectus à rabiente marito sicam non teneatur sigilli præcepto? An desperauit de legitima argumenti ex eo exemplo petiti dissolutione, ideóque quamuis illud exemplum inter proponendam rationem dubitandi recensuisset cum cæteris, pro quibus respondendi formulam præscripsit, in solutionibus tamen illud dimisit intactum, tanquam insolubile? Hoc postremum benignius & verisimilius videtur, ideóque amplectendum. *Nam rapiendam esse occasionem quæ præbet benignius responsum*, Paulus Iurisconsf. *lib. 1. ad Plautium*, pro effato posuit. Nunc ad prædicta exempla expendenda accedamus.

Quam in tuto sit viator à latrone iuxta Barnesium.

5. Responsio qua Barnesius vult vti viatorem à latrone interceptum, ridicula est. Finge enim instantem mercatori in via grassatorem, iam iámque gladium miseri visceribus capulo tenus commissurum, nisi promittat & iuramento firmet lytrum ingens, quod si seriò promittat euertendus sit fortunis omnibus. Certum est non licere viatori mentiri; & in hoc omnes Catholici conuenimus. Tantum quærimus, qua arte eludere possit grassatorem, vt salua vita & declinato præsenti periculo non redigatur ad egestatem, exsoluendo promissum. Ego cum Molano *lib. de fide rebellibus seruanda cap. 8.* dico respondere posse *dabo quod petis*, idque etiam si opus sit iuramento confirmare, subintelligendo *si debeam.* In quam sen-

tentiam

tentiam idem Molanus laudat etiam Nauarrum. Barnesius è contra, quia restricta locutio est ei putum putum mendacium, eam responsionem restrictam, ne ad aures quidem admittit. Autor igitur est viatori, vt in hunc modum expediat se à grassatore. *Scio quid sit, sed tibi non teneor ad hæc respondere, ac propterea tibi nec pro affirmatiua nec pro negatiua etiam parte, aliquid de hac re monstrabo.* Egregium verò responsum, quo miser viator immani carnificinæ apertè obiicitur. Nec aliter censuerim de quopiam latroni forte obuio, & quærenti de via mercatoris bene nummati, illhac antegressi, ac nisi mercatoris iter prodat funestissimum ac præsentissimum exitium denunciantis, quo pacto aduersatius hunc casum proposuerat, aliter quàm in solutione postea facit.

Itémque adultera à marito.

6. Iam in exemplo adulteræ, quis risum sustineat, audita responsione quam Barnesius miseræ adulteræ in os ingerit, in illo æstu conscientiæ, quà sceleris admissi atrocitate lancinatæ, quà mariti in rabiem acti & domesticum dedecus torique fœdationem, vltrice sica eluere parati, si scelus comperiat, habeátque fatentem ream. *Zelus enim & furor viri*, vt est apud Sapientem *Prouerb. 6. non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Æstuantem igitur ad viri præsentiam, infœlicem adulteram, & pressam vt respondeat, scelúsne admiserit, an non, bonus consiliarius Barnesius in tuto ponit hac responsione, *scio quid sit, sed tibi*

non teneor ad hæc respondere, ac propterea tibi, nec pro affirmatiua, nec pro negatiua etiam parte, aliquid de hac re monstrabo. Nemo profectò est adeo exoculatus, qui non videat, responsum quod Barnesius adulteræ suggerit, eo tantum pertinere, vt auctiorem faciat viri furorem, & misera mulier, citius ac funestius pereat. Quare qui Nauarro, & subintellectionibus ex idonea causa adhibitis minus fauent, vt Ioannes Azor *tomo 1. moral. instit. lib. 11. cap. 4. q. 5.* aliique, in eo tamen exemplo admittunt licitam esse locutionis restrictæ vsurpationem, quod videant alioqui apertum exitium miseræ adulteræ imminere.

Et virgo à stupratore, ac reus ab iniquo Iudice.

7. Exemplum virginis quæsitæ ad stuprum, cuius pudicitiæ aliter consulere nequeam, quam eludendo interuentu responsi ambigui, vel ex parte suppressi libidinem stupratoris, eodem modo vrgendum est, quo paulò ante exemplum viatoris, de quo prædo sciscitatur, quà transierit mercator, cuius marsupio vel sanguini imminet. At in exemplo rei iniustè ac contra iuris ordinem interrogati planè insignis est aduersarij inconstantia & temeritas. Inconstantiam dico, quia Barnesius ad vtcumque declinandam Sayri autoritatem, ac ne ciui suo & eiusdem Benedictinæ familiæ Theologo, tot & tanta probra Lessio impacta, communia faceret; admittit in eo exemplo, verè à reo responderi, *non feci*, eo quod ex circunstantiis temporis & loci ac personarum, perspicuum sit reum

inficiando

inficiando scelus suum de quo contra ius interrogatur, perinde se habere ac si diceret, Ego quatenus obligatus tibi respondere, non feci id de quo quæris. Estque certa omnium planè Theologorum doctrina, vno excepto Sepulueda, vt Sayrus notauit, bene multos pro ea autores adducens, *in Claui Regia lib.* 12. *cap.* 17. *n.* 21. fas esse reo iniquè interrogato, cum aliter iniquitas iudicij declinari nõ potest, eludere iniquum Iudicem locutione æquiuoca vel restricta: eo quod ex negotij circunstantia reus intelligatur respondere ad mentem iustam interrogantis, secundum quam rectè habet responsio iudicem iniquum deludens. Eámque Sayri doctrinam sic expositam, admittit Barnesius §. 29. n. 2. & 3. Quorsum igitur nunc, eo §. 53. quem excutimus, negat reo facultatem sic respondendi, cámque vnam responsionem illi reliquam facit, qua per tormenta ad exprimendam confessionem illata, miserè excarnificandus est, iniqui iudicis decreto. *Scio quid sit, sed tibi non teneor ad hæc respondere, ac propterea tibi nec pro affirmatiua nec pro negatiua etiam parte, aliquid de hac re monstrabo.* Insignem verò temeritatem qua vt est apud Nazianzenum homo *vnius diei Theologus*, niti contra torrentem ausus est, præclusa miseris reis omni alia responsione contra communissimũ hactenus sensum Doctorum, æstimabit apud seipsum æquus lector. Nihil porro hinc decedere Christianorum Iudicum iuribus, quos bonos & æquos iudices esse nolle, suspicari absque scelere non liceret, euici supra capite quarto. Tametsi Barnesius cuius Theologia escæ ac gratiæ seruit, aliter per crassum errorem, sentire visus sit.

Et salus publica à sicarij rabie.

8. Denique in exemplo de Principe, cui alicuius apertâ locutio periculum creare queat, eo periculosior est Barnesij doctrina, quo Principis salus, cuiusuis alterius salute pretiosior censeri debet, ac studiosius curari. Sit igitur homo impius, nefariúsque parricida, à cuius immanitate timendum meritò sit Principis capiti; dúmque perficiendi horribilis facinoris occasionem opportunam captat, interroget aliquem forte obuium vbinam Princeps sit, quem paulò antè à turba semotum illic conspexerit. Nec Princeps procul absit, sed inermis, & viribus sicario eiúsque si lubet asseclis impar, in loco vicino delitescat; opprimendus barbari prædonis immanitate, si detegatur ab eo quem diximus obuium factum, & interrogatum vbinam Princeps sit, & quo diuerterit illic visus paulo ante. Barnesius iubet, vt obuius ille, hoc tantum sicario respondeat. *Scio quid vel vbi sit, sed tibi non teneor ad hæc respondere; ac propterea tibi nec pro affirmatiua nec pro negatiua etiam parte aliquid de hac re monstrabo.* Ego hoc responsum periculosæ aleæ plenum, & malè securum pronuntio. Numquid trux ille prædo, tergiuersationem, nec immeritò, interpretetur affirmationem? Aliquando enim vt vidit etiam D. August. *lib. de mendacio cap.* 13. *venitur ad huiusmodi articulum, vt non interrogemur vbi sit ille qui quæritur, neque cogamur vt eum prodamus, si sic occultatus est vt inueniri facile nisi proditus nequeat: sed quæritur à nobis vtrum illo loco sit, an non sit. Vbi si esse scimus,*

scimus, tacendo eum prodimus, vel etiam dicendo, nequaquam nos esse dicturos, vtrum ibi sit an non sit. Ex hoc enim colligit ille qui quærit, ibi eum esse. Quinetiam acui eodem modo potest interrogantis curiositas, & rabies, si respondeatur, *scio vbi sit sed non enuntiabo.* Vt taceam eluuionem damnorum, quæ illa responsio in respondentis caput deuocaret. Sed neque idcirco præcluderetur Principis periculum, vel malis propositis medicina fieret, Barnesiano illo responso. *Scio vbi sit, sed non teneor tibi ad hæc respondere*, &c. Quid si enim qui interrogatur, conscius sibi sit fragilitatis suæ, iisque viribus quas in se experitur, diffidat in tanta tempestate fortiter excipienda; nec immeritò putet se tormentis succubiturum, adigendúmque ad simplicem & apertam detectionem, inuecturam eam quam dixi malorum molem? An etiam perstat Barnesius in rigore illo suo, & Principis salutem, fragilitati cuius sibi conscius est qui interrogatur, committendam decernit?

Vides quàm sapientia carnis mors sit, & quàm cæcutiant, qui sententiam Theologicam vel hoc nomine commendandam quod saluti publicæ longè commodior sit, vocare nituntur in inuidiam eorum quibus fucum faciunt. Ego itaque in euentu proposito, quicquid in contrarium effutiat Barnesius, cuilibet de quo sicarius percontaretur autor omnino essem vt securè ac intrepidè responderet, *non vidi*, vel *nescio vbi sit*, subintelligendo *ad dicendum tibi omnium mortalium scelestissimo.* Ad tormentorum verò ac ipsius mortis prælectionem, pro singulari Barnesij opinatione, saluti Principũ adeo periculosa in tali euentu,

nemo

nemo prudens illum astrinxerit. Multo minus fideiussor illi sim pro Barnesio miraculum spondente de suo capite, nullis prolatis diuinis literis quibus promissum firmet.

Sollicitudo Barnesij pro barba D. Augustini & de Firmi apud eum responso.

9. Neque idcirco Augustini barbam & admirandos canos vellico, vt Barnesius de more ineptiens dixit. Nisi si Augustini barbam & canos, vel vellicarunt vel vulserunt, omnes omnino Theologi, dempto Sepulueda Theologastro atque Barnesio; vellúntque etiam hodie, Reuerendissimus Malderus, Barbosa, aliíque supra allegati, qui in casu de reo contra iuris ordinem vel absque autoritate interrogato, vno ore aliam responsionem reo suggerunt, quàm quæ à Barnesio venditatur vt Augustiniana, nempe *scio quid sit sed tibi,* &c. Cum tamen Augustinus, quod locus ille poscebat id vnum asseruerit, nefas fore mentiri; quocunque damno ingruente. Prudentis autem declinationis damnorum, quæ quamuis necessaria non sit, in aliquibus tamen euentibus vsui esse possit, exemplum protulerit eam responsionem quam Barnesius perperam iactat vt vniuersalem ex mente Augustini. Et vt melius perspiciatur quod dico, nec obtendat Barnesius dissimulatam difficultatem, audiamus si placet Augustinum *lib. de mendacio cap.* 13. narrantem exemplum Firmi Episcopi Tagastensis, quod in hanc rem celebre est apud autores, & à Barnesio ad nauseam ingeritur. *Episcopus quondam Tagastensis Ecclesia,*

Ecclesia, Firmus nomine, firmior voluntate, cum ab eo quæreretur homo iussu Imperatoris, per apparitores ab eo missos, quem ad se confugientem diligentia quanta poterat occultabat; respondit quærentibus, nec mentiri se posse nec hominem prodere, passúsque multa tormenta corporis, (nondum enim erant Imperatores Christiani) permansit in sententia. Deinde ad Imperatorem ductus, vsque adeo mirabilis apparuit, vt ipsi homini quem seruabat, indulgentiam sine vlla difficultate impetraret. Quid hoc fieri potest fortius atque constantius? Hoc quisquis fortiter factum negauerit, truncus profectò fuerit. Itaque suspicienda omnino & commendanda est Firmi firmitas mentis, & generosa responsio, vt sapientissimè fecit Augustinus. Ad eam tamen omnes astringere, quod Barnesius facit, & negare aliam præterea superesse honestam rationem, declinandi proprium alienúmve discrimen, hoc nego ex Augustini mente esse, sed à Barnesio de vulsa ab aliis Augustini barba sollicito, ei affingi contendo. An enim Augustinus in eo euentu, repudiaret eam saltem ambiguitatem verborum, duplici significatione præditorum, quam in Abrahamo Saram sororem suam appellante, toties commendat? At tacuit Augustinus de illa alia respondendi ratione, quam admitto. Bellum argumentum, & Barnesio dignum, ab autoritate negatiua petitum, quod triobolare esse Logici rudimentarij non ignorant.

10. Itaque planè Augustinus, in id vnum intentus vt mendacij virus aperiret; commendat & meritò, Firmum, quod constanter professus sit, non sibi licere mentiri: fortitérque & constanter

nega

negauerit, prodendum à se, quem occultabat. An tamen alia illi superesset respondendi ratio, non dicit Augustinus; tametsi negatiuam partem ei affingit Barnesius pro sua in æquiuocationibus impugnandis veri parcitate, & mendaciorum prodigalitate: cui hoc loco eam quoque supinitatem adiunxit, vt verba aduersarij cum quo Augustinus disputat, allegaret §. illo 17. num. 1. pro sententia Augustini à quo mox diluuntur. Sed obiectionem pro solutione citare, non est Barnesio nouum, nec mihi in eo vltra mirum. Sanè nisi iam fastidirem tantum dedecus Religiosi hominis, quantum in isto deprehendo; vt videlicet nulla videatur tangi cura veritatis, & mendaciis rem suam ac causam promouere, eodem loco ponat quo idoneus disputator argumenta valida, facilè omnino possem, tribus quatuorve præsertim locis quibus Firmi factum ex Augustino vrget, nempe §. 17. & 18. rursúsque 52. & 53. ex facta à Barnesio semente, magnam & vberem mendaciorum messem legere: Quæcumque enim a mendacij officiosi defensoribus, & contra eos apud Augustinum habentur, ipse transmutato pro potestate mendacij vocabulo, in nomen restrictæ locutionis vel æquiuocationis, tanquam dicta à prioribus pro æquiuocatione, vel aduersus eam ab Augustino; fuci quem lectori facit negligentissimus, profert in medium. Quæ quanta sit hominis malignitas, plenius aperiam proximo capite.

Qui

Qui potest vitam retinere, semper tenetur iuxta Barnesium.

11. Nunc illud in ea de Firmo narratione, ab isto assertum, bona parte §. *decimiseptimi*, consideratione aliqua dignum videtur. Continet enim fermentum non bonum. Ait Barnesius, Firmum si licitum ei fuit æquiuocatione aliqua declinare tormenta, & vitam non proiicere, obligatum omnino fuisse adhibere æquiuocationem. Non secus ac qui perpetuam & inuiolabilem carnium abstinentiam profitentur, si incidant in extremam necessitatem, ita vt alioqui sit eis fame pereundum, tenentur carnibus vesci vt satisfaciant obligationi tuendæ vitæ, quæ est naturalis & maxima obligatio. Aut non secus ac Monialis, quæ ex voto astringitur manere inclusa, tamen grassante incendio, quia licitè exit, cessante ob summum discrimen, voti lege, exire tenetur; idque ni faciat aduocati sibi viuicomburij rea erit. Similiter ergo concludit Barnesius, Firmum & alium quemlibet, in pari vel grauiore discrimine constitutum, si æquiuocare vel mentaliter locutionem restringere licitè potuit, omnino debuisse ita facere ad tuendam vitam, immaniáve illa tormenta à se auertenda: Quia quicquid facere licet ad vitæ conseruationem, faciendum est ex iuris naturalis obligatione.

Quam id falsum.

Ain Barnesi! Itaque te iudice, reus damnatus ad

ad perpetuam inediam, quia si cibi clanculum ei offerantur, licitum ei est illos comedere, vt rectè censuit S. Thom. 2. 2. *quæst.* 96. *art.* 4. & Henric. Gandau. *quodlib.* 9. *quæst.* 26. & alij, tenebitur comedere, nec poterit mortem ad quam iustè damnatus est, velle excipere amore iustitiæ. At posse id velle cum laude, etiam si non teneatur, cõsultiores Barnesio Theologi rectè pronunciant; Maior *in* 4. *d.* 15. *quæst.* 2. Tol. 5. *instruct. sacerd. cap.* 6. Petrus à Nauarra 2. *de restit. cap.* 3. *num.* 72. Sayrus *in Claui l.* 7. *c.* 9. & alij quos ij proferunt. Adhæc si homo priuatus, & cui nullo speciali titulo astringar, sit in aperto vitæ periculo, possimque illum inde liberare cum periculo meo pari; possum de eius exitio non esse sollicitus, méque periculo subducere. Ergo iuxta Barnesium, tenerer quoque id facere, nec possem ingens illud bonum quod mihi ex charitatis Christianæ & fortitudinis exercitatione obueniret, anteponere vsuræ aliquorum dierum incertorum. Contrarium docent D. Thomas *in* 3. *d.* 29. *quæst. vnica art.* 5. Durand. *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 6. Victor. *relect. de homic. num.* 27. Petrus à Nauarra *l.* 2. *de restit. cap.* 3. *num.* 27. & alij quos allegat sequitúrque Ægidius Coninck *disput.* 25. *de actibus supernat. num.* 81. Item is cui mors imminet ex membro putri, cuius sectio inferet cruciatus grauissimos, potest eum cruciatum excipere ad vitam retinendam. Ergo iuxta Barnesium tenebitur eum subire. Contrariam sententiam rectè tradit Bannes 2. 2. *quæst.* 65. *art.* 1. & ibid. Salon *controu.* 2. ac passim cæteri. Præterea nobili viro quem aliquis ex improuiso adoritur, licitum est fugere, & eo modo planè in

tuto

tuto vitam ponere. Ergo iuxta Barnesium tenebitur id facere, & cum æterno dedecore salutem in pedibus locare. Contrarium docent Sayrus *in claui lib.*7. *cap.*10. *dub.*8. Arag.22. *quæst.*64. *art.*7. Iulius Clarus §. *homicidium num.*26. *&* 32. Tiraq. *de nobilit. cap.*20. *num.*64. & communiter Doctores. Similiter fas est cuique, iniustum fortunarum suarum inuasorem, non repellere demerso in viscera ferro, si opus sit, quamuis portio bonorum quæ prædo diripit non sit prorsus exigua. Itaque autore Barnesio, qui ita diripitur, cogetur in oculis suis spectare direptam domũ, nec poterit prædonem direptione prohibere, ne vitam periculo ex prædonis violentia exponat. Contrarium docet Caiet.22. *quæst.*64. *art.*7. Couarr. *ad Clem. si furiosus p.* 3. §. *vnico num.* 6. Torres 22. *t.* 2. *disp.*27. *dub.*2. & communiter DD. Denique licitum est vrgente persecutione migrare aliò, per se loquendo; ergo quoties fuga esset licita, esset etiam necessaria iuxta Barnesium. Contrarium est indubitatum. Vide Malderum 22. *q.* 3. *art.*2. *memb.* 2.

12. Possum Barnesium innumeris similibus exemplis obruere, de quibus latè Victor. *relect. de homicidio* à num.24. sed hæc satis superque ad institutum: cum perspicuè inde habeamus, eum (vt phrasi ipsius vtar,) *panem Theologicum malè ruminasse*, nec aduertisse non esse tam arctam homini obligationem ex iure naturæ ad tuendam vitam, quin fas aliquando sit prudenter (etiam secluso præcepto & nullius virtutis opere vrgente ex obligatione ad sui exercitium, sed potius facta homini ad vtrumlibet potestate,) vitam discrimini

 obiicere,

obiicere, tametsi aliàs quia cessat idonea causa vitæ prodigendæ, non sit gratis adducenda in discrimen, vel apertum exitium, vt contingit in exemplis Carthusiani & Monialis, quibus Barnesius ex puris particularibus argumentando, colligebat idem quoque contingere in quouis vitæ discrimine, per restrictam locutionem declinabili, si vsus restrictionum licitus esse concedatur. Tametsi in eo exemplo Carthusiani, admittendum esse contrarium ei quod Barnesius contendit, sententia est non ignobilium autorum, quos refert Ioan. Salas 1.2.*tract.* 14. *d.*11.*num.* 28. *&* 29. quibus bona cum Barnesij venia adiungo Lessium *l. de Temper. cap.* 3. *num.*12.

Concluditur iudicium de proposito Firmi responso.

Licuit igitur S. Firmo, licet & cuiuis alteri in simile discrimen coniecto, eripere se morti vel cruciatibus, per æquiuocationem vel locutionem restrictam; nec tamen inde sequitur obligari ad æquiuocandum vel restringendum. Quia bonum quod elucet in perfectione candoris & synceritatis perpetuæ in conuersatione, tanti apud aliquem esse potest, vt prudenter iudicet præstare, corporis exitium vel cruciatus alieno scelere inferendos permittere, quàm synceritatem lædere, tametsi hoc quoque culpa vacaret in prædicto euentu. Non enim quod vitio caret, æquat confestim perfectione actum oppositum, cum quo comparatur. Quid si verò S. Firmus, ex ignorantia inuincibili censuit deesse sibi aliud euadendi mediũ?

Neque

Neque enim D. Augustinus affirmat eum vt voluntatis firmitate & sanctimonia præstantem, ita eruditione quoque præcelluisse. Nec paucos antiquos Episcopos sanctitate clarissimos, modicè litteris tinctos fuisse, extra controuersiam est. Potuit etiam contingere vt S. Firmus, quamuis probè conscius liciti vsus restrictarum locutionum, agnouerit tamen vel non expedire, vel etiam illicitum esse in eo euentu illum adhibere. Quia v.g. poterat timere, ne fortassis aduersariis curiosius indagantibus, nec ad restrictam responsionem abscedentibus; aut aliquo ex domesticis seducto, vel facto proditore, tandem perueniretur ad latebras, non absque infamia Christianitatis apud Ethnicos; quibus persuasum nunquam fuisset S. Episcopum locutione restricta vsum fuisse, sed mendacio vsum planè calumniati fuissent. Quod probrum Christianorum pastori, perque illum Christianis omnibus ad eius ductum & mores vitam confirmantibus, non irrogari ab Ethnicis, intererat Christianæ rei: ideoque per accidens S. Firmus, in eo euentu potuit iudicare, se teneri abstinere æquiuocatione, & restrictione tametsi per se loquendo licitis, quod in aliis quoque euentibus frequens esse, dixi capite 4.

Frigida Augustini laudatio à Barnesio.

13. Missam facio aliam responsionem, quam *ex capite vltimo libri primi retractationum* ad hunc locum, aliáque ex Augustini libro de mendacio petita, colligere sibi poterit Barnesius: nempe quod liber ille iudice ipsomet Augustino admodum im-

plexus sit, nec satis in eo plerumque appareat quid D. Augustinus ex suo, quid ex eius, cum quo disputat sensu prodat, vt magnus Diui Augustini æmulator Gregorius Ariminensis rectè obseruauit *in 1.d.39.q. vnica artic. 2. conclus. 1. sub finem.* Hanc inquam ad locum propositum responsionem ab ipsomet Augustino subministratam tanquam non necessariam, prætermitto. Non possum tamē prorsus præterire frigidum encomium quod Barnesius eodem §. 53. *venerandæ barbæ & canis Augustini*, panxit. Quem *admirandum hominem, (si fas sit miraculum hominis hominem appellare,) in re quam Patres omnes, Scholastici sequiores Augustino, ex Augustini autoritate & rationibus tuentur*, expostulat vellicari ab iis qui ipsius Barnesij barbam non demulcent, nec restrictionibus mentalibus & æquiuocationibus quibusuis, ipso verba præeunte, anathema maranatha intorquent. *Quasi iuxta istos non dilexerit Augustinus charitatem in veritate, exosámque habuerit sapientiam huius mundi, & solertiam iniquam mentiri docentem.* Non potuit scilicet in suscepto venerandæ Augustini barbæ præconio, diu insistere homo maledicentissimus; sed mox ad mendacia & probra conuersus, imponit iis, quos impugnat, quod mentiri doceant. Cumulátque hoc mendacium, alio non ignobili: quod videlicet omnes Scholastici & Patres Augustino sequiores, (dissimulo plenum temeritatis & arrogantiæ iudicium, de aliis Patribus ad Augustinum comparatis, quia verisimile est non calluisse Barnesium, quid ea vox ferat:) omnes inquam Scholastici & Patres, cum Augustino doceant, locutionem mente restringere, vel ambiguum sermo-

nem

nem vsurpare, idem esse quod mentiri. Hanc atrocitatem calumniæ toto opere perpetuam, proximo capite aperiemus.

Nunc obiter illud duntaxat expostulo, quod homo ineptus, adorsus Augustinum laudare, tam frigidè támque ieiunè in diuite argumento versatus sit, vt nisi dextra *venerandam barbam & canos hominis admirandi, si fas est hominem miraculum hominis dicere:* sinistrâ autem, consueta mendaciorum & calumniarum tela prehendisset, Augustinum illaudatum dimissurus fuisse credendus sit. Quod si Phauorinus apud Agellium *l.* 19. *cap.* 3. turpiùs esse dicebat, exiguè atque frigidè laudari quàm insectanter & grauiter vituperari: quod qui maledicit, quanto id acerbius facit, tanto infirmioris aduersus eum quẽ impetit autoritatis efficitur: qui verò ieiunè ac infœcundè laudat, destitui à causa videtur, & cum amicus haberi velit, nihil tamen posse reperire credatur, quod iure laudet; quid hoc Augustini laudatore faciemus, qui præter *venerandam barbam* (quam discere ex Baronio poterat vellicationibus vix patuisse), non habuit quod in Augustino commendaret, nisi religioni duceret, eum appellare hominis nomine; cum posset ei elogium verum & cumulatum contexere; ex Cælestino Papa I. *epistola ad Galliæ Episcopos*; Ioanne 2. item Papa *epistola ad Auienum*; Prospero *in fine libri contra Collatorem*; & initio *Epistolæ ad Ruffinum*; *& carmine contra ingratos cap.* 2. *&* 3. ac initio *libelli ad obiectiones Gallorum*; Fulgentio *lib.* 2. *de verit. prædest.* Paulino *epist.* 31. *inter Augustinianas*; & ibidem Seuero *epist.* 37. aliisque passim.

CAPVT XXII.

Vniuersè, cuiusmodi sint Barnesij argumenta contra vsum licitum locutionum mentaliter restrictarum ex causa idonea.

1. SPicilegium hîc instituere poteram si libuisset. Nam magnam partem quæ vrgeri in contrarium possunt, demessa iam in superioribus, & validè contrita sunt. Itaque paucis duntaxat quæ metentis manum hactenus effugerint, sublegendis, ritè functus officio videri possem. Placet tamen breuiter in vnum quasi aceruum coniectos exhibere, quoscumque Barnesianum solum paliuros verius & tribulos quàm lætas segetes fudit, tametsi præcedenti labore demessos, imo stirpitus eradicatos. Nihil enim vllius momenti, imo quia omnia nullius sunt momenti, nihil planè ab aduersario propositum, sinere intactum, mei muneris duco. Memor illorum S. Hilarij verborum lib. 1. de Trinit. in argumento octaui libri. *Parum est sola ea ad satisfactionem afferre quæ propria sunt; quia plerumque blandientes sensum fallunt. dictorum nostrorum inexplorata assertiones, nisi etiam propositionum aduersarum demonstrata inanitates, fidem nostram in eo ipso quod ipsa ridicula esse arguantur, affirment.*

Est tamen quod initio generatim lectorem moneam, dolere me quod cogar toties lectori ostentare, hominem Monachum pessima fide & nulla

nulla conſcientia cum Leſſio agere, ita vt planè videatur pudorem abieciſſe præ calumniandi libidine. Cum enim certum ex fide ſit, nulla ex cauſa licere mentiri, idque tam perſpicuè Leſſius cum omnibus Catholicis profiteatur; audet tamen Barneſius, quaſi trunci eſſent qui ea lecturi erant quæ ſcribebat & vt de Adimanto ſcriptum eſt ab Auguſtino capite contra illum 15. *ſecurus de negligentia generis humani ad occultandas deceptiones ſuas*, impingere Leſſio mendacij patrocinium: & perinde ac ſi Leſſius docuiſſet, fas eſſe æquiuocando vel mentaliter reſtringendo mentiri, omnia quæ contra mendacium alicubi congeſta reperit, nominatímque apud Ioſephum Langium in Polyanthia, (ſic enim homo ad Grammaticæ contumeliam natus, opus illud allegat §. 15.) ſententiæ Leſſij oppoſuit. Perinde omnino faciens ac ſi quopiam rem inuentam domino vacantem ſibi vendicante poſt præmiſſam debitam diligentiam, vt fert ſententia probabiliſſima grauium Theologorum, probaret aliquis alterius ſententiæ partiarius, illicitum id eſſe, quod furandum non ſit. Aut ſi aliquo ſub inculpatæ tutelæ moderatione defendente ſeipſum, vel res ſuas, & in ea iuſta cura prædonem obtruncante; probaret alius nefarium id eſſe, quod cædes hominis iniuſta, ſacris teſtimoniis profaníſque reprobetur. Quæ quanta foret fatuitas, non eſt quod fuſius exponam.

2. Sicut ergo in iis exemplis, qui alteram partem eo quo dixi modo probandam ſuſciperet; vel ignorantiam ſuam mentíſque hebetudinem, vel nequitiam, vel denique vtramque proderet; ita in præſenti probare, quod illicitum ſit æqui-

uocationem aut restrictionem ex iusta causa adhibere, quia scriptura & Patres damnant mendacium, hominis est à ianua aberrantis: cum hoc exploratissimum sit, mendacium esse vitiosum; quæratur autem an æquiuocatio & locutio restricta, ad mendacium accedant, vel ab eo elongentur, ad quod institutum ineptè accommodantur testimonia quæ exploratum mendacium reprobant. Sicut in priore exemplo proposito, ineptè omnino ad reiiciendam honestatem vsurpationis rerum inuentarum, adducerentur testimonia probantia, furtum, quod quidem verè furtum sit, esse illicitum. Nec minus insulsè in controuersia circa posterius exemplum propositum, adducerentur loca quibus exaggeratur crimen homicidij iniusti.

Quinetiam posito quod supponeremus euinci ab aduersario interuenire mendacium in locutionibus restrictis vel quomodolibet ambiguis, necdum tamen effugeret notam inepti & extra orbitam vagantis disputatoris. Nam quandoquidem vtraque pars præsupponit mendacij malitiam; planè ineptit, qui ea data, probationes accumulat ad eam euincendam. Sicut in exemplis propositis, ex quo vtrinque conuentum est, furtum & homicidium esse actus illicitos, nisi interueniat causa eximens acceptionem alieni & cædem hominis è classe furti & homicidij illiciti; si semel euincatur causam illam deesse, frustra proferentur rationes quibus inhonestas actuum illorum suadeatur, quæ præmissa vtrinque supponitur, eo ipso quod probatur deesse causam illam, quæ sola poterat expurgare malitiam actuum prædictorum, vt etiam conuentum erat. Et video quidem aliam

aliam superesse generalem responsionem ad omnia testimonia quibus Barnesius aduersus Lessium abutitur. Nam si luberet gratis admittere, aliquem aliquando Patrem vel Doctorem ex illis quibus iste Bambalio mendaciter opus suum suffarcinauit, impugnasse æquiuocationes & locutiones restrictas, facilè responderetur impugnationem illam, cadere in æquiuocationes vel locutiones restrictas idonea causa non suppetente, quas nos quoque damnamus. Hæc tamen responsio necessaria huic loco non est, quia vt dixi nullus Patrum aut Doctorum egit de æquiuocatione & locutione restricta, in locis allegatis à Barnesio, sed tantum de mendacio.

3. Quare omnia prope quæ Barnesius à §.4. ad 51. (id est, præcipua operis portione) contra Lessij sententiam opponit ex Scripturis, Patribus, Pontificibus, ac Doctoribus mendacium reiicientibus, vna continenti linea ab initio ad finem ducta, obduci debent, vno hoc verbo præfixo: *Impertinenter*; aut certè hoc alio non minus apposito; *Malignè*, vel *Nequiter & per calumniam.* Nam vt malignitati potius hanc disputationis obtorsionem, quàm stupori vel hebetudini tribuam, saltémque vt malignitatem non abfuisse certum habeam, facit longitudo deflexionis. Vt enim fungus fuisset, tamen in tanta prolixitate & mora, non potuisset non aduertere exorbitationem, nihilque à se afferri ad institutum. Sed quod seruiendum esset conductoribus venalis huius Theologiæ, nec parum ad faciendum imperitæ plebeculæ fucum referret, opus pactum aduersus Lessium paulo spissius euadere: neglexit inspicere vn-

de illud inferciret. Itaque tumultuariè congessit, quæcumque apud imperitos quibus facultas deesset causam diiudicandi, visa sunt opportuna fore ad molem operi conciliandam, & premendum inuidia aduersarium, nullo conscientiæ respectu, nullo pudoris. Hoc ita esse, vt æquus Lector non tam coniiciat, quàm attrectet, iuuat subiicere specimen argumentationum Barnesij ex vnoquoque enumeratorum capitum, non quidem eo inordinato ordine quem ipse Barnesius tenuit, orsus ab autoritate, móxque intermixtis rationibus ad autoritatem regressus: sed debito ordine, qualem supra in veræ sententiæ confirmatione seruauimus. Et quia confusissimè iisdem argumentis impetiit æquiuocationes & restrictiones, cum tamen sit earum tam diuersa ratio, cogar permixtim argumenta contra vtrasque soluere prout argumenta ferent. Struices verò & aggeres ineptiarum, parergorum, cauillationum; adde & errorum nec qualiumcumque sed pinguium quos argumentationibus admiscet, cogar hoc loco fere præterire, ne disputationis filum nimium abrumpam; demonstraturus infra hominis ea in parte genium & ingenium indice tertio ad opus eius.

CAPVT XXIII.

Digestio ac depulsio argumentorum Barnesij à multiplici autoritate, contra vsum licitum locutionum mentaliter ex causa restrictarum.

1. EX Scripturis infinita congerit, diligentiam fortassis probaturus, allegatione tam multiplici. Verum ad populum phaleras. Cui enim tametsi rudissimo Scripturarum, adhibito Indice Biblico Hugonis Cardinalis, & Conradi Alberstastij, quingentorúmque aliorum Monachorum, siue vt passim loquimur Concordantiis, difficile foret ingentem fascem conficere huiusmodi locorum, vt apertè ab isto factum in ea inutili aceruatione locorum quæ apud eum legere licet §. 4. 5. 6.

Primus ordo argumentorum ex Scripturis.

Omnis illa igitur Scripturæ locorum consarcinatio à Barnesio contra Lessium adhibita eo demum pertinet vt intelligamus semitam mendacij esse odio dignam, & calliditatem siue malitiam in promittendo, prætereáque hypocrisim, dolum in lingua, labia dolosa & mendacia, os bilingue vituperari ac numini displicere; falsa testimonia coinquinare; linguam mendacem & cor machinans cogita

cogitationes pessimas, linguam quæ iniquitatem fatur, loquentes vana & videntes mendacia, testes mendaces nequiter humiliantes se, abominationi esse Deo. E contra autem simplicitatem cordis Deo placere, & sanctam ac honestam esse iuxta Apostoli oraculum, quo Christiani iubentur non seruire ad oculum quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis. Accedit sartago exemplorum ex variis Scripturis, quibus doctrinæ propositæ quasi praxis continetur, & idcirco cumulantur à Barnesio. Seligam pretiosiora, delibans quæ ab eo verbosissimè congesta sunt. In primis ipse Devs præstat quæcumque loquitur; quæ ore promittit opere complet, & idcirco Iosias punitus est quia non acquieuit sermonibus ex ore Dei, & vniuersi non attendentes testimonia Dei, quæ testificatur in eis, addicuntur supplicio. E contra verò Iudith laudatur, quia omnia quæ loquebatur vera erant, & non fuit in sermonibus ipsius vlla reprehensio. Sancti quoque Prophetæ veraces. Sacerdotes item & homines seruant in loquela veritatem, idque illis à Deo frequenter inculcatur. Et in nouo Testamento iubemur proferre bona de bono thesauro, abiicere autem verba otiosa, de quibus ratio reddenda est. Et Christus de se professus est, se palam locutum esse mundo, docentem in synagoga & in templo quo omnes conueniunt, nihilque in occulto locutum, quia vt Apostolus de eo scripsit, venit in mundum vt testimonium perhibeat veritati, & omnis qui est ex veritate, audit vocem eius. Sed & Apostoli repleti Spiritu sancto cœperunt loqui linguis prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis, iuxta illud præ-

ceptum

ceptum Paulo impositum; loquere ne taceas, qui idcirco nihil subtraxit vtilium quominus annunciaret & doceret publicè testificans: nec subterfugit quominus annunciaret omne consiliũ Dei. Et idcirco etiam idem Apostolus iubet idipsum omnes dicere, esséque perfectos in eodem sensu & in eadem scientia, efficíque azyma synceritatis & veritatis, abdicando occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, sed in manifestatione veritatis absque sermone adulationis & vaniloquio, quod sectantur qui non intelligunt neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant; & idcirco non sunt operarij probabiles & inconfusibiles rectè tractantes verbum veritatis, sed speciem quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, resistentes veritati nec vnquam peruenientes ad scientiam eius, contradicunt fideli sermoni secundum doctrinam, & doctrinæ sanæ. Se dicunt enim Apostolos & non sunt, inueniuntur enim mendaces & non loquentes modò sed etiam facientes mendacium. Hæc omnia de fide sunt. Habentur enim totidem verbis in variis scripturis, quas operosè annotatis & capitibus & versiculis signauit Barnesius, ad hanc conclusionem inferendam. *Ergo locutiones restrictæ, imo & quomodolibet æquiuocæ, reijciendæ sunt vtpote mendaces, dolosæ, & quæ audiri ab homine nequeant.*

Exempla sacra æquiuocationum iuxta Barnesium.

2. Confirmatur strenuè toto §. 6. quia serpens Diabolus vsus est oratione amphibologica. &

Ad-

Adam ex quo peccauit,quæsiuit latebras,abscon-ditque se à facie Domini Dei, in medio ligni Paradisi. Item homicida Cain mendaciter dixit fratri, egrediamur foras,& Deo de fratre percontanti,respondit *nescio*. Sara item diffidens Deo,eúmque irridens,& Abraham ac Sara ex timore mentientes, quòd agerent æquiuocando, siue vt Scriptura loquitur mentiendo, taxantur à Deo & Abimelech. Iacob præterea censuram patris subiit, quod fraudulenter egisset, id est, æquiuocationem adhibuisset. Simeon item & Leui taxantur, quod ad redimendam vexationem dolosè egissent, & turbassent patrem. Filij Iacob quod proditoriè fratrem vendidissent: Thamar quod meretricium incestui adiecisset. Eadem censura dolositatis notantur vxor Putipharis, obstetrices Ægyptiæ, Rahab meretrix, Gabaonitæ, Sisara, Ephratæi seditiosi, Philistina Thamnathæa vxor Sampsonis, ipséque Samson amoribus meretriciis inescatus, Dalila meretrix, Michol illudens patri, Saül traditor Dauidis, Ioab homicida interficiens Abner & Amasan, Rechab & Baana sicarij, Dauid Vriæ cædem moliens, Ionadab suasor nefarij concubitus, Ammon raptor, & stuprator sororis, Absalon fratricida, Thecuitis procuratrix Ioabi & Absalonis, meretrix coram Salomone litigans, vxor Hieroboam, Iezabel. Necdum medium attigi paragraphum. Itaque quia reliqua loquacem delassare valent Fabium, vniuersè concluditur antecedens confirmationis propositæ, enumeratione omnium virorum diabolicorum & seductorum, ariolorúmque & coniectorum, & vt est in Hebræo, malum oculum habentium, & deni-

que

que hypocritarum, quorum singularia exempla & facta dolosa, ex Scripturis variis capite & versiculo signatis profert Barnesius. subnectitúrque tantæ molis conclusio, ERGO locutio restricta *omnisque æquiuocatio reproba est & maledicto proxima quippe principium confusionis Babylonicæ, verus idololatriæ partus, res propria diaboli, prototypus septem tenuium vaccarum Pharaonis, ac tenebrarum Ægyptiacarum, ac germana ebrij, & cisternæ fractæ, luti friabilis & volutabri suis, imago.* Quæ argumentationis propositæ lumina, copiosè ostentat Barnesius §.7.8.& 9.

Allegatio Scripturarum propositarum in rem præsentem, saltatio extra chorum.

3. Videt lector specimen argumentationum Barnesij. Hic enim est succus qui ex tam vberi ac copiosa confertáq; ratiocinatione, exprimi potuit. Itaque agnoscit lector rectène an secus de Barnesij fide ac loquacitate pronunciauerim. Solutionem autem argumenti tã operosi, & tam longo anhelitu fusi, exhibeo verbis Hieronymi epist. 61. *Vetus narrat historia; Quidam cum disertè diceret, ferretúrque impetu & volubilitate verborum, causámque omnino non tangeret; prudens auditor & iudex. Bene, inquit, bene, sed quo istud tam benè.* Hæc ipsa responsio aptè cadit in Barnesij argumentum. Quorsum enim probat displicere DEO labia mendacia, & dolum malum, placere autem ei veritatem & simplicitatem? Quid hoc ad præsentem causam aut quorsum exaggerati illi locorum inutilium cumuli? Itaque ea vna spongia to-

tum argumentum obducendum est. *Nihil hoc ad rem*, tametsi non præter institutum Barnesij, quandoquidem strues illa verborum, amplificando operi & lectori deludendo, seruire poterat. Nec plura ad palmare hoc Barnesij argumentum & confirmationem eius.

Tantum quoad confirmationem rescire cuperem quis illi demum renunciauerit insidentem serpenti tentatorem, Cainum item & exercitum integrum virorum diabolicorum quem eduxit in aciem, non planè iuisse contra mentem, sed tantum fuisse vsum æquiuocatione vel locutione restricta. Illud item doceri vellem è quo Geneseôs codice didicerit Barnesius Saram irrisisse DEVM, & Abrahamum mendacij fuisse in Scriptura insimulatum cum Saram sororem suam dixit. Iacobum item mendacij notatum in surreptione paternæ benedictionis, & idcirco paternam censuram passum. Et Simeonem ac Leui vasa iniquitatis bellantia de redimenda vexatione cogitasse. Quod enim Sara Deum irriserit est apertus error & contra Scripturam. Quod autem Abraham & Iacob mentiti sint, negat ipse Barnesius §.39. & 41. Oportebat ergo mendacem esse memorem, nec ex eodem ore calidum simul & frigidum efflare. Simeon & Leui de vltione, non de redimenda vexatione cogitabant. Quorsum enim vexationem redemisse dicantur qui omnia quæcumque voluerunt à Regulo Sichem extorserunt.

4. Quod verò in ea confirmatione, sententia Lessij, omnium omnino criminum à mundi exordio admissorum rea agitur à Barnesio, vt insignem eius in amplificando vim prodit, ita suspicio esse

potest

potest, ab eo quippe multæ & antiquæ lectionis homine, expressum è libello ante annos aliquot typis edito, cuius hæc inscriptio. *Horribilia scelera* IESVITARVM *à constitutione mundi.* Eo libello IESVITÆ (atque adeo etiam Lessius) lapsus Adami & Euæ autores affirmabantur. Iisdem, Abelis cædes per Cainum adscribebatur: præsertim cum extraordinariam à lectionibus vacationem eo fine concessisse arguerentur, vt esset Caino opportunitas seuocandi fratrem in agrum; & contundendi duritiam Abelis qui eum ad se prolectantibus IESVITIS, auscultare renuisset. Omnia turpia & horrenda, vbiuis quandoque patrata, præsertim verò parricidia & cædes illæ quas vel nominare boni ciuis lingua, vel audire aures horrent, eodem libello signatim & distinctè, IESVITIS incentoribus aut etiam opificibus tribuebantur. Nominatimque quod Saul Sacerdotes gestantes ephod neci dederit, quod Amnon sorore fœdata vltorem Absalonem fratricidam expertus sit, quod plerique pij Reges è Dauidis stirpe gladiis impiorum occubuerint, quod multi sancti Prophetæ in occisione gladij mortui sint, quod S. Ioannis Baptistæ caput in salticæ lucar cesserit, non absque cooperatione IESVITARVM patratum arguebatur, commodato per eos quem apud se hæreditario iure per manus transmissum habere prodebantur gladio Goliathi, quo non esse meliorem Dauid ipse postea perhibuit. Suspicio igitur esse potest, vniuersam illam Barnesij declamationem, qua omnia scelera in Scripturis recensita, de Lessij placito circa mentales restrictiones & æquiuocationes progerminasse asseruntur, ex eo libello ex-

pressam esse. Hoc verò est Lessium scrutari perquàm nauiter & inuestigare abscondita eius. Sed ô si Barnesius qua humanitate nuper Geneuensis Bibliopolæ commentarium contra IESVITAS ditauit breuiculo argumentorũ & conuitiorum aduersus Lessium, eadem annuêret vt secunda Commentarij illius editio tam insignis libelli accessione vendibilior prodeat.

Secundus ordo argumentorum pro Barnesio, ab autoritate Pontificum.

5. Pergo ad secundam Barnesij argumentationem ex Summorum Pontificum testimonio ductam. Nam quamuis ille, Summos Sanctissimósque Pontifices in angulum §.27. coniecerit, hunc tamen eis locum à me concessum tãquam Christi Vicariis, Patres quoscunque dignitate superantibus, non grauatè vt arbitror feret, nisi si manet alta mente repostum, Iudicium anterius, spretíque iniuria libri. Intelligit Barnêsius quod dico, nec solus intelligit. *Quæ enim vsquam gentes ignorarent, quod Roma didicisset?* vt est apud S. Leonem *serm. 2. de principibus Apostolorum.* Profert ergo Barnesius post medium §. citati n. 21. inter SS. Pontifices, cuiusuis æquiuocationis, sed præsertim deterioris, hoc est, restrictæ locutionis hostes, inprimis S. Gregorium cuius est ea regula probata D Thomæ 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. *Humanæ aures talia verba nostra iudicant, qualia foris sonant.* Addit n. 22. bene multa capita ex Decreto Gratiani 22. *q.* 4. *&* 35. *q.* 5. Varia item capita decretalium, quibus statuitur debere iuramentis inesse firmitatem, &

rem

rem iuratam à iureiurando firmari, nec esse tutum contra iuramentum suum venire. Congerit item varia exempla delatorum per Pontifices iuramentorum, & intermixto loco Innocentis, vetantis ne Sacerdos ob crimen prohibitus celebratione, fingat duntaxat se celebrare, etiam in casu necessitatis, & ad irreuerentiam vitandam: Concludit addita regula Alexandri Tertij, vt in dubio verba vsurpentur in eo sensu quem communiter ingenerant rectè intelligentibus. Itémque addito alio loco ex *causa* 22.*q*.2. à quo ex Hieronymo dicitur, si veritas non sit iuramenti comes, iurantem peierare. Vnde intulit Gratianus, qui falsum iurat, mentiri; mentiendo autem iurare, nihil aliud esse quàm peierare: & illum falsò iurantem mentiri, qui scit falsum esse quod iurat.

Nihil pro Barnesio apud Pontifices.

6. Hæc Barnesij ex Pontificibus & Sacris Canonibus argumentatio, contra æquiuocationes & locutiones restrictas, eiusdem est farinæ vel furfuris, cuius superior proximè discussa. Itaque concedo omnia quæ proposita sunt. Verissimũ quippe est iuramentum debere esse firmissimum, & rem iuratam firmari iuramento. Hoc quis negat vel negare potest si sanus sit? Et idem statuo de reliquis à Barnesio assumptis. Inde tamen concludere, ergo æquiuocationes & locutiones restrictę, tametsi idonea causa interueniat, vetátur in Iure Canonico prædictis capitibus, hanc esse dico illationem quam centum iuga boum simul adhibita, ex illo antecedenti non eruerent, vt alicubi

lusit Caietanus. Nec aliter sanè quadrat ei antecedenti prædicta illatio, quàm quadret ista quam subiicio, cum suo antecedente, tametsi verissimo. Monachus exlex, & qui omnia domi turbat ob inquietum ingenium, pugnátque aduersus matrem suam, pessimus est monachus, veréque Sarabaita, aut etiam deterior. Ergo Barnesius non est pertæsus angustiarum Duacensium, nec ob eas peierauit. Antecedens est certissimum. Nihilominus insulsè omnino, ex eo verissimo antecedente, quódque multis Canonibus astrui facile posset, concluditur consequens nullatenus cum antecedēte connexum. Eodem planè modo contexitur tota Barnesij argumentatio proposita. Circa quam proinde nihil aliud addendum est.

Obiter duntaxat moneo locum Gregorij quem Barnesius eo priuilegio quod Tertullianus diabolicum nominat, truncatum dedit, si integer proferatur visum Nauarro efficacissimū ad astruendas restrictiones mentales, ideóque ei loco Gregorij, disputationem suam de veritate verbi partim expressi, partim mente retenti, inædificasse. Ita enim habet S. Gregor. 26. *moral. c.* 7. & refertur cap. *humanæ aures* 22. *q.* 5. *Humanæ aures, verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant. Diuina verò iudicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Certè nouerit ille qui intentionem & voluntatem alterius varijs explicat verbis, quia non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem. Quia non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni.* Agnoscis cur circumcisum Gregorij locum exhibuerit Barnesius? Nimirum quia qualis ab eo exhibitus est, etiam si nihil ad rem

facicbat,

faciebat, tantúmque iuuabat ad libri molē, tamen non oberat. Si autem integer non exhibeatur, continet quod Barnesium exerceat. Moneo prætereà in fictione illa criminosi Sacerdotis, quam iste verba in ventum effundens, vocauit æquiuocatoriam, malè obtendi à Barnesio necessitatem ad vitandum sacrilegiū, vt inde inferat quantum sit virus æquiuocationis, quando Pontifex eam deteriorē statuit sacrilegio. Nulla sanè ibi est necessitas fingendi consecrationem, cum possit Sacerdos vel Confessione Sacramentali, si sit Sacerdotis copia, vel eo deficiente, per contritionem habilis fieri ad ritè & absque culpa sacrificādum: vt proinde meritò fictio illa, quæ tamen ab æquiuocatione infinitis parasangis secluditur, à Pontifice reiecta sit ab adoratione in spiritu & veritate.

Classis tertia argumentorum Barnesij, ex Concilijs.

7. Tertiam Barnesij contra locutiones restrictas & quascumque æquiuocationes argumentationem, duco ex Conciliis quæ allegat §. 23. & 24. Prioris titulus est. *Æquiuocationes & periuria per eas facta expressè damnantur à Concilio Toletano quarto, quinto, sexto, & septimo.* Quæ Concilia præsertim quartum, esse certæ fidei, & approbata à Romana Ecclesia, inde concludit, quod eorum decreta pleraque habentur inserta decreto Gratiani, quod est ius Romanæ Ecclesiæ. In illis ergo Toletanis Conciliis, dicitur esse *perfidia animi, vt subditi fidem Sacramento Regibus promis-*

sam seruare contemnant, & ore simulent iuramenti professionem, mente retinentes perfidiæ impietatem. Vnde examina malorum secutura, & in illis Conciliis traditur, & vnusquisque per se videt. Ac propterea in eo Concilio Toletano quarto, quod fuisse vniuersale affirmat Barnesius, colligitque ex subscriptione Seluæ Narbonensis Archiepiscopi pro regno Gallicano deputati; subiicitur diro anathemati qui Sacramentum Regi præstitum temerauerit, vel in aliquo Maiestatē regiam violauerit. Colligit inde Barnesius (appendo ipsa eius verba) *notari debere doceri à prædicto Concilio approbato & vniuersali, sententiam Lessianam esse errorem, prophanationem Ecclesiæ Catholicæ, impietatem damnatione dignam, eósque ad prauam Societatem diaboli pertinere, & Iudæ Iscarioth, & æternis supplicijs condemnatorum, qui contra definitionem dictam, præsumpserint dicere, posse æquiuocari in iuramentis præstitis pro patriæ, status, regiæque salutis conseruatione.* Tam horrendum anathema roborarunt aliæ pleræque Synodi Hispanicæ.

Hoc primum Barnesij ex Conciliis telum. Secundum profert §. 24. cuius hic est titulus. *Æquiuocationum damnatio per Concilium Generale Constantiense sess. 15.* In eo Concilio damnantur qui dixerint quoslibet Tyrannos posse & debere licitè occidi, per quēcumque; etiam per clancularias insidias, & subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque præstito iuramento. Colligit inde Barnesius, *eam Concilij censuram percellere fraudes & deceptiones mentalis retentionis, quæ passim vtuntur ij, qui in Reges & alios sub prætextu tyrannidis insurgunt.* Subditque hanc rationem

esse

esse *à loco intrinseco & apodicticam, faciléque esse conclusionem propositam à genere distributo affirmatiuè concludere, ex hac didascalica, & consequenter vniuersali damnatione mendaciorum; Omnia mendacia damnantur, ergo & mendacium æquiuocationis.* Neque verò Ioannes Paruus in eo Concilio damnatus, per subtiles blanditias & mendacia quæ approbasse refertur, aliud intellexit, iuxta Barnesium quàm æquiuocationes. Ex his omnibus in hæc verba concludit Barnesius. *Æquiuocatio ergo Lessiana, est mendacium illud quod percellitur fulmine Constantiensis censuræ: ac ideo non modò hæreticum & scandalosum est illam defendere, sed etiam vt Concilium ait, ad illam viam dare.*

Quam multa in ordine argumentorum proposito dissimulanda.

8. Respondeo. *Qui nititur mendacijs*, vt Sapiens dixit, *hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aues volãtes.* Vereor vt nõ satis sobrius hæc omnia scripserit Barnesius, & fallente oculo, mentéque aberrante: cũ æquiuocationes legerit, vbi mẽdacia, periuria, perfidiæ, in Conciliis prædictis legenda erãt. Priusquam tamen ipsa argumenti propositi veluti viscera peruadamus, attingamus obiter quæ illi in malè consarcinata argumentatione, condonemus. Dissimulemus ergo in præsentia, ignorantiam hominis, qui Gratiani decretum confundens cum Decretalibus Pontificum, existimauit omnia Decreto illi inserta, eo ipso facere summam fidem, ac veluti canonizari ab Ecclesia. Quæ est puerilis cespitatio. Nam Romana Ecclesia, curauit qui-

dem quàm emendatum edi Gratiani decretum: non plus tamen ei tribuit autoritatis, quàm habeat is è quo Gratianus testimonium aliquod depromit. Alioquí malè sanè ageretur cum plerisque; à quibus Gratianus corrigitur ac repellitur non semel. Idque maximè cuperent hæretici; quos inter veterator Kemnitius, Gratiani hallucinationes tanquam Romanæ Ecclesiæ placita obtrudit. vide ne plura loca annotem, vnum planè insignem quem Valentia *3.p. d.7. q.9. p.2. sub finem* probè excutit. Non est igitur Gratiani decretum, apud Catholicos, quale à Barnesio Kemnitium imitato proponitur. De Decretalibus, quia ipsorum Pontificum rescripta continent, alia ratio est. Sed hanc, vt dixi, ignorantiam, concedamus homini cui plus licuit versare Lucianum quàm ius Canonicum. Illam quoque ignorantiam, tametsi admodum crassam, hoc loco prætereamus, qua sua autoritate, Seluam Narbonensem Archiepiscopum, in Hispaniam ad Concilium deputat, pro vniuerso Regno Gallicano. Quæ quanta sit rerum confusio, & audax quidlibet ad nutum comminiscendi libertas, nihil attinet dicere: cum norint qui nondum ære lauantur, quorsum Narbonensis Præsul, illis temporibus in Hispaniam cum Hispanis Episcopis, Concilio Nationali celebrando proficisceretur. Sed Barnesius nisi semper aliquod commentum cuderet, malè à se locatam operam arbitraretur. Insignem prætereà prauitatem in PRAVA SOCIETATE, ac SOCIIS, & iis qui SOCIANTVR per Concilium Toletanum configendis, in huius disputationis clausula patefactam dabo. Eam denique temeritatem

tatem qua homo effrontissimus sententiam tot Catholicorum & grauissimorum Theologorum cuiusuis ordinis & ætatis, hæreticam & scandalosam decernere ausus est, dimittamus in præsentia; ab iis seuerius castigandam, quorum interest hanc tantam linguæ petulantiam, & in notandis sententiis procacitatem, coërcere.

Densitas mendaciorum & calumniarum in eodem.

9. Nunc vt argumenti propositi solutionem planam demus, concessis omnibus antecedentibus, negatur consequentia. Conceditur inquam perfidiam aduersus Sacramentum Principi præstitum, detestabilissimam esse, & diro anathemate, omnibúsque suppliciis merito plectendam. Item horribile scelus esse violare quoquo modo principis maiestatem. Adhæc impium esse, profiteri, quoslibet Tyrannos posse & debere licitè occidi per quemcumque, etiam per clancularias insidias, & subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque præstito iuramento. Hæc inquam omnia quæ Barnesius statuit pro antecedenti, & tradita sunt in Conciliis prædictis verissima sunt, nec possunt nisi impiè negari. Sed quod inde concludit Barnesius, Ergo Lessij sententia reiicienda est, hoc dico inferri ab homine non sobrio. Vbi namque Lessius aliquid tale docuit, quale est quod in prædictis Conciliis damnatur? Est verò mendacium Barnesij luculentissimum, quod vel Concilia prædicta de æquiuocationibus & mentaliter restrictis locutionibus ege-

 rint;

rint; cum apertissimè agant de perfida & mendaci infractione iuramenti præstiti; vel Ioannes ille Paruus æquiuocationes & restrictas mentaliter locutiones defenderit,& iccirco damnatus sit.

Et mirum est in re tam perspicuè à Gallicis omnibus Historicis prodita, ausum tam liberè mentiri Barnesium. Legatur Nicolaus Ægidius *in Chronico* ad annum millesimum quadringentesimum octauum, & ad eundem annum Bellefo-restius *lib. 5. historiæ*, in Carolo Sexto: Meyerus *lib. 15. Annalium Flandriæ*, ad Christi annum millesimum quadringentesimum septimum, Monstreletus *volum. 1. cap. 39.* Ac ne plures frustra conquiram, testis omni exceptione maior, nec auritus sed oculatus & à quo Duci Aurelianensi laudatio funebris dicta est (teste Ægidio supra) Ioannes Gerson *1. p. operum*, assertiones omnes Ioannis Parui, earúmque damnationem referens, his verbis conceptum tradit errorem Ioannis Parui. *Quilibet Tyrannus potest & debet licitè & meritoriè occidi à quocumque suo vasallo & subdito, & per quemcumque modum, maximè per insidias & per flaterias, non obstante quocumque iuramento aut confœderatione facta apud eum, non expectando sententiam aut mandatum iudicij cuiuscumque.* Habet Lector fidelissimè quid in Ioãne Paruo reprobatum & meritissimò damnatum sit; vnáque habet qua fide Barnesius in rebus abditis acturus sit, qui in tam perspicuis pudorem omnem adeo irreuerenter profliget, & pro sua in fingendo potestate perfidiam, ac iuramenti infractionem, insuperque teterrimum homicidium in locutionem ex iusta & legitima causa restrictam commutet. quæ tam

porten

portentosa est Metamorphosis, vt Ouidianas omnes monstrositate superet. Et cum omnes Historici, & oculati testes referant Ioannem Paruum venalem Theologum, exploratæ perfidiæ ac periurio & sceleratissimæ cædi patrocinatum, audeat tamen effrontissimè prodere, damnatum Paruum, quia docuit locutiones ex iusta causa restrictas, vitio vacare. At meminisse oportebat Barnesium canonis à Fabio 4.*institut. c.*2. positi ad mendaciloquorum instructionem. *Fingenda meminerimus ea quæ non cadunt in testem.*

10. Ad extremum quod ait Barnesius, teterrimos parricidas qui in Principes nefariè insurgunt, mendaciis parcentes, vsurpare locutiones restrictas, prodit Barnesij stuporem cum pari malignitate coniunctum: qui putauerit vlli se aliquando persuasurum, monstra illa hominum, quæ ad illud criminum fastigium nunquam pertingerent, nisi per omnium scelerum gradus antea scanderent, omni honestate protrita; in ipso tamen immanis parricidij procinctu, adeo sapere, vt caueant ire contra mentem, sed subterfugia æquiuocationum & mentaliter restrictarum locutionum conquirant, cor transfixum negligentes, & de reduuia solliciti. Concludo igitur apodicticè, & per omnes cum intrinsecos tum extrinsecos locos, didascalicè & vniuersaliter, multo potiore iure quàm Barnesius, ea verborum ampullositate & inanitate adhibita; argumentationem suam conclusit: Concludo, inquam, tertiam illam Barnesij argumentationem ex Conciliis petitam, esse meram sycophantiam, castigatione dignissimam in omni foro.

Ordo

Ordo quartus argumentorum Barnesij, ex Patribus.

11. Quartam Barnesij argumentationem subiicio ex Patribus, quos inter præcipuè vrget Tertullianum §. 27. quem signatim profert *lib. de Idolo. c.* 1. impugnantem confessiones falsorum numinum & illarum autores damnantem adulterij. ad hæc cap. 4. expostulantem *quasi non sufficiat vox spiritus Sancti, aut vltra deliberandum sit.* Sed omnium fortissimum telum esse putat, quod petit ex *l. 4. aduersus Marcio. c.* 38. vbi Lessium à Tertulliano dementem vocari ait, qui de vno consultus aliud respondeat. Et quòd sumit ex *l. de spectac. c.* 20. vbi Lessius aggregatur Ethnicis, qui malum, ac bonum pro arbitrio ac libidine interpretantur, dicentes alibi bonum, quod alibi malum, & alibi malum quod alibi bonum. Hanc ipsam enim esse Lessij mentalem restrictionem, interpretatur Barnesius. Aliorum minutiorum Tertulliani locorum, mensuram bonam & confertam ac coagitatam dat in sinum Lectoris.

Magistro adiungit discipulum Cyprianum *lib. de mortalitate* conquerentem de nimia quorundam comploratione pro mortuis; & affirmantem dati eo pacto gentilibus occasionem, vt putent nos aliud de benè ac piè mortuorum statu credere, aliud effari, id est, interprete Barnesio, *restringere mentaliter.* Et alibi subdolam pacis petitionem per lapsos exagitat Cyprianus, id est, eodem glossatore Barnesio, æquiuocationem & reseruationem mentalem, quam Ambrosius item apertè impugnauit. Nam

Nam impugnat fraudes & dolum malum, siue vt postea loquitur, perfidiam. Et idem facit Origenes & Clemens Alexandrinus & Hyeronimus, qui proinde æquiuocationibus & restrictionibus aduersantur, nominatimque Clemens cùm ait, *Christianum non mentiri etiamsi moriatur in tormentis.*

12. Scelus esset in mendacij exagitatione, missum facere Augustinum, ideóque multa ex eo congerit Barnesius §. 17. & 18. Sed quando alia prope omnia quæ eo loco addensat, pertinent ad factum Firmi de quo iam supra, vnus duntaxat superest insignis locus, quem profert *ex lib. contra mendac. c.* 18. vbi Augustinus disertè, (supplente tantum nonnulla Barnesio,) damnat restrictiones mentales & æquiuocationes quascumque. Itaque non abs re §. 25. aduocatis in consultationem Pererio & Lessio, admittentibus mendacium esse per se malum, & ita visum omnibus prope Patribus & Doctoribus; concludit per obseruationem & consultationem, satis (vt ait,) *indiciosè factam*, mendacium ab Augustino aliisque Patribus impugnatum, (id est, æquiuocationem & restrictioné mentalem, annuente Lessio qui mendacium à Patribus dictum æquiuocationem non negat,) esse ad Garamantas amandandum: Nec consideratè Dominicum Bannem ei patrocinatum, affirmando dissidium Petri & Pauli quod ad Gal. 2. memoratur, non fuisse verum sed simulatum, idque plurimis Patribus adscribentem; magna, vt quidem Barnesio videtur, tantorum Patrum inhonoratione, qui mendaciorum patroni citra necessitatem statuantur. Roborat conclusionem propositam Barnesius §. 26. contendens iuxta Patres, longè probabilius

babilius facere, qui mendacia, quàm qui restrictiones vel æquiuocationes admittunt, cùm mendacia sancti aliqui probauerint in necessitate; nulli æquiuocationes; vt proinde sæpe se miratum dicat, cur defensores æquiuocationum & restrictionum, *pro eis decertantes, ac si esset pro aris & focis, consequenter non extollant mendacia.*

Patres à Barnesio, nullo iudicio ac pessima fide adducti.

13. Hac argumentatione Barnesius non tantum loquacem & calumniatorem, (quod semper hactenus,) sed apertissimè ineptum egit, ita vt cadat in eum illud ab Augustino obiectum Maximino *l. 3. c. vlt. ô disputare! ô probare promissa!* Et. *Ostende promissa, quid pergis in vacua? quid deludis expectationem nostram nec exhibes pollicitationem tuam. Multiplicas verba non necessaria, vt necessaria occupes tempora.* Stipulatus fuerat Barnesius locutionum restrictarum & æquiuocationum expugnationem ex Patribus, & cum parturiuerint montes, nascitur ridiculus mus. Quo enim alio nomine censuerim quæ ex variis Patribus prædictis, tam extra causam & locum, tam præter ipsorum Patrum mentem, protulit, nullo iudicio adhibito, nullo delectu?

Ad loca ex Tertulliano.

Tertullianus vult sufficere vocem spiritus sancti, nec vltra deliberandum esse: detestatur confessiones falsorum numinum: Quid hæc ad controuer

trouerſiam de locutionibus reſtrictis ex iuſta cauſa? Itaque non Leſſium, vt ei Barneſius inuerecundè opponit, ſed ipſum Barneſium, Tertullianus dementem pronunciat, qui de vno agens aliud ingerat, & de vno conſultus aliud reſpondeat. Quod verò reſtrictio ſtatuatur ex Tertulliano mali & boni interpretatio pro libidine, & qui reſtringit dicat alibi malum, quod alibi bonum, & viceuerſa; ideóque Leſſius reſtrictiones ex iuſta cauſa defendens, Ethnicis à Tertulliano iuxta Barneſiũ aggregetur, factum eſt à Barneſio eadem veritate ac moderatione, quâ cætera. Dehortatur enim Tertullian. eo loco Chriſtianos à ſpectaculis, eúmque iniquitatis apparatũ quẽ Ethnici in theatro approbabant, alibi reprobabãt, Chriſtiano vbique reprobandum docet. Ipſe locus, Tertulliani mentem, & aduerſarij malam fidem ac inſulſitatem prodet. *Nunquid ergo*, inquit, *& extra limites circi, furori ſtudemus; & extra cardines theatri impudicitiæ intendimus; & inſolentiæ extra ſtadium; & immiſericordiæ extra amphitheatrũ? Quod* DEVS *etiam extra cameras, & gradus & apulios oculos habet. Erramus, nuſquam & nunquam excuſatur, quod* DEVS *damnat. Nuſquam & nunquam licet, quod ſemper & vbique non licet. Hæc eſt veritatis integritas, & quæ ei debetur diſciplinæ plenitudo, & æqualitas timoris, & fides obſequij, non immutare ſententiam, nec variare iudicium. Non poteſt aliud eſſe, quod verè quidem eſt bonum ſeu malum. Omnia autem penes veritatem* DEI *fixa ſunt. Ethnici quos penes nulla eſt veritatis plenitudo, quia nec Doctor veritatis* DEVS, *malum & bonum pro arbitrio ac libidine interpretantur: alibi bonum quod alibi malum,*

lum, & alibi malum, quod alibi bonum. Sic ergo euenit vt qui in publico, vix necessitate vesicæ tunicam leuet, idem in circo aliter non exultet, nisi totum pudorem in faciem omnium intentet; & qui filiæ virginis ab omni spurco verbo aures tuetur, ipse eam in theatrum ad illas voces gesticulationésque deducat; & qui in plateis, litem manu agentem aut compescit aut detestatur, idem in stadio grauioribus pugnis suffragium ferat; & qui ad cadauer hominis communi lege defuncti exhorret, idem in amphitheatro derosa, & dissipata, & in suo sanguine squalentia corpora, patientissimis oculis desuper incumbat,&c. *Quid mirum de inæquata ista hominum miscentium & commutantium statum boni & mali per inconstantiam sensus & iudicij varietatem?* En Tertulliani locum, quo Barnesius configi ab eo vult restrictiones mentales & æquiuocationes. Nisi me iampridem, huius in argumentando infœlicitatis, & emotionis commiseratio tangeret, pateret ad insultandum & contundendum ingens campus.

Ad S. Cyprianum.

14. Sed pergamus ad non minùs insulsa. Cyprianus importunum mortuorum luctum, metas rationis & consilij prætergredientem, ait præbere Ethnicis occasionem suspicandi, quod aliud de nostrorum piè defunctorum statu sentiamus, aliud pronunciemus. Infert Barnesius. Ergo Cyprianus damnat mentales restrictiones. Poteras eodem iure illud Paulo allegare: *Confitentur se nosse* Devm, *factis autem negant.* Et illud Prophetæ à Christo sanctificatum. *Populus hic labiis me honorat, cor autem*

autem eorum longè est à me. Rursúsque illud. *Dilexerunt eum in ore suo & lingua sua mentiti sunt ei.* Tum concludere. Ergo Paulus, & Prophetæ, ac Christus ipse, damnant mentales restrictiones. Et hæc quoque ad operis tui molem, & non necessariam, iam tam testatissimæ ineptitudinis tuæ, expressionem, conferre poterant. Sed & quod lapsos subdolè pacem petentes, restrictè aut æquiuocè locutos affirmas, Patrésque mendaciis, fraudibus, perfidiæ, aduersatos; oppugnasse eo ipso restrictiones affirmas, *seruas tu quidem* vt iisdem te quibus Maximinum Augustinus verbis alloquar, *morem tuum*; *sed nihil ad ista respondens, etiam ego seruo promissum meum.* Promisi supra me in tuis ineptiis exagitandis, non fore hoc loco accuratum, vt finem tandem aliquando inuenire possit oratio. Ei promisso standum iudico hoc maximè loco, quo dummodo paginas impleres, non fuit tibi curæ quid corraderes, & quibus locis fœtum opus tuum dares. Nam fraudes, perfidiæ, mendacia, quæ Patres illi meritò exagitant, non plus habent cum iustis restrictionibus & æquiuocationibus coniunctionis (quamuis omnes illæ operationes ore consummentur,) quàm habeat furtum cum rei suæ acceptione, quæ æquè manu perficiuntur, vel cupiditas alieni exitij, cum cupiditate legitima boni proprij, quibus eadem origo & sedes est in voluntate. Potius igitur è re tua fecisse videbor si ad castigationem tantæ malignitatis quantam in peruertendo & mendaciter allegando Cypriano prodidisti, illud tibi ex huius sanctissimi Patris lucubratione *de Zelo & liuore* infigam. *Videris quàm sis eis quos odisti insi-*

diosus, perniciosus, infestus ; nullius magis quàm tuæ salutis inimicus es. Cætera apud illum lege, & inuenies quibus huius tuæ in fingendo licentiæ & liberrimæ in laceranda aliena fama, conscientiæ virus deprehendas. Et quia quot ibi apices oculis hauries, totidem pectoris tui vngulas senties quibus vtiliter lanieris, nec pauciora excipies internæ tuæ vomicæ vulnera quàm extent vniuerso eo opere sententiæ, non me aliúmve aliquem tuo iudicio leuem asperúmve monitorem, sed Cyprianum esse memento qui te ita feriat. Et vt quibus verbis Iulianum Augustinus in simili compellat *lib.3.cap.17.* iisdem ego quoque ad te vtar, *Pœnus disputator, Pœnus inquam disputator non ego sed Cyprianus, Pœnus te hoc vulnere Pœnus immolat, & pœnam tanto de crimine sumit.*

Cauponationes & cramata Barnesij in allegando Augustino.

15. In Augustini allegatione eo loco quem supra signaui priuilegium vsurpauit Barnesius quod omnium semper erronum fuisse, Ruffinus in libro *de adulteratione librorum Origenis*, latè demonstrat: Vt scilicet assutis ad Patrum loca & verba, aliis verbis suis, eos vel renitentes trahant quo iubet, & falsitati suffragatos ostendant. Quod Isido. Pelus. *l.1.epist.169.* illud ipsum esse ait, quod à propheta reprehensum est, in malis cauponibus, aquam vino miscentibus. Ita enim planè Barnesius, æmulatus exempla non bona, mixturas suas & cramenta, pro vino puro incautis propinat ; & pro potestate supplens ex verbis suis, quod Patrum

trum locis ad malæ causæ firmamentum deerat, aliquid pro sè protulisse videri voluit. Infinitus est in hoc & ludicro & indigno argumentandi ac agendi modo, opere prope vniuerso.

Nunc vnum illum, si placet, Augustini locum quem referebam, attexamus ex ipsomet Barnesio §.18. depromptum ex Augustini *lib. contra mendac. cap.*18. Quærit eo loco Augustinus, fasne sit mentiri parenti decumbenti, de vnici & dilectissimi filij ægrotantis statu interroganti: Et negat. Quod præter cætera, his verbis à Barnesio hoc pacto exscriptis, confirmat: *si concesserimus pro salute illius agri de vita filij eius fuisse mentiendum* per æquiuócationem, *ita paulatim minutatímque crescet hoc malum, & breuibus accessibus ad tantum aceruum mendaciorum sceleratorum sensim subintrando, perducetur, vt nunquam possit penitus inueniri, vbi tanta pesti per minima additamenta in immensum conualescenti, possit obsisti. Vnde prouidentissimè scriptum est, qui modica spernit, paulatim decidit. Quid quod vitæ huius tales amatores, vt eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, imo vt homo quandoque moriturus, aliquanto seriùs moriatur, non tantum mentiri* æquiuocando, *sed etiam peierare nos volunt: vt videlicet ne aliquanto citius transeat vana salus hominis, nomen Dei nostri accipiamus in vanum. Et sunt in eis docti, qui etiam regulas figant, finésque constituant, quando debeat, quando non debeat peierari* æquiuocando. *O vbi estis fontes lachrymarum! Et quid faciemus? quo ibimus? vbi nos occultabimus ab ira veritatis, si non solum negligimus cauere mendacia, sed audemus insuper docere periuria. Hoc scio, quod qui docent*

oportere mentiri æquiuocando, *verum docere se volunt videri*, sine æquiuocatione. *Nam si falsum est* per æquiuocationem *quod docent*, *quis falsæ velit studere doctrinæ, vbi & fallit docens & fallitur discens?*

16. Hactenus non Augustinus, vt Barnesius allegando imposuit, sed Barnesius. Nam Augustinus quidem, vt variis ipsiusmet Augustini locis signatis, docet Baron. *anno Christi* 381. *sub finem*, eo libro propositum habet, Priscilliani hæretici impiam sententiam; qua affirmabat, non modò innoxium esse mentiri, sed etiam mendacium periurio firmare. Ad hoc cœnum eluendum, Augustinus lachrymarum fontes exposcit, & meritò. Barnesius autem nihil de Augustini scopo, sed de suo sollicitus, addit ad Augustinum quæ esse vidit in rem suam, vt pro gemmis Augustini, suas nobis gerras obtrudat; quæ est indignitas non ferenda. Quid enim in posterum syncerum habebimus ex Patribus, si huiusmodi cauponationes vt Isidorus Pelusiota paulo ante loquebatur, in vsum inducantur, præsertim prope perpetuum, vt ab isto factum est? Nam quod obtendendum ab eo video, characterum discrimen, curatúmque à se vt aliis literarum typis Augustini verba, aliis interpolationes suæ cuderentur, frigida excusatio est: Cum receptum apud plerosque videamus, vt quæ in textu alicuius antiqui scriptoris supplenda sunt ex alio aliquo manuscripto codice, pleniore quàm sint vulgati, inserantur nouæ editioni, mutatis tamen characteribus ad probandam nouæ editionis perfectionem, & deprehendendas anteriorum editionum lacunas. Hoc vt cæteros taceam, Vulcanius

nius in auctiore Apuleij editione præstitit. Itaque voluit fortassis Barnesius, de sui capitis penu, auctiorem nobis Augustinum, suis assumentis & interpolamentis grauatum promere, quasi auctiorem. Nec raro, quæ maximè notanda & ad rem de qua agitur maximè conducentia putantur, ea characteris diuersitate secernuntur, tametsi eiusdem autoris fœtus sint, & æquè ad textum spectent. Itaque non videtur dubium, quin Barnesius, vt est simplex, & rectus, ac timens Deum, de lectore minus versato & cauto, irretiendo hac via, spem sibi fecerit. Et vt bona fide, nec ad ponendam decipulam pedibus incautorum, ita factum ab homine minimè malo concederemus; quænam obsecro hæc ex Patribus argumentandi ratio, qua Barnesius Lessium premit, interserendo voces quibus sententia vniuersa mutetur, trahatúrque quo à Patribus non dirigitur?

17. Sed vt neminem lateat quanta sit hæc aberratio, & inanitas argumentationis, recolamus exemplum supra adductum, eius videlicet qui rem inuentam, post dominum diu frustra quæsitum, sui iuris facit: quod permulti & graues Doctores culpa vacare profitentur, nonnullis reclamantibus. Si ergo ex his qui secus sentiunt, vnus aliquis, ita sibi impugnandam eam sententiam duceret, vt congestis Patrum & Scripturarum aduersus furtum testimoniis, contenderet iisdem impugnari eam sententiam de occupatione rei inuentæ; eo quod ipse inter allegandum ea loca, adderet aliquid quo illa testimonia detorquerentur in huiusmodi sensum v. g. non furtum facies, *inuentum non reperto domino, tuum faciendo.* Næ

ille asinitatis suæ argumentum, non alienæ sententiæ oppugnatæ specimen præberet. Similiter cum sit iam receptissima sententia quòd possit iniri contractus societatis, cum sociis, vt saluam præstent sortem, & reddant quotannis certum lucrum paruum, pro incerto magno, quis ferret eum qui aduersus prædictam sententiam insurgeret, prolatis omnibus quæ ex Scriptura & Canonibus, aliisque locis argumentorum, promi solent contra vsuras; addito vt argumentum valeat, additamento proportionato, v. g. vrgendo illud Psaltis auctum hoc modo, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram *interueniente triplici contractu*. Hanc nemo non videt fore ridiculissimam argumentandi rationem. Sustinebit tamen æquus lector, quod in re perspicua tantisper hæserim, vt Barnesius, qui hoc spurium argumentandi genus tantopere adamat, intelligat aliud esse, Patres interpolando, paginas implere, & garrire, aliud argumentari & aliquid ad rem promere.

Ad inconsultam Barnesij consultationem de Patrum mente.

18. Subdebat postea Barnesius consultationem, *satis* vt ipse de seipso testimonium perhibens, ait, *iudiciosè factam*: cum tamen sit admodum inconsulta, prorsusque vacua iudicio, quippe quæ hac vna ratiocinatione nitatur, Lessius admittit aliquos Patres, appellasse mentales restrictiones nomine mendaciorum, ergo omne mendacium quod Augustinus & alij à prædictis Patres dánant, est mentalis

talis restrictio. Arbitror neminẽ fore adeo lippũ, cui quàm clauda & distorta sit hæc argumẽtandi ratio euidentissimum non sit. Quid enim? Mẽtalis restrictio aliquando latè sumpta voce venit nomine mendacij apud aliquos Patres, eo quod in speciem mendacium sit: Ergo quod propriè mendacium dicitur, & ab illis ipsis Patribus qui illud largè acceptum mendacium admittunt, implacabiliter exagitatur, est mentalis restrictio? At licebit pari forma argumentandi colligere, nullum esse aliud idololatriæ genus quàm affectum immoderatum pecuniæ, quod Scripturæ & Patres, latius vsurpata voce idololatriæ, appellent vitium auaritiæ, idololatriam. Licebit similiter colligere nullum esse aliud peccatum quam concupiscentiam: quod Apostolus latè & impropriè sumpta peccati voce, vt Concilium Tridentinum exposuit, insigniuerit nomine peccati concupiscentiam, quia eius effrænatio à peccato est in hoc statu, & ad peccatum inclinat.

Videt Lector quàm non iudiciosè, vt aduersarij barbaralexim retineam, imò quàm inconsultè instituta sit ea consultatio; qua restrictiones mentales, omnibus Patribus & Doctoribus exosas fuisse conclusit Barnesius, in hunc modum. Generale mendacij nomen latius & laxius acceptum, restrictis locutionibus aliquando tributum est; nullum igitur est præter eas, mendacium à Patribus & Doctoribus reprobatum. De Petri simulatione & Pauli obiurgatione, in qua inhonoratos à Banne plurimos Patres queritur Barnesius, erit infra aptior dicendi locus, vbi constabit quàm iniuria Anglicanus hic, (sustineo condignam vocem) non Ban-

nem duntaxat, cui ob defensas restrictiones mentales infensus est, sed ipsum S. Petrum Apostolorum Principem, & Theologorum, vt cum Dionysio loquar, supremum verticem, allatrauerit. Ad extremum admiratio illa Barnesij, cur qui restrictiones & æquiuocationes ex iusta causa admittunt, non etiam admittant omnia mendacia, æquè stupida est, ac si quis admirari se diceret, quorsum qui coniugia legitima approbant, scortationes non probent: Et qui quæstum iustum ratum habent, non etiam prædationes & latrocinia commendent. Sed Barnesio perinde est quicquid proferat, modò paginam impleat, & liber crescat.

19. Penè exciderat quod Barnesius patronos locutionum restrictarum & æquiuocationum, deteriores pronunciat, quàm defensores mendaciorum pari prope calumnia qua olim Faustus apud Augustinum *l.* 20. *cap.* 9. Manichæismum extollebat, tanquam elongatiorem ab Ethnicismo, quàm esset Catholica fides. Sic enim Barnesius, quod ea etiam mendacia latè dicta, quæ à Patribus admissa sunt, exterminata velit, suum pro veritate zelum tacitè prædicat, aliosque sugillat, quod non omnia mendacia rata habeant, etiam quæ propriissimè mendacia dicuntur & vitiosa censent, cum mendacia approbent latè dicta, quæ censent vitio vacare; ideóque accedant aliquanto magis ad eos qui mendaciis propriè dictis patrocinantur, quàm ipse qui etiam impropriè dicta ablegat. Sed quærere quorsum quis approbet quod iustum arbitratur, damnet verò quod rationi dissonum existimat, etiam si vtrumque eodem homonymo nomine appelletur, parum sana interrogatio est. Maiorem

autem

autem elongationem ab vno aliquo extremo iactare, cum infigaris in alio, non est bona gloriatio, sed inanis planè & nulla; qualis erat quondam Fausti & Manichæorum, quos idcirco Augustinus *supra c.* 10. his verbis retundit, quæ Barnesio quoque occino. *Si propterea vos putatis tenere veritatem quia & errori Paganorum longè dissimiles estis; nos autem propterea esse in errore, quia longius à vobis, quàm à Paganis forte distamus; dicatur & mortuus ideo sanus, quia iam nec ægrotus est: & ideo reprehendatur qui sanus est, quia vicinior est ægroto, quàm mortuus. Aut si plerique Pagani, non velut ægri sed velut mortui deputandi sunt, laudetur in sepulchro cinis informis, quia iam nec formam cadaueris tenet; & membra viua culpentur, quia cadaueri sunt similiora, quàm cineri. Sic & nos ideo isti culpandos putant quia nos similiores esse dicunt funeri Paganorum, quàm fauillæ Manichæorum.* Planè similiter Barnesius ideo Lessiũ aliosque culpandos putauit quod mendaciis impropriè dictis suffragati, viciniores aliquatenus videri possent mendacij propriè dicti patronis, quàm Barnesius; qui pro suo erga veritatem zelo, mendacium omne etiam nominetenus, & cum solus titulus pyxide præfertur, veneno excluso, exterminandum decernit.

Quintus Barnesij aries, autoritas Theologorum.

20. Alius Barnesij aries, isque ordine quintus, Scholasticorum & Doctorum autoritate grauis est, intentaturque §. 28. 29. & 30. Sed ab hoc ariete, non est magnopere timendum munimentis restrictionum. Nam si mendacia, & afficta autoribus

 sensa

sensa demamus, vix supererit quod in restrictiones displodatur præter inanem bombum, qui aptior sit terrere quàm quatere. Adducit ergo Barnesius inprimis S. Thomam quem ait iugulasse æquiuocationes & restrictiones Lessianas, quia scripsit, *veracem se talem in sermone exhibere, qualis est:* Et mendacium esse intrinsecè malum inde probauit, quia innaturale est & indebitum, aliquid voce significare, quod non habeas in mente. Item quia negat licere reo mentiri, & negare iudici quod verum est. Diuo Thomæ Scotum adiungit, aliàs quidē mendaciis, vt ait, id est, restrictionibus suffragatum: postea autem re maturius pensitata, visum eis repugnare, subdubitando de earum honestate. His patriciarum (vt cum Ambrosio in simili loquar) familiarum scholæ Theologicæ capitibus, adiungit Gersonem, damnantem eos qui mentiendo dicunt se nescire vbi sit aliquis, quem tamen verè norunt certo aliquo in loco esse. Post hos vt temporis ordinem exactè seruaret adduxit Barnesius Magistrum sententiarum, eo loco quo docet verbis vti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum esse. *Quæ verba*, ait Barnesius, *vt fulmen directè feriunt æquiuocationem.* Affert deinde Caietanum asserentem, omnē mendacium in iudicio, esse peccatum mortale. Et alibi proposita quæstione an liceat mente restringere & æquiuocare inter iurandum, adductóque argumento pro parte affirmante, subdentem; *In oppositum autem est, quia iuramentum mendax; est mortale.* Addit insuper Sotum, sed præsertim eum quem laudibus multis cumulat, Genesium Sepuluedam. Quibus quasi superpondium adiicit, Azorium, & Maldonatum, quorum

rum hunc *insignem simulationum Patronum*, honoris causa nominat, Ac denique Vasquem & autorem' Anonymum scripti Anglicani, postea etiam Molanum, Iansonium Houij encomiastem, & Gulielmum ab Angelis, negantem euadi mendacium restrictione purè mentali. Recensui fideliter quos pro se adduxit Barnesius, contra Lessium & quasuis restrictiones & æquiuocationes.

Scholastici nulla fide allegati & inprimis S. Thomas.

21. Nihilo tamen hîc felicior Barnesius, quàm in superioribus. Nam quod S. Thomam Lessij lanium facit, quia dixit, veracem se verbis exhibere qualis est, nihil ad rem facit. Qui enim restringit, vel æquiuocationem vsurpat, nõ se alium exhibet quàm reuera sit, etiam si non se exhibeat plenè & adæquatè qualis est. Nam stulti est totum sensum suum improuidè proferre, vt Sapiens dixit. Quod ergo verbis à restringente & æquiuocationem vsurpante, proditur, est reuera in animo eius, nihilque voce significat, quod in mente non habeat. Atque ita in ventum inanem soluitur Barnesij obiectio ex verbis S. Thomæ, impetentis mendacium, non restrictiones vel æquiuocationes. Rectè item S. Thomas inficiatus est, licere reo mentiri, vel negare veritatem iudici iustè interroganti. Sed hoc quid ad institutum? Poterat sanè Barnesius eodẽ iure assumere, quod S. Thomas, verba blasphema & obscœna profligata velit, & concludere, *ergo restrictiones mentales & æquiuocationes sunt reijciendæ.* Nam dummodo hoc conse

consequens inferatur perinde Barnesio est quodcumque sit antecedens, & quæcumque consequentia. Scoti mentem satis aperui capite 12.

Angustiæ Barnesij circa Gersonem.

22. Et quia quàm frustra ab isto allegetur, locus ille docebit, pergo ad Gersonem, qui quod mentientes damnat, facit quod bonum & pium Doctorem decuit: sed mala fide Barnesius subinfert, damnatas ergo ab eo esse restrictiones, & iustas æquiuocationes, quas ille disertissimè admittit cùm lect. 4. & 6. *de vita spirituali* agens de iuramentis quæ in Vniuersitatibus emittuntur nec ad literam seruantur ideóque essent periuria, nisi eorum veritati per restrictionem consuleretur: Tum agens de Confessario, interrogato de iis quæ in Confessione percepit, & sine culpa respondente, nihil se illorum scire; vtique ad dicendum: quæ est apertissima & proprijssimè dicta restrictio. Quam quod Barnesius cum suo Sepulueda, per traditionem Dictionaria euertentem tentat eludere, ludit profectò operam vt abundè ostendi cap. 16. & paucis attigit Palac. *in* 4. *d.* 21. *disp.* 2. Malè verò aut etiam pessimè Barnesium habet, quod Gerson, qui idoneam causam in restringente mentaliter Confessario agnouit, profiteatur se non audere definire, an similiter in quibusuis secretis liceat interrogato interrogantem eludere, negando se scire, nempe *ad dicendum* quod ab eo premi expedit. Quibus in verbis Barnesius, vel dubitare Gersonem de vitio restrictionum & æquiuocationum, non sinit. Nam hoc illi fuisse

fuisse exploratum, vtpote cuiuis viro docto, vult esse extra controuersiam. Sed id in quo ancipitem fuisse Gersonem fatetur, illud est, an qui negat se scire quod ex temporis aut loci aliisve circunstantiis negandum agnoscitur, etiam si sciatur; ita vt retentio illa *ad dicendum* verbo negatiuo in his circunstantiis prolato subindicetur, delinquat cōtra veritatem. Quam (vt appellat) Gersonianam dubitationem, Barnesius ait solum esse de modo manifestandi extra vocem, an sit sufficiens, cùm tamen Lessiana æquiuocatio pugnet contra omnem externam manifestationem; quandoquidem contendit Lessius, fas esse dum loquimur alteri, quandoque nihil ei significare!, ex mixtione amphibologiæ & mētalis restrictionis, Gerson autem supposito vt perspicuo, quod respondens teneatur exterius verum enunciare interroganti de re petita, hæsitauit duntaxat, an in prædicto euentu reperiretur sufficiens exterior enunciatio: quæ est dubitatio de facto, cum lis de restrictionibus & æquiuocationibus spectet ad ius.

23. Video in hoc de Gersonis hæsitatione iudicio, hærere lectorem, quid hoc distinctionis implexo significetur, ambiguum. Et meritò. Cum enim vix ipse se Barnesius distinctionis autor intelligat, quî poterunt alij latebras figmentorum eius peruadere? Sequar tamen fugientis vestigia ac premam. Gersoni igitur non fuisse exploratum vitium restrictionum mentalium, ex eo euici, quod in responso illo Confessarij, quod verum esse fatetur, admitti omnino debeat restrictio, vt potentissimè euictum est cap. 14. At Gerso vir doctus erat, indéque exploratum illi fuit restri-

ctiones

ctiones debere reiici, quia id cuiuis viro docto perspicuum est. Digna Barnesio instantia, sed indigna in cuius depulsione tempus conteratur. Illud verò ad ignorationem status præsentis controuersiæ planè pertinet, quod Barnesius, vt in eludendo Gersone lectorem ludat, fingit statum huius controuersiæ esse, an locutio adhibentis amphibologiã vel restrictionem, possit salua veritate nihil significare audienti. Quæ est ludicra huius controuersiæ peruersio. Qui enim adhibet voces æquiuocas, manifestè significat aliquid, imò quia multa significat, idcirco homonymiam habet eius oratio. Similiter qui vsurpat locutionem mente restrictam, significat omnino aliquid; & quidem quod is qui loquitur habet in mente, etiamsi non expromat, nec committat vocibus totum quod voluit animo. v. g. Confessarius cum negat se scire quod scit, subintelligens *inquantum teneor*, significat audienti se nescire, idque reuera animo voluit, etiam si aliquid præterea mente agitet, quod non significat explicitè, sed tantum implicitè; attento scilicet legitimo sensu verborum quæ in talibus circunstantiis profert. Qua ratione omni locutione restricta vt sæpe supra inculcatum est subindicat implicitè restrictionem tacitam. Vnde quia Gerson annuente aduersario, admisit externa locutione verè negari quod quis nouit, dummodo circunstantiæ ferant vt voces subindicent restrictionem sub qua verè fit negatio; perspicuum esse debet Gersonem quippe virum doctum, (nam quidni nos quoque formam argumentandi aduersarij vsurpemus?) agnouisse, omnes restrictiones ex idonea causa factas, vitio vacare;

care; etiam si quoad restrictiones in secularibus secretis,id definire noluerit extra locum, vel quia videbat esse difficile figere in particulari certos terminos, qui pro rerum ac negotiorum varietate, diuersimodè statui debent, prælucente prudentia. Quanquam quod rectè notauit Soto *relect.de secreto membro* 3.*q*.3.*conclus*.4. magis propendet eo loco Gerso in partem quæ licitum restrictarum locutionũ vsum admittit quoad quæcumque iusta secreta, quàm in partem negantem. Estque id perspicuum ex verbis Gersonis eo loco de quo agimus,hoc est, 2.*parte tractatu de quibusdam qq*. siue *Alphabeto* 34.*litera Q. Si sit*,inquit, *res cognita in confessione solum,dicunt Doctores quod absque scrupulo potest dicere & iurare, Domine, Ego nihil scio de istis. Et hoc sic intelligitur, quod nihil scit tali modo vel scientia, quali modo potest Superior, & solùm debet interrogare. Si autem posset similiter in alijs purè secretis ita respondere sine mendacio, ego non audeo definire. videretur tamen alicui par ratio,& par verbi intellectus.* Hactenus Gerso, quem vides in exemplo Confessarij disertè admittere eam subauditionem quam tantopere exosam habet Barnesius, & non obscurè agnoscere paritatem exempli prædicti & cæterorum quorumcumque in quibus est iusta restringendi causa.

Satis de Gersone & Barnesij circa eum angustiis. De eo autem fulmine quod mox idem Barnesius ait directè ferire æquiuocationes, non est quod admodum solliciti simus. Est enim reuera brutum fulmen.Quia cum nemo dubitet,quin vti vocibus ad aliud quàm ad quod institutæ sunt, (quod

(quod vnum cum Augustino ait Magister) peccatum sit, tamen in restrictionibus & æquiuocationibus iustè adhibitis id accidere, probandum Barnesio fuerat, non supponendum.

Ineptè allegatus Caietanus, & ratio dubitandi ab eo proposita, allegata à Barnesio pro Caietani responsione.

24. Venio ad Caietanum, circa quem Barnesius febrire planè videtur, tam inconditè eum & præter scopum allegauit! Ait Caietanus, omne mendacium in iudicio esse mortale peccatum. Hoc siue verum siue falsum sit, quid ad rem? Et verior quidem est communis sententia tradita à Soto *lib. 5. de Iust. q. 6. art. 1.* Torre *22. t. 2. disp. 50. dub. 1.* & communiter ab aliis, docentibus ex leuitate materiæ posse quoque in iudiciis etiam in Sacramentali, dari mendacium, quod leuem duntaxat culpam contineat. Tamen gratis supposito Caietani placito, quid ibi Barnesio metitur aut feritur? An restrictiones mendacia sunt censenda, nisi tales esse probentur, cum hoc ipsum sit de quo contendimus? Deinde an omnes restrictiones fiunt in iudiciis? Itaque locus ille Caietani, æquè ad rem facit, ac initium Commentariorum eius in librum Iob, vel principium supplementi à Caietano additi ad lectiones S. Thomæ in librum de Interpretatione, cuius exordium est à ceruice equina quam pictor humano capiti apposuit.

In altero Caietani loco, quem pro se Barnesius adducit, est quod risum, est etiam quod commiserationem moueat. Risum reuera excitat, quod probat

probat ex Caietano restrictionem iuramento adhibitam esse vitiosam, quia Caietanus in argumento *sed contra*, quod opponit argumento sententiæ admittentis restrictiones, ait iuramentum mendax esse peccatum mortale. Quæ est singularis ignorantia, quam priusquam detego, dicam & ego in re scholastica peritis quotidiana, quod præmisit Augustinus 2.*de Baptis. cap.* 1. fastidiens rem alioqui claram exponere, coactus nihilominus propter aliquos rudes id præstare. *Ignoscant scientes, ne offendantur nescientes.* Fert vsus Doctorum scholasticorum, vt cum aliquid proponunt excutiendum, proponant primum in vtramque partem argumenta, nihil adhuc affirmantes, deinde subdant corpus articuli, vel difficultatis in qua versantur, quo primum loco mentem suam aperiunt; siue negantes siue affirmantes quod alterutro argumentorum vtrinque propositorum agmine, concludebatur; siue adhibita distinctione dissidium propositum componentes. Barnesius igitur, quia Caiet. 22. *q.* 89. *art.* 7. *circa ad quartum* (quem locum ipse secundum allegauit,) in corpore difficultatis, agnoscit æquiuocationes ex causa rationabili licitas esse, quod Barnesius ne audire quidem sustinet; quia inquam in corpore ita docet Caietanus, commodum censuit Barnesius arripere quod primum occurrit, nempe argumentum *sed contra.* Quo argumentandi modo Buccinator Caluinianus non ita pridem, aggressus est præcipuas quasque hæreses suas, (& poterat eodem modo omnes,) ex S. Thoma confirmare, prolatis rudi plebeculæ, argumentis, quæ ante corpus articuli à S. Thoma referuntur. Edicat

Barnesius, non tantum absque restrictione & æquiuocatione, sed etiam absque mendacio, an hunc contra restrictiones argumentandi modum, à fratre verbi reformati, vt ferunt, Ministro, edoctus sit.

Soto & Azorius quàm rectè à Barnesio producti.

25. De Soto qui prætere à Barnesio allegatur dictum est supra cap. 12. quantum satis. Et mirum est, Barnesium contra restrictas locutiones & æquiuocationes;vrgere autoritatem Soti;quem constat æquiuocationes dummodo idonea causa subsit, apertè admittere. Quoad restrictiones autem non refragari, nisi quoad aliquas, quas censuit non subindicari verbis: Cum tamen eas quæ verbis vtcunque innuuntur, agnoscat vacare culpa. Quod vnum Personius alter Barnesij sagittarum scopus, disertè intendit referente ipsomet Barnesio §. 29. num. 1. Etenim omnes planè restrictiones ex idonea causa factas eiusmodi esse, satis supra dictum est & probatum. Itaque Sotus, quamuis in modo defendendi restrictiones, dissideat à plerisque aliis, in reipsa tamen consentit; quatenus admittit, veram fore locutionem restrictam, si ipsa restrictio, locutione aliquatenus subindicetur. Quod ipse aliquando censuit non fieri, attendendo duntaxat, quod attendebant ij quorum sententiam excutiebat. Et idcirco illas aliquas restrictiones reiecit, non reiecturus, si in illis quoque subindicationem per verba, habere locum quis ostendat, nec sistat in fundamento veritatis

ritatis restrictionum, quo de ea subindicatione siletur.

Nullo igitur iure Soto, contra omnes æquiuocationes & restrictiones allegari potuit. Minore etiam Azorius qui *t.1. l.11. cap.4. quæst.5.* in quo Barnesius inuenit quod sibi arroderet, exigit duntaxat eam quam dixi aliqualem restrictionis tacitæ subindicationem per externa verba. Itaque facilè constare potest iudicioso lectori, (gemmas Latinitatis Barnesij eo num.11. profero,) Azorium nequaquam sibi contradicere, cum admittit in plerisque exemplis quæ refert, rectè & absque culpa, dummodo causa suppetat, negare quempiam posse, scire se illud quod reuera nouit: quia per verba negantia eo tempore & loco à tali persona in eo negotio prolata, subindicatur restrictio tacita, seu quod quis profiteatur rei sibi notæ ignorantiam ad dicendum, vel ita vt eam prodere teneatur. Quod ipsum in omni restrictione ex causa idonea accidere confirmatum sæpe est superius.

Gabriel Vasquez, ineptè & cum mendacio prolatus.

26. Reliqui sunt ex Doctoribus quos pro se Barnesius eo §.28.adduxit, Maldonatus, Vasquez, & Anonymus Anglicanus. Hunc postremum sibi habeat Barnesius, quia nomine ac proinde etiam autoritate caret. Nec nouimus quid ei fortè de suo affinxerit Barnesius, qui in libris quos omnes quotidie versant, tam non timidè idem præstat. In Vasque apertè mendacium ad-

misit, sed non præter morem. Affirmat Vasquez 1.2. *d.*182. *cap.*4. & rectè, simulationem, quæ est mendacium factorum, quo quis vult exterius significare esse, id quod arbitratur non esse, meritò reiici ab Augustino. At Barnesius, qui duntaxat de implenda charta sollicitus fuit, ait doceri eo loco à Vasque, simulationem D. Petri fuisse mendacium inexcusabile. Quod quàm pingue sit mendacium, agnoscet lector palpabiliter *ex cap.*7. *eiusdem disputationis*, quo Vasques dignè Catholico Theologo, & sancti Petri studioso, defendit & latè probat, S. Petrum tametsi verè reprehensibilem, ritéque & verè non simulatè à S. Paulo reprehensum, tamen in ea simulatione, ob quam reprehensus est, culpa omnino vacasse. Hoc quia Barnesium malè habuit, doctum fortassis ab Anglicanis sectariis, errata S. Petri exaggerare, & multiplicare ad Romani primatus eneruationem, vt videre est apud Bellarminum *lib.* 1. *de Pontif. cap.* 28. eo recurrit vt diceret, affingi à Vasque mendacium S. Petro, quod Vasques, vt dixi, expresè reiicit. Et quamuis mendacium factorum, admissum à D. Petro admitteret Vasques, quid hoc ad locutiones restrictas & ambiguas, quæ quia ex idonea causa fiunt, alio vitio vacant; mendacia autem non sunt, quia per eas non itur contra loquentis mentem?

Contumelia in Maldonatum, rursúsque ratio dubitandi allegata à Barnesio pro responsione ad eam.

27. De Maldonato, Theologo vniuersa Europa insigni,

insigni, nominatim verò in Gallia, & Lutetiæ inprimis, eâ apud omnes, maximos iuxta ac infirmos, doctrinæ ac virtutis gloriam etiamnum retinente, quem pauci ante illum, pauci post illum consecuti sunt, meritò expostularē tam contumeliosè à Barnesio appellatū, si hominis in maledicēdo & cōuiciando intēperantiæ inexpertus essem. Quid quod is titulus quo Barnesij maledicentia Maldonatum decorauit, communis SS. plerisque Patribus est iuxta Barnesium? Sanè defensarum simulationum Maldonatum incusat §. 15. num. 2. quod Matthæi 11. vers. 3. non modò Iustinum & Tertullianum reiiciat, tanquam durè locutos illa ætate nondum satis culta Theologia; sed etiam à communi SS. Patrum sentētia discedat, approbétque loco communis illius & veræ sententiæ, aliam incautè ab aliquibus Patribus traditam qua rata habetur simulatio, & S. Ioannes mendax affirmatur. Addit Barnesius peius Maldonatum in cap. 2. Ioannis vers. 4. affirmare verba Christi ad matrem, habere speciem reprehensionis, nec tamen fuisse reprehensionem veram sed simulatam, qualis est qua Iudex plerumque increpat eum quem vult absoluere, ne videatur gratis crimen condonare. Verum vtraque hæc criminatio, Barnesij prurigi-nem calumniandi apertè prodit, nec vlla ex parte Maldonato incommodat. Quid enim in eo reprehendendum fuit, quod modestè reiecerit Iustinum ac Tertullianum, affirmantes verè S. Ioannem cum ad Christum discipulos misit, dubitasse de Christi diuinitate, eo quod vt Tertullianus addidit spiritus prophetiæ ab ipso Ioanne in Christum recessisset? Has spinas nondum satis cultæ

ea ætate Theologiæ appellauit Maldonatus; cuius ea verba, quasi illorum Patrum censuram, protulit Barnesius; illorum autem Patrum aspectam sententiam consultò subticuit, ne ritè pronuntiasse Maldonatum constaret. Reiecit præterea Maldonatus aliorum Patrum sententiam, qua Ioannes statuebatur dubius de Christi morte ac descensu ad inferos. Hic item quid reprehensione dignum? Nam quod hanc sententiam Barnesius fingit esse Patrum communem, eique adhæret explosa illa alia quam ex Maldonato retulit, fingit hoc ille quidem, reuera tamen longè melior Maldonati sententia est, ac communior Patrum; Hilarij, Chrysostomi, Hieronymi, Autoris Imperfecti, Cyrilli Alexandrini, Bedæ, Euthymij, Theophylacti, Ruperti, aliorúmque plurimorum quibus quod Barnesius incautè id traditum ait, vox est Barnesio digna, symphonáque est quam subiicit, nempe eos Patres mentitum Ioannem affirmasse, quia eum prudenter dubitationem simulasse tradiderunt. Seruat nimirum Barnesius, etiam cum Patribus agens, morem suum; honestandi scilicet appellatione mendacij, quicquid cum eius sententia non cohæret. Nec mitior est censura qua & Maldonatum ferit, & plurimos Patres quibus ille adhæsit, affirmantes Christum prudenter simulasse reprehensionem Matris, quam reuera non reprehendebat.

Sed quia hæc Maldonati reprehensio, cum tot Sanctissimis & Doctissimis Patribus, illi est communis, & reuera tã Patres quàm Maldonatũ casso conatu appetit, dissimuletur sanè in præsentia, satísque sit eam indicasse; vt ad eum locum tandem

dem veniamus quo sibi Maldonatum arrogat Barnesius. Quis verò ferat reprehensum à Barnesio Maldonatum Lucæ 24. num. 36. per ineptum planè mendacium : hoc est ratione dubitandi, quam Maldonatus aduersus expositionem quandam quam ibi excutit, allegata pro ipsius Maldonati resolutione atque doctrina. Eadem argumentandi synceritate, qua supra retuli Caluinianum sycophantam imposuisse plebeculæ pusilli gregis, prolato S. Thoma, imaginariæ duntaxat Christi in Eucharistia præsentiæ, aliisque erroribus suffragante, in argumentis quæ initio articulorum solet proponere. Et poterat sanè Barnesius, nisi eum corruptus affectus exoculasset, videre qua ratione intra paucas lineas, illam rationem dubitandi dissoluerit Maldonatus. Vt autem daremus eam fuisse Maldonati ipsius doctrinam, quid ea ad præsens negotium? Tantum enim assumit in ea dubitandi ratione Maldonatus, quisquis fingendo alium fallere conatur, peccare. At nos de restringente vel vsurpante æquiuocationem, nihil tale dicimus. Ergo prorsus extra rem allegatur Maldonatus, etiam posito quod ratio dubitandi ab eo proposita, esset ipsa eius resolutio; sed hanc autores fingendi libidinem, Barnesio perpetuam, fere iam fatigor vel referre.

Reliqui à Barnesio in causam suam producti.

28. Qui denique ab eo adducuntur §. 30. Molanus, Iansonius Houij encomiastes, ipséque Houius, & Gulielmus ab Angelis, eadem fide Barnesiana allegantur qua cæteri. Nam de Molano,

 pinguissi

pinguissimi mendacij eum conuici supra cap. 15. Iansonius, in restrictiones absque causa factas duntaxat inuehitur, quantum intelligo ex ea lacinia orationis ab eo conscriptæ, quam Barnesius exhibet: & ex eodem capite, laudatus meritò est Houius. Nam esse piis animabus restrictionum abusum summopere vitandum, demonstraui supra capite quarto. In eo autem apertè Barnesium confodit Iansonius, quod docet restrictiones reprehensioni obnoxias, non esse mendacia: quod tamen est vnicum & perpetuum Barnesianæ structuræ fundamentum. In hoc autem vult Barnesius corrigi Iansonium vt mirabilis planè sit sapientia hominis, qui Lessium eius autoritate vrgeat quem ipse eomet loco corrigendum decernat. Nec prætereunda videtur Barnesij ars, non æquiuocatoria quod ille nomen abhorret, sed deceptoria. Plagulam enim orationis Iansonij, laudantis Houium à simplicitate loquendi, transformauit in duas censuras; duobus titulis prenotatas: alteram ipsius Houij Archiepiscopi, alteram Iansonij encomiastæ. Quod quàm sit Barnesij exaggeratissima & exaggerante facundia dignum, prudens omitto. Tandem Gulielmus ab Angelis cujus Theses Philosophicas, Barnesius inserciendo operi suo accommodatas putauit, nihil omnino causam eius promouet. Duntaxat enim affirmat restrictione purè mentali non euadi mendacium. At non est restrictio purè mentalis, illa quæ verbis ab hac persona, hoc loco & tempore, in hoc negotio prolatis subindicatur, vt docet etiam Malderus *Opusc. de hoc argumento cap.* 10. *sect.* 2. vt omittam prodi in hac parte Barnesij ego-

statem

ſtatem qui huiuſmodi obſcura nomina, & theſium Philoſophicarum minutalia producere cogitur, ne omnino deſtitutus autoritatis alicuius præſidio videatur.

Nullus Theologus pro Barneſio.

Itaque vt quintum hoc Barneſij argumentorum caput tandem concludam, exhibeo eum lectori exungulatum & exarmatum: vt corniculam implumem, & vpupam glabram. Euici enim nullum proferri ab eo, ſtantem pro ſua ſententia Catholicum Theologum, præter forte Anonymum Anglum, qui albus atérue fuerit, neſcitur: & quem multis cumulauit elogiis Sepuluedam: quē tamen Theologaſtrum potius & Rhetorem quàm Theologum, etiam eriperem, niſi Barneſius pro loco & tempore, nouam perſonam nunc aſſumeret, nunc deponeret; modò admittens reſtrictiones mentales aliquatenus ſubindicatas exterius, quod Sepulueda omnino reiicit; modò eas negans & Sepuluedæ conſentiens. Quem proinde vnum non innominatum autorem, Barneſius ſolius ſuæ inconſtantiæ beneficio retinet.

Præſenſit hanc Doctorum pro ſe paucitatem Barneſius; ideóque ſenſum multitudinis ac turbæ, præoccupare conatus eſt §.10. Sed cum titulus præferat impugnationem reſtrictionum & æquiuocationum ex ſenſu multitudinis, in ipſo §. nihil inuenio præter iocum Pantomimi Gonellæ pro introductione, & Breuiarium fabularum Luciani ad aliquot paginas extenſum, pro corpore articuli, addita in fine hac clauſula. Lucianum

qui ea omnia mentiendo narrauit, vt postea professus est, mente restrinxisse, dum narraret, hanc subintellectionem, *quæ narro falsa sunt*; ac proinde si ex sensu communi narrationes Luciani sunt reiiciendæ, & ipse Lucianus historicus triobolaris habitus, idem planè de Lessio & mentalibus eius restrictionibus esse statuendum. Verum hæc tanta cordis inopia, commiserationem potius quàm risum mouet. Tametsi Barnesius in calce paragraphi, non dissimulat, captatam à se risus excussionem. Expectabam perlecto titulo, vt de more aduersarius, multa ex Tertulliano de anima naturaliter Christiana exscriberet, húcque siue per lineam rectam siue per transuersam aptaret: Nunc autem homo serius, Pantomimus, & Monachus Luciani abbreuiatorē agit, vt cōcludat quia Lucianus mentitus est, idque postea profiteri non erubuit, Lessium damnandum esse, quod perinde est ac si concluderem. Athenis multi fuere sycophantæ, Ergo Barnesius nequaquam vapulare debet. Item inter Monachos multi fuere Sarabaitæ, & etiamnum sunt, idque censet omnis populus. Ergo Barnesius non est vnus ex illis.

CAPVT XXIV.

Inanitas rationum Barnesij, contra locutiones mente restrictas ex idonea causa.

1. PEruentum est ad postremum caput probationum Barnesij, idque ordine sextum, in quo

quo an magis serius & bonæ fidei fuerit, quam se hactenus exhibuerit, deprehendet lector vel me silente. Et quia perturbatissimè & confusissimè de more profert rationes; (initio enim facto à ratione, subiicit autoritates, mox rursus rationes, & iterum autoritates, nullo ordine ac iudicio adducit:) propterea quam in illum misericordiam circa testimonia exhibuimus, vt scilicet digesta per ordinem proponeremus,& solueremus, hic quoque exhibebimus circa rationes.

Summa rationum Barnesij.

Prima ducetur ex eo quod æquiuocatio & restrictio sit mendacium. In hac ratione multus est §. 2. & 3. & rursus §. 15. quo etiam vrgetur secunda ratio,quæ ducitur ex humana conuersatione, eiúsque pugna cum æquiuocationibus & restrictionibus. Tertia ratio multi membris est:complectitur enim varia eáque grauissima æquiuocationum & restrictionum mala, imprimísque malorum omnium sedimentum, Atheismum,vt probat §. 13.48. & 49. mendacij inemendabilitatem de qua §.11. virtutis eneruationem, & certam innocentum perniciem, de qua §.12. periuriorum honestationem, de qua §.20. turbationem politiæ ac regnorum de qua §.21. & quod ad consummationem fabulæ deerat, auersionem hæreticorum à fide Catholica, & excitationem persecutionum contra eius professores. Hoc est diluuium, damnorum sanè grauissimorum orbem perdentium, quod ab vno æquiuocationum & restrictionum capite manat, docente Barnesio. Quem si hoc quoque

quoque loco fabulatum euicero, imo si demonstrauero aperta ab eo fuisse prædictorum malorum benè multa ostia, longè patentiora quàm sint æquiuocationes & restrictiones ex iusta causa, dedero illi vt spero argumentū idoneum deflendi tantam in calumniando procacitatem, & in imponendo fœcunditatem.

Prima ratio, ex mendacio.

2. Ratio prima in hunc syllogismum breuiter contrahi potest. Mendacium est enunciatio qua voce dicitur esse quod iudicatur non esse, vel dicitur non esse quod iudicatur esse: Atqui ille qui æquiuocationem vel restrictionem tacitam adhibet, voce dicit esse, quod iudicat non esse, vel dicit non esse, quod iudicat esse. Ergo mentitur. Hanc rationem variis verborum condimentis multipliciter transmutatam putidè admodum regerit Barnesius: vt nisi indictam à S. P. Benedicto apochen iampridem abiecisset, & aliena quadra non recens viueret; suspicio esse posset illum hac tam diuersa eiusdem argumenti apparatione exprimere voluisse quod in Monasteriis quibusdam S. Bernardus *in Apolog. ad Gulielmum Abbatem* coquorum accuratione & nimia pro Monachis arte factum expostulat in tam varia ouorum vexatione & versatione, quæ S. Pater tanto studio euersa, subuersa, liquata, durata, diminuta & nunc quidem frixa, nunc assa, nunc farsa, nunc mixtim, nunc sigillatim apposita testatur, vt quæ non nisi oua erant variæ epulæ esse viderentur.

Diluitur.

Diluitur.

Respondeo concessa maiore, nego minorem. Est enim apertè falsa, quoad eum qui vsurpat locutionem æquiuocam. Nam ea locutio ob multiplicitatem sensuum qui vno vocum cortice obteguntur, enunciat quod est. Nec de hoc vllus mortalium ante Sepuluedam & Barnesium dubitauit aut dubitare potuit. Qui enim dicit *Petrus non est domi*, vsurpans verbum *est* pro verbo *comedit*, & designans eum quia interim dormit, non comedere, verum dicit, enũciatque quod est. Itaque enunciatio æquiuoca potest esse vera. Accipio autem æquiuocationem eo modò quo à logicis sumitur initio prædicamentorum & quo etiam vsurpatur ab iis quos Barnesius impugnat, cudens de industria nouum genus æquiuocationis insensatæ, vt ipsemet nominat, de quo cogitare nunquam venit in mẽtem Lessio, vel vlli alij prӕterquàm ipsi huius insensatæ æquiuocationis autori & impugnatori Barnesio. Et quia stropham satis detexi supra variis locis, non immoror in illius commenti noua exagitatione. Manifestum igitur est, minorem argumenti à Barnesio contra æquiuocationes & restrictiones æquè intorti, esse omnino falsam quoad æquiuocas locutiones.

Quoad restrictiones autẽ idẽ ex eo patet, quod is duntaxat mentitur, qui verbis vnum profert & alterum mente iudicat. At is qui loquitur restrictè, non ita se habet. Nam siue dicamus, restrictionem quoties iusta & licita est, subindicari verbis, vt semper in superioribus tradidimus, siue cum aliis,

qui hanc subindicationem, vt non negant ita neque exponunt, dicamus, restrictionem mente retentam facere vnum cum ea parte conceptus quæ respondet vocibus exterius prolatis: vtrumvis inquam horum dicamus, manifestum est, locutionem mente restrictam vacare mendacio. Nam si verba externa subindicant & exterius implicitè significant restrictionem, clarum est verba & mentem cohærere, atque adeo eum qui sic loquitur, non ire contra mentem, neque mentiri. Si autem duntaxat attendamus nexum restrictionis tacitæ & reliqui conceptus, aliter exponendum erit quomodo non eatur contra mentem, nec verba menti dissonent. Nempe dicendo, propositionem vocalem, nihil significare quod non iudicetur interius, quale significatur & enunciatur exterius, quamuis modus & causa sub quibus obiectum concipitur, atque adeo significatur tale, non exprimatur exterius. v. g. cum Christus dixit se nescire diem iudicij subintelligendo *ad prodendum*, vt S. Augustinus exposuit; perspicuum est, Christum exterius enunciasse tantum ignorationem suam: Et quamuis interius Christus, suam illam ignorationem agnosceret non simpliciter, sed ad dicendum, tamen eam verè in se agnoscebat, atque adeo verè exterius enunciare poterat. Nec ibat contra mentem enunciando eam, quia non it contra mentem suam, nec ei dissonat, qui exterius profert quod verè interiùs iudicat, quamuis causam ob quam sic iudicat, vel modum sub quo verè ita iudicat, animo retineat, eo quod operæpretium iudicet ita facere ob aliquam conuenientem causam. Quare locutio exterior mente restricta, etiam prout exterius significat,

cat, vera eſt: quamuis non ſignificaret verè, niſi præter illud quod exterius denunciatur & ſignificatur, aliquid præterea interius conciperetur, ratione cuius ſignum ſiue expreſſio vocalis, rei conceptæ inadæquata, continet veritatem.

4. Vnum eſt quo video hanc primam rationem Barneſij roborari poſſe, tametſi ab eo qua eſt ingenij acie, alia omnia vrgentur. Nempe videri neceſſariò orationem mente reſtrictam, falſitatis & mendacij inſimulandam, quia contradictoria illius vera eſt, è duabus autem propoſitionibus contradictoriis, ſi vna eſt vera, altera eſt falſa. Quod autem locutio contradictoria locutioni mente reſtrictæ, vera ſit, videtur perſpicuum. Nam qui dicit, *neſcio quid in ea re geſtum ſit*, ſubintelligendo *vt dicam*, nouit planè quid in ea re geſtum ſit: vnde ſi profiteretur ſe id ſcire, verè loqueretur. Ergo contradictoria enunciatio, ſiue locutio reſtricta, per quam profitetur oppoſitum, non videtur poſſe eſſe vera. Mouit hoc dubium Dur. *in* 4. *d.* 21. *q.* 4. *n.* 10. latè autem illud diſſoluit Capreolus *eadem diſt. q.* 2. *ad argumentum contra concluſionem*. Maior *in* 4. *d.* 21. *q.* 3. *ad* 9. Adrianus *quodl.* 11. *litera* CC. & in 4. q. *de ſigillo confeſſionis, ad ſecundum principale ante oppoſitum*. Palac. *in* 4. *d.* 21. *diſp.* 2. Victoria in *ſumma de ſacram. n.* 184. omnes poſt Paludanum *ead. diſt. q.* 3. *art.* 3.

Summa reſponſionis eſt, contradictionem declinari cum affirmatio & negatio nō ſunt eiuſdem, & ſpectati eodem modo. Neque enim contradictoria aſſerit, qui ait Æthiopem non eſſe facie album, additque albere dentibus. Aut qui ait hominem eſſe rationalem, nec eſſe rationalem quate-

nus

nus est animal. Similiter ergo non affirmat contradictoria, qui ait se nescire ad dicendum, si postea subdat se simpliciter scire. Vel qui ait, se secundum quid, siue ita vt in hoc foro, aperire illud teneatur, non admisisse id de quo malè interrogatur, quamvis simpliciter posset verè affirmare se illud admisisse. Propositio enim affirmatiua faceret sensum simpliciter, negatiua verò facit sensum secundum quid, atque adeo non sunt contradictoriæ. Idque euidentissimum erit si recolatur sensus propositionis negatiuæ sæpe superius traditus. Nimirum, *non feci, vel nescio ita vt tenear dicere:* hunc namque esse sensum inficiationis iustæ, qua is qui reuera aliquid admisit vel nouit indemnem se præstat, eximitque ab incommodis apertam confessionem consecuturis, dictum infinities est in superioribus, & ostẽsum hunc ipsum sensum subindicari per propositionem negatiuam in his circunstantiis prolatam. Constat autem quod si is qui inficiatur, affirmaret contrarium eius, quod inficiatur, mentiretur: quia supponitur verè non teneri dicere. Ergo inficiatio eius restricta, non pugnat contradictoriè cum propositione affirmatiua qua posset absolutè & simpliciter dicere se fecisse vel scire quod negat cum restrictione subindicata.

Ratio secunda, ex humani conuictus violatione.

5. Secunda Barnesij ratio ducitur ex violatione conuersationis humanæ & vitæ socialis. Perinde enim est conuersari cum pecoribus, aut cum iis quorum idioma exoticum & planè incompertum ac cum eo qui mentaliter reseruat. Nec enim minus

nus per huiusmodi retentionem alienatur ab homine homo, quàm penes eam idiomatum peregrinitatem. Vt proinde concludat Barnesius §.15. num.5. libentius hominem cum cane suo, quàm cum æquiuocatore & mentaliter restringente conuersaturum.

Euertitur.

Respondeo, æquiuocationes, & restrictiones mentaliter factæ, cum absque idonea causa vsurpantur, pugnant cũ humana conuersatione, ideóq; diligenter cauẽdæ sunt, vt probaui supra capite 5. Cum autem subest iusta causa eas vsurpandi, non sunt contra vitam socialem, nec impetunt modum debitum conuersationis humanæ. Alioqui Christus, qui vt supra ostendi & locutiones æquiuocas, & mẽte restrictas adhibuit, peccasset contra synceritatem humanæ conuersationi debitam, quod nefas sit vel cogitare. Peccarent item contra humanam conuersationem Consiliarij & legati Principum, si interrogati de arcanis regni negotiis, negarent se quicquam eorum scire, vtique ad dicendum, cum tamen perspicuum sit, ita ferre sensum & praxim orbis vniuersi, nec insimulari mendacij aut violatæ conuersationis humanæ, qui ita se gerunt, sed commendari ob prudentiam & fidelitatem; qui quod sciunt se ad rationabiliter dicendum non nosse, nec acceperunt vt euulgarent, negant sibi compertum esse, vtique ad euulgandum, quod verbis ipsis quatenus rationabiliter prolatis insinuatur.

Ratio tertia ex Atheismi inductione, & conuulsione veræ fidei.

6. Tertiæ rationis Barnesij, primum membrum est, quod ex sententia admittente vsum licitum locutionum æquiuocarum & mente restrictarum, inducitur Atheismus. Quod fusè ex eo colligit citatis supra paragraphis, quia autores qui locutiones illas tuentur, inde præsertim confirmant sententiam suam, quod DEVS in veteri Testamento, & Christus in nouo, æquiuocationes & locutiones mente restrictas vsurpauerint, & quidem in propositione fidei neganda, cuiusmodi est ea proposito, *Christus scit diem iudicij*, quam volunt à Christo per mentalem reseruationem fuisse negatam. Atqui hoc posito, non constat nobis quod Christus quæcumque detexit, non similiter reuelauerit æquiuocatoriè, aut adhibita tacita restrictione mentali. Et idem est de DEO in antiqua lege aliquos fidei articulos enunciante. Ergo æquiuocatio & restrictio mentalis, euacuant fidem Christianam: & labefactando diuinam veracitatem qua vna nitimur credentes, sternunt viam ad Atheismum, & Christianitatis exterminationem. Certè si cui infideli, facto proselyto, incidat notitia sententiæ Lessij, affirmantis DEVM aliquando vsum restrictione tacita & æquiuocatione, illico dubitabit, & meritò, an non omnia extrinseca fidei motiua quæ accepit, & omnia quæ tanquam à DEO reuelata audiuit, aliter se habeant, ob adiunctam æquiuocationem, vel mente pressam subintellectionem.

Itaque

Itaque concludit Barnesius §. illo 13. *nescire se an Athei quorum hodie magnus est numerus, ex principiis & doctrina æquiuocationis, tale quid moliantur verbo Dei & Theologiæ, quale Lucianus philosophiæ; ex quo Epicurum Philosophico pallio contectum, induci conspexit. Porro timendum esse à Lessij doctrina, ne per eam Barasitismus, prælatus Epicureismo, non solum iactet se pro vera philosophia, vt facit apud Lucianum, sed etiam pro vna solâque vera Religione.* & rursus §. 49. præfatur, *magnam viro cordato stomachandi occasionem præberi, ex eo quod Christus dicitur vsus æquiuocatione, & restrictione, Ioannis 8. Cum inde sequatur, pene integram fidei Christianæ anacephalæosim, eo vno Ioannis capite contentam, tot fœdissimis æquiuocationibus conspurcari. Nam eo capite traduntur diuinissima dogmata de tremendo iudicio, de libertate Euangelica, de cognitione veritatis verbi diuini, de fide Mediatoris qua ab vniuersis sceleribus & peccatis miseriisque ob peccata debitis liberemur, de gloria Christi, de verbo & sermone eius, de morte reproborum æterna, de essentia & existentia diuinitatis Christi ab æterno antequam Abraham esset.* Hanc enumerationem obsigant Barnesius hoc epiphonemate. *Quis patietur Christianum, dicentem hæc omnia à cœlesti Magistro per æquiuocationem aut restrictionem tradi?* Huic primo argumento affine est aliud, quod latè prosequitur §. 18. contendens ex sententia Lessij, sequi abnegationem externam fidei, & stabiliri mendacia, & blasphemias contra Christum ac fidem.

Spongia.

7. Respondeo, multos hodie esse Atheos, qui Christianitatem ementiantur, hoc verè à Barnesio scriptum est. Hæreses enim assuefacere ad abnegationem & omnimodam ignorationem Dei, ex Clemente Alexandrino traditur in natur. Theol. dist. 5. num. 160. & additur n. 167. cum Odoardo Westono Anglo lib. 3. de triplici hom. officio cap. 17. hodiernorum atheorum mores copiosè describente; additur inquā qui sint gradus quibus in eam voraginem descenditur: nempe præsertim, vitæ institutionem deprauatam, & exlegem. *Vt* DEVS *ignoretur*, ait Clemens Alexand. 3. *strom. cap. 4. efficit vitæ institutum.* Et paulo ante. *Quomodo fieri potest, vt qui victus est à voluptatibus, Domino assimiletur, aut Dei habeat cognitionem?* Itaque ad hanc arboris radicem, securis ponenda erat Barnesio, non autem timendum vbi non erat timor. Totum porro argumentum propositum, quod Orator de Caluiniano cœlo nuper Geneuæ euocatus, vt supra retuli, laudato Barnesio acriter vrget, in oratore de eo præsertim quod dixi cœlo, contra Pontificem & Societatem IESV tam multa vomente, dissimulari vtcūque potest: Quia non est leguleij, (cuiusmodi est qui ibi hoc argumentum vsurpans inducitur,) pronunciare de regula fidei: ideóque minus mirum est si præeunte Barnesio & Theologo & Monacho, quē à zelo contra æquiuocationes & restrictiones commendat, non viderit quanta esset in eo argumento inanitas, & in eius authore ignorantia. Sed hominem Theologum,

gum, in ipsis, vt ita dicam, primis apicibus doctrinæ fidei, tam turpiter ac fœdè labi, hoc verò est quod nego ferri posse, quódque Ecclesiæ præsulum indignationem, & iustam iram prouocare debere contendo.

8. Nam ex rudimentis doctrinæ de principiis fidei, certum est regulam credendi non esse Scripturam, aut etiam traditionem; sed esse propositionem Ecclesiæ, cuius viuo magisterio docemur, quæ sint veræ & legitimæ Scripturæ ac traditiones, quis eis verus sensus & legitimus subsit: Ne quod hæreticos hac regula viua destitutos, facere quotidie experimur, idolum cordis nostri in verbo scripto vel tradito apprehendamus, & colamus loco germani sensus Scripturæ vel traditionis. Et hoc principium quisquis conuellit, fluctuet semper necesse est, circunferatúrque omni vento doctrinæ: & quod sectarij testatissimum faciunt, nihil fixum habens, & nunc hoc, nunc illud pro mutabilitate sensus humani agnoscens pro Dei verbo, tandem ad Religionis nullitatem, Atheismúmque perueniat. Timendum ergo esse denuntio, ne Barnesius, illud quod dico principium conuellens, inducat Atheismum in orbem terrarum. Nam quod principium illud conuellat, ex eo perspicuum est, quod si illud agnosceret, vtique sciret Ecclesiam quæ nobis dogmatum fidei Magistra est, non modò proponere nobis corticem vocum quibus continentur quæ credenda sunt, sed ipsam etiam animam, vt ita dicam, hoc est, sensum verborum illorum integrum & plenum exhibere: ita vt nulla subauditio vel ambiguitas præcludat aut incertum reddat legitimum

fidei obiectum. v. g. proponit Ecclesia tanquam ex fide credendum, quod Christus sit DEVS & homo, idque ita proponit, vt disertè explicet non esse subaudiendum quod sit DEVS, subintelligendo *similitudinariè*, aut vt Nestorius interpretabatur, *per affectum duntaxat & singularem cum* DEO *amicitiam*. Qui ergo propter eam subauditionem physicè factibilem, reuocat in dubium, an Christus similitudinariè tantum, & per affectum, DEVS sit; hæreticus est, & Ecclesiæ reluctatur, quæ tanquam viua regula docet nos, in ea propositione diuinitus reuelata, *Christus est* DEVS *& homo*, nullam talem subintellectioné aut æquiuocationem esse fingendam, sed verba sumenda esse vt iacent, & in eo proprio sensu quem ex communi vsu ingenerant. An aliquid hic ambiguum? Aut hæresis profitenda, & deponenda persona, aut hoc totum quod dixi, verissimum esse fatendum Barnesio est.

9. Inde ad formam argumenti, à Barnesio & Geneuensi illo Oratore propositi, facillimè respondetur. Argumentú erat huiusmodi. Si DEVS aliquando æquiuocatione vel restrictione mentali vsus esset, possemus iure dubitare, an in reuelatione dogmatum fidei, talem aliquam latebram adhibuisset. Atqui hoc pessundat totam fidem: Ergo inuectio restrictarum locutionum & æquiuocationum ex causa idonea, euertit fidem Christianam, & inducit Atheismum. Respondeo nego maiorem, quia Ecclesia quæ est nobis fidei Magistra, & qua tanquam regula viua vtimur ad internoscenda fidei dogmata, eáque quatenus talia sunt, agnoscenda; docet nos, hæc quæ per ipsam

ipsam nobis proponuntur credenda, esse accipienda tanquam dicta à DEO, absque vlla æquiuocatione vel restrictione. Quamuis in quibusdam aliis Dei & Christi dictis in speciem falsis, hoc est, si nudus verborum cortex spectetur, dissonantibus obiecto, Patres secuta Ecclesia, tantum non doceat expresse, dandum esse locum æquiuocationi & subauditioni alicui, vt monstratum supra est circa illud Dei dictum per Ionam. *Adhuc 40. dies & Niniue subuertetur*, & circa illud Christi. *De die illa nemo scit, neque filius hominis.* Quare non atramento, sed limo obducenda est cœnosa illa Barnesij calumnia, qua expostulat de æquiuocatione ab aduersariis suis (vt mentitur,) inuecta in reuelationem præcipuorum fidei mysteriorum per Christum factam.

Aliæ Sycophantiæ earúmque depulsio.

10. De altero argumento quod dicebam affine esse huic primo, nempe quod ex restrictionibus & æquiuocationibus, sequatur abnegatio extrema fidei, & stabilimentum blasphemiarum & mendaciorum in DEVM ac legem, dictum supra fuit cap. 4. vnde apparet has spumas ab homine sui impote effundi. Et idem statuendum est de reliquis omnibus membris eiusdem tertij argumenti. Primum erat, mendacium fore inemendabile, quod confirmat ex Plautino sycophanta dicente, mendaciter *aduenio ex Seleucia, Macedonia, Asia. atque Arabia*, & tamen sycophantatur (ita enim Procustes iste latinitatis loquitur) licet reseruet mentaliter has voces, *quas ego neque oculis neque*

pedibus vnquam vsurpaui meis. Sed profectò multò apertius sycophantatur Barnesius, quàm Plautinus ille scurra. Nam hæc restrictio, cum non possit cohærere cum verbis expressis exterius, nec possit cum eis coalescere in vnam mentalem propositionem veram: (Quis enim dicere verè potest, venio è loco in quo nunquam fui?) à nemine vnquam inuecta est, & iuxta doctrinam communem supra propositam nullo modo potest admitti. Ex quo liquet Barnesium in hoc toto argumento sycophantari, & quid impetat, quídve dicat non intelligere.

Diluuium malorum à Lessio iuxta Barnesium.

11. Vrgetatur præterea ab eo virtutis eneruatio, & innocentium pernicies, & honestatio periuriorum, turbatio politiæ, persecutio Christianitatis, & auersio hæreticorum à capessenda fide catholica. Poterat etiam eadem facilitate, progredi per omnia genera, & species, casus modósque peccatorum, & quando prodigenda erant mendacia, extensius & plenius mentiri; dicendo, nullum omnino esse peccatum quod aliter admittatur, quàm æquiuocando iuxta Lessium. Omnia furta, omnes grassationes, omnia adulteria, omnes à fide & Monasterio apostasias, omnes cædes, omnia denique quantumuis horribilia & atrocia, hoc vnico modo perpetrari; Omnium Magistrum atque reum esse Lessium: Arrige aures Pamphile, Accipe quid tibi ad hanc conuiciorum & mendaciorum molem, pro Lessio respondeam, cum Augustino 2. *contra literas Petil. c.* 14. eluente conuitium

uitium quo *vipera* appellatus fuerat. *Hæc si dicam de talibus esse dicta, quales vos estis, respondebis, proba. Quid enim tu probasti? Aut si eo putas probari, quo dicuntur, non opus est eadem repetere. Recita illa ipsa tibi, & à vobis in vos. Ecce & ego probaui, si hoc est probare. Et tamen disce quid sit probare. Neque enim extrinsecus quæro documenta, vt vos viperas probem. Ecce idipsum vipereum est, non habere in ore firmamentum veritatis, sed venenum maledictionis, sicut scriptum est, venenum aspidum sub labiis eorum. Et hoc quia passim à quolibet in quemlibet dici potest, quasi quæreretur quorum, continuò subiecit, quorum os maledictione & amaritudine plenum est.* Agnoscit hîc Barnesius mores ac genium suum, videat ne & reliquus Psalmus in ipsum quadret. Intelligit quod dico & quamobrem dico.

Barnesius in calumniando valentissimus.

12. Sed his in opportuniorem locum dimissis, vniuersè ad omnes calumnias propositas, dico, hanc esse summam & homine, nedum Monacho indignam impudentiam, quod quæ Lessius, Sayrus, & alij, de æquiuocationibus ex iusta causa & nulla vrgente potentiore lege vsurpatis, dixerunt; hoc iste mendaciter de quacumque æquiuocatione & restrictione iustè vel iniustè per fas aut nefas vt in exemplis prædictis facta, vult intelligi: Imo purissimis mendaciis, quæ Lessius & omnes Catholici abominamur, perfugium parari vult ex Lessij doctrina. Et liquet eum nequaquam per ignorantiam hîc deliquisse, sed ea mentis impo-

tentia abreptum, eóque æstu excæcatum, cuius memini in aditu ad hanc disputationem. Alioqui enim quomodo potuisset non agnoscere, de Lessij mente nihil tale esse admittendum, quale ipse ei affingit? Verbi gratia, vt anteriora illa non refricē, quod §. 12. ait, pro innata cuiuis sodalitio gloriæ cupiditate, & suorum ad commune bonum supra cæteros omnes extollendorum desiderio (de quo experientia constare dicit) secuturum ex doctrina Lessij ob necessitatem illam boni communis, vt quisque de suis innumera bona falso proferre æquiuocando non erubescat. Et idem faciat, si vtile & necessarium sit ad conseruandam congregationis famam; vel ad onerandum infamia innocentem religiosum, à quo sibi & proditionis suæ detectioni timet; aut ad infirmandum verum testimonium contra se ab alio latum; ne scilicet illi testi per eam infamationem locutionibus mentaliter restrictis vel æquiuocis factam, habeatur fides; vel ad exagitandum eum quem superior pro bono communi & ad maiorem Dei gloriam per falsitates locutionibus mente restrictis & æquiuocis inclusas, vexari mandauerit ab inferioribus, ex cæca quadam obediētia ruentibus in executionem cuiuscumque mandati, etiam si quod facile est per falsitates illas & calumnias, aperiretur porta ad omne scelus, dū quilibet sollicitatione & suasu viri docti, inducitur ad quiduis audendum, etiā si Regicidium & Papicidium sit. Hæc omnia Barnesius eo loco. Similes non iam voces sed spumas, non absque horrore contuebitur lector aliis paragraphis allegatis. Vt quod in 10. & 21. ait, ex Lessij doctrina haberi honestationem

tionem periuriorum, eo quod reſeruando mentaliter aut æquiuocando ex cauſa, licitum ſit futurum mentiri, ídque iuramento affirmare; fidem datam Principi ac iuramento firmatam violare æquiuocando, aut mente reſtringendo; omnia pacta quantumuis iurata, caſſa & inita velle. Itémque quod latè confirmat §.22. ex definitione (vt ait) facultatis Theologicæ Pariſienſis per eandem doctrinam Leſſij ebullire Principum Hæreticorum motus ac furorem in Catholicos, & hæreticorum à fide vera retroceſſionem. Satin' cœni & fimi congeſtum? En verè vt ex Auguſtino paulo ante dicebam, *Sepulchrum patens.* Me ſanè tantam calumniæ mephitim, vel mouiſſe fere piget; vereórque contaminari teterrimo iſto halitu, ſi diutius illum hauriam. Quare breuiter obſtruo os iſtud loquentis iniqua, & abeo.

Ab eodem omnes hactenus Doctores, Principes, Pontifices, ſtupiditatis notati.

13. Eia igitur nigerrime Melanchlænorum an non verè tibi illud Auguſtini aduerſus Iulianum *lib.3.c.3.* occinam. *Mira ſunt quæ dicis, noua ſunt quæ dicis, falſa ſunt quæ dicis: Mira ſtupemus, noua cauemus, falſa conuincimus.* Planè mira, noua atque adeo falſa ſunt, quæ ex te commemoraui. Mollius ago quàm pro rei atrocitate. Sed ſpecto quid me nō quid te deceat. Age quî fieri hactenus potuit vt orbis vniuerſus, magnates, medij, infimi, vtriuſque ſexus & cuiuſuis conditionis, ordinis, ac ſtatus perſonæ; Leſſium tam tetra, tam horribilia, tam homine, tam Chriſtiano nedum

Reli

Religioso & Sacerdote ac Theologo, indigna docentem, & chartis committentem, non vnguibus ac dentibus lacerauerint; non in frusta minutissima conciderint; non viuicomburio tam immania infandáque eius dicta & scripta expiauerint? Qua ratione hactenus, post tot annos quibus Lessij opus cuditur, recuditur, tot prælis per illud calentibus, Bibliopolis tot eius myriades quaquauersum distrahentibus, doctis omnibus nocturna illud manu ac diurna versantibus, omnes tam perfunctoriè illud legerunt, vt nemo ante te, de tam horrenda Lessij doctrina cogitationem vllam susceperit: Theologi passim eam amplexati sint; imo quoad vnum membrum, nempe quoad locutionem ex verbis ambiguis, omnes planè nullo reclamante consenserint in eam explicitè, Episcopi ac Præsules, silentio suo probarint. Ipsi Pontifices grassantem pestem non coërcuerint, dirísque omnibus oppresserint, & hæreticorum conuersioni hac maximè via impeditæ, non prospexerint. Quódque omnem superat fidem, Principes seculares quorum saluti te iudice ea Lessij doctrina imminet, quorum politiam ea doctrinæ lues perdit & euertit; non modò per tot annos eam dissimularint, sed amplissimis priuilegiis opus quo continetur muniuerint.

Videt lector quo res deducta sit. Nempe vt omnes hactenus in Ecclesia Doctores, Præsules, Pontifices, à tot annis cusi ac recusi operis Lessij, damnet cæcitatis Argus iste, qui vnus inspexerit congeriem illam immanum errorum, non abditam si homini credimus, sed patentem in eo opere. *Et vsque adeo* vt Augustinum hic quoque ingeram,

geram, extremo prope libro 2. in Iulianum *vsque adeo permiscuit imis summa, longus dies, vsque adeo tenebræ lux, & lux tenebræ esse dicuntur, vt videat* in gurgustio Barnesius, & cæcus sit præter eum orbis vniuersus, Theologi, Episcopi, Pontifices, Principes, *sed qualiscumque homo sis,* vt ex August. pergam, *tamē quia homo es, videre mihi videor verecundiam tuā; si tamen non in te spes est omnis emortua sanitatis, & quodammodo audio vocem tuam, respondes. Absit vt audeam cæcos istos viros vel cogitare vel dicere. Eorum ergo appende sententias.* Appende planè & expende. Agnosce quàm eis hactenus tam multis, tanto post tempore, horribiles illæ tuæ ex Lessij doctrina assertiones non apparuerint, præterquam vni tibi, post apertam ab vno aliquo Lessij socio præter mentem, pectoris tui vomicam, & concitatum non iam zelū sed æstum ac furorem tuum. Planè itaque cæcus es, nisi nunc tandem ex eo omnium iudicio de Lessio agnoscis, quo te æstus iste tuus ac impotentia abripuerit, qui tantos calumniarum montes in eius doctrinam sanam congesseris.

Directè ad calumnias ex Barnesio propositas.

14. Sed quia hæc mira, noua, falsa, non stupere tantum & cauere, sed conuincere etiam pactus sum; recolo quæ dicere orsus eram de Lessij sententia. Nempe Lessium & omnes Catholicos, mendacia omnia, illicita esse docere; quinetiam restrictiones mentales & locutiones de industria ambiguas, si desit idonea earum vsurpandarum causa, vel quod infra fusius exponam, lex poten-

tior quàm veracitatis in quibuſdam euentibus, earum vſurpatione interdicat, nulla ratione poſſe abſque peccato vſurpari. Itaque falſiſſimè & calumnioſiſſimè affingit Leſſio Barneſius, quod doceat ſacras Congregationes (quas vecors iſte, gloriæ vanæ per fas & nefas appetentes facit) poſſe abſque culpa, de ſuis bona falſa iactare, mentaliter reſeruando, vel innocentem calumniis & confictis criminibus premere; aut iuſtam accuſationem falſis recriminationibus eludere; aut ad cædes vllas magnatum ſollicitare; quod vel ab eorum ſimplicibus apprehenſionibus alieniſſimum eſt, ſemperque erit fauente numine. Hæc inquam non ſunt Leſſij placita, ſed Barneſij calumniatoris horribilia figmenta. Quia cum falſa iactantur, non eſt locutio per reſeruationem mentalem vera, ſed falſa & mendax. Non enim poterit ea locutio eſſe rationabilis, vt dici poſſit per retentionem mentalem vera eſſe. cum autem innocens falſis calumniis impetitur, & mendacium admittitur, cui nulla mentali retentione mederi licet, & iuſtitia violatur. Quod item contingit, cum iuſta accuſatio, recriminatione falſa retunditur, & omnium maximè cum vitæ alterius paratur pernicies.

Leſſij doctrina Principum iuribus nihil officit.

15. Abſit etiam vt Leſſio vllive probo viro, in mentem vnquam venerit, vt aſſereret, fas eſſe mentiri æquiuocando aut reſeruando, idque iuramento munire; vel fidem non modò Principi,

vt

vt iste ad conflandã inuidiam exaggerat,sed etiam priuato cuiuis datam, rescindere per quascumque restrictiones vel æquiuocationes. Alia apud Lessiũ, alia apud Catholicos omnes iuraméti firmitas est.Et quod specialiter ad Principem attinet,indignus est Christiani cognomine,qui eius autoritatem quoquomodo elusam velit. Nec me latet hunc fuisse iam olim, cum adhuc Ethnicismus perstaret, locum communem ad Christianos exterminandos ab omnibus eorũ osoribus frequentatum, quod nihil tenerius sit, & nullibi suspiciones facilius enascantur, & difficilius auertantur. Agam de hac re plenè in tractatione virtutis obseruantiæ fauente Deo. Interim vt Catholicus lector habeat quod hæreticis apertè,Barnesio autem clanculum Catholicos aliquos, vt Lessium, hac in parte mordentibus respondeat, pauca ad eum Cypriani verba dirigo *ex epistola* 52. *Quod quædam de illis inhonesta & maligna iactantur, nolo mireris, cum scias hoc esse opus semper Diaboli, vt seruos Dei mendacio laceret, & opinionibus falsis, gloriosum nomen infamet; vt qui conscientiæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur.*

Nihil item conuersioni hæreticorum.

16. Quod denique de hæreticorum auersione ab Ecclesia Catholica,déque concitatis in Catholicos turbis hanc vnam ob causam à Principibus hæreticis, nugiuendus iste comminiscitur, tam verum est, quàm quod in fronte eiusdem paragraphi vigesimi secundi, affirmat: Nempe facultatem Theologicam Parisiensem,anno 1610. declarasse,

clarasse, *Ex doctrina æquiuocationis fieri, vt heterodoxi ab Ecclesia Catholica & Romana discedentes, in suo errore obdurescant, & Doctores & Prælatos Catholicos detestentur.* Hæc enim sunt ipsissima tituli verba. Et tamen mox intra paucas lineas, homo mendaciorum loquacissimus, verba decreti, peccatum duntaxat Tyrannicidij perculisse narrat. At oportuerat mendacem esse memorem, si volebat lectori contra æquiuocationes & mentales reseruationes fidem facere.

Sed vt maximè verum esset quod Barnesius commentus est, daremúsque auerti reipsa hæreticos à Catholica fide hanc ob causam, & ob eandem Principes hæreticos efferari in Catholicos, & odium aduersus eos auctius & incensius concipere: etiamsi inquam id verum esset, considerandum restaret, iustane hæc causa odij auctioris & auersionis foret. Et esset fortassis aliqua occasio, hanc causam aliis verissimis obtendendi, si constaret hanc doctrinam falsitate sua & vitio reprobandam esse. Hoc nisi primum constet, Sectarius qui hanc pertinaciæ causam prætexit, & Princeps hæreticus qui hanc causam vexationis Catholicorum comminiscitur, non habent apud DEVM excusationem. Et qui ex eo capite impetit locutiones restrictas vel ambiguas, aut nequam est, nec nisi inuidiam sententiæ illas admittenti conflare apud imperitos quærit, aut ad malignitatem adiungit ignorantiam obligationis vitandi alienum scandalum, de qua optimè S. Thomas 22.*q*.43. *art*.7. ostendens post S. Gregorium *hom*.7. *in Ezech*. quod *si de veritate scandalum sumitur; vtilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas*

veritas relinquatur. Et verò an non Capharnaitæ hodierni, vt veteres taceam summoperè scandalizantur de doctrina Ecclesiæ Catholicæ quoad realem Christi in Eucharistia præsentiam, passímque Sectarij de assertione indulgentiarum & Purgatorij, de iustitia nostra coram DEO, & meritis bonorum operum, & scilicet de Vicaria Christi potestate in Romanis Pontificibus. Adueniat ergo pacarius Barnesius, & hinc illa profitente Catholica Ecclesia, inde scandalum iccirco captante Synagoga Sectariorum, ponat manum suam in ambabus, statuátque quod Kemnitium in Lutheri combibonibus strenuum, memini de Confirmationis Sacramento à Catholicis contendere: nempe vt ad bonum pacis, & ad faciliorem Nouatorum pellectionem, prædicti articuli deleantur, & noua cudantur dogmata. Quæ non icirco à me dicuntur, quod velim, sententiæ licitas aliquando restrictiones agnoscentis, comparationem instituere cum illis fidei dogmatibus: supra enim num. 68. satis professus sum, hanc sententiam esse merè sententiam, nec à me poni vt dogma Catholicum. Eo igitur duntaxat pertinet hæc oratio vt constet quàm misera sit illa Barnesij criminatio, qua fingit hæreticos per hanc sententiam à fide auerti, & Principes hæreticos aduersus eam concitari hanc ob causam. Quandoquidem eodem argumentandi & criminandi figmento adigeremur, si Barnesio auscultaremus, capitalia aut etiam omnia fidei dogmata conuellere, vt hæreticis mentem in contrarium obdurantibus, subtraheretur scandali materia. Cadit optimè in hunc locum illa Abbatis Ioseph responsio apud Cassia-

Ff num

num *collat*.17. *cap*.16. vbi ſubuerenti Germano, ne forte conceſſo licito vſu mendacij latè dicti, hoc eſt, reſtrictionis & æquiuocationis, vt ſupra cap.11. expoſitum eſt, data videretur puſillis occaſio labendi in mendacium propriè dictum, reſpondet in hunc modum.*Occaſiones cauſaque perditionum,his qui perituri ſunt, imò qui perire deſiderant, deeſſe non poſſunt. Neque enim abijcienda ſunt teſtimonia Scripturarum, ac de ſuo corpore penitus abradenda, quibus vel hæreticorum prauitas animatur, vel Iudæorum infidelitas obduratur, vel tumor ſapientiæ Gentilis offenditur: ſed vtique & piè credenda,& immobiliter ſunt tenenda, & ſecundum veritatis regulam prædicanda. Et idcirco non debemus alienæ infidelitatis obtentu,œconomias, id eſt, diſpenſationes Prophetarum atque Sanctorum quas Scriptura commemorat, abdicare, ne dum infirmitati eorum condeſcendere debere nos credimus, non ſolum mendacij, verum etiam ſacrilegij crimine polluamur, &c. Cæterùm his qui praui propoſiti ſunt, non ex hoc mentiendi aditus obſtruetur. quid enim illis horum teſtimoniorum nocebit autoritas, quibus etiam ſola corruptio voluntatis ſufficit?*

17. Verum ne rurſus videat occaſione horum Caſſiani verborum, cauillandi materiam,Barneſio eam vndecumque captanti, porrigere, & ſententiam quam hîc tueor, componere & in idem album referre cum fidei dogmatibus, volo idem duntaxat circa hanc ſententiam à me eiúſque defenſoribus fieri patiatur, quod ipſemet facturus eſſet, ſi hæretici quorum ſalutem ſitit (& vtinam ardentiſſimè ſitiat) obfirmandos ſe in errore minarentur, niſi vna aliqua logicæ aut phyſicæ propoſitio,

positio, cuius nihil ad fidem Catholicam intersit, negetur, & falsa pronuncietur à Barnesio, qui eam intra naturalis luminis fines habeat certissimam. v. g. nisi negaret, ***Baralipton,*** esse modum indirectum primæ figuræ: vel motum esse actum entis in potentia: vel totum esse maius sua parte. An exoculaturus tunc esset Barnesius intellectum suum, & ad bonum pacis ac in gratiam Sectariorum, abiiceret sententiam quam haberet certissimam: & sine scrupulo contra mentem suam iret, negans quod iudicaret verissimum, eóque tantulo mendacij officiosissimi peccato se pollueret vt eueniat tam exoptatum bonis omnibus bonum: nempe ne Anglia vltra sordeat in hæresi, & conuertantur corda patrum in filios & increduli ad prudentiam iustorum? Quod ibi consilium caperet Barnesius, si saperet, nos quoque hîc capere sustineat.

Possem hunc locum fortius premere, & reptando per vestigia his paragraphis signata, turbulentum hominis in religione ingenium, & confictas de suis superioribus ac æqualibus iniustè vt mos est Sarabaitarum causari, innocentem grauantibus ac vexantibus querelas, non magno connisu deprehendere. Omnes enim discolorum regularium grunnitus, dedit expressos locis prædictis. Sed vir probus & fide dignus cuius in disputationis aditu, scriptum protuli, hoc labore me exoluit, & ego quod Augustinus alicubi scitè dixit, tempus appetere video, vt ita nouo titulo reficiatur Lectoris contentio, sicut animus viatoris hospitio. Quod & facio si prius verbis Claudiani Mamerti ***lib.* 1. *de statu animæ cap.*** 11. Barnesium contestatus fuero vt

videat *quàm paruo negotio veritatis calor, frigentium verborum pruinas liquefecerit.*

CAPVT XXV.

Quam improuidè Barnesius, prætensis æquiuocationum & restrictionum mentalium damnis prospexerit.

1. OPERÆPRETIVM videtur, auditis prætensis Lessij doctrinæ damnis, stercus calumniarum suarum in Barnesij caput regerere. Validè inquam & paucis euincere, si verum est vlla prorsus incommoda ex iis quæ dicta sunt, aut dici potuerunt, consequi Lessij sententiam, eadem omnino consequi assertum Barnesij. Atque ita Barnesius, se iudice, & Atheismi, & eneruatæ virtutis & inemendabilitatis mendacij, & oppressæ innocentiæ, & turbatarum religionum, & euersæ Ecclesiæ, & reuocatorum ab Ecclesiæ fide hæreticorum, & Regicidiorum ac Papicidiorum omnium, itemque non eius tantum periurij quod vulgando libro suo edidit, sed omnium planè peierationum, omnium fidei datæ infractionum, omnium denique criminum quæ in Lessij doctrinam coniecerat reus fiet. Nam si quæ est ratio, cur ea mala consequantur Lessij doctrinam de æquiuocationibus & restrictionibus licitis, cum datur causa idonea; si inquam est aliqua illius malorum scaturiginis ratio, non alia sanè est quàm quod iuxta eam do-

ctrinam proferantur licitè verba in speciem falsa, quæ tametsi per retentionem mentalem liberari à mendacio dicuntur, tamen exterius falsa videntur. Si ergo hæc ipsa verba syllabatim appensa,& nulla facta in eis mutatione, euicero posse iuxta Barnesium sine vlla culpa proferri, planè confectum erit negotium. Quia idem manens idem, semper facit idem. Et quicquid sit de interno statu ac sensu diuerso,qui solius Dei oculis peruius est,vt ipse sæpe contra Lessium vrget; externa tamen verborum facies, quæ sola est totius mali tam multiplicis origo prima, erit omnino eadem. Quare idem planè effectus ex ea existat, necesse erit. Ostendo igitur manifestissimè quod proposui, adhibito vno aliquo exemplo ex iis in quibus Lessius admittit locutiones mente restrictas, vel ambiguas, habere locum.

Doctrina Barnesij æquè noxia ac ea quam in Lessio culpat.

2. Vrgente intempestiuo percontatore, vt amici arcanum mihi cõmissum,cæteroqui iustum & nullo scelere fœdatum, sed quod maximè eius intersit non detegi, illi referem, contra fidem datam. Existimat Lessius, per se loquendo & spectatis solis legibus veracitatis & simplicitatis, posse interrogatum respondere, se nihil scire de eo negotio, subintelligendo *ad prodendum*, vel *ita vt illud resignare teneatur*. Similiter si ego ipse in mea causa, & in negotio quod mea permagni referat occultum esse, interroger ab eo qui nullam in me potestatem habet, vrgearque vt inconsultè enunciem

cum graui damno meo, statum illius negotij; autor est Lessius, vt prudenti responso eludam curiositatem alienam, mihi obfuturam. Et quod à Christo ipso factum scimus, & à Principum legatis ac Consiliarijs, aliisque quibusuis rerum alienarum curatoribus fieri cum laude videmus, hoc ipse in meo negotio faciam. Vt videlicet ignorationem eius profitear, subintelligendo, *ad rationabiliter loquendum*, quod satis insinuatur ipsa externa locutione mea, prout rationabiliter formata, qualis, (saltem quoad hoc,) reuera est, & ab alio præsumi debet. Ex hoc responso sic mente restricto, Barnesius, omnia mala & scelera quantumuis immania, & vel auditu ipsoque etiam cogitatu horrenda; Atheismum, Regicidium, Papicidium, Ecclesiæ euersionem, hæreticorum obfirmationem, periurij innocentiam, mendacij inexterminabile virus, omne denique omnis generis & speciei scelus, per omnes casus & modos exoriturum ariolatur. Benè est. Iubeo eum qui tali responso vsurus erat, vel etiam iam vsurpauerat, illud retinere, & abiecta tam pestifera restrictione mentali, eadem externa verba, vnicā tantorum malorum matricem proferre, vno aliquo ex variis modis quos Barnesius excogitauit, vt quomodocumque declinaret & eluderet scripturæ testimonia & alia supra proposita.

3. Huius rei gratia, recolat lector si placet, quæ ex Barnesio superius cap. 11. proposita sunt. Nam cum vrgeremus pro Lessio verba illa Christi *de die illa nemo scit*, vidimus respondere Barnesium, hæc verba in speciem falsa, idcirco verè à Christo dicta fuisse, quia prolata ab eo sunt in sensu formali & præciso. Cum autem vrgeretur, Iuditham vsur-

passe

passe restrictiones absque mēdacio, respondit Barnesius, absuisse mendacium ab externis illis verbis in speciem falsis, quia prolata fuere per ironiam. Cum denique vrgeretur illud apud Doctores communissimum Confessarij responsum, quo affirmat se nescire quæ in Sacramentali Confessione percepit, respondit Genesius capite 14. adductus Barnesio autem per omnia probatus, verba illa Confessarij ex cōmuni interpretatione tot Doctorum, æquè significare quod Confessarius sciat tantum sibi, non autem ad dicendum, ac si expresè diceret se nescire ad reuelandum. Hæ sunt ipsissimæ Barnesij responsiones ad quæsita prædicta, earumque momentum supra suo loco expēdimus. Nunc autem quales sint, & an difficultates ad quas dantur aptè enodet, non laboramus. Sed tantum supposita ea doctrina, ostendendum est, non esse obstructum fontem malorum, quæ ab æquiuocationibus & restrictionibus manare fingebantur; sed pro vno, apertos multo plures, & quidem aditu faciliores. Nam cum laborandum fuisset, in quærendis vocibus ambiguis multiplici sensu fœtis, vt in quærenda restrictione mentali idonea, & cohærente cum conceptu respondente verbis expressis, nunc ea omni sollicitudine abiecta, licebit per Barnesium multiplici, tametsi noua & in eo euentu omnibus ad hanc diem Doctoribus & Patribus incomperta ratione, voces illas in speciem falsas proferre.

Sensus præcisus Barnesij cum æquiuocatione & restrictione collatus.

4. Rogante igitur curioso percontatore, quomodo se habeat negotium aliquod meum, quod nullius virtutis lex iubeat tunc euulgare, permagni autem mea referat tectum esse: vitabo de Barnesij consilio, cane peius & angue Lessij consilium, quod erat vt suppetente idonea illa causa vsurparem æquiuocationem vel restrictionem v.g. dicendo, *nescio quid illud sit*, subintelligendo *ad tibi prodendum*. Hoc ego omnino defugiam: quia Doctor Barnesius ait id esse mendacium, & primam originem Atheismi, omniumque quantumcumque horribilium criminum. Itaque eodem Barnesio docente, retentis illis ipsis externis verbis, quæ Lessius suggerebat, respondebo percontatori illi curioso, *nescio quid illud sit*: Non subintelligens, *ad dicendum tibi*, quia Barnesius negat id posse subintelligi, sed loquens in sensu formali & præciso. In quo sensu Barnesius ait ea verba vacare mendacio. Sic enim quod Christus diei iudicij bene conscius, professus est se illum nescire, Barnesius, reiecta D. Augustini interpretatione superius relata, quæ erat Christum professum esse se id nescire ad dicendum, reiecta inquam ea tanti Patris interpretatione, qua videt stabiliri Lessij sententiam, affirmat exponendum esse in sensu formali & præciso. Eundem ergo sensum meæ illi negationi subiiciam; & Barnesio iudice, immunis ero ab omni culpa.

Quod si dicat me, quia non sum Christus, neque

que Elias, neque Propheta nō posse vsurpare sensū illum præcisum, quem Christus magnus Propheta vsurpauit; si autem vsurpem, incursurum labem mendacij. ita enim philosophatur Barnesius §.48. n. 11. occurram inprimis; Christum in ea quam retuli negationé, non egisse Prophetam; sed quod prudentis & cauti viri erat, interrogantibus indebitè discipulis, respondisse, subticendo quod ex iusta causa subticere poterat, vbi ne vmbra quidem Prophetiæ cernitur. Quidni ergo ego similiter cui Christus datus est in exemplar prudentiæ, & in rubricam actionum omnium mearum; quidni inquam in simili euentu, hoc est percontante aliquo de rebus meis indebitè, si mea intersit non respondere, vsurpare potero illud ipsum Christi responsum, & profiteri quod nesciam: Vtique in sensu formali & præciso v. g. *quatenus curator rerum mearum*? Deinde si ego mentior, vsurpando in eo euentu verba inficiationis meæ in sensu præciso, necesse etiam erit fateri Christum fuisse mentitum, in prædicta sua responsione. Nam ratio vnica cur ego dici possim mentiri, est, quia verba in speciem dissonant obiecto. Atqui ex eo quod eadem verba proferantur à Christo, non plus consonant obiecto quàm si proferantur à quocumque alio; & mihi ob suppetentem iustam causam proportionalem illi ex qua Christus motus est ad sic loquendum, æquè est ius vsurpandi illa verba in sensu præciso ac Christo fuerit. Ius enim Christi ad vsurpanda verba in sensu illo præciso, totum fundatur in iusta causa, qua ad eam vsurpationem motus est: Cæteroqui autem nullum ei ius esse potuit, vsurpandi verba prædicta in eo sensu præciso, qui respectu

mei atque adeo ex natura rei, continet mendacium Nam mendacium, ne Deo quidem dispensante aut volente, admitti potest. Restat ergo vt idcirco tantum illud responsum non fuerit Christo mendax, quia Christus habuit iustam causam, subiiciendi sensum illum præcisum verbis suis in eo euentu. Cum ergo ego quoque iustam causam habeam idem præstandi, immunis planè ero à culpa iuxta Barnesium, quamuis exterius negem scire me quod optimè scio. En quàm prouidè Barnesius prospexerit tantis malis, quæ ex illo externo responsó Lessij, exoritura contestabatur.

Alter modus quo per Barnesium idem licet quod per Lessium.

5. Rursus, vt secundo tantorum malorum ostio per Barnesium patefacto procedamus, dimissis restrictionibus & sensu præciso, cum continget mihi ita expedire, idem faciam quod Iuditha. Hæc enim vt Holophernem deluderet, eiúsque satellitium, dixit verba in speciem falsissima. Cuiusmodi sunt illa. *Fugi à facie eorum, quoniam futurum agnoui, quod dentur vobis in deprædationem.* Et mox. *Hac de causa cogitaui mecum dicens. Vadam ad faciem principis Holofernis, vt indicem illi secreta illorum, & ostendam illi quo aditu possit obtinere eos.* Hæc igitur verba, quorú sensum obuium, constat longè fuisse à mente Iudithæ; Barnesius libera à mendacio pronunciat, quia dicta sunt per ironiam, qua vti fas Iudithæ fuit ex iusta causa. Similiter itaque ego, cum habebo iustam causam, sequar Barnesij doctrinam, & enunciabo contrarium

rium

rium eius quod reuera est, induens animum loquendi per ironiam. Neque tamen exterius nutu vllo vel gestu, vel certa vocis inflexione, (vt plerumque iocantes faciunt,) prodam me loqui per ironiam: quia sic non satis prospicerem celando negotio quod celatum volo. Eadem igitur externa loquendi simplicitate procedam, qua si seriò agerem. Nam hoc ipso modo fecit Iuditha, vt Holopherni eiúsque satellitio omnem quicquam sinistrum suspicandi occasionem præcideret. Sicut ergo illa, quia ironicè omnia prædicta verba in speciem falsa protulit, immunis fuit à mendacio, iudice Barnesio: Ita & ego assumpto simili modo loquendi ex causa idonea, non potero mendacij insimulari. Quod si dicta Iudithæ verificata sunt in exitu, & ego quoque per exitum mihi & rebus meis opportunum, verificata volo similia verba mea; eodem modo quo id voluisse potuit Iuditha, quia eius intererat ita velle. Et hic quoque videt lector, Barnesij prouidentiam, in obstruendo fonte tantorum malorum, quanta ex locutionibus externis in speciem fasis, deriuari fabulabatur.

Alius malorum aditus à Barnesio patefactus.

6. Tandem vt tertiam portam, non minus latè patentem ab eo patefactam indicemus, fatetur confessarium verè & citra mendacium de peccatis in confessione sibi expositis dicere posse; *nescio esse admissa*, eo quod ob communem interpretationem tot Doctorum id affirmantium, verba illa

à Con

à Confessario prolata, hunc sensum efficiant, *nescio ad dicendum.* Sed nunquid Doctores illi, ita interpretantes ea Confessarij verba fecerunt peculiarem aliquam eorum deputationem, qua in eo euentu contra omnium Dictionariorum fidem, soni illi quasi grauidentur eo sensu? Hoc Barnesius nequit nisi ridiculè dicere. Quia ea singularis deputatio talium verborũ pro eo euentu; inaudita est apud omnes Grammaticos, quorum est de vocum sensu & deputatione testari. Neque Theologi eam agnoscunt, vel iuxta eam peculiarem deputationem, de veritate responsi à Confessario redditi philosophantur: sed idcirco exponunt se in eo responso veritatem agnoscere, quia Confessarius secundum personam quam sustinet, nescit ea peccata ad euulgandum. Vnde si iniquus quæsitor, conscius commentitiæ illius deputationis verborum à Barnesio confictæ, vrgeret Confessarium vt responderet, vsurpando voces secundum deputationem à Grammaticis receptam; & in actu signato testaretur, verba à se vsurpari secundum eam deputationem: adhuc dicũt Theologi communiter, expresséque S. Thomas supra adductus fas fore confessario vsurpare verba secundum illum quem dixi sensum; seu contéstari, quod profiteatur earum rerum quas in Confessione percepit ignorationem omnimodam ad dicendum. Et hic est sensus Doctorum de veritate illius responsi, quamuis alioqui in speciem falsi, quia confessarius iustam causam habet inficiandi quod nouit. Similiter ergo quotiescumque iustam causam habuero inficiandi quod optimè noui, tutabor me communi illa Doctorum interpreta-

terpretatione. Neque enim Doctores cum Confessario dispensare poterunt, vt salua antiqua & vulgata deputatione verborum, proferret licitè ea verba, si in verbis illis sit mendacium ex natura rei. Quia ne DEVS quidem potest mendacij vitandi obligatione exoluere. Ergo quod declararunt Doctores ex natura rei accidere in negotio Confessarij, quia interest communitatis Christianæ eum ita se gerere: ego in meo negotio, ex proportionali causa, mihi quoque licere intelligam. Præsertim cum habeam ipse quoque interpretationem communissimam tot grauium Doctorum supra enumeratorum plerisque capitibus; ob quam æquè posset verbis meis in speciem falsis, subiici verus sensus ac ob eam subiiciatur verbis Confessarij, in speciem item dissonantibus obiecto.

7. Quod si placeat chimericam illam verborum deputationem gratis admittere; dicam ex sensu tam multorum Doctorum, concedentium, quoties iusta causa adest, licere eo ipso modo se gerere, quo se gerit Confessarius indebitè interrogatus. Dicam inquam per specialem in omnibus his euentibus deputationem, verba aliud significare quàm significent apud Grammaticos: ita vt in prædictis euentibus semper significent, me nescire ad dicendum; aut me nescire vt sum talis persona quæ id silere debeam de quo indebitè interrogor. Commentum obtrudo? De Barnesij penu depromptum est, nec est quod ægrè ferat si per portam quam ipse dedit, occlusis restrictionibus effugiam pestem mendacij, prolato eodem planè respōso quod Lessius subministrabat, quódque

que tunc mendax haberi volebat Barnesius. Quid verò mea referet, siue Lessio siue Barnesio auscultem, dummodo idem externum responsum, eodem modo me habens exterius, reddere liceat? Barnesius tamen, qui ex illo ipso responso externo per Lessium suggesto; tanta mala tam grandia, tam horrenda secutura denunciabat, reus eorum fiet, si secutus eius consilium, illudmet responsum Lessij amplectar in euentibus illis pro quibus mihi à Lessio suggerebatur, abiecta tantum restrictione Lessij & sensu Barnesij æquè abdito & æquè occulto iis quibuscum ago, interius retento, vt sit secretum meum mihi.

Agnoscatur itaque Dominus iudicia faciens. In operibus manuum suarum comprehensus est calumniator; lacum aperuit & effodit illum; incidit in foueam quam fecit; conuersus est labor eius in caput eius; & in verticem ipsius, iniquitas eius descendit. Accommodatos hosce Psaltis versiculos censuit Euseb. *lib.* 1. *de vita Constantini cap.* 32. quibus homini nequissimo cum se induisset in casses quos aliis tetenderat, insultaret: An hoc loco parum commodè & verè in Barnesium cadant, ipse iudex esto.

CAPVT

CAPVT XXVI.

Corollaria de rerum siue factorum quasi æquiuocatione quæ signis ambiguis non vocalibus perficitur, déque eorundem non vocalium signorum vsurpatione restricta, aliisque adiunctis.

1. NEc plura de æquiuocatione propriè dicta, siue verbali, déque locutione per tacitam subintellectionem restricta. Superest vt quod etiam supra proposueram, ex hactenus propositis colligendum de quasi æquiuocatione rerum, & iisdem adiuncta restrictione, breuiter nunc colligam, & an ac quatenus cum veracitate cohæreant, patefaciam.

Signorum realium ambiguorum vsurpatio, vetatur si causa desit.

Illud ergo inprimis indubitatum est ex dictis *cap.* 2. simulationem illam quæ fit adhibitis signis aliquibus, non vocalibus contra mentem personæ ea signa adhibentis, & animo significandi falsum, illicitam omnino ac vetitam esse. Æquiualet enim mendacio verbis prolato, quia peruersio & abusus signi adhibiti, est totus vtrobique malitiæ fons: ac proinde vtraque illa contra mentem significatio eâdem fœditate inquinatur. Tradit hoc luculenter

culenter S. Thomas 22. *quæst.* 1.11. *art.* 1. *in corp.* verbis illis. *Ad virtutem veritatis pertinet, vt quis talem se exhibeat exterius per signa exteriora qualis est. Signa autem exteriora non solum sunt verba sed etiam facta. Sicut ergo veritati opponitur quod aliquis per verba exteriora aliud significet quàm quod habet apud se, quod ad mendacium pertinet; ità etiam opponitur veritati, quod aliquis per aliqua signa factorum vel rerum, aliquid significet contrarium eius quod in eo est, quod propriè simulatio dicitur. Vnde simulatio propriè est mendàcium quoddam in exteriorum factorum signis consistens. Non refert autem vtrum aliquis mentiatur verbo, vel quocumque alio facto.*

2. Vides Doctorem Sanctum agnoscere aliquod mendacium reale, rebus scilicet & factis inædificatum non præcisè vt facta & res quædam sunt, sed prout sunt signa ad aliquid innuendum destinata. Alia enim quædam realia mendacia sic dicta latè sumpto nomine non spectant ad hanc classem, nec sunt verè & propriè mendacia è diametro pugnantia cum virtute veracitatis. Sic Seneca epist. 115, mendacia parietibus adiuncta expostulat, queritúrque *mirari nos parietes tenui marmore inductos, cum sciamus quale sit quod absconditur: oculis nostris imponimus. Et cum auro,* vt idem subdit, *tecta perfundimus quid aliud quàm mendacio gaudemus? Scimus enim sub illo auro fœda ligna latitare. Nec tantum parietibus aut lacunaribus ornamentum tenue prætenditur. Omnium istorum quos incedere altos vides bracteata fœlicitas est. Inspice & disces sub ista tenui membrana dignitatis quantum mali lateat.* Similiter S. Cyprianus lib.

lib. de discipl. & habitu virg. negat synceritatem & veritatem perseuerare in iis mulieribus à quibus *quæ syncera sunt polluuntur colorum adulteriis, & medicaminum fucis in mendacium vera mutantur.* Easdem paulo ante dixerat ab apostatis Angelis edoctas *oculos circumducto nigrore fucare & genas mendacio ruboris inficere & mutare adulterinis coloribus crinem & expugnare omnem oris & capitis veritatem.* Quæ frustra monerem de Tertulliano hæc quoque muliebris deformitatis tectoria mentitæ effigiei & faciei fictæ ac mendacij insimulante *lib. de cultu fœminarum* cap. 5. expressa esse. Illam quoque(vt appellat) veritatis fraudem, quæ ætatis senium cui magna fides habetur contegere studet, & Dei decus, canitiem, occultare affuso capillis & capiti mendacio allaborat pulcherrimè insectatur Clemens Alexandrinus 3. *pædag. c.* 11. Quo etiam facit illud Archidami aduersus hominem Chium canos suos tinctura obliterãtem: negauit enim posse eum veri quicquam efferre, qui mendacium non in anima tantùm, sed capite quoque circumferret, vt ex Theophrasto notauit Stobæus sermo. 12. Affine item est quod in priscis bibliopolis damnat Dio Chrys. *orat.* 21. referens eos quod nossent vetera scripta adamari, solitos recentia in frumẽtum demittere vt contracto veterum colore possent mendaciter pro vetustis obtrudi & carius vẽdi. Hæc & huiusmodi alia latissimè dicta mendacia rerum, longè alia sunt quàm quę D. Thomas loco allegato proponit. Nimirum quæ continentur veris signis non quidẽ vocalibus quæ solent frequentius ad mendacium adhiberi sed realibus hoc est factis quibusdam & actioni-

bus ad hunc finem vsurpatis vt aliquid alteri significetur contra significantis mentem qui aliud reuera concipit quàm signo prodat. Qua in re mendacium propriè dictum cernitur nec nisi materialiter distinctum ab eo quod vocibus contra mentem vsurpatis admittitur, vt præmittebam. Et huiusmodi est mendacium eorum quibus vt Seneca expostulat *lib. de tranquill. animi c.15.* in simulationem etiam simplicissima res, dolor venit, in malis lachrymas fundentes vt ostendant. qui vt addit epist. 99. *Sibi tristes non sunt & clarius cum audiuntur gemunt, & taciti quietique dum secretum est cum aliquos viderint in fletus nouos excitantur.* Hæc verò rerum mendacia cum sint explorata vitia non vltra sunt vocanda in disceptationem, sed eo loco & numero habenda sunt quo supra *cap.2.* demonstrauimus habendũ esse mendacium propriè dictum, quod consulto quocumque lumine auersandum & omni studio declinandum vidimus.

3. Quare acturis nobis in præsentia de simulatione quæ non est apertum mendacium, sed potest aliquando cũ veracitate cohærere, non potest hoc loco sermo esse de ea simulatione quæ exercetur per signa à vocalibus distincta cum manifesto veritatis excidio vsurpata: Sed de ea qua signum aliquatenus ambiguum, vsurpatur ad significandum aliquid quod præuidetur non percipiendum ab eo cui signum proponitur. Itémque de ea simulatione, qua signum destinatum ad aliquid exhibendum, assumitur ad id significandum, sed addita mentali subintellectione quæ non exprimatur explicitè. Neque verò vox simulationis

hanc

hanc multiplicitatem acceptionum refugit, vt conſtat ex vſu autorum nominatímque Scoti *in 3. d.38. q. vnica in fine*, & Molani, *l.1.de fide hæret. ſeruanda c.8.* quos citat Barneſius §.51. num.2. & correctioni ſubiacere decernit. quibus adde Ariſtotelem 4. *Ethic. cap.* 3. vbi magnanimum veracitate aliiſque pleriſque virtutibus exornatum deſcribens, ait eum ad multitudinem diſſimulatione vti, nec id ei vitio vertit. At Barneſius arrogata ſibi de more poteſtate omnẽ ſimulationem mendaciis annumerat. Vapulat item ab eo Pamelius Tertulliani (vt ait) Gloſſopæus §.39. quod verbum *mentiendi* apud Tertullianum conatus mollire, cum Abrahamum mentitum dixit, Tertullianus, interpretatus eum ſit de actu ſimulandi licito. Quinetiam Auguſtinum quod licitè ſimulaſſe Dauidem coram Achis ſcripſerit, deſeri communiter fabulatur Barneſius §.46. num. 7. cum tamen ne vnum quidem è tanta Doctorum multitudine proferre queat, qui Auguſtinum ea in parte vnquã reprehenderit vel deſeruerit. De huiuſmodi ergo licita (velit nolit Barneſius) ſimulatione acturus vniuersè primum ſtatuam, quod ſeruata proportione ad locutiones ambiguas vel reſtrictas ſentiendum eſt, quoad vſum factorum ambiguorum, vel adiuncta ſubauditione tacita vſurpatorũ. Deinde in particulari inde colligam an & quatenus vitio vacent pleraque facta, cum alius deludendus præuidetur, vt inſidiæ, ac bellica ſtratagemata, & mille nocendi artes eorum qui exercitibus præſunt. Declinationes præterea ingenioſæ aduocatorum ad fulciendam clientis ſui cauſam: Adhæc induſtria iudicis veritatem per

dissimulationem expiscantis à reo tergiuersante, aut etiam renuente aperire simpliciter veritatem. Tandem medicorum solertia iu ægrotis per dolum vtilem iuuandis, & à certa pernicie, in quam alioqui ruerent,liberandis.

Quomodo ea vsurpatio possit non vetari.

4. Vniuersè ergo statuendum est, quamcumque signorum non vocalium ambiguorum vsurpationem,non esse illicitam. Si enim quis vsurpet signũ ambiguum ad significandum aliquid alteri, qui inde præuideatur induci posse in errorem aut potius sumpturus fortassis ex seipso occasionem lapsus & deceptionis, non confestim iudicandus est culpam admisisse, sed tantum si careat iure ita se gerendi, orto ex necessitate aliqua vel vtilitate, vsurpantis tale signum. Nimirum sicut in signis vocalibus, posita huiusmodi necessitate vel vtilitate, honestatur vsurpatio illa,non obstante occasione quæ alieno errori datur: ita similis aliorum signorum ambiguorum assumptio, immunis est à culpa, supposito assumentis iure, ratione cuius præceptum affirmatiuum veracitatis & simplicitatis cessat vrgere, vt declaratum est supra in signis vocalibus.

Præterea statuendum vniuersè est, simulationem qua quis vsurpat signum consistens in facto aliquo, vel re externa ad significandum aliquid ad quod ea res vel factum non solet vsurpari, supplendo per mentalem restrictionem accommodatam, quod signo deest iuxta vsum communem; eodem modo licitam vel illicitam esse, quo licita

licita vel illicita est vsurpatio signi vocalis in speciem falsi, adhibita mentali restrictione accommodata. Atque adeo huiusmodi simulatio interdum licita est, nempe & cum necessitas eam vsurpandi interuenit, & lex vrgentior non prohibet. Cuiusmodi nominatim est lex fidei syncerè profitendæ, qua cuiuis interdicitur vsu actionum quibus exterius significetur falsa fides. Quænam autem sint eæ res vel actiones, longa disputatio est, quæ alio pertinet, nempe *ad* 2.2.*q*.3. & fusè etiam à quibusdam Scripturæ interpretibus tractatur *in cap.*2.*ad Galatas*.

5. Saluis ergo prædictis temperamentis, nihil est quod vetet assumere res vel exercere actiones, ex quarum assumptione & exercitio, alius præuideatur fortè capturus occasionem falsi iudicij, ac delusionem subiturus. Neque enim semper illicitum est præbere errandi occasionem, etiamsi nunquã liceat esse causam erroris. Quemadmodum constat, nunquam licere fieri alteri Satanam, & inducere illum ad peccandum: quia hoc esset induere rationem causæ moralis respectu peccati, qui influxus in peccatum est semper illicitus. Certum tamen est, cum iusta necessitas id fert, fas omnino esse dare peccato alterius occasionem, quæ præbitio occasionis non facta eo animo vt peccatum consequatur, sed ex alia idonea causa, non continet influxum vllum in peccatum, sed tantum peccati permissionem. Qua ratione fœmina quæ se impudicè contuendam cognoscit, non obligatur perpetuo se abdere, & nunquam se dare in conspectum procorum siue porcorum, quos conspecta aduret igne profano illicitæ cupiditatis.

ditatis. Similia quàm plurima exempla peti possunt ex doctrina de scandalo, quæ latè traditur 22. *q* 43. & bene apud Sanchem 1. *in decal. cap.* 6. *&* 7.

Eo porro facilius est, in hoc genere signorum permittere alienum errorem, cuius consecutio ex eorum vsurpatione præuidetur secutura, quo hæc signa minus determinata sunt quàm vocalia. Verba enim *principatum obtinent significandi quæcumque animo concipiuntur si quis ea prodere velit:* vt S. Augustinus rectè dixit 2. *doctr. Christ. cap.* 3. Et ratio est quia significant expressius quàm res, nec alium habent proprium vsum, quàm significandi ad quod fuere instituta per se primò. Quod non potest afferi de actionibus, quæ quamuis interdum veluti per redundantiam quandam aliquid significent, tamen per se primò alium vsum habent, quàm exhibendi aliis mentem operantis. Ex quo efficitur multo plus exigi ad idoneitatem causæ, ex qua fas est assumere signa vocalia ambigua, vel cum restrictione tacita, quàm ad idoneitatem causæ ex qua signa realia assumuntur: Quod per hæc multo minor erroris occasio præbeatur; ob minus expressam minúsque determinatam vim significandi, rebus quàm vocibus adiunctam. Non esse tamen vniuersè verum quod mendacia facti sint leuiora mendaciis verbi, & cum hæc interdum sint venialia, illa quandoque esse mortalia, notauit Capreolus *in* 4. *d.* 17. *q.* 2. *in expensione responsionum Bernardi de Gannaco ad argumenta Gotofredi.*

Fas

Fas in bello ſimulare.

6. His generatim ita conſtitutis, facile eſt in particulari colligere; quamuis hoſti quoque illicitum ſit mentiri, tamen ſine culpa poſſe aliquid in bello fieri, de quo hoſtes cum damno ſuo concipiant occaſionem falſorum iudiciorum, inducantúrque per ſeipſos in errorem. Illuſtria ſunt quæ in hanc rem diſputat Lipſius 4. *politic.* c. 13. & 14. Mihi in præſentia ſatis erunt quæ habet S. Chryſoſtomus *lib. 1. de Sacerdotio* ſub finem. *Tam lucroſa*, inquit, *támque fructuoſa eſſe ſolet opportuna ac recto animi iudicio facta fraus, vt permulti etiam pœnas ſæpenumero luerint, quod rem fraude non egiſſent. Ac ſi exquirere velimus quinam copiarum Imperatores iam inde ab orbe condito claruere, illorum trophæa bona ex parte comperiemus impoſtura ac fraudis facinora fuiſſe: eoſdémque fatebimur maiore quidem laude dignos, quàm qui aperto marte victoriam de hoſtibus reportant. Hi enim magno cum ſumptu, tum pecuniarum, tum corporum, ſic bella conficiunt, vt ab ipſa etiam victoria nihil illis amplius accedat: quin potius victores cum ſint, nihilo tamen ſecius pari cum ijs qui victi ſunt calamitate premuntur: tum copijs abſumptis, tum ærario exhauſto. Adhac qui victi ſunt, ne ipſos quidem victores patiuntur ſolida victoriæ gloria perfrui, cuius bona pars ad eos redit qui cecidere: vtpote qui animis victores, corporibus ſolum inferiores fuerint: quibus item ſi per ſua vota in bello non cadere licuiſſet, neque illis mortis interuentus dimicationis finem attuliſſet, nimirum alacritatis magnanimitatíſque ſuæ*

ostendendæ modum fecissent nullum. At qui fraude aliqua victoriam sibi parat, is præterquam quod calamitatem atque perniciem hostibus affert, id etiam præstat, vt cæteris illi de se risum præbeant. Neque verò vt illic fortitudinis, sic & hic prudentiæ laudem gloriámque ex æquo vtrique reportant: verum integra victoriæ totius laus, ad victores solos pertinet. Et quod ijs quæ dixi inferius nequaquam esse reor, qui astu vincunt, ciuitati suæ seruant synceram, illibatam atque integram ex victoria parta voluptatem. Neque enim commune quicquam habet animi prudentia, cum pecuniarum corporúmque multitudine & copia, quibus quidem vsu venit, vt quo magis in bello vtare, eo magis insumantur: magisque suos deficiant possessores; cum contrà, natura sic comparatum sit, vt animi prudentia, quo eam magis exerceas, eo magis adolescat.

Vides quid fraudis & imposturæ nominibus, quibus in superioribus vsus est, significarit Chrysostomus. Hæc enim postrema verba, apertè ferunt, significatam duntaxat ab eo fuisse vocibus illis malè in speciem sonantibus, prudentiam & solertiam ducis; à mendacio quidem alienam; tamen ex iusta causa, præbentem aduersariis per facta quædam, occasionem iudicandi, ipsum aliud animo voluere, quàm reuera voluat. Quod Chrysostomus, vt vides, tantum abest vt mendacij damnet, vlliúsve alterius culpæ insimulet, vt potius summopere vtile & quadantenus necessarium in plerisque euentibus esse dicat. Ideóque aliquanto post idem Chrysostomus, mollita asperitate vocum quibus vsum fuisse retuli, negat fraudis atque adeo etiam imposturæ nomen, aptè huc cadere:

dere : cum vtendum potius fuisset nominibus œconomiæ, ac sapientiæ & artis, qua possit quis è mediis iisque imperuiis desperatarum rerum angustiis, correctis emendatísque animæ vitiis euadere.

Vsus stratagematum honestus.

7. Eadem qua Chrysostomus mente, Clemens Alexandrinus 1. *Strom. cap.* 13. stratagemata, quibus in bello vti fas est, & quæ ab Hebræis diuinitus edoctis, mutuatos vt alia pleraque Græcos, testatur : per mendacium aliquando perfici scripsit. Verba Clementis sunt. *Stratagema, seu ratio ducendi exercitus, tribus continetur speciebus, cautione, audacia, & qua ex vtrisque mixta est. Vnaquæque autem earum, componitur ex tribus: nempe aut per orationem, aut per facta, aut per vtrumque simul. Hæc autem omnia licebit efficere, vel persuadendo, vel cogendo, vel iniuriam faciendo in ijs vlciscendis quibus expedit, vel faciendo id quod iustum est, vel mentiendo, vel vera dicendo, vel etiam simul vtendo aliquibus eorum in eodem tempore. Hæc autem omnia, & quomodo oporteat vti vnoquoque eorum, cum Græci accepissent à Mose, non paruam accepere vtilitatem.* At constat Mosem, omnia ad amussim diuinorum oraculorum exigentem, nihil per mendacium propriè dictum in hostes molitum; cum huiusmodi mendacium, erga quemcumque adhibeatur, vitiosum sit; ídque Clemens ipse non ignorauit, vt patet ex 7. *Strom. cap.* 5. Igitur quod dixit, aliquod stratagema ex iis quibus vti licet, mentiendo effici, exponendum est de simulatione

siue in facto siue in verbo, quæ in speciem appareat mendacium, etiam si reuera non sit. De honestate huiusmodi strategematum quæ est ex dictis perspicua, latè disputat Iustus Lipsius 5. politic.c.17. Eorumdem exempla legere licet apud Polyænum, & apud Frontinum, cuius loco apud S.Thomam 22.*q*.40.*art*.3.corruptè legitur *Francorum*. Ex recentioribus, multa vndecumque collegit Adamus Gontzen *lib*.10. *Politic. cap*.38. *&* 46. *&* 47.

Itémque insidiarum in bello iusto.

8. Spectant eodem insidiæ; quarum proinde vsum in bello iusto indicit Onosander in Strategico cap. 22. & approbat S. Hieron. *in cap*. 17. *Ezech*. allegans illud, *Dolus an virtus, quis in hoste requirat?* S. Augustinus *q*.10.*&* 11. *in librum Iosue*, optimè idem colligit, ex eo quod DEVS, qui vtique nihil suapte natura malum mandaret, autor fuit Iosue vt strueret insidias, quibus hostes populi Dei excinderentur. *Hinc*, inquit, *admonemur non iniustè fieri ab his qui iustum bellum gerunt: vt nihil homo iustus præcipuè cogitare debeat in his rebus, nisi vt iustum bellum suscipiat, cui bellum fas est. Non enim omnibus fas est. Cum autem iustum bellum susceperit, vtrum aperta pugna, vtrum insidijs vincat, nihil ad iustitiam interest*. Annuunt Scholastici 22. *q*.40.*art*.3. & passim alij Scriptores, quos magno in hanc rem numero adducit Serarius *in caput* 8. *Iosue q*. 2. splendidè & copiosè confirmans, locum esse insidiis in bello iusto, absque veritatis iactura, vllâve alia culpa.

Idem

Idem tractat & ex variis iuribus confirmat Alphonsus Aluares Guerrerus *in thesauro Christ. relig. ac speculo Pontif. cap.* 43. Ratio est in promptu. Nam si in communi vitæ consuetudine, nemo tenetur aperire alteri scopum eorum quæ dicit aut facit, etiam si contingat eum inde arripere occasionem deceptionis, & existimare nobis contrarium probari, quàm reuera probetur, sicque à seipso falli, & in errorem induci: Quanto magis in iusto bello idem licebit, vbi & de summa rerum agitur, & de auertenda clade eorum qui debent belli præfecto esse charissimi?

9. Nec refert quod ex ea deceptionis occasione hosti data, secuturum sit eius exitium, quæ causa fuit cur Philosophi aliqui apud Tullium censuerint illicitum esse eam deceptionis occasionem præbere, cum prænoscitur secuturum inde nocumentum alterius: Hoc inquam non refert. Nam præstat cladem proprio exercitui imminentem auertere in hostes. Præsertim cum iniqui sint & iniusti saltem materialiter: vt ex eo patet, quod bellum contra eos iustè sit susceptum. Itaque ea permissio alieni erroris, quem damnum errantis consequetur, non vertetur vitio ei qui prosequens ius suum, neglexerit exitium ad permissionem illam consecutum. Imo etiamsi permissioni illi erroris alieni, adiungeretur desiderium & voluntas vt ille error ab hoste incurratur, posset nihilominus abesse culpa. Neque enim interueniret in eo desiderio culpa mendacij, aut iniustitiæ, cum error causam non habeat desiderium, sed facilitatem & indiligentiam errantis, cui prospicere & eum ab errore auertere non tene-

tur qui ita desiderat. At malitia odij, quæ superesse in eo desiderio videtur, facilè præcluditur ex eo quod error ille alienus, non expetitur ex affectu odij, sed ad iustam vindictam vel congruam defensionem. Et ita passim videmus hæc erroris hostium desideria, non culpari in iustè bellantibus. Tantum itaque cauendum est, vt vigeat etiam cum hostibus pactorum fides atque constantia, & mendacium (quod nusquam & nunquam licet,) etiam cum eis, siue facto siue verbo declinetur. In quam rem multa egregiè disputat S. Ambros. 1. *de offic. cap.* 29. At insidias posse absque mendacio strui, liquet ex dictis, & benè à Molano traditur *lib.* 1. *de fide hæret. seruanda. c.* 8.

Aduocato quatenus licita simulatio.

10. Præterea ex generali principio supra stabilito, colligitur fas esse aduocato qui iustam causam in iudicio fouet, declinatione ac tergiuersatione, intra veri ac recti fines, eludere aduersarium, quantum necessitas causæ tulerit, subministrata ei occasione, ex qua se ipse decipiat, & fiat sibi ipsi erroris causa. Quod rectè tradit Couarr. 1. *var. cap.* 2. *num.* 1. adductis non paucis in eam rem Iurisperitis: Meritò tamen in eos conclamans, qui diligentius cæteris officio fungi putantur, probántque industriam suam; cum cauillationibus & mendaciis lites protrahunt: aut ne reus possessione rei petitæ citius cadat, prolixis data opera dilationibus, eum tutantur. Iustam æqui iudicis definitionem metuentes potius quàm supplicium longè grauissimum latrocinij illius

quod

quod retinenda re aliena & domino eius possessione diutius spoliando admittunt. *Iniusta fulciunt*, ait de istiusmodi rabulis Max. Tyrius dissert. 12. num. 72. *inhonesta adornant, vera adulterant, nihil denique sanum aut syncerum afferunt, nihil ex natura praescripto loquuntur. Planè vt mancipiorum mangones solent qui si genuina corpora sub puro Sole liberóque nutrita aëre acceperint, in vmbra educant ea & depilant donec totam illis formam eripiant quam à natura quae omni arte est praestantior acceperunt. Planè idem agunt forenses illi rabulae.* Idem in plerisque sui temporis aduocatis damnat S. Bernard. 1. *de consider. cap.* 10. *sub libri finem*, aiens agitationem causarum fraudibus & circumuentione refertam quae tũc frequentabatur (& vtinam transgressa non esset Bernardi aetatem) execrabilem planè fuisse & quae magis ad subuersionem quàm ad inuentionem proficeret veritatis. Itaque Eugenio Pontifici autor est vt in discussione causarum quae apud ipsum agitarentur praecideret linguas vaniloquas, & labia dolosa clauderet. *Hi sunt*, inquit, *qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam, eruditi pro falsitate, sapientes vt faciant malum, eloquentes vt impugnent verum. Hi sunt qui instruunt à quibus fuerant instruendi, astruunt non comperta sed sua, struunt de proprio calumnias innocentiae, destruunt simplicitatem veritatis, obstruunt iudicij vias.* Mox etiam inculcat vt venatorias istorum turpis lucri sectatorum, frustratoriásque dilationes praecidat. Similiter S. Cypr. *epist.* 2. forum litibus mugiens, pace inter togatos rupta describens, queritur inter leges ipsas delinqui, inter iura peccari, innocentiam

tiam nec illhic vbi defenditur reseruari præuaricante & decipiente patrono, grassante in mendacium criminum venali audacia vocis prostitutæ. Denique Seneca 3. *de ira c.* 7. tot millium ad forum prima luce properantium quàm turpes lites tanto turpiores aduocatos habentium nequitiam exagitat, quos venire ait delatores eius criminis cuius manifestiores rei sunt, & iudicē damnaturum quæ fecit eligere, & coronā pro mala causa, bona patroni vocē corruptam. Quō damnabilior est qui insigne Dei donum, vim inquam facultatemque dicendi in tam peruersum damnabilemque vsum conuertit. *Haud aliter* iuxta Prudentium *lib.1. contra Symmachum epigr. 21. quàm si rastris quis tentet eburnis, Cænosum versare solum, limóque madētes, Excolere aureolis si forte ligonibus vlnas: Splendorem dentis nitidi scrobis inquinat atra, Et pretiosa acies squalenti sordet in hara.* (Eo enim alludit quamuis aram scripserit, qui de ara Victoriæ agebat pro qua Symmachus pugnabat, & ita poscunt metri leges.)

11. Hæc igitur dummodo absint, omnisque mendax circumuentio & calumnia semoueatur, dubitari non debet, quin fas sit aduocato, clientis sui causam promouere omnibus illis cautelis & artibus, quibus proportione seruata fas est duci in bello, Reipublicæ pro qua pugnat, causam curare. Quod enim belli præfectus præstat Reipublicæ per arma, hoc aduocatus interuentu linguæ præstat clienti suo pro quo pugnat. Vrget hanc paritatem Syluester *V. Aduocatus n.6.* post Glossam *ad cap. dominus noster* 23. *q.* 2. Ipse certè Christus, vt idem Syluester subdit; fas esse clauum clauo retundere,

tundere,& malignorum aſtum malum,dolo bono repellere, exemplo ſuo non ſemel docuit.

Quatenus item Iudici.

Ex iiſdem principiis ſtatuendum eſt de Iudice. Quamuis enim erroneè omnino,& peruersè, Bodinus *l.4. dæmonom. ſub finem*, iudicibus diuino & humano iure conceſſum velit, vt reum tergiuerſantem fallant mendaciis, reiiciatque S. Auguſtinum & S.Thomam contrarium opinatos,vt retulimus & reiecimus ſupra cap. 2. Tamen ſecluſis quibuſuis mendaciis,licitum omnino eſt Iudici,ad veritatem indagandam, vti ſimulatione aliqua,ex qua reus deceptionis occaſionem capiat. Itaque non poteſt quidem Iudex circumuenire reum, promiſſa fraudulenter impunitate ſi crimen vltro fateatur; reſciſſurus promiſſum ſtatim atque confeſſionem extorſerit:quod licere cenſuerunt multi Iuriſperiti apud Couarruuiam *capite illo 2.n. 16.* & Fachineus *lib.9. controuerſ.c.61.* nec ſatis extricatur *in malleo maleſic. parte 3. q.14.* Id enim omnino illicitũ eſt cum ſit mendacium & fidei datæ infractio quod confirmat ex multis Ceuallus *quæſtione 292. communium contra communes.* Poteſt tamen Iudex prudenter aliquid ſimulare, ex quo ad veritatis cubilia perueniatur. Vt factum eſt à Salomone in cauſa mulierum:& à Carolo Magno, cum incertus, paterne an filius quos carceri mancipatos habebat, cædis cuiuſdam reus eſſet, ſimulauit fixum ſibi eſſe, vtrumque morti addicere. Ex quo factum, vt pater qui verè reus erat, crimen ſuum faſſus,filium morti eripuerit, & Imperator

perator notitiam quam quærebat, compararit. Omnes denique artes & vias verum indagandi absque mendacio & iniuria alterius, concessas sibi esse Iudex existimet.

12. Non tamen quod alibi per se illicitum est, putet inter iura ipsa, vbi sanctius tenenda est recti norma, abiicere malitiam, & licitum fieri. Quod à plerisque malè expensum, & peius seruatum, grauiter expostulat S. Cyprianus *epistola* 2. ex cuius elegantissima oratione, & patronis caussarum, & iudicibus perutilem particulam decerpo & quasi purpuræ clauo mastrucam istam inoculo. *Incisæ sint licet leges duodecim tabulis, & publicè ære præfixo iura præscripta sint, inter leges ipsas delinquitur; inter iura peccatur; Innocentia nec illic vbi defenditur, reseruatur. Sæuit inuicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta forum litibus mugit insanum. Hasta illic, & gladius, & carnifex præsto est; vngula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens; ad hominis corpus vnum, supplicia plura quàm membra sunt. Quis inter hæc vero subueniat? Patronus? sed præuaricatur & decipit. Iudex? sed sententiam vendit. Qui sedet crimina vindicaturus, admittit: & vt reus innocens pereat, fit nocens Iudex. Flagrant vbique delicta, & passim multiformi genere peccandi per improbas mentes nocens virus operatur. Hic testamentum subijcit, ille falsum capitali fraude conscribit, hic arcentur hæreditatibus liberi, illic bonis donantur alieni. Inimicus insimulat, calumniator impugnat, testis infamat, vtrobique grassatur in mendacium criminum prostituta vocis venalis audacia: cum interim nocentes nec cum innocentibus pereant*, &c.

De

De Medicorum simulationibus ex Chrysostomo.

13. Postremò, vt alia quotidiana prætercam, Medicos quoque per simulationem mendacij expertem, ægrotis plerumque rectè & cum laude commodare, luculenter tradit S. Chrysostomus in calce *libri primi de Sacerdotio.* Locum adscribo, quod aliquid explicatius despondeam: *Nuper docui, non in bello tantum contra hostes, sed etiam in pace aduersus amicissimos quosque, actus huius vsum conuenire. Nam quod id conducat non circumuenientibus solùm sed etiam circumuentis, ad vnum aliquem ex medicis profectus, sciscitare quemnam illi in modum, laborantes morbo liberare soleant. Certè ex iis audiès meram nudamque artem ipsis non satis esse: sed & aliquoties ipsos impostura vti, cuius auxilio cum arte medica coniuncto, ægrotantem sanitati pristinæ restituant. Etenim dum hinc ægrotantium morositas, hinc morbi difficultas, medicorum auersatur consilium; tum coguntur illi fraudis atque imposturæ personam induere; vt quod in scena fieri solet, in qua fictis omnibus & adumbratis loci plurimum est, rerum factorumque veritatem occultare possint. Atque hic si placet dolum vnum explicabo ex multis, quem olim à medicis structum fuisse audiui. Inciderat quidam in acrem vehementemque febrim. Inde æstu febris in dies gliscente augescentéque, remedia ea omnia auersabatur quæ ad ardorem illum restinguendum facerent. Cæterùm cum desiderio ferretur, multúsque esset in vrgendis hortandísque omnibus ijs qui ad ipsum introiissent; id perpetuò agens, vt multo vino eóque meraco sibi porrecto exitiosam illam appetentiam extingueret: futurum quippe erat, vt si quis illi obse-*

cundans hac in parte gratificatus fuisset, febris ardorem non solum magis inflammaret, sed etiam miserum illum prorsus ad insaniam furorémque adigeret: Hic demum cum ars ipsa effœta iam atque exhausta, nullum salutis remedium inueniret, in eius locum sese fraus insinuans, tantam exhibuit virium suarum efficaciam, quantam mox ex me auditurus es. Etenim medicus acceptum vas testaceum (id recens à fornace exierat) vino permulto immersit, quod cum vacuum sed apprimè tinctum extraxisset, aqua implet: Tum iubet ægrotantis cubiculum tapetibus velisque vndique adumbrari, ne fraus ipsa lumine detegatur. Hic testam ægroto propinat, quasi mero plenam. Quam ille manibus cum necdum apprehendisset, vini odore statim eius nares peruadente, non sustinuit curiosè indagare quid sibi à medico porrigeretur, sed odore persuasus & tenebris deceptus, tum etiam appetitæ rei desiderio victus, quod propinabatur potentissimè hausit, & satiatus, febris æstum statim excussit, eo periculo quod graue imminebat liberatus. Quod si quis fraudis eius de qua loquor, commoda vtilitatésque, vna cum medicorum dolis omnibus recensere volet, huius certè oratio nullum prorsus finem habitura sit.

Quid de simulatione in causa fidei.

14. Quæ de corporum curatoribus dicta sunt, subdit Chrysostomus æquè locum habere in curatoribus animarum: iisque non rarò hoc prudenter adhibitæ simulationis pharmacum, ad animarum salutem plurimum contulisse. Quod probat exemplo Pauli, qui Galatis comminatus ob adiunctam Christianitati circuncisionem, ipse tamen-

men necessitate vrgente circumcidit Timotheum: & qui prioris mandati inutilitatem inculcauerat, idem ipse aliquoties ei se submisit, post datã Christo fidem. Vbi video subnasci longam & apud Theologos ac interpretes agitatissimam difficultatem, de Petro, qui ob huiusmodi simulationem, cum videatur aliud non præstitisse quàm Paulus præstitit, dictus tamen est fuisse reprehensibilis. Quod hostes Principis Apostolorum, in eius contumeliam auidissimè arripiunt. Quasi non lex vetus, quæ & sancta, & iusta, & bona, sæpius ab eodem Paulo appellata est, tamen *Hebr.* 8. dicatur non vacasse culpa. Voces Græcæ ferunt, non fuisse irreprehensibilem. Nempe non quia aliquid mali contineret, sed quia carebat nouæ legis perfectione. Quo eodem modo S. Augustinus *Epist.* 29. quod nobis deest intentissimæ beatorum charitatis, appellat vitium. Similiter itaque Apostolorum Principem, in ea simulatione appellatum verè reprehensibilem existimo; quamuis non nisi minus perfectè ageret, & vera & formali culpa coram DEO vacaret. Fuisset tamen plusquam imperfectè acturus, & plusquam materialiter peccaturus in ea simulatione, defectu causæ idoneæ simulandi, ob adiunctam ei simulationi in illis circunstantiis pertractionem Gentilium ad eundem vsum, nisi ignorantia inuincibilis vel inaduertentia defectus prædicti, exemisset Apostolum à vera culpa. De qua re alibi plenissimè discussa, dabunt quàm plurima Baro. *anno Christi* 51. Vasques 1.2.*d.*182. Salas *tract.*14.*d.*23.*s.*9. Suares 9. *de legibus cap.*20. & Val. 1.2.*d.*7.*q.*7.*p.*7. Hæc pauca quæ proposui, sufficiunt ad institutum.

Fides Barnesij in detorquenda lite Hieronymum inter & Augustinum.

15. Non possum tamen omnino tacitam præterire Lessij vellicationem quam Barnesius huic S.Petri reprehensioni superstruxit §. 19. fingit enim cardinem controuersiæ olim motæ inter SS. Hieronymum ac Augustinum, esse, an liceat æquiuocare. Additque Augustinum sententiam Lessij in Hieronymo reiecisse, & ex Augustini verbis quibus dixit Paulum nihil in mente retinuisse quod distaret à labiis, constare sententiam Lessij esse damnatam cap. 2. Epistolæ ad Galatas. Sed Barnesius eadem fide exponit statum controuersiæ inter SS. Hieronymum & Augustinum olim agitatæ, qua in fronte operis exposuit statum controuersiæ quam Lessio intentabat. Nam inter SS. illos Doctores duabus de rebus fuit controuersia; quarum altera in qua totius difficultatis cardo vertebatur, spectabat ad licitum vsum legalium eorúmque moralem conditionem; hoc est, an statim ab initio prædicationis Euangelij post Christi mortem institutæ, mortale fuerit obseruare legis ceremonias, quod S. Hieronym. *ad Gal.2. & Episto.89. ad Augustinum* habuit omnino pro certo; cum tamen è contra S. Augustinus contendat religiosum vsum legalium non fuisse statim mortiferum, quamuis mortuus fuerit. Id est, vacasse culpa assumptionem illam ceremoniarum Mosaicarum ad sepeliendam cum honore synagogam, non tamen fuisse ex obligatione nec potuisse censeri necessariam ad salutem. sic enim quasi vixisset & viguisset lex vsum illum præscribens,

bens, & Christiani iterum iugo seruitutis continerentur contra Apostolum.

Hinc suborta est altera inter SS. illos controuersia quoad factum Apostolorum. Nam S.Hieronymus vt tueatur quod dixit de mortifero vsu legalium coactus est dicere Apostolos non verè & ex animo sed prudenti simulatione exercuisse ceremonias legales ex quo prædicationi Euangelicæ dederunt initium post mortem Christi,alioqui enim grauiter peccassent quod de Apostolis in eo statu nefas sit vel suspicari. Consequenter ait S. Petrum non peccasse in ea simulatione quæ memoratur cap. 2. ad Gal. nec à Paulo reprehensum fuisse seriò & ex animo sed præmeditata & conuenta inter ipsos pia simulatione factum vt Petrus Iudæis condescenderet, & legalia eo quo præmisi modo seruaret, Paulus autem Gentibus prospiceret resistendo in faciem Petro eúmque super ea condescensione obiurgando,vt excipiente Petro modestè & humiliter Pauli reprehensionem, Iudæi Christiani facti eundem cum Petro animum induerent, & Gentiles non grauarentur iugo legalium quod Iudæi voluissent. Sicque vtrique populo optimè prospectum & consultum foret. At S. Augustinus quia vsum legalium per ea Euangelicæ prædicationis initia,mortuum quidem esse censuit non tamen mortiferum, meritò addidit vsurpatum fuisse ab Apostolis absque simulatione, quæ supposito mortifero eorum vsu quem S.Hieronymus supponit non vacasset graui peccato quia fuisset professio externa legis veteris tanquam necessariæ ad salutem quo tempore necessaria amplius non erat. Externa autem illa pro-

fessio erroris, quamuis posset formalis mendacij labe expurgari, esset tamen illicita, & contra præceptum negatiuum diuinum, supra suo loco memoratum. Addidit præterea S. Augustinus Petrum fuisse verè & ex animo, non autem duntaxat ex composito reprehensum à Paulo. Neque enim dici potuisset reprehensibilis sicut dictus est à Paulo nisi seriò eum arguisset. Vt proinde contendat S. Augustinus si admittatur Paulum simulasse reprehensionem nec reuera reprehensionem adhibuisse, admittendum consequenter esse, Paulum mentitum esse in Scriptura Canonica, cum scripsit Petrum reprehensibilem fuisse, quod absit vt admitti queat, aut vt vnquam à D. Hieronymo admissum sit, quamuis ex hoc eius dicto sequi videatur: ideóque à D. Augustino, tanquam manifestum absurdum, quod ab eo nunquam admittendum nouerat, opponatur.

16. Hæc est tota controuersia inter Augustinum & Hieronymum vt patet ex epistolis vltro citróque datis, quæ & apud Augustinum, & apud Hieronymum extant. Perspicuum verò hinc est Barnesium non intellexisse id de quo Patres illi contendebant, vel saltem de industria auertisse aliò de more disputationem, vt haberet vnde libri moles auctior fieret. Nam si status controuersiæ quem proposui, obseruetur, & perspiciantur quæ circa eũ ab vtroque ex prædictis Patribus tradita sunt, omnino constabit nihil hîc Barnesio meti aut seri: Tametsi ipse quia solet metere vbi non seminauit, hic quoque institutum suum ac moré retinuerit, & Lessij sententiá ab August. in Hieronymo, & à Paulo in Petro damnatá commentus sit.

DISPV

DISPVTATIONIS

CLAVSVLA PARÆNEtica, siue Antimonium pro Barnesio, ex arte præparatum, ad conceptam in Lessium & Societatem IESV, *malignitatem, salubriter abijciendam per pænitentiam: addito, si antimonium fallat, & mentem emoueat, carmine excantatorio, quod totidem verbis S. Hieronymus Ruffini Monachi, furori leniendo, iam olim cecinit.*

1. SATISFACTVM arbitror, omnibus quæ initio proposita sunt: stabilita & illustrata veritas, abactum mendacium, depulsa calumnia est. Nunc vt eum fructum colligamus, quem ex calumniarum depulsione, potissimum quæri oportere, discimus ex Chrysostomo *l. 1. aduersus vituperatores vitæ Monasticæ*: Vt, inquam, Barnesium, si fieri potest, ad meliorem frugem reuocemus, & adducamus ad ea quæ Monachi ac probi viri sunt cogitanda, abiecta exagitatione veritatis per fidem omnino malam, merásque calumnias: videor

meritò ad eum aptaturus verba quibus Iulianum Augustinus *libro* 2. affatur. *Quantalibet feraris animi obstinatione, quantalibet aduersus nos peruicacia consistas, tanta circumuallaris rerum euidentia, tanta verborum manifestatione contunderis, vt profectò si nulla te ratio, cogitatio, consideratio religionis, pietatis, humanitatis, atque in teipsò aduertendæ veritatis, à pertinaci intentione reuocauerit; ostendas quantum in malis humanis valeat, eo quemquam fuisse progressum, vbi manere non libeat, vnde iam redire pudeat. Sic enim te credo affici, cum ista legeris. Sed ô si pax Christi in tuo corde vincat, & bona pœnitentia de mala verecundia palmam ferat.* Quid enim aliud benignius Barnesio optare queam, post tam fœdam lacerationem veritatis, tam plenam calumniæ traductionem grauissimorum Doctorum, tanta & tam pinguia mendacia ad causam suam per fas nefásque promouendam, aliáque fœda & Monacho, imò & Christiano indigna, toto opere proseminata, vt euidentissimè demonstratum hactenus est; nec intellectui tantum sed & ipsis oculis & tactui subiectum: quid inquam ei benignius optare queam, quàm vt eo lixiuio, (sic enim Autor sermonum ad fratres in Eremo *serm.* 11. pœnitentiam nominat) eo vt idem addit, nitro, & borith interioris hominis, quod vnum est ad eluendas animæ maculas remedium, abstergat sordes illas quæ à mendaci & calumniatorio calamo chartis illitæ, non prius calamum & chartas infecerunt, quàm scribentis animum.

2. Est est omnino Barnesi, quod tangare pœnitentia tantæ iniquitatis. Inprimis quod eam concepisse ex leui & inanissima suspicione non contentus,

tentus, vt ex viri probi ac omni fide digni testificatione exposui in aditu huius disputationis; eam tandiu sinu abditam malè fouens, ad extremum, cum tempus accepisses infelici partu contra veritatem, contra iuramentum præstitum, obstetricāte malignitate infeliciter peperisti. Neque enim si exercere ingenium in hac controuersia voluisses, & cum charitate ac bona fide, vt doctum & probum Theologum decebat, instituisses; improbandum vlla ratione censerem consilium tuum. liberæ quippe sunt, quantum per Ecclesiam licet, in rebus Theologicis cogitationes Doctorum. Neque ea te, aliúmve vllum, libertate fraudatum velim, cuius sum ipse tenacissimus: vt scilicet possis, & aduersus Leonardum Lessium tametsi doctum & præstantem Theologum, & aduersus alium quemcumque proponere & astruere sensa mentis tuæ, quæ stabilioribus ac firmioribus nixa fundamentis censueris, quàm sint ea quibus anteriores illi Doctores institerint. At pro Christiana alienæ sententiæ impugnatione, dissertationem vomere plenam crassissimis mendaciis, plenam atrocitate grauissimarum calumniarum in Lessium virum optimum, & Theologum omnibus nominibus te meliorem, virum doctis omnibus ac bonis iam tot annos acceptissimum, eo præsertim opere quod allatrare voluisti: Non argumentis agere, sed commentis, & extortis consequentiis planè inanibus, de quarum sensu apud Lessium planè contrario nullum tibi dubium erat: Non testimoniis Doctorum rem vrgere, sed corruptelis; obiectiones & rationes dubitandi allegando in causam tuam, pro resolutione &

assertione Doctorum apud quos eas propositas legeras: statum ipsum controuersiæ tam nequiter peruertere, vt cum duntaxat quæratur, liceat ne sicarium qui Petrum quærit ad iniustam necem, eludere respondendo verbis ambiguis, aut per locutionem mente restrictam; nempe dicendo *nescio vbi sit*, vtique *ad tibi dicendum*, vel *non est domi*, id est, *non comedit domi*. Cum, inquam, id duntaxat quæratur, túque malè neges ita responderi posse, Lessius cum innumeris aliis affirmet: Tu pro tuo veritatis studio, luculentum mendacium ipsi fronti dissertationis tuæ in Gallica editione appinxeris, vt imponeres plebeculæ quam etiam hac tua Theologia imbutam aduersus Lessium voluisti. Non enim erubuisti scribere, statum controuersiæ te inter ac Lessium esse, verène Lessius scripserit, sacros Codices scatere falsitatibus à DEO ipso in veteri Testamento prolatis, & à Christo in nouo, per Ecclesiam firmamentum veritatis atque columnam orbi obtrusis pro veritatibus diuinitus propositis: Quæ quanta sit cum mendacitate malignitas, desino premere. Nihil affinxi, nihil non euictum protuli; rursúsque paulo post signatis tecum tabulis agens idem testatum faciam. Sic egisse, sic scripsisse, sic latrasse, sic dentem exeruisse; non tibi videntur internæ maculæ, dignæ quas fletibus & lachrymis eluas, qui aliorum quoque culpas deflere, & oculorum tuorum imbribus cluere ex Monachi instituto obstrictus es.

3. Sed non his se continuit finibus ferocia tua. Ab vno vel altero nihil minus cogitante lacessitus, & tractatam asperius, imo & disruptam temerè

merè iactato ictu, pectoris tui vomicam malè ratus; appetito Lessio in quem primum incurristi, quique iis quibus succensebas, prope continens erat; quasi dignum foret amplitudine malignitatis tuæ grandius aliquid stringere, nec exiguis adeo terminis concludi aduersus Societatem IESV vniuersam infixisti genuinum; allatrasti corpus innocentissimum, & quod in te fuit apud omnes infame, inuisum ac detestabile reddidisti. Nam tametsi alicubi molliuntur sermones tui de eo, super oleum; & ipsi tamen sunt iacula. Sed vt optimè scriptum est à Hieronymo *lib. 2. aduersus Ruffinum, bene quod malitia non habet tantas vires, quantos conatus. Perierat innocentia, si semper nequitiæ iuncta esset potentia, & totum quicquid cupit, calumnia praualeret.*

Quod paulo ante contestatus sum, securus repeto; nec ipse diffitebere, qui nolis proposito tibi præcipuo scopo excidere, aut eo non collimasse videri. Conatus es prætensam vnius membri labem toti corpori communem facere. Mitto quod Marcum Marulum, ne ipsis quidem Societatis Doctoribus probatum, & ab eis sæpe reiectum, nominatímque à Delrio lib. 5. Mag. sect. 10. castigatum in hallucinatione circa mendacium, eo nomine toties incesseris, quod librum suum Societati IESV dicauerit. Quid enim intererat toties hoc regerere, quasi vel ille fuisset in eo lapsu nocentior, quod librum suum Societati IESV inscriptum voluisset, vel ipsa Societas ex næuis libri illius deformitatem contraheret? Mitto præterea quod nullam prætermittis occasionem, datam vel captatam, mordendi & sugillandi Scriptores qui

qui in Societate IESV, Christo seruientes, Ecclesiā Dei proborum omnium iudicio (ringaris tu licet & Symmistæ tui) magnopere illustrarunt: Quos tamen intactos præterire, per causam de qua agebatur, & poteras & debebas, nisi omnium ea esset apud te communis causa, quod essent ex Societate IESV. Testes præter Lessium, cuius impetitio furori tuo concedenda est; testes, inquam, præter Lessium, Maldonatus, Valentia, Azorius, Pererius, Vasques, Serarius, & alij. Minus mirum videri debet, quod hos, quippe externos & alienos appetiueris, homo cuius scripta, ne fratribus quidem tuis proscindendis pepercere.

4. Heu sodalitatis monasticæ propudium! *ô dolor societatis illius. ô fructus non de arbore quam plantauit Dominus*, vt in simili exclamat Augustinus, *sermo.49.de diuer.* Verè impletum per te est, quod cũ grauis maledicti interminatione S. Bernardus, nec absque gemitu & profundissimo mœroris sensu, denunciat in eo implendum, per quem factum fuerit, vt filij congregationis sanctæ, eodem Patriarcha in Christo geniti, eadem religione veluti matre procreati, eadem crucis cuna excepti, & Euangelij mammilla lactati (liceat enim communia Bachiarij verba huc transferre) atque adeo germani in Christo fratres, expostulare apud DEVM potuerint, *filius matris meæ pugnauit contra nos.* Impletum per te est & lugubre illud, quod Richardus Victorinus *de gradibus charitatis cap.* 4. gemens pronunciat. *Seruatur sub veste vna & tunica simili, cor varium, & omnino dissimile; Ita vt de religione, antiqua vix signa seruentur: & venientibus ad sepulchrum Domini quod clau-*

strum

strum est, & Christum quærentibus, sola linteamina pateant, id est, habitus forma. Hoc vt per te impletum dicam, faciunt scissuræ illæ congregationis in quam allectus eras, quas suo tempore ab ingeniis tuo quàm simillimis cœptas, deplorat Richardus eo loco. Sed hunc domesticorum tuorum luctum, cuius tu tibi conscius es, aut si sapis esse debes, nolo acerbiorē facere commemorando. Illud tantum quod proposueram confirmo, insolens nequaquam videri posse, te cuius audacia in ipsos fratres tuos scriptis euulgatis lacerandos insurrexerit; extraneis, hoc est, Societatis Patribus tametsi ab eis nunquā reipsa violatum, vngues ac dentes non abstinuisse. Mitto denique sugillatam abs te & allatratam denunciationem illam, iustitiæ & charitatis summæque, velis nolis, vtilitatis plenissimam, cuius in Societate IESV probante Ecclesia vsus est, quem hoc opere mordere nihil referebat ad causam tuam; nisi quod ad causam abs te susceptam referre existimasti, quicquid conferre poterat, siue ad operis tui spissitudinem, ne leuis aduersarius post tot Thrasonismos viderere: siue ad effundendum quacumque via vel exitu, venenum maledicentiæ, & tuæ ergà Societatem IESV indignationis.

5. Sed hæ minutiæ sunto, nec nisi velitationes mox seriò prodendæ maleuolentiæ tuæ. Illud verò quibus coloribus prætensæ alicuius honestatis obduces, quod verba Concilij Toletani quarti, non minus ineptè & scurriliter, quam impiè & nequiter, in sugillationem Religiosi ordinis detorsisti; & damnatam eo Concilio impiorum manum, ob adhibitas à Concilio voces *Societatis*

praua

praua & eorum qui sociantur ; damnatæ ibidem Societatis IESV, quasi typum & adumbrationem esse voluisti, vt propterea digitalibus elementis notatam hanc tuam Sacrosancti Concilij peruersionem eminere volueris: Quasi hoc esset ingeniosum esse, verba Conciliorum à Spiritu sancto dictata, ad nefariam Religiosi ordinis vellicationem detorquere. Dicam quod Iuliano Augustinus lib. 2. *Haccine monstra cogitationum ascendunt in cor tuum,& non elidunt frontem tuam*? Si in animum inducerem omnia Conciliorum & Sanctorum Patrum loca annotare quibus voces illæ, *prauus monachus, detestabilis monachus,eóque indignus nomine, voce aut veste & cucullo tenus monachus.falsus monachus*,aliæque huiusmodi, pronunciantur in Monastici instituti carcinomata, & de te diuino quasi afflatu prænunciatas affirmare vellem; quibus te molibus huiusmodi florum, premere aut etiam opprimere possem? Audires ex autore Sermonis vltimi de Cœna Domini apud Bernardum, sitne aliquis *monachus dæmoniacus: pictura monachi,non monachus*; *persona monastica, monachi larua.* Audires ex Cassiano, ex Hieron. ex Basilio, ex Macario, ex Bernardo,sed omnium maximè ex Benedicto; parente heu quondam tuo (nisi ad eius voces planè obsurdesceres,quod ad Vicarij ipsius, tui inquam Generalis voces & fulmen in te vibratum fecisti.) Audires ex aliis rerum Asceticarum tractatoribus,plurima & horridissima,de falsis & prauis monachis,quæ eodem iure quo abs te illa alia,id est,nullo: (quanquam non prorsus nullo,supposita malignitate tua) trahi in causam hanc potuissent,si frigidos illos imo

impios

impios iocos, & malè feriati ingenij ludicra, adamerem.

6. Possum & te aliis quàm plurimis modis, impudentiæ & nequitiæ eo in facto non insimulare modò, sed & reuincere. Quam tu prauam Societatem in Concilio Toletano vis intelligi; hanc Spiritus sanctus, quantum in te est sibi contrarius, vix natam amplissimis verbis in Tridentina Synodo collaudauit. Hanc ipsam Pontifices Maximi, à Paulo Tertio qui eam Sanctarum Religionum catalogo adscripsit, ad Vrbanũ vsque Octauum nunc Christi Vicarium, perhonorificè semper, & magna cum laude appellarunt. Hanc boni & probi diligunt ac fouent, eo inprimis nomine quod omnibus prauis societatibus, cuiusmodi sunt Sectariorum, Atheorum, Apostatarum, & nomine tenus Catholicorum, inuisa & exosa sit. Hanc viri plerique doctissimi quorum ora & calamos inuidia non pressit, sed charitas exprompsit, Sanctam & Deo charam, Ecclesiæ cum primis vtilem, hæreseon malleum & improborum (quod ipsa non grauatè audit) incudem nominant. Videsis Petrum à Nauarra *lib. 2. de restitut. cap. 3. num. 60.* Gabrielem Prateolum *tomo 2. histor. ad annum Christi* 1540. Federicum Lumnium *in opere de vocatione gentium & Indorum Conuersione*, Didacum Payuam Andradium *libro 1. Orthodoxarum explicationum*, Rutilium Benzonium *in opere de Iubilæo*; apud quem Ioachimus Abbas Ordinis S. Benedicti, pluribus ante seculis in hac Religione etiam de nomine signanda, eiúsque speciali illo ad Pontificem voto quod homines furfuris tui tam malè habet; omnibus denique eius ministeriis

nisteriis tanto ante exprimendis, propheticum afflatum prodidisse visus est. Vide si lubet, & an id ab eo aptè, & ex prophetico spiritu scriptum, tu ipse iudex esto. Nam nos quidem habemus firmiorem Ecclesiæ hoc institutum approbantis sermonem, cui benefacimus attendentes. Ad extremum hanc quam tu prauam Societatem vis intelligi, hæretici omnes eorúmque germani, Athei omnes, Apostatæ omnes, omnes Ecclesiæ infesti, sed & sub Catholico nomine qui ob corruptos mores & fidem plerumque obductam, fæx Ecclesiæ, religionum amurca, meritò audiant, eodem quo tu loco ac numero habent, & prauam Societatem intelligi quam maximè exoptant.

7. Et Societas quidem IESV, an id sibi probro vertat, atque dedecori, discit ex Hieronymo cuius sunt illa ad Augustinum. *Macte virtute: In orbe celebraris, Catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur atque suspiciunt, & quod signum maioris gloriæ est, omnes hæretici detestantur; & me pari persequuntur odio, vt quos gladijs nequeunt, voto interficiant.* Nec mirum quod cum Societati IESV Patribus sic se gerant, qui cum Deo eiúsque sponsa, tales sunt. Dicant sanè Patres Societatis in non dissimili causa, quod à Cypriano *epist.* 52. scriptum est. *Non possunt laudare nos qui recedunt. Aut expectare debemus, vt placeamus illis, qui nobis displicentes & contra Ecclesiam rebelles, sollicitandis de Ecclesia fratribus violenter insistunt?* Vsurpent & illud Synesij *Epist.* 94. in oblocutionibus quas à Iulio homine nefario sustinebat, sese solantis. *Quod veteri prouerbio tritum est, vtilitatem capi ex inimicis posse, nunc reipsa est comprobatum.*

batum. Quid enim non ad gloriam nobis atque existimationem confert Iulius obloquens? Quicumque laudare nos nititur, cum inuenire quid dicat aliud nihil potest, hoc primum & vnum & maximum profert, Iulium de illo detrahere. Hoc autem vno verbo, quæ non bonorum copia continetur? Siquidem nequitiæ generi omni aduersari, nihil aliud est quàm esse generi omni virtutis affinem. Atque ego sanè nihil eiusmodi in me esse intelligo, sed hoc ille ipse dicit. Nam dum contraria omnia dicit, fidem illius adstruit, adeo vt vel gratiam ei habeam. Per sacrum tuum caput, & liberorum salutem iuro, nihil esse in quo melius de me quàm conuitijs ac probris lacessendo mereatur. Nam & apud DEVM *& apud homines præclarum hoc mihi erit atque amplissimum.*

Ad extremum vnusquisque Patrum Societatis, dum benefaciendo, DEI gloriam promouendo, Ecclesiæ amplificationi & ornamentis studendo, proximorum bonum curando; in hæc studia & conatus, laborem, operam, vigilias, vitam ipsam ac sanguinem generosè profundendo (testis tua Anglia Barnesi, toties Patrum Societatis sanguine hanc vnam ob causam respersa:) Dum, inquam, his omnibus, pro virili (& DEO laus, non irrito nisu) curandis ac promouendis allaborat, sustentet se ea consolatione inprimis quam testatissima hactenus diuina tutela & plusquam paterna prouidentia suggessit, quã verbis Ennodij effero. *Quoties vanis hiatibus nocẽdi inefficax morsus increpuit: quoties de accusatis quicquid spe tenuistis effugit & vacuos imago præsumptione occupata deseruit.*

8. Adiungat & illam mentis in DEO confirmationem qua se olim iubar Ecclesiæ S. Augusti-

nus 3. *aduersus literas Petil: cap. 6. & 7.* in Domino animabat. Appono suauissimæ orationis partem, & claudo hunc locum de malignitate tua, ac gregalium tuorum in Societatis IESV Patres, eorúmque vicissim apud DEVM spe & animi alacritate, quod ab iis quos ad Dei sanctæque Ecclesiæ gremium attrahi cupiunt, vt idem Sanctus de se dixit, flaminas mereantur odiorum. *Nos quidem,* inquit, *cum falsa crimina audimus ab ijs quos offendimus prædicando eloquia veritatis, & erroris vaniloquia conuincendo, habemus sicut nostis abundantissimam consolationem. Nam si in eis quibus me criminantur, testimonium conscientiæ meæ non stat contra me in conspectu Dei, quo nullus oculus mortalis intenditur; non solum contristari non debeo, verùm etiam gaudere & exultare, quia merces mea multa est in cœlis. Neque enim intuendum est, quàm sit amarum, sed quàm falsum quod audio, & quàm verax pro cuius nomine hæc audio,* &c. *Cur itaque feramus indignè, quod nos infamant, qui gloriæ Christi sic detrahunt?* &c. *Dicant quod volunt, dum ille nos exhortetur dicens, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum cœlorum. Beati eritis cùm vos persecuti fuerint homines, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me. Quod ait superius, propter iustitiam, hoc repetiuit quod ait postea, propter me, quia factus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, vt quemadmodum scriptum est qui gloriatur in Domino glorietur: Qui cum dicat, gaudete & exultate, merces enim vestra multa est in cœlis, si quod dictum est propter iustitiam, & propter me, in bona conscientia teneo, quisquis volens detrahit famæ meæ,*

nolens

nolens addit mercedi meæ. Neque enim me ille suo verbo tantummodò docuit, non etiam suo firmauit exemplo. Sequere Sanctarum Scripturarum fidem, inuenies Christum resurrexisse à mortuis, ascendisse in cœlum, sedere ad dexteram Patris. Sequere criminationes inimicorum. Iam putabis eum de sepulchro furatum esse à discipulis. Quid ergo nos, quantum ipse donat defendentes donum eius, ab inimicis eius aliud sperare debemus? Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Si ergo toleramus & conregnabimus. Si autem non aurem solam percutit iracundia criminantis, verum etiam conscientiam mordet veritas criminis, quid mihi prodest si me continuis laudibus totus mundus attollat? Ita nec malam conscientiam sanat praconium laudantis, nec bonam vulnerat conuiciantis opprobrium. Non satior prolixitate orationis, quod & mellitissima sit, & instituto accommodatissima.

9. Hæc itaque Lessio & omnibus Societatis Patribus solatio sunt cum per calumniam exagitantur, & ea forte censentur qua suis temporibus Basilius, Nazianzenus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus; Quid singulatim eos numero? Qua semper Sancti omnes, mundo & Erebi castris infesti. Scelus sit de S.Thoma tacuisse. Intellige quod dico, & ex præteritis præsentia æstima, ac futura prospice. Quis & quantus S.Thomas Aquinas? Nempe ad miraculum doctus, ad miraculum in doctrina solidus, ad miraculum accuratus atque ordinatus; profundus, acutus, perspicuus; omnibus probati Scriptoris ac Theologi dotibus eminentissimè insignis. Parcè ac ieiu-

nè hominem commendò, priuata quacumque commendatione Superiorem; & commendarunt Ecclesiæ capita verbis amplissimis, quæ apud Aquarium in *Controuersiarum Theologicarum calce*, passimque alibi prostant. Hic vir talis tantúsque, suos aliquando Barnesios nactus est; eorum suffixionibus patuit; dentes ac morsus non effugit; ita vt posteros puduerit, eorum quæ in tantum virum eiúsque scripta, per paucos capitosos, malignè ac nequiter patrata fuerant. Nihil affinxi: Dedi ipsa verba, quæ ex Ægidio Romano qui aderat, aliísque refert Capreolus in 2. *d.*2. *quæst.*1. *ad* 1. *Gregorij*. Quod igitur Lessium momorderis seu veriùs allatraueris: Quod illo ipso œstro perciti túque tuique, cum primùm aliquod à Societatis IESV Patribus opus prodit, *veluti muscæ* verba sunt S. Basilij hom. 11. variorum argumentorum, *salubre si quod offendunt prætereuntes, ad vlcera verò properantes; & sicut vultures prata amœna & odore loca circumuolantes, ad tabida & fœculenta loca accurrentes;* (secundum ignobilitatem ac æstimationem vestram dico,) testatum illico faciatis cuius spiritus sitis: Quod per conscientiæ & pudoris contrucidationem; per famæ proteruiam apud exteras nationes quæ discussis calumniarum offuciis de re ipsa pronunciant, Geneuensibus opilionibus (comperta & testata dico) argumenta queis pusillum gregem exhilarent suppeditetis; cum oporteret in has Christiani nominis strumas, in errorum & nequitiæ colluuiem quæ nunquam tanta, támve fœculenta, communem operam conferre: Quod hæc & alia quæ tumet nosti hoc tempore accidant, nihil est sub Sole

nouum

nouum quódque non fuerit in seculis quæ fuerunt ante nos. Hæc sunt vt dixi quæ Lessium & Lessij socios leuare possunt. Tibi autem & iis quorum corruptis affectibus seruisti, hæc ipsa quibus serui Dei per vos Christo configurantur, argumentum, vt aiebam, pœnitentiæ, nec leue nec vnum subministrant.

Vt alia præterea taceam quæ tibi præcipua sunt: scissa quod in te fuit Patrum Societatis IESV, & Patrum S. Benedicti concordia; illatum vel auctum per te domesticum incendium; abiunctio à tuis superioribus; desertio collectionis illius cui adiunctus eras & extra claustrũ euagatio. Nosti vbi scriptum sit & in quem à quo intortum. *Interpretare vocabulum Monachi. Hoc est nomen tuum: Quid facis in turba qui solus es?* Verum hæc quod apud Latinum Scriptorem extent tibi qui Græcari amas, insulsiora videri possint. Vt taceam quod ab homine Monachis Sarabaitis, & excucullatis, vel occultè Hæreticis, minus accepto fuere conscripta. Testes Iouinianus, Vigilantius, Heluidius, Ruffinus. Exhibebo igitur mellitissimi æquè ac Sanctissimi & eruditissimi inter Græcos Monachos, ad Monachum tui consimilem, insigne monitum, *ex epistola 92. libri primi*, qua hominem barba & pallio tenus Monachum, hortatur, sit reipsa quod nomine & habitu præfert. Tu teipsum, quamuis exteriorem quoque Monachum non vna parte abiecisti, compellari aut etiam confodi his eius verbis puta. *Philosophia strepitum auersatur, atque exercitatio Monastica extra tumultum & confessionem perficitur: vt ad humilitatis fastigium atttingendum hac veluti scala vtatur,*

ac per solitudinis otium & molestorum negotiorum, & turpium sermonum omnem prorsus obliuionem hauriat. Quod si pallium & promissam barbam & baculum ad Angelicam vitam omnibus partibus explendam nobis sufficere arbitramur atque inter medias turbas & spectacula & acroamata vrbica versamur, de solis victoriæ organis gloriantes; luctam autem ac pugnam quibus victoria comparatur defugientes, vel potius certaminis causas in nobis ipsis accendentes, non animaduertimus nos canes esse ad vomitum reuertentes, aut sues in veteris consuetudinis cœno sese volutantes. Audin, Barnesi quid Isidorus Pelusiota vir omnium iudicio Sanctissimus, pronunciet de Monachis extorribus, & extra claustrum vagantibus eámque vitam viuentibus, cuius tu tibi conscius es? Et dissimulo quod non contentus excussisse iugum, rupisse vincula, muros peruasisse, eius insuper hominis sordes tibi ac cœnum affricas, quem ordinis sui emissitias, lectissimum Satanæ organum, probi omnes deplorant; cuius corda voces, & opera, in vnum illum transformandæ in Angliam Galliæ scopum collimant. Qui quod furenti tibi factus est vnguis in vlcere, tenuit in Iesuitarum aperta insectatione morem suum, à quo non deficier prius quàm Catholicæ Ecclesiæ clancularius suffossor imo hostis apertus audire desinat. Tuum itaque fuerat putre illud membrum auersari, & cum adultero portionem tuam non ponere. Sed hæc aliis vrgenda, & tibi ipsi in sinu mentis tuæ, suis momentis æstimanda relinquo. Mihi quæ ex tanta tua in Lessium & Societatem IESV malignitate proposui, plusquam idonea videntur, ad proliciendos,

si quis in te virtutis sensus & iudiciorum Dei metus superest, imbres lachrymarum, quibus & tantas maculas eluas, & Deo dum facultas suppetit expectátque eius patientia, satisfacias. *Nonne contremiscis, tu monache S. Benedicti, quid actum est de discipulo Christi?* lege reliqua apud Bernardum, *serm. 1. adscriptitio in cœna Domini.* Ego enim te vlterius lancinare nolo ea oratione, qua S. Benedicti germanus filius, discolos, & spuriam tanti Patris prolem Iudæ exemplo terret, & ad æmulandam Petri pœnitentiam prouocat.

10. Rides, & consilium bonum quod ad salutem suggero, contumeliam interpretaris? Ego verò si in nequitia obfirmaris, & obdurescere in prauitate constitutum apud te est, præter cæteras excusationes in peccatis, nixum ea Sapientis sententia; *Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit: furatur enim vt esurientem impleat animam:* vnum illud in rem tuam dico. *Quod facis fac citius.* At in rem nostram, volo tecum, & cum tuis Gebal, & Ammon, & Amalec, alienigenis cum habitantibus Tyrum, communicatam sapientissimam Chrysostomi commentationem, qua ille confutationi calumniarum & motuum in Religiosos, proludit in ipso aditu operis aduersus vituperatores vitæ Monasticæ. *Cum templum illud peruetustum & percelebre, quod Hierosolymis fuerat multis annis euersum atque solo adæquatum, longissima captiuitate redeuntes erigere atque instaurare Hebræi cuperent; tum verò feri quidam ac barbari immanésque homines, quos neque tanta virorum cladis misericordia vlla subierat, ex qua sero se tandem vixque receperant; neque diuina animaduer-*

sionis metus admonuerat, quæ solet eiusmodi audaces ac facinorosos è vestigio subsequi: Primum quidem per seipsos nitebantur cœpta eos ædificationis studiis arcere. Cum verò nihil proficerent, datis ad regem suum literis, in quibus ciuitatem illam defectionis nouarumque rerum studiosam, & bellicis rebus assuetam appellabant: persuaserunt tandem, vt sibi huiusce ædificij impediendi facultas omnis permitteretur. Hac igitur accepta potestate, cum ingenti equitum manu viros adorsi, interruperunt opus interim. Et elati, inquit, ea victoria gloriabantur, qui si quid sibi cordis fuisset, ingemiscere ac lugere debuerant, nihilque posthac eiuscemodi moliri. Verum id erat profectò exordium quoddam, eorum quæ se protinus apprehensura erant malorum. Opus enim illud proficiebat in dies, egregióque successu & præclaro fine claudebatur. Tum interim illi dixerunt, ac per illos vniuersi, quod non homines profectò oppugnare perrexerant. Neque Mithridates modò tunc, aut alius quispiam, sed quisquis omnino illis hominibus aduersus infestúsque esse maluerit qui boni aliquid agere instituunt, ipsum potissimum qui per illos honoratur, D E V M *oppugnare contendit. Is autem qui aduersus* D E V M *bellare instituit, clementiori fine desinere nunquam penitus valebit. Is qui eiusmodi est, initio quidem facinoris, nihil fortasse patietur mali,* D E O *illum ad pœnitentiam vocante, atque admonente veluti ex quadam ebrietate resipiscere. Sin verò in has amentiæ suæ temeritate perstiterit, nihilque ex tanta clementiæ diuinæ patientia fuerit lucratus, certè vel aliis summa conferet emolumenta, pœna sua erudiens atque admonens, nunquam prorsus vlla ex ratione aduersus* D E V M *pugnare instituere.*

stituere, quod impossibile sit excelsam illam inuictámque effugere manum. Hæc omnia, eo loco & eo quo dixi fine Chrysostomus, quæ cur transfigurauerim in Paulum & Apollo propter vos, te inquam & symmistas tuos, cogitationi tuæ permitto.

11. Video me operam ludere, & pro optato antimonij ex arte temperati ac præparati effectu, eductione scilicet causæ morbosæ viscera tua depascentis, consecutam duntaxat noxij & virulenti humoris, toto pectore stabulantis efferuescentiam, quæ te prope in rabiem agat. Itaque deposito in præsentia, acrioris & minus temperati, ideóque ad educendum virus tuum fortioris antimonij studio, eóque in aliud tempus reseruato, si forte auctam dosim & minus retusam eius vim, optata sanitas consequatur; Carmen quod tranquillando & excantando ferocienti germano tuo, Monacho & Presbytero, cecinit peritissimus Psalces S. Hieronymus, audies ex me in hac meta, eodem verba præeunte Hieronymo in calce libri tertij aduersus Ruffinum. *Debueram quidem de omni Scriptura tua insania respondere, & diuinis vocibus in modum Dauid citharizantis, lenire furorem pectoris tui. Sed contentus ero vnius libri paucis testimonijs, & opponam sapientiam stultitiæ, vt si humana contemnis, saltem diuina non negligas. Audi igitur quid de te & de omnibus inuidis, ac maledicis & cōtumeliosis loquatur sapiens Salomon. Insipientes, dum iniuriæ cupidi sunt, impij facti oderunt sensum. Ne fabriceris in amicum tuum mala, & ne inimiceris aduersum hominem sine causa: impij exaltant contumeliam. Circumcide à te os prauum, & iniqua labia*

longè repelle abs te; oculos contumeliosi, linguam iniqui, manus effundentes sanguinem iusti, cor fabricans cogitationes malas, & pedes festinantes ad malefaciendum. Qui nititur mendacio pascit ventos, & sequitur aues volantes. Derelinquat enim vias vineæ suæ, & axes culturæ suæ fecit errare, perambulat aridum ac desertum, & colligit manibus suis sterilitatem. Os procacis appropiat contritioni: & qui profert maledicta stultissimus est. Anima benedicta, omnis simplex vir. Animosus inhonestus est. Per delicta labiorum incidit in laqueum peccator. Itinera stultorum recta in conspectu suo. Stultus eadem die ostendit iram suam. Abominatio est Domino labia mendacia. Qui custodit os suum, seruat animam suam: Et qui temerarius est labiis, terrebit seipsum. Malus cum contumelia agit mala, & insipiens expandit malitiam suam. Quæres apud malos sapientiam & non inuenies. Suis itineribus saturabitur temerarius; sapiens timendo declinat malum, stultus confidens miscetur ei. Longanimus vir, multus in prudentia est. Pusillanimus valdè imprudens est. Qui calumniatur pauperem, lacessit factorem eius. Lingua sapientum bona nouit, & os stultorum pronunciat malum: Vir animosus parat rixas: & immundus est apud Deum, omnis qui exaltat cor suum. Manus inferens iniustè, non erit impunitus. Qui diligit vitam, parcit ori suo. Ante contritionem præcedit contumelia, & ante ruinam mala cogitatio. Qui obfirmat oculos suos, cogitat peruersa, & prouocat labiis suis omnia mala. Labia stulti ducunt eum in mala, & os audax mortem inuocat. Malignus vir multa detrimenta patietur. Melior est pauper iustus, quàm mendax diues. Gloria est viro qui

auertit

auertit se à maledictis: qui autem stultus est, talibus se obligat. Noli amare detrahere, ne eradiceris, suauis est homini panis mendacij; postea implebitur os eius calculo. Qui operatur thesauros lingua mendacij, vana sectatur, & veniet in laqueos mortis. In aure stulti, noli quidquam dicere, ne fortè irrideant sapientes sermones tuos. Claua, & gladius, & sagitta, perniciosa sunt: sic & vir qui contra amicum suum falsum dicit testimonium. Sicut aues volant & passeres ita maledictum vanum non superueniet illi. Noli respondere imprudenti ad imprudentiam eius, ne similis ei fias: sed responde stulto ad stultitiam eius, ne sibi sapiens esse videatur. Qui insidiatur amicis suis, cum visus fuerit, dicit, ludens feci. Craticula carbonibus, & ligna igni, & vir maledicus ad tumultum rixæ. Si te rogauerit inimicus tuus parcens voce magna, ne consentias ei: septem enim nequitiæ, sunt in anima eius. Grauis est lapis, & vix portabilis arena: sed ira stulti, grauior vtroque. Crudelis est indignatio, & acuta ira, & zelus impatiens est. Impius calumniatur pauperes, & qui confidit in cordis audacia stultissimus est. Totam iram suam profert insipiens: sapiens dispensat in partes. Filius malus, gladios dentes habet, & cultros molas vt consumat: vt consumat infirmos de terra, & pauperes ex hominibus.

12. *His ergo doctus exemplis* (subdit S. Hieronymus, cuius reliqua item oratio, quia huic loco accommodatissima est mea esto) *nolui mordere mordentem, nec vicem talionis implodere; maluique insaniam excantare furibundi, & vnius libri antidotum venenato infundere pectori: sed vereor ne nihil proficiens, illud Dauidicum cantare compellar, & his*

me

me sermonibus consolari: Alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero, locuti sunt falsa, furor illis secundam similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quæ non audit vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus. Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur: sicut cera quæ fluit auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem. Et iterum, *lætabitur iustus cum viderit vindictam impiorum, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Et dicet homo: Si vtique est fructus iusto, vtique est Deus iudicans eos in terra.*

13. Abibam conclusa non inopportunè (vt rebar) hac opella mea, amico & perutili ad Barnesium monito: quod ille vtinam non in aures extimas duntaxat, sed introrsum etiam ac in imum pectus demittat. Reuocari autem me aut sisti sentio gemina illa obtestatione, qua religiosè admodum dissertationem suam obsignauit. Prior Lessium aliósque spectat quorum ille sententiæ suffragatus est. Posterior Catholicam Ecclesiam. Ait igitur inprimis, iubétque scire Lectorem, se vniuersa dissertatione contra æquiuocationes instituta, nihil contra personas, omnia contra æquiuocationis vitium protulisse. Quod autem cum modestissimè ac lenissimè Lessium aliósque eiusdem sententiæ compellauit, Æquiuocatores nominauerit (quæ est apud Barnesium prope perpetua Lessij eique suffragantium nomenclatio) id ita interpretatur, vt non in substratum æquiuocationis, sed formaliter in personas illas quatenus æquiuo

æquiuocationi patrocinantes cadere velit. Nec enim ignorari posse putat, quin τὸ *Æquiuocatores* supponat non modò pro denominato & subiecto æquiuocationis, quod est persona æquiuocans, sed etiam pro concreto, quod sicut cætera qualia reperiri ait in prædicamento qualitatis, in quo vitiorum abstracta & concreta ponuntur. Qua ille Mataeologia (pueri enim Dialecticæ rudimentarij fœdum lapsum in hac Dialectica me tacente deprehendent;) abstergi putat amarorem illius, toto vt dixi opere perpetui conuitij, in Lessium eósque quibus Lessius adhæsit; quasi impetierit duntaxat vitiosa *qualia*, non etiam ipsas personas, de quarum (vt ait) virtutibus aut vitiis DEVS suo tempore iudicabit.

Bonum factum. Sed illud vicissim pro meo iure Barnesio repono, vt quamuis memor Christianæ charitatis atque modestiæ quam ipse planè excussit, abstinuerim ea conuitiorum acerbitate, quam petulantia tantæ supinitati ac mendacitati coniuncta sæpe prope extorquere videbatur; nec eum absque addito CALVMNIATOREM, vel antonomasticè MENDACEM, agnominare voluerim, quam ille temperationem erga Lessium cæterósque non tenuit, Æquiuocatorum appellatione tanquam cœno iugiter eos respergens: Tamen quia pro occasione mendacia Barnesij atque calumnias, & ineptias castigaui, ídque illi posset durius fortassis asperiúsve accidere; recordetur me quæ in eum calumniantem & mentientem ac ineptientem adduxi, intelligi velle dicta de vitiis cum persona concretis déque vitioso eius *Quali*, non de ipsa persona, præscindendo

à præ

à prædictis defectibus, quam Deo iudicandam permitto in illa die in qua reducto sipario quod nunc oppassum est & æternitati (vt Tertullianus dixit) & cordibus omnium nostrum, manifesta fient occulta cordium. Tunc non licebit claudeee, quod quisque fuscum cogitat, sed manè clarescent nouo, secreta mentis prodita. Tunc quicquid latet apparebit, nilque inultum remanebit; etiam si nolo esse pro Barnesio (ni mentem mutet) fideiussor.

14. De altera Barnesij contestatione, qua se negat hæreticum esse posse, quod vniuersa opera sua censuræ ac iudicio Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ Romanæ lubens subiiciat; gratulandum cum charitate illi censeo, quod & fidei Catholicæ regulam viuam agnoscat, & matricem Ecclesiam ad quam iuxta Irenæum propter potentiorem principalitatem necesse est constitutos vbicumque fideles conuenire, puritatem fidei ac stabilitatem petentes, iudicem scriptorum suorum (vt debet) statuat: oblitus, aut humillimè vt Catholicum oportuit, perpessus anteriorem notam qua librorum prohibitorum Indicem Romanum, vna sua lucubratione auctiorem iam fecit. Ego verò illi hanc mentem quanto possum affectu perpetuam cupio, dummodò labia transcendat eius contestatio, nec æquiuocatione duntaxat (deficiente hîc idonea causa & virtute fidei synceritatem & summam in loquendo simplicitatem hîc indicente) sed quod multo deterius esset & nullatenus in re tanta ferendum, mendacio careat. Quod cur monendum censeam secundus indicum mox subiiciendorum docebit, & docent etiam

etiam quæ vir grauis ac pius in aditu ad hanc disputationem adductus, præsagiuit. Vt autem Barnesius probari mihi intelligat consilium hoc, quod illi æternum cupio; Ego quoque Hieronymi verba vsurpans finiam: *Errare possum, hæreticus esse non possum*, quia quicquid hac disputatione aut vspiam alibi à me dictum vel scriptum, dicendum aut scribendum est, ad nutum Catholicæ Ecclesiæ eiúsque capitis Romani Pontificis Christi Vicarij, stare aut cadere volo.

IN
IOANNIS BARNESII MONACHI BENEDICTINI ANGLI DISSERTATIONEM ADVERSVS æquiuocationes

INDICES TRES.

I. Vocum barbararum. II. Vocum Græcanicarum. III. Rerum notabilium.

MISIT Barnesius operis sui Indicem dare, cupiens vt reor hoc labore leuari. Ipse hanc suscepi curam : sed non potui Indici inserere, nisi quæ operi insunt. Itaque conuicia primùm ac maledicta; Tum mendacia & imposturas, atque calumnias; Tandem ignorantias, ineptias, parerga, supinitates dabo, Indice tripertito digerens inconditum hoc chaos. Hæc est penus rerum & verborum operis Barnesij. Nec dabo Indicem locupletissimum, tametsi abun-

dat materia, & inopem me copia facit; ſed decerpam tantum nonnulla in quolibet prædictorum capitum inſigniora; ne Lectorem tam tetræ camarinæ, ſi vniuerſa moueatur, fœtor & graueolentia malè afficiat.

INDEX I.

Vocum barbararum.

VOCES barbaras erit qui intelligat quibus Latinitas & Deſpauterius violatur. Et ſcatet quidem huiuſmodi barbarie Barneſij liber, vt non tam videatur latinè loqui quàm rudere. Voces vbique de triuio, aut potius de gurguſtio: Nam & in eo fixum ſibi domicilium profitetur in epiſtola ad Pontificem operi præfixa. Eiuſmodi nominatim ſunt illæ vocum gemmæ. *Enunciatio mentali reſtricta*, pag. 268. *Orimentalis æquiuocatio*, pag. 261. *Orale & mentale*, pag. 136. *Myſterioſa locutio*, pag. 386. *Indirectè & ex conſequio*, pag. 156. *Supernumerariè*, pag. 369. *Charitatina correctio*, pag. 89. *Virtus poſtliminio eliminatur*, pag. 98. *Patriotæ & Conciues*, pag. 100. *Quæ docentur & practicantur*

cantur ab æquiuocatoribus, pag. 4. *Ac adeo nō-runt*, pag. 12. & 15. *Ratio suadet vbi peccati vulnus ingrauescit, redolet computrescit, illud. Curari debere*, pag. 88. *Suadere & consulere calumnias*, pag. 107. *Miracula Christi erant sufficienter ad reuincendum fidem discipulorū Ioannis*, pag. 115. *Ratio filiarum lites præsentaneas terminandi*, pag. 118. *Annulus qui cum subsignabat syngraphas*, pag. 118. & mox agens de tribus sororibus: *Vna quauis credens penes se depositari verum annulum. Necessitas ab Augustino edocta*, pag. 160. *De vita ægroti periclitabitur si dicatur ei mortuum filium*, pag. 164. *Sibi promittebat nullum fore qui non se præcipitaturus esset, si iusserit*, pag. 181. *Iurant nullius preces apud ipsos inualituras ad hoc vt venenum propinarent*, pag. 183. *Synodus definit non solum hæreticum esse hoc scelus approbare, sed etiam hæretica & scandalosa doctrina est defendere, licere, &c.* pag. 21 p. *Augustinus, ait, in iurante falsum inueniri nequam deceptionem credentis*, pag. 251. *Senex naribus deguttans*, pag. 286. *Recludit folia herba sentiens cum tangitur quæ referat ad tangentis discessum*, pag. 299. Consultò omisi quæ poterant ad Typographicos lapsus referri, & alia pleraque indubitata ipsius Autoris menda, memor gustum dumtaxat à me promissum.

Ferax quoque hic ager imparilitatum & ſtribiliginum : Cuiuſmodi ſunt illæ pag. 333. *Qui loquitur manifeſtū eſt poſſe recurri*, & pag. 18. *Solùm habere poteſt triplicem acceptionem, & ſecundum neutram vera reddi valet.* Et pag. 138. *Ioſephus Langius in ſua Polyanthia.* Et pag. 437. *Franciſcus Lucas in correctionibus Bibliæ.* pag. 58. *Deus percipit elocuta ſpiritu.* Similes ad ſingulos paſſus occurrunt. Quamuis igitur has latinitatis labruſcas paſſim proferat Barneſij vinetum ; tamen voces barbaras quas primus hic index exhibebit, intelligo voces Barbaro potius, quàm Theologo & Monacho aptas : Conuicia , inquam , & horrida verba , quorum dumtaxat portiunculam producam , vt habeat Lector delibationem modeſtiæ Barneſij, & ſertum de lectis floribus quibus conſperſit ſententiæ quam impugnat aſſertores Adrianum Papam, Maiorem, Angelum, Syluestrum, Nauarrum, Sayrum, Molanum, Binsfeldium, & alios, quorum ſententiam probabilem cenſuit Leſſius, & idcirco præ omnibus de vitulino illo ſtercore lapidatur.

SPE

SPECIMEN MODESTIAE BARNESII mollitúmque eius verborum.

ÆQVIVOCATIO portio diaboli [a] de mendacio. Nihil foro, nihil campo, nihil curiæ, imo nihil Deo debet, cum sit semper vetustate diabolica [b] nobilis, nouitate humanæ adinuentionis fœlix. Est sicut mare cui fides infamis, &c. *In epistola ad Pontificem.*

a b. *Exordium à Diabolo.*

Non nisi per summam impudentiam, simulatio, mendacium, & nomen æquiuocationis, heri è terris instar fungi ortum, audent sese ostentare inter Dei dicta. Et quis non exhorrescit vbi audit has sordes? &c. Stupidus [c] esse debet cui hæc stuporem non adferant. *pag.* 10. *&* 11.

c *Itaque stupidus vniuersus orbis quem paulò ante dixeras silere, & omnibus dissimulantibus ac indormientibus, coactum te exsurgere veritatis per has denterofes prostratæ, vindicem.*

Sardanapalus æquiuocationis; cuius mollissimum & insensatissimũ caput, iusta indignatione œstro Menippico [d] percitus comminuere intendo, lapidibus & armis philosophias & Christianis. Sic enim haud dubiè meritò tractabitur corruptior quæpiam, [e] Thais, Glycerium, Corbyla, Phædra, Parthenope, Rhodopede: sic & his impurior æquiuocatio. *pag.* 11.

d *Eia Menippe, noli sub aliena axilla calumniam quærere quam fronte ipse præfers.*

e *Proh quanta tua eruditio & recondita doctrina! quàm bene tibi cognita publicarum libidinum victima!*

Pudeat [f] æquiuocationum defensores velle dici cum ratione propugnare propudium. hoc *pag.* 12.

f *Tuum verò his effutiendis pudorem operiri oportuerat,* ET TAMEN PALLES.

Lessius ex mendacio non mendacium, ex periurio non periurium, ex mortifera irreuerentia Deo exhibita, dum

adducitur testis nugatoriis iocis, mendaciisque, & periuriis, fortè nihil mortiferum concludit, asseritque. Et mirabili metamorphosi nigrum in album, tenebras in lucem, falsitatem in veritatem [g] transformat. §. 1. *in fine*.

[g] *Imo metamorphoses tuas, bone Naso, mox audies.*

Authores æquiuocationum, propter æquiuocationem vituperandi, sunt; In primis serpens diabolus, [h] Deinde Adam lapsus in peccatum quærens latebras. Homicida Cain; Simeon & Leui vasa iniquitatis bellantia: Fratres Ioseph eum sacrilegè & proditoriè vendentes Ismaëlitis, Thamar incestuosè & meretriciè agens. Vxor Putipharis propudium libidinosissimum. Sisara persecutor primarius populi Dei. Ephratæi seditiosi. Dalila meretrix. Ioab homicida. Ionadab suasor nefarij concubitus Absalonis. Ammon raptor & violator pudicitiæ Thamar [i]. §. 6. *Non dedi mediam partem florum roseti illius.*

[h] *Diabolus.*

[i] *Breuius & æquè verè dicere poteras*, nullum est peccatum nisi æquiuocatio. *Eia bone Menippe cui elocasti iudicium; homicidia, incestus, & persecutionem proborum, iuxta te sunt æquiuocationes. Quæ hæc plusquam Ouidiana metamorphosis? Debebas sanè eodem iure calumnias quoque æquiuocationibus annumerare, & te inter calumniatores Triarium proponere in exemplum cum cæteris, eumque propudiorum syllabum nomine tuo obsignare.*

Æquiuocatio Lessiana est initium confusionis quam ædificatores Babylonici introduxerunt, Est loquela in lingua damnata à Paulo, 1. *Cor.* 14. Est maledictio Dei à Prophetis prædicta, quæ populo Christiano continget. Æquiuocator aërem verberat & est Matæologus, ac pseudopropheta, barbarus, inhumanus, ac penè [k] cyclops. §. 7.

[k] *Quid intererat addere illud pene? Scis quæ dicatur benignitas latronis.*

Æquiuocationes Lessianæ sunt mendacia. Oriuntur ab idololatria, spectant ad propria Diaboli quibus filij Diaboli [l] à Christo & discipulis eius discriminantur. Qui eas docent, attendunt, spiritibus erroris & doctrinis

Dæmo

Dæmoniorum, imitanturque idololatras : Quia lucifuga æquiuocatio, non minus occultum quærit, quàm mysteria occulta Gentilium : Et quæ de factis occultis gentium dixit Paulus, æquiuocationi deseruiunt, nempe *quæ in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere* [m]. Sunt item æquiuocatores, tenebriones & ἀμαρτωλοί. §.8.

[l] *Diabolus denuò, & spiritus erroris, atque dæmonia.*

[m] *Quid est quod toties hæc occulta dedecoris quæ honesti sæculares ne promere quidem sustinent, calamo tuo committis? Solet calamus de cordis & oris abundantia testari. At monet Apostolus*, Omnis turpitudo nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos.

Assimilatur [n] æquiuocatio Cimmeriis Ægyptiorum tenebris; carnibus putridis; stipulæ Rahab meretricis; ebrio cui Deus miscuit spiritum vertiginis; concipienti quisquilias; cisternæ fractæ; luto friabili; foliis ficus maledictæ; sepulchris dealbatis; volutabro suis. Nata in Ægypto huius sæculi, sub Pharaone patre Ægyptiacorum mendaciorum, per somnia & fictiones ortorum, §.9.

[n] *Quare Tertullianus peponem Marcioni pro corde esse pronunciauit? Hic hic.*

Atheismus æquiuocationis [o] §.13.

[o] *Quis est tuus huius locutionis sensus? præcisus. Talem sæpè adamas. Cape me, sed te primum.*

A doctrina æquiuocationis timendum est [p] ne parasitismus prælatus Epicureismo, non solum iactet se pro vera philosophia, sed etiam pro vna soláque vera religione: *ibid. num.* 11.

[p] *Hoc metuendum est Monacho Sarabaitæ, per mensam obambulatoriam aliena quadra extra cœnobium, vitam agenti parasiticam.*

Doctrina æquiuocationis hæresis Sathanica [q] Thalmudistica, ex aduerso repugnans cum lege Dei, doctrina Patrum, decretis Pontificum *ex Amico refert* §.13. *& amicum non reprobat. Itemque in præfatione num.*5.

[q] *Satan. Et mali inuicem libenter scabunt.*

Æquiuocatio tollit externam fidei Confessionem: blasphemias item & mendacia contra Christum & fidem stabilit: [r] §. 14. Priscillianistarum, idem quod Lessij assertum est *ibid. num.* 3 *Et mox num.* 4. Sententia Lessij est apologia Priscillianistarum, iamdiu ab Augustino ante nostrum sæculum confutata, vt continens in se mendacium, & quidem blasphemum, ac adeo æquiuocatio mendax est & blasphema. *Et num.* 6. Lessius apologiam facit pro hac æquiuocatione blasphema.

[r] *Quid est illud. Sepulchrum patens est guttur eorum? Et illud cuius maledictione os plenum est & amaritudine & dolo, sub lingua eius labor & dolor.*

Dogma diabolicum [s] æquiuocationis §. 22.

[s] *Diabolus.*

Sententia Lessij iuxta Patres est error, profanatio Ecclesiæ Catholicæ, impietas damnatione digna, cuius assertores pertinent ad PRAVAM SOCIETATEM Diaboli, [t] & Iudæ Iscarioth, & æternis suppliciis condemnatorum §. 23.

[t] *Rursus diabolus apud te; quid enim posses tam infrunitæ mendacitati & malignitati consonantius ingeminare? pro* PRAVA SOCIETATE, *propinaui Antimonium.*

Æquiuocatio prout à Lessio docetur, non malè asseritur damnata vt impia & hæretica, in Concilio Constantiensi §. 24. *Et in fine paragraphi*; æquiuocatio Lessiana est mendacium illud quod percellitur fulmine Constantiensis [u] censuræ, ac adeo non modò hæreticum & scandalosum est illam defendere, sed etiam ad illam viam dare.

[u] *Concilium Constantiense Tyrannicidia damnat; tu vocans ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt vis esse æquiuocationes.*

Æquiuocatio spectare debet vt membrum ad Ciuitatem diaboli [x] mendacio fundatam §. 26.

[x] *Nimis iam diu silueras de Diabolo.*

Error

Error Gnosticorum idem qui æquiuocatorum in negotio profitendæ fidei §. 27. num. 6. Æquiuocationes & locutiones restrictæ, ex Eleusiniis hæreticorum Valentinianorum [y] prodierunt *ibid. num.* 8.

y *Qui æquiuocationum originem repetiueras à serpente, & foliis ficus paradisi, ac Caini; nunc à Valentinianis Hæreticis Christo posterioribus eam petis. Memoria te deficit, aut veritas; Imo vtraque.*

Lessij æquiuocationes non Christianorum sed ethnicorum [z] *ibid. num.* 13.

z *Qui Ecclesiam & caput eius non audierit, sit tibi sicut Ethnicus. Audin?*

Æquiuocatio Lessiana verè est minutorum [a] & modernorum Theologorum commentum §. 28.

a *S. Thomas, Scotus, Durandus, omnes denique antiqui, quia locutionibus amphibologicis disertè astipulantur & restrictionum vsum licitum, in aliquibus saltem exemplis expressè approbant, sunt Barnesio Iudice Iudice, Minutalia Theologorum.*

Æquiuocatio ad hæreticos ablegari debet, nec spectat ad vocem Iacobinam Ecclesiæ, sed est reputanda opus manuum Esauiticarum [b] §. 30. n. 5. *Et ibidem in fine paragraphi.* mendacium, antiquum licet diaboli [c] inuentum, hoc sæculo, nouo nomine donatum & penè Christianum factum est.

b *Vox Esauina non Iacobina. Et poterit Lessius respondere verbis Ennodij in apologetico*; Esau mentionem operi nostro, nescio verbis an lattatibus indidistis.

c *Commemoratio Diaboli.*

Pharisæorum [d] est non cernere veritatem in verbis scriptis aut signis externis, sed sapientia amissa illam eruere ex inferno [e] æquiuocationis §. 49.

d *Pharisæe cæce, erue primùm trabem de oculo tuo, & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.*

e *Quid est* Tuturillam esse tutum contumeliæ causa? *Seneca docebit* epist. 96. *Ego id vnum repono ad hoc probrum*

 tuum

tuum. Gradere in infernum incomitatus si tantopere eas partes adamas.

Minus malum, [f] & leuior in Paulum est contumelia, Melchisedecianorum hæreticorum, colligentium ex dicto Pauli hæresim de Spiritu sancto, eodem cum Melchisedeco, quàm Personij & æquiuocatorum, credentium Paulum fuisse æquiuocatorem, vel falsidicum. §. 50. n. 1.

[f] *Fœdum conuicium cum fœdo errore coniungis. Nam te Iudice, minus malum est proferre hæresim, quàm proferre æquiuocationem: Et si (quod maximè vis) æquiuocatio esset mendacium; Tamen de fide est hæresim esse maius malum, quàm sit simplex mendacium, quale est quod ab alijs Paulo tribui mentiris.*

Qui docent æquiuocationem aliquando licitam, proculdubio pertinent ad numerum filiorum terrenæ Hierusalem [g] §. 52. n. 3.

[g] *Sanctus Antonius Hierosolymitas terræ huius ad æternam Hierusalem suspirantes, anteponebat Ægyptijs Monachis, Gyrouagis & Sarabaitis.*

Assertio negans fas vnquam esse æquiuocare, vitat Ethnicismum & Aulicismum impium, [h] affectat verò & tuetur verum Christianismum, fidelitatem, & obsequium erga suum principem & patriam. *ibid. n. 6.*

[h] *Lepus tute es, & pulpamentum quæris?*

Ieiuna querela ad quam æquiuocatorum argumenta nos remittunt, Cynædorum [i] mulierculárum effœminatorúmque potius, quàm sapientum obiurgatio iudicatur à cordatis. §. 53. n. 5.

[i] *Mallem cum homine cœnum edente mensam communicare, quàm cùm talia loquente. Non cernitis porcos stercus mandentes? Sic & isti. Quid enim fœtidius verbis quæ contumeliosi loquuntur? Studium eis est, nihil sanum eloqui, mundum nihil, sed si quid turpe, si quid deforme, hoc tam facere quàm dicere, & quod grauius est, alios se confundere putant cum seipsos dedecore magis afficiant.* Chrysost. hom. 31. ad pop.

Lessius

Lessius & eum sequentes, timere debent væ illud Esaiæ pronunciatum contra dicentes malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem,& lucem tenebras,amarum in dulce, & dulce in amarum conuertentes [k]. Dolendum certe nobis Christianis est, in ea nos incidisse tempora, in quibus spiritu erroris operante in hypocrisi mendacium loquuntur æquiuocando §. 54. num. 11. *Et rursus ibid. num.* 12. non alio medio potentiori fiet [l] vt fides è terris exulet, aut à conspectu hominum abscondatur, quam æquiuocationis personato mendacio, &c. quod mundo senescente & charitate vel frigescente vel tepescente plurimum,sensualitatis gymnasio dictatur,&c. At quid opus superbia Pharisaica, de malè facto gloriari; quin & illud defendere, & aliis malè faciendi artem præcipere?

k *Ita planè dolendum, sed medice cura teipsum. Ego te mox struicis mendaciorum conuincam.*

l *Vt video propheta es tu, sed de eorum numero qui increpantur quod prophetent de corde suo, cum Dominus non miserit eos.*

Missos facio reliquos flores queis Barnesij os, Lessium & Lessij suffragatores conspersit toto opere. Nam neque vniuersam summam repræsentare pactus sum, sed specimen dumtaxat;cui eluendo profero

BARNESIO ORIFRICIVM.

SCis à quo scriptum sit, *Cui vlla fandi cura sit, impensius cætero corpore os colendum, quod animi vestibulum, & orationis ianua, & cogitationum comitium*; *Ego certè pro meo captu dixerim, nihil minus quàm oris illuuiem, libero & liberali viro competere. Est enim*

ea

ea pars hominis loco celsa, visu prompta, vsu fœcunda. Nam quidem feris & pecudibus os humile & deorsum ad pedes deiectum, vestigio & pabulo proximum, nunquam ferè nisi mortuis, aut ad morsum exasperatis conspicitur; hominis verò nihil prius tacentis, nihil sæpius loquentis contemplere, &c. Itaque vides quanto iure, in tanta oris tui illuuie, orifricium adhiberi abs te cupiam, vt discas in posterum, nitido ore, ac sordibus detersis, non iam hoc verborũ cœnum, quo te potius ac prius quàm alios conspurces, sed Theologi & Monachi voces fundere. Impugnandus sanè abs te fuerit Lessius, quando tanta tibi videbatur impugnationis illius necessitas. Sed quid promouebat veritatis partes in ea controuersia, tantorum conuiciorum & tam horridorum verborum coaceruatio? Bene Origenes *in ipso fine libri primi contra Celsum* consimilem blateronis illius inter disputandum maledicentiam obiurgans: *maledicta conuiciaque iaculari, hoc non est disputatoris, sed plebeium & indignum philosopho vitium, & furoris indicium, cum deberet rem propositam examinare candidè, & quantum fieri potest, nihil alienum ab ea dicere.* Ego certe indolui non semel dum vestigia tua cogor relegere, iniectam mihi necessitatem tam fœdum impuri

puri oris exemplum in homine Monacho & in speciem Theologo prodendi. Quare has tibi extrema hac disputatione appositas volui. *Et dentium & totius oris mundicinas, nitelas oris, queis possis, spurco Hiberorum ritu dimisso, dentem atque russam pumicare gingiuam, tenuem, candificum, nobilem puluisculum, complanatorem tumidulæ gingiuulæ, conuerritorem pridianæ reliquiæ. Ne qua visatur tetra labes sordium, restrictis fortè si labellis riseris.* Ipsæ belluæ dentifricium vsurpant, ne quid immundum & fœculentum hæreat, ea in parte quam congruum est esse mundissimam. Pergit quem iam protuli. *Crocodilus qui in Nilo gignitur, purgandos sibi dentes innoxio hiatu præbet. Nam quod est ore amplo, sed elingui, & plerunque in aqua recluso, multæ hirudines dentibus implectuntur, eas illi cum egressus in præripia fluminis hiauit, vna ex auibus fluuialibus, amica eius, iniecto rostro, sine noxæ periculo, exsculpit.* Porro non te fugit quam grauiter Septimius, te nomenclatore *os Africanæ Ecclesiæ patrúmque Latinorum*, hanc mutarum animarum æmulationem Christianis præscribat. ORIFRICIVM igitur ac DENTIFRICIVM, pro ORIFRAGIO ac DENTIFRAGIO, quod cupio ne tua cordis inopia extorqueat,

quceat,

queat, à me habeas ea lege, vt in posterum os tuum conspurcare calumniarum & conuiciorum illuuie abstineas, ne lusam mihi operam doleam, cogárque verè ab eo quem aliquoties iam profero scriptum agnoscere. *Planè quidem si quis ita vt tu, nunquam ferme os suum nisi maledictis & calumnijs aperiat, censeo ne vlla cura os percolat, neque ille exotico puluere dentes emaculet quos iustius carbone de rogo obtriuerit; neque saltem communi aqua perluat, quin ei nocens lingua mendaciorum & amaritudinum præministra, semper in fæculinijs & olenticetis suis iaceat. Nam quæ malum ratio est, linguam mundam, & lotam, vocem contra spurcam & tetram possidere? Viperæ ritu niueo denticulo atrum venenum inspirare?*

IN

INDEX II.

Vocum Græcanicarum.

NOLO expectet hîc à me lector Græcas dictiones, quas singulis prope paginis, pro Latinis putidè supposuit Barnesius, ratuam ac insipidam ratus, vt videtur, fore orationem, quæ non aliquibus Græcis voculis, veluti insertis succidiæ frustulis cōdiretur. Sic enim nominatim suum ἀπλῶς, & ὁμολογίαν, & ἀπιστίαν, & διδασκαλικῶς, & ὅλως Latinis phrasibus immittit. vt taceam etiam ex litera vna suam in Græcis peritiam sæpè ostentare Barnesium, laureolam ex mustaceo captantem. Nam & Amphibologicῶs, pag. 16. & passim alibi; Et Paraphrasticῶs, pagina 37. caput 27. Genesεῶs, pag. 421. & Ironicῶs, pag. 422. & Categoricῶs, pag. 366. Et huiusmodi aliæ betæ apud eum densæ. Sic & Magistelli faciunt cum paganum aliquod ludimagisterium prehensant. Latinis verbis Græca, vernaculis Latina insuunt Pædagogicè, aut

Meno

Menoticè (non te latent virum vtique eruditissimum Caligæ concionatoriæ Menoticæ versicolores ;) vt magnam de se concitent opinionem, & Musarum delicium audiant : Quæ est mentis ieiunitas, & puerilitas, docto homine & qui alicuius sit iudicij, planè indigna. An enim Tullius ad eum modum Latinè scripsit ? Aut Demosthenes Græcam orationem Latinis quasi clauis inoculauit ? Vel viri sapientes, Gallicè scribentes, aut loquentes, voculas Latinas interserunt, vt populari auræ velificentur, & aditum abs se Latium ostentent ? Sit verò id aliquando non incongruum, aut etiam probandũ, cum Græcæ vocis energiã, nulla latina satis assequitur ; vt cernitur in quibusdam Græcis vocibus quas magnus Dionysius nouauit. Sed suppetentibus vocibus Latinis æquè idoneis, cui non puteat puerilis illa ostentatio Hellenismi? Itaque quamuis extent apud Barnesium plurimæ huiusmodi cespitationes iudicij ; Tamen voces Græcanicas hîc exhibebo alterius generis ; id est, Græca fide prolatas, vt habeat lector, SPECIMEN MENDACIORVM ET IMPOSTVRAM BARNESII, quantumlibet Philalethem se ipse venditet. Et Monachum quidem S. Benedicti, mendaciorum abstinentissi

nentissi

nentiſſimum eſſe debere, ex eiuſdem S. Patris regula cap. 4. exploratum eſt; vbi Smaragdus & Peres, luculenter agunt de Monachi obligatione ad ſeruādam veritatem. Quæ ſi in omni vita eſt arctiſſima & firmiſſima obligatio, quanto magis vigere debuit ea tractatione, qua alij ob meram, eamque inanem ſuſpicionem defenſi mendacij, tam acerbè exagitantur, & ſeueriſſimum puræ putæ veritatis patrocinium obtenditur? Tanta tamen contra veritatem, per craſſiſſima mendacia peccauit interfector iſte veritatis, vt mirandum ſit quomodo illi, quod Iuliano S. Auguſtinus obiecit, ipſum atramentum non rubuerit, verſumque in minium fuerit. Deprehendet hîc lector verè à Seneca ſcriptum 2. de Ira. cap. 28. *Fidei acerrimus exactor eſt perfidus, & mendacia perſequitur ipſe periurus, & litem ſibi inferri ægerrimè calumniator patitur, &c. Aliena vitia in oculis habemus, à tergo noſtra ſunt.* Guſtum permodicum Barneſianæ mendacitatis dabo. Nam ſi integram maſſam repræſentare inſtituerem, fines huius inſtituti tranſgrederer, & prope vniuerſa aduerſarij diſſertatio exſcribenda eſſet.

DELIBATIO MENDACIORVM Barnesij.

CENSENT nonnulli, haud indignum IESV CHRISTI discipulo fideli, mendacium ore enunciare, imò iurare, modò veritas sit in corde [a], &c. Visum est mihi planè expediens, hos mendacij patronos repellere. *In Epistola ad Pontificem.*

[a] *Apage spurcum mendacium. Id enim non Lessius aliiue quos designas, asseruerunt; sed tu eis per calumniam affingis; Téque quod es prodis, id est, Palaphatum, & lectissimum organum eius qui mendax est, & pater eius.*

Scandalum orbi datum, ex eo quod prædicetur, ab Ecclesia credi, tradi, doceri, licere æquiuocando mentiri [b]. *ibidem.*

[b] *Omnes mentientes quomodocumque mentiantur, perdet Deus. Iisque per hac mendacia tu quoque adiungêris, nisi resipiscas.*

Testor Deum huius disputationis edendæ causam esse & fuisse [c] ardens studium gloriæ Dei & veritatis Catholicæ. *pag.* 1.

[c] *Videat lector aditum ad disputationem nostram n.* 5. *& agnoscet hic periurium.*

Molanus lib. 1. de fide hæret. seru. cap. 5. ait sententiam à Lessio defensam esse carnalem hominis cogitationem, vbi cùm mendacio concurrit liberalis animi hypocrisis. Et cap. 13. ait esse id quod impius Macchiauellus in libro de Principe scripsit. Et cap. 16. ait esse contra SS. Patres quibus subscribunt omnes Theologi Scholastici. Et cap. 25. ait esse contra Vniuersitates, Concilia Oecumenica & ipsam Romanam Ecclesiam. Hæc ille de Lessij sententia [d]. *pag.* 5. *& latè* §. 30.

[d] *Mendacium hic per per aliquot lineas, infra verò per sex ferè paginas expassum. Quàm porro sit luculentum & impudens vide Disputationem nostram eo capite quo testimonia*

nia

nia Iurisperitorum pro restrictis ex causa locutionibus adduximus.

Status quæstionis est [e] an IESVS CHRISTVS dixerit mendacia, & an mendacia sacris litteris tanquam à Deo dicta sint inserta, & an ea Ecclesia nobis obtrudat pro verbo Dei. *In assumento Gallicæ editioni supra Latinam adiuncto.* §. 1. *initio.*

e *Hic est in editione Gallica frons operis, cui, iure illud appinxerim ex Ennodij Apologetico.* O frontem dictionis immundæ, & faciem libelli quam non sola maculauit imperitia. *Videat lector disputationem nostram in calce capitis tertij.*

Lessius ait [f] loquelam ad alterum hominem directam, & responsionem interrogationi adhibitam, posse fieri per locutionem mentalem. §. 5. *in titulo.*

f *Vbi hoc dixit Lessius extra phantasiam & mendacitatem tuam? Itaque vt est apud autorem qui tibi Monacho in delicijs*, Plus vident tui oculi, quàm quod vident.

Mendaces sunt nolentes audire legem, & qui dicunt loquimini placentia, videte errores. At Doctores æquiuocationum aiunt [g] hæc fieri posse per mentalem reseruationem. §. 5.

g *Barnesius Doctor calumniarum, hoc affingit ijs quos per conuicium eo nomine insignis.*

Lessius docet [h] licere iurare falsum æquiuoeando. §. 8. num. 7.

h *Quid est mentiri, si hoc non est? Vbi id dixit Lessius, nisi in tua calumniandi & quidlibet fingendi ac affingendi libertate? Olent tua verba ieiunium, mi homo, bonâ mente.*

2. Petri 2. v. 19. Vitiis humanæ naturæ statum corrumpentibus, annumerantur æquiuocationes [i]. §. 9.

i *Verba Apostoli eo loco hæc sunt, libertatem illis promittentes cum ipsi serui sint corruptionis. Itaque non ara tibi nec fides: corrumpis Scripturas quod quorum sit idem Apostolus docet.*

Sat notum est, illud imprimis documentum æquiuocatorum discipulis dari, vt toties nomen mutent quoties Chameleon colores variat, idque sæpe ex leuicula causa, [k] quam notabilem, iustam & necessariam imaginantur facillimè, cur ita faciant. §.11.

k *At hoc tu satis supérque vides esse mendacium mendacissimum. Videat lector disputationem nostram cap. 5.*

Ex mente Lessij, [l] potest quis sycophantari ex causa necessaria; potest iuxta eundem falsa quis de suo ordine comminisci ad amplificandum honorem Ordinis; Potest denique iuxta Lessium iustus delator onerari grauibus calumniis à delato, ne ei à Superiore credatur. Quinetiam iuxta Lessium omnia Politicorum mendacia de priuatis, (si modò ipsi Politici iudicent expedire mentiri ad bonum commune,) vitio vacant. §.12.

l *Tetra & horrida nubes mendaciorum. Quorsum Seuerus in Cassium exclamauit*, SI CLOACA ESSES, MAGNA ESSES.

Iuxta Lessium [m] Abbas potest pro maiore Dei gloria & bono communi, iubere vt omnes conspirent contra innocentem quempiam, & de eo fanda & infanda omnia fingant: Et subditi non examinata causæ æquiuocandi sufficientia, tenentur parere, & pronè ex quadam cæca [n] vt vocant, Obedientia, aculeis linguarum ad instar apum iratarum, importunè circumuolitare, & vulnerare eum [o] quem vnius superioris odium ad necem destinauit. *ibidem sub fi.*

m *Et hoc quoque prodigiosum mendacium. Tuus est sine fundo calix, ô bone: nec mirum si cruda effutias.*
n *Planè cæcus es qui obedientiam cæcam sic intelligis.*
o *Video quomodo grunnires cum esses in Monasterio.*

Citat ex Augustino loca aduersus mendacium, quæ ipse suo mendacio commaculat, [p] addens ad vocem mendacij vocem æquiuocationis, vt incautus Lector existimet Augustinum aduersus æquiuocationes locutum, cum tamen Barnesius ea loca mendaciter confinxerit, addens de suo quod Augustino deerat ad Lessij impugnationem. §.13.

§.13. Id verò est toti libro adeò perpetuum vt frustra signanda sint plura loca.

p *Mendacium toto prope libro continuum. Vide disputationem nostram cap.21. num.15.*

Iuxta Lessium nec Turcæ nec Pagani possunt rationabiliter conuinci falsitatis in religione: q cum per Lessij doctrinam suggeratur prudens suspicio, quaslibet religiones, vtcumque sint inter se dissentaneæ, posse à Deo proficisci, contraria dicta externa proferente. *ibid.num.*8.

q *Si Ecclesiam, regulam credendi, & fidei Magistram agnoscis; (quod debes si Catholicus es) vides non esse huic tua impostura locum.*

Potest Deus iuxta Lessium, r falsa & dissentanea docere ac reuelare. §.13.*n.*11.

r *Orestis somnia narras*
Hæc sunt mendacia tua, non Lessij asserta.

Priscillianistarum, itémque Lessij s assertum est, non obstare falsum exterius dici, etiam in rebus fidei, modò mente dicatur verum. §.14.*n.*3.

s *Repete, & mentiendum non esse ingemina, vt tua facias pretiosa mendacia.*

Lessius promittit t fieri posse mendacium, absque mendacio. *ibid.num.*10.

t *Ostende vbi Lessius id promittat, aut disce erubescere. Quanquam quando resumes, eiectum semel attrita de fronte ruborem?*

Vt quis mentiatur, iuxta Lessium u exigitur intentio directa decipiendi. §.15. & 16.

u *Contrarium disertè à Lessio statui, ostendo in disputatione capite 2. à num.9.*

S. Augustinus laudauit x praxim S. Firmi vt rem necessariam ad euitandum mendacium. §.17.

x *Hanc necessitatem tu mendaciter adiungis.*

Et mox num.1. verba ipsa eius quem S. Augustinus inducit cum ipso pugnantem, profert [y] tanquam verba S. Augustini, citans obiectionem pro solutione.

[y] *Fidelitas Barnesiana, citare obiectionem loco responsionis.*

Addit item num.2. S. Augustinum l. de mendacio cap. 13. dixisse, S. Firmum melius penetrasse damnationem mendacij in Scripturis proditam, quàm eos qui asserunt posse euadi mendacium per æquiuocationem. quos ait à D. Augustino [z] vocari timidos, & laborantes ignorantia Scripturarum.

[z] *Hoc verò est de ipso mendacio, mendacissimè mentiri. Nam Augustinus ne hilum quidem habet illius sententiæ.*

Si pater ægrotans roget de statu filij, S. Augustinus l. contra mendacium cap.18. ait [a] non posse responderi nisi vel dicendo *viuit*, vel dicendo *nescio*, vel fatendo quod est, nempe *mortuum esse*: Ex illis tribus duo falsa esse scilicet, *viuit & nescio*, nec posse dici nisi mentiendo, affirmat idem Augustinus. §.18.*n*.1.

[a] *Augustinum ita dixisse ais sumpta obiectione quam Augustinus ibi contra se refert, pro ipsius Augustini doctrina.*

Rursus num.4. Augustini locum [b] allegat, contra æquiuocationem expressissimum.

[b] *Ita est, dummodo supplementa & additamenta ei facta à Barnesio, habeantur pro Augustini verbis, quod facilè concedendum putauit Barnesius. Tantum enim singulis periodis vnam aut alteram vocem suam inseruit.*

Resilire leuiter à fide Principi iurata docent, [c] qui æquiuocationem docent. §.21.*n*.5.

[c] *Mentiris atrocissimè. Hoc qui dixerit, peripsema esto. Tu verò nisi probaueris (nec probabis certè vnquam nisi per falsum testimonium) calumniæ ac imposturæ pœnas dato. Recole legem Bulgaricam apud Suidam* v. Bulgari, *& quid hic commerueris, agnoscito.*

Doctrina æquiuocationis, vt facultas [d] Sorbonica declarauit

clarauit anno 1610. facit vt heterodoxi ab Ecclesia Catholica & Romana discedentes, in suo errorę obdurescãt, & Doctores ac Prælatos Catholicos detestentur. §. 22.

d *Intra paucas lineas, fateris decretum illud facultatis Parisiensis, spectare Tyrannicidium. At oportebat mendacem esse memorem.*

Ibidem num. 4. librum, cui nomen Philopatus, ab Anglo Anonymo editum, vult [e] esse ab vno de Societate IESV conscriptum, quem magnæ ait fuisse autoritatis.

e *Si quis affirmat contra mentem, vel suspiciones suas pro certis venditat, mentitur; non vacat mendacio hæc tua affirmatio. Liber ille non est fœtus Societatis* IESV.

Æquiuocationes [f] expresse damnantur & anathemati subiiciuntur in Conciliis Toletanis 4.5.6. & 7. §. 23.

f *In toto §. tantum refers damnationes violantium iuramentum Regi præstitum, vel Regis personam impetentium, aut attentantium Regem regno exuere, aut contra eum, regnum inuadere. Itaque liquet fingi à te mendaciter decreta fidei.*

Æquiuocationes damnatæ sunt in [g] Concilio Constantiensi. §. 24.

g *Ipsemet mox refers decretum Concilij perculisse duntaxat assertores liciti Tyrannicidij. Quare est hæc quoque noua falsatio decretorum Ecclesiasticorum, & obtrusio mendaciorum pro fidei dogmatibus.*

Ioannes Paruus referente Nicolao Ægidio in Annalibus Gallicanis ad annum 1408. in Palatio quo flos regni conuenerat, Apologiam mendacij instituit, nec aliud intellexit [h] eo nomine, quàm æquiuocationes, quarum in eo consessu stabiliendarũ prouinciam susceperat. *ibid. n.* 3.

h *Ioannes Paruus, lingua venali Theologus, proindéque cognatus tuus, barbaram cædem Ducis Aurelianensis ab eo patratam cui conscientiam & linguam locauerat, non iniustè factam probare voluit. Quid ibi fertur tibi metitúrve, præter mendacium tuum cuius vbique prodigam*

sementem facis? Nicolaus Ægidius nihil plane habet eorum qua asseris. Videat lector disputationem nostram cap. 23. num. 9.

Caietanus 22.q.89.art.7. ait iuramentum mendax esse mortale & ideo non videri licitum esse iurare cum mentali restrictione aut æquiuocatione; Ergo omnem ansam æquiuocandi [i] excludit §.28. *n.6.*

[i] *Ita dummodo dubitatio siue obiectio quam proponit Caietanus, sumatur pro eius solutione, vt hic factum abs te pro more.*

Eadem fingendi & mentiendi libertate, vt Maldonatum sibi ipsi repugnantem probet,& eum vno loco contra Lessium adducat, rationem dubitandi [k] quam Maldonatus in cap.24 Lucæ v.28. proponit, sumit pro ipsa Maldonati doctrina & resolutione, *ibidem n.12.*

[k] *Rursus obiectio allegata pro responsione.*

Gabriel Vasques 12. d.182. c. 4. probat [l] simulationem D. Petri fuisse mendacium, aitque simulationem Petri [m] non posse excusari à malitia mendacij; eo quòd esset ob bonum finem; *ibid.n.13.*

[l] *At hoc mendaciter affingi Vasquesio constat ex disp.cit.c.7.*
[m] *Item cap. illo 4. nihil prorsus de S.Petri mendacio dicitur, & ipsemet Barnesius §.50. n.16. Vasquem acriter refellit, quod disputatione citata negauerit Petrum peccasse.*

Molanus Scriptor grauissimus testatur [n] omnes Scholasticos subscribere eorum Doctorum sanæ doctrinæ, qui fundamenta Lessianæ æquiuocationis conuellunt §. 29, *in fine & bona parte paragraphi trigesimi.*

[n] *Mendacium Barnesij ipsis Solis radiis scriptum. Vide disputationem nostram loco iam supra signato* littera d.

Lumen qualitas est, non substantia corporea, aut quantitas, vt quidam antiqui Philosophi & recentiores inter quos est Dandinus [o] in libris de anima errando affirmãt, contra Aristotelem & Philosophiam, qua negat lumẽ penetrans diaphana, posse esse corporeũ vel quantum. §.36.

[o] Splen

o *Splendidissimum mendacium. Vide Dandinum 2.* animæ digressi. 27. *& agnosces Barnesium nusquam mentiendi rudem, cum de Scriptoribus Societatis* I E S V *agit.*

Autores æquiuocationum explicant p per eas ac per mentalem reseruationem omnes Tropos figuras & metaphoras. §.38.*à n.*11.

p *Hoc per Tropum mendacio fœtum, scribis,*

Æquiuocationum autores, ex eo quod Iacob mentitus sit (vt supponunt) concludunt q mentiendum esse. §.40. *n.*2.

q *Tu dicis.*

S. Augustinus dicens Dauidem coram Achis simulasse insaniam, communiter deseritur r. §.46.*n.*7.

r *Profer vel vnum qui Augustino ea in parte reluctatus sit. Hic sanè Augustini barbam vellis & canos admirandi senis. Recordare.*

Quis non indignetur (cum sit Christianus) audiens penè integram fidei Christianæ ἀνακεφαλαίωσιν in octauo Ioannis capite contentam, fœdissimis tot æquiuocationibus conspurcari? Constat enim Theologis in eo tradi diuinissima dogmata Christi, de tremendo iudicio, de libertate Euangelica, de cognitione veritatis Verbi diuini, de fide mediatoris qua ab vniuersis sceleribus & peccatis miseriísque ob peccata debitis liberemur, de gloria Christi, de verbo & sermone eius, de morte reproborum æterna, de essentia & existentia diuinitatis Christi ab æterno antequam Abraham esset: Quis patietur Christianum dicentem hæc omnia à cœlesti Magistro per æquiuocationem tradi? s Piæ aures Christianorum hæc abominantur dici de Christo. §.49.

s *Mendacium horrendum, atrocissima calumnia adiunctum. Tribuit Barnesius hæc omnia Personio, quia scripsit Christum non plenè expressisse verbis mentem suam in quibusdam locis capitis octaui Ioannis quæ signatim profert; & dicit iuuanda esse aliqua subintellectione. Sunt autem hæc.*

1. Ego non iudico quemquam. 2. Veritas liberabit vos, 3. Ego non quæro gloriam meam. 4. Si quis sermonem meum seruauerit non videbit mortem. 5. Si glorifico me ipsum gloria mea nihil est. 6. Dicitis quia Deus vester est & non cognouistis eum. 7. Abraham vidit diem meum. 8. Antequam Abraham fieret ego sum. Hæc sunt quæ Personius scripserat non esse omnino accipienda vt verba sonant, sed addita aliqua subintellectione. v. g. primum, non iudico quemquam *falsum erit nisi accipiatur subintelligendo quod Christus neminem iudicet autoritate arrogata, sed à patre concessa. Et ita de cæteris locis propositis. Inde infert Barnesius asseri à Personio quod Christus non nobis reuelauerit syncerè mysterium diuinitatis suæ, & redemptionis, ac futuri iudicij, sed aliquid pressisse ob quod ea mysteria falsa sint prout proposita sunt, & à nobis creduntur. Quæ quàm atrox sit mendaxque calumnia, lusciosus nullis adhibitis perspicilijs contueretur.*

Æquiuocationem esse illicitam, etiam si adhibeatur in casu maximæ necessitatis; & Augustinus, & Patres omnes ac [t] Scholastici Augustino sequiores, ex Augustini autoritate & rationibus tuentur. §. 53. *n.* 4.

[t] *Allega vel vnum; sed fideliter & caue allegando mentiaris.*

E sensualitatis [u] gymnasio dictatur, licet absque remorsu conscientiæ, citràque veritatis offensionē iurare, promittere, prædicare, narrare falsum, & quidem sine falsitate, mendacio, & periurio. §. 54. *n.* 12.

[u] *Quod est istud sensualitatis Gymnasium? Nec te pudet hominem Monachum Catholicis hæc probra de capite tuo inurere?*

Video me quamplurima alia Barnesij mendacia, quibus vniuersum eius opus scatet, præteriisse; & indiligentiæ vel præuaricationis in Lessij causam, insimulandum, qui de tam vasta mendaciorum mole,

le, exiguam duntaxat portiunculam repræsentarim. Sed meminerit Lector quid stipulatus sim; nempe delibationem duntaxat, pro qua fideliter repono,

BARNESIO LINGVARIVM.

QVo te in hac causa nomine appellabimus? qui doces non mentiendum, imo neque ex quacumque causa æquiuocandum, tam infrunitè mentiris. Philalethes audire vis, & crassis mendaciis scates. Nam si specioso saltem tectorio mendacia ista obduxisses, & *sermonum technis* vt cum Ennodio Ticinensi loquar, *mendacio fidem assumpsisses*, fuisset aliquis excusationi locus: Nunc autem tam apertè ac effusè veritatem proscidisti, vt sermone Planissimus cum sis, *sic tamen te*(verba sunt eiusdem Ennodij) *in stuporem pecualem peccati nebula aut diuinus horror oblimet, vt verecundam excusationem aut fraudem mens tua transeat, aut belluarum pressa hebetudine non agnoscat.* Quare in hac clausula illud tibi pro tot mendaciis, LINGVARIVM repono ex eodem Ennodio. *Colis verbis innocentiam, quam actibus ignoras. Si tamen cultus est in loquela tua, quam scabro vomere, velut agens per deuium aratra*

proscin

proſcindis, marcenti ſolo lolia commendans, recepturus pro tali impendio paleas, quibus gehennæ in perniciem tuam ignis animetur. Sciebas conlatrari ex hoc capite humanam ſapientiam apud Senecam & Arrianum, quod plerique ex eorum claſſe quos Agellius, *Philoſophos abſque factis, & dictorum tenus* appellauit, *homines ignaua opera & Philoſopha ſententia, habitu ac verbis ſapientiam non mente præferrent, eloquerentur magna non viuerent.* Quaſi non ea ſit probatiſſimæ Sapientiæ amuſſis iuxta Caſſiodorum, *ſermonem exemplo iuuare.* Aut minus verè à Seneca proditum ſit: *Facere docet Philoſophia nō dicere, & hoc exigit, vt ad legem ſuā quiſque viuat, nec ab oratione vita diſſentiat.* Qui igitur hæc non ignorabas, robur & æs triplex circa pectus habueris neceſſe eſt, qui tanta ſecuritate potueris, ea ipſa tractatione qua mendacij exagitator videri voluiſti, tam apertè ac toties veritatem lacerare fœdis mendaciis, iiſque, vt paulò ante dicebā, quibus deprehendendis nec lucernæ ſpiculo lumine nec tota ſolis lancea opus ſit; cum ipſa per ſeſe abſque illato extrinſecus lumine in conſpectum veniant, ſintque luculentiſsima. Hoc erit tibi in LINGVARIVM, & quocunque perrexeris, memento te deprehenſum.

IN

INDEX III.

Rerum Notabilium.

IN hoc horreum, non certa duntaxat infœlicis ſoli germina; ſed permixtim lolium, auenam, ſentes ac tribulos, etiam adnatos illis ſcarabeos cum ſuis tabernaculis conuerram. Ineptias, inquam, ignorantias, cauillationes, paralogiſmos, perpetua prope parerga, & huiuſmodi alia operis Barneſij decora, digna ſuffixione & nota. Quæ indicare duntaxat, non etiam iuſta expenſione librare,, & carptim illuſtriora quædam hinc inde decerpere, conſilium eſt. Nam vt comprehenderentur quæ ad hunc ſyllabum ſpectabant, volumine opus eſſet quod ipſum Barneſij volumen mole æquaret. Nec reor alia ratione poſſe plenum ac iuſtum confici Indicem hunc tertium, quàm ſi opus ipſum Barneſij, obelis perpetuis ſuffixum, exhiberetur lectori. Vt mihi ferè viſus ſim Barneſij librum perlegendo, alterius Monachi

ſcribendi

ſcribendi rationem, à S. Hieronymo *lib.* 1. *aduerſus Iouinia. initio*, expreſſam recognoſcere. Itaque obiter nonnulla in hoc genere monſtrabo, malens indiligentiæ & nimiæ miſericordiæ notari, quàm ſeueritatis in excutiendo Barneſio. Quamquam ſolerti lectori hæc pauca, vt veluti ex vngue de vniuerſo SINGVLARI FERO coniecturam faciat, ſatis erunt.

CORDIS INOPIAE IN BARNEſio. Argumenta quædam.

MEditationes has ſanctitatis veſtræ nomini dicatas, Beatiſſime Pater, ſuſpice, [a] aſpice, protege. *In Epiſtola ad Pontif.*

[a] *Suſpiciuntur ſuperiora & altiora, ô bone; nec ſuſpicimus niſi mirabilia, ſi vocem transferas à viſu corporeo ad intellectualem vt hic abs te factum. Anne igitur mouet Pontificem, has tuas meditationes & verè commentationes, eſſe debere illi mirabiles? Quas non fricti ciceris probet aut nucis emptor.*

Oratio Amphibologica ſumpta amphibologicas nihil alteri ſignificat [b] §. 2. *n.* 8.

[b] *Hoc quàm ineptè dicatur, oſtendo in mea diſputatione* capite 7. num. 5. & 6. *alibique non ſemel.*

Ibidem num. 7. ac ſæpe alibi inculcat Barneſius propoſitionem æquiuocam ſumi in hac controuerſia pro enunciatione qua is qui loquitur nihil certè velit ſignificare audienti. Nam eam qua loquens vult aliquid ſignificare, ait eſſe tantum Amphibologicam in ſenſu alienato, negátque de ea eſſe ſibi litem cum Leſſio [c] quod talis propoſitio amphibologica, de omnium ſententia aliquid ſignificet.

c *Aërem*

Aërem ergo verberas : Nam Leſſius diſertè agit de illis enunciationibus æquiuocis, quæ quamuis ipſæ fœtæ ſint multis ſenſibus, prauideantúrque ab audiente accipiendæ in vno, tamen à loquente determinantur ad alium. Et tu ipſe quæ es conſtantia & veracitate id fateris §. 28. num. 1.

Oratio imperfecta de qua Ariſtoteles 1. *de interp. cap.* 4. fit cum dico, *Petrus* [d] §. 3. n. 4.

[d] *Rudimentarius logicus ob hæc verba metueret vapulare.*

Mendacium lege diuina in ſcripturis prohibetur, ergo æquiuocatio eſt illicita. [e] §. 4. congeſtis infinitis ſcripturæ locis pro antecedente, quaſi de eo eſſet controuer. Duiátque ea exorbitatio à §. illo 4. ad 31.

[e] *Curris extra orbitam, nec aliter ratiocinaris quàm ſi aſſumeres; furtum prohibetur in ſcriptura, ergo & vſurpatio rei alienæ in extrema neceſſitate.*

Poſita Prophetis verba in ore, [f] Deus locutus ex ore & per os, doctrina oris audienda, iubemur facere iuxta verba quæ locutus eſt Dominus, & è contra impius capitur labiis : Ergo æquiuocatio eſt illicita. §. 5. n. 5.

[f] *Vbinam verò poni velles verba niſi in ore? Aut an tu Aſtomus, qui velis aliquos cenſere non loquendum per os? Videris autem quæ colis, hoc tibi fuſum neuerit.*

Verax Deus, veraces Prophetæ, ſacerdotes & homines ſeruant veritatem in loquela, &c. Deus dixit, Audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Ergo æquiuocatio eſt illicita. [g] *Ibidem num.* 9. Totus paragraphus hanc ſyllogiſmorum ſcabiem præfert.

[g] *Argumentatio gemina iſti, homo eſt animal rationale. Ergo Olympus eſt montium altiſſimus. Si arietes vt loquitur Syneſius, aut grandiores beſtiæ verueces, philoſophari vellent, non aliam inirent argumentandi rationem.*

Omnes omnino impij in ſcriptura memorati, à capite nequitiæ dæmone per ſerpentem voces fundente, ad Antichriſtum vſque, & illuſores nouiſſimorum dierum, à

Barneſio

Barnesio enumerantur signatis libro, capite & versiculo: vt ex ea enumeratione constet æquiuocationem malos autores habuisse [h] toto §. 6.

[h] *Itaque vt specimen prabeam argumentationum illius paragraphi, ita argumentatur Barnesius. Cain fuit homicida, & Ionadab suasor nefarij concubitus Absalonis, & Amnon raptor & violator pudicitia Thamar: Ergo aquiuocatio est reiicienda.*

Per bonos diuos, [i] quis vnquam finis disputandi erit, si æquiuocationi sit locus? §. 8.

[i] *Sit sermo vester est est, non non, quod vlterius est à malo est.*

Aquiuocationes collatæ [k] septem bobus Pharaonicis, Ægyptio à Mose interfecto, canibus putridis, ebrio, vulpibus in aëre pendulis, volutabro suis, animalibus sine spiritu, &c. [k] §. 9.

[k] *Tantum est frigus comparationum qua toto §. 9. accumulantur contra aquiuocationes & restrictas locutiones ex iusta causa, (cum ne prolatas quidem absque causa & perperam attingant, nisi tanta capedine quanta Austrum inter & Boream interiacet,) vt possit ad illum frigoris rigorem admota aqua stringi, & gelascere. Suspicioque sit diriguisse non semel manum scribentis, cum ipse lector contuendo ac legendo prope rigeat.*

Ad Gonellæ [l] Pantomimi imitationem, scrutatur Barnesius §. 10. Lucianum suum, ac post longam & accuratam fabularum eius recensionem per plures paginas, succo vel cœno omnium Luciani ineptiarum oblimatas, concludit iuxta Lessij placitum, [m] depelli mendacium à narrationibus illis quas Lucianus professus est mendaces esse: Depelli inquam, quia mentiendo reseruabat Lucianus hanc clausulam. *In ijs qua dico mentior, & nihil quale assero me spectasse, vnquam spectaui.*

[l] *Libri spirituales Barnesij Monachi, Narrationes Gonella, & Lucianus.*

[m] *Hac illatio quàm clauda sit, doceo* Capite 9. & sæpe alibi.

Ineptè

Ineptè affectat apparere Leguleius, extra rem ostentatis allegationibus quarundam legum, [n] quas ab eo nunquam aditas in propriis penatibus, sed aliunde exscriptas, satis indicat modus citandi qui iuris nouitium sapit, §. 11.

[n] *Quam quisque nouit artem in ea se exerceat.*

Argumentatur ibidem, vt probet mendacium iuxta Lessium fore destituendum spe correctionis. Et multis præmissis de debito & obligatione corrigendi peccata aliena, concludit num. 6. mendacem fore incorrigibilem, quia non poterit conuinci [o] mendacij.

[o] *Itaque præceptum de corrigendo proximo, iuxta te, est præceptum de eo culpa conuincendo. Vide an vigil hæc scripseris. Et ne verè in eorum album referendus sis; qui dormiunt vigilantes, vt est apud Dionem Chrysostomum* orat. 33.

Multa item eodem §. ineptit circa quingenta mendacia Scaligeris impacta, quæ retundi posse ait [p] ab eis, si dicant se ex causa rationabili æquiuocasse.

[p] *Vt video, apud te, dicere suppetere causam idoneam quamuis id falsò dicatur; idem est quod causam illam verè suppetere.*

Sileo de nugis Plautini Sycophantæ [q] in eiusdem §. calce, quia ad hæc corradenda adactus est Barnesius non quod ad rem essent, sed vt suam in Plauti Comediarum spirituali lectione diligentiam testatam faceret.

[q] *Liber alius Barnesij Monachi ad augendum ac fouendum spiritum,*
M. Accij Plauti comedia.

Si licet ex iusta causa vti æquiuocatione, [r] ergo licebit sodalitiis, etiam sacris & religiosis gloriam ordinis tanto studio captantibus, falsa de suis confingere, & iactare pro veris, æquiuocando. Sicque Thersitæ similis, de grege Epicuri, de famulitio effœminati alicuius Bagoæ, mollis Sardanapali, alicuiúsve à sacris Cereris, euadet in Achillem §. 12.

 [r] *Illatio*

[r] *Illatio Barnesiana ; & molle de Ordinibus religiosis iudicium.*
Apage verò spurciloquium. Heus Monache.
Hoc te iam non semel moneo. Audi priusquam asperius vapules.
Nil os effundit nisi pectore suppeditetur:
Ore tuo stercus funditur : intus erat.

Credetur ex Artotrogi fide, ignauum ripsaspidem mira gessisse in campis Gurgulidoniis, vbi Bombomachides [s] Cliominstaridysarchides, erat Imperator summus. Quia inter proferendum hæc mendacia, mente reseruabit quod falsa sint, & nunquam facta. *Ibidem.*

[s] *Adhuc latebat nomen Imperatoris sub cuius signis in gurgustio de quo ad Pontificem ipsemet scribis, meruisti cum hac ederes.*

Religiosus proditionem regno moliens, [t] suum consilium putans secretum, & volens videri corrigendus si fuisset monitus, ideóque negans se debuisse ad superiorem deferri à conscio fratre, & sic infamari apud superiorem; potest iuxta Lessium insignia falsa affingere delatori, quia putat id esse medium necessarium ad famam suam tuendam [u] cuius tanta esse cura Religioso debet, vt non possit restitutionem eius condonare. *Ibidem n.6.*

[t] *Liberet* DEVS *Ecclesiam ea religiositate quam de tuo sensu describis.*
[u] *Hoc verò est febrire non argumentari. Debet religioso esse cura sua fama, bene agendo, ergo debet per quodcunque nefas tueri famam suam.*

Iuxta Lessium innocentissimus religiosus zelator sui ordinis, non potest euadere infamiam: Quia frater æquiuocator arietabit, & inualidabit famam eius [x] falsis obloquiis & detrectationibus quas de eo comminiscitur licitè in casu necessitatis ne ipsi à superiore credatur. § 12.

[x] *Quis tibi dixit licere cum superiore æquiuocare ? hoc tu finxisti. Videat lector disputationem nostram* cap.4.

Mendacia [y] Politicorum de priuatis, dummodo iudicentur communitati vtilia, licita sunt iuxta Lessium;
Ergo

Ergo & homicidia & adulteria & quæuis scelera : Ergo Lessius inducit Macchiauellismum. *Ibid.*

[1] *Antecedens est merum mendacium tuum. Consequentia est hominis æstro Menippico perciti, quo tute agitatum ista scribendo fateris.*

Maior Dei gloria est bonum maximè commune, cui damnum priuati etiam cedere debet: Ergo iuxta Lessium [a] quoties lubet iudicio probabili cuipiam docto existimare aliquod opus ad maiorem Dei gloriam fieri debere, propter eius sollicitationem licere censebit de quopiam infames falsitates & calumnias proferre, quibus & Regicidia Tragica, & Papicidia si velis, executioni mandare tentabit; suadebit, consulet, modò id faciat per æquiuocationem, cum qua illa omnia in tali casu, pro bono maximè communi licent. *Ibid.*

[a] *Autor sum (non enim consulo vt tu hic Despauterium colaphizans loqueris;) autor inquam vt votum emittas ad S. Hubertum. Nam propitius fuit multis illiusmet genij, quem tu in hac argumentatione prodis.*

Eia generosa virtutis proles. [a] Versa est in luctum cithara vestra; venit & opilio, tardi venere bubulci, venit τῶν φαύλων καὶ ἀμούσων numerus, Arcadicum pecus gloriæ triumphum, vestra virtute, innocentia, pietate, & laboribus partum à vobis inuitis præripient, quamdiu æquiuocatio Lessiana in suo stat robore. *Ibid.*

[a] *Scilicet hæc symphonia aptè adiungitur proximæ tuæ saltationi.*

Si Deus vsus aliquando est æquiuocatione inter loquendum, vt ait Lessius, ergo [b] nescimus an æquiuocauerit reuelando nobis mysteria fidei : atque ita Lessius fidem Catholicam profligat. §.13.

[b] *Iam te monui si Ecclesiam Magistram fidei agnoscas, paralogismum hunc tuum non esse titiuillitio æstimandum.*

Euidentiam credibilitatis ad assensum fidei prærequisitam, collocat Barnesius [c] in dictis hominum de mysteriis fidei. *Ibid. num.* 5.

c *Hoc verò est profundè peruadere quid sit ea euidentia. Recole rudimenta doctrinæ de fide, vel disce; Doctor enim creatus es sub spe futuri studij.*

Lessius admittit ex iustà necessitate fas esse æquiuocatione vti, alloquendo alium. Ergo idem debet dicere de mendaciis & blasphemiis Priscillianistarum, ad tutandos eos qui Deum sanctósque blasphemant [d] §.14 *n.6.*

d *Quare vina pipérque, vt sapiant fatua tibi congrua prandia beta.*

Valentia ait, opinionem probabilem esse eam quam doctus & probus vir suadet, & putat veram. Ergo [e] cum S.Hieronymus & Cosentius Episcopus, approbarint externam idololatriam Iehu; & Adrianus ac Marulus probi vtique & docti viri, admiserint simulationem in re fidei esse licitam, sequetur licitam esse. §.14. *num.* 8. *& sequent.*

e *Oblitus es vel nunquam didicisti, suffragium illud probi & docti viri, non debere esse tale, cui communiter docti & probi refragentur.*

Augustinus ait, de eo qui verè abest nihil aliud ab eo qui mentiri nolit dici posse, nisi, *abest*, siue *non est hic.* Ergo [f] æquiuocatio habetur ab Augustino in numero mendaciorum §.17. num.2.

f *Argumentum in cymbalis malè sonantibus.*

Si S.Firmus, & quilibet in simili periculo constitutus potuisset licitè vti æquiuocatione, obligatus [g] fuisset ea vti, quia obligatur homo assumere omnia media licita, ad vitam tuendam necessaria §.17. *à n.3.*

g *Hoc falsissimum principium conuello cap.21.n.11.*

Fatetur Lessius aliquos Patres quibus mendacium visum est licitum, quósque Augustinus *in opere contra mendacium ac de mendacio*, confutat, [h] nomine mendacij intellexisse æquiuocationem; Ergo [i] ipso Lessio iudice, omnia quæ contra mendacij patronos scripta sunt, impugnant æquè ipsummet Lessium §.18. *n.3.*

h *Imo*

[h] *Imò verò Priscillianum ac eius sectam confutauit, non Patres illos qui prope omnes sunt Augustino posteriores, tantúmque absunt à Priscillianismo, quantum tu à bona fide & synceritate.*

[i] *Deinde quæ illa consequentia?*

Ait Lessius S. Augustinum minus sibi satisfecisse in libro de mendacio. Ergo significat [k] Augustinum de suo in mendaces rigore aliquid remisisse §. 18. *n.* 5.

[k] *Minus sibi satisfacere opus illud, tradit disertè ipse D. Augustinus* in fine primi retractationum : *Vel ergo ipsemet quoque Augustinus significaret quod Lessio affingis ; vel quia id falsum & ineptum est, friuolus planè argumentator es, id est, Barnesium te semper prodis.*

Diuisio iuramenti in assertorium, promissorium & comminatorium [l] §. 20. n. 1.

[l] *Tertium hoc membrum Iuramenti de tuo capite commentus es.*

Inconstanti & plumea verborum circumuolitatione vtuntur : dum enim verba leuia, inconsiderata, & falsa nullo veritatis pondere [m] prædita, ex eorum ore saltitant & motantur, tamquam inquieta ATOMA, in radiis solaribus ; quietem dulcissimam qua natura humana frui desiderat, ab ea nefariè eripiunt, ablata verborum firmitate, veritate, & constantia : in quo manifeste contra IVS GENTIVM, [n] orbísque terrarum leges depugnant. *Ibid. num.* 4.

[m] *Paradigma concinnæ ineptitudinis. Tibi itaque piperato Oratori non insciè reponam quod Mæcenati in stylo non dissimiliter lasciuienti, Augustus.* Vale mel gentium, ebur ex Hetruria, laser aretinum, adamas supernas, Tyberinum margaritum, Iaspis singulorum, carbunculum habeas, ἵνα συντέμω πάντα, μάλαγμα mœcharum. *Pueris pueris bulla ista & ampulla verborum. Imo verò hæc verba tam improbè structa (vt de Mæcenatis luxuriante oratione à Seneca scriptum* epist. 114.) *ostendunt mores quoque non minus nouos & prauos & singulares fuisse. Lege cætera, sed caue frontem perfrices.*

[n] *Ostendis nescire te quid sit ius gentium:*

Qui docent æquiuocationem in coacto & damnoso iuramento, docent P Reges, iurantibus non fidere. §.21. *in fine.*

o *At ij quot eam æquiuocationem docere retulerat Barnesius* ibid. n. 2. *agunt de iuramento iniquè & per iniuriam extorto vel à non habente potestatem*; *Ergo Barnesius apertè supponit, Reges iuramentum à subditis exposcentes, esse iniquos, iniurios, aut non superiores subditorum.*

Collectio Gratiani est ius P Romanæ Ecclesiæ, & quæ in eo habentur, sunt autoritate Romanæ Ecclesiæ approbata, atque adeò faciunt certam fidem. §.23.

P *Bene ostendis te nosse Gratianum qui hæc effutias, Erat quidem Gratianus, Monachus melior & peritior quàm tu sis, sæpe tamen dormitauit.*

Ibidem quia Selua Narbonensis, interfuit Concilio quarto Tolerano, addit Barnesius eum fuisse deputatum pro regno Gallicano. Atque adeò fuisse Concilium illud vniuersale totius Galliæ & Hispaniæ q.

q *Ignorantia coniuncta mendacio, Videat Lector disputationem nostram* cap.23.n.7.

Pererius scripsit mendacium esse per se malum, de sententia omnium ferè Patrum; Atqui Lessius fatetur aliquos Patres nomine mendacij latè dicti intellexisse æquiuocationem: Ergo r nullus Patrum astipulatur æquiuocationi, nisi qui negant mendacium propriè dictum esse licitum. Ita Barnesius §. 25. aitque *id à se iudiciosè s conclusum.*

r *Hic agnosce monstrosam tuam Dialecticam.*

s *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum.*

Sæpe miratus sum t cur defensores æquiuocationum consequenter non extollant mendacia. §.26.

t *Mirare, cur qui medici vena incisionem ad morbi depulsionem approbant, non approbent cædes hominum.*

In iure Canonico videtur mendacij vsus & vox appro-
bari

bari ab [u] Innocentio III. *tit. de diuortiis cap. gaudemus,* vbi ait, per reuelationem Dei Iacob à mendacio excusatur. §. *26.*

[u] *Mendacia iuxta Barnesium approbata in Pontificum decretalibus,quas alibi (& rectè) assumit facere ius Ecclesia, & esse receptas ab omnibus. Ergo iuxta Barnesium Ecclesia approbat mendacia.* EVGE EVGE.

Tertullianus reiicit æquiuocationes. Ergo tota Ecclesia Africana eas quoque damnat. Reiecisse porro eas Tertullianum, probatur [x] quia *lib. de Idololat. cap.* 1. vocauit adulteros veritatis eos qui falsis diis seruiunt, suntque idololatræ. Ita Barnesius, vt concludat mentalitatem Lessianam nihil deseruire ad rhombum veritatis. Do ipsas elegantias Barnesij.

[x] *Res per se loquitur.*

Concilia & Pontifices aiunt rem iuratam firmari iuramento, Ergo [y] æquiuocatio est illicita. *ibid. à n.22.*

[y] *Vt si dicerem,Concilia & Patres reprobant sacrilegia,Ergo damnant humanum conuictum.*

In æquiuocatione Lessiana nihil exterius significatur, quia est amphibologica oratio [z] quod genus orationis nihil significat omnino. §.28.*n.2.*

[z] *Et tamen* ibid.n.1.*ante paucas lineas,apertè dixeras Lessium & recentiores qui cum eo sentiunt, non agere de oratione amphibologica proprie dicta; sed de ea qua alienatur à natura vera amphibologia, & aliquid significat,vt dixeras* §.2.n.7. *quem locum ibidem citas. Eo item* §.2. n.7. & n.8.in fine, *apertè negas agi in hac controuersia de ea amphibologia in sensu alienato, quod hoc* §.28.n.1. *solita constantia laude inficiaris.*

Gerson non audet definire an in secretis humanis secularium, fas sit cum ita expedit negare quod ea sciat qui interrogatur : non quod dubitet, cum id illi certum sit fieri non posse(vtpote cuiuis viro docto) [a] sed quia,&c. §.28. *n.4.*

[a] *Bella Gersonis declinatio. De tuis hic angustiis, plenè* cap. 23.n.22. disputationis nostræ.

Ibid.n.5. Petrus Lombardus,ait,verbis vti ad fallaciam non ad quod instituta sunt peccatum esse. Quæ verba vt fulmen [b] directè feriunt æquiuocationem.

[b] *Fulmen tam brutum vt procuratione non egeat.*

Calx farina & alia sicca, humorem sibi inimicum in se admittunt,satis lubenti [c] animo. §.35.n.3.

[c] *Lubens animus in calce & farina iuxta Barnesium.*

Opponit sibi toto §. 31. admodum insipidè & pueriliter vsum communem simulandi & mentiendi, quem amplificat more paruulorum qui recens à Grammatica ad Aphtonium gradu facto exultans,& implenda vndecumque pagina luxuriant. Describit Medicorum, Causidicorum,Ducum in bellis simulationes. Refert sibi obiici Ethnicorum Deos, & Christianorum sanctos, ipsúmque Christum æquiuocatione & simulatione vsum. Obiici item ait pro æquiuocatione credulitatem nimiam hominum qui se diu victuros putant, mox morituri. Denique Rhetorum deceptiones, ac simulationes Historicorum, itémque Aulicorum ac Religiosorum quos n. 7. & 8. indignissimè & sordidissimè describit, per modum quidem proponentis obiectionem, sed ita tamen vt ne verbulo quidem id postea expungat, quin potius *sub finem* §. *mox citandi* satis insinuat rata à se haberi. Ad hæc omnia, quæ fingit sibi obiici in fauorem æquiuocationum [d] respondet §. 34. causam cur Ethnici facile mentirentur & mendacium in vsum traherent, fuisse quia mendacium est ex propriis Diaboli; & amor patriæ suadet amplecti ritus eius; præterea quia Gentiles persuasum habebant Deum amare peccata. Ac denique quia ita sæpe ferunt considerationes politicæ. Hos Ethnicos secuti sunt perfecti viri [e].

[d] *Hoc verò est,vt Chrysostomus alicubi ludit, collyrium ægro occipiti vel talo adhibere.*

[e] *Etiam Sancti, ac Christus ipse? Nam hos quoque tibi obiici præmisisti,nec aliud pro eis respondes.*

Imprecatur Barnesius Francisco Valesio & aliis quos refellit,

refellit; vt beentur paradiso brutorum [f] quo equi & asini beantur. §. 32. *n.* 7.

f *Nescitis cuius spiritus estis?*

Ibidem *n.* 8. citat Iosephum à Costa [g] in opere de aromatibus.

g *O bone; Iosephus à Costa, te iudice non impugnabit æquiuocatores, quia fuit Societatis* IESV *religiosus. Tu autem transformasti in eum, hominem Medicum Christophorum à Costa. Nimirum apud Antonium Peres certam. 7. Scholast. c. 2. quem ibi expilas, legeras id tradere à Costa. Itaque homo doctus & in authoribus versatus, quia Iosephus à Costa scripsit de rebus Indicis, tribuis illi opus de aromatibus à Peresio allegatum.*

Cœlum posse ac debere lumen producere quaquauersum in instanti, ita vt totus orbis elementaris in eo momento illuminetur, inde demonstrari ait, quod cœlum sit agens totale [h]: experientia autem certa constet, agens totale posse agere in instanti in omnem partem globi sibi oppositi intra actiuitatis sphæram contenti, vt patet ex casu globi ferrei in vitrum planum [i]: huius enim fractio in momento tota fit à toto globo, §. 36. *n.* 1.

h *Ignis A, quantumcumque modicus, est agens totale; non enim est partiale cum seorsim cohæreat. Ergo iuxta te poterit in momento calefacere totam terram, orbémque vniuersum. Negas hanc esse eius sphæram? Vnde habes eam esse sphæram cœli, si non aliunde probas quàm quia est agens totale? Saltem verò oporteret ignem A, in momento calefacere totam sphæram suæ actiuitatis, quia est agens totale. At hoc Physici tyrones norunt quàm sit ridiculum. Ergo dimissa philosophia, tracta quæ tua sunt. Finge, inquã, & cude calumniam aliquam, & fœlicius fortè cedet. Nam in Philosophicis, rudis nimium es.*

i *Quæ verò te Philosophia docuit, vitrum cadente massa super illud, totum simul comminui?*

Nullæ sunt sensuum deceptiones actiuæ aut passiuæ [k], §. 36.

k *Consule oculos tuos.*

Accedamus ad Iudæorum Regem Dauidem; Regem non qualemcumque, sed à Deo pronunciatum virum secundum cor eius. Vt vt sit [1], Dauid coram Achimelec simulauit. §.45.n.3.

[1] *An dubitas de veritate diuini illius pronunciati? Ita planè, nisi ignoras quid sonet illud*, vt vt sit.

Propheris notis licere proferre dicta sua in sensu præciso probatur [m] ex eo quod D.Paul. *Rom.* 3. ait, *Scimus quoniam quæcunque lex loquitur, iis qui in lege sunt loquitur.* Vbi nomine *legis* intelliguntur Prophetæ. §.37.

[m] *Non si centum iuga boum huic consequentia alliges, possis eam ex tuo hoc antecedenti eruere.*

Christus IN QVANTVM ERAT PVRVS HOMO, se nescire diem iudicij professus est [n]. *ibid.n.*6.

[n] Tu verò audi quæ verborum fulmina magnus Nestorij hostis in tuam hanc Christi PVRI HOMINIS appellationem intorqueat. *Mali & scelesti, magnum illud venerandum ac profundum inhumanationis vnigeniti Dei ignorantes mysterium, temerè blasphemant, os aperientes incontinens, & futile. Audiät igitur prophetam Isaiam ad ipsos dicentem. Vos verò accedite huc filij iniqui, semen adulterorum ac scorti: Cui illusistis? & contra quem aperuistis os vestrum? An non estis filij perditionis semen iniquum? Reuera namque filij perditionis sunt, & semen iniquum, qui Dominum à quo sunt empti, negant. Empti namque sumus pretio. Quomodo autem fuisset sanguis vulgaris hominis, nobis similis, orbis redemptio? Verum vt iam dixi sunt quidam ingrati mansuetudini Seruatoris nostri, negántque Dominum, ac iugum seruitutis excutiunt, vt & de ipsis dicat Christus quod per Oseam est dictum. Veh ipsis, quoniam resilierunt à me. Miseri sunt quoniam impiè contra me egerunt. Ego redemi eos, ipsi verò locuti sunt contra me mendacia. Mentiuntur enim contra celebritatem & excellentiam Seruatoris nostri, qui Pharisæorum malitiam & impietatem imitantur; & Christianam quidem personam prætexunt*, mentem verò habent Iudaicam, linguámque amaram, *& virulentam exercuerunt.* S.Cyrill. in homil. Ephesi dicta, impugnans hæresim vocantium

tium Christum PVRVM siue vulgarem HOMINEM quam Barnesius loco allegato instaurat.

Concionatores monendo & hortando è suggesto, non æquiuocant: Ergo [o] Christus dicens se nescire diem iudicij, & Deus denuncians Niniues subuersionem, vel Ezechiæ proximum interitum, nihil restrinxit mentaliter, *ibid. n.* 7. Totus hic §. tantis insulsitatibus scatet, vt nequeant omnes adduci nisi totus §. describatur.

[o] *Lege* S. *Thomam* 2. 2. q. 46. per totam, *quæ est* de stultitia.

Omnes Prophetæ excepto Iona, loquuntur [p] de pace sub Christo futura. §. 38. n. 8.

[p] *Non ita Nazianzenus, aliique Patres.*

Ablegat Personium ad coruos [q] §. 38. n. 16. is enim est qui n. 13. fuerat adductus, tanquam assertor sententiæ cuius autorem postea ad coruos ablegat.

[q] *Iterum dico.* Nescitis cuius spiritus estis?

Bonus Raphaël egit pium Tortorem [r], Tentatorem, & pium Ludificatorem Tobiæ. §. 46. *n.* 8.

[r] *Reuerentia Barnesij in Angelum Raphaëlem, de qua in* disput. cap. 11. num. 6.

Si Ecclesia esset fallibilis, adhuc tamen ei parere deberent fideles, [s] aliquid vt à Deo reuelatum. v. g. librum Tobiæ tanquā Scripturam diuinam proponēti. §. 46. *n.* 11.

[s] *Quid tibi vis? Timeo Danaos.*

Canones Sextæ Synodi certam faciunt fidem, & qui de eis dubitant, vocantur à Patribus in 7. Synodo actio. 4. ignorantes, scandalosi, nefarij, impij, Iudæi, veritatis hostes. Viderit [t] Bellarminus *l. de cler. c.* 21. *ad* 3. quo consilio eos Canones repudiarit, negarítque ab vllo Concilio approbatos. §. 46. *in fine.*

[t] *Canones Trullanos reprobari à Romana Ecclesia, & meritissimò,*

tissimò, docuerunt recentiores grauissimi vt Baro. fusè anno 692. *Canus* 5. de locis cap. vltimo ad Sextum. *Bellarm.* 2. de Pontif. c.18. ad 2. *Omnes post Bedam* lib. de sex ætatibus, *qui hanc Synodum vocat erraticam, & damnatam à Sergio Papa testatur. An tu eam instaurare satagis, quia cœlibatum Ecclesiasticum conuulsit, & Romanum primatum deiecit? Nihil definio.*

Christus quâ Deus sciuit diem iudicij, quia in eo vt Deus erat, fuerunt omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei: Igitur [u] Christum nescire diem extremi iudicij, verificatur de eo, quâ homo est. §.48.*n.*11.

[u] *Tu vide ne hic Agnoita sis. Non fuit quidem humanitas, Christo, ratio sciendi diem iudicij: Tamen etiam quatenus homo specificatiuè, sciuit diem iudicij. Et de eo quatenus homo erat specificatiuè, valuit illud, in quo sunt omnes thesauri scientiæ Dei, quod vis in eum dumtaxat quatenus Deum cadere, vt planè videaris velle intellectum Christi creatum ignorasse diem illum, quæ est hæresis Agnoitarum.*

Paulus circumcidit Timotheum, quia erat filius Iudææ mulieris, & ideo reputabatur Iudæus in materia ceremoniarum religiosarum, in quibus mater præualet [x], vt etiam Pattres Octauæ Synodi Toletanæ docent *actione* 12. vbi decernitur liberos genitos à Iudæo patre, matre Christiana, matris Religionem sequi. §.50.*n.*12.

[x] *Ostendis quàm fidei faueas. Nam te quidem autore si pater esset Christianus, & mater Iudæa, proles iuxta Concilium Toletanum deberet sequi matris religionem, nec posset à patre Christiano vendicari ad Baptismum. Vide oscitantiam tuam, & agnosce Concilium fidei fauisse, & voluisse vt liberi alterutrius parentis Christiani religionem sequerentur.*

Petrus coëgit gentes Iudaizare compellendo [y], & peius adhuc fecit simulando. §.50.*n.*15.

[y] *Vbi coëgit Petrus compellendo? Sed imitaris Centuriatores qui Sancti Petri peccatorum chiliades confecerunt. Vnde hæ tuæ lachrymæ in S. Petrum?*

Pet

Perscrutare tecum lucetna [z], an forsan aliquid nævi absurdæ verruculæ aut runcina auerruncandæ filicis non lateat, aut potius non prodeat in moribus tuis quod mereatur per sancti viri irrisionem tolli & abscindi. §. *51. n. 4.*

[z] *Ver Barnesiana dictionis.*

Siccine vellicas venerandam barbam [a] & canos illius admirandi hominis Augustini, si fas sit miraculum homines hominem appellare. §. 53. *num.* 4. *& ibidem* aliæ de Augustino ineptiæ.

[a] *Barnesius pro Augustini barba sollicitus.*

Crimen est simpliciter iudicandum cum spectat ad magnum alterius vel Reipublicæ malum, vt docui ante aliquot annos cum D. Augustino qui docet in tali casu dicere, *scio* [b], *sed nunquam monstrabo quid sit.* §. 54 *n. 7.*

[b] *Itaque reus te autore, simpliciter respondet, & conscientiæ sua facit satis, cum ait,* Scio sed nunquam edisseram quid sit.

SCVRRILITATES multæ [c] ex Plauto & Luciano coaceruatæ. §. 10. 11. 12. 13.

Addensatæ item [d] narrationes grauitate Theologica indignæ.

Adhæc parasitos, pantomimos, impostores, grauissimis disputationib, interserit Barytonus iste Monacho-Theologus.

Sic Gonellam. §. 19.

Iudæum Impostorem. §. 13.

Parasitum Lucianicum eod. §. 13. cùm maximè seriò agendum esset inducit disputantem contra Lessium.

Prometheum ad Caspia claustra religatum publica sustentatione in Prytaneo alendum ex Luciano decernit. §. 34.

Vacauit etiam Barnesio nugari de Eunucho vespertilionem ferente [e], qui vir & non vir, auem non auem videns & non videns, in ligno & non in ligno, sedentem & non sedentem, lapide & non lapide, iaculatur & non iaculatur. §. 38.

Et ibidem ex Luciano de Pythagoræ transformatione

in

in Gallum, de Mercurio & Charonte, Pelion Ossæ imponentibus, de Mercurio Philosophos vendente.

[c] *In tanta disputationis tuæ necessitate quantam* [d] *vbique obtendis; Christianitate, nisi Chiron accurras, illati à Lessio vulneris acerbitate mox perdenda, veneno iam præcordia peruadente; ô Doctor optime, cum esset ad valida & fortia remedia concurrendum, vacauit tibi Gonellam, & Lucianum, & Plautum, & Iudæum impostorem, ac fabulam de tribus annulis, & huiusmodi gerras congerere. Ita pueris nutrices inter somni difficultates occinunt, Lamiæ turres & pectines solis: At moribundis ea cantilena an non inopportuna? Consule sapientiam tuam, an è re humani generis, in tanta quantam fingis, eius necessitate, id abs te factum.*

[e] *Recole & tibi dicta censeto quæ Augustinus obijcit ei qui sermones pro fune aut scalis, offerret, homini in puteum lapso.*

PARERGA [f].

De necessitate & nodis fraternæ correctionis §. 11.

De necessitate confessionis fidei §. 14.

De fornicationis intrinseca malitia §. 15.

De mali qua malum est inappetibilitate §. 16.

De obligatione & firmitate iuramenti §. 20. *per multas paginas. Et toto* §. 21.

De falsis hominum iudiciis §. 31.

De errore sensuum §. 32. *ibidémque* de docilitate & quasi ingenio multorum brutorum, psittaci, simiæ, canum Maclouiensium, columbarum Turcicarum, polypi, delphini, elephantorum, *per multas paginas.*

De amoribus palmarum, de agno Scythico, de herba sentiente, de planta Cimbubonica, §. 33. vbi etiam de lino viuo siue asbesto, de lucernis ad multa secula durantibus, de vitro triangulari, de præstigiis opticis.

De amoris numine & variis transformationibus; mercurij item panurgiis, Bacchóque ac Mœnadibus cæteróque Deorum vt ait popello, Diis inquam proletariis & Leuidensibus. Sic enim homo latinissimus, quos minorum gentium appellare oportuerat, latinitatem deglubens nominat.

De quibusdam genus à numine ductum iactantibus vt

Alexan

Alexandro, ac Romanis, & plerisque ad Septentrionem populis. §. 34.

De instinctu brutorum, & cur eorum vngues & capillago non spectent ad Categoriam *habere* §. 35. vbi etiam latè de carentia rationis in brutis, de plantarum antipathia & sympathia, de piscibus fossilibus.

Cur arbor in flumine cernatur inuersa §. 36. multis ex perspectiua communi congestis.

De scripturæ obscuritate, & nihilominus omnibus scitu necessariis in ea patentibus. §. 38.

De fœderum ritibus ac ceremoniis belli indicendi. §. 51.

f *Quisquis volet febre carere homines istiusmodi depellat à se necesse est, & seiungatus ab illis discedat. Est enim difficillimum acquiescere istis qui otium & negotium non discernunt. Theophrastus in Ethicis Caracteribus cap. de nugacitate.*

Iam monui vbertatem ineptiarum Barnesij non posse tam exiguis finibus concludi. Itaque sic vtcumque in hac parte munere functus, ab æquo lectore missionem expecto, postquam reposita hîc à me fuerit,

VIRGA IN DORSO EIVS QVI INDIGET CORDE.

INdigentiam pecuniarum ac marsupij vacuitatem nemo prudens vitio verterit Christiano; cùm è duplici indigentia qua premi hominem contingit, vt est apud Nyssenum *homil.* I. *de beatitud.* ea quæ pecuniarum est, verarum diuitiarum conciliatrix sit, & immensos thesauros homini

cùm

cùm aduehat, tum seruet, quos pecuniarum vbertas ferè prodigit. Multo minus, probato Monacho nec ab Euangelica stiua retrorsum respicienti, dari vitio potest ea indigentia, quam nulli Christiano esse iure exprobabilem pono. Quin potius Sarabaitis Monachis dedecori est, congestum peculium, & priuati marsupij contra fidem Deo datam tumor; quo tu dedecore Barnesi careas necne, homo Monachus & Euangelicam paupertatem verbo professus, cogitationi tuæ permitto. Egestatem certè cordis eámque sapientiæ indigentiam quam S. Augustinus *initio libri de vita beata*, summam & verissimam egestatem esse confirmat, maximam omnino in te prodidit indiculus iste; & luculentius etiam prodidisset, si non delibationem dumtaxat aliquam vecordiæ tuæ exhibere, sed ipsam quasi massam, plenam ac nullatenus accisam repræsentare consilium fuisset. Verùm hæc modica quæ tanquam specimen insulsitatis tuæ protuli, satis supérque esse possunt vt agnoscas, vel agnoscant certè alij, esse disputatores quibus quod est apud Tertullianum pepo locum cordis teneat. Tu enim si cor habuisses, aut alibi habuisses quàm vbi piscis ille apud Christianum

Clemen

Clementis pædagogum, ita ſcripſiſſes? ita diſputaſſes? Quare omnino tibi autor sũ, vt in poſterum vel ſis quod diceris, & orationi ac fletibus pro Monachi inſtituto addictus, de texenda aliis calumniarũ tela conſilium abiicias: vel ſi fixum apud te eſt ei ſcribendi impetigini quæ pleróſque occupat, aliquid in te concedere, aliam ſcribendi rationem ineas. Conuiciis & maledictis, quæ apud æquos æſtimatores cauſam non promouent, ſed linguæ duntaxat intemperantiam produnt, omnino abſtineas; ídque *meretricum omnino eſſe non proborum virorum*, ex Dionis Chryſoſtomi *orat.*40. perſuaſum habeas. Mendacitatem cui tantopere deditus deprehenderis, omni ſtudio deuites: Pleniorem denique aliquam Grammaticæ & Dialecticæ notitiam, vel parare vel refricare ſatagas. Vide meum erga te animum, & affectum. Ex profectu in Latinitate & Grammatica, id conſequêris, vt in tanto nunc apud eruditos ſcriptionis ac ſermonis cultu, mentis tuæ ſenſa non prodas cum ea Lectoris offenſione, quam hactenus non verba ſed lapides loquendo, & denſis ſtribiliginibus ac legum Priſciani lacerationibus, ingeneraſti. Nam quamuis fucum illum & veluti mundum dictionis

N n quem

quem affectantur Rhetores; maiestate Theologica indignum sciam, docente præter cæteros Blesensi *epistola* 76. tamen vt nitelam exquisitam ac pigmenta refugere par est in Theologica scriptione vel oratione; ita sordes adamare, & nimio neglectu externæ huius veluti vestis cogitationum ac sensorum animi, obsolescere, Sanctis Patribus Augustino præsertim ac Hieronymo nequaquam probatur, nec immeritò. At ex penitiore peruasione aut obseruatione accuratiore Dialecticæ, efficies ne tantoperè in posterum claudicent ratiocinationes tuæ, vt considerantibus commiserationem moueant. Hæc tibi pro ea charitate quam ipsemet externa præfatione poposcisti, reposita pro Lessio ac veritate habe. Si genium meum specto, nonnihil interdum apertius prodita, quàm soleant qui alienis defectibus abblandiuntur. Si tuam (vt demonstraui) virulentissimam & mendacij supinitatísque plenissimam scribendi rationem, admodum leniter. Faxit CHRISTI summæ veritatis benignitas, vt eum posthac animum induas, qui alium erga te proborum sensum iure suo referat, quàm sit eorundem erga Monachos Sarabaitas, de quibus illud tibi ex Augustino

epistola

epiſtola 137. conſiderandum propono, & abeo donec me reuoces. *Simpliciter fateor charitati veſtræ coram Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo Deo ſeruire cœpi, quo modo difficilè ſum expertus meliores quàm qui in Monaſterijs profecerunt, ita non ſum expertus peiores, quàm qui in monaſterijs ceciderunt, ita vt hinc arbitrer in Apocalypſi ſcriptum. Iuſtus iuſtior fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc.*

Nn 2

Male admissa vel omissa per Autoris absentiam, currente prælo.

***Litera* p. *Numero paginæ addita*, paginæ *principium*, m. *medium*; f. *finem designat*.**

PAg.33. sub med. post illa verba; cap.22 adde, ait. Nemo. &c. p.47. f. rationes, l. res. p.48. f. expressum. l. excessum. Ibidem, discrimem, l. discrimen. p.49. sub m. qua sibi, l. qui sibi. p.51. p. esséque tunc, l. esséque hunc. p.53. f. aut saltem, l. at saltem. p.60. f. hypocrisis, l. hypocrisi. p.66. sub f. esse quoddam, l. esse signum quoddam. p. 67. sub f. iunectio, l. inuectio. ibid. detrectabilior, l. detestabilior. Et in f. depositio, l. deposito. p.68. p. sicuti, l. sicubi. Ibid. m. dulce verè, l. verò. p.69. m. intrinsecè est, l. &. Ibid. f. Aurefto, l. Aureolo. p.70. sub m. illud at, dele at. p.71. uti, l. ubi. Ibid. ante m. Nolano, l. Molano. p.73. p. Philopseuda. l. Philopseude. pag.77. f. plenè, l. planè. Ibid. Balxeus, l. Balfoureus. p.78. f. Picam, l. Picum. pag.80. f. Magdalianum, l. Magalianum. p.93. m. ait D. l. Dio. p.102. p. punctionem, l. punitionem. Ibid. m. Roderius, l. Rodericus. p.104. m. diuitijs, l. de vitijs. Ibid. rectores, l. vectores. p.106. m. subijciendo, l. subticendo. pag.109. p. illum pactum, l. illud. p.110. m. dissect. l. differt. p.112. sub m. itáque, l. itémque. p.113. p. iubeat, l. iubet. Ibid. f. præmium, l. & pramium. pag.119. ex facto, l. de facto. Ibid. genuinam, l. geminam. p.120. m. sententiam, l. sententijs. pag.122. f. suapte, l. suopte. pag.129. f. sine arte, l. sine. p.133. p. etiam de, l. etiam ex. p.134. m. ne isti. l. na. p.136. in titulo, deploratum, l. exploratum. p.137. p. de iusta, l. ex iusta. p.139. at non locutionem, l. at locutionem. p.154. sub f. nunc significat, l. nihil significat. p.160. sub m. deprimatur, l. expromatur. p. 179. p. num.70. l. num 2. p.200. p. quamuis. l. quominus. p.205. p. aequè, l. aquè. p.218. p. afferimus, l. asserimus. p.224. f. sua vsurpandi. l. sua & vsurpandi. p.227. sub m. mentionem, l. mutationem. p.248. p. in hoc, l in proximo. p 255. f. omnia hac qua, l. omnia qua. p.268. f. consentire negat, l. consentire Sotum. p.278. sub m. num.108. l. 14. n.1. p.306. p. ouidi, l. occidi. p.316. p. quod ab ipso, l. qua ab ipso. p.317. m. praferam, l. proferam. Ibid. Philosophia, l Philosophia p.320. f. licitum est rei, l. licitum est reo. p.332. f. Seronensis, l Senonensis. p.346. f. quia de, l. quia ex. p.353. p. faciunt quo. l faciunt qui. p.355. f. honore, l. horrore. p 359. m. denunciantis, l. denũcianti p.362. f. Numquid, l Nam quid si. p.371. sub m. confirmantibus, l. conformantibus. p.373. p. proximo capite, l. proximis capitibus. p.384. p. demum, l damòn. p.387. p. Innocentis, l. Innocentij Ibid. sub m. à quo ex, l. quo ex. p.400. f. Paulo, l. ex Paulo. p.402. f. cramenta. l. cramata. p.404 p. propositum, l. propositam. p.4 4. sub f. omnis locutione. l. omnis locutio. p. 421. quem pauci, l. quam. p. 426. p. idea planè. l. idea. pag 427. m. ducetur, l. ducitur. p 435. p. Barasitismus, l. Parasitismus. p. 440. m. Vrgetatur, l. vrgetur. p. 443. p. inita, l. irrita. p. 444. f. immanum, l. immanium. p. 445. f. infra fusius exponam, l. supra fusius exposui. p.449. m. num.68. l. cap.8. num.6. p.455. f.

fatis

fuerunt, l. *aut*. p.456. f. *ridet*, l. *videt*. p.461. p. *poterunt*, l. *potuerunt*. p. 481. p. *aestus*, l. *astus*. p.483. m. *intensissima*, l. *intensissimo*. p. 489. p. *institnisses*, l. *agere instituisses*. p.506. p. *Derelinquat*, l. *Dereliquit*. p 507. m. *parcens*, l. *precans*. p.510. p. *claudëe*. l. *claudere*.

In Indices ad Barnesij opus nonnulla menda irrepserunt, quæ æquus Lector facilè per seipsum emaculabit.

